

OSMANLI TARİHLERİ I

5 K İ T A P
B İ R A R A D A

1. Dâstân ve Tevârîh-i Âl-i Osman (Ahmedî)
2. Behcetüttevârîh (Şükrullah)
3. Tevarîh-i Al-i Osman (Aşıkpaşaoğlu Aşıkî)
4. Osmanlı Sultanları Tarihi
(Karamanlı Nişancı Mehmed Paşa)
5. Câm-ı Cem-Âyîn (Bayatlı Mahmud oğlu Hasan)

Osmanlı Tarihleri

I

Osmanlı Tarihinin Anakaynakları
Olan Eserlerin, Mühassıslar Ta-
rafından Hazırlanan Metin, Ter-
cüme veya Sadeleştirilmiş Şekilleri
Külliyatı

Çıkaran :
T Ü R K İ Y E
Y A Y I N E V İ

1925 - 1949

Basıldığı yer:
T Ü R K İ Y E B A S I M E V İ
İ S T A N B U L

Eski Osmanlı Tarihleri

İlmî, yarı ilmî ve popüler bunca neşriyata rağmen Türk tarihi üzerindeki incelemelerin daha ilk adımlarında olduğu muhakkaktır. Başta arşiv vesikaları ve kitabeler olduğu halde resmî ve gayriresmî tarihlerin, hâtıraların ve sair eserlerin büyük külliyyat halinde yayınlanmasından önce millî tarihin mümkün mertebe doğrulukla ortaya konamayacağı âşikârdır. En geniş coğrafi sahada en uzun ömürlü devletleri kurmuş olan büyük Türk milletinin tarihini yazmaktaki güçlüklerin mühim bir sebebi de Türklerin, tarihi yazmaktan ziyade yapmaya ehemmiyet vermiş olmalarıdır. En eski tarih vesikalarımız olan Gök Türk yazıtlarından başlayarak Osmanlıların ilk tarih eserlerine kadar bütün kaynaklarımızdaki tafsillâtsizlik, zaman ve mekân hususundaki kayıtsızlık ve vekayii mühimsemeden anlatmak hususiyetleri şaşılacak kadar bârızdır. Bereket versin ki on altıncı asırdan itibaren "t a r i h" daha ciddiyetle ele alınmış, âdetâ millî bir ilim haline gelerek günümüze kadar, büyük ciltlerle gazete makaleleri arasında türlü türlü neşriyat yapılmış ve bu arada Nâimâ, Müneccimbaşı ve Cevdet Paşa gibi birinci sınıf tarihçiler yetişmiştir.

Hacım ve ilmî değer bakımından pek değişik olan ve büyük bir kısmı eski devirlere ait bulunan bugünkü neşriyatı takip edebilmek, muhtelif sebepler dolayısıyla, pek güçtür. Aralarında anakaynak mahiyetini haiz vesikaların ve kitapların da bulunduğu bu neşriyat muayyen bir usulle yapılmadığı müddetçe faydası az olmakta devam edecektir. Son zamanlarda büyük ölçüde faaliyete geçen Tarih Kurumunun yayınları da henüz arzu edilen derecede metodlu değildir. Netekim henüz Osmanlı tarihine ait bir tek anakaynak dahi neşredilmemiştir.

Türkiye Yayınevi tarafından neşrine başlanan bu külliyyat eski Osmanlı tarihlerini metodlu bir şekilde ortaya koyacağı için tarih meraklıları, tarih ve edebiyat öğrencileri, hatta tarih bilginleri için mühim bir boşluğu dolduracaktır. Daha geniş bir okuyucu kütlesine hitap etmek için tam ilmî neşirden ziyade yarı ilmî bir tarzın tercih olunduğu bu külliyyat, ilerde tam ilmî ve mukayeseli yayınları yapılınca kadar faydalı olmakta devam edecektir. Esasen ne Yayınevinin, ne de eserleri hazırlayanların tam ilmî eser vermiş olmak gibi bir iddiaları yoktur. Eski harfleri bilmiyen yüzlerce tarih ve edebiyat talebesiyle nushası tükenmiş eski tarihleri elde etmek fırsatından mahrum ilim erbabı, tarihseverler, eski dil üzerinde çalışacak olanlar için bu cilt herhalde faydalı olacaktır.

En eski Osmanlı tarihlerinden beşini alan bu ilk cilde ben nezaret ettim ve eserlerin ilk üçünü kendim hazırladım. Bu beş eser şunlardır:

1) "Ahmedi" nin Osmanlı tarihi hakkındaki manzum eserinin metni. Bu eser 1410 dan önce yazılmıştır ve bugünkü bilgimize göre Osmanlılar hakkındaki ilk Türkçe eserdir.

2) "Şükrullah" ın "Behcetü'ttevârih" adlı farsça umumi tarihinin Osmanlılara ait bölümünün tercümesi . Bu eser 1456 - 1459 yılları arasında yazılmıştır.

3) "Aşıkpaşaoğlu Ahmed Aşık" ın "Tevârih-i Âl-i Osman" adlı eserinin mukayeseli metni. Şimdilik vardığım neticeye göre bu eserin 1478 de yazılmış olduğunu kabul ediyorum.

4) "Karamanlı Nişancı Mehmed Paşa" ın "Tevârih üs-Selâtin ül-'Os-mâniyye" adlı arapça eserinin tercümesi. 1480 de yazılmış olan bu mühim eseri Konyalı İbrahim Hakkı tercüme etmiştir.

5) "Bayath Mehmed oğlu Hasan" ın "Câm-ı Cem-Âyin" adlı eserinin sadeleştirilmiş, yani bugünkü Türkçeye çevrilmiş şekli. 1482 de yazılmış olan bu eseri Kızıoğlu Fahrettin sadeleştirmiştir.

Bu beş esere tarafımdan isimler cetveliyle, soykütüğü ve kronoloji cetvelleri, gerçekenlerine sözlükler konularak okuyucular tarafından daha kolaylıkla faydalanılması sağlanmıştır.

İmkân bulundukça öteki ciltler de yayınlanacaktır.

19 Şubat 1949. Maltepe

A t s ı z

احمدی

داستان و تواریخ ملوک آل عثمان

Ahmedi

Dâstân ve Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osman

Düzenleyen
Çiftcioğlu N. Atsız

Çıkaran
TÜRKİYE YAYINEVİ
İSTANBUL

AHMEDİ

1334 - 1413

Anıl adı "İbrahim", babasının adı "Hızır", dir. Eskiden âdet olduğu üzere alınmış islâmî lakabı "Tâceddin", dir. "Ahmedî", şiirde kullandığı mahlestdir.

Nereli olduğu kesin olarak belli değildir. Germiyanlı veya Sivaslı olduğu söylenmektedir. Bir ihtimale göre de Uşak köylerinden "Sivaslı", da doğmuştur.

Ahmedî ilk tahsilini Anadolu'da gördü. Zamanının büyük bilginlerinden ders almak üzere Mısra gitti. Orada Şeyh Ekmeleddin'den ders gördü. Meşhur Türk doktoru Hacı Paşa ile meşhur bilgin Molla Fenârî Mısırda arkadaşları idiler.

Mısırdan döndükten sonra Kütahyada yerleşti. Germiyan beglerinden Süleymanşah (1368 den önce - 1386) a şiirler takdim ederek ona intisap etti. Süleymanşah, şairleri çok koruyan beglerden biriydi. Ahmedî bu sırada yine Süleymanşah tarafından himaye gören Türk şairi Şeyhoğlu'nun, belki de kışkırtıcı dolayısıyla, aleyhinde bulunmuştur.

Bundan sonra, ihtimal, Karamanlıların hücumuna uğrayıp Osmanlılara sığınan Germiyanlıların sarayındaki rahatın kaçmasıyla Osmanlılar ülkesine gelecek Yıldırım Bayazıdın oğullarından Süleyman Çelebiye intisap etti ve onun sarayında büyük mevki ve nüfuz kazandı. Ahmedinin şiirlerinde Süleyman Çelebiye karşı olan minnettarlığının izleri görülür. Ankara savaşından sonra, ilk zamanlarda Ahmedinin ne yaptığı belli değildir. Bazı söylentilere göre Temürle konuşmuş ve onun yanında bulunmuşsa da bu söylentiye şimdilik ihtiyatla karşılamak lazımdır. Fakat bir müddet sonra tekrar Süleyman Çelebinin yanına geldi. Her halde, Süleyman Çelebinin yanına dönünceye kadar epey sıkıntılar çekti.

Bu sefer Bursada oturdu. Bursalılarla arasında büyük geçimsizlikler olduğundan Bursalılar aleyhinde ağır yazılar yazdı.

Süleyman Çelebi ölünce ona güzel bir mersiye yazdı. Mehmed Çelebiye sığınmak için ona da madhiyeler takdim etti. 1413 te divan kâtibi iken Amasyada öldü. Kütahyadaki yerli söylentilere göre ise Kütahyada ölmüştür.

Ahmedî zarif, nükteci adamdı. Gençliği aşk ve şarap içinde geçmiştir. Şiirlerinin çokluğu ve değeri bakımından 14 üncü asır Türk şairlerinin en başında gelenlerden biridir. Eserlerinin şöhreti Türkiye sınırlarını aşmış, Türkistana kadar ulaşmıştır. Eserleri şunlardır:

1 — *Divan*: Ahmedinin şairlik bakımından değerini gösteren en mühim eseridir.

2 — *İskendernâme*: Meşhur Makedonyalı İskenderin hayat ve savaşları-

1 9 2 5

1 0 4 7

Osman Ocağı Padişahlarının Destanı ve Tarihi ve Kâfirlerle Savaşları

- Bu tevârihi çün eyledüm beyân
 Gönüme bir nesne düşdi nâgehân.
 Dahî sözler vesvese—ol ilhâmdur.
 Çâresi nedür anun? İlmâmdur [1].
 5 Ol melikler ki—anları zikr eyledüm,
 Hâletin ü şiretini söyledüm.
 Kimi kâfirdi, kimi ehl-i sitem;
 Kahr idi anlarda bîş ü mihr kem.
 Ol Moğol sultankının hâlini,
 10 Niceyidi dinle, gel ahvâlini.
 Etmediler anı kim Cengîz Han
 Zulmân eder idi halka 'ayân.
 Zulm etdiler, velî kanûn ile.
 Ellerin boyamadılar [2] hûn ile.
 15 Zulm kim kanûn u zabt ile olur,
 'Adî bigi halka ol âsân gelür.
 Vardur ol sözlerde bize çok zelev;
 Eydelüm şimdi—anı ki —anda yok halel.
 Çün anıldı ol kamu ehl-i sitem
 20 Zikre getürelüm ehl-i 'adli hem.
 Anolum ol beglerî kim serteser
 Hem müsülmân idiler hem dâdger.
 Kamusunun işi kâfirle cidâl,
 Geydügi vü yedügi malî helâl.
 25 Bu kitâba edelüm anı hitâm
 Kim anunla ola bu nâme tamâm.
 * Bir gazâvetnâme düzeyüm sana,
 * İşid, illâ i'tirâz etme bana.

(1) Ahmedî'nin bu beyitle anlatmak istediği şudur: "Başka sözler kuruntudur. Fakat o (yani gönüne düşen nesne) ilhâmdur. Gönle düşen bu nesneden kurtulmanın yolu da işi bitirmek yani kitabı tamamlamaktır..."

(2) İstanbul Üniversitesi, Türkçe Yazmalar 166 numaralı nushada: Ellerini yu-madılar.

- * Gaziler sonra nişe—anıldı deme,
 30 * Anlar aşağı niçün geldi deme.

Gaziler Tarihinin Sona Bırakılması Sebehi

- 4 Sonra gelen ön gelenden yeg olur.
 Fikri olan bunı ki derem, bilür.
 Verdi Hak insâna feyz etdükte cûd
 Kudret ü 'akl ü hayât ü hem vücûd.
 35 'Akl ol üçden yegreg idi bigümân;
 Lâcerem sonra—oldı anlardan 'ayân.
 Sonra geldi enbiyâdan ol resûl,
 Hâtem oldı vü kamudan eşref ol.
 Dört kitabun sonı Kur'andur gelen,
 40 Fazl ile—oldur anlara nâsih olan.
 Kamudan çün sonra geldi âdemî,
 Fazl ile oldı kamunun hâtemi.
 Pâdişâh aşağı, yukarı 'alem.
 Ol 'alemde pâdişâh olur mı kem?
 45 Dürr-i meknûn bahr kârında olur.
 Uş has ü hâşâk yukarı gelür.
 Tebbet ile Kul huvallâhü ahad
 Bu söze huccet ki yokdur ana red.

Destanın Başlangıcı

- Bir gün ol Sultan 'Alâaddin sa'îd
 50 Sordu: "Nolur hâl-i gazi vü şehid?"
 Bildi anı kim gazâ key iş olur.
 Gazi—olanun haşrı bîteşviş olur.
 Gazi olan hak dinündür âleti.
 Lâcerem hoş olasıdur hâleti.
 55 Gazi olan Tamînnun ferrâşidur.
 Şirk çirkinden bu yeri andur.
 Gazi olan Hak kılıcıdur yakîn,
 Gazidür püştü vü penâh-i ehl-i dîn.
 Ola kim ol Tamîr yolına şehid,
 60 Oldı sanma kim diridür ol sa'îd.

- Hak katında rızık içindedür olar.
 Olmediler, belki zindedür olar.
 • Pes heves etdi ki—ede ol bir cihâd.
 • Ola kim gâzi uralar ana ad.
 65 • Leşkerini cam'edüb girdi yola
 • Gündüz Alp,Er Duğnl anunla bile.
 • Dahı Gök Alp u Oğuzdan çok daşı.
 • Olmuş idi—ol yolda anun yoldaşı.
 • Konyadan çün geldi Sultan Yükiye,
 70 • Katına geldi halâyik yükiye.
 • Bıylara i'zâz u ikrâm eyledi.
 • Yohsula ihsân u in'âm eyledi.
 • Dâr-ı küfre saldı oradan çeri
 • Ki—Eller urub öldürelers kâfir.
 75 • Ande Er Duğnl çoğ etdi kârzâr,
 • Lâcerem oldu cihânda nâmdâr.
 • Urdı bihad El ü aldı genç ü mâl,
 • Etdi leşker dâr-ı küfrü pâyımâl.
 • Ol yörede durdı bir kaç vakti şâh;
 80 • Tâ ki okı kâfirün işi tebâh.
 • Sulh idi anunla Tatar ol zamân,
 • İsidicek kâfire—olduğun revân,
 • Buluban fırsat gerü El urdılar,
 • Ahdi bozub gerü kine durdılar.
 85 • Bu haberdan erdi çok teşviş ana.
 • Lâbüd oldu gerü dönmek iş ana,
 • Verdi ol etrâfı Er Duğnlâ şâh
 • Ki—ede def'in ehl-i küfrün sâl ü mâh.
 • Bu kadar feth oluban râzi ana,
 90 • Döndi, gitti gerü, Konyadan yana.
 • Uydı anda çok kişi Er Duğnlâ;
 • Oldur iş kim dâmiş ile doğnlâ.
 • Ol gelenlerle gönül berkitdi ol.
 • Hak yolına câmını terk etdi ol.
 95 • Yürüdi, Söğüd Eline geldi ol.
 • Kılıç ile ol yöreyi aldı ol.
 • Bunun üstüne çu geçdi az zamân
 • Yüzini döndürdi andan bu cihân.

- Gitti Er Duğnl cihândan, yerine [1].
 100 • Oğlu Osman kaldı anun yerine.

Osman'ın Beğliği ve Durumu

- Oldı Osman bir ulu gâzi kim ol,
 Nereye kim vardiyise buldı yol.
 Her yana berbidi bir bölük çeri
 Ki—El uralar, katl edeler kâfir.
 105 • Bilecügi feth etdi—ol nâmdâr,
 • Inegöl ile dahı Köprihisar.
 • Durmadı, her yana leşker saldı ol.
 • Az zamanda çok vilâyet aldı ol.
 • Kâfir, yikub yakub ol nâmdâr
 110 • Bursa vü İznigi eyledi hisâr.
 • Eyle takdîr etdi Hak 'azze ve cel,
 • Ki—almadan ol ikiye erdi ecel.

Osman Oğlu Orhan'ın Padışahlığı

- Ol olıcek aldı yerin Orhan.
 Ana dedi—ehl-i kerâmet: Ur, han!
 115 • Her yanadan yürüdiben bir çeri,
 • Rûz u şeb târâc etdi kâfir.
 • Avrat, oğlan bulduğun etdi esîr,
 • Kırdılar bâki ne var yigidi pîr.
 • Kâfir üzre akdılar a'vân-ı dîn;
 120 • Andan etdiler gazâ adın akın.
 • Kâfir karşı yerinden sürdiler,
 • Kütrü yere sokıban yitürdiler.
 • Her yanadan ilm ehli yetdiler.
 • Dîn nedürür, ger'i takfir etdiler.
 125 • Nerede kim var idi âsâr-ı şîrk.
 • Yüdi tevhîd anı, hiç kalmadı çîrk.
 • Ol zamandan kızı farîza—oldı gazâ,
 • Bâri onlar bigi kim kıldı gazâ?

(1) Yerinmek — üzülmek, eseflenmek. Yerine, eski şiveye göre "yerinerek,, demektir.

- Key ulu beg oldu, beş altı hisâr
 130 Bunlar aldı; bunca El, şehir ü diyâr.
 Çünkü Hak, Orhanı etdi pâdişâh
 Oldı ol dîn ehline püştü ü penâh.
 Oldı 'âli, câvidân râyât-ı dîn,
 Oldı zâhir tâ ebed âyât-ı dîn.
 135 Munsî idi Orhan ü dâdger,
 • Unudı idi—anun ile 'adl-i 'Ömer [1].
 • Kanda kim 'Osmâniler 'adli ola
 Orada 'adl-i 'Ömer nişe—amla?
 • Mescid ü mihrâb bünyâd eyledi.
 140 • Bunca dâr-ı hayr âbâd eyledi.
 Her yanca kim herbîdi ol bir çeri,
 Yıkıbañ yaktılar oda kâfirî.
 Doğru geldi her ne ki—işlediyse ol,
 Yerine yetdi ne başkadiysa ol.
 145 • Geldi her yerden ana çok sîm ü zer;
 • Kul, karavaş hoş, latîf ü sîmber
 Râyet-i küfr oldu anda sernigûn,
 Kâfirün beglerin etdiler zebûn.
 • Az zamânun arasında ol bölük
 150 • Yoksul iken oldılar cümle mülûk.
 Çünkü nusrat buldı Hakkdan nâmdâr,
 • Bursıyı aldı ediben hisâr,
 • Yıkıbañ anda kilisâyile deyr.
 • Mescid eyledi binâ vü dâr-ı hayr.
 155 Vardurur şimdi hayır ol dârda,
 Doludur ni'met der ü divârda.
 İznigi dahî çeküb renc ü ta'ab
 Aldı, çün fethini eyledi taleb.
 Aldı umî, kâfirin kıldı helâk.
 160 Şimdi mü'min yeridür ol âb ü hâk.
 Gör ki nice dâr-ı islâm oldu ol;
 Gör nice 'ilm ehliyile doldı ol.
 Pâk-dîn idi—Orhan, pâk-i tikâd;
 'İlm ehli buldılar andan murâd.
 165 • Geldi kotuna Sinan kim ol fakir

- Olmuş idi fakir elinde esir.
 • Der iken ki—el-fakrû kâde en yekûn [1]
 • Baht oldu—ana gınâda rehnumûn.
 • 'İlm adına etdi—amî Paşa Sinan,
 170 • Buldı andan mâl ü cân ü nâm ü nân.
 Bir bahadur server idi Orhan
 Ki—ana derlerdi Nerinân-ı zamân.
 Atduğı okdan uşonurdi kader.
 Ejdehâ rumhından ederdi hazer.
 175 Kılıcı—anun bir musavver merg idi.
 Sanasın ol bâd, u canlar berk idi.
 Gürzin aldukda ele ol nâmdâr
 Düşer idi korkuyar Sâm-ı suvâr.
 • Bahşışı var idi, lîkin hâtemî.
 180 Cûşışı var idi, lâkin rüstemî.
 Mü'mine rahmetdi, âfet kâfire.
 Salmış idi bin mahâflet kâfire.
 Mîhrîyidi mü'mine anun şifâ.
 Kahıyidi kâfire anun cefâ.
 185 Laza düşmüş idi andan velvele,
 Ungürüs'ün Ellerine zelzele.

Orhan'ın Savaş ve Uğraş İçin Süleyman Paşayı Esre Yakaya Göndermesi

- Ulu oğhydi Süleyman Paşa nâm,
 Andayidi şart-ı serverlik tamâm.
 Hem şecâ'at, hem sahâvet ehlidi.
 190 Hem siyâset, hem riyâset ehlidi [2].
 Hûb evsâf ile ol mevsûf idi;
 Şöyle kim eltâf ile ma'rûf idi.
 Dâymâ ederdi cehd ü icthâd
 Kim ölince dîn yolında—ede cihâd.
 195 Fikre düşükdü ol Âsaf-rây idi
 Cenge girdüğünde saif-ârâyidi.

(1) "Yoksulluk az kalan küfür sayılacaktı, demek olan "el-fakrû kâde en yekû-nû küfr, den alınmadır. Fakat Ahmedî vezin zaruretiyle sondaki "küfr, ü almamıştır.

(2) "Ehli idi, veya "ehliydi, yerine "ehlidi, denilmesi vezin zarureti dolayısıyladır.

- Ne faziletdür gazâ bilür idi.
 Hak yolında terk-i cân kılur idi.
 Şîr-gîr idi vü hem şimşîr-zen.
 200 Hasım-bend idi vü hem düşmen-şiken.
 Berbidi—Esre Geçeye—anı Orhan
 Kim gazâ ede arada bir zamân,
 Kim yûriye leşker ile—ol nâmdâr.
 Memleket leth ede vü şehîr ü diyâr:
 205 Ne ki kâfirde bulur ise yıka,
 Hânumanların kamu oda yıka.
 Da'vet ile gelmeyi öldüre.
 Leşker-i islâmı galib oldura.
 Tanrı emri vü atası rey ile [1]
 210 Vardı kâfir Eline çeri bile.
 Dîn için etdi orada çok gazâ;
 Oldı gâzî olmağa adı sezâ.
 Nereye kim vardı, galib oldu ol.
 Çok diyâr u şehîr ü kıl'a aldı ol.
 215 Ol arada şol kadar eyledi ceng
 Ki—andan uçanurdu mağribde Firenk.
 Kanda kim erdi ise ol nâmdâr
 Feth edüb Elleri aldı vü diyâr.
 Her murad ki istediye buldı ol,
 220 Lâcerem bir ulu sultân oldu ol.
 Kal'olar verdiler ana mâl ü bâc;
 Aldı kâfir beglerinden çok harâc.
 Kanda kim buldı kilisâ yıkdı ol.
 Nâkus u zünnârı oda yıkdı ol.
 225 Ol kadar ceng eyledi ki—anda sipîhr
 Aferin eyledi ana mâh u mihr.
 Yere sokub eyledi külrî nihân.
 Lâ ilâh illallah! [2] kıldı 'ayân.
 Çok kilisâ yıkdı, mescid yapıdı ol.
 230 İkilik yoğ idi, bire dapdı ol.
 Niçe kez eyledi anda ol kitâl,

(1) "Atası rey'i ile, demek lâzımken vezin zarureti dolayısıyla "rey'ile, demistir.

(2) "Lâ ilâhe illallah, yerine vezin zarureti dolayısıyla "lâ ilâh illallah, denmiştir. Türkçesi: "Birdir Allah, andan artık Tanrı yok,, yahut "Yoktur tapacak, Çalaptır ancak,, diye söylenebilir.

- Niçe külr ehlini etdi pâyımâl
 Vize vü Miğalgara vü Ipsile
 Feth oldu ana bu üç bile.
 235 Anda kâfir leşkeri oldu zebûn,
 Râyet-i külr oldu anda sernigün.
 Az zamanda çünki geçdi ay ve yıl,
 Doldı Allâh Ekber [1] ile şehîr ü El.
 İsa dapıldı; yerde ol zamân
 240 Şimdi anılan Muhammeddür hemân.
 Bir zamandan sonra—ana erdi ecel,
 Çâre ne Hak emrine 'azze ve cel.
 Filmesel nedür cihân? Bir rehâzîr.
 Bunda uğrayan kişi gerti gider.
 245 Çünki vâdi yerdürür, ne bulsa yer.
 Ömegil anı, niçe gerekse yer [2].
 Dünyenün mihrini gönlünden gider.
 Uş bu menzilden ki El durur, gider.
 Çok emel dutup sona kim dedi az [3]?
 250 Çün bilürsin 'ömrünü kim olur az.
 Fikr et, kimleri kahr etdi cihân!
 Kimler olmuştur yer alında nihân?
 Dopraçun her zerrésin eîşen taleb
 Bulma bin zulf ü hâl ü hadd ü leb.
 255 Hüb yazar, hüb nakş urur, düzer.
 Çün tamâm eder anı, gerü bozar.
 Lutf u kahrı Hakkun olmakçun 'ayân.
 Emir ile geldi vücûda bu cihân.
 Besler ü arturur erdükde kemâl.
 260 Ol kemâlde ergürür naks u zevâl.
 Oğh için etdi nâile Orhan;
 Ölüye nef eylemez âh u fîgân.
 Bir zaman çünkim bu çarh-ı âbgûn
 Geh seretirâz eyler ü geh sernigün.
 265 Gündüz ü gece yürüdi mihr ü mûh.
 Geldi, öldi rûz u hette, sâl ü mân.

(1) "Allâhu Ekber,, demek gerekirken vezin zarureti dolayısıyla "Allâh Ekber,, denmiştir.

(2) "Yermek,, = Zemetmek'ten emir.

(3) "Azmak,, = Yolunu şaşmaktan emir.

Geh hazân erdi vü geh tâze bahâr,
Gâh tîre şeb, gehî rûşen nehâr.
Tamından va'de eriben Orhan
270 Oldı bundan huld bâğına revân.
Dutıban otuz dokuz yıl tâc u taht
Cennetün gülzârına iletıdı raht.

Murad Beğ Gazinin Padişahlığı

- Aldı anun yerini Gâzî Murad
Kim cihâd u gazv idi ana murad.
275 Pâdişâh-ı kâmil ü dâniyidi.
Sâhib-i tedbir ü ehl-i râyidi.
Gönli pest ü himmetiyidi bulend.
Ne'i çok u yoğ idi anda gezend.
Kaygısı dahi—olsa ol şâdân idi.
280 Hâr içinde gül gibi hândân idi.
Her ki—ana erse fakir ü yâ garîb
Ni'metinden bulur idi çok nasîb.
Niçe düşmişlere oldu destgâr.
Niçeleri etdi yoksulken emîr.
285 Niçelerin başını götürdi ol
Yerden ü pes göklerle yetürdi ol.
Bînevâlıkdan koyuban Çenderi
Katına geldi Halîl-i Çenderi.
Bu kamusıyla ki 'ilmi az idi.
290 Her hünerde 'ârî vü nâsâz idi.
Gurbet ü hâlin ü lakrin bildi ol.
Lutf ile—anı ehl-i mansib kıldı ol.
'Akîbet mülke anı etdi vezîr,
Ne vezâret ki—oldı bir ulu emîr.
295 Şâh olanun işi böyle gerek,
Ki— olmaya levh-i keremden vâdi hak.
Pâdişâha şöyle gerekdür nazar
Kim katında —ola berâber hâk ü zer.
Şâhda gerek ki—ola yümn-i hümây,
300 Bay ola ererse ana bir gedây.
Çünkü ol Gâzî Murada erdi baht

- Buldı ârâyış anunla tâc ü taht.
Nezr etdi kim kıla dâyim gazâ,
Anı ede kâfire ki—oldur sezâ.
305 Vardı anda kuvvet ü tâb ü tüvân;
Nevâivân idi vü hem nev pehlivân.
Ol bahadurlıkda key ma'rûf idi.
Hem gazâya himmeti masrûf idi.
• Oldıkar yağı ana kardaşları,
310 • Kamunun bitdi elinde işleri [1].
Kılıcından oldıfar cümle tebâh.
Olmuş idi ana Hak lutfi penâh.
• Evvel ol idi ki Rûma sundı el.
• Kayseri erürdi çok dürlü zelev.
315 Aldı Engüriyye'yi ol horb ile.
Dutdı Sultan Önini hem darb ile.

Karamanlıların Murad Beğle Savaşı ve Karaman Çerisinin Bozgunu

- Etdi onunla Karaman şâhu ceng,
Lâkin oldı yer yüzi gözine teng.
Her yanadan istedi 'avn ü meded.
320 Bu penâh etdi ana ki— oldur samed.
Her bahadur kim Tatarda var idi,
Kamu ana leşker ü hem yâr idi.
Varsak u Durgut u Türk ü Rûm u Şam
Anun ile bileyidi—anda tamâm.
325 Çün işıtdı bu işi Gâzî Murad,
Germ yürüdi edem deyü bir ad.
İstemedi kimseneden ol meded,
Feth verdi—ana tevekkül, çün Samed.
Berk [2] bigi erişben urdı darb,
330 Düşmen ile eyledi şîrâne harb.
Cıdalar sındı, uçandı tig-i tiz.
Sanayıdun kopdı rûz-ı rütahız.
Hem Tatar, hem Türk olıban telef

(1) Murad Molla Kütüphanesi, Sultan Abdülhamid Han kitapları, Lala İsmail Efendi vakıfları, 294 numaralı nushada : Kamunun yatdı öninde başları.

(2) Berk = Kalın "k", ile olan ve yıldırım demek olan "berk".

- Kılıcına anun oldılar 'alel.
 335 Kacdı öninden Karaman şahı—anun.
 Oldı mihr ile sipîr ü mâh anun.
 Raht u bûngâhı kamu terk etdiler.
 Can 'azîz olur, kaçubân gîtdiler.
 Çünkü Karamanda bilürsün ne var.
 340 Vardı, dohrı anda oldı târmâr.
 Niçe begler anâ: oldılar helâk.
 Niçe yigidler düşîben oldı hâk.
 Çün müyesser oldı işbu leth ana,
 Kıldı yine 'azmı kâfirden yana.

Murad Beğ Gazinin Savaşmak ve El Almak İçin Esre Yakaya
 Gîtmesi

- 345 Çün Karaman leşkeri—oldı târmâr,
 Gerü ol kâfirleri kıldı şîkâr.
 Nereye yüz dutdısa (1) buldı zafer,
 Kılıcı sindâna oldı kârger.
 Oldı peykânı—okunun peyk-i kazâ,
 350 Erdüğü yere erişdürdi tenâ.
 Mülk sayd etdi bu Kâf-i nâmdâr,
 Şöyle kim Kaia—eyledi Sâm-ı şuvâr.
 Çün gazâdan yoğ idi anda garaz,
 Çüz nîzâ-yı Hak ki—ola ana ivaz.
 355 Lâcerem kim kâfire buldı zafer,
 Kıldı dâr ül-kütrî ol zirûzeber.
 Tâ'ata ihlâsdur şart-ı kabûl,
 Tâ'atun fazlı olur ansuz fuzûl.
 Tâ'atından kişi anda bula hayr,
 360 Hak ola gönünde, pes olmaya gayr.
 Gayrdan gönünde var ise eser
 Hayr deme tâ'ata kim oldı şer.
 Bulmamışdur hayr her kim dedi gayr.
 Gayrı candan mahv et ki—iş ola hayr.
 365 Hakdan ayruğı gönülden sur, duriş

Diler isen kim yavuz olmaya iş.
 Bu söz üzre bir hikâyet edeyüm,
 Sana Kur'andan rivâyet edeyüm.

Doğru Yürekli Olmayış Hakkında Hikâye

- 370 Çün Benî İsrâile gazv oldı farz,
 Ki—ödenecek nesnedür, şöyle ki karz.
 Hasım—olarun leşker-i 'Amlik idi;
 Kâfir idi cümle vü zındık idi.
 Lîk mecmû'î bahadur, figzen.
 Tîrendâz idi vü leşker-şiken.
 375 Ol gazâyâ korkudan varmadılar.
 Hakkun emrine boyun vermediler.
 Düşmene kıldı Hak anları zebân;
 Oldılar cümle zellî ü sernigün.
 Kırdılar anları edüb dârügîr.
 380 Avrat, oğlan, kamu etdiler esîr.
 Komadılar nesne, kamu urdılar;
 Ellerinden dahı cümle sürdiler.
 Çün Benî İsrâile erdi—ol belâ,
 Oldılar mihnet elinde mübtelâ.
 385 Bildiler kim terk-i emr idi sebeb,
 Kim bulara erdi Tanrıdan gazebe.
 Avrat, oğlan cümle oldılar esîr.
 Kalmadı—anlara kişi ki—ola emîr.
 Oldılar biserver ü biser kamû,
 390 Kaldılar bikuvvet ü bifer kamu.
 İçlerinde bir peyember var idi
 Ki—adla ana Rûmiyâ derler idi.
 Dediler ana ki bize destgîr
 Olıban bir kişiyi etgîl emîr
 395 Kim biz anun katına cem' okrvuz.
 Hasımdan ola ki bir kîn alavuz.
 Rûmiyâ dedi ki—emîr olursa siz
 Gerü şâyed ki gazâ etmeyesiz.
 Dediler nice— etmeyevüz kârzâr?
 400 Gîtdi oğul u kız, alındı diyâr.

(1) "Dutdı ise," veya "dutdıysa," demek gerekirken vezin zarureti dolayısıyla böyle söylenmiştir.

- Çün diyâr u oğul u kız oldu yâd,
Gazvden olam deyen olmaya şâd.
Hakdan ayrıuk çün garaz düşe—araya
Şirk olur, ol Hakka nice yaraya?
405 Dediler kim biz ediben kârzâr
Can verelim çün buyurdu Girdgâr.
Can onundur, yolına terk edelim,
Gönülümüze işkını berkedelim,
Zî sa'âdetlü zî devletlü cânl
410 Ki—edeler Hak yolına anı revân.
Oldurur ihlâs kim Hakka kıla,
Dahi ne varsa gönülden mahv ola.
Hôr görine gözine kâinât,
Hakkı deyen gayra etmez iltîlât.
415 Etdi Tâlûti olara Hak emir,
Kim edeler düşmen ile dârügir.
Yürüdiler hasm üzre vornağa,
Düşmene kendülerini urmağa.
İssı gündi, bir suya uğradılar.
420 Kamusı dil-sûhte ü teğne-ciger.
Hakdan erişdi olara ibtilâ,
Oldılar su içmemege mübtelâ.
Vahy oldu ki—ol suyu—içmeye kişi.
Uğrayub geçmek ola andan işi.
425 Her kim içe, bir avuc içe hemîn,
Eyle eden kişi ola pâk-dîn.
Bu gazâyâ oldurur kim yaraya.
Girmeye dahi kişi ol araya.
Ol ki ihlâs ehli degüldi kamu,
430 İçdiler, süst oldılar kici, ulu.
Orada mecmû'ü himâr oldılar.
Hasta vü bîçâre vü zâr oldılar.
Çok içenlerün olıban câmî süst,
Az içenler kaldı cümle tendürüst.
435 Yoğ idi—ihlâsında onların safâ,
Lâbüd oldılar belâyâ mübtelâ.
Üç yüz on üç kişi kalmışdı hemîn,
Lîk cümle muhlis ü pâkîze-dîn.

- Yürüdiler Tanrıdan feth isteyü,
440 Lâcerem kim oldu işleri eyü.
Anda Dâvud etdi Câlûti helâk.
Oldı 'Amlîkiler ucdan uca hâk.
Çok içenün çünki ihlâsıydı kem,
Kayguları bîş oldu lâcerem.
445 Az içenün çün degüldi—ihlâsı süst,
Lâbüd oldu işleri cümle dürüst.
İşbu sözden kim sana etdüm beyân,
Bilinür 'Osmâniler hâli 'ayân.
Âl-i Osmanun çün ihlâsı—oldı hâs,
450 Buldılar Hak hâzretinde ihtisâs.
Kanda vardılar ise yol buldılar.
Eller alıb [1] halka galib oldılar.
Olsa ihlâsında onların zelevi,
Düşeydi—işlerine bir kez haleli.
455 Ey tevârihi bilen kişi 'ayân
Bilür isen eylegil bana beyân.
Kim kopalıdan Muhammed ümmeti
Kim olardurür Halîlün milleti.
Farz olalı bu halk üzre cihâd
460 Bunların gibi kim etdi ictihâd?
Kâfir elinden bu mikdâr El ve şehîr
Alıban kıldı mülûkin cümle kahr.
Ümmeti ta'lû ve lâ tû'lâ [2] deyen
Bunların-çün [3] dedi, pes fikr eyle sen.
465 Söz öküşdür, çünki ol Gâzî Murad
Pâk-ihlâs idi vü pâk-i'tikad.
Yapdı dârülhayr ü câmî', türbe hem;
Bâri ölmekden ona dahi ne gam?
'Ükbayîçün dünyede yapdı makam.
470 Ki—anda âsûde olurlar hâs u 'âm.

(1) Burada hareketli olarak "alıb", şeklindedir.

(2) "Ümmetim yükselir ve hiçbir şey onun üzerine yükselmez", demektir.

(3) "Bunların-çün", = bunlar için. "Bunlar için", yerine "bunların için", demek eski bir şive hususiyetidir.

- Diriyiken halka erdi râhatı,
 Öldi hem gerü erişür ni'meti.
 • Rûm Elini çün müsehhâr eyledi,
 • Beglerin kendüye çâker eyledi.
 475 Laza dahi—etdi tama' encâm-ı kâr,
 Ara yerde düşdi lâbiüd girüdâr.
 • Gebr ü Tersâ garba degin her ne var
 • Laza leşker berbidiler bîsümâr.
 • Ki— edeler Gâzi Murad ile neberd,
 480 Kılalar onun vücûdın hâk-i gerd.

**Kutlu Sultan Murad Beğın Puta Tapan Sırpla Savaşı, Şehid Olması
 Ve Kâfirlerin Bozguna Uğraması**

- Etdi Gâzi Han olarun ile [1] ceng,
 Şöyle ki—oldı yer yüzi anlara teng.
 Kopdı bir ceng arada kim rûzigâr
 Etdi târihini anun yâdigâr.
 485 Baş idi her yana kim etsen nozar,
 Gövdeyidi nereye kılsan güzër.
 Kana gark olmuşdı doprağ ile daş,
 La'l-reng olmuş idi her kurı, yaş.
 Yer dolu baş u ten idi kat kat,
 490 Küsteler üstinde yürür idi at.
 Darbdan ol harbda olub zebûn
 Kaçdı kâfirler oradan sernigûn.
 • kova gitti düşmeni hayl ü sipâh
 • Kaldı bir kaç kul ile bir yerde şâh.
 495 Durdı—orada kim dönecegez çeri
 Ol arada bulalar ol serveri.
 Kanlara bulaşiban tâ pâ vü ser
 Bir Gebir yatur imiş anda meger.
 Gövdeler içinde olmuşdı nihân,
 500 Lîk Gâzi Hanı görürdi 'ayân.
 Çün kazâ erdi, yaturken durdı ol;
 Sıçrayub hancerle şâhi urdı ol.
 Ol arada—ol demde sultân-ı sa'îd

(1) "Olarun ile.. = olar ile, onlar ile. Eski bir şive hususiyeti.

- Gâziyidi mutlaka oldı şehid.
 505 Çâre ne? Çün böyledür çarhun işi.
 Bâki olmaz dâyimâ zinde kişi.
 Gâziyidi vü gazâda ber Hak ol,
 Çün şehid oldı, şehid-i mutlak al.
 İstî'ânet dile rûhından anun.
 510 Ki—eresin fethe fütuhından anun.

**Gazi Murad Oğlu Muzaffer Sultan
 Bayazdan Padişahhı**

- Çün şehâdet buldı gâzi-i şehid
 Yerine oturdı Sultan Bâyezid.
 Ata,dede bigi 'âdil oldı ol.
 Dükeli işlerde kâmil oldı ol.
 515 • 'İlm ehlini severdi—ol niknâm,
 • Verür idi—in'âm, ederdı ihtirâm.
 Hoş görürdi anı kim 'âbid ola,
 Hoş dutardı anı kim zâhid ola.
 • Şeyh Elendi geldi ana binevâ,
 520 • Etdi—anı mecmû-ı halka pîşvâ.
 • Çok manâsib verdi—ana ol şehriyâr,
 • El ü gün ü kal'a vü şeh'r ü diyâr.
 Rûmdan Sivas u Tokadı—aldı ol,
 Caniki—alub Samsuna geldi ol.
 525 Çünki oldı feth ol dahi ana,
 Döndi gerü dâr-ı mülkinden yana.
 Tâ behadd-i—Antâliye şeh'r ü diyâr
 Kamusını feth etdi—ol şehriyâr.
 • Ne Alaşar kodı vü ne Saruhan,
 530 • Ne—Aydın u ne Menteşe ne Germiyan [1].
 Kastomonıyye dahi feth oldı—ana;
 Böyle olur devlet işi çün ona.
 Çün Karaman Ellerine geldi ol,
 Konya vü Lârendeyi dahi—aldı ol.
 535 Komadı ol yörede şeh'r ü diyâr,

(1) Bu misra Bursa ve Berlin nushalarında şu şekildedir: Ne Ayasuluk Kodı ne Germiyan.

- Kamusını feth etdi—ol nâmdâr.
Geldi dârülmülkine oturdu şâd,
Memlekette kıldı gayet 'adl ü dâd.
• Halk ol 'adlî çü andan buldılar;
540 • Ulu, kici işe meşgul oldılar.
Bu kamu Rûm içre bir yer kalmadı
Kim anun 'adliyle ma'mûr olmadı.
Kalmadı kişverde ne sahrâ, ne dağ
Ki—olmadı ol kişt yâ bustan ya bağ.
545 • Bir zamandan zühd etdi—ol âşikâr,
• İşî tâ'at oldu—anun leyl ü nehâr.
• Almadı hergiz eline câm u mey,
• Dinlemedi dahi hergiz çeng ü ney.
• Şâh-ı 'Osmânî ki 'adl ile 'Ömer,
550 • Bildi ki—olur kadılar bidâdger.
• İşleri rişvettürür tagyîr-i şer',
Hiç anmazlar nedürür asl u fer'.
Dünyesiyyün, ki—ana gerekmez nazar,
Hakkı bâtil, bâtili hak der olar.
555 • Cem'etdi kamusun, sordurdu ol;
• Ne ki aldılar gerü verdürdi ol.
Geregince etdi anlara cezâ,
Yavuz işlüye yavuzlukdur sezâ.
Cehd ile bir zerre getürdi yola,
560 Râstrûluk hod olardan nice—ola?
Bunun üstine çü bir kaç rûzigâr
Gitti vü geldi gerü leyl ü nehâr.
Emriyile Hâlikun 'azze ve cel,
Mısır sultânına erişdi ecel.

Bayazîd Beğ'e Mısır Sultanı Barkukun Ölüm Haberinin Gelmesi

- 565 • Bunu—ışidüb Şâma ol kâsd eyledi,
Mısır benüm oldu deyü söyledi.
Demedi ol öldi ben dahi—ölürem,
Şöyle kim ol oldu ben dahi—oluram.
Öldüğünden sana gerekse haber
570 • Konşılar öldüğüne eyile nazar.

- Nuşrevâna dediler müjde i şâh!
Kim falan düşmen ölüb oldu tebâh.
Dedi oldur müjde kim ben ölmeyem,
Şöyle kim ol oldu ben dahi—olmayam.
575 Müjde neygün? Ben dahi öliserem,
Şöyle kim ol oldu, hâk olırsam.
Düşmen öldüğü habercidir sana;
Kim varursın, sen dahi hem ol yama.
Fırsatıdur deyübenün dutdı yol,
580 Leşker ile Maldîna'ya vardı ol.
Feth etdi—anı egirdüb bir zamân,
Gerü, dâr ül-mülke dönderdi 'inân.
Geldi kim kiş otura yarağ ede,
Gerü yazın Şâm fethine gide.
585 Bu kamu etdüğü—anun tedbîr idi.
Bilemedi anı kim takdîr idi.
Ademî tedbîri gelmez hiç işe
Orada kim Tanrı takdîri—erişe.
Her ne kim takdîr ise nâcâr olur.
590 Pes bu tedbîri eyit nişe gelür.
• Bu arada Rûma yürüdi Temür.
• Mülk doldı fitne vü havf u fütür.
• Çün Temürün hiç 'adlî yoğ idi.
• Lâcerem kim zulm ü cevri çoğ idi.
595 Zikri vahşet, çünki vahşettür yakîn;
Anı anmamakdurur hile hemîn.
Ol fütür içinde gitti şehriyâr,
Yıkılıb yakıldı çok şehriyâr.

Yattığı Yer Nur Olsun, Kutlu Şehid Sultan Emir Süleymanın Padîşahlığı

- 600 • Mîr Süleyman oldu—anun yerine şâh
Kim nefis mihirinden urur mîhr ü mâh.
'Adline edüb nazar görgil 'ayân,
Gün bigi rûşen, ne hâcettür beyân?
Ol arada kim ola ol dâdger
Kim olur Nûşîrevân u yâ 'Ömer.

- 605 Himmeti katında—anun bilgil 'ayân
Bir cevedür Cevne-i Hindüstan.
Mühr urduğında muma hâtemi
Bir gedâya kul eder yüz Hâtemi.
Hulkunun hüsnine gayet yokdurur,
610 Lutfına hergiz nihâyet yokdurur.
Hüsninün vashn eşidüb Müşteri
'İşkına—oldı can veriben müşteri.
Atınun na'lin görüb der Âltâb
İmrenüb: Yâleytenî küntü türâb [1].
- 615 • Gerçe leşker var u genc ü dest-res,
• Lîkin etmez mülk almağa heves.
• Himmeti katında—anun mülk-i zemîn
• Bir uyazun kanadincadur hemîn.
• Mülk istese—olmadın arada harb
620 • Feth olayıdı ana şark u garb.
Ol mürüvvetlüdür ü ehl-i 'atâ,
Ol fûfûvvet ıssıdur, ni'm el-fetâ [2]
Kibrden ne'fsi olubdurur berî,
Hem yavuz ahlâkdandır ol an.
625 Hûb evsâfına—anun yokdur kerân.
Pes anı ben nice edeyüm beyân?
Bikerân nesneyi kimdür, kim bile?
Yâ anun şerhin ol eyidebile.
Ger ecelden verilür ise amân
- 630 Tamınınun fazlıyle bir kaç zamân
Bir kitâba dahı bünyâd edevüz,
Mîr Süleyman netdi, anda eydevüz.
Ol meliklerden ki zikr etdüm sana
Adların evsâf ile önden sana.
635 Bu melik adı nola geldiyse son
Çün kamudan rütbet ile aldur ön.
Geldiler evvel hezârân enbiyâ,
Pes Muhammed geldi tâc-ı evliyâ.
Lâbüd oldı kamusunun hâtemi.
640 Kim Hak anuñçün yaratdı âlemi.

- Gerçe âhırdur semer, evvel şecer,
Lîk rütbetde şecerden yeg semer.
Kim semer getürmeg için feyz-i cûd
Hakdan erişdi bu eşcâra vücûd.
645 Evvel İncil indi, Tevrit ü Zebûr,
Sonra Kur'an ki—oldurur yekpâre nûr.
Gül, benefşeden yeg olur bigümân;
Lâbüd andan sonra gelür ol 'ayân.
Tebbet önden sûre-i İhlâsdan.
650 Nişe yazıldı deyeyüm dinle sen.
Anun için kim bile haik-ı cihân
Kim son önden yegrek olur bigümân.
Çün bu şâh idi—âferinîşden murâd,
Kamudan sonra geliben buldı ad.
655 Ben dahı—anun adına edüb hitâm
Eyledüm bu nazmı vasfıyla tamâm.
Ahmedî hem devrine erdi anun.
Yolına cân u cihân verdi anun.
Erdi bu ikbâl ü 'izze lâcerem,
660 Zî hüdvendî vü sultân-ı kerem.
Nesneye nakdin veren ebleh olur,
Fikrsüz iş işleyen gümreh olur.
Nişe kim 'âlemde sâyedâr u nûr,
Devletine ermesün anun fütûr.
665 Eksük olmasun cihanda sâyesi,
Çarh olsun rif'atınun pâyesi.
'Ömr bâğına erişmesün hazân,
Yerine kimse getürmesün cihân.
Bu cihâna ol gereklüdür yakîn
670 Kim cihânun cânı oldurur hemîn.
Çün tevârihi bu resme—etdük beyân
Kim işiden kiş: —anı onlar 'ayân.

(1) "Ne olurdu? Keşke toprak olsaydım."

(2) "Ni'm el-fetâ," = cömertlerin en iyisi.

Ahmedî'nin Osmanlı Tarihindeki Vukuatın Hülasası

Şairâne sözleri ve teşbihleri, Osmanlı tarihini ilgilendirmiyen bölümleri ve öğütleri çıkardıktan sonra Ahmedî'deki tarihi vekayı onun ağızdan şu şekilde hülasa edilebilir :

Bir gün Sultan Alâaddin gazi ve şehitlerin halini sorup gazanın büyük ve iyi bir iş olduğunu öğrenince kendisi de bir savaş etmeğe istek duydu. Çerisini toplayıp savaşa yürüdü. Gündüz Alp, Ertuğrul, Gök Alp ve Oğuzdan çok kişi kendisine katılarak savaş yoldaşı oldular. Konyadan Sultan Önüne gelince huzuruna birçok kimseler çıkıp baş eğdiler. Zenginlere ihsan etti. Yoksulları nimetlendirdi. Oradan kâfir ülkesine girdi. Ertuğrul, orada yaptığı gazalarla ün kazandı; para ve mal edindi. O sırada Sultan Alâaddinle barış üzere bulunan Tatarlar onun savaşta olduğunu işitince fırsat bilip anı bozarak düşmanlığa kalkıştılar. Bu haberden çok yüksünen sultan geri dönmek mecburiyeti karşısında oraları kâfirlerden temizlemesi için Ertuğrula verdi. Konyaya döndü. Ertuğrul orada kendisine uyan çok kişilerle iş ve gönül birliği yaparak Söğüt Elini aldı. Bir müddet sonra öldü.

Oğlu Osman ulu bir gazi oldu. Her yere çeri göndererek başarılar kazandı. Bilecik, İnégöl ve Köprühisarı aldı. Bursa ile İznîği de kuşattıysa da alamadan öldü.

Yerine oğlu Orhan geçti. Keramet ehli azizler onu desteklediler. Her yandan çeri yürüterek kâfirleri yağma etti. Kadın, çocuk tutsak ettiler. Din yardımcıları kâfirler üzerine aktıkları için gazanın adına akın dediler. Her yandan bilginler gelip dini iyice yerleştirdiler. Orhan büyük bir beğ olarak beş, altı hisar aldı. Din ehline dayanak ve sığınak oldu. Zamanında din bayrakları yükseldi. İnsaflı ve âdildi. Osmanlıların adaleti karşısında Ömerin adaleti unutuldu. Mescitler ve hayratlar yaptı. Her yana çeriler gönderip kâfirleri darmadağın etti. Her başladığı işi bitirdi. Çok altın, gümüş, kul, karyavaş ele geçirdi. Kâfir beğlerini âciz ve zebun kıldılar. Orhanın adamları yoksulken az zamanda beğler gibi oldular. Kuşatıp Bursayı aldı. Kilise ve manastırları yıkıp mescit ve hayrat yaptı. Birçok emek ve sıkıntıyla İznîği de aldı. Şimdi orasının suyu, toprağı mümin yeridir ve bilim adamlarıyla doludur. Arı dinli ve arı inanlı olan Orhan zamanında bilim erleri muratlarına erdiler. Yoksulluktan bunalmış bir halde onun yanına gelen Sinan, rütbesi yükselerek Sinan Paşa oldu. Bahadır bir başbuğ olan Orhan âdeti zamanının Nerimanıydı. Okundan kader parçalanır, kargısından ejderha çekinirdi. Kılıcı şekillenmiş ölümdü. Sanki o bir rüzgâr, canlar da yapraklı. Güzünlü ele aldıktaki Sam bile korkuya düşerdi. Verirken Hâtem, çoğunca Rüstem gibiydi. Müslümanlara rahmet, kâfirlere âfetti. Ününden Sirbistana velvele, Macar Elllerine sarsıntı düşmüştü.

Kendisinde başbuğluk şartları tamam olan Süleyman Paşa onun büyük oğluydu. Yiğitlik, cömertlik, siyaset, başbuğluk hep onda idi. Bütün iyi vasıflara malikti. Daima savaş ve uğraş ederdi. Düşüncesi isabetli, savaşı yarıcıydı. Orhan onu savaş için Esre Geç'e gönderdi. Orada din için çok gazalar edip gazi oldu. Çok şehir ve kale aldı. Batıdaki Firenkler bile ondan yılmıştı. Kâfir beğlerinden haraşa aldı. Kiliseleri yıktı. Çan sesleri yerine "Bırdır Allah andan arık Tanrı yok", sesi duyulur oldu. Vize, Malkara ve İpsala'yı aldı. Fakat ne çare ki ecel erişip öldü. Orhan, oğlu için çok yanıp yakıldı. Orhan da 39 yıl padişahlıktan sonra öldü.

Yerini Gazi Murad aldı. O da ergin ve bilgin padişahı. Alçak gönüllü, yüksek himmetliydi. Kaygısı olsa da sevinçliydi. Nice düşmüşlerin elinden tutup yükseltti. Çandarlı Halil yoksulluktan dolayı Çandarlı bırakıp onun yanına gelmişti. Onu yüceltip sonra devlete vezir yaptı. Hatta ulu bir beğ haline getirdi. Murad da daima gaza etmek için adak etti. Güçlü, kahraman ve yiğitti. Kardeşleri kendisine düşman oldu. Fakat onun elinde hepsinin işi bitti. Hepsini kılıçla mahvoldular. İlk önce "Rûm", a el uzatan o oldu. Kayseri sarstı. Ankarayı savaşa aldı. Sultan Önünü de şiddetle tuttu.

Karaman padişahı onunla savaştı. Fakat yeryüzü gözüne karanlık oldu. Her yandan yardım istedi. Murada ise Tanrı sığınak oldu. Tatarlardaki bütün bahadır- lar Karaman padişahına dost ve ordusuna çeri idiler. Varsak, Turgut, Rûm, Türk, Şam hep onunla beraberdi. Murad Gazi bunu işitince ad kazanmak için ateş gibi yürüdü. Kendisine bel bağladığı için Tanrı ona fetih verdi. Düşmanla arslanca çarpıştı. Cidalar kırıldı. Keskin kılıçlar parçalandı. Sanki kıyamet kop- tu. Hem Tatarlar, hem Türkler ölerек onun kılıcına yem oldu. Karaman padişahı onun önünden kaçtı. Bütün ağırlıklarını bırakıp canlarını kurtarmak için gittiler. Nice beğler orada öldü. Nice yiğitler düşüp toprak oldu.

Bu zaferi kazanınca kâfire yöneldi. Kâfir Ellerini allak bullak ederek zafer buldu. Arı inanlı olan Murad Gazi hayrat, cami ve türbe yaptı. Rumelini alıp beğlerini kendisine tâbi edince Sırlara yöneldi. Önü alınmaz bir savaş oldu. Batıya kadar kâfir, dinsiz kim varsa hepsi Muradla çarpışmak için Sırba yardım ettiler. Gazi Han onlarla bir cenk etti ki yer yüzünü onlara karanlık kıldı. Yerler kandan kıpkızıl olmuştı. Nereye bakan başlar ve gövdeler vardı. Atlar, ölümler üzerinde yürüyordu. Kâfirler kaçmış, ordu ardlarına düşmüştü. Padişah dönen çeri kendisini bulsun diye birkaç kulla bir yerde bekliyordu. Meğer bir kâfir, kana bulanmış olduğu halde orada yatıyormuş. Gövdeler arasında kaybolmuştu ama Gazi-Hanı görüyordu. Birdenbire sıçrayıp hançerle padişahı vurdu. Gazi olan Murad orada şehit de oldu.

O şehit olunca yerine Sultan Bayazid oturdu. O da atası, dedesi gibi âdil oldu. Her işte olgundu. Bilginleri sever, onlara saygı gösterirdi. Zâhidleri, Tanrı'ya tapıcıları hoş tutardı. Şeyh Efendi ona yoksul bir halde geldi. Onu bütün hal- ka önder yaptı, çok mansıblar verdi.

Birçok fütuhât yaptı. Anadolu'da Sivası, Tokadı aldı. Caniği alıp Samsuna geldi. Samsunu aldıktan sonra başkentine döndü. Sonra Antalya sınırına kadar olan her yeri aldı. Ne Alaşehir, ne Saruhan, ne Aydın, ne Menteşe, ne Germiyan bırakmadı. Kastamonuyu da aldı. Sonra Karaman Elllerine gelip Konya ve Lârende'yi fethetti. Karaman Elinde de her yeri alıp başkentine dönerek memleke-

Ahmedi'nin Osmanlı Tarihinde Açıklanması Gereken Sözcükler

(Kelimelere eserdeki kullanılışa göre karşılık verilmiştir)

Türkçe sözcükler:

ad urmak : ad vermek
alavuz : alalm, alıta.
ana : ana.
anda : orada, onda.
andan : oradan, ondan.
anlar : onlar.
arı : temiz.
arır : artır, tozlar.
arturur : arttır.
avrat : kadın.
ayrık : ayrı, başka, diğer.
bay : ağaç.
beg : baş, hükümdar.
berbidi : gönderdi.
berkidelim : berkitelim, sağlamlaştıralım.
berkiddi : berkitti, sağlamlaştırdı.
bigi : gili (bu kelimenin söylenişinin "bizi" olması da kabildir).
biki : birlikte, ile, beraber.
bığlı : bül.
bulban : bulup, bularak.
bulas : bulur.
bunda : burada, buraya
bundan : buradan
cıda : karşı.
çeri : asker.
dahi : dahi, daha, bundan başka.
damış : arkadaş, tanış, meşveret.
daptı : taptı.
daş : taş.
degin : değin, kadar
degül : değil
derem : derim
deyü : diye.
deyübenün : diyip, diyerek..
doprak : toprak.
dönicegez : dönünce.
durmak : kalkmak.
dütban : tutup, tutarak.
dükel : bütün, hep, hepsi.
dünye : dünya.

düş : çabala, çalış, uğraş.
düşeydi : düşerdi.
düşben : düşüp, düşetek.
düşeyim : tanzim edeyim.
edem : edeyim.
edevüz : ederiz, edelim.
ediben : edip, ederek.
egirdüb : kuşatıp, muhasara edip.
ekşük : ekşik.
ergürür : erdirtir, eriztirir.
eriben : erip ederek.
erirdi : erirdi, erıştirdi.
esre : eşiği.
etgil : et.
etmeyerüz : etmeyiz, etmiyelim.
eydelim : söyleyelim.
eydevüz : söyleriz, söyleyelim.
eydebile : söyleyebile.
eyit : ayla.
eyte : ayla.
eytegi : eyit, et, yap.
eyü : iyi.
geç : taraf, yaka, kıyı.
gelben : gelip, gelerek.
grü : sonra, tekrar.
görgül : gör.
götürdi : kaldırdı, yükseltti, yüceltti.
gün : halk, ahali ("elgün, şeklide "el.. ile birlikte kullanılır).
ıs : sahip.
ısı : sıcak.
i : ey.
içün : için.
iletü : iletü, ulaştırdı, götürdü.
isteyü : istiyerek.
işbu : bu, işte bu.
ışidicek : ışıtnce.
kaçuban : kaçıp, kaçarak.
kamu : bütün, hep
kanadınca : kanadındadır, kanadı gi-
bidir, kanadı kadardır.
kanda : nerde.
karavaş : cariye.

kat : yan, nezd, huzur.

kendü : kendi.

key iyi.

kez : kere, dela.

kici : küçük.

kimsene : kimse ("kinse + ne.. den mü-
rekkep).

konş : komşu.

kopalıdan : zuhur edeliden.

kova gitti : Kovalıyarak gitti.

koyuban : bırakıp, bırakarak.

kul : köle, kul.

kuri : kuru.

mürüvetlü : mürüvetli, insanıyetli.

nakş urmak : resim yapmak, çizmek.

nezne : şey.

nice : ne kadar, ne çok, bunca.

niçe : ne kadar, ne çok, bunca.

nişe : niçin, neden.

od : ateş.

oda yakmak : yakmak, ateşe vermek.

ol : o.

olar : onlar.

olası : olacak, olmağa layık.

olavuz : oluruz, olalım.

olıhan : olup, olarak, olunca.

olısaram : olacağım, olurum, olacaksam.

ögmegil : övme.

öküş : çok.

ölceek : ölünce.

ölünce : ölünceye kadar.

öliserem : öleceğim, ölürüm, öleceksem.

smd : kırıldı.

sokıhan : sokup, sokarak.

sundi : uzattı.

uralar : vuralar, yağma edeler, vursunlar,
yağma etsinler.

uşandı : kırıldı, parçalandı.

uşanurdu : kırıldı, parçalanırdı.

uyaz : sinek.

üş işte, işte o.

veriben : verip.

yağı : düşman.

yandı : yandı.

yarak : hazırlık.

yatur imiş : yatıyormuş.

yavuz : kötü.

yavuzluk : kötülük.

yeğ : iyi.

yegrek : daha iyi.

yerine : yerinerek, esellenerek.

yetürdi : erıştirdi.

ynıban : yıkip, yıkarak.

yigüt : gecek.

yitürdiler : kaybettiler.

yıhtul : yoksul, fakir.

yöre : civar.

yudı : yıkadı.

yumadılar : yıkamadılar (yumak = yı-

kazmak).

yükine : yükünerek, baş eğetek.

yürüben : yürütüp, yürüterek.

Arapça sözcükler:

'âbid : Tanrıya tapıcı.
âdemi : adam, insanoğlu.
'adl : âdâlet.
'ahd : and, sözleşme.
âhur : son, sondaki.
'alef : yem.
'alem : hayrak.
âl-i Osman : Osman ocağı, Osman alisi.
'âl : yüksek.
'ârî : kuşardan uzak.
âşâr : şirk : dînsizlik eserleri.
âsl : kök, dip, asıl.
a'vân : din : dine yardım edenler.
'avni : yardım.
'ayân : açık, âşikâr, belli.
âyetü : din : din âyetleri.
'âziz : sevgili, değerli.
'azm : iltme.
'azze ve cel : yüce ve ulu olsun.
bahır : deniz.
bâtil : boş, doğru olmayan.
beri : kurtulmuş, bir suçtan uzak.
berk : şimşek (kalın "k, ile).
binâ (eylemek) : yapmak.
câh : mansûb, rütbe, mevki.
cehd : çalışma, uğraşma.
cevr : eza, kıyıcılık.
cidâl : kavga, uğraş.
cihâd : savaş.
cüd : ömürlük.
dâr : ev, binâ.
darb (urmak) : darbe vurmak.
dâr-ı hayr : hayrat, hayır evi (mektep,
hastane gibi).
dâr-ı islâm : müslüman ülkesi.
dâr-ı küfr : kâfir ülkesi.
dâr ül-küfr : kâfir ülkesi
deyr : manastır.
dürr-i meknûn : inci dizisi, gıllâ inci.
ehel : aptal
ehl-i 'adl : doğrular, âdil insanlar.
ehl-i 'atâ : ihân ediciler, hediye veren-
ler.
ehl-i din : dindarlar.
ehl-i kerâmet : âzizler, dervişler, iyiler.
ehl-i mansûb : rûtpelliler, mevki sahipleri
ehl-i sitem : kıyıcı, zâlim.
etlâf : iyilikler ("Lutf, in çoğulu).
enbiyâ : peygamberler ("nebî, nin ço-
ğulu.
eşcâr : ağaçlar ("şecer, in çoğulu).

eşref : en şerefli.
evliyyâ : velîler.
evsâf : vasıtlar.
fakr : yoksulluk.
farîza : gerekli, lâzım.
fenâ : yok olma, ölmek.
fer' : bir kökten ayrılan kol, dal.
ferâş : kelebekler ("ferâşe,, nin çoğulu)
feth (olmak) : açılmak.
feyz : coşup kabarmak.
filmesel : bunun gibi.
fitne : kargaşalık.
fuzûl : fazla, lüzumsuz.
fütûh : açmak, zafet.
fütûr : gevşeklik, sayıtlık.
fütüvvet : iyilik, cömertlik, yiğitlik.
garaz : maksat, istek.
garib : yabancı.
gayet : son, son derece.
gayr : başka, gayrı.
gazâ : savaş, dinî savaş.
gazv : savaş.
gunâ : zenginlik.
hadd : yavaş.
Hak : Tanrı.
hak : doğru.
hak : kazımak (ince "k,, ile).
hâl : yüzde olan benek, ben.
halâyik : insanlar.
halel : bozukluk, eksiklik.
hâlet : hal, durum.
Hâlik : Tanrı.
harâc : düşmandan alınan vergi.
hâs : seçme kişiler, aristokrasi, hususî hasım : düşman.
haşr : ölünün kıyamette dirilmesi.
hâtem : en son.
hâtemî : Hâtem gibi cömertçe ("Hâtem,, cömertlikle ün salmış bir Arap).
havf : korku.
hazer (etmek) : çekinmek.
helâk (kılmak) : mahvetmek, öldürmek.
hisar (eylemek) : kuşatmak, muhasara etmek.
huld : cennet.
hûsn : güzelliik.
ışk : aşk, sevgi.
ibtîlâ : sıkıntı, derd.
ictihâd : gücü yettiği kadar uğraşmak.
ihlâs : doğruluk, yürek sağlığı, rıyasızlık.
ihşân : hediye olarak bol bol vermek.
ihtisâs : mensupluk, mensup olma.
ikbâl : tâlih, tâlih uygunluğu.
illâ : ancak.
in'âm : nimet vermek.
inân : düşünmek.
isti'ânet : yardım dilemek.
ivaz : bedel, karşılık.

i'zâz : saygılamak.
kader : tâlih, mukadderat.
kahr : yoketme, kötülük ederek yenme.
kal'a : kale.
kâmil : olgun, ergin.
ka'r : dip.
karz : borç.
kâsd (eyledi) : niyetini yapmak istedi, aleyhine yürüdü.
kazâ : Tanrı takdîrinin meydana gelmesi, Tanrı takdiri.
kemâl : olgunluk, erginlik.
kitâl : öldürme.
kul huvalâhû ahad : "De ki : Tanrı birdir..."
küfr : kâfirlik.
lâbûd : lâzım, şüphesiz, elbette.
lâccrem : şüphesiz.
latif : güzel, iyi.
levh-i kerem : iyilik levhası.
leyl : gece.
mağrib : batı elleri.
mahâfet : korku.
mâl : mal.
manâsib : memuriyetler, rûtpeler ("manâsib,, in çoğulu).
ma'rûf : tanınmış, bilinen, ünlü.
mecnû' : hep, topu.
meded : yardım.
melik : padişah, kiral.
menzil : konak yeri.
mevzûf : vasıtlı.
muhtis : doğru, rıyasız.
munis : irsalf.
murâd (bulmak) : murada ermek.
musavver : şekillenmiş.
mutlak : salverilmiş, tam mânâsı ile.
mutlaka : herhalde.
mübtelâ : derde uğramış.
mülk : memleket.
mülûk : beğler, kırallar ("melik,, in çoğulu).
mû'min : müslüman, inanmış.
müşehhar : elde edilmiş, itaate alınmış.
müyesser : nasip.
nakd : para, akça.
naks : eksiklik.
nâkus : çan.
nâşih : kendisinden öncekinin hükümünü iptâl eden.
nef' : fayda.
nehâr : gündüz.
nezr (etmek) : adamak.
nusrat : yardım.
"Osmanî : Osmanlı.
râyât-ı din : din bayrakları.
râyec-i küfr : kâfirlik bayrağı.
resm : merâsim, âdet, tören.

Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osman

resûl : peygamber.
rey : düşünce, fikir.
rızâ : razılık.
rızk : yiyecek, azık.
rif'at : yükseklik.
riyâset : başbuğluk, başkanlık.
rumh : kargı, süngü.
rûtbet : rûpe, derece.
sahâvet : cömertlik.
sa'id : kutlu, mübarek.
Samed : Tanrı.
sayd : av.
semer : yemiş.
siret : gidiş (mânevî anlamda).
süre-i ihlâs : Kur'anda ihlâs sûresi.
şart-ı serverlik : başkanlık şartı.
şec'at : yiğitlik, kahramanlık.
şecer : ağaç.
şer : kötülük.
şer' : geriat, dinî kanun.
şirk : Tanrıya ortak koşma, dinsizlik.
ta'ab : sıkıntı.
tâ'at : ibadet.
tagyir : değiştirme.
takdir : Tanrının çizdiği kader.
takrir (etmek) : yerleştirmek.
tama : hırsli istek.
tebbet : Kur'an surelerinden biri.
teşviş : karışıklık, kargaşalık.
tevekkül : kendini Tanrıya bırakarak bel bağlama.
tevhid : Tanrının birliği.
'ukbâ : Ahret.
u : ve (kalın sesli harfle biten kelimeden sonraki ve).
ü : ve (ince sesli harfle biten kelimeden sonraki ve).
va'de : beklenen zaman.
velvele : gürültü, feryat.
vilâyet : memleket.
yakîn : hiç şüphesiz.
zabt : iyi tedbirle elde etmek, iyi tedbirle korumak.
zâhid : dünyaya râğbet etmeyen.
zâhir : açık, belli, meydana.
zebûn : mağlûp, kuvvetsiz.
zeld : söze yanlış yapmak, söz yanlış.
zelil : haysiyetsiz, şerefsiz.
zelzele : sarsıntı.
zevâl : yok olma, ölüm.
zindik : dinsiz.
zühd : dünyaya râğbet etmeme.
zülf : saç (bilhassa güzellerin yanaklarına sarkan saçları).
zünnâr : papas kuşağı.

Farsça sözler:

âb : su.
âbâd (eylemek) : mâmur etmek.
âferin : yaşa, varol (beğenme edatı).
âferiniş : yaratılış.
âftâb : güneş.
ârâyış : süs.
âsaf-rây : düşüncesi isâbetli (Asaf gibi düşünen. Asaf, ananeye göre Süleyman peygamberin iyi düşünceli veziridir).
âşân : kolay.
âsûde : rahat.
bâc : vergi, düşmandan alınan vergi.
bâd : rüzgâr.
bâğ : bahçe.
bahşiş : hediye.
benelşe : menekşe.
ber : üzerinde.
ber Hak : Tanrı uğrunda.
berk : yaprak.
bidâdger : adaletsiz, kıyıcı, zâlim.
bifer : ırsız, süssüz, tahsis.
bigümân : şüphesiz.
bihâd : sursuz.
bikerân : sonsuz, uçsuz.
bikuvvet : kuvvetsiz.
bimâr : hasta.
binevâ : yoksul, çaresiz.
bisar : başsız.
biserver : başkımız.
biş : çok.
bigümâr : sayısız.
biteşviş : karışmadan, kolay.
büstân : bahçe.
büngâh : ağırlık (askerî ağırlık).
bünyâd (eylemek) : temel vermek, yapmak.
câm : kadeh.
câvidân : daimî, ölümsüz.
ceve : arpa (arparın farsçası "cev,, dir. Fakat Ahmedî "ceve,, şeklinde kullanmıştır. Belki "küçük arpa,, demektir).
cüş : çoşkunluk.
cüz : -den başka.
çâker : kul.
çâç : gök (meccanen "zaman,, ve "dünya,,).
çarh-ı âbgün : mavi gök.
çeng : saz.
çirk : pislik.
çü : benzetme edatı, sebep edatı) -den dolayı.
çün : benzetme edatı, sebep edatı) -den dolayı.
dâd : adalet, doğruluk.
dâdger : âdil, doğru.
dânâ : bilgin, bilgili.

dârûgîr : kavga, savaş.
 der : kaptı.
 destgîr : el tutucu, yardımcı.
 dest-res : iktidar.
 dil-sûhte : içi yanık, susuz kalmış.
 divâr : duvar.
 dürişt : doğru.
 düşmen : düşman, yağlı.
 düşmen-şiken : düşman kıran.
 ejdehâ : ejderha.
 encâm-ı kâr : işin sonu.
 figân : feryat, ağlayıp sızlama.
 gâh : bir zaman, bazen.
 gebir : gâvur (aslında ateşe tapan demektir).
 gebr : gâvur (aslında ateşe tapan demektir).
 gedây : yoksul, fakir.
 geh : bir zaman, bazen.
 genc : hazine.
 gerd : toz, toprak.
 germ : sıcak.
 gezend : zarar, ziyan, kötülük.
 girân : ağır.
 girdgâr : Tanrı.
 gülzâr : güllük, gül bahçesi.
 gümrüh : yolunu sapmış.
 güzer (kılmak) : geçmek, uğramak.
 hâk : toprak.
 hânûmân : ocak, yuva.
 hâr : diken.
 has : çöp, faydasız ot.
 hâşm-bend : düşman bağlayan.
 hâşâk : çerçöp, süprüntü.
 hayl : atlı asker ("at sürüsü", anlamına da gelir).
 hazân : sonbahar, güz.
 hefte : hafta.
 hemîn : hemencik.
 hergiz : asla.
 hezarân : binlerce.
 hód : kendi, de, dahi.
 hór : hor, hakir.
 húb : güzel.
 hún : kan.
 hüdâvendî : padişah.
 kârger : müessir.
 kârzâr : savaş.
 kem : eksik, az, kötü.
 kerân : uç, nihayet, kıyı, son.
 kilisâ : kilise.
 kine (durmak) : düşmanlığa kalkmak.
 kişt : ekin.
 kişver : ülke, memleket.
 küşte : ölü.
 la'l-reng : kırmızı renkli.
 leb : dudak.
 leşker : asker, çeri, ordu.

lik : lâkin.
 liken : lâkin.
 mâh : ay.
 merg : ölüm.
 mey : yarap, raki.
 mihr : sevgi, acıma, zelkat.
 nâcâr : çaresiz.
 nâgehân : ansızın, birdenbire
 nâle : inleyiş.
 nâm : ad, ün.
 nâmdâr : ünlü, ün salmış.
 nâme : kitap.
 nân : ekmek.
 nâsâz : düzensiz, uygun olmayan.
 neberd : kavga, savaş.
 nerimân : kahraman ("Nerimân, İran destanındaki bir kahraman adıdır).
 nevçüvân : pek genç, yiğit
 ifihân : gizli.
 pâ : ayak.
 pâk-dîn : ari dinli, dini temiz.
 pâk-i'tikad : temiz inançlı.
 pâkize-dîn : ari dinli, dini temiz.
 pâymâl (etmek) : çığnemek.
 pehlûvân : kahraman.
 penâh : sığınak
 pes : sonra.
 pest : aşağı, alçak.
 peyember : peygamber, yalavaç.
 peyk : ulak, haber götürüp getiren.
 peykân : ok tomrak.
 pir : ihtiyar, kocalmış.
 pişvâ : önder, ulu.
 püşt : arka, dayanak.
 rahî : at takımı, yol takımı.
 râstrû (lık) : doğru yüzlülük, özü doğru olmaklık.
 rehğüzer : geçit, geçecek yol.
 rehñmûn : kılavuz, yol gösterici.
 renc : emek, sıkıntı.
 revân (olmak) : gitmek, koyulmak.
 rûşen : aydınlık, açık.
 rûz : gün.
 rûzgar : zaman.
 rûzî : nasip.
 rûz-ı rûstahiz : kıyamet günü
 rûstemî : Rûstemî gibi, kahramancasına.
 saff-ârâ : saf süslüyen, askere ziyret veren.
 sâl : yıl
 Sârn-ı suvâr : atlı Sârn (İran destanındaki bir kahraman).
 sâye : gölge
 sâyedâr : gölgeli, gölge veren.
 ser : bağ.
 serefrûz : yüce.
 sernigün : bağ aşağı.
 sertser : bağtarbaşa, tamamile,

server : başbağ, başkan.
 sezâ : layık.
 sim : gülmüş.
 simber : gülmüş göğüsli.
 sindân : kalkan.
 sipâhî : asker.
 sipâhr : gök (mecazen "saman", ve "dün-ya",).
 süst : gevgek.
 şöd : sevinçli.
 şâdân : sevinçli.
 geb : gece.
 şehriyâr : ulu padişah.
 şikâr : av.
 şimşir-zen : kılıç vuran.
 şirâne : arslanca.
 şir-gür : arslan yakalıyan.
 tûb : takat, güç, dayanma gücü.
 tâ ber hadd : sınıra kadar.
 tâ ebéd : sonuna kadar, ebediyete kadar.
 tâ pâ vü ser : baştan ayağa.
 târâc : yağma.

târmar : darmadağın, paramparça.
 tebâh : bozuk, berbat.
 tendürüst : sağlam vücutlu.
 teng : dar, karanlık.
 tersâ : hırstıyan.
 teşne-eiger : susuzluktan içi yanmış.
 tigzen : kılıççı, kılıç vurucu.
 tig-i tiz : keskin kılıç.
 tire : bulamak.
 tirendâz : okçu, ok atıcı.
 tüvân : güç, kuvvet, takat.
 veli : lâkin, ve lâkin.
 yekpâre : tek parçalı.
 yümni-i hümay : uğur, kut (aslı anlamı "hüma kuzunun uğuru", demektir. Hüma, öölgesi kimin başına düşerse ona uğur getiren efsânevi bir kuştur).
 zâr : zayıf, inleyip ağlayan.
 zer : altın.
 zi : ne güzel, ne hoş.
 zinde : diri.
 zürûzeber : altüst, allak bullak.

(Metinde olduğu gibi sözlükte de, arapça kelimelerin bazılarındaki "ayın", harfini, hütün, türkîyatçılarının kabul ettiği usule uyarak "i", işaretliyle gösterdik).

شكر الله

بهجة التواريخ

Şükrullah

Behcetüttevârîh

Türkçeye Çeviren

Çiftçioğlu N. Atsız

Çıkaran

TÜRKİYE YAYINEVİ

İSTANBUL

Şükrullahın Hayatı ve Eserleri Hayatı:

Şükrullah 1388 de doğdu. Babası Şehâbeddin Ahmed, dedesi Zeyneddin Zeki'dir. Bunu kendisi söylüyor. Amasya Tarihi müverrihi merhum Hüsameddin Efendi ise ilk atasının Salur boyundan Toğan, bunun oğlunun da Divrikli Evren olduğunu söylemişse de kaynak gösterememiştir. Divrikli Evren, Zeyneddin Zekinin babası imiş.

Şükrullah, Behcetü'ttevârihin sonunda 22 yaşında (milâdi yıla göre 21 yaşında) Osman oğullarının hizmetine girdiğini söylüyor. Bu tarih 812 (= 1409) ye raslar ki Osmanlı tahtı için Yıldırım Bayazıt oğullarının çarpıştığı zamandır ve ortada Süleyman, Musa ve Mehmed Çelebiler kalmıştır. Halbuki Rauf Yekta Beğ, Millî Tettebbülür Mecmuasındaki " Türk Sazları,, adlı bir makalesinde (cilt 11, sayı 4, sayfa 136—137) Şükrullahın, İsa Çelebiye yazdığı bir musiki kitabından bahsediyor ve bir yazmasının kendi elinde bulunduğunu bildiriyor.

İsa Çelebi, muhtelif rivayetlere göre 1402 ile 1405 arasında ortadan kalktığı için Şükrullahın, Osman oğulları hizmetine girdiği tarihi 1409 dan 4 veya 7 yıl daha öncesine almak icap eder. Sonradan Mehmed Çelebinin nesli tahta hâkim olduğu için, belki İsa Çelebiye intisabını Şükrullah saklamak istemiş olabilir diye bir fikir ileri sürmek kabildir. Fakat aynı Şükrullah, tahtını kaybetmiş olan Süleyman Çelebiden büyük bir saygıyla bahsettiğine göre bu ihtimal vârid değildir. Bundan başka İsa Çelebiye yazdığı musiki kitabının 1402 - 1405 arasında yani kendisinin 14 - 17 yaşlarında bulunduğu sırada yazılmış olması icap eder ki bu da imkânsızdır. Bu takdirde ya, şimdiye kadarki umumî telâkkinin zıddına olarak İsa Çelebinin Anadolu'daki hâkimiyeti 1405 ten epey sonralara kadar devam etmiş, yahut da bu musiki kitabı İsa Çelebiye değil, Musa veya Süleyman Çelebiye ithaf olunmuştur.

Şükrullahın parlaması İkinci Murad zamanında (1421 - 1451) dir. İkinci Murad, Şükrullaha çok güvendiğinden mühim siyasi işlerinde onu kullanırdı.

Şükrullahın ilk siyasi vazifesi Karamanoğlu İbrahim Beğ (1423-1463) e elçi gitmek oldu. İbrahim Beğ, İkinci Muradla çarpışıp yenildikten sonra barış yapmak üzere Mevlânâ Hamzayı yollamıştı. Murad da karşılık olarak Şükrullahı gönderdi.

İkinci olarak 1449 da Karakoyunlular beği Cihanşah (1437 - 1467) a gönderdi. Burada Osmanlıların ataları hakkında bir kitap, belki bir Oğuznâme gördü.

Süiri ve musikiyi çok seven İkinci Murad, ona yalnız siyasi vazifeler vermekle kalmıyarak musikiye ait eserler de yazdırdı. Şükrullahın ilk eserleri, galiba, musikiye ait olanlardır.

861 muharreminde (= aralık 1456) " Behcetü'ttevârih,, i yazmağa başladı. O sırada kendisine bağlanmış olan maaşla Bursada oturuyordu. 861 yılı yazında (= 1457) Fatihin oğulları Bayazıdla Mustafanın Edirne'de yapılan sünnet günlerinde bulunarak tören ve ziyafette İstanbul ilk kadısı Hızır Beğ Çelebi ile birlikte padişahın karşısında oturdu. Bu düğün sırasında her halde Behcetü't-

1 9 2 5

1 9 4 7

tevhârin bir kısmını yazmış bulunuyordu. Çünkü ziyafette bulunan bilginlerden Hızır Beğle Mevlânâ Tûsî'nin Behcetüttevârihe yazdıkları takrizler, kitabın E-dîrnedeki Şükrullah tarafından kendilerine gösterildiğine delil olsa gerektir.

Behcetüttevârih 863 (= 1459) te bitti. Sadırazam Mahmud Paşaya ithaf olundu.

864 (= 1460) te "Menhec ür-Reşâd,, (= Olgunluk Yolu) adlı din bilgisi kitabını yazdı. Bu kitabın başlangıcında daha önce yazmış olduğu eserler olarak "Enis ül-Ârifin,, ile kelâma ait "Kaside-i İmâlî Şerhi,, ve "Behcetüttevârih,, ten bahsolunuyor. Musiki kitaplarının adı geçmiyor. İhtimal ki din bilgisi olan Şükrullah, musikiye ait eserlerine değer vermiyordu veya böyle bir din kitabında onlardan bahsetmeği lüzumsuz bulmuştu.

868 muharreminde (= 15 eylül - 14 ekim 1463) Bursada "Câmi' üd-Da'avât,, (= Dualar Dergisi) adlı eserini yazmaya başladı. Bazı arkadaşları 10 muharrem 868 (= 24 eylül 1463) de kendisini hatırlıyarak bir dua kitabı yazmasını rica ettiler. O da bunu kabul ederek 868 cemâziyelevveli ortasında (= 1464 başlangıcı) kitabı Bursada bitirdi.

Şükrullahın ölüm tarihini bilmiyoruz. Son eserini yazdığı zaman 76 yaşında olduğuna ve daha Behcetüttevârihi yazdığı sıralarda, yani 71 yaşlarında iken ihtiyarlıktan pek fazla şikâyet ettiğine göre 1464 ten sonra pek fazla yaşamadığını tahmin edebiliriz. Bursada ölmüş olması muhtemeldir.

Şükrullahın "Ahmed Çelebi,, adında bir oğlu olduğunu biliyoruz. Sultan Cem, 1482 de Bursayı zaptettikten sonra İkinci Bayazıda bir elçi heyeti göndermişti ki Çelebi Sultan Mehmedin kızı Selçük Sultan ile Mevlânâ Ayas ve Şükrullahın oğlu Ahmed Çelebiden mürekkepti.

Eserleri:

1) *Musiki risaleleri*: Şükrullahın ilk eseri, herhalde Rauf Yekta Beğin elinde bulunan ve İsa Çelebi adına yazdığı söylenen musiki kitabıdır. Millî Tetcibüler Mecmuasında Yekta Beğin verdiği örneklerden anlaşıldığına göre açık bir Türkçe ile yazılmıştır. Fakat biz bu eserin İsa Çelebi adına yazıldığını kabulde mütereddidiz. Çünkü 861 muharreminde (= 1456 sonu) yazmaya başladığı Behcetüttevârihin başlangıcında yaşının 70 i geçtiğini söyleyen Şükrullah, Behcetüttevârihin sonunda 22 yaşındanberi Osmanogullarına dua ile meşgul olduğunu yani onların hizmetinde bulunduğunu ve 22 yaşından bu kitabı yazdığı tarihe kadar 51 yıl geçtiğini söylüyor. Demek ki Behcetüttevârihi hicri hesapla 73 yaşında bitirmiştir. Behcetüttevârih ise 863 (= 1458 - 1459) te bitmiştir. Bunu da 864 (= 1460) te yazdığı "Menhec ür-Reşâd,, adlı eserinde, daha önce yazdığı eserlerin adlarını sayarken Behcetüttevârihi de zikretmesinden anlıyoruz. Şu halde 861 de yaşı 70 i geçen yani 71 yaşında bulunan Şükrullahın 863 te 73 yaşında bulunması ve bu hesaba göre de 790 (= 1388) da doğmuş olması gerektir. İsa Çelebinin ölümü veya kaybolması en geç 1405 te olduğuna göre Şükrullahın bu tarihte 17 yaşında olması lâzım gelir. 17 yaşında bir çocuğun bir musiki risalesi yazması biraz güçtür.

Şükrullahın İkinci Murad adına da bir veya iki musiki risalesi yazdığını biliyorsak da mahiyeti hakkında bilgimiz yoktur. Şükrullah diğer eserlerinde musiki risalesi yazdığını bahsetmemiştir.

2) *Enis ül-Ârifin*: 1451 - 1456 arasında yazılmıştır sanıyorum. Nasıl bir kitap olduğunu bilmiyoruz. Kâtib Çelebi de kitap hakkında izahat vermiyerek Fatih devleti bilginlerinden Şükrullahın eseridir demekle iktifa ediyor. Hangi dille yazılmış olduğunu da söylemiyor. Bunun musiki kitabı olması ihtimali de vardır.

3) *Kaside-i İmâlî Şerhi*: Bir kelâm kitabı olan bu eser de 1451 - 1456 arasında yazılmıştır. Bunu ve bundan önceki eserini yazmış olduğunu "Menhec ür-Reşâd,, adlı eserinde bildiriyor.

4) *Behcetüttevârih*: Farsça yazılmış bir umumi tarihtir. 1456-1459 arasında yazılmıştır.

5) *Menhec ür-Reşâd*: 1460 ta yazılmış farsça bir din kitabıdır.

6) *Câmi' üd-Da'avât*: Muhtelif yerlerde ve durumlarda okunacak duaları bir araya toplayan bir eserdir. 1463 ekim ayı ile 1464 ocak ayı arasında Bursada yazılmıştır.

Behcetüttevârih:

Bir umumi tarih olan, fakat tabii tarih, coğrafya, kozmografya, etnografya ve dinden de bahseden Behcetüttevârihin Osmanlılar bölümü gayet mühimdir. Emevi, Abbasi, Alevi halifeleriyle Selçuklular hakkında verdiği malûmatın pek üstünkörü olmasına rağmen, uzun zaman Osmanlı padişahları hizmetinde bulunması ve resmi sıfat taşınması dolayısıyla Osmanlılar için değerli bir kaynaktır. Çelebi Mehmed, İkinci Murad, Fatih zamanlarını idrak eden müellifin 810 (= 1407) den başlayarak verdiği malûmat pek mühim olup bu hususta bir ana-kaynaktır. Yaşayıp görmediği zamanlar için yani Osman, Orhan, Murad, Yıldırım çağları için verdiği malûmatı nereden aldığı bilmiyoruz. Çünkü kitabın başlarında kendisine kaynak olduğunu söyleyerek sıraladığı eserlerden hiçbirisi Osmanlı tarihi kaynağı değildir. Zikrettiği kaynaklar arasında nasîb bir eser olduğu ve kimin tarafından yazıldığı belli olmayan bir "Sahihüttevârih,, vardır ki zayıf bir ihtimalle Osmanlı tarihinin eski kaynaklarından olabilir.

Gerçe Şükrullahın, Ahmedî'yi kendisine kaynak yaptığı muhakkaktır. Fakat Ahmedîde vukuatın yılları gösterilmeyişi ve Niğbolu savaşı gibi mühim bir savaştan bahsolunmadığı halde Şükrullahta vukuatın çoğunda yıl ve hattâ ay ve gün tarihleri vardır. Niğbolu savağında da bahsedilmiştir. Bu bakımdan Şükrullahın yalnız Ahmedîye dayanmadığı, başka kaynakları da gözden geçirdiği muhakkaktır. Fakat bunları zikretmemiştir. Eserini Bursada yazdığına göre de belki o zaman bulunup bugün yok olan bazı arşiv vesikalarına başvurmuştur.

Şükrullah eserini ilk defa yazıp Sadırazam Mahmud Paşaya takdim etmiştir. Fakat Mahmud Paşa 1467 de Sadrazamlıktan düşüncelerine galiba kitabını yeniden tertip etmek lüzumunu duymuş ve Mahmud Paşaya olan ithafı kaldırarak kitabını yeniden tanzim etmiştir. Kitabın ilk tertibinde Şükrullah, Karakoyunlular beği Cihanşâha olan elçiliğini ve bu sırada Osmanlılarla Karakoyunluların akrabalığını öğrendiğini yazıyor. Kitabın ikinci tertibinde ise bu parça yoktur. Belki de Fatih, Karakoyunlularla akrabalığı hoş görmediği için Şükrullah bu parçayı çıkarmıştır. Nuruosmaniye nushası kitabın ilk tertip şeklini, diğer bütün nushalar ise ikinci tertip şeklini gösterir. Nuruosmaniye nushası 12 bölüm olup diğerleri 13 bölümdür. İkinci tertip nushaların onuncu bölümü meşhur hakimlere ait olup bu bölüm Nuruosmaniye nushasında yoktur. Nuruosmaniye nushasının

12 nci, diğerlerinin 13 üncü bölümleri Osmanlılara aittir.

Behcetüttevârihin nushaları şunlardır :

- 1 — Nuruosmaniye Kütüphanesi, Nu. 3059.
- 2 — Bayazid, Umumi Kütüphane, Nu. 4902.
- 3 — Revan Köşkü Kütüphanesi, Nu. 1538.
- 4 — Revan Köşkü Kütüphanesi, Nu. 1539.
- 5 — Ayasofya Kütüphanesi, Nu. 2990.
- 6 — Üniversite Kütüphanesi, acemce yazmalar, Nu. 801 (eski numarası : Halis Efendi 2212).
- 7 — Fatih Kütüphanesi, Nu. 4203.
- 8 — Viyana Millî Kütüphanesi, Nu. 828.
- 9 — Londra, British Museum, Nu. 1627.
- 10 — Paris, Millî Kütüphane, Nu. 90.
- 11 — Paris, Millî Kütüphane, Nu. 91.
- 12 — Petersburg, Nu. 269.
- 13 — Münih Kral Kütüphanesi nushası.

Behcetüttevârihin 16 ncı Asırdaki Tercümesi :

Behcetüttevârih, Kanunî Sultan Süleyman çağında Türkçeye çevrilmiştir. Çeviren, hayatı hakkında birşey bilmediğimiz "Mustafa Fârsî, adlı bir şairdir. Teskereci Şehî, bu şairin acemceyi sevdiğini ve güzel şiirleri olduğunu söylemekle iktifa ediyor. Mustafa Fârsî, Behcetüttevârihin başlangıcını zamana göre değştirerek tercüme etmiştir. Fakat bazı yerlerde kısaltmalar yapmıştır. Tercüme-ye başladığı tarih 20 muharrem 937 çarşamba (= 14 eylül 1530) dir. Mustafa Fârsî'nin yazdığına göre tarihe çok meraklı olan Yenîçeriler Kâtibi Şehabeddin Beğ, ozamanın ileri gelenlerince okadar tamınmayan bu kitabı bulup Yenîçeri Ağası Mehmed Ağa'ya iletmiş, Mehmed Ağa da Mustafa Fârsî'ye vererek Türkçeye çevirmesini emretmiştir. Tarihi bilgisi epey kat olan Mustafa Fârsî, tercüme-ye "Mahbûbu Qulûb ül-'Arifîn, adını vermiştir. Bize bilinen nushalar şunlardır :

- 1 — Hafid Efendi, Nu. 222 (tercümeler içinde en iyi nusha).
- 2 — Fatih, Nu. 4202 (1599 da istinsah olunmuştur).
- 3 — Revan, Nu. 1096.
- 4 — Esad Efendi, Nu. 2213 (1667 de istinsah olunmuştur).
- 5 — Veliyeddin Efendi, Nu. 2342.
- 6 — Veliyeddin Efendi, Nu. 2343 (bu nushada Osmanlılar bölümü yok).
- 7 — Üniversite, Türkçe yazmalar, Nu. 670 (karışık ve eksik bir nusha).
- 8 — Üniversite, Türkçe yazmalar, Nu. 2381 (Osmanlılar bölümü yok).
- 9 — Berlin, Devlet Kütüphanesi, Nu. 3349.
- 10 — Paris, Millî Kütüphane, Nu. 1031.
- 11 — Kahire, Kral Kütüphanesi, 233.

Behcetüttevârihin Bundan Önceki Seif ve Atsiz Neşirleri :

Osmanlı tarihinin mühim bir kaynağı olduğu halde Behcetüttevârihten şim-

diye kadar gereğince faydalanılmamıştı. 985 (= 1577) yılında "Cami'üttevârih, adında bir umumi tarih yazar "Zaîm Mir Mehmed Kâtib, in, Behcetüttevârihi kaynak olarak kullanmasından sonra bu eser uzun zaman âdetâ unutulmuş, yalnız son zamanlarda bazı müellifler, küçük ölçüde olmakla beraber, onu kaynak gibi kullanmışlardır.

Yirminci asırda eserin değeri gözden kaçmamış ve Osmanlılara ait bölümü iki defa yayınlamıştır.

İlk defa Theodor Seif, 1925 yılında, "Mitteilungen zur Osmanische Geschichte, nin ikinci cildinde (s. 63-128), Münih ve Viyana nushalarına dayanarak, Behcetüttevârihin Osmanlılara ait bölümünü acemce metin ve almanca tercüme-yle birlikte yayınlamıştır.

İkinci defa ise ben, 1939 yılında, eserin başlangıcını, eski Türklere ve Osmanlılara ait bölümlerini Türkçeye çevirerek ve notlar ekliyerek "Dokuz Boy Türkler ve Osmanlı Sultanları Tarihi, adıyla yayınlamıştım. Bu tercüme, Seif neğrinden daha iyi olmuştur. Çünkü ben İstanbul kütüphanelerinde görebildiğim 6 tane acemce nushayı Seif'in bastığı metinle karşılaştırarak mukayeseli bir nusha elde etmiş, sonra, zevcem Bedriye Atınaz İstanbul kütüphanelerindeki eski Türkçe nushayı (ki ikisinde Osmanlılar bölümü yoktur) karşılaştırarak hazırladığı Türkçe metinle kelime kelime karşılaştırıp kontrol etmek suretiyle bir tercüme meydana getirmiştim. 6 mart 1939 da basımı biten bu eserden, madîî imkânsızlık dolayısıyla ancak 186 tane bastırabilmişim.

Eseri ilk önce, Uzunçarşılıoğlu İsmail Hakkı Beğ şifâhen, biraz sonra genç tarihçi Adnan Erzi, "Yeni Türk, dergisinin 1939 yılı aralık ayında çıkan 84 üncü sayısında bir yazı ile tenkid etmiş, daha sonra da Fuad Köprülü, "Osmanlı İmparatorluğunun Etnik Mençesi Meceleleri, adıyla "Belleten, in 1943 yılı ekim ayında çıkan 28 inci özel sayısındaki bir etüdünde (s. 296) bir tercüme yanlığını belirtmişti.

Bu seferki basımda, her üçü de haklı olan bu tenkidleri göz önünde tutarak, bahsedilen eksik ve yanlışlardan kâğıdın. Ayrıca kendim de bir kısım tarihlerin milâdîye çevrilisinde ve tercümede bazı yanlışları görerek düzeltiltim. Böylelikle öncekinden daha doğru bir metin elde edilmiş oldu.

Maksadımız Osmanlı tarihine ait bir kulliyat vücude getirmek olduğu için, bu seferki basıma, eserin yalnız başlangıcıyla Osmanlılara ait bölümlerini aldık ve eski Türkçeye ait kısa parçayı çıkardık.

Bu Seferki Behcetüttevârih Basımında Okuyucuların Dikkat Etmesi Gereken Noktalar :

- 1 — Bundan önceki basımda da olduğu gibi, basıma esas olarak Nuruosmaniye nushası alınmıştır.
- 2 — Revan Köşkünde bulunan nushalardan biri (1539 numaralı), bundan önceki basımda tarafımdan görülmemişti. Adnan Erzi'nin tenkidıyla öğrendiğim bu nushadan bu sefer de faydalanamadığım için, bu nushaya ait farklar, tabii, gösterilmiştir.
- 3 — Nuruosmaniye nushasından gayri bütün nushalar ikinci tertip nushalar sayılmıştır. İkinci tertip nushalarda olup da Nuruosmaniye nushasından bu-

lunmıyan bazı kelimeler ve cümleler bu basımda cıgri harflerle gösterilmiştir.

4 — Yalnız Nuruosmaniye nushasında bulunup ikinci tertip nushalarda bulunmıyan ve Şükrullahın, Karakoyunlular beği Cihanşaha cıçılığını anlatan parça (yani 53 üncü sayfanın 11-27 nci satırları) daha büyük puntoluk ince harflerle gösterilmiştir.

5 — Asıl metinde olmadığı halde, mânânın daha kolay anlaşılması için benim tarafımdan eklenen kelimeler (iki pek ardır) parantez içine alınmıştır.

6 — Nusha farklarında bilhassa rakka ve has isimlere ait olanlar, her sayfanın altında gösterilmiştir. Hiçbir ehemmiyeti olmıyanlar gösterilmemiştir.

7 — Metinde açıklanması gereken bazı noktalar, küçük rakamlarla işaretlenerek kitabın sonunda izah edilmiştir.

8 — Metin, tarafımdan Türkçeye çevrilirken mümkün olduğu kadar 15 inci asır Türkçesine yaklaşmış olmak için bazı eski Türkçe kelimeler kullanılmıştır. Bu kelimelerin çoğu bugün geniş okuyucu yığınına biliniyorsa da, bilmiyenlere kolaylık olmak üzere onları da aşağıda gösteriyorum. Bu kelimeleri kullanmaktan maksadım, arapça-farsça kelimeleri anlamak için emek verecek olan okuyuculara, aynı emekle Türkçe öğretmeği sağlamaktır.

9 — Eserin asıl metninde manzum olan parçalar manzum olarak çevrilmiştir.

Tercümede Kullanılan Eski Türkçe Kelimeler

açun : dünya, ölem.
ak kemik : havas.
al : hüyle.
albiz : şeytan.
aldayıcı : hıyilekâr.
alıuş : hayırdun.
arı : pâk.
arımak : pâk kılmak.
asığ : tayde.
ata : baba.
batır : cesur.
bay : aengün.
bilge : hakîm.
bile : beraber.
kaçan : ne zaman.
kamu : tekâmül, cümle, bütün.
kara kemik : avam.
kargamaş : mîl'un.
kemak : cariye.
kıyıcı : zalim.
mengü : ebedi.
muştı : müjde.
nesne : şey.
od : ateş.
öşge : diğer, başka.
pusat : silâh, savaş levazımı.
sayrı : hasta.
sü : asker, ordu.
sücü : şarap.
tapu : huzur.
tutak : esir.
uçmak : cennet.

bitik : kitap.
bıdun : halk, millet.
bun : keder.
çalen : şingek.
çamgan : çanigönd.
deyig : gür.
erdem : fazilet.
erk : kudret.
eserlik : sağlık, selâmet.
esirgenlik : rahmet.
ıs : salıp.
ıgıtmak : rızalandırmak.
idi : salıp, etendi.
inanç : inan.
ulen : garünnet.
yağı : düşünan.
yalavac : peygamber.
yalaz : alev.
yarak : silâh, yarıcı silâh.
yarlıgamak : lûtletmek, bağışlamak, irade etmek.
yendek : dâima.
yitmek : kaybolmak.
yille : at sürüsü.
yoksun : mahrum.
yoymak : kahretmek, kökürü kazımak.
yön, taraf, cihet.
yöçlemek : teveccüh etmek.
yöre : civar.
yumrucak : tûn, veba.
yumuş : vazife, iş, hâcet.
Çiftçioğlu Nihâl Atsız

Bu kitap Tanrı kullarının en güçsüz ve yoksullarından Şükrullahın yazdığı kitaplardandır ki beğlik direklerinin desteği, vezirlik göğünün yalazı, kişi oğullarının işlerinin onarıcısı, açunda vezirlerin sultanı, beğlerle sultanların öğütçüsü, suyun ve balcığın özü, ada sana ihtiyacı olmıyanın kutlu adına sunulmuştur.

YAKARIŞ

*Yer yüzünde dâimâ me'sûd ola
Nâmı gibi âkıbet mahmûd ola*

Ey Tanrı! Seçilmiş yalavacın, arı soyunun, iyi arkadaşlarının yüzü suyuna onun çağını mengülüğe ulaştır, ululuk ağacını göz değmesi fırtınasından koru

Bağışlıyan, Esirgiyen Tanrı Adı ile. Güvencim Onadır.

Övmeler, kamu nesneyi yaratıp güden, bütün dirleri yarattıktan sonra yok eden Tanrıyadır. O Tanrıya ki eller onun yönüne açılır, alinlar onun önünde yere kapanır. Biz onu sonsuz, tükenme bilmez övme ile övüp sınırsız şükür ile ona şükrederiz. Tanıklık getiririz ki tek başına, ortaklık olarak bir Tanrı vardır. Başka hiçbir tepacak yoktur. Bu tanıklığımızın temeli ulu, daıları budakları yücedir.

Yine tanıklık getiririz ki Muhammet bütün kişilere gönderilmiştir. Kur'an'dan önce inmiş olan bütün kitaplarda yüksek sıfatlarla sıfatlandırılıp övülmüştür. Yalavaçlık göğsü onunla kabarmış, yigittik tanı onunla ağarmıştır.

deyiş

Kur'an bize erdemlerinin hepsini övmüş,
Tevrat ile İncil onu hem muştulamıştır.

O Muhammet Tanrının kulu ve elçisidir. Karamlıklar aydınlıklara, aydınlıklar karamlıklara girip çıktıkça Tanrı onu ve çocuk çocuğunu esirgemiş. Bulutların çevresinde cakırlar çaktıkça Tanrı, Muhammedin çocuk çocuğuna intisap ile yücelttiği hayırlı arkadaşlarını yarlagasın.

deyiş

Yoldaşları Yalavacın Ak yüzlü, soy yoldaşları;
Muhammetle bir ağacın Gölgesinde andlaştılar¹.

Gündüz gün doğdukça, gecelerin karanlığında yolculuk edenlere gökte ay doğdukça Tanrının selâmı onlara olsun. Mekke'li ve Medine'li, doğru özlü Muhammedin yolunca giden imamlardan da Tanrı razı olsun.

Bundan sonra, Tanrı topraklarını ıztısın, asrının biricik imâmı Zeyneddin Zekinin oğlu olan yüce ve değerli imam Şehâbeddin Ahmed'in oğlu olup büyük küçük suçlarını gizlemeyen güçsüz ve yoksul kul, Şükru'llah arzeder ki: Tanrı ülkelerini yaşatıp hanlıklarını mengü kilsin, yüceliklerini berkitip yakınlarına yardım edip yağlarını yok etsin, islâmîğin ve müslümanların sultanı, din yoluna savaşçı uğraşanların yardımcısı, kâfirlerin ve kötülükte ayak diriyelelerin öldürücüsü, Tanrıya yakınların yardımcısı, Tanrı yağlarının yoyucusu, Osman ocağından, Tanrının yarlıgayıp esirgenliğine ulaştırdığı Sultan Muradin oğlu yüce Sultan Mehmedin kutlu gününde islâm bilginleri söz götürmez saygı bulup gönül rahatına erip

bolluğa kavuştular. Her biri gönül rahatı ile bir bucağa çekilip adı yüce ulu Tanrıya tapınır oldular. Dahi yüce sultanlık ulusunun hanlığının uzaması, günlerinin artması için Tanrıya yalvarmaktadırlar.

Bu değersiz, her ne denli yüce hatırlarına gelecek kadar değerli değildir ama "iyilerin bardağından toprağın da payı vardır",² sözünce, ülkeler açıp dini koruyan hazret, bu gönülden duasının halinden bildi ki yağ yetmiş geçip kocamlığın güçsüzlüğünden duygular tatsızlaşmış ve muhtaç kişilerin kableği olan ulu eşiğinden ayrı kalmıştı, iyiliğinden ötürül, yetecek kadar bir akçayı yüce eşiğinden tayin buyurdu ki her gün eristirmektedirler. Bu yalansız kul da Uçmağa benzeyen Bursa başkentinde, ıstın el çekerek bir bucağa çekilmişti.

deyiş

Şu Bursanın her çeyi, suyu, taşı, toprağı
Mis gibi bir sücüdür ve bulunmaz bir cevher.
İyilerin durağı; bilgi, altın kaynağı;
Yelmızlar sığınağı; Tanrının baktığı yer!

Bu bucakta güçlü yettiğince, onun için Tanrıya yakarıp onu övmekten geri kalmıyordu. Bütün gece gündüz, kamuya azık veren ulu Tanrıya, yüce sultanın ülkesindeki işler düzeninde gitsin diye yalvarıyordu. Ya yüce Tanrı bitişini okuyarak, ya yalavacın sözlerine göz gezdirerek uğraşp sevabını, Tanrı yardımcılarını yüce etsin, ulu pedişahın ata dedeleri ruhuna gönderiyordu. Çağlara en kufusu olan bir çağda, saatlerin en mutlusunu olan bir saatte bu yoksul, bağımlı düşünceye, gönüllü dalgınlık denizine salmıştı. İki açın ağasının³ sözleri, haberleri gönülünden geçerken usuna iki hadis geldi.

Biri "Ebi Hüreyre, den alınmış olarak "Ebû 'Abdullah Muhammed İbn-i İsmâ'il-i Buhârî, nin kitabındaki şu hadisi: "Bulunduğum çağa erişinceye kadar hep kişi oğullarının en iyisinden gönderildim ...

Ötekî "Vâsilet İbn ul-Esqâ", den alınmış olarak "Ebu l-Hüseyin İbn-i Haccâc İbn-i Müslim el-Queyrî, nin kitabındaki şu hadisi: "Tanrı İbrahim'in çocuklarından İsmâil'i seçti. İsmâil'in çocuklarından Kenâne'yi seçti. Kenâne oğullarından Kureyş'i seçti. Kureyş oğullarından Hâşim'i seçti. Hâşim oğullarından da ben'i seçti ...

Cevher saçan mânâları ile bu inci gibi sözler bu yoksulun usundan geçince içine şu korku düştü: Değerli ömür, gücün ve sevincin kesilip güçsüzlüğün ve sıkıntının başlangıcı olan yedinci onu geçti. Bundan dola-yırdı ki:

deyiş

Yağ altmış, ömür kır;
Yağ yetmiş, iş bitmiş;

Ötekî açın ve hakiki durak olan öz ve mengü açın için hiçbir azık yok.

deyiş

Dirliğini asıgızsız harca-yıp geçirenler
Ne bir iyilik görür, ne de iyilik eder.

Kendi halini dünya ve ahret hüsranlıları arasında gördü. Düşündükten sonra kurra çekti. Ona hediye olarak bu kitabı yazmak düştü.

Amma kendi kendime dedim ki : " Ey ömrünü havaya vermiş olan ! Senin hiçbir hünerin yok. Hangi erdem ve ululuk ile, hangi söz ve belâgatle mânâya güvenerek bu işi üzerine alabilirsin? .. Uzak düşünen usum bana şöyle cevap verdi : "Tanrı hakkı için ey şaşkın ! Kendini küçük görüp güvenemiyorsan, hiç olmazsa 71 yıl açın bilginlerinin yüzünü görüp asrın erdemlilerine yakın da mi olmadın? Her harmandan bir başak, her bucaktan bir anık bulduysan iş olup bitmiştir .."

mısra

Her neyin varsa hüner gösterecek, durma getir !

Bu esirgeyici öğütü duyunca donmuş düşüncemde ve sönmüş anlayışında bir istek doğdu :

Soyunu sopunu, doğumunu, durumunu yazmakla Tanrının, elçisinin bağışladığı iyilikleri uzun uzadıya anlatır, erdemlerini açığa vurmak için seçkinliğini arayıp ortaya koyarsın. Sırası ile zevcelerini ve soy soplarını açıkça söylersin. Çocuklarını, amcalarını, olabildiği kadar doğur olarak, söylenmesi gerekenleri, on muştuluların⁴ Tanrı elçisi Muhammedin atalarına değin olan bağlılıklarını kâğıda geçirirsin. Böylelikle kamusunun soyu arı Âdem'e ulaştırılmış olur. Tanrı hepsinden razı olsun, on muştuluların öz menkabeleri, erdemleri, ömürlerinin niteliği, durumları belli olur. Tanrı onları esirgesin, islâmlik yolunu ıskılandırıran, din yolunu arıyanlara kılavuzluk eden mezhep imamları ile fakihlerin; tarih, hadis, tefsir bilginlerinin halleri, sözleri, yaptıkları, nice yaşadıkları ve hünerleri bilinir. Her nedentü tarihçiler doğru ve düzgün sözlerle tarih toplayıp mânâ cevherleriyle inci delmişlerse de uzun olmaları yüzünden usanç getirirler.

Bu bilgisi az değersizse gelince : Kolum erdemleri erdemişyecek kadar kısa, bilgin olgunluk yönünden azdır. Sevdiği şeyleri elde etmek benim gibilere güçtür. Ben bu eseri ancak dilediğine yardım eden, kamuyu iştirip gören Tanrıdan yardım dileyip meded umarak yazdım. Onun yarılgaıyı rızasına has olmak ve doğru yola çağırın sevgilisinin şefaatinin celbeylemek üzere yanlışlık ve eksiklikten korunarak, bozuk ve sürük söz söylemekten çekinerek "Mevlânâ Hasan İbn-i 'Alî İbn-i Hammâd", in "Qûl-ül-Ervâh", adlı tarihinden, "Şeyh Ca'fer Muhammed-i Taberî", nin, "Kadı Beyzâvî", nin, "İbn-i Cevzî", nin, "Mevlânâ Şemseddin-i Hırevî", nin, Ebû 'Abdullah Muhammed İbn-i İsmâ'il-i Cu'fî nin, "İbn-i Hallikân", in tarihlerinden ve "Mevlânâ Mecdeddin Mehmed Adnan", in Hatayda Sultan İbrahim Tamgaç Han için yazdığı tarihten, "Kitâb-ı Usûl-ül-Eqâlim", den, "Kitâb-ül-Memâlik", ten, "Kitâb-ül-Mesâlik", ten, "Mansûrî", nin "Uyûn-üt-Tefâsîr", i, "Şeyh Şehâbeddin", in "Uyûn-üt-Tefâsîr", i, "Kevaşî", nin tefsiri, "Tefsîr-i Qurret-ül-'Uyûn", "Sa'lebi", nin "Tefsîr-i Keşf-i Beyân", i, gibi tefsir kitaplarından; hikmet, heyet, nücum, hendese, riyaziye, tabiiye, tîp ilimlerinden, "Siyer-ül-Mülûk", ten ve "Zübdet-ül-Usûl", den çoğu az etmek, bini bir kısaltmak suretiyle topladım. Fakat öylesine ki : Onların araya soktukları inceliklerden, şakalardan, öğütlerden bir teki yit-

medi.

Tanrı, iyiliğini üzerlerine bol etsin, ulu bilginler, yüce beğler ve ak kemik olsun, kara kemik olsun başkaları bu tarihi, hele Tanrının esirgenliği üzerine olsun iki açın ağası, Tanrı elçisi Muhammet ile onun şehâbelerinin⁵, zevcelerinin, çocuklarının ve mezhep imamları ile fakihlerin, hadiçlerinin ve hafızların tarihini okumağa istek duyup içten gelme bir sebeple gönülleri bir istek düşerse bu kısaltılmış küçük kitabı alıp hoşnudluk gözü ile bakalar ve eskilerin tarihe geçirdikleri ne ki varsa onda bulalar. Tarihle ilişkisi olmayan birçok faydaları da elde edeler. Tâ ki : Gönülleri-nin pâk gelini sevinç koltuğunda kendini göstersiz. Çünkü bu bilginin iki faydası vardır :

Birincisi şudur : İki açunda bahtıyarlık mayası olan din bilgisi ve açınlar idisinin sözlerinin tefsiri bu bilgi ile bilinir. Zira adı yüce olsun, Yaradan açın işleri için açın ağasına kesin sözlü Kur'anını göndermiştir. İkincisi şudur : Geçmiş olaylar üzerinde iyi düşünen bilir ki öncekiler açınun ve açındakilerin işini doğrultuncaya kadar, bir ülkenin düşmesine sebep olan hareketlerden sakınıp çekinmeği bilinceye kadar ve devletin sürüp gitmesine yarınacak biçimde çalışmağı kavrayıncaya kadar ne güç-lüklere katlanmışlardır.

Velhâsıl söz götürmez ki açın ve din faydaları bu bilgi ile elde edilir. Geçmiş bilginler ve eski bilgiler "kesin bilgileri anlamak, yaşamağı bilmek, ülke işlerini yerine getirmek için tarih bilgisinden yararlanarak nesne yoktur,, demişler ve farzları ödedikten sonraki çağlarını esenlik üzerlerine olsun, yalavaçlarla eski bilginlerin ve hanların tarihini okumağı vermişlerdir.

Bundan dölsün; Tanrıdan yardım dileyip uğur ve kut sayarak açınun yaratılmasından ve yaratılmasının sebebinden ve bazı ünlü yalavaçların tarihinden başlayıp beğlerle sultanların tarihinde bitirmek ve 12 (1) bölüme ayrılmak üzere bu tarihi yazıp adını Behcetüttetvârih (= Tarihler Bezeği) koydum. Başarıp bitirmek için Tanrıya bel bağladım.

Bu nazlı gelin, bu güzel turlanda yemiş 861 göçüm yılının muharreminde (= 1456 sonu), Alp Arslan oğlu Melikşahın koyduğu Celâli tarihine göre 385 te, Sultan Mahmud Gazan Han'ın koyduğu han tarihine göre 160 ta ve müslümanlığın ve Müslümanların padişahı; gaziler ve din uğruna savaşanların sultanı; Tanrının gölgesi; korkusuzluk ve rahatlığın mayası; durağı zuhal, ululuğu müşteri, atılışı merih, tahtı güneş, bahtı zühre, değeri utârid, çadırı ay gibi

beyit

Bilgisi çok, yaşı az, himmeti yüksek kişi
Ülke alıp açınun elinde tutmak işi

olanın devlet gününde yazıldı. O umudla ki saltanat direklerinin desteği; vezirlik göğünün yalazı; ülke işlerine çekti düzen veren; Müslümanların işlerini düzeten; bütün yaratıkların yardımcı; Tanrının gücü ile güldendirilmiş; devletin, dünyanın, dinin dolun ayı Mahmud Paşa Hazretlerinin yüce sanı ve kutlu adı ile ün bulsun.

(1) Öteki nushalarda : 73

deyiş

Onun ululuğunda açın bir nokta kalır,
Onun yüceliğinden insanlık ışıktır.

Tanrım ! Onun yüceliğini menü kıl. Gölgelerini kamu Müslümanla-
rının üzerine uzat.

deyiş

Yüce lâkaplar ile onu övmek boş emek,
Tecelli gecesinde ay ışığı ne gerek ?

Sahbân⁶ bu çağda sağ olup bin yıl yaşasaydı da bütün ömrünü onun
ünlü hayatını yazmağa verseydi, bin harmandan başak, türlü nimetlerden
azık toplayaydı yine yazıp söyleyemez ve onun düşünceleriyle iyi işlerinin
güzelliğini, usu ile adaletinin olgunluğunu, doğruluğu ile acımasının çok-
luğunu anlatmakta beceriksizlik gösterirdi. Her şahın işi bir piyade ile
ülkelerin işi de rık'a⁷ ile biter.

Her yönde ulu olanlarla belâgat bilgisinde ileri gidenlerin iyiliğinden
umud ki : Bir hatırı kırık ve gönlü sınık kişinin emeği sonucu olan bu ki-
rık dökük derlemeyi görüp bilince yanlışlarına göz yumup bağışlasınlar.
Düzeltilmeğe çalışsınlar. Eksiklerini alay ile açığa vurup din karındaşlığı
perdesini yırtmasınlar. Çünkü suçları örtücü olan Tanrı, suçları örten kul-
larını sever.

Osmanlı Sultanları Tarihi

617 (= 1221) tarihinde Çingiz Han ortaya çıkarak Türkistanı çapul
etmiş, Semerkandı oda yakmış, Belhi yıkmıştı (1). Onlar bütün Müslü-
manları birbirine katmışlardı. Öyle ki : Yalnız bir Rey şehriden kâfir kı-
lınca yem olan 500.000 kişi saymışlardır. Selçük soyu bu yüzden yurtla-
rını bıraktılar.

Er Tuğrul, Oğuz oğullarından biridir. Kızıl Buğa oğlu Kaya Alp oğlu
Süleymanşahın oğludur. Kırk beşinci (2) göbekte Nuh oğlu Yâfe oğlu
Kavı Han oğlu Kara Han oğlu Oğuz oğlu Gök Alp ile Nuha ulaşan Er
Tuğrul, Süleymanşahın oğlu, Osman Beğ'in de atasıdır.

Şöyle ki: 852 (=1449) tarihinde merhum Sultan Murad bu gü-
çsüz elçilikle Mirza Cihanşaha gönderdi. Varıp yumuşu yerine
getirdik. Bir gün çağırul⁸ geldi: "Mirza sizinle yalnız konuşacağın-
dan tek olarak gitmelisiniz" dedi. "İşittik ve baş eğdik" diyip gittik.
Konuşma sırasında buyurdu ki: "Sultan Murad benim ahret kar-
deşimdir. Bu kardeşlikten başka da akrabamdır". Akrabalığın
sebebi soruldu. Buyurdu ki: "Tarihi okuyucu Mevlânâ İsmaili
çağırsınlar ve Oğuz tarihini getirsinler". Mevlânâ İsmail geldi
ve Moğol yazısı⁹ ile yazılmış bir kitap getirdi. O kitaptan anlaşı-
ldı ki Oğuzun altı oğlu olmuştur. Adları Gök Alp, Yer Alp, Deniz
Alp, Gün Alp, Ay Alp, Yıldız Alp. Mirza buyurdu ki: "Kardeşim
Sultan Muradın nesebi Oğuz oğlu Gök Alpa ulaşıyor. Gök Alp
oğulları, Kızıl Buğa oğlu Kaya Alp oğlu Süleymanşah oğlu Er Tuğ-
rula kırk beşinci göbekte erişmiştir. Kara Yusufun nesebi ise kırk
birinci göbekte Deniz Alpa erişmektedir". Bu iki padişahın nesebi
bilince Mirza buyurdu: "Kardeşim Sultan Muradın nesebi bizim
nesebimizden ağıdır. Gökle denizin arasında fark olduğu gibi".

Er Tuğrul, Selçük soyu ile birlikte, kimi çoluk çocuğu ile, kimi yalnız
olan 340 kişi ile Selçüklülerin ardından Anadolu'ya gelmişti. Karaca Dağı
beğenmişti. Orada yaylayıp kışıyorlardı. O ülkenin kâfirleriyle iyi geçinip
yaşıyorlardı. Er Tuğrul, Sultan Alâaddin'in savaş niyeti ile Konyada sü-

(1) Öteki nushalarda buraya kadar olan parça yerine şu cümle var : Çingiz
Handan sonra otuz dördüncü yılda Çingiz oğlu Tulu'nun oğlu Hülegü Bağdada'
gelmişti.

(2) Seif neğrinde ve ikinci tertip nushaların çoğunda : Yirmi birinci.

ŞÜKRULLAH

52

yığıldığını işitince kendi erlerini sultanın eşğine göçürüp kulluk gösterdi; saygı buldu. Nice günler oradan ayrılmadı. Sultan Alâaddin karganmış kâfirlerin ülkesine geldi. Gerektiğinde, Er Tuğrul yiğitlik ve işbirlik gösterdi. Çok ulca ve tutsak ele geçirdi. Ozaman Kütahya ve yöresi kâfir elinde idi. Müslüman çerisi Karaca Hisar kalesine erişip savaşa başladılar. Kalenin güney yanı Er Tuğrul'un payına düşmüştü. O yanın kâfirleri şaşırtıp ne yapacaklarını bilmediler. Barış dilediler. Sultan razı oluyordu. Fakat birden Tatar yine yağdı olup and bozdu ve İslâm ülkesini yağma edip Müslümanların çokluğunu tutsak etti ve Müslümanlara yakışmayacak nice nesneleri kötü işli, aldayıcı ve kurnaz Tatarlar yaptı diye haber erişti.

Sultan bunu işitince Müslümanları, kıyıclarını kötülüğünden kurtarmayı vacib gördü. Er Tuğrul'u getirip kaftan giydirdi. Kale üzerine başbuğ dikip kendisi Tatara gitti. Derler ki Sultan Alâaddin o yürüyüşte Tatar taşığı (1) derisinden bir gölgelik yapılmasını buyurdu; yaptılar.

Sultan, kıyıcının kötülüğünü gidermekle uğraştı. Er Tuğrul, kâfiri bitirip yoyup öldürmeğe savaştı. Adı yüce olsun ulu Tanrı İslâm çerisini kazandırdı. Kaleyi ve ülkeyi gereğince yıkıp sonsuz ulcalar elde ettiler. Er Tuğrul oradan Söğüte doğru gitti. O ülkeyi de aldı. İki (2) yıl, üç ay, dört gün Er Tuğrul kılıç vurup kâfiri sindirdi.

Ansızın Tanrının buyruğu erişip öldü. Doksan üç yaşında idi. Er Tuğrul'un ölümü haberi Sultan Alâaddine erişince buyurdu: Er Tuğrul oğlu Osmana yarlık yardılar. Tuğ, davul, kılıç, kaftan gönderdi. Osmanı savaşa memur kıldı (3).

Sancak, kaftan ve davul gelince Osman Beğ savaşa kalktı. Padişahlık türesince davul çaldılar. Kutlu olsun dediler. Ozaman oturdu. O çağdanberi Osmanın türesidir: Ne zaman seferde davul çalınca Osmanogulları ayakta dururlar. Ondandır Osman Beğ İslâm çerisini topladı. Bir takım kendisiyle Bilecik üzerinde durdu. Bir takım çeriye öteki kâfir ülkelerine gönderdi. Çok öldürüp çapul ettiler. Kâfir sındı. Bileciği aldılar.

Osman Beğ Bileciği 699 (= 1299) da (4) aldı. Bundan daha önce Halife Harun Resid'in çerisi 190 (= 807) da (5) Bileciği almıştı¹⁰ ama Rum çerisi yeniden ele geçirmişti. O çağdanberi bu 699 tarihine kadar (6) Rumların elinde kalmıştı. Osmanın eliyle alındı.

Ondandır İne Göl, Köprü Hisar ve Yeni Şehiri aldı. İkinci yılda

(1) Revan: hamın.

(2) Türkçe nushalarda: Üç.

(3) Behcetü'ttevarîhte Osmanlılara ait bölüm buradan sonra başlamaktadır. Buraya kadar olan kısım Selçuklular bölümünün sonudur.

(4) Ayasofya, Bayazid: 664; Fatih: 669; Revan, Üniversite: 699; Seif neşri: 699 (Mülih: 669); Türkçe nushalar: 699. Bileciğin alınması hakkındaki en doğru tarih 699 olduğu için metne bu tarihi aldım.

(5) Fatih, Revan, Üniversite: 190; Ayasofya, Bayazid (büyük bir yanlış olarak): 656; Seif neşri: 190; Türkçe nushalar: 190.

(6) "Bu 699 tarihine kadar," ibaresi yalnız Seif neşrinde.

İznik yöresinde çadır kurdu. Bu arada beş yıl geçti. Sultan Alâaddine Tanrının buyruğu erip Uçmağa vardı. 20 (1) yıl, 9 ay, 13 gün (milâdi hesaplara 20 yıl, 2 ay, 12 gün) padişahlık kaldıktan sonra Tanrının esirgenliğine ulaştı. Müslüman çerisinin çoğu Osman Gazinin yanına geldi. Bir takım çeriye Bursa üzerine gönderdi. Her ikisi de kuşatmada idiler ki Osman Gaziye Tanrının yarlığı erişip yüce Uçmağa çağırıldı. Pazartesi günü, 710 (= 1310-1311) yılı idi. On dört (2) yıl beğlik etmişti. Ondandır Orhan Beğ, atası yerine gaza tahtına geçti.

Orhan Beğ'in, Atası Yerine Gaza Tahtına Oturuşu

Orhan Beğ padişah olunca din bayrakları daha çok açıldı. Kâfirlerin tedbirleri aşgılanıp kâfirliğin gösterişi kalmadı, hatta yok oldu. İslamların ünü arttı. Her yana sülû gidiyor, sayısız ulca ve tutsak getiriyordu. Öylesine ki: Müslüman ordusunda kişi bulamıyorlardı ki zekât veya sadaka vereler.

Pek az gün geçmişti ki Ulubadı, Bursayı aldı. Ondandır birçok uğraşp İznik'i de aldı. Kiliseleri mescit ve medrese yaptı. Onlardan başka İznik ve Bursada yoksullar evi yaptırıp yoksulları doyurmak için mallar vakfetti. O yoksullar evinde bilgilere ve hafızlara akça bağladı. Buyurdu ki: Bursa imareti evkafının tevliyeti gelirini kadı kendi dirliği için harcıya ve öteki kadılar gibi kimseden nesne almayıp şeriatın buyruklarını yerine getire.

Bilgi erleri Orhan Beğ'in gününde bolluğa kavuştu. Mevlânâ Sinan derler bir damıyan vardı. Yoksulluk onu bunaltmış, yokluğun elinde tutsak olmuştu. Orhanın eşğine erişti. Az bir çağda, gazinin kutlu gününde yalansız dolansız ağır mal, sonsuz saygı kazandı. Sinan Paşa ad koydular.

Orhan Beğ güzel yüzlü, beğenilir özlü ve herkese karşı pek eli açıktı. Savaş gününde ise sanki Sâm veya Nerimandı. Okundan kaza, kılıcından ölüm ders alırdı. Mümine rahmet, kâfere zahmetti. Savaşdaki yalansız ünü Bursadan Laz¹¹ ve Üngürüse¹² erişmişti. Onun korkusundan yürekleri titrer olmuştu. Yendek tetkikte idiler.

Bir gün kendi kendine tasasızca oturmuştu. Kâfiri yok edip kökünü kazımak yollarını düşünüyordu. Gönlüne bu düştü ki: Denizi geçmeli, o ülkenin kâfirlerini de imana çağırmalı. Razi olmazlarsa Tanrı uğruna savaşıp yok etmeli. Bunu düşünürken adı Süleyman Paşa olan ulu oğlu, atasının eşğini öpmeye geldi. İzin dileyip girdi. Atası, gönlünde olanı oğluna anlatınca Süleyman Paşa yer öpüp dedi: "Padişah bu kuluna buyurur, bu savaşın ululuğunu bana yakıştırırsa buyruk verir; Yaradanın yarlığaması, Muhammet dininin gücü (3), atam kağanın himmetiyle, yüce Tanrı dilerse, isteğince ülke almak işi kolaylaşp yerine gelir ..."

(1) Revan: 23.

(2) Ayasofya, Bayazid, Fatih, Üniversite: 11; Revan: 10; Seif neşri: 15; Türkçe nushalar: 10.

(3) Üniversite: Mucizesi; Seif neşri: Aydın şeriatının gücü.

Orhan Beğ Gazinin, Oğlu Süleyman Paşayı Savaş İçin Rumeliye Göndermesi

Süleyman Paşa : yigittik, düzen kurma, cömertlik, tez anlayışlılık ve binicilikle ün salmış olduğundan atası izin buyurdu ve ısmarladı ki : Tanrı yarlıgar da karşıya geçersen önce İslâma çağır. Kabul etmezlerse savaşa başla. Süleyman Paşa yeniden yer öptü. Sevinç ve kıvançla otağa gelip yoldaşlarını topladı. Olup biteni anlattı. Kamusu sevinip sahâbelerin andı¹³ gibi and içtiler. Atlamış denizden geçecekleri yere yöneildiler. Râvi der ki : Deniz kıyısında Kemer¹⁴ adında ormanlık bir yer vardı. Oraya vardılar. O yöre kâfirlerinin öküzlerinden birini yakalayıp öldürdüler. Derisini sırmı gibi kestiler. Ormandan birkaç ağaç parçası getirip o sırmıla birbirine bağladılar. Üzerine bindiler. Kırk er sığdı. Kalamı kaldı. Ol kırk er Tanrıya bel bağlayıp denizi aştılar. Önce Od Gönlek¹⁵ kalesini alarak içindeki kâfirleri öldürdüler. Ondan sonra İksamiye¹⁶ kalesini ele geçirdiler.

Bu haber Laza ulaştı. Karganmış kâfir tetikte imiş. Şu toplayıp Miğalkarya¹⁷ ovasına erişip çadır dikmiş. Süleyman Paşa hemen iki aş çanağını¹⁸ davul yaptı. Tanrı yarlıgadı. Gece karanlık ve yağışlı idi. Süleyman Paşa o iki davulu atının eyerine bağladı. Yirmi eri Od Gönlek kalesine kodu. Öteki yirmiyi kendisiyle bile götürdü. Beşer beşer ayırıp kâfir çerisinin dört yanına gönderdi. Süleyman Paşa da bir yandan beş erle gülbank çekip davul çaldı. Salavat getirdiler. Öteki beş kişiye doğru gittiler. Yine salavat getirdiler. Oradan öteki beş kişiye gidip yine salavat getirip davul çaldılar. Sonra öteki beş kişiye gidip salavat getirdiler. Karganmış kâfirler dört yandan salavatı işitince karanlık ve yağışlı gecede Muhammedin mucizesiyle birbirine girip kaçtılar. Öyle oldu ki çadırlarını, takımlarını, ağır-hıkarını bıraktılar. Birbirini çiğniyerek bozguna uğradılar. Mal, yulki ve çadırları kaldı. Râvi der : Altını mevlevî küllâhı ile üleştiler. Gümüğü de bundan ölçmeli. Üsküf denilen altın işlemeli küllâhları o zaman yapmışlardır.

Kâfirler bu bozgun ile kırılınca İslâm güç buldu. Nereye giderlerse yenip kâfir ülkesini yıkıyorlardı. Kocasını, gencini imana çağırıp kabul etmiyeni öldürüyorlardı. Çoluk çocuğunu tutsak ediyorlardı. Mikalkarya, Ipsala ve Vizeyi aldılar. Tekür Dağı, Seydi Kavağı, Bulayır ve başka çok Eller Süleyman Paşanın oldu. Nerede can varsa kırıp oda yaktı. Kilseleri yıkıp mescit kıldı. Çan olan yere müezzin çıkar oldu. Kâfir Ellerin beğleri bağ vermedi kabul ettiler. Söyle ki Firençe bun oldu. Gece gündüz Kiryeles¹⁹ yerine "Lâ ilâhe illallah.. diyorlar ve Hristos²⁰ yerine "Muhammed Resûlullah.. işitiyorlardı. Süleyman Paşa altı yıl kadar Kâfirlerle savaştı. Bir gün avlanmak istedi. Bulayır ve Seydi Kavağı arasında doğanını bir kaza salıp kendi de ardından at seğirtti. Meğer ki kaza imiş : At düştü. Süleyman Paşa da atla düşüp öldü. Bu açın bir uğraktır. Gelen gitse gerek. Oğlunun ölüm haberi Orhan Beğ erince çok yanıp yakıldı ama fayda kılmadı. Sonunda ecel doğan Orhan Beğ de pençe vurup yüce Uçmağa çekti. Yüceler yücesinde yer tuttu. 751 (=1350) yılında idi. 64 yaşında idi. 39 yılını savaşa verdikten sonra ölmüştü.

Tanrı Topraklarını İşıtsın, Şehitler Suktanı Murad Hünkârın, Atası Yerine Oturması

Ulu himmetli Gazi Orhan Beğ açunu koyup gidince oğlu şehitler sultanı beğlik yerini yüce kıldı. Âdil, olgun, dindar, doğru, yüksek himmetli, iyilik edici, yoksul dostu, kimsesizlere bakıcı padişah idi. Kâfirleri yoyup yok etmekten öze nesneye tamâ etmezdi. Düşkünlerin elinden tutar, yoksullara yardım ederdi.

Onun ulu kapısına bağvuran kimse mutlaka dileğine ererdi. Çandarlı Halil ve nice başkaları gibi ki bir bir yazsam söz uzar, maksattan uzaklaşırsın.

Beyit

Hem yigitti, hem batır, hem kahraman;

Erki sonsuz güçlü erdi pek yaman.

Savaş için şu yığıp Laz ve Ungürüse gitmeği kurdu. Çevredeki beğler gazi şahın denizi geçeceğini işitince Bursaya yürümek istediler. Süleyman Yalavağ gibi, 'yel bu haberi kulağına erişirdi. Bilginlerden sordular ki bu ila işten hangisi daha öncedir. Dediler : "Bu savaş farzı kifayedir. Müslümanlara gelecek köflülüğü savmak ise padişaha farzı ayndır. Yine buyruk padişahındır ...

Dindar ve âdil olduğundan kâfir savaşını geri bıraktılar. Beriki kıyı-cılara çevrildiler. Anadolu sınırına erişti. Engüriye²¹ dedikleri yalnız kaleyi aldı. O yöredeki bozguncuların kökünü kazıdı. Bir takımı baş egiş and ettiler. Oradan Sultan Öyüğü'ne erişip aldı. Geri Bursaya geldi. Savaş hazırlıkları ile uğraştı. Karamanli beği yağdı oldu. (Sultan) yine savaş hazırlıklarından vaz geçip Karamana yöneldi. Karaman beği de ileri gelip iki ordu karşılaştılar. Sultan Murad Hünkâr Gazi, adı yüce olsun, açın yaradandan öze kimseden yardım dilemedi. İki ordu karşılaşıp savaştilar. Kargılar kırıldı. Kılıçlar centik centik, kalkanlar paramparça oldu. Kişiler güz yaprağı gibi döküldü. Sanki güzün, mihrihan fırtınası esti de üzümler yaprakları döküldü. Karamanlılar çerisinden, Varsak, Tatar ve Türkmen-den sayısız kişileri toprağa düştü. Tanrıdan yardım diliyenler savaşı kazandılar. Kılıçtan kurtulan Karamanlılar kaçtı. Karaman beği takımlarını, ağırıklarını bırakıp kaçtı. Hüdevendigar Gazi çerisi sağlıkla ulca alıp savaşı kazanarak geri döndü. Bursaya erişince yine savaş dileğiyle yönelse Tanrı yarlıgaması uğuru ve inanç arılığı ile zafer yoldaş olur; kaleler, şehirler, ülkeler ahırdı. Şunun için ki dolansız iş ululuk ıssı yüce Tanrının kabulüdür.

Ondan sonra gazi ve şehit şah buyurdu : Bursada ahret için bir yapı yaptılar. Hem konuk evi, hem cami, hem medresedir. Kimsesizler, yoksullar için paçalardan, tatlılardan, ekşilerden, daha güzeli olmayan yemceklerin hepsinden verilmesini, konukların hayvanlarının da yemlendirilmesini buyurdu. Hatiplere, hafızlara, müderrislere, müdirlere, öğrencilere vazife karşılığı akça bağladı. O evin karşısında bir kubbe yapılmasını buyurdu. Her gün ayrıca otuz hafız o kubbeye güzel sesle Kur'anı okuyup hatmetmektedirler. Mubarek vücudu o kubbeye dinlenmektedir.

Bu ahret evini yapıp ortaya çıkarınca yine Rumeliye varıp savaşa uğraştı. Lazın Eline yöneldi. Laz beği işitti. Batı Eli kâfirlerine haber gönderip yardım diledi. Eflak, Üngürüs, Çeh, Sırf²², Arnaut, Hurvat²³, Bulgar²⁴ ve Firenken çeri gönderdiler. Yüz binden artık kâfir çerisi toplandı. Türlü yaraklarla ileri yürüdüler. İki ordu birbirine erişti. Bir savaş kıldılar ki dönen felek dönmeğe başıyahlı böylesin görmemiştir. İki ordudan çok kişiler öldü. Gövdeler üst üste yığıldı. Başlar ayak altında parçalandı. Sonunda Tanrı yardımını erіştі. Kâfirlerin bayrakları baş aşağı olurları yüz çevirdi. Bozuldular. İslâmlar onların ardına düştü. Gazi şah birkaç haske ile bir tepe üzerinde durdu ki yağının ardınca giden çeriler geri döner ve gaziler sultanını bulalar. Meğer bir kâfir yaraianmış, kanlar içinde kendini ölüler arasında gizlemiş imiş. Yerinden kalktı. Düğe kalka hünkâr gaziye doğru geldi. Çavuşlar koyuvermediler. Hünkâr gazi bir iş için gelmektedir, bir dileği vardır sandı. Çavuşa bıraktırdı. Karganmış kâfir ilerleyip bıçakla vurdu. Kaza gelince feza daralı. O saatte, hatta o anda şehitlik rütbesine erişti. Tanrı uğrunda gazi olduğu gibi şehit de oldu. 790 (= 1388) yılında... *Gaziler tahtına Bayazid Beğ geçti.*

Tanrı Topraklarını Arıtsın, Gaziler Sultanı Yıldırım Bayazid Beğın, Atası Şehit Murad Beğ Tahtına Oturması

Bayazid Hünkâr, beğlik tahtına oturunca atalarından ve dedelerinden daha iyi olarak adaleti ileri götürdü. İnancında asla bozukluk ve eksiklik olmadığının bilgi erlerine rağbet gösterdi. Yoksullara acıdı. Bay-ları yüce tuttu. Zâhidleri, Tanrıya tapıcıları saydı. Halka adalet gösterdi. İnancı ve dindarlığı bilinip ün salınca bilginler, erdemliler ona yüz döndürdüler. Şeyh Ramazan yoksullar takımıandı. Onun gök gibi yüce eşğine erişti. Padişah dindarlığına, müslümanlığına yakışanı yaptı. Ona köyler, şehirler, kaleler verip kazasker kıldı.

Önce Saruhan ve Aydın Ellerini aldı. Ondan sonra Karamana doğru gitti. Konya ve Lârendeyi aldı. Ondan sonra ikinci yılda Kastamonıyve, Osmanlık, Amasya, Tokat, Sivas, Canit (1) ve Samsunu aldı. Yine başkent olan Bursaya ulaştı. Çerisine izin buyurdu ki bir ara dinlenip pusat ve yaraklarını yenililer ve yüce buyruğunu bekliyeler. (Böylece) buyruk aldılarsa da gönülleri ondan hoş olduğundan ötürü bir takım asla hizmetini bırakmadılar. Gidenler ise buyruk gerekmeden hizmete geldiler.

Hemen Menteşe ve Teke Ellerine gitti. Antalyayı ve onlara ait olan öteki şehirleri, kaleleri aldı. Germiyanı doğruldu. Kara Hisarı, Ak Şhiri, Beğ Şehrini ve Seydi Şehrini alıp kendi kullarını tayin etti. Hutbe ve sikkeyi kendi adına kıldı. O günlerde, ataları ve dedeleri Bağdad padişahu

olan ve şahlık tahtı kendisine miras ile kalan Calayırılı Sultan Ahmed ile Karakoyunlu beği olan Kara Mehmed oğlu Kara Yusuf, Temürün şerrinden yurtlarını koyup Şam yöresine gitmişlerdi. Mısır sultanı bu ikisini tutsak edip hapse atmıştı. Bunlar türlü al ile Mısırda hapisten kurtulup gaziler sultanının hizmetine geldiler. Kulluk kuşağını bellerine bağlayıp hizmetkârlık şartlarını yerine getirmekte idiler. Calayırılı Sultan Ahmed iki ay kadar hizmet edip ondan sonra izin dileyip alışı olduğu yurduna gitti. Anması ulu Tanrıdan ve gaziler sultanının yardımından umuyordu ki yine İrakı yurt edine. Sultan Bayazid dahi akça ve türlü nesne bağışlayıp gönderdi.

Karakoyunlu Kara Yusuf ise sekiz ay kadar hizmet edip hizmet kuşağını beline bağlamış ve kulluk şartlarını yerine getirmişti. Sonunda hünkârı kızkırttı; Erzincan üzerine çekti. Bir zaman Erzincanı kuşattı. Sonra alıp Karakoyunlu Kara Yusuf'a verdi. Kara Yusuf 16 gün beğlik etti. Ama Erzincan halkı ile bağdaşamadı. İsteği ile bıraktı. Erzincan halkı birleşip Taharten adlı kendi beğlerini hünkârdan istediler. Kutlu gönlünde İslâmları incitmek isteği olmadığından Erzincan halkının dileğini kabul etti. Erzincanı yine Tahartene verdi. Tahartenin çokluk çocuğunu, Erzincanın bir takım uluları ve ileri gelenleri ile Bursa başkentine getirdi.

Yeniden adalet gösterdi. Kadınları topladı. Onların kıyıcılıklarından soruşturdu. Taaddiden, şeriate aykırılıktan, rişvetten öze ne bulmadı. Kimden şeriate aykırı nesne almışlarsa ödenmesini buyurdu. Onların terbiyesini verdi. Azlı gerekenci arıttı. Halk, ülkeler alanın yüksek adalet ve şefkatini işitince ekim biçimini, iş güçleri ile, yurtlarını geneldirmekle uğraşır oldular. Osmanlı her ne kadar şenlik idiyse de on kat daha geneldi.

Gazi sultan, kötü ve şüpheli işlerden çekinmeği ve Tanrıdan korkmayı kamudan ileri tuttu. Beğlerle sultanların göreneği olan şeriate aykırı eğlence, çalgı ve bunun gibi aldayıcı Albızın kuruntusundan gelen ne ki varsa hepsini bıraktı. O zamanın bilginleri ve şeyhleri onun arkadaşlığı ile yücelirdi.

Anızın, karganmış Üngürüs 130.000 er ile ve savaş pusat ve yarağı ile İslâm ülkesine doğru yürüyüp Tuna suyu kıyısına erişti diye haber geldi. Hemen kulları ile kâfîre doğru yürüyüp yıldırım gibi yetiştі. Kâfir, suyu geçmiş, İslâm sınırında Nigübolü adlı bir kasaba vardı, oraya erişmiş, şehri yağmalayarak kaleyi kuşatmıştı. Gazi padişah erişip kâfiri darmadağın etti. Öyle ki gemiden başka kurtulacak yer kalmadı. Hep gemilere kaçtılar. Pek derin olan Tunada gemiler kâfirlerle doldu. Hepsı suda boğuldular. Beğlerini az bir çeri ile kıyıda bulup tepelediler. Müslümanlar sonsuz ulca buldular. Gazi padişah sağlık esenlikle doyum olarak geri dö-nüp Edirneye erdi. Buyurdu : 'Alınan ulcadan bir darülhayır yaptılar. Kimsesizlere, yoksullara, bilginlere, geyhlere - ister bay, ister yoksul herkese - türlü yemekler vermek üzere evkafını tayin buyurdu.

Ondan sonra yine Bursa başkentine gitti. Buyurdu : Bursada bir darülhayır, bir hastane, Ebû İshakihane²⁵, iki medrese, bir cami yaptılar.

(1) Scif neşri : Canık (جانيك).

Onların evkafını tayin buyurdu.

Darülhayırın evkafından olmak üzere aş ve yemden başka, her yıl bilginlere ve yerli yabancı yoksullara 600 mud²⁶ buğday verilmek, her gün konuğa ve yerliye et ile birlikte 300 çanak aş ıcrtırılmak üzere vakıfların tayin buyurdu. Hastane, Ebû İshakihane, medreseler ve caminin her biri için ayrıca vakıflar tayin buyurdu. Görenek olduğu üzere bunlara şeyh, tabib, imam, müezzin ve müderris dikip alacaklarını tayin ettirdi. 30 hafız darülhayra, 30 hafız camiye tayin buyurdu ki her gün biri Tanrı kelâmından bir cüz okuya.

Bu sırada Mısır sultanının öldüğünü işittiler. Gönüllerine Mısır ve Şamı almak dileği düştü. Çeri yığıp Malatyaya doğru gitti. Kılıcı gücü ile aldı. Malatya, Şam sınıdır. Divitdar²⁷ (1) adlı kulunu oraya dikip çeri başkentine erişti. Gazi şah Erzincanı alıp yine Tahartene verdiği ve çocukluğunu Bursaya getirdiği zaman Tahartene incinmişti. İlk önce Temürün kişisi olduğu gibi yine Temüre gitmiş, halini anlatmıştı. Kiyici Temür bu yüzden Anadolu'ya yürüdü. Gazi şah bunu işitince çeri yığıp Engüri'ye erişti. Temür çerisi de geldi. Çubuk Ovası dedikleri ovada iki ordu çadır kurdu. Ama Temür daha önce gelip suları tutmuştu. Yezidîlerle Yalavaç soyu gibi. İki ordu karşılaşıp savaşa başlayınca gazi padişahın ordusunda bulunan Tatar ve kötü düşünceli kâfir çerisi, tıpkı Küfellerin Emirilmü'minin Hüseyine yaptığını yapıp yüz döndürdüler. İslamlara âsi oldular. Kâfirler kaçıp Tatarlar Temür çerisine geçti. Rûmlular bozulup nice padişah tutsak oldu. Kiyıcı eline düşen ve çerisi bozulan ülkenin nice olacağı bellidir. O kargaşalıklarda eccl erişip gazi şah Tanrı yanına ulaştı. 805 (2) yılında ve zilhicce ayının 27 sinde (=18 temmuz 1403). Altı çocuğu vardı: Er Tuğrul, Süleyman Beğ, Sultan Mehmed, İsa Çelebi, Musa Çelebi, Mustafa. Hepsinin anaları kınaktır. Er Tuğrul atasının sağlığında öldü. Mustafa, atası ile bile tutsak olup görünmez oldu.

Bayazıd Oğlu Süleyman Beğ'in Atası Tahtına Oturması

Süleyman Beğ hanlık tahtına oturunca adaleti şiar edindi. Osmanlılar ülkesi Ömer adaleti buldu. Sonra yine âbâdanlık ve iş gücü uğraşır ordular. Adalette ikinci Nüşirevan²⁸, cömertlikte Hindistanlı Cevne²⁹ idi. Himmetinden bir zerre bir yoksula erişse, Hâtem'i³⁰ o yoksula yoksul gösterir, Cevneyi bir arpayı saymazdı. Bütün açın hazineleri, doğru gören gözüne bir sinek kanadının yarısına görünmezdi. Kamu yer yüzünün mülkünün bir küçük karıncanın ayağına saymazdı. Kurumdan, kıskançlıktan, kötü düşünceden uzaktı. El ve ülke almak dileseydi himmetinin bolluğu

(1) Acemce nushalarda bu kelime hep yanlışır. Nuruosmaniye : دويدار (Duydar); Fatih : دويدار (Duydar); Ayasofya : دويدار (Zuydar); Üniversite : دويدار (Dubdar); Revan : دويدار (Dividdâr); Bayazıd : دويدار (Ziviydar); Seif neşri : دويدار (Duydar). Türkçe nushalar daha doğrudur : Veliyeddin Efendi : دويدار (Divitdar); Hafid Efendi : دويدار (Divitdar); Revan : دويدار (Divitdar); Esad Efendi : دويدار (Dutubdar); Üniversite : Bu kelime yok.

(2) Fatih, Ayasofya, Bayazıd : 803.

ile doğudan batıyadek savaşırsız elde ederdi. 8 yıl, 10 ay, 17 gün (milâdî : 8 yıl, 7 ay, 10 gün) Osman Oğulları tahtında oturdu. Onun çağında elde sevinçten, kıvançtan, yiyip içmeden öze nesne yoktu. 813 (1) yılının 13 üncü gününde (=18 mayıs 1410) eccl doğanın pengesi merhum şah Gazi Bayazıd Hünkâr oğlu Süleyman Beğ'e erişip Uçmağa iletti. Ata bir karındaşı, açın ve din iyisi Musa Çelebi ve İslâm güneşi Sultan Mehmed şer'i irs ile Osmanlı tahtına hak kazandı.

Rumeliyi Musa Çelebi buyruğuna alıp Edirneyi taht edindi. Anadolu'yu İslâm güneşi Sultan Mehmed buyruğuna alıp Bursa başkentinde taht kurdu.

Açunun dönüğü 2 yıl, 7 ay, 20 gün (milâdî hesapla : 2 yıl, 6 ay, 24 gün) şunun üzerine oldu : Musa Çelebi yendek kâfiri öldürüp yoyar, en-lardan bağ, vergi alırdı.

Sultan Mehmed Anadolu'da amansız kıyıcılarla kötülüklerini savmakla uğraştı. Önce, Anadolu'da Tataran Kara Devletşah adlı bir haylas çekip çeri topladı. Amasyada Sultan Mehmed'in üzerine vardı. Sultan Mehmed 11 (2) yaşında idi. Anadolu çerisini toplayıp önlendi. Tanrı'nın yardımı ile Kara Devletşahı öldürdü. Çerisi darmadağın oldu. Takimlerini, ağırlıklarını kamu çapul ettiler. Ondan sonra İsfendiyar sü çekip Boluya erişti. Sultan Mehmed yine önlendi. Gerede ile Çağa (3) arasında iki ordu karşılaştı. Yine Tanrı'nın yardımı ile İsfendiyar sındı. Çerisinden kimi öldü, kimi bozulup kaçtı, kimi de tutsak oldu. Mehmed ordusu kazanıp alcağdan, maldan, attan, katırdan (4) ve öze nesnelere ele geçirdiler. İslâm sultanı Bursa başkentine gelip adaletle, halkı gözetmekle, çerinin gönlünü okşamakta, bilginleri ululayıp şeyhleri saymakla gün geçirdi. Her birini değer ve rütbesince okşar, gönüllerini alırdı.

Atalar ve dedeler türresi gönlüne düşüp savaş niyeti ile Rumeliye yöneldi. Musa Çelebi de sü yığıp savaş için geldi. İki çeri karşılaştılar. Kalb ve cenahları düzür koştular. Katı özenip savaş kıldılar, Sultanın çerisi sındı. Kimi ölüp kimi tutsak oldu. Sultan, Laz ülkesine düşüp oradan yine Bursa başkentine erişti. Yine sü yığıp Rumeliye yöneldi. Denizi İstanbul'dan geçip Musa Çelebiye doğru gitti. İki ordu yine karşılaştılar. Kılıçlar gedik gedik oldu, kalkanlar parça parça. Bir savaş oldu ki açında tarlıktır. Musa Çelebi çerisi balçıkta sınıp dağıldı. Musa Çelebinin atı balçığa saplandı. Yetişip tutsak ettiler. Sultanların, beğlerin, halifelerin, türresi Musa Çelebinin de başına geldi.

Bu sırada Karamanoğlu, Osman ülkesine göz dikip Bursa üzerine gelip çadır kurdu. Şehnâmede söylendiği gibi :

(1) Üniversite, Revan, Seif neşri ve Türkçe nushalardan Hafid Efendi : 813. Ötekiler yanlış olarak : 803.

(2) Türkçe nushalardan Üniversite ve Revan : 14. Türkçe Fatih ve Esad Efendi nushalarında yanlış yazmıyor.

(3) Türkçe Revan : Çağad, Hafid Efendi : Çağad.

(4) Ayasofya, Bayazıd : Deveden.

Beyit

Bulunmazsa ormanda arslan eğer
Çakallar o ormanda erlik eder.

31 gün kuşattı. 32 nci gün Sultan Mehmedin kazandığı haberi erişince hemen Bursa şehrinin oda vurup mescitleri, medreseleri, hankahları, zaviyeleri ve bütün darülhayrıları yaktı. Umudsuz olup gitti. Osman Eli ahaliyi ardına düştüler. Karaman çerisinden birçoğunu öldürüp çadır, at, katır, deve ve öge nesnelerini aldılar.

Tanrının Esirgenliği ve Hoşnudluğu Üzerlerine Olsun, Yıldırım Bayazid Hünkâr Oğlu Sultan Mehmedin Osmanlı Tahtına Oturması

Göçüm tarihinin 815 inci yıl, 6 nci ay, 2 nci gününde (=9 Eylül 1412) İslâmîğin ve Müslümanların sultanı Osmanlı tahtına yerleşti. Ata ve dede türresini asla değiştirmeyip hatta birkaç kat etti. Karganmış kâfirlerin hepsi vergi vermeğe baş eşiş kulluk gösterdiler. Çeriden yana boş değildiler.

Onun çağında, Aydın Elinde deniz kıyısında Kara Burun adlı bir yer vardı, orada bir ibâhacı kişi ortaya çıktı. Kendine sofı adını verdi. O sofunun başına da, Nûgirevanın atası çağında Horasan Elinde çıkan zındık¹ gibi çok kimseler toplandı. Muhammet geriatına aykırı işleri açığa çıkı. (Sultan Mehmed) Bayazid Paşayı çeri ile onların üzerine gönderdi. Sofular da ileri varıp savaştılar. Muhammet tarafı kazanıp zafer buldular. Sofuları kırdılar. Derler ki: "Yoktur tapacak, Çalaptır ancak, diyen, ama "Muhammet Tanrı elçisidir, demiyen, kendi şeyhlerini yalavaç sayan 4000 den artık sofı öldürdüler. "Muhammet Tanrı elçisidir, diyeni öldürmeyip koyuverdiler. O Eli de aykırı yol gidenlerin aykırı işlerinden arı kıldılar. Bayazid Paşa yine sultanın yüce eşiğine erişti.

İslâm sultanı karganmış kâfirlerle andlaşıp Anadolu'ya geçti. Karamana doğruldu. Karamanoğlu Mehmed barış diledi. Dedelerinden atalarındanberi İslâmlara içten yağıklı gütmemişlerdi. Karamanlıların suçlarını bağışlayıp çeri döndüler. Az bir çağ böylece geçti. Karamanoğlu Mehmed yine yağı olup Sultan Mehmedin ülkesine zarar erişti. Sultan da kiyıcının kötülüğünü savmak için yine Karamana doğruldu. Ordular birbirine erişip savaşa başladılar. Karaman çerisi yenilip Karamanlı Mehmed, Mustafa adlı oğlu ile tutsak oldu. Her ikisini Sultan Mehmedin önüne getirdiler. Sultan, görünce karşılayıp gönüllerini aldı. Her ikisine ağır kaptanlar giydirip ülkelerini yine kendilerine bağışladı. Bursa başkentine gelip, ataları dedeleri gibi darülhayır yapmasını buyurdu. Yaptılar. Hem cami, hem hankah, hem de yoksullar evidir. Daha güzeli ve daha tatlısı olmiyan türlü yemekleri büyüğe küçüğe eriştirirlerdi. Darülhayırın karşısında medrese buyurdu, yaptılar. Din bilgilerinden ve gayri bilgilerden (1) hiçbirini yoktur ki öğrenciler ol medresede öğrenmesinler. Müderris, muid, öğrenci ve daha başka hizmetçiler için yetecek kadar (akça) tayin buyurdu. İki darülhayırın arasında bir kubbe yapılmasını buyurdu: Ken-

(1) Seif neşri: İlahî bilgilerden.

dileri dinlenmek için. 30 tecvidci hafız tayin buyurdu ki her gün 30 cüz Tanrı sözünü güzel ses ile okuyup sevabını ata dedeleri ruhuna ve başka Müslümanlar ruhuna armağan göndereler. Hafızların akçaları da her gün ulaştırıla.

Ahret işlerini hazırlayınca yine savaşa niyet etti ki Rumeliye geçse, nerede inatçı kâfir varsa önce imana çağır, razı olurlarsa iyi (1), razı olmazlarsa ger'i haraç istiyse, baş eğmezlerse kırış ve savaşa gire. İslâm çerisi iştihâ yürekten toplandılar. Ansızın Rümde yani Amasya, Tokat ve yörelerinde karışıklıklar, kargaşalıklar oldu. Boy beğleri (2) birbirine girdi. Şöyle ki: Karakoyunlu Kara Yusuf Azerbaycandan Ermeni ülkesine gelip Erzincanı aldı. Pir Ömeri tayin edip geri göndü. Pir Ömer Kara Hisar almak istedi. Kale yanında çadır dikip kuşatmakla uğraştı. Kara Hisar beği Melik Ahmed oğlu Hasan Beğ yardım dilemek üzere sultanın tapusuna geldi. Alp Arslan oğlu öteki Hasan Beğ, Cüneyd Beği öldürüp Cani-ti (3) aldı. İsfendiyar Beğ, Samsun ve Bafra'yı alıp oğlu Hızır Beğ'e verdi. Anadolu çevrelerinde buncalayın kargaşalıklar olup kiyıcılar ahaliyi incitmeğe başlayınca onların kötülüklerini savmak için İslâm sultanı Anadolu'ya doğruldu. Yapılan kiyıcılıkların ve aşırılıkların kimini iyilik, kimini sertlikle ahalden irak kılp Samsun, Bafra, Kânkırı ve Bolu (4) yu İsfendiyar Beğden aldı. Ondan sonra İsfendiyar barış diledi. Kendi elinde bulunan bakır küresinin bakımından bir bölümünü isteği ile verdi. Barış yaptılar. Ilgaz Dağını sınır kestiler. İslâm sultanı dönüp başkentine erişti. Bilgilerin, şeyhlerin, yoksulların, ahalinin, çerinin gönüllerini yine hoş etti.

Bursa başkentinden yine savaş niyeti ile Rumeliye gitti. Dinsiz, kötü düşünceli Eflâka yöneldi. O yörede üç kale vardı ki karganmış kâfirlerin yüzünden yıkılmıştı. Üçünü de yaptırdı. Birinin adı Sakçı, ikincinin adı Yeni Sala, üçüncünün Yörkovi idi. Oradan Ürgürde yönelip Savaşın kalasını aldı. Tanrı onları aşışılatsın, karganmış kâfirler İslâmların ululuk ve yüceliğini görüp bilince barış dilediler. Haraç vermeği boyunlarına aldılar. Kendilerini sultanın yüce eşiği kulları arasında saydılar. 30 (5) kâfir beği oğlunu yarağı yasağı uşağı ile hizmete gönderdiler. Kendi üzerlerine gerek saydılar ki kaçan savaş olup buyruk verseler bu 30 (6) beğ oğlundan öge sultan nice dilerse çeri göndereler ve onun üzerine and ettiler ki: İslâm sultanının sağlığını karganmış kâfirlerden Sultan Mehmed ve kişilerine hiçbir türlü hıyanet ve karşı gelme olmiya. Barış kıldılar. İslâm sultanı esenlikle, ulca ile geri dönüp Edirne başkentine geldi.

Pek az bir çağ geçti. 824 yılının 5 inci ayının 23 üncü günü (= 26 mayıs 1421) sayrı oldu. Oğullarının en büyüğü Murad Çelebiyi veliahd edip

(1) Bu fazla kısım yalnız Seif neşrinde olup öteki nushalarda yoktur.

(2) Hafid Efendi: Beğler; diğer Türkçe nushalar: Beğler ve boylar.

(3) Seif neşri: Caniği.

(4) Yalnız Seif neşrinde doğru olarak: Bolu. Öteki bütün nushalarda yanlış olarak: Borlu.

(5) Revan, Üniversite, Seif neşri: 3.

(6) Üniversite, Seif neşri: 3.

öldü. Beş oğlu vardı : Murad Çelebi, Mustafa Çelebi, Ahmed Çelebi, Yusuf Çelebi ve Mahmud Çelebi. Kamusunun anaları Kırnakır. Ahmed Çelebi atasının sağlığında öldü. Murad Çelebi atasının yerine oturdu. Mustafa Çelebi atasının vasiyetini kabul etmeyip çeri çekti. Tahtı almak istedi. öldürüldü. Yusuf Çelebi ile Mahmud Çelebi yumrucaktan Bursada öldüler. Osmanogullarından Bayazid Han oğlu Sultan Mehmed 7 yıl, 11 ay ve birkaç gün (milâdi : 7 yıl, 8 ay, 20 gün) gaziler tahtında oturmuştu.

Tanrı Yattıkları Yeri Aydın Etsin, Gaziler ve Din Uğruna Savaşanlar Sultanı, İyi ve Güzel İşler Issı, Bilginler Yetiştiricisi (1), Kimsesizler Sığınağı, Sultan Bayazid Oğlu Sultan Mehmed Oğlu Sultan Muradın (Tahta) Oturması

Sultan Mehmed Uçmağa varınca sultanlık tahtı Sultan Murad ile ün ve kut buldu. Mutluluk, kutluluk, yücelik ve iyilik onun görünmez gücü ile başlarını en yüce yere erdirdiler. O İslâm padişahı beğden, budundan kime yardım gözü ile baksa onu bütün açın kutlayıp beğenirdi. Kime kahır bakışı ile göz ucuyla baksa dört bucaktan kovulup yok olurdu.

Hemen o dahi Bursada bir yoksullar evi yapılmasını buyurdu. Hemen yapıp gelip gidene yemek ulaştırır oldular. Bitince 30 hafız ve 14 tehlieli tayin buyurdu ki her gün Tanrının yüce sözünü baştan sonadek okuyup 70.000 tehli gelireler ve sevabını iki açın ağasının, bütün yalavaçların, ülkeler alanın ata dedelerinin ve kamu iman sahiplerinin ve Müslümanların ruhuna armağan göndereler. Darülhayırın batı yanında bir medrese yapılmasını buyurdu ki dört mezhebin bilgi öğrencileri ol medresede faydalanırlar. Bu iki ahret evinin ortasında bir kubbe vardır ki kutlu vücudu ile ün bulmuştur. Gece gündüz bir saat, hatta bir dakika o kubbede Kur'an okunmaksızın geçmez.

Edirne'de bir darülhadis, bir yoksullar evi ve cami yaptırmışlardır. Her birine 30 hafız ve 14 tehlieli tayin buyurmıştır. Yukarıda geçen şartlarla burada otururlar. 40 kişi tayin etti ki her biri her gün, kendi için en'am nuresi okuyalar. Bunlardan başka iki kişi tayin etti ki her gün bunlardan biri, Tanrı elçisi Muhammedin ruhuna bin salavat göndere ve biri her gün bin yol "Birdir Allah andan artık Tanrı yok., sözünü okuyup sevabını erkekek, kadın müminlerin ruhuna armağan göndere. Ergene'de başka bir darülhayır yapılmasını buyurdu ki gidip gelene yemek eristireler. Ergene suyu üzerinde 174 kemerli bir taş köprü de yaptırmışlardır.

Beş savaş yaptı. Birincisi : Seleniği aldı. İkincisi : İzledi Derbendi savaş. Üçüncüsü : Varna savaş. Dördüncüsü : Germe savaş. Beşincisi : Kös Ova savaş.

Bu dindar padişahın çağında Rûm ülkesi kaygı ve tasadan, kötü işler

(1) Seif neğri : İdisi.

den, dar düşünceden, eğlenceden arı olup korkusuzluk ve doğruluk ile süslü, bolluk ve ucuzluk ile bezeli idi. Dinin ve dindarların değerini, erdemlerinin hakkını tanırdı. Açın ülkelerinin durumunu iyi bilen araştırmacılar, görgülü gün görmüş kimseler bir ağzadan : "Sultan Murad çağındaki Rûm gibi, ehli sünnet ve cemaat mezhebi ile süslü, doğruluk ve adaletle bezeli bir El ve ülke ne görülmüş, ne de işitilmiştir., diyorlardı.

İslâmlar, onun ülkeler beziyen kutlu çadırının gölgesinde rahatlık ve korkusuzluk buldular. Bu dindar padişahın uğurlu çağında yapılan hayrat; savaşlar; kâfir Ellerin alınması; dinsizlerden kalelerin ele geçirilmesi; medreselerin, mescitlerin, hankahların, camilerin, minberlerin, taştan köprülerin, kervansarayların ve başka hayır yerlerinin yapılması; bilginlerin ululanıp yetiştirilmesi; zâhidlerin ve Tanrıya tapıcıların yüceltilmesi; ahalinin ve güçsüzlerin esirgenip acınması; Tanrıya türlü yakınlıklar gösterilmesi hiçbir çağda görülmemiştir. Bu, şundan da pek açık olarak bellidir ki bütün Arap ve Acem Elinde, Türkistanda, Fergana, Maverâunnehir, Harzen, Horasan, Gur, Guristan^{1,2}, Hindistan, Kürdistan, Kâbil, Zabil (1), Sistan, Kirman, Fars, İki Irak, Diyarıbekir, Ermenistan, Şam, Mısır ve Anadolu kıyılarında ve daha başka yerlerde kendilerinin ve kullarının güzel işleri görünüp durmaktadır. Müslümanların dilleri o gaziler sultanının alıcındadır. Adı büyük olsun ulu Tanrı o âdil şahın adalet, insaf, iyi görme, acıma, sevinme, iyilik ve esirgemesini yükselmeğe yol, yakınlaşmağa sebep kılsın. Açunun bitimine değin doğruluk ve dini tutuculuk onun soyunun kutlu hanedanında kalsın. Tanrının yardımını, zafer, ululuk, yücelik, topluluk, dini koruyuculuk, adaleti yayıcılık, bilgi bayrağını açıcılık, kulları doğru yola çağırış, İslâmların hakkına saygı gösteriş onun soyundan ve ülkesinden özgede olmasın ve günden güne çoğalıp artsın.

Sultanlık tahtı bu gaziler sultanının kutlu varlığı ile 30 yıl, 6 ay ve 7 gün (milâdi olarak : 29 yıl, 8 ay) ün buldu. Sekizinci günde ki 855 yılı muharremin ilk günüydü ve çarşambaydı (= 3 şubat 1451) "Tanrına dön., sesi kulağına erişti. 360.000 (2) melekler açınundan geçerek insan kalıbına erişmiş olan yüce ruhu göz yumup açınayadek geçen kısacık anda o eşsiz saraya yol bulup doğrudan doğruya menü birliğin güzelliğini gördü ve Tanrıdan uzaklık düşkünlüğünü Tanrıya yakınlık kutluluğuna çevirdi. Ahret açınundaki sevgililere kavuşmayı yer yüzü dostlarının yanında olmaktan üstün tutup açınlar idisinin yakınına ulaştı :

Beyit

Tanrının "gel !., buyruğu tatlılıkla erince
Ona doğru can kuşu nice uçmasın, nice?

Beş oğlu olmuştu : Ahmed, Ali, Mehmed, Hasan ve Orhan. Ahmed Amasyada öldü. Amasyada dedesi, Yıldırım Bayazid oğlu Sultan Meh-

(1) Ayasofya, Bayazid; Babil.

(2) Bütün nushalarda 360.000 olduğu halde esas Nuruosmaniye nushasında 308.000.

medin çocukları türbesine gömdüler. Sultan Alâaddin (1) de Amasyada öldü. Bursaya getirdiler. Sultan Muradın ayağı ucunda gömülüdür. Hasan ile Orhanın ikisi de Edirne'de öldüler. Orada Tunca ırmağı kıyısında gömülüdürler. Amma :

Tanrı gücünü yüceltip ününü dinde ve açunda iyi etsin, çerisini ve yardımcılarını kutlu kılıp delillerini berk etsin, o Tanrı adının gölgesi, manevi sıfatların uğrağı, Tanrı erenlerinin yardımcısı, Tanrı yağlarının yoyucusu, islamlığın ve Müslümanların güneşi, yer yüzünde Tanrının gölgesi, suyun ve toprağın seçkini, sultan oğlu sultan, Osman ocağının övücü Sultan Mehmed Han, 835 yılında, recep ayının 27 nci cumartesi gecesinde (= 28 mart 1432) tan atarken Edirne başkentinde doğdu. 855 yılı muhareminin ilk gününde (= 3 şubat 1451) Osmanlı sultanlığı tahtına ün verdi. 19 yağında, 5 aylık ve 3 günlük (milâdi yıl hesabına göre : 18 yıl, 10 ay ve 2 günlük) idi. Tanrı ülkesini mengü kılın. Yüceliğini berkitisin. Yakınlarına yardım edip yağlarını yok etsin. O gün, hatta o saat Osmanlı ülkesine, umulur ki bütün İslâm Elllerine yardım gösterip onların yüceliğini ve saldırısını artık etti. Şeriften, seyidenden, bilginden, şeyhten kim ki açun dileği ile, ülkeler açıp Eller alan bu padişahın eşiğine yüz çevirdiyse eli boş kalmazdı. Hele uluğ vezir, yer yüzünde vezirlerin sultanı, güçsüzlerle yoksulların sığınağı, açunda bilgilerin barınağı, suyun ve toprağın seçkini, devletin, açunun ve dinin dolun ayı, hanların ve kağanların dayanağı, dileklerine ermiş Mahmud Paşa ki :

Be'yt

Yaşadığı yılların sayısı olsa da az

Yüz bin kocamış vezir onunla denk olamaz.

Tanrı ululuğunu büyütüp gücünü arttırsın. Berhiyâ oğlu Âsaf³³ ve Bermekoğullarının sırtından dirilik kaftanı çıkmayıp bu kutlu kişinin yücelik çağına erişselerdi ve onun güzel huyunu, becerikliliğini, cömertliğini, yetiştiriciliğini görselerdi bütünlemesine şaşır kalırlardı. Şundan dolayı ki güçsüzler, yoksullar ve bunlu öksüzler, kaçan onun yüce kapısına varsalar, tek ve eşsiz olan onun iyiliğine sığınsalar elbette dileklerine erip geri dönerler. Tanrım ! Muhammet ve soyu sopyu hakkı için onun ululuğunu mengü kılıp yüceliğini berk et !

YAKARIŞ : Vergiler bağışlayıp canlıları doyuran, tanrıları yapıp karaltıları yaradanın katından dilenç ki : Bu yoksul ve boş isteklerle eğlencelemin ardında ömür tüketmiş kuluna yardımını eş etsin de açun tutan bu padişahın, gönlün beğendiği bu kağanın, Tanrının gölgesi ve Osman ocağının ulu oğlu Sultan Mehmed Hanın, Tanrı ülkesini mengü kılın, tarihini öteki ciltte kalemin ucundan ak kâğıda kandıra kandıra akıtsın. Çünkü bu denli bir padişahı başkalarının ardından anmak edepsizliğin ağırlığından ve bilgisizliğin son ucundandır. Kimine "melik,, kimine "key,, kimine "aş-

ganiyan,, kimine "halife,, denen eski hanların bir takımında adalet vardı ama iman giyiminden yoksundular. Bir takımı da Müslümandı ama adaleti unutmışlardı. Ama yağı sıyan, dost okşayan bu padişah inanç kaftanı ile süslü ve adalet bezeği ile bezelidir. Onun dilediğini diliyen bu yalansız güçsüz, bu denli bir padişahı onların sırasına dizmeği yakıştırmaz. Bu gönlünden duacının yağı 70 i geçip (bundan sonraki) diriliğinin ölümünden ayrılığı olmadığını bilmişse de, madem ki 22 yaşından bu çağa gelinceyecek, ki 51 yıldır, Osman oğullarına dua etmek ve onların dileğini dilemekle ömür geçirmiştir, geri kalan ömrünün de yine onların duası ile geçirmeği gerekli gördü. Bundan dolayı esirgiyen Tanrının yardımına uğruyan, açunlu-lar kağanı, Murad Han oğlu Sultan Mehmed Hanın tarihini yazmağa uğraştı. Şu umudla ki : Bu duacı yoksulun ölümünden sonra birbiri ardınca başkaları da yazalar ve bu bilgisi azın yazdıklarında yanlışlık ve bozukluk ortaya çıkarsa bağışlayıp nice düzeltmek kabilse o denli düzeltmeğe çalışsalar. Doğruyu en iyi bilen Tanrıdır.

(1) Türkçe nushalardan Üniversite, Fatih, Esad Efendi, Revân : Sultan Ali; Veliyeddin Efendi : Ali Çelebi; Hafid Efendi : Şehzade Ali.

Metne Ait Bazı İzahlar

1) Hicretin altıncı yılında, Muhammedle Kureysliler arasında Hudeybiye barış yapılrken sahâbelerin Muhammede bir ağaç altında biat etmelerine telmihdir. Muhammet tarafından karşıya elçi gönderilen Osmanı geriye dönmesi gecikince öldürüldüğü haberi çıkmış, bunun üzerine de Muhammet "artık çarşıpınadan geri dönemeyiz," diyerek bir ağaç altına oturmuş, sahâbeler birer birer gelerek ölüncüyecek kaçmamak üzere sadık kalacaklarına dair biat etmişlerdir. Biat küçükten büyüğe yapılan sadakat andı demektir.

a) Arapça bir beyitin ikinci mısraıdır. Beyit şudur :

شربنا وامينا على الارض اضلها وللارض من كس الكرم نصيب

"İçtik ve fazlasını toprağa döktük. İyilerin bardeşinden toprağın da payı vardır" demektir.

3) "İki açın ağası," Muhammedin unvanıdır. Arapçası : "Seyyid ül-Kevneyn."

4) Arapların "aşere-i mübeşşere," dediği "on mustulular, öncüne Uçmağa gidecekleri Muhammet tarafından kendilerine mustulanan şu on kişidir : Ebûbekir, Ömer, Osman, Ali, Talha, Zübeyr, Abdurrahman ibn-i 'Avf, Sa'd ibn-i Vakkas, Sa'id ibn-i Zeyd, Ebu 'Ubeydet ibn ül-Cerrâh.

5) Sahâbe = Muhammedin arkadaşları.

6) "Sahbân," ünlü bir Arap hatibidir. Belâgatte adı darbimesel olmuştur. Hârun Resid zamanında (866-809) yaşamıştır.

7) Asıl metinde şöyledir :

زيرا که کارها مردهای به نیاده و مصالح اقام را برآمده تمام می رسد

Ruq'a رقة , arapça "yama," "bez parçası," demektir (S. Sami, Kamus-ı Türki, 668). Fakat burada mânâ uymuyor. Arapçada bir de aynı imlâ ile "raq'a," vardır ki "okun nişana değdiği zaman çıkardığı ses," ve "firenk inciri ağacı," demektir (Büyük Kamus tercümesi, II, 587). "Raqa'a," (رقة) ise "ahnaklık," anlamındadır (aynı eser, II, 588). Belki de Şükrullahın anlatmak istediği budur. Yani "ahnaklık, ülkeleri mahveden şeydir," demek istemiştir. Bununla beraber izah şekli biraz zoraki oluyor.

8) Şagavul, elçilere mihmandarlık eden ve onların istirahatini temin edebilmek için başkalarına emir vermek hakkına malik olan adamdır. Aksak Temüre giden İspanya elçisi Clavijo da şagavuldan bahsetmektedir (Clavijo Sefaretnâmesi, tefrika sayısı 78, Fikir Hareketleri, sayı 247, sayfa 207, 16 temmuz 1938; Timur Devrinde Kadis'ten Semerkand'a Seyahat, Ömer Rıza Doğrul tercümesi, II, 98. Ömer Rıza tercümesinde Cagaul yazılıdır).

9) Şükrullahın Moğol yazısı dediği bu yazının Uyğur yazısı olduğu muhakkaktır. Moğol hâkimiyeti arasında ve ondan sonra Uyğur diline ve yazısına Moğol dili ve yazısı demek âdet olmuştur.

10) Hârun Resid'in ordusu Bileciği almış değildir. Bu ordu Tarsusun şimalindeki Safsâf kalesini almıştır. Safsâf, "Sögüt," demek olduğundan Türkçeye söğüt diye tercüme olunmuş ve Türklerin aldığı Sögütle karıştırılmıştır. Bilecik de Sögütte pek yakın olduğu için Hârun Resid ordusunun buraları zaptetmiş olduğu rivayeti çıkmıştır.

11) Laz = Eski Osmanlılarca Sırlara verilen adı. "Las," dahi denir. Sırp kralı "Lazari," nin adından alınmadır.

12) Üngürüs = Eski Osmanlılarda Macarlara verilen adı.

13) 1 numaralı izaha bak.

14) Kemer, Çanakale vilâyetinin Biga kazasında bir nahiye merkezidir (Köyle-rimiz, sayfa 446, Dahiliye Vekâleti neşriyatından, İstanbul 1933). Seif, Ali Cevad Bey'in "Memâlik-i Osmanîyenin Tarih ve Coğrafya Lügati," adlı eserine dayanarak bu "Kemer," in Edremitin iki saat doğusundaki Kemer olduğunu söylemekte (Mittellungen zur Osmanischen Geschichte, II, 124) pek büyük bir yanlışlığa düşmüştür. Haritaya dikkatle baksaydı, Rumeliye geçmek için Edremit körfezine kadar gitmeğe hiç de lüzum olmadığını görecekti.

15) Bu kalenin adını Seif "Ödkünlek," diye okuyor. Nuruosmaniye nushasında bu kelime اور گونک şeklinde yazılmıştır. Her halde harekeleri yanlış konmuş olacak. Öteki nushalarda harekesiz olarak اور گونک şeklindedir. Seif'in dayandığı nushalar-

dan birinde ise اور گونک şeklindedir. Ben bu ismi "Od Gönlek," okumağı daha doğru buluyorum. Çünkü "gönlek," gönlek demektir ki bugün bile Türkiye'nin birçok yerlerinde böyle söylenir. Od gönlek (= ateş gönlek) Türkçede bir tabirdir. Başarılmaya çok büyük ıztıraba bağlı olan iş, büyük keder demektir. Hiç şüphesiz kalenin asıl rumca adını Türkler benzetme yolu ile Od Gönlek yapmışlardır.

16) Bu kalenin adı nushaların çoğunda harekeli olarak İksamiye veya İksamiye şeklindedir. Dahiliye Vekâletinin neşrettiği "Köylerimiz," adlı kitapta bu isme rastlanmıyor. Bakabildiğim haritalarda da görmedim. Yalnız, 1311 yılında İngilizcede tercüme olunarak Bahriye Matbaasında basılan "Çanakale ve Bahr-i Siyah Boğazları ile Marmara Denizi," rehberi adlı kitapta "Aksamil," adlı bir köyden bahsolumaktadır (sayfa 143). Kitabın tarifine göre Aksemil, Bulayır'ın doğusundadır. Denizden yalnız birkaç yeldeğirmeni görülür.

Şükrullahın söylediği İksamiye her halde bu olacaktır. Anadolu kıyısındaki "Kemer," den hareket olunduğu göz önünde bulundurulursa karaya ilk çıkılacak yerlerin ancak bu çevreler olabileceği teslim olunur.

17) "Beyal qur," veya "Beyal qur," şeklinde yazılmaktadır. Sonradan şekillini almıştır. Bugün "Malkara," denen yerdir. Tekirdağ ile Keşan arasında.

18) Asıl metinde şöyledir : همان ساعت حليمان ايشا دو كامة شيلوي را شاه كرد . Acemcede diye bir kelime yoktur. كامة kaplumbağa demektir (Burhân-ı Qâti' tercümesi, 405). Bu takdirde nakkarelerin kaplumbağa kabuğundan yapılmış olması icap eder. Acemcede bir de شيلان kelimesi vardır ki bizim "şölen," den alınmışa benziyor. Her halde شيلان kelimesi شيلان olacaktır. Zaten, Seif'in da dikkat ettiği gibi Neşri'de bu mesele anlatılırken "divanda yemek yedikleri bakırdan tasların dibin delüb nakkare etdiler," denilmektedir.

19) Rumca "Kırre cleyson," "Tanrım bizi yarlığa," demektir.

20) Xristos = İsa Yalavaç.

21) "Engüriye," yahut "Engüri," = Ankara.

22) Sırf = Sırp.

23) Nuruosmaniye'de "أرارات", Üniversitede "أرارات", Ayasofya, Bayazid ve Fatih'te "Ararat" şeklinde yazılan, Revanda mevcut olmayan bu kelime ya "Hırvat", demektir, yahut da "Arnavut", kelimesinin yanlışlıkla iki defa yazılmasından doğmuş bir yanlışlıktır.

24) Nushaların çoğunda "العار" veya "العار" şeklindedir. Yalnız Revan nushasında doğru olarak Bulgar "Българ" şeklinde yazılmıştır.

25) "Ebû İshakihâne, demek "Şeyh Ebû İshak İbrâhîm ibn-i Şehriyâr-ı Kâzerûnî, (963-1034) nin tarikatine mensup dervişlerin takkesi demektir. Kâzerûnî, Şirazın 90 kilometre batısında bir kasabadır. Kâzerûniyye yahut İshakîyye tarikatı 14 üncü asırda Anadolu'da yayılmış, Osmanlı padişahı ve büyükleri tarafından korunmuş, 16 ncı asırdan sonra ise başka tarikatlere karışarak ortadan kalkmıştır (Köprülü'zade, Abû İshaq Kâzerûnî'nin die İshaqî-Derwische in Anatolien, Der Islam, XIX, Band, 1930).

26) Beş yüz dirhemden ibarettir. Ammâ Rûmda yirmi kileye mud derler (Ferheng-i Şu'ûrî, II, 368).

27) "Divitdar, in insan adı mı, yoksa rûtpa mı olduğu ilk bakışta şüphe uyandırabilir. Bu "Divitdar, in, Akşehir'deki İmaret Camisi mezarlığında türbesi bulunan "Gündüz Beğ, in, babası olması kuvvetle muhtemeldir. Ahmed Tevhid Beyin (Akşehir'de Rumeli Fatihî Şehzade Süleyman Paşanın Kerimesi Mezarı, Tarih-i Osmânî Mecmuası, sayı 44, sayfa 106-108, 1 haziran 1334) ve Rifkî Melûl Mençin (Akşehir Türbe Ve Mezarları, Türkiye Mecmuası, V, 205) neşrettikleri Gündüz Beğ'in mezar kitabesi şöyledir:

انقل المرحوم المصوم كنداز بك بن الأمير الكبير دوت دار بك طاب ثراه في اوائل شعبان المعظم سنة
سبع وتسعين و سبع مائة الهجرية النبوية

797 şabanı başında (mayıs sonu 1395) ölen Gündüz Beğ, Yıldırım'ın kumandanı Divitdar Beğ'in oğlu ise babasından önce ölmüş demektir. Gündüz Beğ'in mezarı, Süleyman Paşanın kızının mezarından 10-15 arşın uzakta olduğu için, Tevhid Bey, Süleyman Paşanın kızı acaba Gündüz Beğ'in anası mı idi diye soruyor. Divitdar Beğ'in kitabede "emir ül-kebir, lâkabı kullanıldığına bakılırsa bu ihtimalin kuvvetli olduğu anlaşılır.

28) Nûşirevan yahut Birinci Hüsrev, Sâsânî padişahlarının yirmi birincisi olup 531-579 arasında hükümdarlık etmiş ve adaletle ün salmıştır.

29) Burası metinde şöyledir:

درعدل انوش روان ثاق بود و درجوانغردی جوانه هندوستانی دره از هشتاد اوربرکادی میرید حام و بان
کذا کذا میشود و جوانه بانوی ثقی شمره

"Cevne, kelimesi nushaların çoğunda harekesizdir. Birinde "Cevne, "جونه", birinde "Cüne, "جونه" şeklindedir. Mânâmın gelişinden ve ifadenin "Cevne, nin bir insan adı olduğu anlaşılır. Çünkü "Nûşirevân-ı sâni, den sonra müsecc olarak ancak yine bir insan adı (Cevne-i Hindûstânî) zikrolunabileceği gibi "civânmerdi, sıfatı da ancak insanlar için kullanılabilir. Bundan dolayı Seif'in bunu Hindistandaki büyük ırmaqlardan biri olan Cün ile karıştırmış doğru değildir (Mitteilungen zur Osmanischen Geschichte, II, 126, 36 ncı not). Her ne kadar Burhân-ı Qâtî' tercümesinde (s. 209) de "Cün Hind'de bir nehr-i 'azim adıdır, denilmekte ise de bu "Cün, un bizim "Cevne, ile bir ilişkisi yoktur. Burhân-ı Qâtî' tercümesinin bahsettiği bu Cün, Ganjin ayak-

larından biri olan Camna yahut Sun ırmaklarından biri olacaktır. Bugünkü coğrafya kitaplarında ve haritalarda Cün diye bir ırmak görülmüyor. Kelimenin doğru okunuşu "Cevne, dir ve güneş mânâsıdır (Ferheng-i Şu'ûrî, I 322). Arapçada da "El-Cevne, "جونه güneş, kırmızı nesne ve kömür mânâlarına gelmektedir (Büyük Kamus tercümesi, III, 612; Ahteri'ye göre ise ziftle sıvanmış küp ve batması yaklaşmış güneş mânâlarına gelir, s. 270, 1293 basımı ve s. 171, 1283 basımı).

Sükrullah, Cevnenin cömertliği hakkında bu ifadeyi Ahmediden almıştır. Yıldırım oğlu Süleyman Beğ'den bahsederken Ahmedî şöyle diyor:

Mir Süleyman oldu-anun yerine şah	Gün bigi rûşen ne hâcetdür güvâh
Ol arada kim ola ol dâdger	Kim olur Nûşirevân ü yâ Ömer
Mihr urduğunda muma hâtemi	Bir cevedür Cevne-i Hindûstân
Mihr uduğunda muma hâtemi	Bir gedâya kul eder yüz Hâtemi

Yani Ahmedî "Süleyman Beğ'in himmeti yanında Cevne bir arpa gibi değersiz kalır, demek istiyor. Acaba bu Cevne kimdir?

866 (1461-1462) tarihinde İsfarayinde ölen Acem şairi "Âzerî-i Tûsî, den bahseden Devletşâh tezkeresi ve onun türkçeye tercümesi olan "Sefinet üş-Sü'ûrâ, ya göre asıl adı Hamza olan Âzerî-i Tûsî gezgincilikle Hindistana giderek ün kazanmış, Hint padişahı Sultan Ahmed de şaire 50.000 dirhem verilmesini emretmiş. Parayı götürönlere Hint göreneği üzere padişaha secde etmesini söylemişler. Şair de bunu kabul etmiyerek:

من ترك هند و جفا چياله كردام

beytini okumuş ve Hindistandan çıkmıştır (Devletşâh Tezkeresi, Bayazid Umumi, numara 4985, yaprak 277 a; Fehim, Sefinet üş-Sü'ûrâ, 196-201). Bundan sonra şair 30 yılını ibadetle geçirmiş ve 866 da 82 yaşında olduğu halde İsfarayinde ölmüştür. Demek ki onun Hindistandan çıkışı 836 yıllarına raslıyor. Bu tarihlerde Hindistanda Ahmed adında üç hükümdar vardı:

- 1) Bingle hükümdarlarından "Şemseddin Ahmed Şah, (835-846 = 1431-1442).
- 2) Gücerat hükümdarlarından "Birinci Ahmed Şah, (814-846 = 1411-1443).
- 3) Dekandaki Bihmeniyye hükümdarlarından "Birinci Ahmed Şah, (825-838 = 1422-1435).

Âzerî-i Tûsî'nin, yukarıki beyti bunlardan hangisine söylediği belli değildir. "Çipâl, kelimesi Lâhur padişahlarının unvanı olduğuna göre (Burhân-ı Qâtî' tercümesi, 227) bu hükümdarlardan hiç birisine olmayıp başka bir Ahmede söylemiş olması ihtimali vardır. Çünkü bunlardan hiç birisi Lâhur padişahı değildir. Yahut Burhân-ı Qâtî' "çipâl, kelimesini yalnız Lâhur padişahlarının lâkabı sanmakla almıyor.

Âzerî-i Tûsî'nin beytindeki Cevnenin bir insan olduğu muhakkaktır. Çünkü "Cevne, (Cevnenin gururu) nehir için kullanılmaz. Acaba "güneş, mânâsına gelen "cevne,, şaire 50.000 dirhem ihsan eden Sultan Ahmed'in lâkabı mıdır? Ve bu takdirde Bingle padişahı olan Şemseddin Ahmed Şahın "şems, lâkabı yerine aynı mânâda olan "cevne, kelimesinin konulmasından mı ileri gelmiştir? Belki bu fikir kabul olunabilir. Fakat eserini aşağı yukarı 810 tarihlerinde, yani Sultan Ahmed Cevne olacağını tahmin ettiğimiz Şemseddin Ahmed Şah'tan önce yazan Ahmedinin de:

Himmeti altında -anun bilgil 'ayân Bir cevedür Cevne-i Hindûstân

demesi bizim bütün tahminlerimizi altüst edecek mahiyettedir. Bu takdirde Cevnenin

Ahmediden ve tabii Şemseddin Ahmed Şahtan daha önceki zamana ait olması icap eder. Fakat Ahmedinin nushalarından birinde :

Bir cevedür Cevne-i Hindûstân جوئے ہندوستان مِصرای

Bir cevedür cüdına Hindûstân جودہ ہندوستان

şeklinde yazılmıştır. Eğer doğrusu böyle ise Ahmedî "Cevne," den bahsetmiyor demektir ki o zaman da Şemseddin Ahmed Şahî "Ahmed Cevne," olarak kabul edebiliriz. Yok böyle değil de, Ahmedideki mısraın doğrusu "Cevne-i Hindûstân," şeklinde ise o zaman bu mesele meçhul olarak kalıyor demektir.

30) Hâtem, Muhammet Yalavaç çağına yetişen Arap şairlerinden olup cömertlik ile ün salmış ve edebiyatta adı cömertlik için darbımesel haline girmiştir.

31) Şükrullahın burada anlatmak istediği şahıs "Mezdek," tir. Mezdek, 488-531 yılları arasında hüküm süren ve Sâsânî padişahlarının yirmincisi olan Birinci Kubâd (Kavad) zamanında ortaya çıkıp komünizme benzeyen bir din nesretmiş, hatta Kubâd da kendi dinine alabilmişti. Kubâd sayesinde bu din İranda epeyce yayılmıştı. Kubâd ölüp yerine Nüşirevan geçince Mezdeği öldürmüştü ve dinini yasak etmişti.

32) Guristan Herat, Kâbil ve Belh yörelerini içine alan dağlık ülkenin eski adıdır.

33) Berhiyâ oğlu Âsaf, an'anece göre, Süleyman Yalavacın veziri olup iyi tedbiri ile ad bırakmıştır.

Şükrullaha Göre Osmanlı Tarihinin Kronolojisi

617	1221	Çingizin çulayı.
619	1299	Osman Beğ'in Bileceği alması.
710	1310 - 1311 (Pazartesi)	Osman Beğ'in ölümü.
751	1350	Orhan Beğ'in ölümü.
790	1388	Murad Beğ'in ölümü.
805 (27 zilhicce)	1403 (18 temmuz)	Yıldırımın ölümü.
813 (13 muharrem)	1410 (18 mayıs)	Süleymanın ölümü.
816 (2 cemaziyelâhür)	1412 (9 eylül)	Celebi Mehmedin tahta geçişi.
824 (23 cemaziyellevvel)	1421 (26 mayıs)	Celebi Mehmedin ölümü.
835 (27 recep, cumartesi)	1432 (28 mart)	Fatih'in doğumu.
835 (1 muharrem, çar-samba)	1451 (3 şubat)	İkinci Muradın ölümü. Fatih'in tahta geçişi.

Şükrullahın Hayatının Kronolojisi

790 (1388)	Doğdu.
812 (1409)	Osmanoğulları hizmetine girdi.
840 (1437)	İkinci Muradın elçisi olarak Karaman Beği İbrahim Beğe gitti.
852 (1449)	İkinci Muradın elçisi olarak Karakoynulular Beği Cibansaha gitti.
855-861 (1451 - 1456) arası	Enis ül-'Ariffin yazdı.
" "	Kaside-i İmâlî serhini yazdı.
Muharrem 861 (aralık 1456)	Behcetüttüvârihi yazmağa başladı.
861 sonu (1457)	Edirnode, Fatih'in oğulları Bayazad ve Mustafanın sünnet düğününde bulundu.
863 (1459)	Behcetüttüvârihi bitirdi.
864 (1460)	Menhec ür-Resâd yazdı.
Muharrem 868 (ekim 1463)	Câmî'üd-Da'avâtı yazmağa başladı.
Cemaziyellevvel 868 (1464 başı)	Câmî'üd-Da'avâtı bitirdi.

Şükrullahın Eserleri

- 1 — Musiki risaleleri (İsa Celebi (?) ve İkinci Murad zamanında).
- 2 — Enis ül-'Ariffin (1451 - 1456 arasında).
- 3 — Kaside-i İmâlî serhi (1451 - 1456 arasında) : Kelâm kitabı.
- 4 — Behcetüttüvârih (aralık 1456 - 1459) : Umumi tarih.
- 5 — Menhec ür-Resâd (1460) : Din kitabı.
- 6 — Câmî'üd-Da'avât (ekim 1463 - ocak 1464) : Dua kitabı.

Şükrullaha Göre Osmanlıların Şeceresi

Nuh

Yâfes

Kavî Han

Kara Han

Oğuz

Gök Alp

Kızıl Buğa

Kaya Alp

Süleymanşah

Er Tuğrul

Osman

Orhan

Süleyman Paşa

Murad

Yıldırım Bayazıt

Er Tuğrul Süleyman Mehmed İsa Musa Mustafa

Murad Mustafa Ahmed Yusuf Mahmud

Ahmed Ali Fatih Mehmed Hasan Orhan

İsimler Cetveli

I

Bu cetvel, Şükrullahın tarihini metnine ait olup eserin 47-67 nci sayfalarının-
dır. İsimlerin yanındaki rakamlar sayfayı, parantez içindekiler satırı gösterir. Bir sa-
tırdaki iki defa geçen kelime iki defa gösterilmiştir. Bir kelimenin bir parçası bir satırda,
öbür parçası aşağıki satırda olduğu zaman, o kelime her iki satırın numarası ile göste-
rilip aralarına bir çizgi konmuştur. İsimler, Şükrullahın yazdığı gibi alınıp icap eden-
lerinin bugünkü söylenişleri parantez içinde işaret edilmiştir.

A

Acem Eli : 65 (15).
Âdem (Yalavaç) : 50 (20).
Ahmed (II. Muradın oğlu) : 65 (39, 39).
Ahmed Çelebi (I. Mehmedin oğlu) : 64
(1, 2-3).
Ak Şehir : 58 (37).
Alâaddin (Selçuk padişahı) : 53 (31),
54 (2, 14, 22), 55 (1).
Ali = Alâaddin (II. Muradın oğlu) : 65
(39), 66 (1).
Alp Arslan : 51 (31).
Alp Arslan oğlu Hasan Beg : 63 (14).
Amasya : 58 (31), 61 (16), 63 (8), 65
(40, 40), 66 (1).
Anadolu : 53 (29), 57 (21), 60 (16), 61
(8, 14, 15, 17), 62 (26), 63 (16, 17-
18), 65 (18).
Antalya : 58 (36).
Arap (Eli) : 65 (15).
Arnavut : 58 (3).
Ay Alp : 53 (21).
Aydın : 58 (29), 62 (15).
Azerbaycan : 63 (10).

Bilecik : 54 (29, 30, 31, 32).

Bolu : 61 (19), 63 (19).

Bulayır : 56 (33, 39).

Bulgar : 58 (3-4).

Bursa : 49 (10, 13), 55 (5, 16, 18, 20, 30).

57 (15, 23, 34, 38), 58 (32), 59 (19,

44, 44), 60 (14), 61 (9, 24, 31, 37),

62 (5, 35), 63 (24), 64 (5, 18),

66 (2).

C

Cağad : 61 (not : 3).

Calayırılı Sultan Ahmed : 59 (1, 6).

Canik (= Canik) : 58 (not : 1).

Canit (= Canik) : 58 (31), 63 (14-15).

Cevne : 60 (33, 35).

Cihanşah : 53 (12).

Cüneyd Beg : 63 (14).

Ç

Çağa : 61 (20).

Çağad : 61 (not : 3).

Çandarlı Halil : 57 (8-9).

Çeh : 58 (3).

Çingiz Han : 53 (2, not : 1).

Çubuk Ovası : 60 (17).

B

Babil : 65 (not : 1).

Bafra : 63 (15, 19).

Bağdad : 53 (not : 1), 58 (39).

I. Bayazıt Beg = Bayazıt Han = Yıl-

dırım : 58 (11, 18-19, 21), 59 (9),

60 (29), 61 (5), 62 (9), 64 (6, 11),

65 (40).

Bayazıt Paşa : 62 (19, 25).

Beg Şehri (= Beyşehir) : 58 (38).

Belh : 53 (3).

Berhiyâ oğlu Asaf : 66 (26).

Bermekoğulları : 66 (27).

D

Deniz Alp : 53 (20-21, 25).

Divitdar : 60 (12).

Diyanbekir : 65 (17).

E

Ebi Hüreyre : 49 (26).

Ebu 'Abdullah Muhammed ibn-i İsmâ'il-i

Buhâri-i Cu'fi : 49 (26-27), 50 (36).

Ebu l-Hüseyn Müslim ibn-i Haccâc ibn-i

Müslim ül-Queyri : 49 (29-30).

Edirne: 59 (41), 61 (8), 63 (36), 64 (28), 66 (3, 11).
Eflak: 58 (3), 63 (25).
Engüriye = Engüri (= Ankara): 57 (21), 60 (16).
Ergene: 64 (34).
Ergene Suyu: 64 (35-36).
Ermenistan: 65 (17).
Ermeni ülkesi: 63 (10).
Er Tuğrul: 53 (7, 9-10, 23-24, 28, 31), 34 (3, 6, 13, 16, 18-19, 20, 21-22, 22).
Er Tuğrul (Yıldırım oğlu): 60 (26, 27).
Erzincan: 59 (13, 13, 15, 15, 17, 17-18, 18), 60 (13), 63 (11).

F

Fars: 65 (17).
Fergana: 65 (15).
Firenk: 56 (36), 58 (4).

G

Gerede: 61 (20).
Germe: 64 (38).
Germiyan: 58 (37).
Gök Alp: 53 (9, 20, 22, 22).
Gur: 65 (16).
Guristan: 65 (16).
Gün Alp: 53 (21).

H

Hârun Reşid: 64 (32).
Harzem: 65 (16).
Hasan (II. Muradın oğlu): 65 (39), 66 (2).
Hâsum: 49 (32-33, 33).
Hatay: 50 (37).
Hâtem: 60 (34).
Hristos: 56 (37).
Hırvat: 58 (3).
Hızır Beğ (İsfendiyar oğlu): 63 (15).
Hindistan: 65 (16).
Horasan: 62 (17), 65 (16).
Hülegü: 53 (not: 1).
Hüseyn: 60 (21).

I

İlgaz Dağı: 63 (22).
İpsala: 56 (33).
İstanbul: 61 (31).

İ

İbn-i Cevzi: 50 (35).
İbn-i Hallikân: 50 (36).
İbrahim (Yalavaç): 49 (31).
İbrahim Tamgaç Han: 50 (38).
İki Irak: 65 (17).
İksamiye: 56 (14).

İne Göl: 54 (35).
Irak: 59 (9), 65 (17).
İsa Çelebi: 60 (26).
İsfendiyar Beğ: 61 (19, 21), 63 (15, 19-20, 20).
İsmail (Yalavaç): 49 (31, 31).
İzledi Derbendi: 64 (37).
İznik: 55 (1, 17, 17-18).

K

Kâbil: 65 (16).
Kadı Beyzâvi: 50 (34-35).
Kânkırı (= Çankırı): 63 (19).
Kara Burun: 62 (15).
Karaca Dağ: 53 (29).
Karaca Hisar: 54 (5).
Kara Devletşah: 61 (15, 18).
Kara Han: 53 (9).
Kara Hisar: 58 (37).
Kara Hisar (doğuda): 63 (11, 12).
Karakoyunlu beği Kara Mehmed oğlu Kara Yusuf: 53 (24), 59 (2, 11, 14, 14), 63 (10).
Karaman: 57 (25, 25, 32), 58 (29), 62 (7, 26-27, 31, 32).
Karamanli: 57 (24).
Karamanilar: 57 (30, 32), 62 (28).
Karamanoğlu: 61 (37).
Karamanoğlu Mehmed: 62 (27, 29-30, 32).
Kastamoniyiye (= Kastamonu): 58 (30).
Kavı Han: 53 (9).
Kaya Alp: 53 (7, 23).
Kemer: 56 (9).
Kenâne: 49 (31-32, 32).
Kevâşi: 50 (40).
Kirman: 65 (17).
Kızıl Buğra: 53 (7, 23).
Konya: 53 (31), 58 (30).
Köprü Hisar: 54 (35).
Küfeliler: 60 (20).
Kureys: 49 (32, 32).
Kürdistan: 65 (16).
Küs Ova (= Kosova): 64 (39).
Kütahya: 54 (4).

L

Lârende: 58 (30).
Laz (= Sırp): 55 (30), 56 (15), 57 (14), 58 (2, 2), 61 (30).

M

Mahmud Çelebi (I. Mehmedin oğlu): 64 (2, 5).
Mahmud Gazan Han: 51 (32).
Mahmud Paşa: 47 (12), 51 (43), 66 (12).
Malatya: 60 (11, 12).

Mansûri: 50 (39).
Maverânnihir: 65 (15-16).
I. Mehmed: 60 (26), 61 (6, 9, 14, 16, 16-17, 20, 22), 62 (4, 10, 19, 30, 33), 63 (34, 35), 64 (6, 11, 13), 65 (40)-66 (1).
II. Mehmed: 48 (34), 65 (39), 66 (10, 38), 67 (11).
Melik Ahmed oğlu Hasan Beğ: 63 (13).
Melikşah: 51 (31).
Menteşe: 58 (36).
Mevlânâ Hasan ibn-i 'Alî ibn-i Ham-mâd: 50 (33).
Mevlânâ İsmail: 53 (17, 18).
Mevlânâ Mecceddin Mehmed Adnan: 50 (37), 50 (35).
Mevlânâ Şemseddin-i Hirevi: 50 (35).
Miğalkarya = Mikalkarya (= Malkara): 56 (15-16, 32).
Mısır: 59 (3, 4), 60 (10, 10), 65 (18).
Moğol: 53 (19).
Muhammed: 48 (9, 16, 18, 22, 25), 50 (18), 51 (3), 55 (39), 56 (24, 37-38), 62 (18, 20, 22, 23), 64 (32), 66 (32).
I. Murad: 57 (1, 26), 58 (19).
II. Murad: 48 (34), 53 (11, 15, 22, 26), 63 (38), 64 (1, 3, 11-12, 13), 65 (4), 66 (2), 67 (11).
Musa Çelebi: 60 (26), 61 (6, 8, 12, 28, 32, 34, 34, 35-36).
Mustafa (Karamanoğlu): 62 (33).
Mustafa (Yıldırımın oğlu): 60 (26-27, 27-28).
Mustafa Çelebi (I. Mehmedin oğlu): 64 (1, 3-4).

N

Neriman: 55 (28).
Niğbolu (= Niğebolu): 59 (35).
Nuh: 53 (8, 9).
Nüshrevan: 60 (33), 62 (17).

O

Od Gönlek: 56 (13, 18).
Oğuz: 53 (7, 9, 18, 20, 22).
On Mustulular: 50 (18, 20).
Orhan Beğ: 55 (7, 9, 11, 23, 25, 27), 56 (1, 42, 43), 57 (3).
Orhan (II. Muradın oğlu): 65 (39), 66 (2).
Osman Beğ = Osman Gazi: 53 (10), 54 (23, 23, 25, 27, 28, 31, 34), 55 (4, 5).
Osmancık: 58 (31).
Osmanlı: 59 (25), 62 (6).
Osmanlı: 53 (1), 60 (31-32), 61 (7), 62 (10, 12), 66 (12, 16).
Osman ocağı: 48 (33), 66 (9, 37).
Osmanoğulları: 54 (27-28), 61 (2), 64 (24).

(6), 67 (8).
Osman Ülkesi: 61 (37).
Ö
Ömer (Halife): 60 (32).

P

Pir Ömer: 63 (11, 11).

R

Rey: 53 (4).
Rum: 54 (32, 33-34).
Rûm (= Anadolu): 63 (8), 64 (40), 65 (4).
Rumeli: 56 (2), 57 (35), 58 (1), 61 (8, 27, 31), 63 (5, 24).
Rûmlular: 60 (22).

S

Salihân: 52 (9).
Sakçı: 63 (26).
Sa'lebi: 50 (41).
Sâm: 55 (28).
Samsun (= Samsun): 58 (31), 63 (15, 19).
Saruhan: 58 (29).
Savarin: 63 (27).
Selçuk: 53 (5, 28).
Selçüklü: 53 (29).
Selenik (= Selânik): 64 (37).
Semerkand: 53 (3).
Seydi Kavağı: 56 (33, 39).
Seydi Şehri: 58 (38).
Sıf (= Sırp): 58 (3).
Sivas: 58 (31).
Sinan Paşa (Mevlânâ Sinan): 55 (23, 26).
Sistan: 65 (17).
Sügüt: 54 (19).
Sultan Öyüğü: 57 (23).
Süleyman Beğ: 60 (26, 29, 31), 61 (5).
Süleyman Paşa: 55 (35, 37), 56 (1, 3, 6, 16, 17-18, 20, 34, 38, 41).
Süleymanşah: 53 (8, 10, 23).
Süleyman Yalavaç: 57 (15-16).

Ş

Şam: 59 (3), 60 (11, 12), 65 (17).
Şehâbeddin Ahmed (Sükrullahın baba-sı): 48 (27).
Şeyh Ca'fer Muhammed-i Taberi: 50 (34).
Şeyh Ramazan: 58 (26).
Şeyh Şehâbeddin: 50 (40).
Sükrullah: 47 (2), 48 (28).

T

Taharten: 59 (16, 18, 18), 60 (13, 14).

Tatar : 54 (8, 10, 14, 14), 57 (30), 60

(20, 22), 61 (15).

Teke : 58 (36).

Tekür Dağı (= Tekirdağ) : 56 (33).

Temür (Aksak) : 59 (2), 60 (14, 15, 15,

17, 18, 22).

Tokat : 58 (31), 63 (8).

Tuli : 53 (not : 1).

Tuna : 59 (33, 38).

Tunca : 66 (3).

Türkistan : 53 (2), 65 (15).

Türkmen : 57 (30).

U

Ulabad : 55 (16).

Ü

Üngürüs (= Macar) : 55 (30), 57 (14),

58 (3), 59 (32), 63 (27).

Varna : 64 (38).

Varsak : 57 (30).

Vâsilet ibn ül-Esqa' : 49 (29).

Vize : 56 (33).

Y

Yâfes : 53 (8).

Yeni Sala : 63 (27).

Yeni Şehir : 54 (35).

Yer Alp : 53 (20).

Yezidîler : 60 (18).

Yıldız Alp : 53 (21).

Yörkovi : 63 (27).

Yusuf Çelebi (I. Mehmedin oğlu) : 64

(1-2, 5).

Z

Zabil : 65 (17).

Zeyneddin Zeki (Şükrullahın dedesi) :

48 (27).

II

Bu cetvel, Şükrullah tarihinin metnine ait olan 47-67 nci sayfalarda geçen kitap adlarını göstermektedir. Kitap adlarından sonraki rakamlar sayfaları, parantez içindekiler satırları gösterir.

İncil : 48 (15).

Kitâb-ı Usûl ül-Eqâlim : 50 (38).

Kitâb ül-Memâlik : 50 (39).

Kitâb ül-Mesâlik : 50 (39).

Kur'an : 48 (10, 14), 51 (14).

Qût ül-Ervâh : 50 (33-34).

Siyer ül-Mülûk : 50 (43).

Şehnâme : 61 (38).

Tefsir-i Keşf-i Beyân : 50 (41-42).

Tefsir-i Qurret ül-'Uyûn : 50 (41).

Tevrat : 48 (15).

'Uyûn üt-Tefâsîr (Şehâbeddin'in) : 50

(40).

'Uyûn üt-Tefâsîr (Mansûrî'nin) : 50 (39-

40).

Zühdet ül-Usûl : 50 (43).

عاشق بانشا ارغی

احمد عاشقی

تواریخ آل عثمان

Âşıkpaşaoğlu

Ahmed Âşıkî

Tevârih-i Âl-i Osman

Düzenliyen

Çiftçioglu N. Atsız

Çıkaran

TÜRKİYE YAYINEVİ
İSTANBUL

1 9 2 5

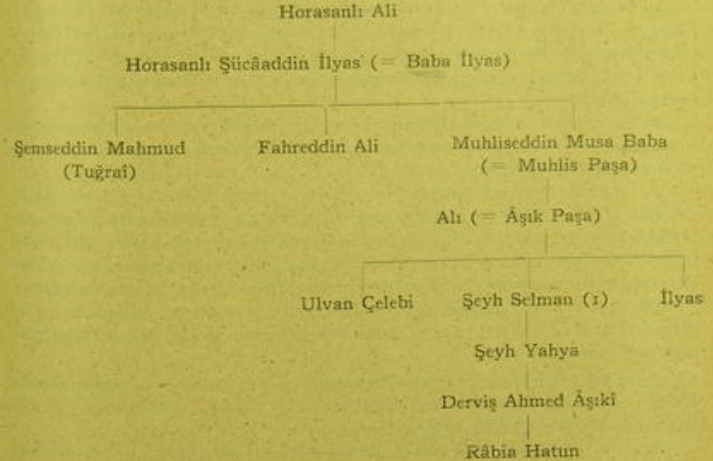
1 9 4 7

TÜRKİYE BASIMEVİ

Âşıkpaşaoğlu Ahmed Âşıkî'nin Hayatı ve Eserleri

Hayatı:

Derviş Ahmed Âşıkî 795 (= 1393) te Amasyaya bağlı Ulvan Çelebi köyünde doğdu. Babingere göre (Âşyq Paşas Gharib-nâme, Mitteilungen des Seminars für Orientalische Sprachen, XXXI. Bd. (1928), II. Abteilung) soykütüğü şöyledir :

816 (= 1413) yılında yani 20 yaşında iken Geyvede hastalanmış ve Orhan Gazinin imamının oğlu olan Yahşi Fakihin evinde kalarak bu evde, Osmanlı tarihinin Yıldırım Bayazidin sonuna (2) kadar olan kısmını yazılı olarak bulup

(1) İstanbul basımında : Süleyman.

(2) Böyle olduğu hakkında Giese'nin kendi basımındaki başlangıcın sonuna bakınız.

okumuştur. Bu sırada Çelebi Sultan Mehmedin, Musa Çelebi ile çarpışmak üzere Rumeliye geçtiğini görmüştür. Hatta kendisinin de Geyveye kadar onun maiyetinde gelmiş olması muhtemeldir.

825 (= 1422) yılında İkinci Muradla Yıldırımın oğlu Mustafa Çelebi arasındaki vukuata iştirak etmiştir. Vaktiyle Musa Çelebinin maiyetinde bulunduğu için Tokatta mahpus bulunan Mihalıoğlu Mehmed Beğ, vezirlerin iltimasıyla hapisten çıkarılarak Bursaya gelirken Ulvan Çelebi Tekkesine uğrarak Derviş Ahmed Âşıkî'yi de yanına almış, İkinci Muradın ordusuna getirmiştir. Ahmed Âşıkî, Ulubad köprüsü yanında iki ordu arasındaki vukuatı görmüştür.

840 (= 1436-1437) yılında Hacca gitmiştir. Mısırda Bekriyye tarikatından Seyid Ebülvefâ'nın halifesi olmuş, Mekke'de de başka şeyhlerle görüşüp konuşmuştur.

841 (= 1437-1438) de hacdan dönerek sancak beğlerinden İshak Beğle birlikte Üskübe gelmiş ve onunla birlikte akınlara iştirak etmiştir. Bir defa İshak Beğ'in oğlu "Paşa Beğ, le ve "Kılıç Doğan, la birlikte çapula gitmiş, bir gün de İshak Beğ'in maiyetinde büyük bir çarpışmaya katılarak birkaç düşman öldürdükten başka beş tancesini de esir ederek Üskübe getirmiş ve 900 akçaya satmıştır.

842 (= 1438-1439) yılında İkinci Muradın Belgrad seferine iştirak etmiş ve Sultan Murad kendisine dokuz esir verince Ahmed Âşıkî: "Devletli sultanum! Bu esiri götürmeğe at gerekdür ve bu yolda akça gerek, demiş, padişah da kendisine 5000 akça ile iki at vermiştir. Âşıkpaşaoğlu, esirleri dört ata (ikisi herhalde kendisinin) yükliyerek Edirneye gelmiş, esirlerin kimini 200, kimini 300 akçaya satmıştır.

852 (= 1448) de Hunyadi Yanoğlu yapılan büyük savaşta bulunup 55 yaşında bulunmasına rağmen bir düşman askerini öldürmüş ve padişah tarafından kendisine bir at verilmiştir.

857 (= 1453) yılında İstanbulun fethinde Ak Şemseddin, Şeyh Vefa, Ak Bıyık gibi şeyhlerle birlikte bulunup İstanbul alındıktan sonra kendisine gaza malından ev verilmiş olması ve dışardan İstanbul'a getirilenleri irşad etmekle vazifelendirilmiş olması kuvvetle muhtemeldir. Bu sırada evinin yanına bir de mescit yaptırmıştır. İstanbulda yerleştikten sonra Râbia adında bir kızı doğmuştur.

861 (= 1457) de, Fatihin oğulları Bayazıdla Mustafanın Edirne'de yapılan sünnet düğününde davetli olarak bulunmuş ve herkes gibi o da padişahın ihsanına nail olmuştur.

Aynı yılda padişahın yaptığı Ballubadra seferi dolayısıyla ihsan umarak Üskübe gitmiştir. Tarihinde, ihsan aldığı dair bir şey söylemediğine göre bu sefer umduğuna erememiş olduğu anlaşılıyor.

874 (= 1469-1470) yılında kızı Râbia Hatunu, müridlerinden Seyid Velâyet'le evlendirmiştir.

881 (= 1476) yılında Fatih Sultan Mehmed, Buğdan seferine çıkarken, artık İstanbulda inzivâyâ çekilmiş ve yaşı 83 e (= hicri hesapla 86 ya) varmış olan Ahmed Âşıkî, bir mecliste Osmanlı padişahlarının tarihinden bahsolunup kendisine bildiklerini yazması teklif olunaça, kendi ifadesine göre, muhtasar olarak bu Tevârih-i Âl-i Osmanı yazmıştır.

22 muharrem 886 cuma günü (= 23 mart 1481) ikindi vaktinde ölmüştür.

ölümüne نكته (nükteşinas) tarih düşürülmüştür ki ebced hesabı ile 886 çıkmaktadır.

Âşıkpaşaoğlunun doğum yılı hakkında verilen malûmat, aşağıda da anlatılmış olduğu üzere :

Bu ömür seksen altı olduğunda,

Bayazid Han, Buğdana ağdığında

beytinin, "Muhammed Han, Buğdana ağdığında" şeklindeki düzeltilmesine dayanmaktadır. Fatihten 42 gün önce öldüğüne göre, Âşıkpaşaoğlunun İkinci Bayazid çağında yaşamasına imkân olmadığından, Âşıkpaşaoğlu tarihinin sonuna zeyiller yazan müritlerin ve belki de daha sonraki müstensihlerin dalgınlık veya gayretkeslikle "Muhammed Han, 1 "Bayazid Han, yapmış olmalarını kabulden başka çare yoktur.

Âşıkpaşaoğlu tarihi üzerinde buğüne kadar yapılan incelemeler ve Witte tarafından ileri sürülen "asıl Âşıkpaşaoğlu tarihi", nazariyesi şimdilik hiçbir şeyi halletmiş değildir.

Bizzat ben de, müellifin hayatı hakkında verdiğim malûmatın doğruluğundan, okadar emin değilim.

Tevârih-i Âl-i Osman:

Âşıkpaşaoğlu Derviş Ahmed Âşıkî, tarihini 1476 da yazmağa başladı. Osmanlı tarihinin bir kısmını başkalarından naklederek, bir kısmını da kendisi içinde bulunup görerek yazmıştır. Şöyle ki :

1 — Başlangıçtan Yıldırım Bayazidin sonuna kadar olan kısmı, Orhan Gazinin iramı olan İshak Fakih'in oğlu Yahşi Fakih'ten öğrenerek yazmıştır. Yahşi Fakih'in Geyvedeki evinde 816 (= 1413) yılında, hastalık dolayısıyla bir müddet kalan Âşıkpaşaoğlu, Osmanlı tarihinin ilk vekayii, o evde gördüğü bir kitabı okuyarak öğrenmiştir. Kendisi bu sırada 20 yaşlarında idi. Kitabını yazmağa başlarken 83 yaşında bulunduğu ve ilk zamanlar hakkında verdiği bilgi karışık olduğu için, Yahşi Fakih'te yazılmış olarak gördüğü vukuatı istinsah etmediği, kendi tarihinin ilk bölümlerini ancak hafızasında kalanlarla yazdığı tahmin olunabilir. 20 yaşında okuduğu vukuatı 63 yıl sonra eksik, karışık, değişik ve masalvari hatırlamakta Âşıkpaşaoğlu mazurdur.

2 — Hicri 793 (= 1391) yılında, Yıldırım Bayazidin Alahisarda Macarlarla yaptığı savaşı, o savaşta bulunan Temürtaşoğlu Umur Beğden dinliyerek anlatmıştır.

3 — Yıldırım ile Temür arasındaki 1402 Çubuk Ova savaşını, o savaşta Yıldırımın solaklarından olan, sonra Çelebi Sultan Mehmed zamanında Amasya dizdarı, İkinci Murad zamanında da Bursa nâibi tayin olunan birisinden işiterek yazmış, fakat kendisine bu savaşı anlatan adamın adını söylememiştir.

4 — İkinci Murad ve Fatih zamanlarını bizzat yaşıyarak ve savaşların bazılarına iştirak ederek kaleme almıştır.

Âşıkpaşaoğlunun yazdığı Tevârih-i Âl-i Osmanın hangi yıla kadar geldiği, bu eser hakkında yazı yazan bilginler arasında fikir ayrılığına sebep olmuştur : Tevârih-i Âl-i Osman'ı hicri 1332 (= 1914) yılında İstanbul'da bastıran Âlî Beğ

merhum, İstanbul basımına temel olan Müze-i Hümayun nushasının sonundaki kayda bakarak 908 (= 1502) yılına kadar ihtiva ettiğini ileri sürmüştü. 12 nushaya dayanarak 1929'da daha mükemmel ve mukayeseli bir nusha hazırlayan Giese ise 899 (= 1493-1494) yılına kadar olan vekayii ihtiva ettiğini, bundan sonraki vukuatın başkaları tarafından eklendiğini iddia etmiştir.

Aşıkpaşaoğlu hakkında daha dikkatli bir inceleme yapan Raif Yelkenci ise kitabın 883 (= 1478) yılında Fatih tarafından İskodranın zaptı vak'asıyla sona erdiğini, bundan sonra 908 (= 1502) yılına kadar olan 24-25 yıllık vukuatın başkaları (ihtimal müridleri) tarafından kitaba eklendiğini söylüyor ve oldukça kuvvetli deliller veriyor. Raif Yelkenciye göre şimdiye kadar bu tarih üzerinde inceleme yapanları aldatan nokta, İstanbul basımının 35. Giese basımının 33 üncü sayfasındaki :

Bu ömür seksen altı olduğunda,
Bayazid Han, Buğdana ağdığında

beytidir. Çünkü bu beyit doğru olduğu takdirde Aşıkpaşaoğlunun, İkinci Bayazid tarafından Buğdana yapılan sefer sırasında, yani 889 (= 1484) yılında 86 (milâdi hesaplara : 83) yaşında olması icap eder. Bu takdirde de 816 (= 1413) yılında Geyvede bulunduğu zaman 13 yaşında bir çocuk olması lâzım gelir. Büyük bir ihtimallen kendisi Mehmed Çelebinin ordusunda olduğu için, 13 yaşında bir çocukken bu sefere iştirak etmiş olması uzak bir ihtimaldir. Bundan başka, İstanbul basımının 188 inci sayfasında, 883 (= 1478) yılında İskenderiyyenin (yani İskodranın) alınması dolayısıyla "Sultan Mehmedün cemi" gazası İskenderiyye'de tamam oldu... diyerek Fatih devri savaşlarını bittiğini açıklamış oluyor. Eğer Aşıkpaşaoğlu İkinci Bayazid çağında sağ olmuş olsaydı, her halde bu tabiri kullanmaz, Fatih zamanında yapılan öteki savaşları zikretmeden Sultan Mehmed'in gazalarının bittiğini ilân etmezdi. Ve nihayet "Menâkıb ül-Ârifin tercümesi", nde ve ondan naklen "Hadikat ül-Cevâmî", de Aşıkpaşaoğlunun 22 muharrem 886 cuma günü (= 23 mart 1481) öldüğü kayıtlıdır. Yalnız Menâkıb ül-Ârifin tercümesinde küçük bir zihul vardır ki o da Seyid Velâyet'in kayınbabası olan Ahmed Âşukinin, Seyid Velâyet'in babası diye gösterilmiş olmasındır.

Raif Yelkenci, Aşıkpaşaoğlu tarihinin telif yılı hakkındaki fikirlerini "Vakit", gazetesinin 18-19-20 mayıs 1945 tarihli nushalarında yayınlamıştır. Bütün fikirleri altüst eden "Bayazid Han Buğdana ağdığında", mısraını da yanlış olarak kabul etmekte, bunun doğrusunun "Muhammed Han Buğdana ağdığında", olması gerektiğini ileri sürmektedir. Bayazid Han adı, her halde Bayazid zamanındaki istinsahlardan birine müstensih tarafından konmuş ve mevcut nushalar da hep bu istinsahtan kopya edilmiştir. Netekim Giese basımına temel olan ve Giese tarafından en iyi nushalardan biri sayılan Upsala nushasında, Osmanlı hanedanını anlatan birinci bapta, İkinci Bayazid'in oğlu şehzade Korkud da "Sultan Korkud", diye Osmanlı hükümdarları arasında sıralanmaktadır. Bu, hiç şüphesiz, şehzade Korkud'un birkaç gün babasına vekâlet etmiş olmasından değil, o nushanın şehzade Korkud'un bulunduğu bir yerde yazılmasından, belki de ona sunulmuş olmasından dolayıdır.

Ben, Raif Yelkencinin fikirlerini kabule mütemayilim. Çünkü :

1 — Kitaptaki "Bayazid Han Buğdana ağdığında", mısraı doğru olduğu tak-

dirde ve bütün kitabın Aşıkpaşaoğluna ait olduğu kabul edilince, 908 (= 1502) de 100 yaşını geçmiş olması gerekir. Bu da pek kolay kabul olunacak bir ihtimal değildir.

2 — İstanbul basımının sonunda (s. 274), eserin 166 bab olduğu söylendiği halde İstanbul basımı 198 babdır. Demek ki sonradan sokuşturmalar yapılmıştır.

Tevârih-i Âl-i Osman Nushaları :

Aşıkpaşaoğlunun mukayeseli basımını yapan Giese bu tarihin mevcut nushaları hakkında bilgi veriyor. Nushaların bir takımı tam, bir takımı eksiktir. Tam nushalar şunlardır :

1 — *Upsala nushası* : Tornberg kataloğunda 279 numara ile gösterilmiştir. Kitabın adı yoktur. Gayet güzel yazılmış bir nushadır. Fakat imlâ yanlışları ve ihmaller oldukça fazladır. Yanlış ciltlenmiştir ve kitapta dört yerde büyük hatalar vardır. Giese bu nushayı kendi basımına temel yapmıştır.

2 — *Mordtmann nushası* : "Menâkıb ve Tevârih-i Âl-i Osman", adında bir kopyadır. 1859'da Henri Cayol'un elinde bulunan bir yazmadan istinsah olunmuş, fakat sonra Cayol orijinali kaybolmuştur. Pek iyi bir nushadır. Fakat bunda da ihmaller ve imlâ yanlışları görülüyor.

3 — *Berlin nushası* : Prusya Devlet Kütüphanesinin şark yazmaları kısmında 2448 numarada "Menâkıb ve Tevârih-i Âl-i Osman", adıyla kayıtlıdır. Sonunda birçok sayfalar eksiktir. Giese'ye göre en iyi yazma budur. Fakat Giese kendi basımına başladıktan sonra bunu görebilmiş ve bunu basıma temel yapamamıştır. Berlin nushası önce İstanbul'da, kitapçıların elinde bulunuyordu. Maalesef Almanlara satıldı. Bu nushayı gören Raif Yelkenci bu hareketi ve güzel nushanın aşağı yukarı 950 (= 1543) yıllarında istinsah edilmiş olduğunu söylüyor.

4 — *Dresden nushası* : Adı "Tevârih ve Menâkıb-i Âl-i Osman", dir. Dresden Kral Kütüphanesi şark yazmaları kataloğunda 60 numarada kayıtlıdır. İyi bir yazmadır. Fakat bunda da mühim hatalar vardır. Bir de Türkçe kelimeler yerine arapça-acemce kelimeler oturtulmuştur ki bu gayretkeşlik başka yazmalarda yoktur.

5 — *Nikolsburg nushası* : Nikolsburg (Mähren) Şatosunda Prens Dietrichstein'in kütüphanesindeki nushadır. İhmaller, acelecilikler ve imlâ yanlışları ile doludur. Fakat tam bir nushadır. 897 (= 1492) tarihine kadar gelmektedir.

6 — *Vatikan nushası* : Adı "Kitab-ı Menâkıb-ı Tevârih-i Âl-i Osman", dir. Güzel yazısına rağmen pek kötü bir yazmadır. Sayfa rakamları da yanlıştır. İçinde eksikleri de vardır. Buna rağmen istinsah tarihi belli olan tek nusha budur. İstanbul'da Kâtib Mustafa tarafından 997 rebîülevvelinin ortasında (= 1589 şubatının başı) istinsah edilmiştir.

7 — *İstanbul nushası* : Müze-i Hümayunda bulunan bu nusha İstanbul basımına temel olmuştur. 908 (= 1502) yılına kadar gelmektedir. Eksikler ve yanlışları dolu ve bazan da karışık bir nushadır. Fakat bazı noktalarda diğer nushaları tamamlamaktadır.

8 — *Paris nushası* : 118 numaradadır. İfade farkları bakımından öteki nushalardan epey ayırdır. Bundan dolayı Giese, nusha farklarını gösterememiştir. Aradaki farkların çokluğu ve başka sebepler yüzünden Witte bu nushayı Aşıkpaşaoğlunun kaynağı saymıştır.

9 — *Mısır nushası*: Ezher Camisinde (Rivâq ül-Etrâk, Nu. 3732) bulunan bu nusha hicri 900 yılının safer ayına ait (= 1494 kısımlı) bir vak'a ile bitmektedir. Giese bu nushadan faydalanamamıştır. Bu nushayı ilim dünyasına tanıtan Joseph Schacht onu "büyük kalın bir yazma; güzel, büyük yazı; tamamen harekeli", olarak vasıflandırmaktadır (Kahire ve İstanbul Kütüphanelerindeki Eserlere Dair, Nu. 88, Prusya İlim Akademisi Felsefe-Tarih Şubesi Tebliği, Berlin, 1928).

10 — *Kilisli Rifat taratından bahsedilen nusha*: Kilisli Rifat, "Türk Yurdu", dergisinin 1927 de çıkan 28 inci sayısında (cilt: 5) bu yazmadan bahsediyor, başının ve sondan eksik olmasına rağmen İstanbul basımından daha iyi olduğunu söyleyerek bazı örnekler vermek suretiyle İstanbul basımının yanlışlarından bir kaçını düzeltiyor. Bugün bu nushanın nerede olduğu belli değildir.

11 — *Ahmed Vefik Paşa nushası*: Böyle bir nushanın olduğu Ahmed Vefik Paşanın 9 teşrinievvel 1292 de A. D. Mordtmann'a yazdığı mektuptan anlaşılıyor. Fakat bu nushanın da ne olduğu belli değildir.

Tevârih-i Âl-i Osman'ın eksik nushaları da şunlardır:

1 — *Oksford nushası*: Her sayfası 18-21 satırdan 17 yapraklık bir Âşıkpaşaoğlu parçası olan bu eser basılmamış Ethes kataloğunda 2049 numaradadır. Bu nushada şiirler yoktur. Bah başlıkları da çoklukla ihmal olunmuştur.

2 — *Viyana nushası*: Viyanada İmparator-Kıral Kütüphanesinde 982 numaradadır. 20-30 sayfalık bir parça olan bu nusha İstanbul nushasına benzemektedir.

3 — *Paris nushası*: 50-60 sayfalık bir parça olan bu nusha Upsala nushasına benzemektedir.

Âşıkpaşaoğlu Tarihinin İki Basımı:

Osmanlı tarihlerinin en mühimlerinden olan Âşıkpaşaoğlu tarihi şimdiye kadar biri Türkiyede, biri Almanyada olmak üzere iki defa basılmıştır.

Türkiye basımını "Tarih-i Osmanî Encümeni", yaptırmış ve eser 1332 (= 1914) yılında Müze-i Hümayun Hâfız-ı Kütüb Muavini merhum Âli Beğin yazdığı önünle birlikte Müze ve Vatikan nushalarına dayanarak bastırılmıştır. 908 (= 1502) tarihine kadar gelen bu nushanın metni 274 sayfa tutmaktadır. Sonunda endeksleri vardır. Sayfa altlarına gereken izahlar yapılarak eserden istifade kolaylaştırılmış olmakla beraber eldeki iki nushanın kifayetsizliği ve eksikliği dolayısıyla bu basım kandırıcı olmamıştır.

1929 da Almanyada, Laypzig'de Profesör Giese tarafından yapılan ikinci basım ise Tevârih-i Âl-i Osman'ın tam ve eksik 11 nushasıyla Neşri nushalarından birine dayandırarak yapıldığı için daha mükemmel olmuştur. Metin 232 sayfadır ve 897 yıla kadar gelmektedir. Fakat mevcut nushaların en iyisi olan Berlin nushasından tamamen istifade edilmediği için bu basım da arzu edildiği kadar mükemmel olamamıştır. Giese, kendi basımının yarısı bittikten sonra bundan faydalanabildiği için esef etmektedir.

Âşıkpaşaoğlu Tarihinin Üçüncü Basımı:

Bu üçüncü basımda ben, şimdiye kadar anlaşılan mânâda ilmi ve muayy-

seli bir yayın yapmayı düşünmedim. Yani nushalardan birini esas yapılarak, ötekilerinin farklarını notlarla sayfa altında göstermek yoluna gitmedim. Çünkü bu yolun her zaman faydalı ve isabetli olduğuna inanmıyorum. Nushalardan hiçbirisi tam mânâsı ile tatmin etmediği, daha doğrusu hepsi ve en iyisi bile şüpheli kaldığı zaman, böyle bir usulün sakat olacağını düşünüyorum. Bilâkis her nushanın en doğru tarafını alarak hepsinden ayrı, fakat hepsinden doğru bir metin elde etmeği mantığa daha uygun buluyorum. Şüphesiz bu usulde de, eseri düzenliyenin bazen aldanmak ihtimali vardır. Fakat düzenliyenin aldanması usulün sakatlığını göstermez. Bilâkis yapılacak tenkidlerle, günün birinde orijinale çok yakın bir metin elde etmemizi sağlar.

Kanaatimce, Âşıkpaşaoğlu nushalarından hepsi, aradan çıkarılan kelimeler ve cümleler dolayısıyla eksiktir. Her istinsahat metinden bazı kelimeler atlanmış, bazen da eski Türkçe kelimeler yerine yenileri veya arapça-acemceleri konmuş, böylelikle metin orijinal vasfını kaybetmiştir. Bu atlamaları gösteren iyi bir örneği aşağıda veriyorum. İstanbul nushasında, Giese basımına temel olan Upsala nushasında ve Mordtmann nushasında aynı parçanın birbirinden ne kadar farklı olduğu bu örneklerle görülecektir. Fakat bu fark değişik kelimeler kullanılmaktan doğmuş değildir. Bilâkis, Mordtmann nushasındaki bazı kelimeler, mânâya bozukluk vermeden Upsala nushasında ihmal olunmuş, Upsala nushasındaki bazı kelimeler de yine mânâya bozukluk vermeden İstanbul nushasından çıkarılmıştır. Bu manzara, en iyi nushanın bile mânâya sakatlık vermeden yapılması imhallerle dolu olduğu şüphesini uyandırmaktadır. Bundan başka eserin bütün nushalarında İkinci Bayazid'in zikri, hattâ Upsala ve Paris nushalarında İkinci Bayazid'in oğlu şehzade Korkudun zikri, orijinale neler karıştırıldığını göstermeğe kâfidir.

Aşağıdaki örnekte M ile gösterilen üst satırlar Mordtmann nushasının, U ile gösterilen orta satırlar Upsala nushasının, İ ile gösterilen alt satırlar da İstanbul nushasının metnidir. Her üç nushada çizgi ile gösterilen yerler, istinsah sırasında atlanmış kelimeleri gösterir. Fakat bu atlamalar okadar yerinde yapılmıştır ki, başka nushalarla kontrol etmeden, her hangi birisindeki atlamayı kestirmek güç, bazen da imkânsızdır.

M.)	Âl-i Abbas zamanından ta Süleymanşah zamanına
U.)	Âl-i Abbas zamanında
İ.)	Âl-i Abbas zamanında
M.)	degin nesl-i celi galib idi nesl-i Yâfes üzerine. Rum
U.)	leşker-i Arab galib idi Rumun üzerine.
İ.)	leşker-i Arab idi Rumun üzerine.
M.)	dahı mağlûb idi. Acem dahı mağlûb idi. Nesl-i Yâfes
U.)	ve Acem dahı mağlûb idi.
İ.)	ve Acem dahı mağlûb idi.

- oldukları sebebden Acem padişahları gayretlendiler. Bize
 U.) Acem
 I.) ve Acem
- M.) Arab galib oldu dediler. Gayretlendiler. Yâfes neslinden
 U.)
- M.) Göçer Evi kendülere sened edindiler. Ol sebebden Araba
 U.) Göçer Türki kendüye sened edildi. Araba
 I.) Türki kendüye sened edildi. Araba
- M.) galib oldılar. Arab kim mağlûb oldu, vilâyet-i
 U.) galib oldılar ve ol sebebden
 I.) galib oldılar ve ol sebebden
- M.) Kâfir temerrüd etdiler. Ve hem bu göçer evlû halkdan
 U.) Kâfir Müsülmana itaat etmez oldu.
 I.) Kâfir Müsülmana itaat etmez oldu.
- M.) Acem padişahları ihtirâz ettiler. Hem tedbir etdiler.
 U.) Acem begleri ittifak
 I.) Acem begleri ittifak
- M.)
 U.) etdiler kim bu göçer evlû Türki kendülerün üzerlerinden
 I.) etdiler kim bu göçer evli Türki kendülerün üzerinden
- M.) Süleymanşah Gaziye ilerü çekdiler kim ol
 U.) irag edeler. Süleymanşah Gaziye
 I.) irak edeler. Süleymanşah Gaziye
- M.) göçer evlerün ulularından idi. Elli bin mikdarı
 U.) elli bin göçer
 I.) elli bin göçer
- M.) Türkman ve Tatar evin koşdılar. Varun, Rûmda gazâ
 U.) Türkman ve Tatar evin koşdılar.
 I.) Türkman ve Tatar evin koşdılar.

- M.) edün dediler. Süleymanşah dahı kabul etdi. Geldi. Er-
 U.) Geldi. Er-
 I.) Geldiler.
- M.) zürumdan Erzincana indiler. Erzincandan Rûm
 U.) zürumdan ve Erzincandan yürüdiler
 I.) Erzincandan yürüdiler Rûm
- M.) vilâyetine girdiler. Bir niçe yıl
 U.) Rûm vilâyetinde altı yıl mikdarı
 I.) Vilâyetine. Altı yıl mikdarı
- M.) Yürüdiler. Etrafları feth etdiler. Süleymanşah
 U.) yürüdiler. Süleymanşah
 I.) durdılar. Süleymanşah
- M.) Gazi haylı bahadurluklar etdi, Bu Rumun dağlarından
 U.) Gazi haylı bahadurluk etdi.
 I.) Gazi haylı bahadurluk etdi.
- M.) ve derelerinden incindiler. Göçer evlerün davarı, dere-
 U.)
 I.)
- M.) den, depeden incinür oldu. Gene Türkistana 'azm
 U.) Gene Türkistana 'azm
 I.) yine Türkistana 'azm
- M.) etdiler. Geldükleri yola gitmediler. Vilâyet-i Halebe
 U.) etdi. Vilâyet-i Halebe
 I.) etdi. Vilâyet-i Halebe
- M.) çıkdılar. Ca'ber kalasınun önine vordılar.
 U.) çıkdı. Andan Ca'ber kalasına vardı.
 I.) çıkdı. Andan Ca'ber kalasına vardı.
- M.) Ol arada Fırat ırmağının önlerine
 U.) Diledi kim Fırat ırmağını
 I.) Diledi ki Fırat ırmağını

- M.) geldiler. Geçmek istediler. Süleymanşah
 U.) ————— oradan geçe.
 I.) ————— öte geçe.
 M.) Gaziye eyitdiler : Hanum ! Biz bu suyı nice geçelüm,
 U.) —————
 I.) —————
 M.) dediler. Süleymanşah dahı atın suya depdi. Oni yar imiş.
 U.) ————— atını suya depdi. Oni yar idi.
 I.) ————— atını suya depdi. Oni yar idi.
 M.) At sürcdi. Süleymanşah suya düşdi. Ecel mukadder
 U.) At sürcdi. Süleymanşah suya düşdi. Ecel-i mukadder
 I.) Atı sürçdi. Süleymanşah
 M.) imiş. Allahun rahmetine kavuşdı. Sudan çıkardılar.
 U.) ermiş idi. Rahmetullahı kavuşdı. Çıkardılar.
 I.) Allah rahmetine kavuşdı. Çıkardılar.

Süleymanşahın Fırat'ta boğulması hakkında, Mordtmann, Upsala ve İstanbul nushalarının yazdıklarını mukayese, bize pek açık olarak gösteriyor ki : Her nusha, müstensihi acelesi veya dikkatsizliği yüzünden yapılmış atlamalarla doludur. Bu atlamaların bazıları cümleyi bozmadan kısalttığı için, okuyanlar tarafından keşfedilmesi güç, belki de imkânsızdır. Bundan dolayı bütün nushaları öne koyarak her cümle'nin yapısı üzerinde dikkatle çalışmak, cümlelerdeki eksikleri, mevcut nushaların yardımıyla tamamlamak ve en iyi bir nushayı elde etmek lazımdır. Bazı nushaların kötü ve ihmallerle dolu olması, onların değerini eksiltmez. Çünkü böyle kötü nushalar, bazen en doğru şekli saklamışlardır. Bu bakımdan İstanbul basımından epey faydalandık.

Biz, bütün nushalar elimizde olmadığının için bu işi bütün mükemmeliyeti ile yapamadık. Elimizde yalnız Âli Beğ ve Giese basımları vardı. Nusha farklarını ancak, Giese basımının hasiyelerinde gösterildiği kadar görebildik ve kendi basımımızda bu kadarından faydalandık.

Bugün okuyuculara sunduğumuz metin, bize göre en doğru olan ve aslına en yakın bulunan metindir. Fakat aldanmak ihtimalimizi de hiçbir zaman hatırdan çıkarmadığımız için, nusha farklarını da kitabın sonunda gösterdik. Tarihi bilgi veya dil bakımından küçük bir değeri olan bütün farkları gösterdik. Ancak müstensih yanlış olduğu pek belli olanları göstermedik.

Metni nasıl hazırladığımız hakkında okuyuculara bir fikir vermek için, yukarıda üç şeklini de gösterdiğimiz, Süleymanşahın ölümü hâdisesini, kendi metnimize aldığımız şekliyle, burada gösteriyoruz :

Âl-i Abbas zamanından tâ Süleymanşah zamanına değin leşker-i Arab galib idi Rumun üzerine. Rum dahı mağlûb idi. Acem dahı mağlûb idi. Nesl-i Yâfese oldukları sebebdan Acem padişahları gayretlendiler. Bize Arab galib oldı dediler. Gayretlendiler, Yâfese neslinden göçer Türki kendülere sened endindiler. Ol sebebdan Araba galib oldılar. Ve ol sebebdan Arab kim bu göçer evlü halkdan Acem padişahları ihtirâz etdiler. Hem tedbir etdiler. İttifak etdiler kim bu göçer evlü Türki kendülerün üzerlerinden irağ edeler. Süleymanşah Gaziylı ilerü çekdiler kim ol göçer evlerün olularından idi. Eldi bin mikdârı göçer Türkmen ve Tatar evin koşdılar. "Varun, Rûmda gazâ edün.", dediler. Süleymanşah dahı kabul etdi. Geldiler. Erzurumdan Erzincana indiler. Erzincandan Rûm vilâyetine girdiler. Rûm vilâyetinde altı yıl mikdârı yürütdiler. Etrafları feth etdiler. Süleymanşah Gazi haylî bahadurluklar etdi. Bu Rûmun dağlarından ve derelerinden incindiler. Göçer evlerün davarı dereden, depeden incinür oldı. Gene Türki-tana "azm etdiler. Geldükleri yola gitmediler. Vilâyet-i Halebe çıkdılar. Andan Ca'ber kalasına önüne vardılar. Ol arada Fırat ınmağının önlerine geldiler. Geçmek istediler : " Hanum ! Biz bu suyı nice geçelüm, dediler. Süleymanşah dahı atın suya depdi. Oni yar imiş. At sürcdi. Süleymanşah suya düşdi. Ecel mukadder imiş. Allahun rahmetine kavuşdı. Sudan çıkardılar.

Aşıkpaşaoğlu tarihinde, daha küçük ölçüde olmakla beraber, bunun gibi örnekler çoktur. Bu küçük örneklerden de iki tanesini aşağıya veriyoruz :

İstanbul basımı (s. 143) : Bir gün ————— padişahun kalbine ————— münasebet ile ilka etdi.
 Giese basımı (s. 134) : ————— Bu vezir padişaha ————— bir münasebet ile ilka etdi.
 Bizim aldığımız şekil : Bir gün bu vezir padişahun kalbine bir münasebet ile ilka etdi.

Böylelikle aşağı yukarı her iki metindeki bütün kelimeler bizim metnimize girmiş, yalnız İstanbul metnindeki "a.", eki dışarda kalmış oluyor. Okuyuculara daha iyi bir örnek vermek için şöyle bir şema yapılabilir :

Bir gün	padişahun kalbine	münasebet ile ilka etti.
	bu vezir padişaha	bir münasebet ile ilka etti.

Başka bir örnek :

I. Cümle halk buna muti'	oldılar.
G. Cümle halk	muti' ve münkad oldılar.

Aşıkpaşaoğlu tarihinin bu üçüncü basımında şu usulü takip ettik :

1 — Kullandığımız elifbenin müsaadesi nisbetinde bir transkripsiyon yaptık. Tabii, bu yüzden "he, (^) ve "ha, (C) harfleri bizdeki bir tek "h, işareti ile gösterildiği gibi, "kef, ve "kaf, harfleri de "k, ile gösterildi. Bununla beraber bu harflerin transkripsiyonda belli edilmesi, arapça kelimeler bakımından bir değer taşıdığı için, Türkçe bir metinde bunların gösterilmeyişini büyük bir mahzur saymadık.

2 — Yalnız Türkçe kelimelere mahsus olup dil bakımından mühim olan "sağır nun, u metinde daima eğri (italik) harflerle gösterdik.

3 — Eski elifbedeki "ti, (۲) harfini metinde "d, ile işaret ettik. On dokuzuncu asırda bu harfin Türkçede "d, gibi telâfuz olunduğu muhakkak olmakla beraber 15 inci asırdaki söyleniş şeklinin ne olabileceği tereddüt uyandırabilirse de, Aşıkpaşaoğlu tarihinde "ti, ile yazılan kelimelerin bazen "dal, ile de yazılmış olması, bize bu kelimelerin 15 inci asırda da "d, ile veya "d., ye çok ya-

kın bir "t." ile söylendiği kanaatını verdi. Bundan dolayı, "t." ile yazılan kelimeleri metnimize o şekilde, "d." ile aldık.

4 — Aşıkpaşaoğlu tarihinde iki türlü imlâ ile yazılan kelimeler ("yürümek,, - "yürümek,, , "niçe,, - "nice,, , "akça,, - "akca,, , "kaç - kac,, , gibi) bizim metnimizde de, aslındaki gibi, bazen öyle, bazen böyle yazılmışlardır.

5 — Arapça - farsça kelimelerden Türkçeleşmiş olup da bugünkü Anadolu Türkleri ağzında Türk fonetiğine uydurularak söylenmekte olanlar, bizim metnimizde bu son şekilleriyle tesbit edilmiştir : Bahça, haşar gibi.

6 — Türk fonetiğine uygun bir kalıp almayan ve yabancıklarını saklayan arapça kelimelerdeki "ayın,, harfleri metinde "i,, işaretleriyle gösterilmiştir.

7 — Eski elifbade "ye,, (ى) harfiyle yazılıp da "i,, okunmayan, "e,, okunan, daha doğrusu "i,, ile "e,, arasında bir ses veren (ki bu sese "kapalı üstün,, denir) kelimeler bizim metnimizde "e,, ile yazılmıştır. Eski imlâdaki "ي (ye) kelimelerini demek, vermek, el, yedi, bel, gece, tez imlâsıyla yazdık. Bunları "i,, ile yazmak "ي (= ye) harfinin iki türlü ses verdiğini bilmemekten ileri gelmektedir.

8 — Bu basımdan maksat okuyuculara, bilhassa eski harfleri bilmeyecek kadar genç olan okuyuculara doğru bir metin vermek olduğu için, nusha farkları her sayfanın altında gösterilerek okuyucuyu yoracak bir usul takip etmekten çekinilmmiştir. Nusha farkı olan yerler metinde parantezli rakkamlarla işaret edildikten sonra metinden sonra hepsi bir arada olmak üzere, nusha farklarını inceleyecek olanların istifadesine sunulmuştur.

9 — "Memleket,, anlamına gelen "El,, (٤) kelimesi metinde daima büyük harflerle yazılmıştır.

10 — Okuyucuların yorulmamaları için metinde yazı işaretleri kullanılmış ve sözlerle konuşmalar daima tırnak içine alınmıştır.

11 — İstanbul basımı ile Giese basımı arasında bazı belli imlâ farkları vardır. Meselâ İstanbul basımında "Las,, , "Üngürüs,, , "Bursa,, , "hünkâr,, , "Turhan,, , "Mağnisa,, , "yine,, , "martalos,, , "tefkür,, , "kavramak,, , "Er Duğrul,, , "İ-nüz = İnüs,, , şeklinde yazılan kelimeler Giese basımında hemen hemen daima "Laz,, , "Üngürüz,, , "Bursa,, , "hündkâr,, , (bazen "hünkâr,, ,), "Durahan,, , "Ma'nisa,, , "genc,, , "martaloz,, , "tekvür,, , "karvamak,, , "Er Dunrul,, , "Enez,, imlâsı ile yazılmaktadır.

12 — Metnin sonunda nusha farklarını gösterirken, okuyucuları yormamak için, her nushayı bir harfle işaret usulünden vazgeçerek İstanbul, Vatikan, Berlin, Dresden... diye nushaların doğrudan doğruya adlarını yazdım.

13 — Giese, kendi basımına Upsala nushasını temel yapmış olmakla beraber, bazen, Upsala nushasının yanlış olduğu yerlerde, metne, öteki nushaların şeklini almakta da geri kalmamıştır. Bu bakımdan ben nusha farklarını gösterirken "Giese,, diye işaret ettiğim zaman, bundan Giese'nin hazırladığı metin anlaşılmalıdır ki bazen Upsala nushasına, bazen de öteki nushalara dayanmaktadır. Böyle için diğer nushaların farklarını tesbit edebilmek, ancak Giese bunları haşiyelerinde gösterdiği zaman kabul olabilmizdir.

Çittçioğlu Nihâ' Atsız

Bismillâh ir-Rahmân ir-Rahim

Elhamdülillâhi l-lezî en'ame 'aleyne ve hedânâ lil-islâmî ve ca'alenâ min ümmeti habîbihi Muhammed 'aleyhi s-selâtü ve s-selâm (1).

Ben ki fakir Dervîş Ahmed Aşıkîyem ibn-i Şeyh Yahya ve ibn-i Şeyh Selman (2) ve ibn-i sultan ül-ma'âlî (3) Aşık Paşayam ve ibn-i mürid ul-Âfâk Muhlis Paşa ve ibn-i kutb ud-devrân Baba İlyas, halifet üs-Seyyid Ebülvefâ nevvir Allâhü kubûrühüm.

Fakir dahî küşe-i ferâgatda teslim, rızâ gencinde fenâ ve sabir hırkasın (4) geyûb oturmış idüm Kostantaniyyede. Ve dua sofrasıyla müte-na'im olmuş idüm.

Nâgâh bir cemaat azizlerden, Âl-i Osman tevârihinden ve menâkıbından zikir etdiler. Ve bu fakirden dahî sual etdiler. Fakir dahî cevap verdüm ki Orhan Gazinün imamı İshak Fakî oğlu Yahşi Fakîdan kim ol Sultan Bayazîd Hana gelince bu menâkıbı ol Yahşi Fakîda yazılmış buldum kim Yahşi Fakî Orhan Gazinün imamı oğhyidi, fakir dahî bilûb işitdügünden, bazı hallarından ve makallerinden (5) ihtisar edûb kaleme diline verdüm. Kalem dahî safhâ-yî sahrâda beyâz-ı kalbe (6) söyledi. Fakir dahî kim bu sözi işitdüm. Heman can kulağını ol nağmeye dıtdum. Gön-lüm dahî hayrette ve tefekkürde hayran kaldı. Hemandem can u gönülden sîdk ile eyitdüm kim :

N a z î m

Allâhü 'âlim ü hayy ü qâdir
Ey yokdan eden bu varı izhâr
İnsanı eden fakir ü sultan
Ey aybı görûb setir eden Hak
Gönül gözine cemâli göster
Ömrüm ki bu dem erişdi hadde
Gördüm bu cihan garayibin çok
Devrümde olanı defter etdüm
Yazdum menâkıb-ı Âl-i Osman
Dedüm ki deyem neseb ve neslin
Neden oldı anı beyân edeyin (9)
Hem saltanatı ve şevketini
Kandan gelüben ne Ele vardı
Netdi ol Ele o han u şahlar
Malûm edeyin (12) binde birin
Nesl ü nesebüm bu Elde doğdı
Zîhir ü bâtın duacılrız
Nesl ü nesebüme Âl-i Osman
Âşıkilerüz kadim duacı

Sâni-i sanâyi', hâzır u nâzir
Birliğine hem etdüren ikrâr
Hükmine veren delil ü burhân
Gaffâr-ı zünûb, hakim-i mutlak
Ben bir kulam u za'îf, kemter
Heştâd ü seç bu yıl u sedde (7)
Gelmez hesaba, anılmazı yok
Oğuzdan olan Gök Alpa gitdüm
Guzzât-ı kâmil ü han u sultan
Kim anlayasın bu hanlar (8) aslın
Bu gazileri 'ayân edeyin (10)
Dinle ki (11) deyem ve heybetini
Vardığı Elî ya nice aldı
Kim oldı cihanda padişahlar
Dinle (13) ki ne der bu ışk pîrin
Hem doğanumuz bu âli (14) gördi
Hizmet eşliğinde nâcilerüz (15)
Âşıkî deyûb (16) ederler ihşan
Bil dua olur günah ilâcı

Evvel bu âle dua edelüm
Hem ola dua kabûl mutlak
Pes feth-i kelâm u bâb-ı evvel

Andan menâkıbı zikr edelüm
Zahir olına çü gemis-i igrak
Esmâ-yı neseb olına îlâl (17)

1 inci Bâb

Bâb-ı Esâmî-i Nesl-i Âl-i Osman

Sultan Korkud (18) ibn-i sultân ül-mücâhidîn Sultan Bayazid Han Gazi, ibn-i Sultan Mehmed Han Gazi, ibn-i Sultan Murad Han Gazi, ibn-i Sultan Mehmed Han Gazi, ibn-i Bayazid Han Gazi, ibn-i Sultan Murad Han Gazi, ibn-i Orhan Gazi, ibn-i Osman Gazi, ibn-i Er Durrî, ibn-i Süleymanşah, ibn-i Kaya Alp (19), ibn-i Kızıl Buğa, ibn-i Bayındur, ibn-i Aykuluk (20), ibn-i Toğar (21), ibn-i Kaytun (22), ibn-i Sunkur (23), ibn-i Baki, ibn-i Suğar (24), ibn-i Tok Temür (25), ibn-i Basuk (26), ibn-i Gök Alp, ibn-i Oğuz, ibn-i Kara Han, ibn-i Ay Kutluk (27), ibn-i Tuzak, ibn-i Kara Han, ibn-i Baysub (28), ibn-i Kamarı (29), ibn-i Kızıl Buğa, ibn-i Yamak (30), ibn-i Baş Buğa, ibn-i Baybus (31), ibn-i Sevünc (32), ibn-i Çar Buğa (33), ibn-i Kurtulmuş (34), ibn-i Karaca, ibn-i 'Amudî, ibn-i Karalı Oğlan (35), ibn-i Süleymanşah, ibn-i Karahul (36), ibn-i Karluğa (37), ibn-i Yan Temür (38), ibn-i Durmuş (39), ibn-i Çin, ibn-i Maçin, ibn-i Yâfes, ibn-i Nuh 'aleyhisselâm.

2 nci Bâb

Bu Bâb Osman Gazi ve Evlâdını Beyan Eder ve Padişahlığına Sebeb Nolduğunu ve Rûm Vilâyetine Ne Vilâyetden Geldüklerini ve Bunda Geldüklerine Sebeb Nedür, Anı Beyan Eder.

Osman Gazinün dedesi Süleymanşahdur. En evvel bu, Rûm vilâyeti-ne gelmişdür. Gelmesine sebeb budur kim Âl-i Abbas zamanından tâ Süleymanşah zamanına değin leşker-i Arab (40) galib idi Rumun (41) üzerine. Rûm dahı mağlûb idi. Acem dahı mağlûb idi. Nesl-i Yâfes oldukları sebebdan Acem padişahları gayretlendiler. Bize Arab galib oldu dediler. Gayretlendiler. Yâfes neslinden göçer Türki (42) kendülere sened (43) edindiler. Ol sebebdan Araba galib oldılar. Ve ol sebebdan Arab kim mağlûb oldu, vilâyet-i kâfir temerrüd etdiler. Kâfir, Müsülmana itaat etmez oldu. Ve bu göçer evlû halkdan Acem padişahları (44) ihtirâz etdiler. Hem tedbir etdiler. İttifak ettiler kim bu göçer evlû Türki kendülürün üzerinden irâğ edeler. Süleymanşah Gaziyi ilerü çekdiler kim ol göçer evlürün ulularından idi. Elli bin mikdarı göçer Türkman ve Tatar evin koşdılar. 'Varun, Rûmda gazâ edün', dediler. Süleymanşah dahı kabul etdi. Geldiler. Erzurumdan Erzincana indiler. Erzincandan Rûm vilâyetine girdiler. Rûm vilâyetinde altı (45) yıl mikdarı yürüdiler (46). Etrafları feth etdiler. Süleymanşah Gazi haylı bahadurluklar etdi. Bu Rumun dağlarından ve derelerinden incindiler. Göçer evlürün davarı dereden, depeden incinür oldu. Gene Tür-

kistana 'azm etdiler. Geldükleri yola gitmediler. Vilâyet-i Halebe çıkdılar. Andan Ca'ber kalasının önüne vardılar. Ol arada Fırat ırmağının önlerine geldiler. Geçmek istediler. Süleymanşah Gaziyi eyttiler: 'Hanum! Biz bu suyu nice geçelüm', dediler. Süleymanşah dahı atın suya depdi. Öni yar imiş (47). At (48) sürdü. Süleymanşah suya düğdi. Eccl mukadder imiş. Allahun rahmetine kavuşdı. Sudan çıkdılar. Ca'ber kalasının önünde defn etdiler. Şimdiki demde ana Mezâr-ı Türk derler. Ve hem ol kalaya dahı gene o nesilden Döğer derler bir tayfa vardur, o kalaya şimdi dahı anlar hükm ederler. Eyle olsa bu göçer evlû (49) etrafa dağıldı. Bazısı berriyyeye gittiler. Şimdiki halda anlara Şam Türkmanı derler. Bazısı gene Rûma döndiler. Kimi Tatar ve kimi Türkmandur. Şimdiki halda Rûmda olan Tatar ve Türkman ol tayfadandur. Bazısı Süleymanşahın üç oğluna uydılar kim biri Sunkur Tegindür. Ve birisi dahı Er Durrîdur. Ve birisi Gün Doğdudur. Fırat suyunun başından bu üç kardaş (50) geldükleri yola döndiler. Pasın ovasına, Şirmellü çukurına vardılar. Er Durrîl anda kaldı. Kardaşları ile gitmedi. Bir dört yüz mikdarı göçer ev ilen kaldı. Ol iki kardaş gittiler gene asıl vatanlarına. Er Durrîl ol aralıkda bir nice müddet durdı. Yaylasını yayladı ve kıslasını kısladı. Bir nice zaman sonra Sultan Alâeddin dahı vilâyet-i Rûma teveccüh etdi. Kismet olduğu (51) kadar feth etdi (52). Padişah oldu. Bunun tefsili çokdur. Fakir ihtisar etdüm. Anun için kim Âl-i Osman menâkıbını beyan edem. Er Durrîl Gazi bunu işitti kim kendü (53) neslinden. Sultan Alâeddin, Acemden Rûma gelüb padişah oldu, Er Durrîl eyidür: 'Pes bize dahı lâzım ve vâcibdür (54) kim erün kıymatı ve kadri bilinür vilâyete varavuz (55). Ve hem biz dahı gazâ edevüz', dedi. Er Durrîl Gazinün üç oğlu var idi. Biri Osman idi. Biri Gündüz idi. Biri Sarı Yatıydı. Ana Savcı dahı derler idi. Bunlar dahı Rûma teveccüh etdiler. Geldiler, Gazi (56) Hasan Musl vilâyetine indiler (57). Er Durrîl Gazinün Rûma gelmesine bir nice rivayet vardur. Esahh-i kavil budur ki bu fakir zikr etdügümdür. Ol bir oğlu Sarı Yatıyı, Sultan Alâeddine göndürdi. Dedi kim: 'Bize dahı yurt (58) gösterün. Valarum, gazâ edelüm', dedi. Sarı Yatı atasının habarın Sultan Alâeddine getirdi. Sultan Alâeddin dahı gayetde ferah oldu bunların geldüklerine. Sultan Öninün ve Karaca Hisarun tekfürü muti' idi (59). Sultan Alâeddin Karaca Hisar ile Bilecük arasında Sögüdü bunlara yurt gösterdiler (60). Domalıç (61) Dağını (62) ve Ermeni Belini (63) bunlara yayla verdiler. Sarı Yatı atasına geldi. Bu habarı verdi. Er Durrîl Gazi dahı kabul etdi. Ol vaktin yürüb Engüriye geldiler. Yerlerinde sâkin oldılar. Er Durrîl Gazin zamanında ceng ve cîdâl ve kıtâl olmadı. Yaylakların yayladılar ve kıslakların dahı kısladılar. Ve ol zamanda Şabın (64) Kara Hisarun vilâyetinde Germiyan babası Alişar var idi. Ve hem çavdar derler idi bir Tatar dahı var idi. Bu Kara Hisar vilâyetiyle Bilecük vilâyetini gâh gâh gelürler, ururlar, üğendürürler idi. Bu Er Durrîl Gazi gelmesiyle ol kâfirlerin vilâyeti emin olmuş idi ol Tatarlardan. Geldüklerinden bir nice yıl sonra Er Durrîl Gazi Allah rahmetine vardı. Er Durrîl Gazinün Rûma geldüğüne bir nice rivayet vardur. Esahhı bu fakir zikr etdügümdür. Sögütda Os-

man Gaziye atasının yerine lââyık (65) gördiler. Hem in ki Osman Gazi atasının yerine durdu. yakın konşı kâfirleriyle gayet müdâraya başladı. Germiyanoglyilen 'adâvete başladı. Anun için kim bu geldükleri vilâyetün halkını anlar dâym incidür idi (66). Osman Gazi dahı irak yerlerden av avlamağa başladı. Gâh geceyle ve gâh gündüz varmağile. Kendünün yanına haylı 'adamlar cem' olub derildiler.

N a z ı m

Kuşandı din kılıcın bele Osman
Ede islâmı izhâr âlem içre
Çü küfri, zulmeti Rûmı alıpdi (68)
Açıldı fırsat-ı islâm kapısı
Muhammed ümmetinin serveridir
Ki ikrâr etdüre her dile Osman (67)
Ede rûşen cihanda nûr Osman
Diler kim âlemi nûr ede Osman
O kilide ki mihtâh oldu Osman (69)
Olupdur mu'cize mazharı Osman.

3 üncü Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Osman Gazi Etrâta Gecede, Gündüzde Gâh Gâh Yürimeğe Başladı.

Aya Nikûle derler idi, bir kâfir var idi İnegölde. Osman Gazi yaylaya ve kışlaya gittükleri vaktin bunların göçin üsündürür idi. Osman Gazi Bilecük tekvürine bundan şikâyet etdi. Bilecük tekvürine eyitti: "Sizden dilegümüz budur kim bizüm göçkünümüzi (70) yaylaya gittüğümüzde sizde emânet koyalım. Ol dahı kabul etdi. Her vaktin (71) Osman Gazi kim yaylaya gitse kamu esbablarını öküzlere yükledürler idi. Bir nice hatun kişiyle göndürürler idi. Kalada korlar idi. Kaçan kim yayladan gelse-ler peynir ve halı ve kilim ve kızıllar (72) armağan iledürler idi. Emânetlerin gene alurlar idi, gidürler idi. Bu kâfirler bunlara gayet itimâd edüb dururlar idi. Ve illâ İnegöl Kâfiri (73) Osmandan ihtirâz ederler idi. Ve bunlar dahı anlardan ihtirâz ederler idi. Meger bir gün Ermeni Belinden Osman Gazi yetmiş kişiyilen geldi kim İnegöli geceyilen oda ura. Bu kâfirlerin casusu var idi. Pusı kurdılar. Aratun (74) derler idi, Osman Gazinin bir martaluzı var idi. Geldi, Habar bildürdi kim: "Bel dükendüğü yerde pusı kodılar. dedi. Gaziler dahı Hakka sığındılar. Doğru pusıya yürüdiler. Cemi'isi yayağidi. Kâfirler çoğ idi. Azim ceng oldu (75). Osman Gazinin kardeşi Sarı Yatunun oğlu şehid oldu kim ol Bay Hocadır. Ermeni Belinin dükendüğü yerde Hamza Beg köynün nevâhisindedür. Ve hem ziyaretinin yanında bir harabca kârbansaray dahı vardır. Oradan döndüler. Gerü geldi, Osman yaylaya gitti.

N a z ı m

Budur gazâ-yı Osman evvel anla (76) Deyem ikincisin işid ü danla
Gelür yurdına eder çok niyân Ki gayret şevkını canuma bağla
Der ey ma'bud ki islâm kuvvetin ver Özine der ki: Miskin Osman ağla

4 üncü Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder ki Osman Gazi Nice Düş Gördi ve Kime Habar Verdi ve Ta'birî Ne Oldı, Anı Beyan Eder.

Osman Gazi niyâz etdi ve bir lahza ağladı. Uyku galib oldu. Yatdı, uyudu. Gördi (77) kim kendülerün aralarında bir aziz şeyh var idi. Haylı kerâmeti zâhir olmuş idi. Ve cemi' halkun mu'tekadiydi (78). Adı derviş idi. Ve illâ dervişlik bâtinındaydı. Dünyesi ve ni'meti, davarı çoğ idi. Ve şühb-i çerağ ve 'âlem idi. Dâym müsâfirhânesi hâlî olmaz idi. Ve Osman Gazi dahı gâh gâh gelür idi. Bu azize (79) konuk olur idi. Osman Gazi kim uyudu, düşinde gördi (80) kim bu azizün koynından (81) bir ay doğar, gelür Osman Gazinin koynına girer. Bu ay kim Osman Gazinin koynına girdüğü demde göbeginden bir ağac biter. Dahı gölgesi âlemi dutar. Göğesinin altında dağlar var. Ve her dağın dibinden sular çıkar. Ve bu çıkan sulardan kimi içre ve kimi bağçalar suvarur. ve kimi çeşmeler akıdur. Andan uyhudan uyandı. Sürdi, geldi. Şeyhe habar verdi. Şeyh eyidür: "Oğul, Osman! Sana muştuluk olsun kim Hak Ta'âlâ sana ve nesline padişahlık verdi. Mubârek olsun. der. Ve "benüm kızum Malhun (82) senin helâlün oldu. der. Ve hemandem nikâh edüb kızını Osman Gaziye verdi.

N a z ı m

Der oğlum nusrat u fırsat senündür Hidâyet menzili ni'met senündür
Sana verildi baht u düşmesün taht (83) Ezeli tâ ebed devlet senündür
Senün neslünde âlem rahat ola Dualar nesline erden senündür
Yana çıraklarunuz âlem içre Döşene sofralar davet senündür
İki cihanda hayr ilen anılmak Neseb ü nesl ilen burhan senündür
Çü Hakdan erdi sana baht u devlet Cihan içre olan devran senündür
Süleyman zamanun, menba'isan Ki ins ü cinne hem ferman senündür

Şeyh Ede Balı kim Osman Gazinin düşini ta'bir etdi ve padişahlığı kendüye ve neseb ü nesline muştuladı, yanında şeyhün bir müridi var idi. Adına Derviş Durdu (84) oğlu Kumral Dede derler idi. Ol derviş eyidür: "Ay Osman! Sana padişahlık verildi. Bize dahi şükranâ gerek. dedi. Osman Gazi eyidür: "Her ne vaktin kim padişah olam, sana bir şehir vereyim (85). dedi. Derviş eyidür: "Bize şu köycüğe yeter. Şehirden vaz geldük. der. Osman Gazi kabul etdi. Derviş eyidür: "Bize bir kâğıd ver imdi. dedi. Osman Gazi eyidür: "Ben kâğıd mı yazarın kim benden kâğıd istersen. dedi. Osman Gazi eyidür: "İşte bir kılıcum var. Atamdan ve dedemden kalmışdır. Anı sana vereyim. Ve bir mağraba dahı sana vereyim. Bile senün elünde olsunlar. Ve bu nişanı saklasınlar. Ve ger Hak Ta'âlâ beni bu hizmete kabul ederse (86) benüm neseb ü neslüm-dahi ol kılıcı (87) göreler, kabul edeler, köyünü almayalar. dedi (88), verdi. Şim-

dı dahi ol kılıc Kumral Dede (89) nesli elindedür. Osman Gazi padişahın neslinden o kılıcı kim gördiler, dervişlere ihsanlar etdiler. Ve o kılıcın kınını tekrar yenilediler. Âl-i Osmandan her kim ki padişah olsa ol kılıcı ziyâret ederler. Ede Balı yüz yigirmi beş yaşadı. Ve iki avrat aldı : Biri yigitliğinde ve biri pirlüğünde. Ve evvelki hatununun kızını Osmana verdi. Ve pirlüğünde aldığı hatun Tâceddin-i Kürdi (90) kızıydı. Hayreddin paçanak oldu. Bu menâkıbı Ede Balı oğlu Mahmud Paşadan işittüm Sultan Muradın babası Sultan Mehmed zamanında. Ve hem ol Mahmud Paşa yüz yağından ziyade yaşamış idi.

5 inci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Kayın Atası Düşünü Ta'bir Etdüğinden Sonra Ne Zâhir Oldı ve Neye Meşğul Oldı, Anı Bildürür.

Hemandem ki bu ta'biri işitti, hemandem himmet kılıcını gönlinün beline muhkem bağladı. Bir gece sürdü, İnögöle vardı. Yanında Kulaca derler idi, bir hisarcuk var idi. Anı yağmaladı. Oda urdu. Hem ol gece kâfirlerini kıldı. Ve bunun tarihi hicretün altı yüz seksen dördünde vâkı oldu. Osman Gazinin evvelki fethi bu oldu.

Osman Gazi ol hisarı kim aldı, sabah olıcak vilâyetün kâfirleri cem' oldılar. Karaca Hisar tekvürine habâr göndürdiler kim : "Ya neye durursun kim seni ve neslünü esir ederler. Ve hem bu vilâyeti bizüm elümüzden alurlar. Harab ederler. Kendüler hod yer, su dutar Türk (91) degüller kim biz dahi anın ile muamele edeyidük", dediler. "İmdi bunları bu vilâyetden çıkarmasavuz ve yahud bunları kirmasavuz âhur peşimanlık fayda vermez", dediler. Anın dahi bir arkadaşı var idi. Adına Kalanoz (92) derler idi. Ana azım leşker koşdı. İnögöl kâfirleriyle cem' oldılar. Osman Gazi dahi gazileri cem' etdi. İkizceye (93) geldi. Domalıe (94) Belin aşukları yerde uğraşdılar. Gayet azım ceng oldı. Osman Gazinin kardaşı Saru Yatı anda şehid oldı. Ve ol yerde bir çam ağacı vardır. Şimdiki hinde ana Kandillü Çam derler. Valât vakit olur kim anda bir şule görürler. Ve ol Kalanoz (95) dedükleri kâfir dahi düşdi. Osman Gaziye habâr verdiler kim ol kâfir düşdi, Osman Gazi eyidür : "Ol itün karmın yarın. Dahi it gibi bir yere eşün, gömürn.", (96) dedi. Her ne kim dedi (97), etdiler. Ve ol yerün adı şimdi "İt Eşeni", kaldı. Saru Yatıy dahi götürdiler, Söğütte atasının yanına kodılar.

Nazım-ı Münâsib

Gazâ kim etdiler Allâhu ekber
Salındı seyf-i islâm kâfir üzre
Kılıçlar gölgesinde cennet-i Hak
Boruldı çan u çanlık, kilise
Dediler her nefes Allâhu ekber
Uruldu nevbet-i Allâhu ekber
Resulden bu haber Allâhu ekber
Makam oldı dene Allâhu ekber
Bu gazânın tarihi hicretün altı yüz seksen beşinde vâkı olındı Osman Gazi Han elinde.

6 ncı Bâb

Bu Bâb Dahi Anı Bildürür kim Sultan Alâeddine Habâr Kimün ile Vardı kim Bu Kâfirler Müsülmanlar ile Ne İş Etdi.

İmdi Sultan Alâeddine habâr vardı kim Osman Gazinin üzerine kâfirler galaba leşker ile varmuşlar; kardaşı Saru Yatıy şehid etmişler. Her kankı kâfirün leşkeri vardiye iş bildürdiler. Sultan dahi eyitmış kim : "Ma'lûm oldı kim Karaca Hisar tekvürü bizüm ile yağmış", dedi. "Ve hem Germiyanoglı o garibleri sevmeyiz", dedi. "Ekseri o kâfirlerin hareketi anın ihmâliendür. Ben hod bilürin", dedi. Emr etdi. "Tez leşker cem' olmsun (98)", der kim ol kâfirler bunun gibi iş ederler. Ve "ya gayret-i islâm bizde yok mudur", deyüb leşker-i azım cem' olındı. Hucum etdiler. Karaca Hisarın üzerine düşdiler. Osman Gazi dahi geldi. O da bir tarafdan cenge meşğul oldı. Bir iki gün ceng olınca feryadçılar geldiler kim : "Bayıncar (99) Tatar geldi. Ereğliyi aldı. Ve yıkıdı. Ve halkını kıldı. Ve şehrin oda urdu", dediler. Sultan Alâeddin dahi Osman Gaziye okıdı, getürdü. Hisar için getürdükleri yarakları cem'isini verdi. Eyidür : "Oğul, Osman Gazi ! Sende saadet nişanları çokdur. Sana ve nesline âlemde mukabil olıcı yokdur. Benüm duam ve Allahın inâyeti ve evliyanın himmeti ve Muhammedün mu'cizatı senün ile biledür", dedi. Ve kendisi vilâyetine gitdi. Sultan kim gitdi, Osman Gazi dahi bir kaç gün sabr etdi. Âhır kalayı yağma etdi. Feth olındı. Tekvürini dahi dutdı. Gazileri dahi doyum etdi. Şehrin evlerini gazilere ve gayriya verdi. Anı müsülman şehir etdi.

Nazım

Sular kim ni'meti Hakdan alıpdur O ni'met ehline ni'met dolupdur
Ye, yedür ni'meti ey merd-i kâmil Ne etsen bil senünlen ol kalıpdur
Cihana her gelen kısmet ilendür (100) Yiten ve hem biten kim ad olupdur

Bu fethün tarihi hicretün altı yüz seksen yedisinde (101) vâkı olmuşdur.

7 nci Bâb

Bu Bâb Sultan Alâeddin Vilâyetine Varıp Tatar ile Neyledüğün Bildürür.

Sultan Alâeddin dahi gör neyledi : Hemandem Ereğliye teveccüh etdi. Tatar dahi bildi kim sultan kendünün üzerine gelür, hemandem anlar dahi karşıladılar. Biga Öyüğünde bulışdılar. İki gün gecesiyile ceng olındı. Âhır Tatar basıldı. Şöyle kıldılar kim hayalarını kesdiler. Derisin birbirine dikdiler. Keçeye kapladılar. Sayvanlar etdiler (102) ad için. Şimdi dahi ol yazuya Daşak Yazusu derler.

Nazım

Cihanda her kişi kim ad komışdur Ya acı, ya şirin kim dad komışdur
Nişandur söylenür dilde ve Elde Sureti bozulur bünyad komışdur
Gidür kendü ve ad kalur cihanda Ad ile söylenür fulân komışdur (103)
İnanın bu söze vallah ki derem Karadur yüzi kim yalan komışdur

Karaca Hisarın fethi tarihi hicretün altı yüz seksen yedisinde vâkı olındı Osman Gazi elinden.

8 inci Bâb

Bu Bâb Dahı Osman Gazinün Hisar Alduğundan, Sonra Sultan Alâddine Ne Göndürdi ve Sultandan Ona Ne Geldi, Anı Bildürür.

Osman Gazi kim Hisarı aldı, tekvürini dutdı ve dahı hayl teberrükler len kardaşı oğlu Ak Temür ile sultana göndürdi. Sultanun dahı ferahlığı ziyâde oldı. Ak Temüre mubalâğa 'atâlar etdi. Osman Gaziye dahı sancak esbâbiyle (104) ve eyü atlar (105) ve gazâ yaradları bile verdi. Ak Temür sancağı dahı kim getürdi, ikindü vaktiydi. Nöbet uruldu. Osman Gazi ayağın durdu. Tâ şimdiye degin âl-i Osman seferde kim nöbet urılsa ayağın dururlar.

Sual: Gayrı padişahlarda bu âdet yokdur. Ya bu Âl-i Osmanda ne dendür?

Cevab: İki ma'ni-i hâs vardır. Biri budur kim bunlar gazilerdür. Nöbet kim urılır, i'lâm-ı (106) gazâdur, gazâya hazır olun demek olur. Bunlar dahı Allah rızasıyıcın gazâya hazırız deyü ayağın dururlar. Ve bir dahı bunlar sâhib-i çırak ve sâhib-i sofra ve sâhib-i alemdür. Ve sâhib-i simâtlardur kim âlem halkına ni'metler yedürel. Netekim Halil ür-Rahmanda ki bu âdetdür, ikindü vaktında nöbet ururlar kim halk gelüb yemek yeyeler. İmdi bu Âl-i Osman her ne kim ederler bekanün-ı edeb ederler. (107).

Nazım

İşitdük kanun-ı Osman kim var Budur adlı ve bil adın sen ey yar (108)
Buların gölgesinden uçdı hüma Şikârdur bunlara her mürğ-i sungar
Cihan halkına farz oldı edeler Dualar cümle halk kim bilgil ey yar
Gerekdür kuvvet ü hem akl u tedbir Muvâfık olana bil'üm-i takdir (109)
Gerekdür yâr u hemdem ü münâsib Gerek yigit olâ ve ger ola pîr

9 uncu Bâb

Bu Bâb Anun Beyanındadır ki Osman Gazi Tedbir Etdi kim Yar, Yoldaş Kimi Edine ve Nevâhisinde kim Vardur, Anların ile Nice Zindeğâni Ede.

Kardaşı Gündüzi okıdı. Eyidür: "Sen ne dersin kim biz bu vilâyette ri nice feth edevüz? Ve ne suret ile yürürevüz kim teşker cem' olma", dedi. Kardaşı eyidür: "Nevâhimizde olan vilâyetleri uralum, bozalum", der. Osman Gazi eyidür: "Bu rey'ün fesâdi vardır. Anun içün kim bu nevâhilerümüzi yıkub yakıcaz (110) bu şehrimüz kim Karaca Hisardur, ma'mur olmaz. Olası budur kim konşılarumuz ile müdârâ dostlukların edevüz", (111). Netekim bu tedbirden ön Bilecük tekvürüyle dâima dostluk ederler idi. Yaylaya gitseler emânetlerini dahı Bilecük hisarında korlar idi. Kağan gelseler tulum ile peynirler ve kadun ile yağlar, kaymak ka-

tıdan ve eyü halılar ve kilimler göndürürler idi. Er kişiyle göndürmezler idi. Hatunlarıyla göndürürler idi. Ve anlar dahı Osman Gaziye gayetde itimâd ederler idi. Bir vech ile bunların arasında bir gün hal ve kal vâkı olmadı. Germiyanoglyile gâh gâh Osman halkı ceng ederler idi. Ve bu kâfirler dahı gayet ferah olurlar idi kim Germiyanoglyile Osmanun adâveti vardır derler idi. Osman Gazi dahı Eskişehirde (112) hamam yöresinde bazar durdurdu. Etrafın kâfirleri dahı gelürler, mesûlîlerin görürler idi. Gâh gâh Germiyan halkı dahı gelürler idi. Bir gün Bilecükden bazarıcı kâfirler gelmişler. Ve hem Germiyanın dahı gelmişler. Bu Bilecükde kâfirler eyü bardak düzerler. Bazara yük ile satmağa getirmişler. Germiyanlınun birisi bir bardağın almış. Neme vermemiş. Bu kâfir gelmiş, Osman Gaziye şikâyet etmiş. Osman Gazi dahı ol kişiyi getirmiş. Belki dögmüş. dahı kâfirün hakkını alıvermiş. Ve gayet eyü yasak etmiş kim hergiz Bilecük kâfirini incitmeyeler. Tâ şuna degin vardı kim Bilecük kâfirlerinin avratları dahı Eskişehirün bazarında, gelürler, bazar ederler idi, gidürler idi emn ü amân ile. Bu Bilecüğün kâfirleri dahı gayet itimâd etmişler idi kim bu Türk bizüm ile eyü doğruluk eder derler idi.

Nazım

Hile et duşmana tâ kim vere el Ki fırsat bulasın zinhar başın al (113)
Yedür ni'met, içür şekker (114) şarâbın Kolay ola bulasın ona mecâl
Veli gafil vürime etmesün al Ki pişman fayda vermez olsa (115)
melâl

10 uncu Bâb

Bu Bâb Dahı Harman Kaya Kâfirleri Osman Gaziyle Ne Suret İle Âşınâ Oldılar Ve Neylediler Anı Bildürür.

Osman Gazi kim sancak begi olup at (116) bindi, Köse Mihal dâym anun ile bile olurdu. Ekseri bu gazilerin hizmetkârları Harman Kaya kâfirleriydi. Bir gün Osman Gazi, Mihala eyidür: "Darakçı Yenicesine seğırdelim derüz. Sen ne dersin", dedi. Mihal eyidür: "Hanum! Sorkun (117) üzerine Saru Kayadan, Beş Dağdan geçelim kim Sakarya suyunu geçebilevüz (118). Ve hem gaziler bize ol taraftan gelürler", dedi. "Mudurnı vilâyetini dahı urmağa kolaydur", dedi. "Ve hem ol vilâyet ma'murdur", der. "Ve Samsa (119) Çavuşu dahı ol vilâyete yakın yerde olur. Ve ona dahı habar edelim ki bir fırsat olduğu demde bize bildüre", Ve hem anun gibi etdiler. Vardılar. Beş Dağın (120) tekyesine kondılar. Şeyhne gördiler: "Su geçüd verür mi?", Şeyh eyidür: "Gazilere geçüdü Allah fazlıyle (121)", der (122). Atları yemin kesüb bindiler. Su kenârına vardılar. Samsa Çavuşu su kenârında buldılar hazır ve müheyyâ. Aldı bu gazileri, doğru Sorkun üzerine iletirdi. Ve ol vilâyete kâfirleri Samsa Çavuşu ile âşınâ olmuşlar idi. Hemini ki anı gördiler ve askeri gördiler, muti ve münkad oldılar. Eri ve avratı karşı geldiler. Aralarında bir müteayince kâfir var idi. Anı okudılar. Geldi. Osman Gaziyle ahd ü peymân etdiler kim Samsa Çavuş her ne der ise anı kabul edeler.

Sual: Samsa Çavuş ne kişidir?

Cevab : Bir kışdır kim anun dahi haylı cemâati var. Ve hem yoldaş-
lığa yarar bir kardaşı dahi var, Sülemiş derler. Ve ol vaktin kim Er Dun-
rıl Gazi Söğüde geldi, bunlar dahi anun ile bile gelmişler idi. Ol aralıkda
durmadılar. İnegöl kâfirî incitdiğinden vardılar, Mudurnî vilâyetinde ka-
rar etdiler. Anun kâfirleriyle müdârâ edüb otururlar idi. Ve ol sebebdan
Osman Gazi ol vilâyeti bunlara ısmarladı. Ve oradan Osman Gazi seğırdim
etdiler. Göynük vilâyetin vurdılar. Darakçı Yenicesi vilâyetin dahi vurdı-
lar. Vilâyetini harâb etdiler. Geldiler, Göl-Flanoza (123) çıkdılar. Yine
Harman Kayadan Karaca Hisara çıkdılar. Mihal önlerrince kılâguz oldu.
Esir almadılar. Mal ve ganîmet çok aldılar. Anun için kim halkı kendüle-
re tâbi etmek için.

N a z ı m

Sebebi duydu Osman dan ve guzzât Kimi altun, gümüş aldı, kimi at
Kimi begendüğü kızlardan aldı Gazilerün idi o demde fırsat
Yığıldı Osmanun yanına gazi Ki dâym artar oldu (124) fazl u ni'met
Saadet güneşi doğdı ezelden Nazar edün gaziler oldu mir'at

Ve bunun tarihi yukarudaki tarihinde vâkı oldu.

Çünkü Osman Gazi buncalayın gazâlar etmeğe başladı, etrafun kâ-
firleri ihtirâz eder oldılar. Osman Gazi Bilecük kâfirlerine gayetde hürmet
eder idi. Sordular kim : "Bu Bilecük kâfirlerinin senün katunda hürmeti
var. Nedenür .." dediler. Eyitdi kim : "Konşılarımızdır. Biz geldük bu
vilâyete garib. Bunlar bizi hoş tuttılar. İmdi bize dahi vâcibdür kırp bun-
lara hürmet edevüz .." (125) dedi.

N a z ı m

Vacibdür dostluk etmek konşiyilen Sakin kim konşım olmaya yılan
Kime kim dostluk etsen et hâzer sen Hazersüz başduer yollarda kalan (126)
Husûşâ kâfir olsa dost edinmez Dilinde dinî bätül, kavli yalan

11 inci Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Köse Mihal Dügün Eder, Kızını
Göl-Flanoz (127) Oğlunun Begine Verür.*

Mubalağa ağır yarak gördi kim adlu (128) düğün eyleye. Esbab ta-
mam oldu. Etrafun kâfirlerine ve tekvürlerine okuyıcılar göndürdi. Ve hem
Osman Gaziye dahi okıdı. Ve hem tekvürlere dahi haber göndürdi kim :
"Gelün ! Bu Türk ile âşinâ olun kim bunun şerrinden emin olasız .." dedi.
Va'de olunduğu gün geldiler. Mubalağa saçular (129) getürdiler. Osman
Gazi cemî'sinden sonra geldi Eyü hâflar ve kıllimler ve süriyle koyunlar
getürdi. Ve illâ Osman Gazinün saçusım gayetde begendiler. Hâsılı üç gün
düğün oldu. Ve bu tekvürler Osman Gazinün keremine hayran kaldılar. Ve
illâ fırsat bulmazlar kim Osman Gaziye karvayalar (130). Bilecük tekvü-
rine Osman Gazi muhabbetler gösterdi. Ve evvelden bunun ile gayibâne

Tevârîh-i Al-i Osman

âşinâlıkları var idi. Ve illâ sûret ile biri birin görmemişler idi. Zîrâ Osman
Gazi yaylaya gitseler cemî' emânetlerini Bilecük hisarında korlar
idi. Ol sebebdan âşinâ olmuşlar idi. Bilecük tekvürî dahi düğün etmeğe niy-
yet etti.

N a z ı m

Mihal kim düğün etti gör ne etti Gaziler şevketine (131) bünyad etti
Düğüne nice tekvürler ki geldi Kamusî Osman için tedbir etti
Kimi dedi ki tez (132) bunı dutalum Bilecük tekvürî bir tedbir etti
Ki ya'ni düğün edüb karvayalar (133) Muhâlif tedbiri kendüyi dutdı (134)

12 nci Bâb

Bu Bâb Bilecük Tekvürünün Dügünün Bildürür.

Kim ol dahi Yar Hisar tekvürünün kızın alsa gerek. Ol dahi Mihalı
okıdı. Danışdılar. Cemî' düğünün esbabın tamam etdiler. Ol dahi bu etrâ-
fun tekvürüne okuyıcılar göndürdi. Osman Gaziye okıyıcı varmadın Bile-
cük tekvürüne süriyle koyun göndürdi. Eyitdi kim : "Kardaşım bunı dü-
ğüne hizmet edenlere yedürsün .." dedi. "İnşallah ben dahi varduğum vak-
tın saçımı iledem .." dedi. "Ve ger kardaşıma lâyük saçım yoğ ise bize lâ-
yıkın eyledüm .." dedi. Elhâsılı bunlar okomadın göndürdügüdür. Anun için
kim Mihal düğüninde va'deler etmişler idi kim tekvür dahi Mihalı Osman
Gaziye okıyıcılığa göndürdi. Ve haylı gümüş ve altun avadanlığın bile
göndürdi. Mihal dahi geldi. Osman Gaziye, tekvürlerin muradları nedür,
bildürdi. "Gafil deprenme .." dedi. Ve gaziye düğüne dahi okıdı. Osman Ga-
zi dahi Mihala okıyıcılık haylı nesne verdi. Osman Gazi dahi eydür :
"Mihal Beg ! Var, kardaşıma benden çok çok selâm et (135). Üşde şimdi
biz dahi yaylaya göçsevüz gerek. Ve hem kayın anam ve hatunum dahi
kardaşımın anasıyle. (136) bilişmek isterler. İmdi kardaşım hod bilir
kim Germiyanoglı bizüm ile ne haldadır. Yine kerem etsünler. Dâyma
zahmatumuz çekegelmişlerdür. Bu yılığa dahi çeksünler. Anamun ve be-
nüm havâyicilerümüzi gene hisara göndürelüm .." dedi. Osman Gazinün
habarın gelüb tekvüre habar verdi. Tekvür (137) dahi gayet sevindi. Can
ile sözün kabul eyledi (138). Mihalı gene göndürdi. Bir güne (139) va'de
olındı kim Osman Gazi dahi anda vara. Ve hem dedi kim : "Bizüm ha-
tunlarımız sahraya öğrenmişlerdür. Bilecük dar yerdür. Düğüni anda et-
mesünler. Çakır Binarında etsün .." dedi. Bu sözi dahi kabul etti. Düğüni
Çakır Binarında eyledi. Ve hem va'de olunduğu gün Osman Gazi dahi öküz-
lerini yükledürdi. Hemişe ileden hatunlara verdi. Ve keçeler arasına bir
nice adamlar bile sardılar. Sürdiler, ahşam karanusında hisara girdiler. Bir
iki katar öküz kim girdi, keçe yüklerinden adam ile (140) yalın kılıçlar dö-
kildi. Kapucuları paraladılar. Hisarda hod adam az kalmış idi. Ekseri dü-
ğüne gitmişler idi. Hisar feth olındı. Bu tarafda Osman Gazi dahi görölüm
güne gittişler idi. Hisar feth olındı. Bu tarafda Osman Gazi dahi görölüm
neyler : Ve bir nice gazileri baş bezleriyle (141) avrat donna koydı. Tek-
vürüne (142) habar göndürdi. Eyidür : "Bunları ayruca bir yerde kondur-

sunlar kim hafunlarımız ondağı tekvürleri görüb utanmasunlar ... Tekvür dahi bu söze gayetde sevinür (143). Türkün eri, avratı elüme girdi dedi (144). Yer hazırladılar. Osman Gazi dahi öküzleri getürenler ile kavl etmişlerdi ki onlar hisara girdüğü saat Osman Gazi dahi tekvüre geleceydi. Ve hem ol dahi abşamın geldi. Ya'nî hatunlarını aşıkâre getürmezler (145). Tekvür dahi karşıladı. Ta'zim ilen kondurdi. Dahi tekvür odasına varmadın Osman Gazi bindi. Mihâl dahi bile bindi. "Hay! Türk kaçdı," dediler. Tekvür dahi sarhoşçaydı (146). Bindî. Ol dahi Türkün ardına düğdi. Osman Gazi geldi. Kaldırık (147) derler bir dere vardur Bilecüge yakın yerde, anda durdı (148). Tekvür dahi ol araya kim erdi, boğazi ele verdi. Osman Gazi, tekvürün başını kesdü. Döndi. Alessabah, Yar Hisara indi. Tekvürünü dutdı. Geline dahi dutdılar. Düğüne gelen halkun ekserini esir etdiler. Tezcek Durkut (149) Alpi İnegöle saldılar kim Aynikola kim İnegölü tekvürdür, işidüb kaçmasun dediler. Durkut Alp dahi erdi. İnegölü çevürdi. Osman Gazi dahi her ne kim aldılar, Bilecüge getürdiler. Masâlihî neyise gördiler. Andan İnegöle geldiler. Heman kim geldi, yağma etdi. Gaziler yağma adın işitdiler, hay deyince hisar içine koyıldılar. Tekvürünü para para etdiler. Erkeğini esir etdiler. Dişisini esir etdiler. Anun için kim çok müsülmanlar kırılıp şehid olmağa bu kâfir sebeb olmuş idi.

Nazım

Gör imdi (150) hüleyi Osman ne etdi Baş oynadı ve hem çok başlar utdı
Kâfirler ona duzaklar düzerdi Yine ol duzağı kendüyi dutdı (151)
Kâfir kazdı kuyı, gazi düşeler Kâfirler düşdi, gaziler duruşdı
Kararı (152) tekvürün gözün bürüdi Gaziler nûr-ı Osmana bulagdı (154)
(153)

13 üncü Bâb

Bu Bâb, O Gelin kim Aldılar, Yar Hisar Tekvürünün Kızıydı, Anı Kime Verdiler ve Hem Kimdür, Anı Bildürür.

Osman Gazi anı oğlu Orhan Gaziye verdi kim ol Ülüfer (155) Hatundur. Orhan dahi ol demde yiğit olmuş idi. Ve bir oğlu dahi var idi kim anı göç üzerinde (156) koyub durur idi. Ve bu dört para hisarları kim aldılar, vilâyetinde adlı dâd etdiler. Ve cemî köyleri yerlü yerine gelüb mütemekkin oldılar. Vakitleri kâfir zamanından dahi eyü oldu belki. Zirâ bundağı kâfirlerün rahatlığın işidüb gayrı vilâyetden dahi adam gelmeğe başladı. Elhâsılı Osman Gazi düğün eyleyüb Ülüfer (155) Hatun oğlu Orhan Gaziye vermek ister. Ve hem eyle etdi. Ülüfer (155) Hatun ol hatundur kim Kaplıca kapusına yakın yerde, Bursa hisarı dibinde tekeyisi var. Ve hem Ülüfer (155) suyu köprüsün ol hatun yapmışdur. Ve ol suya vech-i tesmiye o köprü olupdur (157). Ve hem Murad Han Gazi anun oğludur. Ve hem Süleyman Paşa dahi anun oğludur. İkisnin dahi atası Orhan Gazi'dür. Hatun kim vefât etdi, Orhan Gaziyle Bursa hisarında bile defn olındı.

Nazım

Zehî devlet ki hatun buldı Hakdan Ki bürcinden belürdi gün şafakdan
O bürcden kim tülû' etdi Murad Han Süleyman Paşa hem çıkdı nikabdan
Sclâtin ankalar hatun doğurdu Cihan rüsen, nur oldu ol çırakdan
Çihana doldı anber, müşk-bûlar Araklar kim belürdi gül varakdan
Cevâhir ma'deni cün zâhîr oldu Tâlibler cem' olur yakın, irakdan
Aşkî yazdı ma'den-i menâkıb Bunun üstâdını buldım (158) Hakdan
Aldı Osman Bilecüge hay yar Yar Hisarı içinde her ne ki var
Mülk ü malın tasarruf etdi kamu Nasib etdi inâyet-i gaffâr
Bâ haraca mutî' degül bunlar (159) İşleri pür hile ve hep mekkâr
Gazi Osman ki etdi hile buna Bilir idi ve bulardı gaddâr
Gazi Osman ne etdiyse hak etdi Yine edeler kâfirlere tekrâr
Ahudî İnegöl, kırıldı kâfir Gaziler mâl ü ni'met aldı vâfir
Harâb etdiler ol küfrin diyârın (160) Getürdiler yerine nûr-ı zâhîr
Gör imdi âleme kim geldi Osman Neyi kim dutdı âsan etdi kadir.

Bu fethün tarihi hicretün altı yüz doksan dokuzunda vâkı oldu.

14 üncü Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Osman Gazi Cuma Namazını Nice Kıldurdu ve Her Şehirde Ne Suret ile Oldı, Anları Bildürür.

Kaçan kim Karaca Hisarı aldı, şehirün evleri boş kaldı. Ve Germiyan vilâyetinden ve gayrı vilâyetden haylı adamlar (161) geldiler. Osman Gaziden evler dilediler. Osman Gazi dahi verdi. Ve sehel zamanda ma'mur oldu. Ve bir niçe kiliseler dahi verdi kim mescid etdiler. Ve bazar dahi dururdılar. Ve bu kavim ittîfak etdiler kim cuma namazın kılalum ve hem bir kadı dahi dileyelüm dediler. Dursun Fakı derler idi bir aziz var idi. Ve o kavma imamlık eder idi. Halların ona söylediler. Ol dahi geldi. Osman Gazinin kayın atası Ede Bahıya söyledi. Dahi söz tamam olmadan Osman Gazi geldi. Sordı. Muradlarını bildi. Osman Gazi eydür: "Her ne kim si-
ze gerekdür, anı edün," der. Dursun Fakı eydür: "Hanım! Sultandan
izin gerekdür," dedi. Osman Gazi eydür: "Bu şehiri ben hod kendü kıl-
tım ile aldum. Bunda sultanun ne dahlı var kim andan izin alam. Ona
sultanlık veren Allah bana dahi gazâyile hanlık verdi," dedi. "Ve ger min-
neti şu sancak ise ben hod dahi sancak götürüb kâfirler ile uğraşdım,"
der. "Ve ger ol, ben Âl-i Salgukvan der ise, ben hod Gök Alp oğlının derin."
Ve ger bu vilâyete ben anlardan öndin geldüm der ise, Süleymanşah de-
dem hod andan evvel geldi," der. Ve ol kavim dahi râzi oldılar. Kadılığı
ve hitâbeti Dursun Fakıya verdi. Cuma hutbesi evvel Karaca Hisarda
okındı. Bayram namazın anda kıldılar.

Nazım

Okıtdı hutbeyi kim Gazi Osman Er Duğrul oğlu, gazi hanı Osman
Temerrüd ehli kâfiri kırandırur O mü'min leşkerine han Osman

Nazım

Şunu kim aldı yıldı yapı Osman Kime kahr, kime lütf etti Osman
Harab edüb imâret etmek ister (187) Bu resme dürlü mi'mar kopdı Osman.

Ve bu gazânun tarihi hicretün yedi yüz ikisinde vâkı oldu. Ve bu gazânun adına Dinboz gazâsı derler.

18 inci Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Bursa Hisarının Üzerine Osman
Gazi Havâleler Yapduğunu Bildürür.*

Osman Gazi gördi kim bu hisar ceng ile alınmaz, buna sabır gerek imdi, vardı bu hisara havâle yapmağa. Bir hisar yapı Kapluca tarafına. İçine kardeşi oğlu Ak Demüri kodı kim ol gayette bahadır, yarar er idi. Anun ile bile haylı yoldaşı dahi kodı. Bir dahi dağ tarafına yapı. Balabancuk derler idi bir kulu var idi. Ol dahi gayet dilir er idi. Bu hisara da anı kodı. Ve bu iki hisarı bir yılda yapı. Köylerini ma'mur etti. Ve illâ hisardan dağa bir kâfir barmağın çıkartmaz oldılar.

Nazım

Balaban karga uçuramaz kaladan Baras Tekvür kaçamadı belâdan (188)
Demür hod gece gündüz rahat etmez Belâya uğradı kâfir anadan.

Bu iki taraftan gaziler vilâyeti zabt etdiler. Bir niçe yıl hisara rahatlık vermediler. Bunlar bunda mahbus dursunlar. Görelüm Osman Gazi daha neye meşgul olur.

19 uncu Bâb

Bu bâb Osman Gazi kim Yeni Şehir geldi, etrafun kâfirleri kim geldiler, bunun ile uğraşdılar idi. Cemi'sinin vilâyetini zabt etti. Adı ü insa ile ma'mur etti. Gaziler ferah oldılar. Her birisine köyler verdi. Yerler verdi. Her kişiye hallu halınca ri'ayet etti. Osman Gazinin yanındağı gaziler kuvvetlendiler. Dâyma gazâ etmek isterler idi.

Nazım

Gazâ kim Osman etti ay karında Saçıldı kanlar u kesildi çok baş
Ol Ay Doğdı kim anda şehid oldu Bile oldu niçe hem eş ve yoldaş
Dıranos (189) tekvürin dutdılar anda Anun üzre dahi çok oldu savaş
Baras Tekvür hisara kaçdı, girdi Ve hem Kite teküri oldu kallas
Bozıldı hisarı, alındı malı Tekür dahi ve oldu cimri, evbaş

Velehü

Cihanda her kişi kim ad komışdur Yanında acı (190), şirin dad komışdur
Kodı Osman gazâyı, adlı, bedli Neseb ü nesline du'a komışdur
Aşıkı bu menâkıb yazmağına İmâm-ı Orhan oğlından komışdur.

20 nci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder ki Mekece ve Ak Hisar ve Geyve ve Leblebüci (191) Hisarı ve Çadırılı Ne Suret İle Alınduğın Bildürür.

Gaziler gördiler kim her tarafa kim yürüdiler, mansur ve muzaffer oldılar, geldiler, Osman Gaziye eyitdiler : "Hanumuz ! Elhamdülillah kim kâfir mağlûbdur. Ve chl-i islâm galibdür. Çünkü senün gibi hanumuz var gayretli. Şimdiden sonra durmak câyız degüldür. dediler. Osman Gazi eyidür (192) : " Mihali okıyalum. İslâma davet edelüm. Anı müsülman edelüm. Andan sonra her nereye kim dersenz Allah emriyle varalum. dedi. "Ve eger müsülman olmaz ise evvel anun vilâyetin uralum (193) .. dedi. Mihala adam göndürdiler : " Eyü seferümüz vardır. Tez gel kim biz hazır olup dururuz. Mihali kim habarı işitti (194). 'aletta'cil geldi. Eyü atlar ve eyü kılıçlar peşkeş çekdiler (195). Hemandem ki el öpdi, eyidür : " Hanum ! Beni müsülman edün. Hazret-i resülü düşümdedim. Bara iman arz kıldı. dedi. İman (196) arz etdiler. Kabul etti. Ve ol bätül dini terk edüb hâlis müsülman oldu. Tez alemnü tekele (197) hil'at geyardılar. Oğlu Orhana koşdılar. Karaca Hisarda oğluyile bile kodılar. Ve hem bir gazî dahi var idi. Saltuk Alp derler idi. Anı dahi bile kodılar. Bir oğlını anasıyile Bilecükde kodılar. Kendü Hakka sığındı. Yürüdi. Doğru Leblebüci (198) Hisarına vardı. Tekvüri itâat ile karşı geldi. Gene yerinde kodı. Ve ol kâfirün bir oğlu var idi. Oğlını bile aldı. Doğru Lefkeye vardılar. Çadırılı tekvüri, Lefke tekvüri muti' olub karşı geldiler. Memlekelerin teslim etdiler. Kendüler Osman Gazinin yanında yarar nökerler oldılar. Samsa Çavuş geldi. Eyidür : "Hanum ! Bara ver bu vilâyeti kim bunlar gerü yağdı olmasunlar. dedi. Osman Gazi eyidür : "Vilâyetün bazısını vermezim. der. "Zirâ bunları vilâyetinden çıkarmazım. der. Lefkenün yanında, dere ağzında, Yeni Şehir suyunun kenarında bir hisarcuk var idi. Anı Samsa Çavuşa verdi. Şimdi dahi oranın adı Çavuş köyüdür (199). Andan Mekeceye vardılar. O dahi itâat ilen geldi. Tekvüri Ak Hisara bile geldi. Ak Hisar tekvüri leşker cem'etmiş. Karşı geldi. Gayette eyü ceng etdiler. Ahır kaçdı. Hisarına girmedi. Gaziler hisarı yağma etdiler. Tekvüri kaçdı. Kara Çebiş (200) hisarına girdi. Ol hisar Sakarya kenarında, dere içinde sarpa hisardur. Bir kaç gün yürüdiler. Döndüler. Geyveye vardılar. Kâfiri hisarı boş komış, gütmiş. Kori (201) Deresi derler, anda becine olmış, oturmuş. Osman Gaziye bildürdiler. Eyidür kim : "Hay ! Ne durursuz. dedi. Ve yürüdiler. Becene buldılar. Turfet ül'-ayn içinde koyıldılar. Aralarında tekvürin dutdılar. Osman Gaziye götürdiler. Mâl-i ganimetlerin aldılar. Andan Tekvür Bınarına geldiler. Anı dahi aldılar. Bir aydan artucak ol vilâyetde durdular. Muti' olan yerleri tınar erine verdiler. Halkını emn ü amân ilen inandurdılar. Vilâyet mukarrer oldu tâ şimdiye değin.

Nazım

Gök Alpün nesli Osman gör ne kopdı Du'a aldı veliden veli kopdı
Avân çıktı kılıcın cihanda Sadâsından kâfirden gavga kopdı

Kaçan kim depreneydi Gazi Osman
Kamu düşman kuş oluban kaçarlardı
Havâsı seyr eder 'arşdan yukarı

Sanasın yıldırım gürledi kopdı
Bilürler avlayıcı sunkur kopdı
Muhammed mi'racından bile kopdı

Ve bu feth-i gazânun tarihi hicretün yedi yüz dördünde vâkı oldu ki İslâm Mihâl dediler.

21 inci Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Orhan Gazi Karaca Hisar dayiken
Germiyandan Çavdar Tatarı (202) Geldi, Aldı, Anı Bildürür.*

Ve hem şimdiki hinde dahi anlardan vardır. Çavdarlu derler. Osman Gazi kim Lefke (203) gazâsına gittiğinde Çavdar Tatarı Karaca Hisarın bazarına seğırtmiş. Orhan Gaziye dahi habar etmişler kim Tatar bazarı vurdu. Orhan Gazi dahi Eski Şehirde at nalladıyordur imiş. Heman kim bu habarı işitti, bindi ve sürdü. Oynaş Hisarı derler bir viranca hisar vardır dağlar arasında. Tatar ile ol arada buluşdı. Göz açdırmadı. Tatarı karvada, aldığını dökdürdi. Haylı Tatar dahi bile dutdı. Karaca Hisara getürdi. Atası gelince sakladı. Osman Gazi kim geldi, Çavdaroglu'nı getürdiler. Osman Gazi eyidür: "Oğul! Kongidur bu zâlim. Ve hem Müsülmandur. Kendüye and verelim. Ve hem begine dahi bile. Koyı verelim. Varsun, vilâyetine gitsün.. dedi. Ve hem anun gibi etdiler. Ol zamandan tâ Yıldırım zamanına değin 'adâvet olunmadı.

22 nci Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Osman Gazi, Oğlu Orhan Gaziye Ak
Yazuya Ve Koca Eline Ne Suret İle Göndürdi, Anı Bildürür.*

Bir gün Osman Gazi eyidür: "Oğul, Orhan! Bu Tatarla gerçe and verdük. Ve illâ bunların tatarlığı gitmez. Gel, sen var bu gaziler ile Kara Çepüş (204) ve Kara Tegin. Allah sana vere (205) deyü umarın.. dedi. Orhan Gazi eyidür: "Hanım! Her ne kim sen buyurur işi kabul ederim.. dedi. Akça Kocayı ve Konur Alp ve Gazi Rahmanı ve Köse Mihali, bu dört azizi (206) buna yarar yoldaşdur deyü koşdı. Eyitti kim: "Gaziler! Ha görem sizi kim din yolında nice deprenürsüz.. dedi. Orhan Gazinin evvel yalunuz seferi (207) budur.

Nazım

Gazâyâ (208) Orhan Han bindi ata Sıfatı mazhar oldu 'ayn-ı zâta
Tecellî nûr-ı (209) Ahmeden görindi Gönlü gözinde göz ile mir'âta
Bu nûr-ı islâma büre oldu Orhan Ayine düşdi bil iki sıfata

Atasından du'â ve himmet kılıcı kuşandı. Sefere niyyet-i gazâ etdi. Doğru Kara Çepüş (210) yürüdi kim ona Osman Gazi dahi varmış idi. Bir

konak yer kaldı kim hisara varalar. Ol arada (211) gazileri üç bölük etdiler. Bir bölüğü vardı, hisara düşdi kim Orhan kendü bileydi. Bir bölüğü dahi geceyle hisarın ötesine geçdi. Bir bölüğü dahi hisarın yanında (212) bir derece girdiler. Orhan Gazi bu hisarda ceng eder. Bir kaç gün ceng etdiler. Hisara zebunluk gösterdiler. Ceng eder iken kaçdılar. Kâfirler dahi hisardan çıktılar. Türk kaçdı dediler. Kâfirler dahi (213) hisar önüne çıktı. Bir Türk buldılar. Duttular, tekvüre getürdüler. Sordı kim: "Dahi Türk var mıdır?.. Türk eyidür: "Yokdur. Heman budur kim kaçdı.. dedi. Tekvür bu sözi işidecek begayet ferahnâk oldu. Çakdı. Gözciler göndürdi. Hiç Türk görmediler. Hisar kapusını açdı. Eyitti kim: "Varayım (214) Türkün ardını basayım (215). Türki dereden çıkartmayayım (216).. dedi. Heman bindi. Ve sürdü. Bu yanındağı Türk kapuyı aldı. Yukarıdağı duran Türk dahi görükdü. Tekvür eyitti: "Hay! Dahi Türk var imiş.. dedi. Döndü. Hisar önünde duran Türke kendüyi vurdu. Duttular. Hisara karşı getürdiler. Hisarı aldılar. Malın gazilere verdiler. Sipahisin çıkardılar. Hisarın berkitdiler. Tekvürü aldılar. Aşağa yanında Ap Suyı (217) derler bir hisar dahi var idi, ana getürdiler. Anı dahi ahd ile aldılar. Ve bu iki hisara er kodılar. Konur Alpa Kara Çebüşü (218) verdiler. Ve Akça Kocaya Ap suyunı (219) verdiler. Orhan Gazi döndü. Tekvürü aldı. Bile gitti. Sipahilerin dahi Ak Hisara getürdi. Vilâyeti kâfirlerini emn ü amân ile yerli yerinde kodı. Konur Alp gâh gâh çıkar, Ak Yazuya seğırdür idi. Akça Koca dahi 'Ayan gölinün suyu akduğı yerde, Beş Köprüde burguzçuk (220) var idi. Orada duraklandı. Ve orada orman arasında olan Ele seğırdür idi. Elhâsıl Orhan Gazi kim bu ucu berkitdi, bu kâfirleri atası Osmana göndürdi. Kendü Kara Tegin üzerine düşdi. Hisarın begine habar göndürdi kim: "Bu hisarı bana ver. Gene seni hisarda koyayın.. dedi. "Hemin ad benim olsun.. dedi. "Benüm garazım İznikdür (221).. dedi. Bu söz tekvüre güc geldi. Orhan Gazi dahi eyidür: "Gaziler! İslâm gayretidür. Yürimek gerek kim bu hisarı yağma edevüz.. dedi.

Nazım

Dedi Orhan ki yağmadur bu kal'a Dürüşün ere bu kal'a kal'a
Çü kal'a kal' ola fırsat bizümdür Revâdur gaziler dürişe kal'a
Hemadem yıkdılar kal'a kapusın Bozıldı sanki Hayber idi (222) kal'a
Cem'i malını gaziler aldı Ganîmet kenziyimiş bil bu kal'a
Tekvürin dutdılar kızını bile Melek menâline benzedi kal'a
Esiri hûb u nâzik nâzeninler Gaziler yine erür idi (223) kal'a

Tekvürü ki dutdılar, paraladılar. Zîrâ ki savaş etti. O kızı haylı mal ile Orhan Gazi, atasına göndürdi. Ve bu alman esirleri Orhan Gazi satun aldı. Gene hisarda kodı. Ahd ü peymân ile berkitdi. Samsa Çavuşı hisarın içine kodı. Gene Orhan, Yeni Şehirde atasına geldi (224). Ve ol Kara Çepüş (225) dahi adam göndürdiler. Ve Kara Tegin dahi adam göndürdiler. Ol dahi İznige havâle gibi oldu. Gâh gâh varurlar idi. İznigün bağçaların harab ederler idi. Elhâsıl İznige rahatlık vermez oldılar. Ve bir taraftan Konur Alp, Ak Yazuya meşgul ve bir taraftan Akça Koca, İznigün tarafına meşgul ve bu uclar gayet işler (226) oldu. Bu gaziler şöyle

dürüşürler kim fetihler mukarrer olına. Geceleer uyku uyumazlar. Gündüz at arkasından inmezler. Kayım dururlar.

Nazım

Konur Alp kılıcı Boliya saldı Veli Ak Yazıda Düz Bazarı aldı (227)
 5 Uzunca Belde (228) kâfire buluşdı İki gün iki gece (229) hoş dürüşdi
 Oradan kâfiri döndürdi kovdı Konur Alp döndü Düz Bazara geldi
 Ak Ovaya segirdür oldı Koca Gazi Rahman yatturmaz halkı gece
 Çıkar İstanbulun kâfiri dem dem Kırar bunları gaziler i hoca

Bu uclarda bunlar dürüşürler kim bu iklimleri müsülmanlık edeler.
 10 Zaman ile kendülerün adı anıla.

Ve bu fethün tarihi hicretün yedi yüz beşinde vâkı oldu. Hem Orhan Gazi elinden.

23 üncü Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Osman Gazi, Oğlu Orhan Gaziyi
 15 Bursaya göndürdi kim Ne Suret ile Feth Olındı ve Hem Bursa
 Kâfirlerinin Halı Nice Oldı, Anı Bildürür.*

Söyle habar olındı kim aclıktan gayet bunalub dđrurlar. Bahâne isterler kim hisarı vereler. Ve illâ gayretlenür, padişahdan gayrı kimseye vermezler. Osman Gazi eydür Orhan Gaziyi: "Oğul! Evvel sen Adranoza var kim ol kâfirün atası Dinboz gazasında benüm Bay Hocamun düşmesine ol sebeb oldı... Gene Mihali ve Durkut (230) Alpi buna koşdı. Ve bir az var idi. Ana Şeyh Mahmud derler idi. Bu kerre Orhan Gazi anı ve hem Ede Balnun kardeş oğlu Ahi. Hasanı bile dileği. Doğru Adranoza çıktılar. Tekvür işitti kim Türk gelür imiş, kaçdı. Elete Dağına çıktı. Hisarını boş kodı. Orhan Gazi yayak oldı. Sürdi dağa. Ardınca vardı. Bile kaçan El karşı geldiler. Dapdılar. Tekvürü gene kaçdı. Bir kayadan düşdi (231). Para para oldı. Adranozun kalasını bozdılar. Halkını istimâlet ile emn ü amân etdiler. Yerli yerine (232) kodılar. Orhan Gazi bu gazâyı kim etdi, göcdi, Bursaya geldi. Binar başında suyun üzerine (233) kondı.

Nazım

Gör imdi neleyiser (234) Gazi Orhan O himmet alrı (235) ve ol bahr-ı ummân
 Hareket etse kâfir mahv olurdu Duramaz karşuya Rüstemi-î destân
 25 Çü ka'la halkı Bursa anı gördi (236) Bu Rohana ol oldı bağ u bostan
 Ne ceng etdi ne cidal etdi anda Yarılmadı baş u dökülmedi kan
 35 Aşân aldı ve Bursayı o gazi (237) Menâkıbı kim yazdum oldı burhân

Orhan Gazi, Mihali göndürdi. Baras Tekvüre (238): "Hisarı ver.. dedi. Baras Tekvür (239) eyitdi: "Ahd edelüm. Kimsenün bize zararı erişmesün (240). Hisarı verelüm.. dedi. Mihali gene gelüb bu habarı Orhan Gaziyi bildürdi. Bu ahdı habar verdi. Orhan Gazi kabul etdi. Tekvür gene

kan kâfiri Türk incitmesün.. dedi. Mihali eyidür: "Ol adamlara ne verürsin kim geleler.. dedi. Tekvür eyidür: "Her ne kim sen dıyesin, ben vereyüm.. der. Mihali otuz bin filöriye sulh (241) etdi. Ve Baras Tekvür can ile rûzı oldı.

Nazım

Nakdi göndürdi tekvür-i Baras Ki vere hisarı hem ola halâs
 Hazineyi kodı Baras kim gidür Kuşandı bir ip ü hem geydi palas
 5 Kodı gitti tekfür hisarı eydür Yarumdan ayırdunuz ay Türkler celes (242)

Elhâsılı heman kim tekvür hisardan çıktı, kapular galaba oldı ve her taraftan müsülmanlar dahi koyıldılar (243). Ahi Hasan bürce dırmandı (244). Ve dahi niçeler bile dırmandı. Baras tekvür kim adamlar koşmışlar idi kim anları Gemlige iletdiler. İstanbula göndürdiler. Hisarın dahi halkını emn ü amân etdiler. Kimsenün bir çöbin aldurmazdılar. Baras Tekvürün hazinesini Orhan Gazi, gazilere bahş etdi. Mubalağa malı var idi. Cem'isini verdi. Gaziler gayetde ganı oldılar. Tekvürün bir veziri var idi. Saroz derler idi. Ol gitmedi. Ve hem bu hisar verilmege sebeb ol olmuş idi. Anun dahi mubalağa çok malı var idi. Ol dahi kendü ihtiyârıyla haylı mal getürdi. Orhan Gazi anı dahi gazilere verdi. Ve illâ haylı kâfir kırılmış buldılar. Orhan Gazi bu vezire sordı kim: "Bu hisarı kim verdünüz; neden bunaldunuz. verdünüz.. dedi. Saroz eyitdi: "Bir nice nesne için verdük.. dedi. "Biri budur kim sizün devletünüz yavmen feyevmen ziyâde oldı. Ve bizüm devletümüz döndü. Tahkik bildük. Ve biri dahi bu kim baban üzerümüz havâle yaptı, gitti. Anun devleti köylerümüzü zabt etdi. Size muti' oldılar. Ve bizi hiç anmazlar. Biz dahi bildük kim anlar rahat oldılar. Anun için bizi anmazlar dedük. Biz dahi ol rahatlığa heves etdük. Biri dahi bu kim tekvürümüz mal yığdı (245). Fayda vermedi. Anun için kim malı vermege nesne bulmadı. Vaktiyle alacak nesne almadı. İhtiyâcumuz olduğ; vaktin satıcı bulunmadı.. dedi. "Hisar bize habs oldı. Ve biri dahi padişah kim zebun ola, vilâyet (246) tez harab olur imiş. Ve biri dahi bu kim yaramaza uyduk kim ol Kite tekvürüyidi (247). Biri dahi bu kim Alemün tebeddülâtı eksik olamaz (248). İmdi bu tebeddülât bizde (249) vâkı (250) oldı.. dedi. Sordı kim: "Ya bu kırkun neden (251) olmuş.. deyince cevap verdi kim: "Acılıktan çok kırıldı.. dedi.

Nazım

Ve ger Hakdan ola fazl u inâyet Olur her maksudun makbûl gayet
 Neye sursarı sara aşân gelür ol Senün yardımcın olur cümle millet
 İnâyet buldı Hakdan Âl-i Osman Zebunundur kim ede buna adâvet
 Baras tekvür zebun Orhan elinde Yarışur tekvüre kim çekte zillet
 40 Elin al Âl-i Osmanun İlâhî Ve hem devletleri kala kıyâmet
 Muzaffer, mansur olsun leşker-i han Ki bu âldür olan ehl-i mürrüvet

Ve bu fethün tarihi hicretün yedi yüz yigirmi altısında vâkı bıldı (252).
 Sual: Bu fetihler kim oldı (253). Osman Gazi hayatda mıyidi ve ya degül idi?

Cevab: Esahh-ı kavî budur kim hayatda idi. Zirâ kim oğnı atası göndürdi.

Sual : Ya Osman Gazi niçün varmadı?

Cevab : Anun için kim Orhanun dahi iki oğlu olmuş idi. Ve hem Osmanun dahi ayağında zahmatı var idi. Zahmat eder idi. Ve hem eyidür idi kim : "Oğlum Orhan benim zamanumda şevket bulsun,, der idi (254).

Nazım

Sular kim oğlu mukbil olmak ister Gel imdi ata oğla yolu göster
Oğul dahi ala senden nasihat Nasihat kim ala olmaya kemter (255)
Sular kim almadı pendi atadan Olan oldur bu halk içinde ebter.

24 üncü Bâb

Bu Bâb Osman Gazinün, Oğlu Orhan Gaziye Vasiyetin Bildürür.

Evvel eyitdi kim : "Oğul ! Ben öldüğüm vaktin beni Bursada şol Gümüşlü Kubbenün altında koyasın,, dedi. "Ve bir kimse kim sana Tanrı buyurmadığı sözi söylese (256) sen anı kabul etme,, dedi. "Ve ger bilmezsen Tanrı ilmin bilene (257) sor,, dedi.

Nazım

İbâret (258) bilmegün faydası noldı Hemün bil söz düzer âdemi oldı (259)
Gerek söz bil, gerek bilme karındaş Anı (261) gönüldeki niyyetün oldı.
(260)

"Ve bir dahi sana muti' olanları hoş dut (262). Ve bir dahi nökerlerüne dâym ihşan et (263) kim senün ihşanun anun halinun duzağıdur,, dedi.

25 inci Bâb

Bu Bâb Bu Yapada Konur Alp ve Gazi Rahman ve Akca Koca Halları Noldı, Anı Bildürür.

Konur Alp, Ak Yazuyı ve Konur Apa Elini ve Bolı ve Mudurnı vilâvetini mukarrer etti. Ve döndi. Ve gene Kara Çepüş (264) ve Ab Supıya (265) geldi. Ve Gazi Rahmanı anda koyub kendü gene gitti. Akca Kocayı Kandırıya varmağa. Anlara dahi er kodi. Maksudları Samandırıya varmak oldı. Elhâsılı bunlar gece ve gündüz kâfir ile gâh ceng ve gâh müdârâ etmek oldılar. Bir gün Samandıra tekvürinün oğlu olmuş idi. Bu kâfirler meyyitün üzerine cem' olmışlar. Gaziler dahi fırsat buldılar. Kâfirler hisar önindeyken başmışlar. Tekvüri dutmuşlar. Samandıra hisarı feth olındı. Tekvürini Aydosun hisarına iletmişler. "Gelün ! Bu tekvüri alun. Hisarunuzu bize verün,, demişler. Kâfirler eyitmişler ki : "Varun, başını kesün. Etini bişürün. Yen,,. Âhır bu tekvür eyitmiş : "Beni İstanbula iledün. Beni anda satun,, demiş. Orhan Gaziye habar göndürdiler kim : "Bu tekvüri satalum mı? Ve ya öldürclüm mi,, dediler. Orhan Gazi eyitmiş : "Satun. Gazilere harcılık olsun,, dedi. Gelmişler. İstanbula habar göndürmüşler. İstanbul kâfirleri eyitmişler : "Ne adam sataruz ve ne hod aluruz,, demişler. Cem' olmuş leşkerleri var idi. Göndürdiler. Dutuşdılar (266). Kâ-

firi basdılar. Eyü kırkun oldı. Elhâsılı Samandıra tekvürini İznigimid tekvüri satun aldı. Akca Koca geldi. Samandırayı hisar edindi. İstanbul tekvüriyle ve Aydos tekvüriyle dâym ceng eder oldı. Ve her vakit (267) Akca Kocayile gaziler at arkasından inmezler idi. Anun için kim İstanbul tekvürinün cengi eksük degül idi. Anun için kim bu Aydos hisarından Türki sürmek isterler idi. Akca Koca etrafun köylerini mukarrer etmiş idi emn ü amân ilen.

26 ncı Bâb

Bu Bâb Aydos Hisarı Ne Suret İle Alındı, Anı Bildürür.

Meger Tekvürün bir kızı var imiş. Bir gece Hazret-i Resül ullah salâllâhu 'aleyhi ve sellemi düşünce görmüş. Bu kız kendüyi bir çukurda görür. Bir mahbus suretlü lâtif kişi gelür. Bunu çukurdan çıkarur. Geydği geceklerin dahi çıkarur. Yabana atar. Bunun gövdesini yur. Ve harir gecekler geydütür Kız uyanur. Gördüğü düşe acaba kalur. Ve illâ bu görüğü kişinün hayali kızın akhını alur. Gece (268) ve gündüz (269) hayali gözinden ve gönünden gitmez (270).

Nazım

Anun kim can gözi o dostı gördi Heminden gördi varın dosta verdi
Gönül şehrinde o dost kaldı ancak Fikir dağıldı aklın yele verdi
Ta'acüb etmen anı ay azizler Anı kim görmedi can gözi gördi
Âşkî ıskda iki ma'nî vardur (271) Biri zâhir biri dost ma'nî oldı

Çünkim kız bu düşü gördi. Kendü kendüye eyidür : "Benüm halum ne oldı kim beni bu çukurdan çıkardı. Gayrı gecek geydürdi. Ve hem durduğum yerden erdi (272). Ma'lûm oldı kim benim halum bir dürlü dahi dönse gerekdir,, dedi. Döner, yürür idi. Dâym bu halı fikr edüb yürür. İken nâgâh Türk gelüb ceng etdiler. Hisardağılar dahi cenge başladılar. Kız eyidür : "Ben dahi varayın (273) ceng edeyin (274) ,, der. Geldi, gör-di. O gördüğü çukurdan çıkaran kişi bu leşkerün ulusudur (275). Kız eyidür : "Hay ! Bildüm hal neyimiş,,. Fihâl evlerine vardı (276). Rumca bir kâğıd yazdı. Düş mâcerâsın bildürdi. Ve dahi eyitdi : "Göcün. Bu hisarun üzerinden gidün,,. Bir gece ta'yin etdi. Ve eyitdi kim : "İ'tikad ettiğümüz kişilerden bir kaç kişiler göndürün. Ben hisarı size vereyüm,, dedi. Ve bu kâğıdı bir daşa yapışdurdı. Ceng eder gibi oldı. Ol daşı atdı. Daş geldi. Gazi Rahmanun önüne düşdi. Gazi Rahman gördi, bir daş, üzerine mektub yapışdırılmış. Heman daşı aldı. Akca Kocaya ilet-di. Bir rumca okur (277) kişi buldılar. Mektub içindeki habarı bildiler. Ve hem inandılar. Akca Koca eyitdi (278) : "Gaziler! Bu yola başını kimdür ki koya, Hak yolında bir nişan koya. Ve ben dahi hem anun ile bile olam,, dedi. İlerü geldi. Gazi Rahman eyidür : "Ben hod hazıram,,. Konur Alp dahi eyidür : "Buna bir hal dahi edelüm,,. Sordılar kim : "Nedir (279)?,,. Ol eyitdi : "Oturduğumuz hisarı oda uralum,, dedi. Kabul etdiler. Hemandem (280) geldiler. Sa-

mandırayı oda yaktılar. Kendüler göcdiler, gittiler. Aydos hisarının kâfir-
leri gayet şâd oldılar. Tene'ümler etmeğe başladılar. Kızın dahi va'desi ta-
mam oldu. Heman gece ile Gazi Rahman bir niçe gaziyile kız dedüğü yere
geldi. Kız dahi intizar (281) idi. Kız Gazi Rahmanı gördi. Hisar bedenine ip
bağladı. Aşağa sarkıtdı. Gazi Rahman filhâl ipe yapışdı. Şol ankebût misâl
ipi devşürüb tarfet ül-'ayn içinde hisara çıktdı. Kız ile buluşdı. Hisarun ka-
pusına vardılar. Kapucıyı paraladılar. Kapucıyı açdılar. Hazır olan gaziler
koyıldılar. Doğrı tekvürün sarayına vardılar. Tekvür geceden ferah olub
sohbet etmiş idi. Sarhoş yatur idi. Boğazın aldılar. Sabah olincaya degin
Akca Koca dahi erişdi. Hisarı zabt etdiler.

Nazım

Samandırayı yaktı üç eri gör
Döküp kanlar ve başlar oynadılar
Cihana doğru geldi doğru gitti
Nereye ok varursa mecrub eder
Atan u atduran gayret eridür
Ne işler etdürür bi iş, eri gör
Bu gaziler olan serverleri gör (282)
Şol ok gibi duran (283) doğruları gör
Ol okı atan u serverleri gör (284)
Ol arada olan mazharları gör

Bu fethün tarihi dahi yukarıdaki tarihinde vâki oldu.

27 nci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Tekvürü Kızıyle Neylediler.

Çünkü Allah fazlıyle hisar feth olındı, tekvürü kızıyle Gazi Rah-
mana verdiler. Orhan Gaziye göndürdiler. Gazi Rahman dahi geldi. Or-
hanı Yeni Şehirde buldı. Habar neyse verdi. Tekvürü ve kızını ve malını
Orhan Gaziye teslim etdi. Orhan Gazi dahi kızı Gazi Rahmana verdi. Ge-
tirdüğü maldan dahi haylı nesne verdi. Ve bu zamanda bir Karaca Rahman
dahi söylenür. Ol dahi o Gazi Rahmanun neslindendir. Ol dahi İstanbula
haylı iş edüb durur. Tâ anın zamanında İstanbulda oğlancıklar ağlasalar
korkudurlar idi kim: "Ağlama! Karaca Rahman geliyür.. derler idi.
Hay azizler (285)! Bu menâkıbı kim fakir yazdum, vallâhi cemi'sine il-
müm erdi. Andan (286) yazdum. Sanmanur kim yabandan (287) yazdum.

Nazım

Bu ömür seksen altı olduğında
Cözüldi sancağı (288) köşler çalındı
Hücum-ı devleti dutdı cihani
Menâkıb yazmağa defter çikardım
Yedi hutbe sekiz Han Bayazda (289)
Kalem dutdum menâkıbı ki yazdum
Muhammed Han Buğdana ağduğında
Gönülb devlet ilen gittüğünde
Durub İstanbuldan çıktığında
Beyan etdüm nişanın bulduğunda
O cum'a gün gazıya gittüğünde
Kulak dut sen Âşıkı dedüğünde

28 nci Bâb

Bu Bâb Anı Bildürür kim Bu Gaziler Bu Yanada Neye Meşgul Oldılar.

Orhan Gazinün anası Allah rahmetine vardı. Ve hem dedesi Ede Balı
dahi kızından bir iki (290) ay öndin Allah rahmetine vardı. İkisnin dahi

Bilecük hisarında kodılar. Üç aydan sonra Osman Gazi dahi Allah rah-
metine vardı. Amma Söğütde vefat eyledi (291). Emânete kodılar. Anun
için kim Orhan Gazi Bursadaydı. Habar vardı. Hemandem sürdi, geldi.
Atasının vasiyyetin dutdı. Bursaya getirdi. Osman Gazi vasiyet etdüğü
kubbenün (292) altında kodı. Kayın atasını ve hatunı Malhum Osman
kendü ciliyle defn eyledi.

Nazım

Gönüld bir sefere dahi bunlar
An var bindüğü sekiz ayaklu
Üsk seferdürür yakında gelmez
Yolundur menzilin gör kanda erer
Mücerred yalınız kim geye donlar
Önince çavuşudur gayrı onlar
Geçer niçe yıl u gündüz ve dünler
Âşıkı kim önünce gitti anlar.

29 uncu Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Osman Gazi Allah Rahmetine Kavışdu-
ğundan (293) Sonra Orhan Gazi Neyledi, Anı Bildürür.*

Atasını bildi kim fenâ sarayını terk etdi ve ol bâkî sarayın kabul et-
di (294), karındaşı Alâaddin Paşayile bir araya geldiler. Emr-i (295) hâlî
neyse gördiler. Ol zamanda Ahi Hasan var idi kim anun tekyesi de var-
dur. Bursa hisarında, beg sarayına yakındur. Ve dahi ol zamanda olan
azizler bile cem' oldı (296). Osmanun malı var mı, yok mı deyü sordılar.
Tetiş etdiler kim miras olma bu iki kardaş arasında. Hemin bu feth oli-
nan vilâyet var ancak. Akca ve altın hiç yok. Osman Gazinün bir sırtak
tekelesi (297) var yerice. Ve bir yancuğu dahi var. Duzluğu, kasıklığı dahi
var. Bir sokman edüğü dahi var. Ve bir kaç eyüce atları dahi var. Ve
bir kaç siiri koyunu dahi var. Şimdiki zamanda Bursa nevâhisinde yüriyen
beglik koyun andandur. Bir kaç ökrek (298) yundları dahi var Sultan
Öninde. Ve bir nice çift eyer depüğüsi bulındı (299). Ayruk nesnesi bu-
lunmadı (300). Ve hem kalmadı. Orhan Gazi kardaşına eyidür: "Sen ne
örsin?.. Kardaşı Alâaddin Paşa eyidür: "Bu vilâyet hakkındur Buna
bir çobanlık etmeğe padişah gerek. Bu vilâyetün halını göre ve başara. Ve
hem ona esbab dahi gerek. İmdi esbabı oldur kim bu yundlar padişahun
ile. Ve hem koyunlar dahi padişahun göleninin esbabındandur. İmdi bi-
nün miras edecek nemüz vir kim miras. (301) edecek nemüz vir kim kıs-
met edevüz (302) .. dedi. Orhan Gazi eyidür: "Gel imdi ol çoban sen ol ..
dedi. Alâaddin Paşa eyidür: "Kardaş! Atamızın du'âsı ve himmeti se-
didi. Anun iledür. Anun için kim kendü zamanında askeri sana koşmış idi. İmdi
çobanlık dahi senündür .. dedi. Ve hem bu azizler dahi bu buyruğı (303)
kabul etdi. Orhan Gazi eyitdi: "İmdi sen bana paşa ol .. dedi. Alâaddin
kabul etmedi. Eyitdi: "Kite (304) ovasında Fudura (305) derler bir köy
vardur. Anı bana ver .. dedi. Orhan kabul etdi. Ol köyi ona verdi. Alâad-
din Paşa dahi Kükürtlide bir tekye yapıdı Bursa Kapluca kapusın içerü
girdük yerde. bir mescid hisar içinde yapıdı. Yanında sâkin oldı. Tâ bu za-
mana degin evlâdından var idi.

N a z ı m

Bular birlikte bitdi oldu, işler
Dürişdiler nizam-ı islâm için
Nice zahm urdılar uruldılar hem
Esir satuban u hem almadılar

Safâlar sürdiler çok yaz ve kışlar
Akıtdılar kan u kesildi bağlar
Niceler dediler (306) kanı kardaşlar
Olmadı esir için savaşılar

V e L e h ü

Cihan hod gelmeg ü gitmek içündür
Karâr etmez gelüb süret olanlar
Bu süret gölgesine kalma zinhâr
'Amel kim sen edersin ay karındaş
İkisinden farig ol Hakka dön kim

Ne yapsan âkıbet yıkmag içündür
Doğan gün hem gece batmag içündür
Senünlen oymı utmag içündür
Ya dâmu ola ya uçmag içündür
Yaradılmış Hakka dapmag içündür

(307)

V e L e h ü

Nasihât aldı Orhan kardaşından
Dahi aldı du'a cumle veliden
Mirasdur du'a almak Âl-i Osman
Âşk Paşa du'a Orhana etdi.

Du'âlar aldı eş ü yoldaşından
Du'âlar ister Orhan cümlesinden
Fariglerdür bu halkun dünyesinden
Bile Gök Alp nesli cümlesinden

30 uncu Bâb

Bu Bâb Orhan Gazi Padişah Olduğundan Sonra Neyledi, Anı Bildürür.

Kardaşına verdüğün mukarrer etdi. Ve bu hinde Akca Koça dahi dün-
yeyi terk etdi. Kandırı nevâhisinde bir dağda mezarı var. Konur Alp dahi
anun gibi oldu. Orhan Gazi bu bucağın sancağını oğlu Süleyman Paşaya
verdi. İn Öri sancağını oğlu Murad Gaziye verdi kim ol kiçi oğludur. Orhan
Gazi leşkerini aldı. İzingimide (308) vardı. Anun için kim Gazi Rahman gel-
diğinde bu cemi'i kazıyyeleri ana bildirmiş idi kim İzingimidi (309) ne su-
ret ile alalar. Kaçan kim leşker cam' oldu, Bursadan Yeni Şehire çıktılar.
Sürdiler, Geyveye indiler (310). Oğlu Süleyman Paşayı Ap (311) Suyunda
buldılar. Ayan (312) gölünün kenarı Aydosda olan gaziler geldiler. Orhanı
karşuladılar. Sürdiler, İzingimide (313) vardılar. Anun sahibi bir hatun
idi. İstanbul tekvürine ta'allûkı var idi. Adına Yalakonya (314) derler idi.
Yalak Ovasının sahibiydi. Deredeki hisar anun idi. Ve hem bir kardaşı
var idi. Adına Kalayon (315) derler idi. Yukarı sırtıdaki hisar anun idi.
Şimdiki zamanda Türk ana koyun Hisarı derler. Bunların hisarının üzeri-
ne Türk vardı. Ceng eder iken Kalayonun göksine ok dokındı. Semedi,
öldi. Orhan Gazi geldi. İznigmidün üzerine kondı. Hatun eyidür: "Ben bu
Türk ile ceng etmezim. Anun için kim eger bunlar bizden öldürürler ise
ölen gitdi. Yerinde kalandan fayda ne? Ve ger biz bunları öldürürse-
vüz (316) Bunların ile kan düşmanı oluruz. Tâ kıyâmete degin ceng et-
mek gerek (317).", dedi. Hatunun (318) bir yârar kişisi var idi. Anı göndürdi
kim: "Ahd edelüm. Bize ziyânunuz dokunmaya. Hisarı dahi verelüm.", de-
di. Orhan Gazi dahi kabul etdi kim ol avrat her nesi kim vardur, ala. Da-
hi hisarı teslim ede. Hatun gece habar göndürdi kim: "Ben gece çıkarım.

Terâhi-ı Âl-i Osman

Ve illâ beni Türklerden bekletsün", dedi. Ve hem anun gibi etdiler. Ve her
kâfirün kim ihtiyârı var gitmege ve yâ durmaga, ihtiyâr kendünün gerek
olsun (319) dedi. İskeleye gemiler getürdiler. Muradlarınca doldurdılar.
Orhan Gazi eyidür: "Sakinun kim bu kâfirlerün bir göpi gitmesün kim
bir ahdumuzda hâyin olmayavuz (320).", dedi. Eyle kim ahd idi, olundu.
Orhan Gazi dahi hisara girdi. Ve ol gaziler kim Aydosda olurlar idi, cemi'-
in İzingimide (321) geldiler. Sâkin oldılar. Orhan Gazi, oğlu Süleyman Pa-
şayı İzingimide (322) getürdi. Kiliseleri mescidler etdi. Ve bir kiliseyi dahi
medrese etdi. Elan şimdi dahi medresi vardur (323). Kara Mursal derler
idi, bir bahadır er var idi. Ol kenarı ana tumar verdiler. Vilâyeti tumar
ileğdürdiler. Tumar erlerini kenara getürdiler kim İstanbuldan gemi çıkub
vilâyete ta'addi etmesünler (324). Ve Yalak Ovayı dahi tumara verdiler.
Ve bu Akca Kocayile olan gazileri bu vilâyete cem' etdiler. Ermen Baza-
nı (325) Yahşılıya (326) verdiler. Kandırı vilâyetini Ak Başa (327) ver-
diler. İmdi bunların neslinden şimdi dahi vardur. Fazlullah Kadı kim Ge-
ğüzde (328) tekyesi vardur, ol Akca Kocanın neslindendir. Ve Koca
Elmün ve Ak Yazınun ve Konur Apanun ve Bolı vilâyetinin ve bu ce-
mâsinün fethinin aslı ve hakikatı budur kim fakir şerh etdüm.

N a z ı m

Niceler bu cihana geldi gitdi Benem dedi yalan da'viler etdi
Unuldı adı anılmaz oldu Yerini bir dahi yalancı dutdı
Sâkin benem deyüben mağrur olma Ki mağrur âkıbet peşmanla (330)
(329) gitdi

31 inci Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Orhan Gazi Padişah Oldukdan Sonra
Ne Geydi Ve Ne İhdâs Etdi kim O (331) Atası Zamanında Olmamış
İdi, Orhan Gazi Zamanında Olındı.*

N a z ı m

Bu âdem düzdi âlemde düzenler Bilür misin niçün düzdi düzenler
Ya kendünün ve yâ gayrının ola Bu niyyetlen düzer düzgün (333)
(332) düzenler
Ne düzsen eseri (334) kalur cihanda Veli âsar kalur (335) kanı düzenler

Orhan Gaziye kardaşı Alâaddin Paşa eyidür: "Hanum! Elhamdülil-
lâh kim seni padişah gördüm. İmdi senün dahi birlevük (336) leşkerün
yevmen feyevmen ziyâde olsa gerekdür. İmdi senün askeründe (337) bir
nişan ko kim (338) gayrı askerde (339) olmasun.", dedi. Orhan Gazi eyi-
dür: "İmdi, etrafıdaki beğlerün borkleri kızıldur. Senün ağ olsun.", dedi.
Orhan Gazi emr etdi. Bilecükde ak bork işlediler (340). Orhan Gazi geydi.
Ve cemi' tevâbiî bile ak bork geydiler. Andan Orhan Gazi leşkerin ziyâde et-
mek diledi kim ol vilâyette (341) ola. Kardaşı eyidür: "Anı kadılara da-
mek diledi kim ol vilâyette (342) Karaca Halil, Bilecük kadısı ol-
maz.", der. Ve ol zamanda Çandarlı (342) Karaca Halil, Bilecük kadısı ol-

muş idi. Kadılığı (343) ana Osman Gazi vermiş idi. Ve Orhan Gazi zamanında dahi İznige kadı oldu. Ve dahi İznikten sonra Bursaya kadı oldu. Orhan oğlu Gazi Hünkâr zamanında kadı-asker oldu. Ve hem vezir oldu. Ve beglerbegi dahi oldu. Ve bâki tafsîl aşağı bâblarda gele inşaa'llâhu ta'âlâ. Ve hem Ede Balının dahi kavmiydi (344). Ona dahi danıştı. Eyidür: "Elden yaya çıkar." (345) dedi. Ol vakit adamların çoğu kadıya rîşvet iletîdi kim beni yaya yazdurun deyü. Ve hem anlara da ak börtü geydurdiler.

Sual : Ya enük adını yayaya niçün dediler?

Cevab : Sultan Mehmed Han oğlu Sultan Murad zamanında sefere giderken bir yaya bir it enigin oğurlamış. Enük ıssı enüğünü bulmuş. Yaya ya eyitmiş : "Enüğimi sen mi doğurdun kim oğurlarsın bire (346) enük yayaya, deyüben söğmiş. Bir gavga etmişler (347). Halk ol sebebden ötürü enük yayaya derler. Ve dahi burma dülbend Orhan zamanında tasnif olundu. Divânâ gelecek beglerin burma dülbendî olmasa ta'yib ederler idi kim : "Divânâ geldün. Kanı burma dülbendün?," derler idi.

N a z î m

Cihan her lâhza bir nev'e görinür Hayal ehli o nev'aya (348) sürinür
Sanur budur kim ol maksud olanlar Ya açar setrini (349) yahud bürinür
Cihanda hîll ü hürmet böyle geçdi Kimi it gibi dalar kimi kornur (350)

Divânda burma dülbend geyrerler idi. Kaçan kim sefere gitseler börtü geyrerler idi. Ve börtünün altına şövküle (351) geyrerler idi.

Sual : Şevküle (352) nedir?

Cevab : Şevküle (353) bir takyedür kim öni kısa, ardı uzun. İçinde deri kaplarlar idi. Ve dahi Âl-i Osmanın garayibleri çokdur. Fakir ihtisar etdim. Anun için kim ol zamanda onı iktizâ (354) eder idi. Ve bu zamanda âdet bunı getirdi. Zamân-ı evvelde üstâdâne daraklar ve hürmetlî sakallar olur idi. Padişah hışm etdiğünün (355) sakalın kesüb eşege bindürürler idi. Şimdiki zamanda kendülerün âdeti eşek oldu. Binüb yürürler. Sakalların hod kendü elleriyle keserler. Ve bu sakal kırmak âdeti kadimden Firenkden kalmışdır. Firenkden cünüp ışıklar almış idi. Şimdiki zamanda mübah oldu. Avratlar saçın keserler, erler sakalın.

32 nci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim İznik Ne Suret İle Feth Olmub Alındı Anı Bildürür.

O Kara Tegin ki almışlar idi ve bu İznige ol, havâle gibi vâki olmuş idi. Anun için kim bu Kara Tegin hisarı içinde olan gaziler dâym İznigün kapusını açdurmazlar idi. Begayet ahkından bunalmışlar idi. Anun için kim memleketindeki köyleri tımar erlerine (356) tımar vermişler idi. Ve hiç vecchen min elvücûh bu köylerin kâfirini incitmezler idi kim hisarları halkına zevad (357) vermezler idi (358). Vakıt olur idi kim Müsülmanlar

ile bile savaşa varurlar idi. İznik halkına eyidürler idi kim : "Gelün biğâreler ! Rahat olun kim biz rahat olduk., derler idi. Şehirün halkı göle balık avlamağa çıkmaz olup durur idi. Bazı kâfirler gazilere habar verürler idi kim biz gayet bunalduk derler idi. Ol zamanda cemi' vilâyeti Türk almış idi. Tımar erinin cinde tasarruf olunur idi. Orhan Gaziye kâfirlerin hallarını bildürdiler. Ol dahi İznigün üzerine geldi. Kâfirler dahi bir ittimad etdükleri kâfirî göndürdiler kim : "Bizüm ile ahd edün kim bizi kırmayasız. Gidenümüz gide. Duranumuz dura. Hisarı size teslim edelüm," dediler. Orhan Gazi dahi kabul etdi. Anun için kim mürvvet edfal-i gazâdur dediler. Ve hem bu mürvvet nicesine sebeb oldu. İslâma geldiler. Tekvürini İstanbul kapusundan çıkardılar. Hemin kendü ve halkı gitti bile. Kalan şehir halkı ve sipahi ekseri gitmediler. Orhan Gazi tekvüre adam koşdı. Gemiye ilettiler. Muradı olduğu iklime gitdi. Tekfür kim kapudan çıldı, Orhan Gazi Yeni Şehir kapusundan girdi. Kapunun iç yanında bir bağça var, İkülos (359) derler. Gayet hûb makamdur. Orhan Gaziye doğru ol bağçaya ilettiler. Bu şehirün kâfirleri karşı geldiler (360). Kennehü padişahları öldi, oğlunu tahta geçürür gibi vâki oldu. Ve illâ hatunlar çok geldiler. Orhan Gazi sordı kim : "Bunların erleri kanı?," Cevab verdiler kim : "Kırıldılar. Kimi cengden ve kimî ahkından., Ve illâ gayet mahbubları (361) çoğ idi. Orhan Gazi gazilere üleşdü. Emr etdi kim : "Bu dul avratları nikâh edün. Alun., dedi. Ve hem anun gibi etdiler. Şehirün dahi ma'mur evleri var idi. Evlenen gazilere verdiler. Hazır avrat ve hem evler ola, kim kabul etmeye?

N a z î m

Hıramân geldiler mahbûbe Rumlar Gaziler gönli yandı sanki mumlar
Kaçan kim bağça içre geldi bunlar Gaziler dedi melek ola bunlar
Yanağı gülgün u la'lin dudaklar O simin sak, o bihin (362) sim zinah-lar (363)

Melek envarlu kızlar geldi canlar Ki gördi kul oldu gönül canlar
Çemen üzre çü servi sey ederler. Gönüller gölgeye düşüb giderler
Hayâli gölgesi can gönüm aldı Mu'anber zülfî büyü aklum aldı
Nazar atarlar u gamzelü tirlir Fedâ olur gören yigid ü pirlir
Dunâğlar mest eder ol müşk-bûlar Akıllar sayd eder ol Rûmî hûlar
Urumca söyler ü bize naz eyler Sanaın ney çalar çeng ü saz eyler
Bu resme gaziler bunları gördi Han Orhan bunları guzzâta verdi
Bile evler mükellef nakd cinsler Verildi gazilere oldu ünsler

Ve bu fethün tarihi hicretün yedi yüz otuz birinde (364) vâki olındı.

33 üncü Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Orhan Gazi İznikte (365) Neyledi, Kimün İle Müsahabet Etdi Anı Bildürür.

Bir ulu kiliseyi câmi (366) etdi. Ve bir manasdarı dahi medrese etdi. Yeni Şehir kapısı çıktığı yerde (367) bir imâret yaptı. Yanında Hacı Ha-

san derler idi, bir aziz var idi. Dedesi, Ede Balının müridiydi. Şeyhliğini ona verdi ve nesli ve nesbine. Tâ bu güne değin anın elindedir. İma-
retün kim kapısı açıldı ve ta'âmı kim pişdi, Orhan Gazi ev-
vel kendü mübârek eliyilen üleşdü. Çırağın dahi evvel gece kendü yakdı
5 Medreseyi dahi Mevlânâ Dâvud Kayseri derler idi, ana verdi. Andan son-
ra Tâceddin Kürde verdi. Konyada Sirâceddin Uruminün şakirdiydi. Hi-
tâbetini Kara Hocaya verdi. İznigi taht edindi bir nice zaman.

N a z ı m

Oktıdı (368) hutbeyi Orhan-ı Gazi O Osman bin Er Duğrı (369) nesli
gazi
10 Şer'at güline gülbünler oldu (370) Çü doğdı şems ü tâb Orhan Gazi
Gazâyıçün ki ak bürk o geylûbdür Yüzi ağ işi sağ Orhan Gazi
Ne geyse yaraşur Orhan Gazi Aşık Paşa zamanındaydı gazi

34 üncü

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim İznik Feth Olduğundan Sonra Orhan
Gazi Neye Meşgul Oldı, Tımarları Kimlere Verdi, Anı Bildürür.

İzingimidi (371) Oğlı Süleyman Paşaya kim vermiş idi, anı Yeniceye
ve Göynüğe ve Mudurnuya havâle etmiş idi. Bir oğlı dahi kim Murad Han
Gazidür, Bursa sancağın ana verdi. Adını beg sancağı kodi. Karaca Hisarı
emmüsi oğlı Gündüze verdi. Orhan Gazi kendü cemi'i vilâyetine nâzir oldu.
20 Oğlı Süleyman Paşayı Darakçı (372) Yenicesine göndürdi. Ve ol vilâyet-
ter cemi'i Orhan Gazinün adlin iştmişler idi. Ve hem her vilâyeti kim al-
dılar, ana adl ü dâd etdiler. Alınmayan vilâyetler dahi anların neyledükle-
rini bilmişler idi. Süleyman Paşa kim Daraklı Yenicesine vardı, hisarı ver-
diler ahd ilen ve amân ilen. Göynüğü dahi hemçünân. Mudurnuyu dahi
25 hemçünân. Süleyman Paşa dahi ol kadar adl etdi kim cemi' ol vilâyetün
halkı eyidürler idi kim : "Nolaydı, kadım zamandan bunlar bize beg (373)
olalar idi... Ve çok köyler bu Türk kavminı gördiler. Müslüman oldılar.
Ve ol vilâyetde ne kadar kim mülkler vardır, cemi' Süleyman Paşa ver-
dügi karar üzerine durur.

35 inci Bâb

Bu Bâb Orhan Gazi Karası Vilâyetini Feth Etmege Sebeb Nedür, Anı
Bildürür.

Karasioğlu 'Aclân Beg var idi. Ol zamanda Allah rahmetine vardı. Bir
oğlı dahi var idi. Orhan yanına gelmiş idi. Adı Dursun Beg idi. Bir oğlı da-
hı atası yanındaydı. Atası yanındaki oğlı vilâyet istemediler. Orhan Gazi
yanında olan oğlına habar göndürdiler. Hacı El Begi derler idi, Karasioğlu-
nun bir veziri var idi. Ondan ve vilâyetün a'yanlarından bile habar geldi.
Bundağı oğlan eyidür : "Hanum! Durun (374). Varalum. Vilâyete girelüm.
35 Balı Kesri ve Bergama ve Edremid cemi'i nevâhisiyle senün olsun. Kızılca

Duzla ve Mahramı (375) o tarafı (376) bana sadaka et., der. Orhan Gazi
dahi Ulubatı feth edüb gene tekvürini içinde komışlar idi. İmdi doğru göl
başından yürüdi. Ve Yelyüzi (377) aldı. Ve Ablayundı dahi aldı. Kirmastri-
ya yürüdi. Ve ol hisarun sahibi bir avrat idi. Rumca adına Kilemastorya
5 (378) derler idi. Ve bir kardaşı dahi var idi. Mihahcı (379) derler idi. Or-
han Gazi kim ol vilâyetde yürüdi, bu avrat kardaşıyilen karşı geldiler. Mu-
balağa peşkeşler getürdiler. Gene yerli yerinde kodı. Ulubat tekvürin dut-
dılar kim ol kâfir ahdına durmamış idi. Ulubat tekvürinün işin bitürdiler.

N a z ı m

Aziz Hak ahd edübdür (380) Âdem Sözü dahi benüm hem âdem ilen
ilen
Dedi cennet verem size sözümler dut Sakın yürime iblis yılan ilen
Hakun va'desi ahd oldu i canum Melek ü hayvan u hem âdem ilen
Bu âdem ahdı bil kim kandan olmuş Budur ahdun yolu (382) her âdem ilen
(381)

36 ncı Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Vilâyet-i Karasıda Orhan Gazi Neyledi
Anı Bildürür.

Bular kim Balı Kesriye vardılar, ondağı oğlan kaçdı. Bergamanun
hisarına girdi. Üzerine vardılar. Orhan Gazi yanındaki kardaşı vardı kim
hisarda kardaşıyle söyleşe. Ok ilen vurdılar. Sesmedi. Öldi. Orhan Gaziye
20 Gayetde güc geldi kim bunlar bunun gibi iş etdiler. Orhan Gazi dahi ça-
ğırtdı kim : "El, vilâyet ! Bilmiş olun kim emn ü amân ile vilâyet şimden
gerü Orhan Gazinündür., deyü hüküm olındı. Ve bu vilâyetün halkı dahi
muti' ve münkad oldılar. Vilâyetün kadimleri geldiler. Tımarlı tımarında
mukarrer oldılar. Ve bu fethün tarihi hicretün yedi yüz otuz beşinde vâki
olındı Orhan Gazi elinde.

N a z ı m

Sürüldi tedbiri Karası gitti (383) Yazıldı defteri Orhan dutdı (384)
Bu çarhun ferzini (385) atdı Karası Çü Orhan şâhi sürdi mat etdi
Cihan kendüyle (386) kaldı dolağı Ecel atın binüb kemendi (387) atdı
Dürüldi Karası defteri yandı (388) Yeni defter ki gazi kâtib etdi (389)

37 ncı Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Orhan Gazi kim Bu Vilâyeti Feth Etdi
Tımarı Kime Verdi ve Ol Hısardağı Oğlanun Halı Noldı, Anı Bildürür.

Çünkim Hak Ta'âlâ vilâyet-i Karasıda hutbeyi ve sikkayı Orhan Ga-
ziye mukarrer etdi, padişah oldu. Karasioğlu dahi Bergama hisarından ahd
35 ile çıktı. Bursaya göndürdiler. İki yıl dirî oldu. Âhur yumrucak çıkardı. Al-

lah rahmetine vardı. Ulu oğlu Süleyman Paşayı okıdı, Karası Elini ana tımar verdi. Kendü gene Bursaya geldi.

Gene bir yeni celve kıldı (390) âlem Ki hüsn ü (391) zibâ ola bunda âdem
Tecelli eyledi nûr-ı sa'âdet Beşâret yazdı safhâ üze aklım (392)
Velîler doldı vilâyet-i Karası Samasın Cüneyd ya İbn-i Edhem

38 inci Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Süleyman Paşa Bu Vilâyetde (393)
Neyledi, Anı Bildürür.*

Hele şimdi görelüm Orhan Gazi Bursada neyley. Devlet ilen kim geldi, imâret yapıdı. Vilâyetün dervişlerini teftiş etmeğe başladı. İnegöl yöresinde, Keşiş Dağının aralığında (394) bir nice dervişler gelmişler. Anda makam dutmuşlar. İçlerinde bir derviş var. Bu dervişlerden ayrılır. Varur, dağda gecekler ile yürür. Ve ol Durkut (395) Alp anı sever. Dâym anun yanına gelür. Anun ile müsâhabet eder. Durkut (396) Alp bir olmuş idi. Orhanun dervişler teftiş etdiğin içidicek Orhan Gaziye bir adam göndürdi kim : "Benüm köylerüm yanında bir nice derviş geldi. Mukim oldı. Aralarında bir derviş vardur. Gâh-gâh varur. Dağda gecekler ile gezer bir nice gün. Ve haylı mübârek kişidir.", dedi. Orhan Gazi eyidür : "Acab kimün mürididür (397) ..", dediler. Eyitdi : "Sorun kendüden ..", dedi. Geldiler. Sordular. Eyitdi : "Baba İlyas müridiyyin, dedi. "Seyid Ebülvefâ tarikindenin.", dedi. Emr etdi kim : "Varun ! Derviş getürün.", dedi. Geldiler. Davet etdiler. Gelmedi. Derviş dahi habar ısmarladı kim : "Sakin, Orhan dahi gelmesün.", dedi. Geldiler, Orhan Gaziye habar verdiler. Orhan Gazi gene adam göndürdi kim : "Niçün gelmez? Ve beni niçün komaz anda varmağa?.. Derviş cevab verdi kim : "Dervişler göz chilleri olurlar. Göz-dürler. Dahi vaktında varurlar kim du'âları makbul olma.. Bir nice gündən sonra bir kavak ağacını kopardı. Omuzına götürüb (398) doğru Bursanın hisarına geldi. Padişahın sarayına geldi. Havlı kapısının iç yanında bu kavak ağacını dikmeğe başladı. Gördiler (399). Hana habar verdiler : "Ol derviş geldi. Bir kavak ağacı dahi getürdi. Kapuda dikeyür.", dediler. Orhan Gazi çıktı. Gördi kim ağacı dikmiş. Dahi sormadı Hana eyidür : "Teberrikümüzdür. Oldukça dervişlerün du'âsı sana ve nesline makbuldür.", dedi. Hemandem du'â etdi. Durmadı. Döndi. Gerü mekânına vardı (400). O kavak ağacı şimdi dahi varur saray kapısının içinde. Gayetde büyük ağacdur. Ve her gelen padişah ol ağacın kurcasını giderürler (401). Andan sonra Orhan Gazi dahi dervişün ardınca mekânına vardı. Eyidür : "Derviş ! Bu İnegöl, nevâhisiiyle senün olsun.", dedi. Derviş eyidür : "Mülk, mal Hakkundur. Ehline verür. Biz anun ehli degülüz.", der. Sordular : "Ehli kimlerdür?..", dediler. Eyitdi : "Hak Ta'âlâ dünya mülkünü sizün gibi hanlara ısmarladı. Malı dahi mu'amele ehline ısmarladı kim kulları birbiriiyle masâlihün görsünler deyü. Bizlere kü yeni, nasib olan rızık dahi yeni.", dedi. Orhan Gazi eyidür : "Derviş Nola benüm de sözü-

mi (402) kabul etsen?.. Derviş eyidür : "Şu karşuda duran depekükden berü yercügez dervişlerün havlısı olsun.", dedi. Orhan Gazi dahi bu sözi kabul etdi. Du'â aldı. Mekânına gitti.

N a zım

Ümidüm du'adur ehli-i du'adan Du'adur bîze emr olan Hudâdan
Müessirdür nice nefes cihanda Du'adur evliyâdan, enbiyâdan
Dedi Hak kim dilen makbul edeyin Bu kavli umdı canım ol nidâdan
(403)

Orhan Gazi ol dervişün üzerine kubbe yapıdı. Yanında tekve yapıverdidi (404). Ve dahi cum'a mescidi yapıdı. Şimdiki vakıtda üzerinde ihyâ olınub beş vakıtda padişahlara du'â ederler kim dâym anarlar. Ol zâviyeye Geyikli Baba Tekkesi derler (405). Ve amma geldük bu yana.

39 uncu Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Süleyman Paşa Karası Vilâyetinde
Neyledi, Kimün İle Musâhabet etdi (406), Anı Bildürür.*

Meger bir gün vilâyeti seyr eder iken Aydıncuğa geldi. Temâşâlığına vardı. Bir garib binâlar gördi. Biraz durdı. Ve hiç kimseye söylemedi. Ece Beg derler idi, bir lâtif aziz er var idi. Ve hem haylı bahadır andur idi. Süleyman Paşaya eyidür : "Hanum ! Tefekküre vardun.", (407) der. Süleyman Paşa eyidür : "Bu denizi geçmeğe fikr ederin. Şöyle geçsem ki (408) kâfirün habarı olmasa (409) ..", der. Ece Beg ve Gazi Fazıl eyitdiler : "Biz ikimüz geçelüm. Hanum görsün (410) ..", dediler. Süleyman Paşa eyidür : "Ne yerden geçersiz?..", der. Eyitdiler : "Hanum ! Yerler vardur kim yakındur. Gececek yerlerdür.", (411). Göçdiler. Ol yere vardılar kim ol yer viranca hisardur. Göreceden aşağıda deniz kenarında (412) Cimbünün karşısında tezek Ece Beg ile Gazi Fazıl bir sal çatdılar. Bindiler. Geceyle Cimbü (403) hisarının nevâhisine çıktılar. Bağlarının arasında bir kâfir ele girdi. Getürdiler. Sala koydılar. 'Alessabah (414) Süleyman Paşaya getürdiler. Süleyman Paşa bu kâfire bir kaftan geydürdi. Bağına bir şabka verdi. Ve beline kuşak verdi. Ayağına ayak kabı dahi verdi. Kâfiri donatdı. Kâfire eyitdi : "Sizün hisarımızda (415) yer var mıdır kim küffâr duymadan içine girevüz. Bizi kimse görmeye.. (416) dedi. Kâfir eyitdi : "Ben sizi şöyle iledeyim ki kimse görmedin sizi hisara koyayın (417) ..", dedi. Tez bir nice (418) dahi sal çatdılar (419) Süleyman Paşa yetmiş, seksen yarar er (420) aldı. Geceyilen geçdiler. Bu kâfir doğru Cimbü hisarının bir ters dökecek yeri var idi, bu müsülmanları anda iletti. Hem (412) andan hisara girdiler (422). Kâfirlerün dahi ekseri dağra bağlarında ve harmanlarındaydılar. Zirâ ol vakit harman vaktiydi. Elhâsılı hisarı aldılar. Kâfirlerini incitmediler. Belki kâfirlerine dahi ıhsanlar etdiler. İçinden bir kaç bellüce kâfirlerin dutdılar. Bu hisarun limonnda (423) gemiler var idi. Ol gemilere koydılar. Karşuda oturan leşkere iletdiler. Elhâsılı ol gün iki yüz-

Nazım

Süleyman geldi dünyaya Süleyman Ki kâfir devletine vermez aman
Bırakdı velvele kâfir Eline Ki Türkün oldı bu gün devr ü zaman
Şu dev (443) kurtıla Süleyman Gelüb Süleymana getüre iman
elinden
Ve gerçe cümle ömri habsde kaldı Heman devligidür kendüye kalan

41 inci Bâb

Bu Bâb Konur Hisarını Ne Suret İle Aldılar, Anı Bildürür.

Konur hisarının tekvürüne Kalakonya derler idi. Haylı bahadır kâfir idi. Türk kim Rum Eline geçti, ol kâfir hiç at arkasından imedi. Ve bu tarafda kim Gelibolıya Ya'kub Ece hisar edüb egirdürler idi (444). Ol kâfir bunlara dâym gayet ezâ verür idi (445). Gâh gâh bunlardan adam dahi alur idi. Bir gün Süleyman Paşa duydı. Gazileri mütebbih etdi. Ve bir kaç yarar martoluz (446) lar var idi. Bu kâfiri çaşıtladılar kim yine hisardan çıkdı. Niyyeti bu kim vara, gerü Gelibolı yöresinde adam karvaya. Süleyman Paşaya habar oldı. Hisarın her yanın bağladılar. Bir nice yerde busı kodılar. Vardı, bu kâfir yine karvada, bir Türk dutdı (447). Gene kendü hisarına döndü (448). Gazi Fazıl bu kâfirün ardına düşdü. Kaça (449) geldi kim hisarına gire. Heman boğazi ele verdi. Haylı kâfirler dahi bilesince var idi, gaziler kırdılar. Tekvürü hisara karşı getürdiler. Tekvürün dahi hiç kimsesi yoğ idi (450). Hisarı vermeyeydi (451). Hisarı Süleyman Paşaya verdiler. Hemandem tekvürün başını kesdiler. Ve şol nesne kim padigaha gereklüydi, aldılar. Ol ki gazilere lâyıkdur, gazilere üleşdürdiler (452). Hisarda Hacı El Begiyi kodılar. Ve bu taraftan Gelibolı tekvürü gördü kim her tarafını (453) Türk aldı, kendü dahi ahd ilen verdi. Bu dedüğüm yerler bir yılda tamam feth olındı. Ya'kub Eceye ol vilâyeti tumar verdiler. Ol vilâyet müsülmanlık oldı. Gazi Fazıla dahi bile verdiler. Şimdiki hinde Gazi Fazıl, Ece Ovasının berü ucunda yatur. Mezarı vardır. Ve hem Ya'kub Ecenün dahi ol vilâyetdedür kabri.

Nazım

Kapu kim açdı müfettiş ül-ebvâb Fazıl ve hem Ece oldı ona bâb
Girim oldı saraya hem hazine (454) Gerekdür kim Süleyman kaya bevvâb

42 nci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Gazi Evrenüz, Hacı El Beg İle Neyledi Ve Hem Süleyman Paşa Dahı Neyledi, Anı Bildürür.

Hacı El Begiye Konurı kim verdiler, Gazi Evrenüzü ana yarar yoldaş-dur deyü kodılar. Vilâyet-i Dimetokayı ve gayrı vilâyetleri çalıp çırpmağa kodılar (455). Yine Konurı nevâhisine gelürler idi. Süleyman Paşa dahi Hayrabolı vilâyetini kapar, kazur idi. Gerü Galibolıya gelür idi. Bir gün

Asıkpaşaoğlu

den ziyâde adam geçürdiler. Ece Beg hisarın atlarından bindi. Bulayır yanında Akça Limon (424) derler idi bir liman var idi. Andağı gemileri yakdı. Andan sürdü. Gene hisarına geldi. Bu Cimbinün limonunda olan gemileri hıfz etdiler. Durmadılar. Adam geçürdiler. Elhâsılı leğşerin ekserini yanlarına getürdiler (425). Ve bu kâfirlerden hiç kimseneyi incitmediler. Belki bunlara istimalletler verdiler kim emn ü amân buldılar. Hatunların ve kendülerin dahi begayet hoş dutdılar (426). Bu kâfirlerün gemicilerin gemiye koydılar. Kendüler üzerlerine durdılar. Dahı haylı adam geçürdiler. Elhâsılı bir iki günün içinde (427) iki bin er geçürdiler (428). Bu Cimbi kâfirleri bu gaziler ile müttefik oldılar (429). Yürüdiler. Bir gece, Aya Şulonya (430) derler idi, bir hisar dahi var idi, anı dahi aldılar. Ehl-i islâm elinde hisar iki oldı. Bunun halkını dahi istimalletdiler. Bu iki hisarı berkitdiler. Haylı adamlar dahi Aydıncukdan gemiyle geldiler. Süleyman Paşa eyidür: "Bu hisarlardan sipahi olan kâfirleri çıkarın. Evleriyle Karası Eline iledü kim bunlardan ahır birze bir fesad degmeye... Ve hem eyle etdiler. Bir iki ay bu hisarları muhkem berkitdiler. Durmadılar. Her yerden hatırı olanı getürdiler. Bir gün Gelibolunun kâfirleri cem' oldı bunların üzerine gelmege. Heman bunlar dahi karşıladılar. Uğraş oldı. Kâfiri sıyub kırdılar. Hisarın kapusını yapdurdılar. Ya'kub Eceye ve Gazi Fazıla yoldaş koşdılar (431). Bunları Gelibolıya havâle etdiler. Gece ve gündüz bunları Gelibolı kâfirlerine huzur vermez oldılar. İskelesine dahi gemi komaz oldılar kim çıka. Bu iki gaziye haylı yarar gaziler koşdılar. Ve bu Gelibolı ucunda anları kodılar. Bulayırda sâkin oldılar.

Nazım

Nice kâfir sarayın etdiler hoş
Güz Rüm Eline kim geçti Süleyman Gaziler ibrığı hep oldı mücüş
Gümüş altın çoğ oldı ellerinde Melâlet götdü oldı cümle bibuş (432)

40 inci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Bundan Sonra Süleyman Paşa Ne Tedbir Etdi ve Neye Meşgul Oldı Anı Bildürür.

Atası Orhan Gaziye habar göndürdü kim: "Devletlü! Himmetünde (433) Rum Elini feth olmağa sebeb olındı (434). Kâfirleri gayet zebun olındı (435). İmdi şöyle ma'lûm olına (436) kim bu tarafta (437) feth olunan hisarlara, vilâyetlere ma'nur olmağa ehl-i islâmdan çoğ adam gerek. Anun için kim bu feth olunan hisarlara komağ için ve hem yarar gazi yoldaşlardan göndürünüz... Orhan Gazi dahi bu sözi kabul etdi (438). Karası vilâyetine göçer Arab (439) evleri gelmiş idi. Anları sürdüler. Rum Eline geçürdiler. Bir nice zaman Gelibolı nevâhisinde sâkin oldılar. Süleyman Paşa dahi yürüdü. Tekvür Dağının kenarına vardı. Bulduğı hisarları kimin müdârayile dırdı. Ve kimin yağmayilen aldı. Od Gönelek (440) hisarını uc edindi. Hayrabolı vilâyetine yürüdiler. Yevmen feyevmen durmadın Karası vilâyetinin halkı gelür oldılar. Gelenleri yurt tutub (441) gazâyâ meşgul oldılar. Elhâsılı asker-i islâm arkalandı. Kankı tarafa varsalar (442) kâfirler önlerine durmaz oldı.

av eder iken bir canavar vurdılar (456). Bu canavar kaçdı. Süleyman Paşa ardına düştü. Atının ayağı bir delüğe geçdi. At düştü. Süleyman Paşa Allah hükmüne vardı (457). Ve bu ef'âlün tarihi hicretün yedi yüz elli sekizinde vâki oldu. Ve bazıları eyidürler kim Orhan Gazi dahi o yılda vâki oldu (458) derler. Amma esahh-ı kavl budur kim oğlu andan iki ay önden gitdi (459).

Nazım

Cihan bir köhne yer geçmege yoldur Ömür de tez geçer sanki o yeldür
Benem deyü bu yerde da'vi etme Yalan söz söyleyen anla bu dildür
Öni ağlar (460) som ağlar nazar kıl Bu ağlamağa de ne kal ü kildür
Süleyman ü Davud geçdi kamular Unuduldu işi ne bile bildür

43 üncü Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Murad Han Gazi Kardaşı Allah Rahmetine Varduğundan Sonra O Neyledi, Anı Bildürür.

Murad Han Rum Eline 'azım edüp yürüdi. Doğru Bursaya geldi. Eyü leşker cem' etdi vilâyet-i Karasidan ve kendü vilâyetinden. Candarlu (461) Halil Bilecük kadısıydı. Ve hem İznik kadısı oldu. Ve Bursa kadısı dahi olmuş idi. Kendüyle âşinâ olmuş idi. Anı kadı-asker edindi. Lalası Şahını bile aldı. Azım leşker cem' etdi. Geldi. Geliboludan geçdi. Doğru Bantoz (462) hisarına yürüdi. Kâfiri ceng etmedi. Hisarı verdi. Kâfirleri gerü yerlû yerine kodı. Andan doğru Çorh hisarına vardı. Anun kâfirleri muti' olmadı. Yağma çağırtdı. Kâfirleri haylı barı (?) ceng etdiler. Âhr tekvürünün gözine ok dokındı. Zebun oldılar. Gaziler dahi hisara koyıldılar. Mubalağa doyum oldılar (463). Andan sonra hisarı dahi yıkıldılar. Andan Misini (464) hisarına vardılar. Tekvüri karşı geldi. Bir oğlını dahi bile getürdi. Hisarınun kilidini dahi getürdi. Sultan Murad Gazi Han dahi vardı. Hisarın üzerine kondı. Tekvüri dahi mubalağa peşkeşler çekdi. Han (465) dahi cemi'isini gazilere verdi (466). Andan sonra Burgusa vardılar. Kâfirleri kaçmışlar. Hisarı boş komışlar. Gaziler dahi hisarı oda urdılar. Yakdılar. Kül etdiler.

Nazım

Acabdur bu cihanda akl-ı insân Kimi kâmil rahat kimi noksân
Bularda lûtf u hiddetdür karışmış Cahile hiddeti tez oldu burhân
Şuna kim fazl-ı (467) Hak yoldaş Tecelli eyledi gönünde imân olupdur
Yaramaz tezlik etmek her kişiye Ki alpun sabrı olur ana âsân
Yeri var sabr u tezligün karındaş Anun ehlini bul kim gide gümân

44 üncü Bâb

Bu Bâb Anı Bildürür kim Hacı El Beg ile Gazi Evrenüz Neylediler, Anı Bildürür

Hacı El Begi, Meric (468) kenarında bir küçük (469) burgus aldı.

Gündüz hisara girer idi. Gece sabaha değin etrafın kâfirlerin rahat etmez idi. Meger bir gece Dimetoka tekvüri çıkmış kim bu Hacı El Begiyi (470) karvaya. Hacı El Begi bunu sezer imiş (471). Tekvüri gafil etdi. (472). Boğazın ele aldı. Hisaza yürüdi. Ve hem yakın varmışlar idi. Tekvüri dutdılar. Hisar dibine vardılar. İmdi ahd etdiler kim öldürmeyeler. Oğl ve kuyile koyuvereler. Her kancaru diler ise gide. Hisarı verdiler. Hem onlar dahi bu ahdun üzerine oldılar. Hacı El Begi Dimetoka sarb hisarın feth etdi. Ve bu yana Gazi Evrenüz dahi Keğan hisarını almış idi. İpsalayı düğb durur idi. Ehl-i islâmda tamam surur var idi.

Nazım

Zehl devlet ki guzzâta açıldı (473) Bulara fazl-ı Hak rahmet saçıldı
Yöneldikleri yön bil Hakka doğrı Ve ger çok dağ ve dağ, beller geçildi (474)
Cihet-i dünyeye, 'ukbâ cümle ma'mur Ne menzilgeh (475) ki Hak guzzât geçürdi
Ve ger El Beg ve ger Evreni Gazi Du'a bunlara bil makbul geçildi

45 inci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Murad Han Gazi Edreneye Varub Ne Suret ile Aldı (476), Anı Bildürür.

Sultan Murad Han Gazi Burgusdan Eskiye geldi (477). Anun dahi hisarını boş buldı. Ve bu bir iki üç (478) para hisarı kim feth etdi, bu boş kalan hisarların kâfirleri (479) Edrenede cem' olmuşlar idi (480). Murad Han dahi lalası Şahına leşker verdi (481). Edreneye göndürdi. Hemini ki lala yürüdi, kâfirler geldiler. Azım leşker ilen karşıladılar. Uğraş etdiler. Azim ceng oldu. Kâfiri sıyub gerü, Edreneye döndürdüler. Vardı, hisara girdi. Murad Hana da bir niçe baş göndürdüler. Hacı El Begi, Gazi Evrenüz geldiler. Murad Hanın önüne düşüp Edreneye getürdüler. Ve ol hinde Meric suyu gayetde daşmış idi. Edrene tekvüri geceyilen bir kayığa girdi. Kaçdı. Enüze (482) gitti. Sabah kim oldu, hal duyuldu (483). Şehrün kapusını açdılar. Feth olındı. Âdetce şehrün tasarrufını etdiler ol günde. Ve bu fethün tarihi hicretün yedi yüz altmış birinde vâki olındı Sultan Murad Gazi Han elinden kim ol Orhan Gazi Han oğhdur.

Nazım

Bu fethi kim fütüh etdi Murad Han Kopan nesl ile kopdı oldu hakan
Bu nesli Hak mu'in etdi imâna Ki islâm zâhir ola dökile kan
Muhammed ümmetinde bil bu hanlar Viran iklimlere bunlar ola can
Bu âlün sevgüsü hayât-ı candur Bu âli sevmeyendür ehl-i ziyân

46 ncı Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Murad Han Gazi Edrenede Neyledi, Anı Bildürür.

Çünkü devlet ile han Edrene tahtına oturdu, lalası Şahına Zağra ta-

rafına ve Filibeye akın verdi. Evrenüz Gazi dahi vardı, İpsalayı feth etdi. Bunlar yerli yerinde uc begleri oldılar. Bir gün Kara Rüstem derler idi, bir dânişmend geldi Karaman vilâyetinden. Candarlı (84) Halil kim kadı-asker idi, ana geldi. Eyidür : "Efendi ! Bunca hanlık malı niçün zâyi edersin (485) ? ", der. Kadı eyidür . "Ol mal nice maldur?.. Rüstem eyidür : "Üş bu esirler kim bu gaziler alurlar, Tanrı buyruğunda bunların beşde biri hanundur. Ya niçün alınmaz (486)?", der. Kadı-asker, hana arz eyledi. Han eyidür : "Tanrı buyruğu neyise et., der (487). Ve kendi Gelibolıda oturdi. Her esirden yigirmi beş akça aldı. Ve bu ihdâs iki dânişmendün tedbiridür. Biri Candarlı (488) Halil ve biri Karamanlı Kara Rüstemdir. Ve hem Gazi Evrenüze dahi ismarladılar. Akınundan çıkan esirün beşde birin al dediler. Anun kim esiri beş olmaya, her esirinden yigirmi beger akcasın al dediler. Ve bu tertib üzerine Evrenüz dahi bir kadı tayin etdi. Ve haylı oğlanlar cem' olındı (489). Hana getürdiler. Halil eyidür : "Bunları Türke verelüm. Türkce öğrensünler. Bunları dahi çeri edelüm ., (490) dedi. Ve hem anun gibi olındı. Yevmen feyevmen ziyâde olındı. Tamam ki müsülman oldılar, Türk bunları niçe yıllar kullandılar. Andan kapuya getürdiler. Ak bürk geydürdiler. Adın ezel çeri iken Yeniçeri kodılar. Yeniçeri bunun zamanında vâki oldı.

Nazım

Gereklüdür Yeniçeri kapuda Ki hanı gözleyeler her dapuda
Bular mal oğludur hanlarına bil (491) Irakdur gayrı çeri bil dapuda (492)

47 nci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Murad Han Gazi Bursaya Teveccüh Etdi (493), Neyledi, Anı Bildürür.

Lalaya Rum Elinün begler beglini verdi. Evrenüze bu tarafun ucların verdi. El Begi Allah rahmetine vardı. Sonra han Geliboliya geldi. Halile paşalık verdi. Halil ki vezir oldı, Hayreddin dediler. Geliboliyı geçdiler. Biga tarafına geldiler. Murad Han Gazi eyitdi : "Allâhu Ta'âlâ bunı dahi bize vere., dedi. Durdılar. Bursaya geldiler. Bir kış Bursada kışladılar (494). Biga, Zağra Elini ve Eskiyyi feth etdi. Evrenüz Gümölcineyi feth etdi.

48 inci Bâb

Bu Bâb Biga Ne Suret İle Feth Olındı, Anı Bildürür.

Bir gün Murad Han Gazi işitdi kim Sırf kâfirleri leşker cem' etmişler. Edreneye seğırtmek (495) isterler imiş. Han dahi leşker cem' etdi. Yüridi. Biganın duşına (496) geldi. Eyidür : "Hay gaziler ! Hele bu kâfirleri feth edelüm. Allah verür ise andan evvel kâfire varalum ., dedi. Gaziler dahi

kabul etdiler. Geliboliya habar göndürdiler. Ne kadar gemi var ise anda, göndürün. Gelsün dediler. Ve hem Aydıncuk gemileri dahi gelsün dediler. Elhâsıl haylı barı gemi geldi. Bu gemilere dahi adamlar koydılar. Koridan ve denizden yağmadur dediler (498). Hucum etdiler. Feth olındı. Kâfirün horyadını kurdılar. Dişilerin ve oğlancukların esir etdiler. Gaziler gayetde deym oldılar. Kiliselerin mescidler etdiler. Ve evlerine müsülmanlar sâkin oldılar. (499). Ve bu fethün tarihi hicretün yedi yüz altmış altısında vâki olındı (500). Ve bu kavim haylı zaman durdılar. Zindeğâniler olındı (501). Bir gece kâfirler geldiler. Gene (502) Bigayı oğurladılar. Kâfirler haylı bedbahtlıklar etdiler. Ve Bigayı bozdılar. Geldiler, şimdiki Bigayı anın yerine kodılar.

49 uncu Bâb

Bu Bâb Edreneye Sırf Geldüğün Beyan Eder (503).

Sırf kâfiri ki cem' olınmış idi, sürdiler, Edreneye yakın geldiler. Şahin Lala dahi hazır olan gaziler ile karşuladı. Ahşam karanusunda davulbaz lakdi. Al ile getürüb al ile kâfirün üzerine uğradı. Kâfir konmuş, oturur idi. Hemin ki davulbaz ünün işitdi, kâfir biri birine dokındı. Atları boşandı, kaçdı. Kâfir biri birin kıldı. Meric kenarındayidi. Ekseri suya dökildi. Kırdı. Ondan sehel kâfir kurtıldı. Bazısın yolda gaziler kurdılar. Şimdi o yerün adına Sırf Sınduğu derler. Kâfir helâk oldı, gitti. Han dahi işitdi kim kâfir münhezim oldı, dönüb han gerü devlet ile gene Bursaya geldi. Oğlanların (504) sünnet etdi. Bursada kendüye (505) imâret yapdı. Ve imâret üzerine medrese yapdı. Yeni Şehirde bir derviş Postinpuş derler idi. Ana bir zâviye yapdı (506). Bilecükde bir cum'a mescidi yapdı. Bursa hisarında kendünün sarayı kapısında bir cum'a mescidi (507) yapdı. Ve Kablucada bir imâret üzerinde bir medrese yapdı.

50 nci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Murad Han Gazi Germiyanoglıyilen Nice (508) Dünür Oldılar, Anı Bildürür.

Germiyanoglı kendüyi gördi kim gayetde pîr oldı, oğlu Ya'kub Begi oğdı. Yanna getürdi. Eyidür : "Oğul ! Diler isen (509) kim bu vilâyet sizin elünüzde (510) kala, Osmanlıyile birlik edün., dedi. "Ve kızumun birini anın oğlu Bayazıda verün., dedi. İshak Fakıy elçi göndürdüler. Murad Han Gaziyi geldi. Eyü atlar peşkeş getürdi. Ol zamanda altun (511), gümüş az idi (512). Domuzıda alemli ak (513) bezler olur idi. Hil'at anı geydürürler idi. Sırtak tekele dikerler idi. Ala Şehirün kızıl iylâdisin (514) sicef (515) ederler idi. Hil'at anı geydürürler idi. İshak Fakı kim geldi. Domuzlunun o bezlerinden bile peşkeş getürdi. Ve hem eyitdi : "Kızumuzu alur oğlun Bayazıda Hana. Ve hem kızumuza bir kaç para hisar verelüm cihazına duta ., dedi. Murad Han Gazi dahi kabul etdi. Kütahıyyeyi ve Simavi, ve Egri Gözi ve Davşanlıyü, bu bir kaç para hisarları kuzına cihaz verdi. Kavi ve karar muhkem olındı (516).

51 inci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Murad Han Gazi, Oğlunu Everib Dügün Etdüğin Bildürür kim Ol Germiyanoglinun Kızı Sultan Hatundur kim Oğlu Yıldırım Hana Aliverdi (517), Dügünün Bayan Eder.

5 Esbâbı tamam olındı (518). Etrafun beglerine okıyıcılar göndürdiler. Karamanoğlına ve Hamidoğlına ve Menteşoğlına ve Saru Hanoğlına ve Kasdamonida (519) İsfendiyyara ve Mısır sultanın dahi okudılar. Ve kendü vilâyetinde olan sancak beglerini de okudılar. Evrenüz Gaziye dahi gel dediler. Andan sonra düğüne başladılar. Etrafun elçileri geldiler. Beglerden 10 saçular getürdiler (520). Eyü atlar ve katar ile (521) develer ve envâ ile acıyıp ve garâyıp nesneler getürdiler. Ve her kişi âdet üzere peşkeşlerin çekdiler ve mertebesine göre (522) oturdılar. Mısır sultanının elçisi dahi geldi. Ol dahi saçusını çekdi. Cemî' elçilerin üzerine yer gösterdiler. Otur- 15 dılar. Bunlar tamam olub oturdukdan sonra icâzet (523) oldı (524). Kendü sancağı begleri geldi. Mertebelü mertebesince peşkeşlerin arz etdiler. Amma Evrenüz Gazinin dahi peşkeşleri ilerü geldi: Yüz kul ve yüz kız oğlan câriye; ve ön oğlanın elinde on gümüş tebsi; içi dolu filôri; onun elinde dahi on altun tebsi; içi dolu istevret; ve sekseninin elinde gümüş mağra- 20 balar, mücüş (525) ıbrıklar. Elhâsılı bu kulların birinin eli boş degül. Ve bu cemî' etrafdan gelen elçiler hayrette kaldılar kim bu hanun bir kulu bu- nun gibi ni'metler ilen geldi. Ve dahi Murad Han Gazi gör kim dahi neyle- se gerekdür. Evrenüz Begün getürdüğü kulu, karavâşı bu etrafdan gelen el- çilere üleşdürdi (526). Ve ol atlar kim etrafun elçileri getürdiler idi (527), cemî'isin Evrenüze verdi. Ve ol filôriden bazısın gerü Evrenüze verdi. Ve 25 bākisini ülemâya ve fukarâya üleşdürdi. Ve kendüye hiç nesne almadı (528). Ve niçeler müflis geldiler. Ganî gittiler.

N a z ı m

30 Bu düğün kim Murad Han etdi kardeş Yayıldı sofralar dökildi çok aş
Bir ay tamam yenildi dürülü ni'met Fakir ü gani ü hem yedi evbaş
Alemlü hil'atin halk geydiler çok Donandı hep yalnızca rind ü kallâş (529)

Kazan kaydadı çok koyun bişürdi Öküz kebâbın ister oldu ferrâş
Atâlar eyledi altun ve akça Hocalar gibi oldu cimri kulmaş
Rızâ buldı kamu bu halk-ı âlem Melûl gitmedi halk olmadı savaş
Dügün kim eyledi o Gazi Hünkâr Yük idi (530) Âşkı bil sükkeri baş
35 Du'â etdüm o demden bu güne dek Ölünce ederem du'âyı yoldaş

52 nci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Gelin Getürmeğe Kimleri Göndürdiler ve Andan Dahi Kimler Geldi, Anı Bildürür.

40 Erenlerden Bursa kadısı Koca Efendi ve kapu kullarından emir alem Ak Sunkur (531) Ağa kim anın evlâdından şimdi dahi vardır. Çavuş Ba-

şî Süle Çavuşun oğlu Temür Han Çavuş ve kapu kullarından dahi bin ya- 5 rar sipahi bile göndürdiler (532). Hatunlardan kadî'nun hatunı ve Baya- zıd Hanun dadusu bile ve Ak Sunkurun (533) hatunı bile idi. Elhâsılı bir, iki bin adam bile gitti. Kütahiyeye vardılar. Ve hem Germiyanoglu dü- 10 ğünü Kütahiyeye etmiş idi (534). İzzet ile dünürleri kondurdılar. Konak ağaları getürdiler, bunlara eyü ağırlıklar etdiler. Ve ol konağa getürenlere bunlar dahi anların gönüllerin gayette hoş etdiler (535). Kızı Ak Sunkur- 15 un (536) hatunıyilen Bayazıd Hanun (537) dadusına ısmarladılar. Ger- miyanoglu dahi çeşnigir başı Paşacuk Ağayı gelinün atın yedmeğe bile göndürdi. Hatunını yenge eyledi. Ve ol va'de edüb kızına verdiği hisarları 20 bunlara verdi. İçine er kodılar. Geline aldılar. Bursaya getürdiler. Paşa- çuk (538) Ağayı Bayazıd Hündkâr kayın atasından (539) dilek etdi. Koyı vermedi. Kendü (540) çeşnigir başı edindi. Anın oğlu Alvan Beg dahi çeş- nigir başı oldu. O Alvanun (541) oğlanlarının üçü dahi çeşnigir başları ol- 25 dılar. Neseb ü neşil ile Osman kapısında mukarrer oldılar.

N a z ı m

Cihan şâd u gama (542) bir yurt Nice hakanlara cihan gülüpdür (543)
olupdur
Gelüb devran sürenler âlem içre Heman arzûları hayal kalupdur.
Cihan halkı tamam murad mı buldı Nedür ol kim murâdı olmayupdur
Doğar ağlar, ölü ağlar türedür Bu devran böylece bil düzüldüpdür 20
Gülerem sanur ol yanlış hayaldür Ne gülmek var melâle ermeyüpdür (544)

Ve bu düğünün ve Kütahiyenün fethi tarihi hicretün yedi yüz seksen üçünde vâki olındı (545).

53 üncü Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Vilâyet-i Hamidi Murad Han Gazi Ne Suret İle Aldı, Anı Bildürür.

30 Ol düğünde kim Hamidoğlunun elçisi gelmiş idi, anın ile bir va'de olunmuş idi kim Hamidoğlu Hüseyin Beg, vilâyetini Murad Han Gaziye sataydı (546). İmdi ol ahdun üzerine Murad Han Gazi yürüdi. Kütahiy- 35 eye gıktı. Hamidoğlu dahi bildi kim kendüye gelür, adam göndürdi. Eyt- ye di kim: "Ben ol ahdun üzerine dururum (547)", dedi. Ak Şehiri ve Beg Şe- hirini ve Seydi Şehirini ve Yalavacı ve Kara Ağacı ve İspartayı şer'î mek- tub ilen satı bazar olındı (548). Murad Han Gazi dahi adamlar göndürdi. Satun aldugı vilâyeti zabt etdü. Tasarruf etdü. Hisarlarına kendü 35 kulların kodı. Nevâhisin dahi kendü beratıyilen tumar verdi. Ve bu fethün tarihi hicretün yedi yüz seksen üçünde (549) vâki oldu (550).

54 üncü Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Murad Han Gazi Leşker kim Cem' Etdi, Ol Leşker İle Neyledi, Anı Bildürür.

40 Leşker ile Geliboliya geldi. Andan doğru Muğalkaraya vardı. Gazi Ev-

renüz, Lala Şahın Rum Elinün leşkeriyle geldiler. Evrenüzi Şahına koş-
dılar. Yürüdiler. Fire üzerine vardılar. Def'i Fireyi feth etdiler (551). Bu
yanada Murad Han Gazi dahi geldi. Çatalca hisarının üzerine düğdi. Kâ-
firi çıkı. İtâ'at etdi. Haraca muti' oldu. Şahına habar göndürdi. Geldi.
Hündkara kavuşdı (552). İncügezün üzerinde Pulunya (553) derler bir hi-
sar var. Türk ona Tanrı Yıkduğı der. Murad Han anun üzerine vardı. Ve
ol vilâyetün halkı kaçub oına girmişler idi. Bir niçe gün eyü ceng etdiler.
Ahır göcdiler. Murad Han eyitti: "Meğer bum Tanrı yıka", dedi. Vardılar,
Devletlü Kaba Ağac dedükleri yere kondılar. Murad Han dahi bir kaba
ağaca arkasın verdi. Oturdi. Bir lâhza geedükden sonra adamlar geldi biri
biri ardınca kim: "Hanum! Hak Ta'âlâ kudretiyle ol hisar yıkıldı", deyü.
Şahını göndürdiler. Vardı. Mubalağa mal getürdi. Altun ve gümüş tebsiler
ve filöriler ve nakid akcalar bile getürdi. Halkın gerü istimâlet ile yerinde
kodılar. Haylı altun, gümüş das (554) dahi buldılar (555) halkın elinde.
Gaziler başlarına geydiler. Gördiler yaraşur. Üsküf o zamanda bünyâd ol-
dı. Ve hem ol ağaca (556) kim han arkasın vermiş idi (557), han eyitti:
"Bu ağaç Devletlü Kaba Ağacdur.", dedi. Ve ol ağaca vech-i tesmiye hanun
sözi olup durur. Ve ol ağaç şimdi dahi vardır. Kütük olup durur (558).
Yanında (559) bir kuyı dahi vardır.

Nazım

Nefesdür padişahlardan nişâne Nefesdür hüküm eden handan divâna
Nefesdür kim tülû' eder ağzdan Haberler söyledür her tercümâna
Nefesdür kim du'âlar doğar andan Kabul olur murad verü revâna
Nefesden yazılır dürlü ma'ânî Nefesden anılanur gelür beyâna
Mubârek nefesi hanun ne oldu Bozar kal'aları söyler zamâne

55 inci Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Murad Han (560) Edreneye Vardı,
Neyledi, Anı Bildürür.*

Vezi Hayreddin Paşaya emr etdi: "Varun, Evrenüz ile ol vilâyetleri
feth edün.", dedi. Evrenüz Günlükleri uc ediniben oturur idi (561). Bü-
reyi (562), İsketeyeyi (563), Marulyayı, bunları feth etmiş idi (564). Ha-
racını Murad Hana göndürür idi (565). Ve dahi gayrı iklime seğırdürler
idi. Defü (566) Balabamı Serüzün üzerine komuşlar idi. Hisar edüb oturur
idi. Şahın ki vardı, Kavalayı, Dramayı ve Zihnayı. Serüzi ve bu vilâyet-
leri ferden ferden ahd ilen aldılar. Ve ol kim kanûn-ı padişahlık (567)
neyise etdiler aldıkları yerlere. Hana göndürmelüsini göndürdiler. Gazilere
vermelüsün verdiler. Andan sonra yürüdiler. Karaferyeye vardılar. Ol dahi
cemî' nevâhisiyle feth olındı. Vilâyetlerini tumar erlerine üleşdürdiler.
Kâfirlerine harac tayin etdiler. Andan devlet ilen gene hana geldiler. Evre-
nüz Gaziye Serüzi uc verdiler.

Nazım

Paşadur Hayreddin feth etdi iklim Dülendi, râhat oldu bil her iklim
Bu Âl-i Osmana hoş hizmet idi. Begendi hizmetini El ve iklimi
Paşa oldu kabul çün han yanında Ki lâzımdur ede kabul her iklim
Bilindi Hayreddin kim o (568) ve Düzildi tertib (569) bahşış her iklim
Bu tertib (570) tasnifin Hayreddin Kabul etdi anı bil cümle iklim
Etdi
Niçe yerlerde tertib (570) kapu açar Bu şimdi tertibe (571) bağladı iklim
Vezierte tertib-i erkân gerekdür Ki hayr-ı dine koşana her iklim

56 ncı Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Şahın Lala kim Öldi, Begler Begliğin
Kara Temür Daşa Verdiler, Ol Neyledi, Anı Bildürür.*

Evvel göndürdiler kim Saruhan Elinde göçer El var idi, anları sürdi,
Serüz vilâyetine geçürdi. Andan sonra vilâyet-i Arnavuda ve Manasıra
yöneldi. Ve haylı asker ilen varduğı gibi Manasır muti' oldu. Harac vaz'
olındı. Andan geldiler. Selânik vilâyetini vurdılar tâ Karlı Eline varınca.
Ve bu fethin tarihi hicretün yedi yüz seksen yedisinde vâkı oldu. Bir yıl
tamam olmadı. Laz uğraşı dahi vâkı olındı. Anı dahi beyan edem inşâallah
ül-'aziz.

Nazım

Bu çarlı bir dahi devrân etmek ister Nediser ma'niyilen bize göster
Kıbrıs çalına kanlar dökile Sünüler ola leşker içre neşter
Gaziler çekid ü kâfir kırıla Hanı şehid ede bir hâym ebter
Döne bu âlemün tâlî' bu dem Neler ede göresiz size ahter

57 ncı Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Murad Han Gazi Laz Kırılıyla Ne
Suret İten Uğraşduğunu (572) Bildürür.*

Laz kendü Murad Hana elçi göndürdi. Eyitti: "Gel (373)! Kıs Ova-
da buluşalım. Ve illâ sen dahi oğlanlarımız bile getür.", dedi. "Benüm bir
oğlum var. Anı bile getürürün (574) ", dedi. "Hele buluşalım, ya ceng ede-
vüz ve yâ sulh edevüz (575). Hakkun takdirinde her ne olsa (576) göre-
vüz (577) ", dedi. Ve illâ hana mubalağa armağanlar göndürmüş idi. Ve
kâğıdını: "Kardaşım han., deyü yazmış idi. Ve dahi eyitmış idi kim (578):
'Eyü yarağ ile gel (579) ', dedi (580). "Ben dahi seni eyü yarağ ile karşu-
layın (581) ", dedi. Andan sonra Murad Han Gazi dahi iki oğlın bile aldı.
Biri Bayazid Han idi kim onun (582) elinde Kütahiyye ve Hamid Eli san-
cağı anun idi. Ve biri Ya'kub Çelebiydi. Anun elinde Karası sancağıydı.
Murad Han Gazi emr etdi kim cemî' vilâyetün begleri eyü leşker cem' ede-
ler. Ve hazır olalar. Geleler.

Nazım

Cözildi sancağ u çalındı köşer
Yürüdiler gazâyâ niyyet edüb
Gaziler kıldı at üzre namâzı
Dedi Hakka din ü islâm senündür
Ve ger ben bahr-ı ısyân ile garkam
Niyâz etdi ve kâfire buluşdı

Bu begler bir birin gör nice gözler
Bulışmakda u oldu şimdî sözler (583)
O han etdi Hak ilen çok niyâzı
İtâ'at hazretâ (584) doğrı benümdür
İnâyet lutf u hem ihsan senündür
İki asker biri birine duruşdı

Kâfirler kim islâm leşkerin gördiler, heman dem gönderlerini doğrult-
dılar. Yürüdiler. Sağ taraftan (585) Bayazid Han durdı. Ve sol taraftan
(586) Ya'kub Çelebi durdı. Gaziler dahı tekbir etdiler. Kâfire karşı yürü-
diler. İki namaz ortasına değin ceng oldu. Sağ koldan Bayazid Han, sol
koldan Ya'kub Çelebi cüy ceng etdiler. Laz, Ya'kub Çelebi tarafından ya-
na vâki oldu. Ve ol tarafun leşkeri sındı. Ve bu taraftan Murad Hana kar-
şı Miloş Küpile (587) derler idi, bir kâfir var idi. Sünüsin (588) ardında
sürüyü (589), şabkası elinde doğrı hana yürüdi. Gaziler karşıladılar (590).
Eyidür ki : "Gidün ! Ben el öpmeye geldüm. Ve hem beşârete geldüm. Lazı
oğlıyle (591) dutdılar. İşte getürürlər, dedi. Gaziler fârig oldılar. He-
man kim erişüb ol pelid oğlı pelid hana yakın varub gönderin çevürdi. Mu-
rad Hanı sandı. Tez hanun-üzereine çadır dutdılar (592). Vâkıde Lazoğ-
lını oğlıyle dutmuşlar idi. Getürdiler. Heman kim hanun-üzereine geldi,
gördi kim han ölmüş. Dedi kim : "Hay ! Bizüm işümüz bitmiş. Nedelüm,,
dedi. Heman anı dahı oğlıyle it gibi depelediler. Andan sonra Bayazid
hazır idi, sancak dibinde kodılar. Ya'kub Çelebi taraftı hod kâfiri sınıs idi.
Geldiler, eyitdiler : "Gel ! Baban seni ister,, dediler. Heman kim geldi, anı
dahı babası gibi etdiler. Lazı oğlıyilen getürdiler. Anları dahı hallu halına
yetürdiler. Ve ol gece askere ızdırab düşdi. Sabah kim oldu. Bayazid Hanı
kabul etdiler. Göcdiler, Edreneye teveccüh etdiler (593). Ve bu mâcerânun
tarihî hicretün yedi yüz doksan birinde (594) vâkı oldu.

Nazım

Yine bir gekt ü şive dutdı âlem
Havâlar yeli esdi âlem üzre
Temâşâgâba geldi Aşkı gör
Ya sâni' sun'ına mazhar ne etdi

Teferrüc eder anı âkil âdem
Niçe nutk-ı nâtiklar oldu ebkem
Eder sun'ı temâşâ olur epeşem
Bu cem'iyyete mazhar oldu insan

58 nci Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Bayazid Han kim Tahta Çeçdi,
Neyledi, Anı Bildürür.*

Laz vilâyetine ve Kırat Ova ma'denlerine nevâhisiyle ve cemî ma'-
denlere bile adamlar göndürdiler. Zabıt etdiler. Üskübe Paşa Yigit Begi
göndürdiler kim ol İshak Begün efendisidir. Ve hem atası gibidür.
Anı göndürdiler. Vidine Firuz Begi göndürdiler. El'hâsılı Laz vilâyetinün
ekserin feth (595) etdiler. Âhir Edreneye geldiler. Gazi Murad Hanun mey-

yitin hod Bursaya göndürmüşler idi. Bayazid Han, Rum Elindeyiken Ka-
ramanoğlu, Hamid Eline haramlık etmiş idi. Evrenüzi gerü Serüzde kodı-
lar. Vardı Vodanayı feth etdi. Çetrozi da feth etdi. Ve bu yana Firuz Beg
Vidinden geçdi. Eflaka segirtti (596). Ve haylı doyum geldi. Ve bu yana
Bozna vilâyetinde Paşa Yigit Beg meggul oldu. Bayazid Hana Edreneye
haylı esir ve meblâğ getürdiler. Bayazid Han Bursaya geldi. Binâ-yı hay-
rîta (597) meggul oldu. Câmî yapdı. Mukabilinde (598) medrese ve şehir
ucunda bir imâret ve yanında medrese ve bir tımarhâne ve zâviye-i Ebû
İshâkiyye yapdı. Ve Kara Demür Daşı Edrenede kodılar kim zirâ begler
begi idi. Habar göndürdiler kim Bursaya geldi.

Nazım

Lazun ma'denlerin zabıt etdi insan
Kâfir kim hüküm ederdi ma'den üzre
O kenzi Hak yolına harc eden kim
Yaraşur Âl-i Osman adl ü bedle

Ke harc ede anı bir han u sultan
Anun hâkimi oldu şimdî bir han
Bayazid Handur ol erbâb-ı ihsan
Bu âli böyle sevdi Gani Subhan

59 uncu Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Bayazid Han Ala Şehire Varub Ne
Suret İle Feth Etdi, Anı Bildürür.*

Ala Şehir hisarı vilâyet-i islâm arasında kalmış idi. Padişahı kâfir idi.
Aydinoğlıyilen müdârâyilen (599) dirlik ederler idi. Bayazid Han niyyet-i
garâ etdi (600). Ala Şehire yürüdi. Dahı vilâyetine varmadın yolda çağır-
dup yasak etdi (601) : Kimsenün bir çöpini zulum ile almayalar (602). Ve
ber kim bu yasagı kabul etmeye yazığı kendü boynuna dediler. Hemin ki
Bayazid Han vardı, kâfirler şehirün (603) kapısını yapdı. Cenge başladı.
Bayazid Han dahı yağma dedi. Kâfir ki (604) yağmayı işitti (605), aman
diledi. Ahd ile feth olındı (606). Kanun-ı padişahlık neyise olındı (607).
Aydinoğlı dahı itâ'at ilen geldi. Vilâyetinün bazısını kendüye verdiler. Hi-
sarlarına kul (608) kodılar. Hutbe ve sikke Bayazid Hanun adına oldu.
Tımarların dahı beratı (609) Bayazid Han adına (610) oldu. Aydınoğlını
Ayasulukdan Tireye getürdiler Ayasulukı kendü kulına verdi. Aydınoğlı-
nun vakıflarınun tasarrufını kendü elinde kodılar. Ol dahı râzi oldı kim
ölmec kendü vilâyetinden çıkmaya. Ahd u peyman muhkem olındı. Baya-
zid Han Saru Han Eline yürüdi. Ol dahı bu suret ilen feth olındı. Şehel za-
man geçdi. Ol padişahlar Allah rahmetine vardılar. Saru Han vilâyetini
Karası vilâyetine zamm (611) etdi. İkisnin dahı oğlı Er Durnıla verdi. Ay-
dın Elini oğlı Emir Süleymana verdi. Andan sonra Menteşe vilâyetine yü-
rüd. Menteşeoğlı kaçdı. Demüre gitti. Anun vilâyetinün sipahisi beglerine
(612) havın olmuşlar idi. Cemî'isi Bayazid Hana döndiler. Gene tımarlu
tımarlarını kadim sipahilerine mukarrer etdi.

Sual : Bayazid Han kim bu vilâyetleri feth etdi, kahr ile mi etdi ve
yâ adl ile mi etdi?

Cevab : Cemî'isini adl ile feth etdi. Anun için kim evvelki begler hal-

kını zulum ile incitmişler idi. Bayazid Han kim her vilâyete kim vardı, halkı karşı geldiler. Anun adlı berekâtında bazı begleri dahi mutî' oldılar. Ve bu fethün tarihi hicretün yedi yüz doksan ikisinde vâki oldu.

N a z ı m

5 Ne vakt eksildi âlem intikali (613) Meger olmaya halkun kıl ü kali
Bu halkun kıl ü kali eksük olmaz Husûsâ beglerün çokdur cıdâli
Bular âdem yeyen (614) yurda be-
nüm der Bu yurt ac kurt gibi vermez mecâli
Ömür gaflet atına bindi gitti Konağında hazır bulur eceli
Âşkı dile Hakdan kim verile Bu Âl-i Osmana o Hak cemâli

60 ncı Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Bayazid Han Evvel İstanbula Varmasına Sebeb Noldı Ve Hem Anda Neyledi, Anı Bildürür.

Gelibolıdan azim leşker ile geçdi. Edreneye vardı. Niyyet etdi kim Üngürüz vilâyetine gazâ ede. Bu taraftan İstanbulun bir casusını dutdılar. Elinde dahi kâğıdı var. Üngürüze vara, habar ede kim Türk senün üzerüne varur, gafil olma deyü. Casusu kim dutdılar, Bayazid Hana getürdiler. Casus dahi doğru habar verdi kim bundan öndin dahi adam göndürmüşler idi (615) dedi (616). Beglerbegi Kara Temür Daş Eyidür : "Hay devletli sultanım ! Vâcib-budur kim evvel İstanbula düşesin kim bu İstanbulun kâfiri ve tekvürü gayet müfsid kâfirdür. Ve hem bu vilâyetlerümüzün arasında bu kâfir şehri neyler? Netekim Ala Şehiri feth etdün. Bunu dahi feth etmek gerek (617).." dedi. Han dahi bu sözi kabul etdi. Geldiler. İstanbulun üstine (618) düşdiler. Denizden ve kordan kuşatdılar. Korıdan bir nice yerden mancılıkılar (619) kurdılar. Ve ol zamanda dop iğen bilmezler idi (620). Ve bu dopun kesreti Sultan Murad ile ve (621) oğlu Sultan Mehmed Han Gazi zamanında olındı (622). Elhâsılı İstanbulun hisarını buralmışlar idi. Nâgâh bir habar geldi kim Üngürüz Tuna suyun geçdi. Sofyaya yürüdi dediler. Hündkâr dahi (623) mancılıkıları (624) oda urdı (625). Yürüdi. Alaca Hisar nevâhisinde karşıladı ve buluşdı. Kâfir kim islâm leşkerin gördiler, leşkerlerini iki bölük etdiler kim islâm leşkerin araya alalar. Bundan öndin leşker-i islâm dahi iki bölük olmuş idi (626). Bayazid Han kendü busuda durmuş idi. Gaziler hucum edüb kâfirün üzerine yürüdiler. Ol bir bölünen kâfir yürüyen gazilerün ardına geldiler (627). Heman geldükleri gibi busuda han dahi hazır idi. Kâfir leşkerinin üzerine aman vermeyüb yürüdiler (628). Bu taraftan kâfir dahi gördi kim islâm leşkeri dahi var imiş. Ürkdi. Heman kaçmağa yüz dutdı. Örindeki gaziler kiralını basdılar. Allahun fazlı, inâyetini ol kâfir leşkerin şöyle kurdılar kim kırmaktan usandılar. Esir etdiler. Ve o Kara Temür Daşın oğlu var idi. Ana Umur Beg derler idi. Bu gazâyı fakire ol habar verdi. Eyidür : "Bizüm kendü halkumuz içinde esir iki binden ziyâdeydi.." der. Elhâsılı Rum Eli ve Anadolu halkında hiç esirsiz kimse kalmadı. Gaziler gayet doyum oldılar. Ol Üngürüzün kiralı bir sehel kâfir ile kaçub gitti. Baş kurtardı.

N a z ı m

Gazâyı Bayazid Han bunda etdi Kalan kâfirleri hep dutdı satdı
Vilâyet Bosna hem Laz verdi harac Ve Arnavuda bil çok gazi gitti
Dedi Eflaka tez gel çâkerüm ol Gene İstanbula bir niyyet etdi

Ve bu gazânun tarihi hicretün yedi yüz doksan üçünde vâki olındı
Bayazid Han elinden.

61 ncı Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Bayazid Han İstanbula Tekrar Geldi, Neyledi, Anı Bildürür.

Leşker-i azim cem' etdi. Geldi, Koca Elinden Yurusa (629) çıkdı. 10
Yahşi Begi göndürdi. Şili (630) hisarını ahd ilen aldı. Bayazid Han kendü Yurusdan geçdi. Boğaz Kesenün üstü yanında bir hisar yaptı. Güzelece Hisar derler idi. Hisar kim tamam oldu, er koydı. Berkitti. İstanbul tekvürüne habar göndürdi kim : "Tez hisarı boğalt. Bana ver. Ve illâ hazır ol. Üşde üzerüne otururım (631).." dedi. Tekvür dahi bu sözi işidicek yüz 15
balık elçi göndürdi. Bağur, bağursacı altın ve gümüş dolmuş (632), Ali Paşaya geldi. Paşa dahi sanduğ ile, keseyile balıklara karşı vardı. Zirâ gayet hürmetli elçidir. Sulha, maslahata gelmişlerdür. Söz kesen ve dil dutan bile getürmüşler idi (633). Ali Paşa dahi hündkâra vardı. Gayet temelluk etdi İstanbul tekvüründen. Elhâsılı hündkârı râzı eyledi kim İstanbul içinde hündkârın kadısı otura. Ve bir mahalle mescidi ola. 20
Yaıda on bin filörü harac vere. Bu tarik üzerine sulh olındı. Darakçı Yenicisi hisarı halkını ve Göynük hisarı halkını sürüb getürdi İstanbula. Ol mahalleyi etdi ve ol mescidi yaptı (634). Ve kadı dahi nasb etdi. Masâlih-i müslimini ol kadı görür idi. Kâfir, müsülmana hüküm etmez idi. Bayazid Hana kim Temür vartası vâki olduğunda tekvür ol mahalleyi sürdi ve ol mescidi yıkdı. Şimdiki demde ol halkdan Tekvür Dağında bir köy 25
vardur. Göynüklü derler. Ve bu fethün tarihi hicretün yedi yüz doksan üçünde (635) vâki olındı (636).

N a z ı m

Bu çarh kim çegzenür pür gamza eyler Kimin Rüstem kimini Hamza eyler
(637)

Dolanur her saat bin nakş (683) bağlar Başından tâcin alur gamza (639) eyler
Kiminün ihtiyârın komaz elde Havâlar sahrasında pervaz eyler
Kimi cân u gönül verür cemâle Sahib cemâl cefâyilen (640) naz eyler
Kimi dün gün dürişür mankir ister Yolar sac u sakal başın daz eyler 35
Kamu bir ata oğludur bu âdem Ya niçün gavgaların dirâz eyler

62 ncı Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Bundan Sonra Bayazid Han Neye Meşgul Oldı.

Yürüdi, Nigebolıyı ve Silistireyi (641) feth etdi. Andan döndi. Geldi. 40

Mora tarafına gitti. Karafiriye geldi. Kendü oturdu. Dört yana akıncılar göndürdü (642). Yıkıldılar. Bozdılar. Mubalağa fetihler olındı. Andan Karafiriye bir imâret yaptı. Andan geldi. Edreneye çıktı. Bir imâret dahı anda bünyâd etdi.

N a z ı m

Gönülde bin hayal kim arzu soylar Kimi sûret bulur hem dili söyler (643)
Kimi elden gelür dil söylenicek (644) Sebeb olur sürilür El ü boylar
Çıkarur halkı Elinden soyından (645) Melül olur (646) yasa döner (647)
o doylar

63 üncü Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Bayazıd Han Despot İlen Neyledi, Anı Bildürür.

Laz kim gitdi, Bayazıd Han yerine benümdür dedi. Vilakoğlu dahı Bayazıd Hana elçi göndürdi mubalağa, armağanlar ilen. Ve hem taht kutlu olsun dedi (648). Ve hem atası (649) ağzından dahı bir mektub yazdı. Atasının (650) bir gökçek (651) kız kardaşı var idi. O Lazun dahı kıyaydı. Bayazıd Hana vermeğe ahd etmiş idi. Bayazıd Hana eyitdi : "Karavaşım al. Varsun, hizmetün etsün,, dedi. Bayazıd Han da elçi göndürdi. Kızı getürdiler. Kız kim geldi, han ile buluşdı. Maksud neyise hâsıl oldu. Kız kendü türesince durı (652) geldi. Hizmet neyise etdi. Eyitdi kim : "Kız kardaşım halayıkuna Semendireyi sadaka et (653), dedi. Han dahı kabul etdi. Göğercinliği bile verdiler. Nigeboluyı (654) vermediler. Ve bu kavl ü karar üzerine mukarrer olındı. Tâ Temür vartasına degin. Bayazıd Han sohbet esbâbın Laz kıızı elinden öğrendi. Ali Paşa mu'avenetiyyilen şarab ve kebab meclisi kuruldi.

N a z ı m

Şarâb u hem kebab meclis kuruldi Kâfir kıızı gelip kadeh sürüldi
Ali Paşa dedi hanum anı gör (655) Ki ne meclis bu sohbetde olındı
Şarab içmegine (656) Han Bayazıdın Ali Paşa kâfir kıızı bulındı
Buna dek Âl-i Osman içmediler Nola Osman kâfirilen çok olındı

Bir lâtfite bu Âl-i Osmandan : Bunlar bir sâdık soydur. Hiç bunlardan nâmeşru hareket vâki olmamış idi (657). Ülemâ bir nesneye kim yazuk deye, Âl-i Osman andan kaçarlardı idi. Orhan zamanında ve Gazi Murad Han zamanında ülemâ var idi. Ve illâ müfsid degüller idi tâ Candarlı (658) Halile gelince. Kaçan kim Candarlı (658) Halil geldi, Türk Rüstem geldi, Mevlânâ Rüstem dediler, âleme hile karışdurdılar. Halilün oğlu Ali Paşa kim vezir oldu, danışmend dahı anun zamanında çoğ oldu. Bu Âl-i Osman bir sulb kavım idi. Anlar kim geldiler, fetvâyı hile etdiler. Takvâyı götürdiler. Üşbu vilâyette kim eski akçaya kimse satu bazar etmeye ve

hem gayrı vilâyete de gitmeye, Ali Paşa zamanında oldu. Bu Ali Paşa zevvâk kişiyidi. Müsâhibleri dahı (659) zevvâk oldılar. Kadılarun fesadları zâhir oldu. Bayazıd Han hüküm etdi : "Kadıları getürün,, dedi. Vardılar, haylı kadı getürdiler. Yeni Şchirde (660) bir eve koydılar. Han eyitdi : "Varun, ol eve od urun. Kadılar bile yansun,, dedi. Ali Paşa mütehayyir kaldı. Mashara Arab derler idi, Bayazıd Hanun bir nedimi var idi. Ali Paşa anı okudı (661). Geldi. Eyidür : "Şu kadıları kurtaracak olur isen sana haylı mal vereyin (662), dedi. Mashara Arab, hana geldi. Eyidür : "Hanum! Beni İstanbula elçilige göndür,, der. Han eyidür : "Anda neylesin hay devletsüz,, der. Eyidür : "Varayın (663), tekvürden keşişler dileyin (664), der. Han eyidür : "Keşişleri neylesin,, der. Arab eyidür : "Kadıları kiralum. Keşişler kadı olsun,, der. Han eyidür : "Bire it Arab,, der. "Kadılığ keşişlere varince kendü kullaruma versem ne,, der. Arab eyidür : "Kullarun okumış degüldür,, der. "keşişler hod niçe yıllar zahmat çekmişlerdür. Okumışlardır,, Bayazıd Han eyidür : "Ya bire Arab! Hal nice olsa gerekdür?... Arab eyidür : "Hanum! Paşalar bilür anlarun hallarını,, Bayazıd Han, Ali Paşayı okudı (665). Eyidür : "Ali! Bu kadılar hep okumış midür?... der. Ali Paşa eyidür : "Ya sultanum okumadık kadı mı olur?... Han eyidür : "Ya okudılar, niçün yaramazlık ederler?... der. Ali Paşa eyidür : "Ya sultanum! Andan ötüri ederler ki bunlarun döşeleği azdur,, der. Bu şimdiki zamanda kadılar resm alurlar binde yigirmi akça, ol Ali Paşa himmetidür kim kadılarun akcası (666) çok ola. Paşalar ile, kadı-askerler ile hoş göreler.

N a z ı m

Cihan hükmi ve ger hanlar elinde Veli kulpi danışmendler dilinde
Dakar kulpına bin hile ipini Kurar duzak müslmanlar yolında
Husûsâ kim ola söfi danışmend Neler düzer bu hanlarun Elinde

Elhâşlı Âl-i Osmanun günâh etmesine sebeb Ali Paşa olmuş idi (667). Zire anun yanına hile eder Acem danışmendleri çok gelürler idi.

Lâtfite : Danışmend kim arsa ısk olur. Işık kim arsa şeytan olur.

64 üncü Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Bayazıd Han Karaman Oğhıyle (668) Neyledi.

Kim ol vakit gelüp Hamid Elini vurmuş idi (669), tekrar gene geldi. Bayazıd Han ki Bursaya geldi, Hamid vilâyetinün halkı dahı Hana feryada geldiler kim : "Hanum! Karamanoğlu bizim halumuzu katı zayıf edüb durur. Bize zulumu var,, dediler. Bayazıd Han dahı gayrete gelüb eyitdi kim : "Hak Ta'âlâ inâyet eder ise varayın (670), anı Allah onarur ise inâfa getüreyin (671), dedi. Leşker-i azım cem' etdi. Sürdi, Teke Elinden dolandı. Geldi. Karamana çıktı (672). Andâ nâgihan Hakkun emriyilen Germiyanoglu Ya'kub Beg karşı geldi. Ya'ni kim güyegüsüdür, buna itâ'at

ede. Bayazid Han dahi Ya'kub Begi dutdı Veziri, hisar begi subaşı bile ikisi-
ne İbaili hisarında habse koydı (673). Kendü Karamana yürüdi. Karamanoğlu kaçdı. Daşa girdi. Bayazid Han vardı, Konyanın üzerine kondı
(674). Şehirün kapularını yaptılar. Harman vaktiydi. Konyanın meydana
nında arpa, buğday açları çıkmış durur. Leşker halkı hisara vardılar.
Eyitdiler: "Gelün. Bize arpa ve saman satun. Atlarumuza yedürelüm," dediler.
Anlar dahi bir kaç adam göndürdiler. "Görelüm, sözleri gerçek mi," dediler.
Adamlar geldiler. Bayazid Hana dahi habar verdiler. Han bir iki kul göndürdi.
Eyitdi: "Sakinün! Kimseye zulüm etmesünler. Arpa ıssı kendü muradınca
(675) satıunlar," dedi. Anlar dahi muradlarıncı satdılar. Akcaların aldılar.
Han adamlar koşdı. Ol kişileri hisara ilettiler. Dahi şehirün halkı kim bu adli gördiler,
şehirün kapusın açdılar. Feth olındı. Etrafun şehirlerine habar vardı kim bu gelen padişah
gayet âdildür dediler. Ve ol şehirlerden dahi adamlar geldi kim hana: "Gelün!
Şehirlere (676) tımar edün," dediler. Ak Sarayı ve Nigdeyi ve Kayseriyyeyi verdiler.
Ve Develünün Kara Hisarı, üç hisarı cümlesin nevâhisiylen teslim etdiler.
Karamanoğlu dahi elçi göndürdi. Eyitdi kim: "Her ne kim şimdiye değin olındı,
ümiddür kim afiv olına," dedi. Çaharşanbadan had konıldı (677). Ötesin
Karamanoğluna dedi. Çaharşanbadan sınır edüb verdiler. Berisine hündkâr
kendü kulların kodı; Bayazid Han dahi gerü Bursaya geldi.

N a z ı m

Velidür her ne han kim âdil olsa Degül sıybı cihan ana kul olsa
Süleyman adı edüb cihanı Süleyman meslûdür han âdil olsa
Gönül şehri adâvetden yıkılır Adâvet hem yıkar El ma'mur olsa
Âşık koma gönlünde adâvet Bozar imânım (678) ger bil kil olsa

65 inci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Kasdamonıyı Bayazid Han Ne Suret İle Aldı, Varduğın Beyan Eder.

Yürüdi. Daraklu Borlıyı feth etdi. Vardı, Kasdamonıya indi. İsfendiyar Sınaba kaçdı. Vardı, andan Bayazid Hana elçi göndürdi kim: "Benüm hanumdan ümidüm bu idi kim beni hizmetine kabul edeydi. Ve illâ bu oturduğum yercügezi bana sadaka ıtsün," dedi. Bayazid Han dahi bu sözi kabul etdi. Kıvrım (679) Yoldan aşağısını sınır etdiler. İsfendiyara (680) kodılar. Bâki vilâyetini Bayazid Han tasarruf etdi. Gerü Bursaya geldi. Bu fethün tarihi hicretün yedi yüz doksan yedisiylen sekizinün arasında vâki olındı.

N a z ı m

Ne fi'l eder müdâm bu çarh-ı gerdân Karaman kara daşa serv-i gerdân
Bayazid aldı Elin verdi kula Avare oldı sipâhî ü merdân
Sılfke sele verdi göz yaşından Cigerler kana gark mahv oldı gamdan (681)
Ne vardır bunda varlık bir nefesdür Bu varlığını seni etdi ve gıyân

66 ncı Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Bayazid Han Amasyayı Ve Sivazı Ne Suret İle Aldı, Anı Bildürür.

Amasyayı Bayazid Hana kendü sahibi verdi. Ve ol hinde kim Kadı Burhaneddin Amâsiyyenün sahibini incitmiş idi. Bayazid Hanun tasarrufındayken Kadı Burhaneddin Allah rahmetine vardı. Oğlu küçük (682) kaldı. Ve bir kızın dahi Dulkadiroğlu Nasreddin Bege vermiş idi. Burhaneddinün oğlunu Nasreddine göndürdiler. Anun için kim vilâyetün ayanları Bayazid Hana adam göndürdiler idi, gel deyü. Bayazid Han dahi sürdi, Sivaza geldi. Hep vilâyetün a'yanı karğu geldiler. Kanun-ı padişahlık neyise olındı (683). Bayazid Han dahi Sivazı oğlu Emir Süleymana verdi. Yürüdi, Erzincana vardı. Begi Tahranatı itâ'at ilen karğu geldi. Kendüyi Bayazid Han dahi gene yerinde kodı. Avratını, oğlunu, kızını Bursaya göndürdi. Yürüdi, Malatyayı aldı. Ve Derendeyi (684) ve Divrigi aldı. Andan Behisniyi de aldı. Elhâşlı ol vilâyeti feth etdi. Durmadı. Tâ Bursaya geldi. Tahranatı gene Erzincana göndürdi. Horendesini Bursada ahı kodı.

N a z ı m

Neden dostluk umarsın bu işünden Ayırarsın beni sevdiğim eşimden
Benüm rahatum olmaya cihanda Ki yollar gözleyem yaz u kışumdan
Oğul, kız avratum benden cüdâdur Ya lezzet mi bulam ben cünbişimden
Sebeb sen olarsın bu firkatuma Ne doğruluk umarsın bu düşumdan
Bayazid, Tahratandan dostluk umma Ki eydür sen ayırdın yoldaşumdan
Cihanı bu (685) nev'e sûret dutmamışdır Cihanı oynayanlar utmamışdır
Ne zâhir etmedi bu suffa-i nûk Kim anı kara doprak etmemişdür
Var indü bu gıveye mağrur olma Ne gussa var sana kim etmemişdür.

Bu fethün tarihi hicretüni yedi yüz doksan sekizinde vâki olmuşdur (686).

67 ncı Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Saru Han Beglü kim Filibe Yöresindedür, Anı Ne Vech İle Sürdiler, Anı Bildürür.

Saru Han Elinün göçer halkı var idi. Menemen ovasında kışlarlar idi. Ol iklimde duz yasağı var idi. Anlar ol yasağı kabul etmezler idi. Bayazid Hana bildürdiler. Han dahi oğlu Er Durrıla habar göndürdi kim: "O göçer evleri ne kadar kim vardır, öget zabt edesin. Yarar kullarına ısmarlayasın. Filibe yöresine (687) göndüresin," dedi. Er Durrıl dahi atasının sözini (688) kabul etdi. Şöyle kim ne buyurmuş idi, dahi ziyâde etdi. Ol göçer evleri göndürdi. Geldi, Filibe yöresine kondurdular. Şimdiki demde Saru Han Beglü kim derler Rum Elinde, anlardırlar. Paşa Yigit Beg o kavmun ulustıydı. Ol zamanda anların ile bile gelmiş idi.

Nazım

Kanundur padişahlar sürgün ede Ki ya'nı bir dahı El ma'mur ede
Ve gerçe incinür halk ol seferden (689) Bu Tanrı takdirdür dahı nede
Gözetsen takdiri hoş muti' olsa (690) Olur rahat ki ol nasibüm ede

5 Sual : Bayazid Han kim Malatya'yı aldı ve ol vilâyetleri kimlerden aldı?

10 Cevab : Malatya'yı Türkmandan aldı. Behisniyi de Türkmandan aldı. Divrigiyi Kürtten aldı. Bunlar dahı kadim padişahlar degüller idi. Ertene- den sonra bunların ol vilâyetler ellerine girdi (691). Hükim etdiler. Kaçan kim Bayazid Han ol vilâyetleri aldı, ol begler Araba kısıldılar. Kaçan kim Bayazid Hana Temür vartası vâki olıncağaz (692) Mısır sultanı sebebi- yilen gene yerli yerine vardılar. Ol vakıtdan berü bunlara Mısırlı hüküm eder oldı.

15 Sual : Ya ol Rûm vilâyetinden, Bayazid Handan kaçub gidenlerin halları noldı?

20 Cevab : Bazıları Temüre vardılar. Tahratan ve Germiyanoglu ve düz- me Aydınoglu ve Menteşoglu ve İsfendiyaarın dahı elçisi bile vardı. Bun- ların her biri bir nev' ile vardı. Germiyanoglu İpsili (693) habsinden ve- ziriyilen kaçdı. Ayucılara, maymuncılara uydı. Temüre vardı. Menteş- oğlu saçın, sakalın yolıtdı. Işık olup vardı. Aydın Beg oğlu çerçilik ede var- dı. İsfendiyaar elçisiyilen Tahratan nöker olub bile vardı (694). Heman bunlar kim Temüre vardılar, halların arz etdiler. Ve hem yalvardılar. Eyt- diler kim : "Ay şahib-kıran ! Bize merhamet et kim gayet mazlumlarmız, dediler. Ekser tahrik etmek Tahratanın ve Germiyanoglundur. Zirâ biri habsinden çıkdı, vardı. Ve biri dahı oğlndan, kızından, avratından ayrılmış idi. İmdi bunların sözi müfid oldı. Temür bedbahtı kendülerine uydur- dılar.

Nazım

30 Sıkâyet ta'n edüben etmedün sen Sebeb oldun helâk oldı niçe ten
Bozılmak bünyadın etdün Temüre Niçe günahsuzlar terk etdi vatan
Dediler mal alıpdur yok kıyâsı Nola kim ehlimüzün gide yâsı
Oğul, kız, kavım, kardaş, Elden ayru Bulmaz halkumuz geye palası
Unutdılar kamu varlıklarını Dilciler Tanrıdan bir baş halâsı (695)
Dediler biz günah etmedük ona Degüldür bir kolumuz ona âsi
35 Komadı bir kara pul elümüzde Gedâyiler verür bize yeyesi
Dediler derdümüz öküs, devâ yok Yüzümüz kalmadı halı deyesi
Gene bin dürlü defter zâhir oldı Ezel takdir ne yazdı âhir oldı
Döşendi âleme zulm ü dalâlet Muti'ler cümle Hakka nâzır oldı
Karışdı murdara müsmil seçilmez Yemege it Çarâday (696) hâzır oldı
40 Dokındı daş daşa bu halk kaçarlar Öküzler yüklemeye katır oldı
Aluk bulmaz götüre bir kişi kim Ve ger bulsa bir eski hâsır oldı
Temür mel'un tekebbürlük edelden Niçe altın gümüşler bakır oldı (697)

Cevab : Temür, beglere eyidür : "Hay begler ! İmdi bu Yıldırım Han

(698) hod gazi handur (699). Siz dersiz kim bizüm günahumuz yokdur. İmdi, hanlar hod sebebsüz kimseyi incitmezler, der. "Ve hem sebebleri dahı bir nice envâ'dur. Biri bu kim sizden yarmak (700) diledi (701). Biri dahı eyidür : Gelün, bana dapı kulun (702) der (703). Biri dahı ben gazâ- ya varanda (704) bana çeri verün der (705). İmdi siz bunların (706) bi- rini kılmasanız türedür kim sizi incideler. İmdi bu sözünüz sizün yalan ve ya gerçek bolgay. Ve ger gerçeksiz, hanlara bunun gibi hal lâyük degüldür. Ve ger siz yalan olasız size dahı lâyük olmaya kim hanlara töhmet edesiz. Hele elçi göndüreyin (707). Göreyüm han dahı ne der... Bu yanadın Ger- miyanoglu eyidür : "Hanumuz ! Bizüm halumuz ikiden hâli degül. Ya ger- çek ve ya yalandur. Ve eger gerçek olsa mürüvvet senün. Ve ger yalan olsa padişahlara hod feth-i vilâyet âdetdür, dedi. Pes Germiyanoglundun sözine elçi gerekdür dediler. Elçi yarağın etdi kim göndüre. İştidi kim Sultan Ah- med ve Kara Yusuf Şamun (708) habsinden kaçmışlar. Yıldırım Hana varmışlar. Temür dahı elçisine sabr etdirdi. Tâ şuna değin kim bu iki beglerin hallarını bile kim hanun yanında durur mı, gider mi (709). Şehel vakt durdılar. Ve gittiler. Temür dahı elçisini göndürdi.

Sual : Ya ol begler andayiken elçisini niçün göndürmedi?

20 Cevab : Temür eyle sandı kim bu begler varalar, Yıldırım Hanı ken- dünün üzerine getürerler. Gördi kim kendünün tasavvur etdüğü degül imiş, elçi göndürdi. Elçi geldi. Kâğıdını ve armağanını çekdi. Bayazid Han ne kâğıda ve ne armağanına hiç iltifat etmedi. Ve kendü bir darbu kâğıd (710) yazdı. Elçisinin (711) eline verdi. Göndürdi. Elçi kim gitti, Bayazid Han vezirlerine eyidür : "Tez yarağ edün (712) kim Temürün üzerine gi- derin (713). Anı vilâyetinden beri çıkarmazın (714) .. der (715). Ali Paşa (716) eyidür : "Devletlü sultanun ! Ne hâcet kim leşkerümüze zahmat çekdurevüz (717)? Koyalum, gelün. Vilâyete girsün. Şöyle kuralım anları kim kendü vilâyetlerine habarların yine biz göndürelüm, dedi. Begler bu rey ü tedbiri müveccah görüb begendiler. Revâ gördiler ve cümlesi kabul eylediler. Bayazid Hanı kendü reyine komadılar. Leşker cem'ine meggul oldılar. Temür andan yürüdi. Bayazid Han, Vilakoglu'na gel dedi. Ve hem kendü leşkeri (718) Rum Eline cem' etdi. Hazır oldılar. Temür dahı Svaza geldi. Cenge bağladı. Lakım (719) urdı. Baruları (720) yıkdı. Halkını esir etdi. Bunlara kim bu hal vâki oldı, Mısır leşkeri Halebe geldi deyü Temü- re haber geldi. Temür dahı (721) Şama teveccüh etdi. Vardı, Halebe çık- 35 dı. Halebün yanında Mere-i Dâbık (722) yazısında uğraşdılar. Mısır leş- kerı sındı Türkman hayın olduğı sebebden (713). Sultan kaçdı. Temür Ha- lebe vardı. Haleb halkı hisarı vermedi. Mubalağa adam kırıldı. Hisarı aldı. Zulümü kemalinde etdi. Zire Temür a'zam-i eşirâdan idi. Andan Hamaya vardı. Anı dahı Halebden bedter eyledi. Andan Hamusa vardı. Hamusda 40 mezarlar gördi. Sordı kim : "Bu ne mezarlardur?... Eytidiler : "Resül ulâ- hun sallâllahu 'aley ve sellem eshablarındandur. Hâlid ibn-i Velid derler. Bu vilâyeti feth eden budur. Ve biri dahı Kâ'b üi-Ahbârdur. Ve biri 'Am- rev ibn-i Ümeyye (724) dır. Bu mezarlar kim görürsüz, cem'i'isi (725) Re- vâ sül ulâhın eshâbındandur, dediler. Humusun halkını esir etmedi. Ve illâ 45 halkına mâl-i amânî (726) aldı. Mubalağa mal aldı. Andan Ba'albeke

vardı. Anı dahi yağma etti. Andan sürdi. Şama vardı. Hısarını yapıldı. Açımadılar. Bir nice gün eyü ceng olındı. Tarafeynden (727) çok adam kırıldı. Ahır şehiri yağma etti. Yezidün kabrin (728) buldı (729). Sönüklerin (730) çıkardı. Yakdı. Kabrini (731) necis doldurdu. Ekseri Şama kahı Yezid ol şehire yakın yatduğundan ötüriydi. Andan sürdi. Gene Kara Bağa çıkı. Kişi anda kışladı. Yaz kim oldı. Rûma teveccüh etti. Erzincana geldi. İsfendiyar karşı vardı (732). Temür ilen bile geldi Saru Kamışa değin. Bir gece sivişti. Destur almadın kaçdı. Gene Kasdamoniya gitti (733). Temür Engüriye doğrudı (734). Bu tarafından Bayazid Hanı heman evvelki tedbirünün üzerinde kim kendü vilâyetinden ve gayri vilâyetden yazılı leşkerini çıkara (735) ve hem serehor dahi süre (736), tâ İstanbuldan dahi bile çıkardı. Rûm vilâyetinde serehor Bayazid Handan ihdâs olındı (737) veziri Âl Paşa mübâseretiyilen. Ve hem Bayazid Han üç oğlun dahi bile almış idi. Emir Süleyman Aydın Eli sancağı ve Karası sancağı ve Saru Han bile. Mustafa, Hamid Eli sancağı ve Teke sancağı bile. Ve Sultan Mehmed, Amasya leşkeri ve cemi'i Rûm leşkeri bile. Ve bu leşkerleri ki cem' etti, Tatari ve gayri leşkeri kendüyle bile yürüdiler. Anlar dahi Engüriye vardı. Temür-i bedbaht dahi geldi. Perşenbih gün, sabah Temür kondı. Bayazid Han ikindiyyin kondı, biri birine karşı. Temür hendek kesdi. Cum'a günü sabah oldu. Oturdılar. Etrafda cum'a namazı kılındı. Sultan Bayazid sancakları çözdürdi. Köşler çalındı. Saf her saf alaylar bağlandı. Hemin kim mukabil oldılar, Tatar hayın oldu. Kendü begleri oğhyidi kim Erzincan begi Tahratan kim ol Erdanunun kardaşı oğludur. Germiyan leşkeri Germiyanoglu'na döndiler. Elhâsılı her vilâyetün leşkeri kendü beglerine döndiler kim onlar Temüre varmışlar idi. Vilakoğlu kâfir çerisi bile eyü ceng etti. Ve gördi kim her taraf kolaylu kolayına gittidiler, Vilakoğlu dahi kendü kolayına gitti. Oğlı Mustafa atından (738) ayrıldı. Belirsüz oldu. Emir Süleyman dahi paşaları aldılar. Ara yerden çıkıdılar. Gittidiler. Sultan Mehmed Amasya leşkerini alub Amasiyyeye gitti. Bayazid Han kendü kapısı kuhyilen kaldı. Solak Karaca derler idi bir kulu var idi. Eydür : "Hay Bayazid Han ! Kanı ol güvendiğün oğulların, ol sancağın begleri, ya ol sarhoş vezirlerün? Ne gökecek yoldaşık etdiler sana, dedi. "Akçayı harc etmedün (739). Hazineye koydun (740). Oğlancuklarm rızadur dedün (741). Bayazid Hana bu söz (742) gayet acı (743) geldi. "Bana minnet imi edersiz, dedi. Atını depdi. Kulun arasından dışra çıktı. Bilesince bir haç yaya oğlanıyla bir niçe (744) solak vardılar. Çağadayun alayın bir birine vurmağa (745) başladılar. Germiyanoglu gördi. Eydidi (746) : "Hay ! Bu ceng enden Bayazid Han kendüdür. Ne durursuz?, dedi. Filhâl adamlar üşdiler (747). Atınun dört yanından sarmışdılar (748). Duttılar (749). Temüre getürdiler. Atından yıkmadılar. Temür çağırdı kim : "Atından düşürmen, dedi. "Benüm koltuğuma girün, der. Çadırda oturmış idi. Koltuğuna girdiler. "Hanum ! Ata bin, dediler. Eydür : "Hay kaltaklar ! Ben ata binüb nereye varayım?, der. "Padışahlar hareket etmek çayız degüldür, der. Yürüdi. Çadır kapısına geldi. Bayazid Hanı dahi ta'zim ile atdan indürdiler. Temüre karşı vardı. Görüşdiler. İki si bir halınun üzerinde oturdılar. Temür çağırtdı kim çeri şimdengerü (750)

otursunlar (751) dedi. Ve illâ her kişi kendü kazancına seğırdür. Helâl, haram demez, devşürür.

Nazım

İki kötrüm sebeb oldu fesâda Ve hem iblis safâ verür hasede
Hased (752) odına yandı Rûm u Ne işler işledür oldu şurada
Sam gör
Ve gerçe bu o sâni' masnu'dur Sebeb bu iki kötrümdür burada (753)
Buların uyduğı nefis ü havâdur Aşkî sen var uyma bu garada (754)

Sual : Ay derviş ! Sen hod o cengde bile degül idün. Ya bu mâcerâyı kimden nakl edersin?

Cevab : Bursanın bir nâyıbı var idi. Koca Nâyıb derler idi. O Bayazid Hanun solaklarından idi. Ol vaktin kim hanı dutdılar, ol dahi han ile bileydi (755). Bayazid Han kim Ak Şehirde Allah rahmetine varıcak ol dahi bileydi (755). Fakir dahi ona sordum : "Temür, Bayazid Hanı nice saklar idi (756) ? ... Ol eyidür (757) : "Temür bir taht-ı revan düzdürdi kafes gibi iki at ortasında (758). Her vaktin kim göçerler idi, kendü öninde (759) yürüdür idi. Kaçan konsalar kendü çadırı öninde kondurur idi, dedi. Ol Koca Nâyıb ki derin, Sultan Mehmede vardı. Sultan Mehmed dahi Amasiyye hisarının duzdarlığını vermiş idi (760). Kaçan kim pir oldu, Sultan Murad anı Bursaya getürdi. Nâyıblığın verdi. Fakir (761) kim ondan nakl etdüm, onun hikâyetinün ekserini demedüm. Anun için kim söz uzanur.

Nazım

Kâfir etmez Temür etdüğü işi Ki neler çekdi erkek ile dişi
Şeriat ehlini durmaz kıradı Bilinmez neyidi dutduğı duşu
Hânkah, mescid, medrese yıkdı Geçürdi Aydın Elinde o kuşu
Temürün zulmü çokdur (762) âlem içre Ne ola görmedi zulmını kişi (763)
Ayağı basduğı Eller yıkıldı Yigidün kocanın kalmadı dişi

Ve her vilâyeti kendü beglü begine verdi. Vilâyet-i Osmanı Tatara verdi. Bayazid Han işitti. Temür, gâh gâh göç üzerinde gider iken Bayazid Hana gelür, selâm verür idi. Bir gün Bayazid Han, Temüre eyidür : "Temür Beg ! Senden bir dileğüm vardur, der. Temür eyidür : "Söyle. Her ne der isen kabul ederim, (764) der. Bayazid Han eyidür : "Tatari bu vilâyetde koma. Al. Bile git, der (765). Temür eyidür : "Kabul etdüm, der. "Kaçan kim seni Semerkandan gene göndürsem gerekdi, Tatar seni gene vilâyetüne getüre, der. Çünkü Bayazid Han işitti Semerkanda gideceğin, bemen kendü masâlihün (766) gördi. Kaçan kim Temür göcdi, kendü vilâyetine teveccüh etti, Tatarun cemi'isini sürdi. Ve Kır Şehrini ve Sivri Hiyeletine teveccüh etti. Bayazid Han alması idi bunları. Temür Kelacığı gene İsfendiyara verdi. Bayazid Han alması idi bunları. Temür umar idi kim Bayazid Hanun oğlanlarının (767) birisi kendüye geleyidi kim Bayazid Hanun vilâyetini ona mukarrer edeyidi. Gördi kim kimse

gelmedi, anun için Karamanoğlu'na verdi. Ve hem Karaman vilâyetinden çıktı, gitti. Ve bu mâcerânun tarihi hicretün sekiz yüz dördünde vâki olındı (768).

68 inci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Bayazid Han Allah Rahmetine kim Vardı, Kaç Oğlu Kaldı (769) Ve Hem Anlar Noldılar, Anı Bildürür.

Altı oğlu kalmış idi. Beşi ma'lûm, biri nâbedid (770) olmuş idi. Emir Süleyman ve Mehmed ve İsa ve Musa ve Kasım. O küçücük sarayda kaldı. Nâbedid olan Mustafadur. Emir Süleyman Ali Paşa, İne Beg Subaşı ve Hasan Ağa aldılar. Rum Eline gittiler (771). Ve Sultan Mehmed gerü Amasiyyeye gitti. İsa ve Musa Bursa vilâyetinde ve Karası vilâyetinde biri birin kovup yürürler idi. Âhır Musa İsaya giderdi. Kendü geldi, Bursada oturdu. Emir Süleyman Bursaya geldi. Musa kaçdı. Karamana gitti. Emir Süleyman bir kız kardaşını, kim Fatma kadındır (772), ve kiçi kardaşı kim Kasımdur, anları İstanbulda rehin kodı kim hiç yağılık olınmaya (773). Âhır, Emir Süleyman gerü Rum Eline geçdi. Bu tarih hicretün sekiz yüz beşindeydi. Sultan Mehmed ışıtdı kim kardaşı Emir Süleyman tahta geçmiş, elçi göndürdi. Eyitdi: "Emrem (774) sağ olsun. Atamuz gittiysen emrem (775) bize atadur.", dedi. İki at peşkeş göndürdi. Emir Süleyman dahı bir niçe oğlan ve câriyeler göndürdi. Sultan Mehmed kabul etdi. Emir Süleyman Karamanoğlu'na elçi göndürdi. Ve Germiyanoglu'na dahı elçi göndürdi. "Kardaşum Musa'yı koy; vermen kim ben süzün ile gayetde eyü dostluk edeyin (776) ", dedi. Musa bildi kim kardaşıyla Karamanoğlu barışdı, Karamandan kaçdı. İsfendiyyara vardı. Emir Süleyman Bursadaydı. ışıtdı kim Musa, İsfendiyyara vardı, üzerine teveccüh etdi. Yürüdi. Göynük yanında bir su kenarında kondı. Yaz idi. Kış dahı oldu ve hem kışladı. Ve ol menzilden geçmedi. Ol makamun adı Beg Kavağı oldu. Anun için kim Emir Süleyman dâym ol kavak dibinde sohbet eder idi. Ve ol arada İsfendiyyar ile dahı barışdılar. Andan göcdiler. İznike geldiler. İznike yine (777) sohbet meşgul oldu. Ali Paşanın müft şarabıyken. İsfendiyyar dahı Musayı Sinabdan gemiye koydu. Eflaka göndürdi. Anun begi Mirciyyidi. Emir Süleyman ışıtdı kim Musa Rum Eline geçdi, bu dahı göçdi. Edreneye vardı. Gene sohbet meşgul oldu. Rum Elinün begleri dahı bildi kim Musa Rum Eline geçdi, Eflaka gelmiş, habar göndürdiler: "Gel kim kardaşunun padişahlıktan (778) safası yokdur. Zirâ ki gece ve gündüz sohbetden eli degmez.", Musa kim bu habarı ışıtdı, sürdi, Silistreye (779) geldi. Andan geçdi. Rum Elinün tavalıları (780) ve timar erleri ve cemi'isi Musaya vardılar. Doğru Edreneye sürdiler. Emir Süleymana habar geldi kim: "Kardaşum Musa erçdi. Cemi' Rum Eli ana döndü.", dediler. Emir Süleyman dahı mahmur yatur idi. Güc ile kaldurdılar. Eyidür kim: "Benüm memleketimde anun ne hüküm vardır ve kim ne ister?, der. Hemin böyle deyince "Hay Musa geldi.", dediler. Kaçdı. Bir köye düşdi. Ol köyde Allah hükmüne (781) vardı. Sonra o köyliyi Musa köy ile oda urdı kim: "Siz benüm kardaşımı niçün öldürdünüz ve kardaşım-da ne işünüz var idi., deyü.

Nazım

Görün mansabun yoldan çıkardı Sevinüb doğuñ elden çıkardı
Ne etdün halka kim yüzün çevürdi Sevenler cümle gönülden çıkardı
Şarık u çeng ü çagana ü hem saz Müsâhibün olur (782) başdan çıkardı

Musa Rum Elinde tahta geçdi. Tarihi hicretün sekiz yüz on üçünde yidi.

69 uncu Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Kardaşı Emir Süleymandan Sonra Rum Eli Tamam Musanın Elinde Oldı.

Sancak begleri ve timar erleri tamam, bıkusur gelüb ita'at etdiler. Nevâhidâğı kâfir begleri gene âsi oldılar. Ve bu tarafdan Sultan Mehmed ışıtdı kim kardaşı Emir Süleyman Allah rahmetine varmış ve kardaşı Musa Rum Elinde tahta geçmiş, Sultan Mehmed dahı sürdi, Bursaya geldi. Bursaya kavmı istikbale geldiler. Tahta geçdi. Oturdu. Cemi' Emir Süleyman hükm etdüğü yere o dahı hükm etdi. Dahı ziyade Amasiyye vilâyeti elinde imdi bu yana Rum Elinde Musayı (783) görölüm neyler: Kır Şah Meliki vezir edindi. Mihaloğlu Mehmed Begi Rum Eli begler begisi etdi. Sımavna Kadısı oğlını kadi-asker edindi. Kendünün kuli Azab Begi emir-i alem etdi. Ve her sancığı kendünün bir kulına verdi. Emir Süleymanın dahı bir oğlu var idi ve bir kızı. Kaçdılar. İstanbula girdiler. Musa yürüdi. Vidin âsi oldıydı. Her birin zabt etmeğe başladı. Pirevidini (784) aldı. Yanında Matarı dahı aldı. Laz vilâyetine yürüdi. Köpriliyi aldı. Ve hem Oğcabolıyı (785) dahı aldı. Durmadın akınlar eder oldı. Gâh gâh İstanbula dahı seğirdür idi. Kapusun dahı yapırdı. Geldi, Silivriye düşdi. Bunun ile ceng eder iken Kır Şah Melik müdârâyilen kaçdı. İstanbula girdi. Musa hileyi eddi. Göçdi. Gene Edreneye vardı (786). İntizar (787) oldu kim çarh ne suret göstere.

Nazım

Musanın sıdki budur kim duta cümle âlemi (788)
Takkiri Hakdur eden tedbir ko sen âdemi
Mâlik ül-mülkür ki o mülkin düzben hem bozan (789)
Bir kulına vermedi Hak üşbu cümle âlemi

Musanın cülûsının tarihi hicretün sekiz yüz on üçünde (790) vâki oldı.

70 inci Bâb

Bu Bâb Anun Beyanındadır kim Sultan Mehmed İbn-i Bayazid Han Diler kim Kardaşı Musayyilen Bulısa, Bu Vilâyeti Çekişeler, Devlet Her Kankısının İse Ol Vara, Hâkim Ola.

Sultan Mehmed, Veziri Bayazid Paşaya eyidür: "Rum Eline geçmeğe tedbük edün., der. Kır Şah Melik kim Musadan kaçub İstanbula girdüğü

vaktin andan Sultan Mehmede gelmiş idi (791). Bayazıd Paşa eydür : "Sultanum ! Kör Şah Melik Begi okuyalım. Görelüm ol ne der..." Okudular. Geldi. Eyitdiler : "Rum Eline geçmek isteriz. Tedbir nedir..." dediler. Kör Şah Melik eydür : "İstanbul tekvürine elçi göndürmek gerek kim andan gayrı yerden geçmeğe derman (792) yokdur..." dedi. Anun için kim Gelibolu Musanun elindeydi. Gegibüze (793) kadısı Fazlullahı elçi göndürdiler. Anun için kim İstanbul tekvürü ana itimad eder idi. Anun için kim konşuyıdı. Fazlullah vardı (794). Tekvüre söz neyise olındı (795). Ahd u peyman dahi etdiler (796) Geldi hündkâra maksud habarını verdi. İş muradca oldı. Hündkâr dahi devlet ile Bursadan çıktı. Yürüdi, geldi Yurusa çıktı. Fakir Geyvede (797) kaldum. Orhan Begün imamı oğlu Yahşi Fakınun evinde hasta oldum. Menâkib-i Âl-i Osmanı tâ Yildırım Hana gelince imam oğlından nakl ederin. Sultan Mehmed kim Yurusa kondı, İstanbul tekvürü gemiler göndürdü. Sultan Mehmed Rum Eline geçürdi. Musa igitdi kim Sultan Mehmed kendüye geli yürür (798) heman Edreneye kalkdı. Laz vilâyetine yakın vardı. Sultan Mehmed vardı, Encügeze kondı. Evrenüz oğlu Ali Beg anda geldi. Encügezden göçdiler. Ol gün Mihaloğlu Yahşi Beg geldi. Mihâl (799) hod Musanun begler begisiydi Oğlını kendü göndürdü. Elhâsılı Sultan Mehmed Edreneye vardı. Ve cemi' begler kaçdılar. Sultan Mehmede geldiler. Musanun yanında akıncı kaldı ancak. Samakovda uğraşdılar. Musa kaçdı. Atı çamura çökdü (800). Kendünün bir kulu var idi. Terzi Saruca derler idi. Musanun atınun sinirini çaldı. Musayı dutdı. Sultan Mehmede getürdi. Aşşamın çadırda maslahatı neyise gördiler. Ol gece gene Bursaya, dedesi yanına göndürdiler. Mihâl (801) dutdılar. Tokada, Bidevi Çardağa göndürdiler. Sultan Mehmed ayda bin akça ulûfe etdi. Ve Simavna kadısı oğlın dahi oğlu, kızını İznike göndürdiler. Sultan Mehmed ana dahi ayda bin akça ulûfe etdi. Musanun kulu Azabı Beg kaçdı. Eflaka gitdi. Rum Eli Sultan Mehmede feth oldı (802). Etrafun beglerine elçi göndürdiler.

Nazım

Kadimden türedür kardaşa kıymak Atayı anayı gussalı komak
Kabil kim Hâbile kıydı ezelden Âdet oldı ki hanlar buna uymak
İsa yâ Musa u Emir Süleyman İşidün bu türe ehldür ahmak
Fenâ olur cihan için ne zahmat Cihanda adını kanlıya dakmak

Sultan Mehmedün tahta geçmesinin tarihi hicretün sekiz yüz on altısında vâkı olındı.

71 inci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultan Mehmed Rum Elinde Kardaşı Musayilen Meşgul İken Bu Taraftan Karamanoğlu Bursaya Ne Suret İle Geldüğünü Bildürür.

Karamanoğlu hucum etdi. Yürüdi, Sivri Hisara geldi. Anun için kim kendü elindeydi. Dört yanın yıka boza, haramılık ede Bursaya geldi. Ha-

Terâhîr-i Âl-i Osman

ci İvaz Paşa dahi Bursanun subaşıysıydı. Karamanoğlu dahi gelmedin şehrin halkın okudu. Eyitdi : "Müsülmanlar ! Padîşahumuz Rum Elindedür. Karamanoğlu geli yürür. Hisar yarağı olan kişi hisara girsün..." dedi. "Ve anun kim hisara yarağı yokdur, hisarda mahbus (803) olmasun..." dedi. Ve hem halk dahi anun gibi (804) etdiler. Karamanoğlu kim Bursaya geldi, şehri oda urdı. Hisara cenge başladı. Mubalağa cengler olındı. Âhur diledi kim Binar Başı suyundan ki hisarın daşra yanında göl eylemişler idi, diledi kim ol gölün suyunu kesüb kurudalar. Bursa kapısının zından kapısının daşrasından lakım (805) urdılar kim gölün suyunu çekeler; hisar yanındağ dereye akıdalar. Subaşı Hacı İvaz Paşa duydu. Hisardan çıktı. Lakımcıları (806) kıldı. Karamanoğlunun ol umduğı dahi kesildi (807). Otuz bir gün ceng olındı. Gâh gâh hisar halkı hisardan çıkar idi. Haylı adam alurlar idi. Getürürler idi. Karamanoğlu karşısına hisardan aşağı boğazından asa korlar idi. Bunlar cengdeyiken nâgâh bir gün Kapluca imaretine Musanun ölüsi geldi. Karamanoğlu vardı, ölüyi gördi. Heman ol gece kuyruk göte kısıdı, kaçdı. Kırmastı yolundan dolandı. Kara (808) ağırı ve katı renc yedi. Hamid Elinden geçdi. Kendü harâbâtına (809) vardı. Kadı-askeri Kara (810) Mürsel eyitdi : "Beğüm !", dedi, "Ben duâ-cım göndür. Varayın (811), Osmanioğluyile sizi barışdurayın (812)" dedi. Karamanoğlu eydür : "Hay ! Ne sözdür ! Elbette ol benim üzerüme gelür se (813) ben anun ile haklaşurım..." dedi. Bu sözi kabul etmedi. Kendü biline yürüdi. Bu mâcerânun tarihi hicretün sekiz yüz on altısında (814) vâkı oldı.

Nazım

Adı kim gelse gitse olsa mağbûn Ola hâl olma şâdi ola mahzûn (815)
Anun bahtı karalığı yeter pes (816) Senin tâl'ûni Hak etdi meymûn
Yüri, gönü Karamanun karadur Karanulukda kaldı zâr u mecnûn (817)

72 nci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Emir Süleyman kim Allah Rahmetine Vardı, Oğlını kim İstanbula İletdiler İdi, Nolduğın Beyan Eder.

Sultan Mehmed kim kardaşı Musayilen kovuşur iken İstanbul tekvürü kim Emir Süleymanun oğlını almazlandı (818). Ya'ni kim Sultan Mehmed ile ahd u peyman var idi. Anun için oğlını (819) kabul etmedüm demek ister. Oğlan dahi İstanbuldan çıktı. Eflaka gitmek istedi (820). Karun ovasının akıncıları oğlanın yanına vardılar (821). Eyitdiler kim : "Gel berü. Biz senün ile oluruz..." dediler. Aldılar, Yanbohya (822) İletdiler. Sultan Mehmede habar oldı. Bu habarı işitdğı gibi Sultan Mehmed dahi oğlanın üzerine hucum edüb yürüdi. Yanında olan akıncılar dağıldılar. Kaçdılar. Oğlanın bir lalası var idi. Terzi başı Zağanus derler idi. Ol, oğlanı dutdı. Sultan Mehmedün eline verdi. Sultan Mehmed dahi oğlanın gönlü gö-zünü acdı. Dünya gözünü ördü (823). Bursaya göndürdü. Kendü dahi ardınca Bursaya geldi. Emir Süleymanun bir kızı var idi. Bursada anı bir sancak begine verdi. Oğlana dahi eyü tumar etdi. Geyve yöresinde Ak Hisar

derler, anın nevahisinde Çardak Köy (824) derler bir kâfir köyü var idi, anı tımar vermiş idi. Her vaktin kim Sultan Mehmed Bursaya gelse Emir Süleymanun oğlunu getürdür idi (825). Haylı nesneler 'atâ eder idi. Kardaşum oğludur der idi. Dâym hoşça görüb gönülcüğün ele alur idi. Ve kuz kardasına dahi haylı nesne verür idi.

Nazım

Elüne her ne girse kısmetündür Ve ger râhat ve gerçe mihnetündür
Deme kim oğlum ola (826) duta yerüm Nasib olmasa ancak niyyetündür
Demünde fırsatımı sen geçürme (827) Yele verme bu ömri ni'metündür

73 üncü Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultan Mehmed İbn-i Bayazid Han
Kardaşı Musayı kim Giderdi, Andan Sonra Neye Meşgul Oldı,
Anı Bildürür.*

Çünkü Karamanoğlu bunun gibi mühlmel hareket etdi. Sultan Mehmed işitdi, Bursaya geldi. Ve evvel İsfendiya'ya elçi göndürdü. Eyitdi: "Ya sen gel, ya oğlanlarından birini leşkerüme göndür. Ve illâ hazır ol kim üyte (828) üzerine vardum, dedi. İsfendiya dahi bu habarı işidecek hemin oğlu Kasım Begi elçiyile bile göndürdü. Ve bu yanada Sultan Mehmed Germiyanoglu'na da elçi göndürdü kim: "Karamanoğlunun benim ile bedbahtlığım gördün. İmdi üzerine yürürün (829). Sen dahi benim ile dostluğum göstermek gereksin. Ben anın üzerine Seydi Gaziden doğru gitsem gerek. Ak Şehire doğru çıksam gerek. Sen dahi leşkerüme azık göndür (830). Ve illâ sen hazır ol kim sana da varurum, dedi. Germiyanoglu dahi eyitdi kim: "Ben dahi leşkerüne varayum (831). Ve leşkerüne azık göndürüyün (832), dedi. Hem eyle etdi. Mubalağa azık göndürdü. Tâ hündkâr ol memlekete varub gelince Germiyanoglunun sürgünü eksük olmadı. Dâymı geldi. Karşı durmadı. Vardı (833).

Nazım

Eyüdür dostluk etmek hanlar ilen Müdârâ yâ mahabbet anlar ilen
Ve bâri her cihetden söz kabul et Kulağın dinc ola hem varun ilen (834)

74 üncü Bâb

Bu bâb anı beyan eder kim Sultan Mehmed azım leşker cem' etdi. Doğru Karamana teveccüh etdi. Ak Şehire çıktı. Vardı. Varduklayın Ak Şehirün hisarın verdiler (835). Ak Şehirden ilgına gitmek istedi (836). İşitdi kim Karamanoğlu Çigelden gelir imiş (837). Sultan Mehmed Han kulu Bayazid Paşayı karşı göndürdü (838). Çigelde uğraşdılar (839). Bayazid Paşa Karamanoğlunu dutdı (840). Andan Konyaya teveccüh etdiler. Karamanoğlu geldi (841). Karşuladı (242). Konya Ovasında uğraşdılar (843). Karamanoğlu Mehmed Paşa ile girdi. Büyük oğlu Mustafa dahi el-

girdi. Sulh etdiler. Ak Şehiri ve Seydi Şehirini ve Okluğu ve Beg Şehirini ve Kir Şehirini ve Sivri Hisarı ve Cam Ardı hisarını (844) ve Uc Hisarı (845) ve Nigdeyi bunları (846) verdi. Tamam sulh etdiler. Sultan Mehmed, Karamanoğluna hil'at verdi. Sancak verdi. Tavlayılan at ve katır ve deve verdi. Göndürdü. Hem kim ordunun ucına vardı, at oğlanlarının otururken atların elinden aldı. Ve eyitdi kim: "Adâvetüm tâ kıyâmete degin bâkidür, dedi. Ve hem haylı bedbahtlık dahi etdi.

Nazım

Karamanda bulunmaz doğru bir yâr Velller çok bile kulmaş ve 'ayyâr
Eder kavlı ü karar u ahd u peymân İçer andlar yalan çok eder (847) inkâr
Begi ve kadısı şeyh ü müderris Hiledür işleri hep çâr u mekkâr (848)
Kazana koysan kaynatısan bizürle Diği yağa der karışma zinhâr
Deyesin mü'min isen dost olalım Cevâbüdür benim mü'mine gaddâr
Hassa kim Âl-i Osmandan olasın Dahi ziyâd olur sıfat-ı cebbâr
Tekebbür, kel ve fodelür Karaman Anın çün kahr edipdür anı kalhâr.

(849)

75 inci Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultan Mehmed Gazî İbn-i Bayazid Han
Bursaya Gelüb Etlaka 'Azâm Etdüğünü Bildürür.*

Etrafun leşkerin cem' etdi. Karamanoğlu dahi leşker cem' etdi, göndürdü. İsfendiya dahi oğlu Kasımı tekrar göndürdü. Devlet ilen vilâyet-i Eflaka yürüdü. Tuna kenarına vardı. Dahi akıncılar göndürdü. Kendü oturdu. Yergögiyi yaptı. Akıncılar mubalağa (850) doyum geldiler (851). Eflakun begi dahi elçiyile haracın göndürdü. İtâ'at-ı külli etdi. Ve oğlanların kapuya hizmete göndürdü. Sultan Mehmed dahi devlet ilen gene Bursaya geldi. İsfendiya'ya Kasım Beg hündkâra eyitdi (852): "Ben gitmezsin sultanum, dedi. "Kapunda hizmet ederin, dedi. Hündkâr dahi İsfendiya'ya elçi göndürdü. Eyitdi kim: "Kardaşum! Kasım Bege vilâyetünden tımar sadaka et. Ben dahi vereyim, (853) dedi. Kasdamonidan berü Tosyayı ve Kânkırıyı ve Kalacığı ver, dedi. İsfendiya Beg dahi hündkârın veziri Bayazid Paşaya Vâ'ız Mehmed derler idi bir azık var idi, anı paşaya göndürdü kim: "Kerem lutf et! Hündkâr hazretinden (854) dilek et (855) kim benim dirliğim bu Kasdamonıyile (856) Bakır Kûresindendir (857). Ben hündkârın veziriyin (858). İmdi Kânkırıyı ve Kalacık ve Tosyayı (859) nevâhisiyilen bile verdüm. Lutf edüb kabul etsünler. Ve ben hündkâra verürin. Kasıma vermezsin, dedi. "Anun için kim bedbahtdur, dedi. Hündkâr dahi gerü (860) Kasıma verdi. Kasım tâ ölinceye degin atasına varmadı. Âl-i Osmanun hizmetinde kaldı.

Nazım

Nedür bu fitneyi gör çarh-ı gaddâr Edinmez ata oğlun kendüye yâr
Havâ yeli cefâ burcından eser Yıkar mülkin ve etbâb ile diyâr

Bu bir iki nefes verüb alanlar
Şunu anmaz ki som nolsaydılar
Atı yorılır u kendü yürimez
Kanı mülk ü kanı manstb kanı cäh

Sor ahı halını ol nice duyar (861)
Binüb ömr atına durmaz ha çapar
Boğazın alur u bir iki Tatar
Bozıldı tavlasi gitti li katar

76 ncı Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultan Mehmed İbn-i Bayazid Han
Samsun Ne Suret İlen Aldı, Anı Bildürür.*

Sultan Mehmedün oğlu Sultan Murad Amasiyyede olur iken Kâfir
Samsun: oda yandı. Kâfirler şehiri bıraktılar. Gemiye girüb kaçdılar. Sul-
tan Murada habar oldu. Kâfir Samsun yandı dediler. Rum Eli begler be-
gisi Biceröğlü Hamza Begi göndürdiler. Vardı. Kâfir Samsunnu zabt etdi.
Sultan Mehmede habar göndürdiler. Kâfir Samsunnu yakdı. Müslüman
Samsunnu almağa kolay oldu (862). Sultan Mehmed dahi hucum etdi.
Müslüman hisarına vardı. Eyü cengler etdiler. Biceröğlü Hamza Beg hi-
sarı bekledi. Gitmedi. Müslüman Samsunniyle her gün ceng etdi. Sultan
Mehmed dahi gelüb Merzifona çıktı. Andan Samsuna vardı. Hisar içinde
İsfendiyarın oğlu Hızır Beg var idi (863). Sultan Mehmed kim vardı. Hi-
zır Beg kalayı teslim etdi (864). Kâfir Samsunnu yıkdılar. Bicer (865)
oğlu Hamza Beg sordı İsfendiyarın oğlu Hızır Bege kim: "Ceng etmeden
hündkâra bu şehiri niçün verdünüz?.. dedi. Hızır Beg eyitti: "Bizüm şehi-
rümüzün zindegânisi bu kâfir şehiriyleydi. Kâfir şehiri harab oldu. Ve si-
zün elünüzü girdi. Şimden gerü bize bunda rahatlık yokdur., dedi. "Ve si-
zün ile bizüm konşuğumuz (866) ördek ile doğan (867) konşuğuna ben-
zer., dedi. Sultan Mehmed, Hızır Bege hil'at geyürdi ve ni'metler verdi.
"Yanumda durur isen sana yahşi tımar celayın., dedi. Ol eyitti (868):
"Kardağım Kasım yanundadır. Sizün ile olamazam., dedi. "Ben anun ile
bile bir yerde durmazın (869).", dedi. Vardı, kendü atasına gitti.

Nazım

Tebeddül olmağ için oldu âlem Tebeddül som baki oldu Âdem
Cihanda 'arîfân yurt (870) dutma- Benüm demeg ilen kurıldı nizâm (871)
mışdur
Nizâm kim gaffete ma'den-i hâşdur Olupdur ma'den-i akluna rakam (873)
(872)
Bu gaffet tedbirinden geçmedün sen Âşıkı halun ile yüri epsen

77 ncı Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultan Mehmed kim Samsunı Aldı,
Bursaya Gider İken Geldi, İskilibe Uğradı.*

Vilâyetlerinde mubalağa Tatar evlerin gördü. Sordı: "Hay! Bu evler
kimündür?.. dedi. Eyitdiler: "Minnet Begündür., dediler. Eyitti: "Ya ka-

m bunların beği., dedi. Eyitdiler: "Tatar Samakar (874) oğlu düğün ey-
ledi. Anun düğününe vardı., dediler. Sultan Mehmed, veziri Bayazid Paşa-
ya eyidür: "Temür bu vilâyetden Tatarı aldı, gütdi dediler. Ya bu vilâyet-
de bunların begleri düğün eyler. Biri birine varur, gelür. Benüm seferüm-
de bulunmazlar. Bunları sürmek gerek., dedi. Minnet Begi okudı (875).
Getürdi. Sürdi. Bunların cem'i'sin bilesince Filibe yöresine getürdi (876).
Konş hisarının yöresinde (877) kodı. Minnetün oğlu Mehmed Beg şimdi
Konşda bir imâret yaptı. Ve bir kârbansaray dahi yaptı. Anda yerlendi-
ler. Kaldılar. Ol arayı makam edindiler.

Nazım

Tatar bulmaz idi ayran içeydi Dere ve dağa hem konub göçeydi
Yanında bürme yancığu ve çıkmak Bulmaz kav ki çıkmayın çakaydı
Sürüldü geldi akın beği oldu Kâfir kızın gözcedür kim kapyadı
Dediler Minnet oğlu gazi olmuş Gazâ yolunda (878) bulsa kim ataydı

78 inci Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Simavuna Kadısı Oğlu Kadı-Asker İken
Kethüdâsı Börklüce (879) Mustafa Kara Buruna Varub Nolduğının
Halın Beyan Eder, Bildürür.*

Simavuna Kadısı oğlu kim İznige (880) geldi, Mustafa Aydın Eline
vardı. Andan Kara Buruna vardı. Ol vilâyetde haylı murayılık etdi. Ay-
dın vilâyetinin çoğun kendüye döndürdi. Ol dahi bir (881) nev'e tertib
kurdı. Elhâsılı kendüye nebi dedürdi. Bu taraftan Simavuna Kadısı oğlu
İzzet kim Börklücenün (882) halı terakki etdi, İznikden kaçdı. İsfendiyar
Bege vardı. Andan gemiye bindi. Eflaka gitti. Bu yana geldi. Ağaç Deni-
zine girdi. Ve illâ Börklüceyle (883) ittifakı var idi. Sultan Mehmed dahi
Bayazid Paşayı ve oğlu Murad Hanı bile göndürdi (884). Vardılar. Kara
Burunda Börklüceyle (883) buluşdılar. Mubalağa ceng olundu. İki taraf-
dan haylı adam kırıldı. Âhr ceng arasında Börklüceyi (885) paraladılar.
Ol vilâyeti dohtatdılar (886). Giderecek adamların giderdiler. Beg kulla-
rına tımar verdiler. Bayazid Paşa gene Ma'nisaya geldi. Dorlak Hû Kemali
anda buldı. Anı dahi bir müridiyle asa kodılar. Sultan Mehmed Serüze gitti
kim vara, Selenige düşe. Bu taraftan Simavuna Kadısı oğlu kim Ağaç De-
kim zine girmiş idi, bir kaç bedbaht soflar göndürdi vilâyetlere kim: "Ge-
lin! Şimden gerü padişahlık benümdür (887). Taht bana müşehhardur.
Sancak isteyen gelsün. Ve tımar isteyen, subaşılık isteyen gelsün., dedi.
"Elhâsılı her maksudı olan gelsün., dedi kim "ben şimden gerü huruc et-
tim. Bu vilâyetde halife benem. Mustafa Aydın Elinde huruc etdi. Ol da-
dım. Bu vilâyetde halife benem. Mustafa Aydın Elinde huruc etdi. Ol da-
dım benüm hizmetkârumdur., dedi. Bu şimdiki soflar dahi eyidürler ki:
"Biz dervişlerüz Hak için., derler. Derviş degüllerdür. "Bir gün şeyhümüz
huruc eder. Biz dahi bekler oluruz., deyüb eyidürler.

Nazım

Haka tâlib cihanda az kişi var
Kılır namaz Vedud der yalvarur çok
(889)

Sofıların (888) kamusu hod lot umar
Varur beg kapısına tımar umar

Bağında dal ve yâ künbed geyübdür
İlâhî sana sığındım bu haldan
Deyesin sofi Tanrıyı hazır bil
Deyesin sofi kâfir oldun anı

Ma'ânî söyleseñ der kamı hımar
Bu gaflet uyhusından canum uyar
Cevâbüdur ki (890) Tanrı şeyhe uyar
Yakın imâm kor o küfre uyar

79 uncu Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Simavuna Kadısı Oğlu Ve Ahvâl
Neve Yetişdi, Anı Beyan Eder.*

Ağac Denizinde dururak hadem ve haşem haylı şevket hâsıl etdi. A-
nun için kim sancaklar ve subaşlıklar adadı. Ve haylı dıvıcalar dañı ya-
nına vardı. Ve tımar erleri kim Musa yanında Simavuna Kadısı oğlu kadı-
asker iken tımar alı verdüğü adamlar dañı yanına geldiler. Amma varan
halk gördiler kim bunun içinde hayır yok, heman Simavuna Kadısı oğlını
duttılar. Serüzde (891) Sultan Mehmede getürdiler (892). Sultan Mehmed
yanında olur idi. Mevlânâ Haydar derler idi, Acemden yenile gelmiş bir
dânişmend var idi. Ana sordılar kim: "Bunun halı (893) nice düdür? Bu bir
dânişmend kişidür.", dediler. Mevlânâ Haydar eyitdi (894): "Kamı helâl-
dür amma (895) malı haramdudur, dedi. İletdiler. Bazar içinde bir dükkân
örinde (896) asa kodılar boğazından. Sonra bir kaç cünüb müridler indür-
diler. Vardılar, anı mezar etdiler.

Nazım

Dânişmend beglik ister gör asıldı
Havâ-yı nefis anı başdan çıkardı
Dilerdi ceng edeydi padişahlan
İki oğlın kodı İznikte gitti

Çürük ok atdı hem yayı yasıldı
Uzun sanuları kırdı kısıldı
Dañı uğraşmadın sındı basıldı
Yanında çok sofi başı kesildi

Sual: İmân ile mi gitdi ve yâ imânsuz mı gitdi?

Cevab: Allah bilir ancak. Hayâtında ve mevînde bilmezüz itikadı
nenün üzerineydi, hem canın dañı ol itikad üzerine mi verdi.

Nazım

Çürük sofi dîli Allah söyler
Gayet eyüsidür olsa pulu çok
Yalancı sofılar çok kopdı şimdi
Kimi der şeyh imüz sultan olırsar

Gönülde altını akçayı söyler
Çahçılar gibi ol doyı söyler
Uyub delüleri soyını söyler
İ-anur ana uyar zabkı (897) huylar

80 inci Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultan Mehmed Bursada İmâret Yapdı,
Ana Bir Kac Para Kâtir Köylerin İstedi kim Vakf Ede, Bulduğı
Köyleri Ne Suret İlen Buldı, Anı Bildürür.*

Halk eyidür: "Sultanum! Bu deniz kenarında haylı köyler vardır
kim kâfir köyleridür. Müsülman vilâyetinin içinde olurlar. Ve illâ
İstanbulundur, dediler (898). Sorub bildükden sonra üzerlerine leşker
göndürdi. Köyün birisi Gegbüzeden öte (899) Herekedür (900). Kâfiri
gördü kim leşker gelür, hisarı bıraktı. İstanbula kaçdı. Biri dañı eski Ge-
gibüzedür. Ol haylı ceng etdi. Anı yağma etdiler. Aldılar. Evlerini Müsül-
manlara verdiler. Biri dañı Darucalardur (901). Ol ahd ilen itâ'at etdi
(902). Anı dañı imârete vakf etdi. Ve biri dañı Pendikdür. Kâfiri kaçub
İstanbula gitti. Elhâsıl-ı kelâm bu deniz kenarındaki kâfir hisarçukları kim vardır,
şimdiye değin gâh kâfire döner idi ve gâh Müsülmâna döner idi, tâ Murad
Han Oğlu Mehmede değin. Bu Sultan Mehmed zamanında Bursada zelzele
oldı. Çok evler ve hamamlar yıkıldı. Ve çok adamlar helâk oldı. Ve Sultân
Mehmed kim Bayazid Han oğludur, bunun saltanatınur tamam olması ta-
rihi hicretün sekiz yüz yigirmi dördünde vâkı olındı (903).

Nazım

Cihan kimseye vefâ etmemişdür De kimdür ki gele yâ gitmemişdür
Hisarda köski mutbaklar yapanlar Kodı köski gider san yapmamışdür
Benem sultan benem hakan deyener Yalan da'viyilen mi gitmemişdür
Gelen geçer konan göçer Âşıkı Du'ânı makbul olan geçmemişdür

81 inci Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultan Mehmed Han kim Bayazid Han
Oğludur, Dünya Sarayından (904) Baka Sarayına İntikâl Etdüğü
Vaktin (905) Oğulları Ve Kızları Kac Kaldı Ve Padişah kim Oldı Ve
Kendünün Vefatı Ne Suret İlen Oldı, Anları Bildürür.*

Dört oğlı ve yedi kızı kaldı. Kendünün vefatı Edrenede oldı. Hemîn
(906) ki baş yadüğe kodı, vezirlerini cem' etdi. Eyitdi: "Tezek ulu oğ-
lum Murad Hanı getürün, dedi. Çeşnigir başı Alvan Begi göndürdiler.
Eyitdi: "Ben hod bu döğekden kalkmazın (907). Ve Murad gelmedin ben
ölürün. Memleket biri birine dokunmadın (908) tedârük edün. Benüm ve-
fâtımı duyduymayasız (909) Murad gelince, dedi. Veziri Hacı İvaz Paşa
ve Bayazid Paşa ve İbrahim Paşa bir yere cem' oldılar. Eyitdiler: "Eger
bunun gibi iş (910) olur ise nice etmek gerekdür (911), dediler. Hacı İvaz
Paşa eyitdi: "Gelün, kulı hep maslahata göndürelüm. Kapu biraz yey-
nelsün. Andan sonra tedârük neyise edevüz, dedi. Derhal divân etdiler.
Eyitdiler kim: "Padişahumuz İsmiroğınur üzerine gider. Padişah eyidür:

Giderdi perdeyi âlem yüzünden

Çü (933) köhne nev'ârûs gör ne eder naz

Cihan kîm inkılâb atına bindi
 'Ayân olmak diler bil şûr u şerler
 Açıldı sahra urıldı (934) saraylar

Hareketler kamusu oldu servaz
 Tavuklar şahınam der ister o kaz
 Yıkıldı kapılar bozıldı dervaz (935)

83 üncü Bâb

Bâb Anı Beyan Eder kim Sultan Murad kim Bursada Tahta Geçdi, Rum Elinde Ne Zâhir Oldı.

Selenikde bir düzme var idi kim ben Bayazîd Han oğlu Mustafayam der idi. Selenikden çıkdı. Vardar Yenicesine yürüdi. Evrenûş oğlanlarının bazıı anun yanına vardılar. Andan Serûze yürüdi. Hisarın verdiler. Andan Edreneye vardı. Anı dahi verdiler. Elhâsıl-ı kelâm cemi' Rum Eli ana döndi. Ol Yenicedeyiken Anadolida Sultan Murada habar geldi. Begler Bayazîd Paşaya eyitdiler: "Rum Elinün begler begisi sensin. Şimdiye değin bahını sen yedün. Var, arusun dahi sen söyledür (936).." dediler. Bayazîd Paşa dahi yürüdi heman. Geliboliya gellince habar geldi kim: "Rum Eli hep ana döndi.." dediler. Ol dahi Edreneye vardı. Elin öpdı. Gene evvelki vezirliği yerinde durdı (937). Bayazîdün ardınca İzmiroğlu Cüneyid Beg geldi. Ana dahi vezirlik verdiler. İzmiroğlu tedbir bile etdi: Rum Elinün yayasını müsellem etdi. Bazısını bazısına harclıkcı etdi. Şimdiki zamanda dahi çeriye giden kişiye elişer akça harclık verürler. Ve hem azab çağırtıdı. Gelibolunun gemilerin berkitdi. Ve ne kadar kim duvıcalar (938) var ise cemi'isini kığırtıdı. Getürdi. Elhâsıl-ı kelâm Rum Elinde sipahi adlu kimse (939) komadı. Göz yumdı (940). Edreneden çıkdı. Sazlu Dereye kondı. Bayazîd Paşayı anda şehid etdi (941). Bunların fikri buyıdı kim Bursaya varalar.

Nazım

Fikirlü tedbirün ko takdire bak Ki kudret göstere ilminden o Hak
 Okuyub anlamadun ilm-i Hakdan Fenâdan almadun (942) mı ders ü sabak
 Sen umduğun bu kapuda bulunmaz Abesdür kapu kakduğun o tak tak
 Var İzmiroğlu söz sazına (943) uyma Demeyeler kaçan Mustafaya bak

84 üncü Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Bursada Olan Paşalar Ne Masâlih Gördiler.

İşitdiler kim Düzme üzerlerine gelür imiş. Paşa beg oldı: İbrahim Paşa. Hacı İvaz Paşa; Temür Taş oğlanlarının üçü dahi paşa oldı: Biri Umur ve birisi Oruc ve biri dahi Ali, beş paşa oldı. Bunlar ittifak etdiler kim Mihalıoğlu Mehmed Begi Tokat habsinden çıkaralar. Sultan Murada getüreler. Ve hem anun gibi etdiler. Habisden kim çıkardılar, geldi, bizim

Asıkpaşaoğlu

Kulum varsun, Anadolı begler begisi birle (912) Bigada bulışsunlar (913) dedi. 'Aletta'cil çıkun.. (914) dediler. Ve hem ulûfelerin verdiler. Ve Anadolı begler begisine (915) kullar göndürdiler. "Tezcek leşkeri Bigaya cem' edesin.. dediler. Heman kullı göndürdiler. Gittı. Amma kapuda her gün dıvân ederler. Sancak ve timar verür, alurlar. Masâlihler görürler. Ve illâ hekimler girerler, çıkarlar. Paşalara hekimler devâyîcün her birisi bir dır-lü ot isterler kim hündkâra ilâc etmeğiçün (916). Amma durmadan (917) ulak göndürürler kim çeşnigir başı Alvan Bege varduğun maslahatı biter (918) derler idi. Bir gün silâhdarlar galaba etdiler paşaların üzerine kim: "Pağıgahumuz (919) kanı noldı? Çıkmaz.. dediler. Paşalar eyitdi: "Hekimler komaz çıkmaga.. dediler. Ağalar eyitdiler: "Elbette biz dahi pağıgahımızı görürüz.. dediler. Hacı İvaz Paşa eyitdi: "Erte çıkaralum. Gelün, görün.. dedi. Kerdüzen (920) derler idi. Acemden gelmiş bir hekim var idi. Yıldırım Hanun hekimiyidi. Ol vardı, bir tasnif etdi. Meyyitün ardına bir oğlan oturtıdı. Hekim bir nesne düzdı. Oğlan, meyyitün elin hareket etdürür. Meyyit kendü eliyilen kendünün sakalın sığır. Hekim, paşalara geldi. Dülbindin yere urdı. Eyitdi: "Komazsız kim pağışah hoş ola (921). Biz-rüm bunca çalışduğumuzu zâfı' edersiz, dedi. Ve paşalar dahi ağalara eyitdi: "Hele ümidümüz vardır Allahdan kim Hak Ta'âlâ sağlık vere.. dediler. Ağalar da pağışah kendü eliyile sakalın sığaduğun gördiler. Vardılar, kendü hallarına gittidiler. Gene paşalar ve hekimler pağışahun koltuğına girdiler. Aldılar, saraya gittidiler.

Nazım

Gene bin dürlü sûret dutdı âlem Karış murış olısardur bu âdem (922)
 Yeni sözler deyiserdür bu diller Yeni defter yazısardur bu kalem (923)
 Düzüldü (924) geldi şâdi ü melâlet Ki her ferah yanında yoldaşı gam
 Cihan nakşını nakkaş böyle yazdı Netekim dün ü gündüz olmadı kem
 Erince kim Murad Han ol murâda Niçe nutk-ı nâtıklar oldu epsem (925)

82 nci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultan Murad Ne Suret İlen Gelüb Pağışah Oldı ve Karındaşları Dahi Ne Oldı.

Sultan Mehmedün meyyitini kırk bir gün sakladılar ol zikr olunan mâ-cerâlar ile. Andan Sultan Murad geldi. Bursada tahta oturdı. Hutbe-i pâ-dişâhi kendü adına okındı. Sultan Mehmedün meyyitini Bursaya getürdiler. Hemin kim meyyit zâhir olındı (926), âlemde şer ve şûr fitneler dahi yayılmağa (927) başladı. İzmiroğlu depren-di. Ve dahi Menteşeoğlu depren-di Cemi' etrafın begleri depren-di. Her birine (928) elçiler göndürdiler. Teselli etdiler. Begler dahi sâkin oldılar.

Nazım

Yine (929) nağmaya (930) âğaz Nevâ ü zengile (932) rehâvî şehnaz
 (931) etdi bu saz

Ulvan Çelebi Tekyesine uğradı. Fakiri aldı. Bile gittük. Ulubat köprisini Sultan Murad kesmiş idi. Köprünün başında oturur idi. Düzme Mustafa dahi vardı (944). Köprünün bir başına (945) kondı. Sultan Muradın vezirleri, her biri bir hizmet boyunlarına aldılar. Hacı İvazı göl başında kodılar kim Mustafa ol tarafdın geçmesün dediler. Düzmeyle Sultan Murad leşkeri biri birin gözleyüb durur iken Mihaloğlu Mehmed Beg Tokat hab-sinden gelüb (946) su kenarına geldi. Heman ki su kenarına geldi, evvel sözi bu oldı ki: "Bire Türk Durhan (947) ! Bire hayın !.. deyü çağırdı. Andan Kümeli Oğluna çağırdı. Ve Evrenüz oğlanlarına çağırdı. Cemi' Rum Elinün a'yanları kim çağırdı, hep su kenarına geldiler. Bazısı selâm dahi verdiler. Ve hem söz dahi söyleşdiler kim Mihaloğlu Mehmed Beg diriyimş dediler vallâhu a'lem.

85 inci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Hacı İvaz Paşa Mustafaya Ne Suret İlen Mektub Yazdı, Göndürdi.

İmdi Mihaloğlu kim Rum Elinün begleriyle söyleşdi, Mustafa dahi ızıtdı. Hacı İvaz Paşa bir mektub yazdı. Mustafaya dedi kim mektubda: "Devletli sultanım ! Bilmiş olasın, Rum Elinün duvicaları ve begleri ittifak etdiler kim falan gece Murad Han göl başından dolana. Anlar dahi sultanımı dutalar.. Bu vechilen bir nice nev'ile yalanlar söyledi. Yemin dahi etdi. Mektub göndürdi. Ve hem ol gece kim ta'yin etmiş idi. Hacı İvaz Paşa kendisi ol dedüğü yerden vardı. "Sultan Murad mezdine (948) salavat.. dedi. Nakara (949) urdılar. Mustafa dahi mektuba (950) inanmış idi. Atına güc ile bindi. Kaçdı. İzmiroğlu dahi mektuba (950) muttali' olmuş idi. Ol dahi eyidür: "Kaçmak gerek.. Evrenüzlü kaçmadı. Duvcılar dahi kaçmadı. Türk Durhan da kaçmadı. Hacı İvaz Paşa, Mustafanın çağırına kondı. Ter köpriyi düzdiler. Geçdiler. Ve ordusına kondılar. Hacı İvaz Paşa bir kiginün bir kılın kesdürmedi. Bu kaçmayan begler ve duvcılar (951) geldiler. Sultan Muradın elin öpdiler. İbrahim Paşa eyidür: "Cemi'isin bunların larmak çayızdır.. Hacı İvaz Paşa eyidür: "Kırmak çayır degüldür. Anun için kim bunları İzmiroğlu fesada verdi. Zirâ anun gibi bir beg kişi Düzmeyle bekledi. Bunlar hod ne bilürler anun düzmeyidü-gini bilmeyüb döndüler..

Nazım

Karındaş bil yalan dibi yakıncak Fesadı görünür doğrı bakıncak
Yalandur seni ilcen cahime Bilinür (952) ol yalan dilden çııncak
Bilindi Düzme Mustafa yalam Açıldı avratı İzmir kaçıncak
Yalana damak (953) oldı İzmiroğlu Bilindi kuyruğun kışub kaçıncak

Ve bu mâcerânın tarihi hicretün sekiz yüz yigirmi beğinde vâki olındı (954).

86 ncı Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Mustafa kim Kaçdı, Noldı Ve Sultan Murad Han Gazi Dahi Neyledi.

Düzme Mustafa kaçarak Biga suyına geldi geçmege. Başaramadı. Ve Biga kadısına haylı filöri getürdi. Kadıya verdi. Kadı dahi gecid gösterdi. Bir beş on adam ile geçdi. Ve cemi' ağrığını (955) dökmüş. Üçüncü gün Gelibolıya geçmiş. Ve hemin oturmuş. Ve ne kadar kim gemiler var ise cemi'-nin karaya çekdürdi. Hüküm etdi kim bir gemi bertüden öte geçmeye. Hep kenarları bekletdi. Sultan Murad dahi ardınca göcdi. Yürüdi. Bigaya geldi. Habar verdiler kim kadı, Mustafaya sudan gecit gösterdi. Sultan Murad kadıyı geçid başında boğazından asdurdı. Sürdi. Lap Seküye vardı. Anda ne tedbir eyledi?

Nazım

Önimde iki deryâ sedd olupdur Biri hayret, birisi âb olupdur
Bu hayret yavlak aldı beni benden (956) Mededgürüm hemin Allah olupdur
Murad-bahş, sen murâdın ver Mura- Ümidüm yâ ilâh sana kalupdur
dun
Ein dut ben yetimün yâ ilâhi Dile maksüdüm murad olupdur.

87 ncı Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultan Murad Rum Eline Ne Suret İlen Geçdi.

Gelibolıda bir 'ameldar var idi. Tahâretsüz Hatib derler idi kim ol, İbrahim Paşanın mürebbâsıydı. Bu tarafdı Sultan Murad kim durur idi. Ece ovasında bir kâfir gemisi var idi. Bu 'ameldar ol gemiyi, kâfiriyilen mu'amele eder gibi oldı. On beş bin filöriye kavil etdi kim Murad Hanı kâşusiyilen Ece ovasına getüre. Tamam kavil ü karar berkitdiler. Kum Burundan (957) 'ameldar bir kişi yüzdürdi. Gece ilen geçdi. İbrahim Paşanın çadırın buldı. Geminün habarın verdi. Ve her ne ki vâki oldıyse bildürdi. Geminen dahi bir kayık göndürmüşler idi kim kendülerün kanda-lijin bildüre. Elhâşhı biri birini buldılar. Tekrar pasalar ilen kavil ü karar etdiler. Geceyilen sabaha değin haylı adam geçürdiler. Pasalar ve Murad Han dahi bile geçdi. Mustafaya habar oldı kim Murad Han Ece Ova-rından geçdi. Mustafa dahi at arkasına geldi. Ceng eder gibi oldı. Bulayır yolını eline aldı. Gelibolı halkı dahi Sultan Muradı karguladılar. Ta'zim ilen şehre getürdiler. Mustafanın halını bildürdiler. Murad Han dahi leşker ile ardın sürdi. Mustafa Edreneye vardı. Şehir halkı bildiler kim Murad Han geli yürür (958), Mustafaya igen mukayyed olmadılar. Herif dahi duydu. Çıkdı. Kaçdı. Murad Han dahi erişdi. Mustafayı kovdılar. Kızıl Ağaç Yemcesinde erdiler. Dutdılar. Gene Edreneye getürdiler. Hicir burundan aşğa asa kodılar. Halk tamamı (959) teferrüc etdiler.

Nazım

Yalancı düzmelerin işi bitdi
Dedi bir hor ve hakir kaitabın
Sürüb yayak getürdi han önine
Dedi var bir sözüm hana deyeğin
Kodılar bir nice gün kim asıldı

Düi dönmez anı bir kişi dutdı
Buzağı bağıcı (960) boymna dakdı.
Anı begdür deyenler cümle bakdı
Hemandem cellâd ağız yere kakdı
Son ucu bir ışık delüğe dıkdı

88 inci Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Padişah kim Edrenede Oturdu, Etrafun
Kâfir Beglerine Elçiler Göndürdiler, Anı Bildürür.*

Vilakoğlına Niş Doğanın göndürdiler. Vilakoğlı dahi bir elçi göndür-
di. 'Azânâme (961) yazdı atasıyıcın. Ve kendüye padişahlık kutuladı. Ve
elçiye dahi haylı ta'zim etdi. Ve kendü elçisine dedi kim : "Sofyadan be-
rüsün dile. Bana versünler. Ve hem ben dahi anun hâsılından ziyâde gön-
düreyin (962) „ dedi. Elçi geldi. Bu sözi söyledi paşalara. Paşalar dahi
eyitdiler : "Hele kabul etdük., dediler. Vilakoğlı dahi mubalağa armağan-
lar göndürdi. Ve hem eyitdi : "Kızımı dahi vereyin (963) „ dedi. Vilakoğ-
lıyıl en ahd etdiler. İstanbul tekvürine Gegibüze kadısı Fazlullahı elçi gön-
dürdiler. Anun içün kim ol, o tekvüre konşuydi. Tekvür eyidür : "Mevlânâ
kadı ! Vilakoğlına bunca yer verdürüz. Bana dahi Vizeden berüsün verün.
Sizün ile barışayım „ dedi. Kadı eyidür : "Çorlıdan had olsun ! „ İncügezi
bile verdiler. Tekvür dahi kabul etdi.

Nazım

Paşalar buncalayın tedbir etdi
Kodılar Evrenüzoğlım ucda (964)
Dahi Eflak temerrüd etse katı
Hemişe Eflak işi egrilikdür
Veli ne kim olur bil takdir etdi
Buyurdi han ana kim akın etdi
Firiz Beg dahi Eflaka yas etdi
Firiz anun içün çok akın etdi

89 uncu Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultan Murad, Düzmeyi Bertaraf
Edince Bu Yana Karadaşı Neyledi, Anı Bildürür.*

Sultan Muradın bir karadaşı kim o küçücük karadaşıdır, ana Mustafa
derler idi, atası ana Hamid Elin vermiş idi. Ve hem Germiyanoglı dahi
anı oğul edinmiş idi. Sultan Murad kim Düzmeyi kova Rum Eline geçdi.
Mustafayı dahi yerinden kaldurdılar. Germiyanoglı dahi leşker koşdı. Ka-
ramanoglı dahi Durkutludan (965) haylı er koşdı. Mustafa dahi Bursaya
hucum etdi. Bursanın azizleri işitdiler kim Mustafa gelür imiş, tez şehir-
den haylı akca cem' etdiler. Ve yüz para dahi kumaş aldılar. Şehirün ah-
larından Ahı Ya'kub ile Ahı Kademi göndürdiler. Mustafa dahi geldi. Fid-
yeye kondi. Bu ahılar begün lalasına kim Şarabdar İlyasdur, ana vardılar.

Eyitdiler kim : "Bu dahi padişahımız oğludur. Ve illâ karadaşı geldi. Hi-
sarı berkitdi. İmdi kerem edün. Atasının memleketini bu yad leşkere yık-
durman., dediler. "Ve hem şehire (966) getürmen., dediler kim "Şâyed
(967) şehiri yakalâr (968) ve yahud uralar (969). Zire bilürsüz kim Kara-
man bunların ile müdde'idür., dediler. Ahılar eyitdi : "Bunun tedârîki ne-
yize edün., dedi. Şarabdar İlyas bu sözi kabul etdi. Armağanı dahi aldı.
Andan İznike geldiler (970). Ol zamanda İznik dahi ma'mur idi. Vardılar
anda, İznikte İbrahim Paşanın sarayına kondılar. Etrafdan gelüb timar
isteyene timar dahi verdiler. Hüküm ve hükümet etdiler. Haylı masâlih-
ler (971) düzdiler (972). Mustafa bunda bu hal ile meggul iken Sultan
Muradın paşaları Mustafanın lalasına adam göndürdiler. Dediler kim :
"Hündkâr sana Anadolu begler begliğini verdi „ Beratin dahi bile gön-
dürdiler. Ve eyitdiler kim : "Cehd eyle. Oğlunu egle. Tâ kim biz anda va-
raca (973) „ dediler. Ve hem Şarabdar İlyas anun gibi ki dediler, (974)
etdi.

Nazım

Begün kim ola yanındağı hayın
Deye kim fırsatın bulam bunun ben
Diler kim dutuban (976) elin ayağın
Cahanzun (977) kende pîlin oynayanlar
Ferâgat emr-i Hak erkân ü dinden
Şarabdar İlyas ol hayınlık etdi
Hyânetlen geçüre yılın ayın
Ki yüzün düşüre karvaya (975) pâyın
Uşada okların ve aya yayın
Bunun gibi kodı erkân u âyin
Diler kendüyi ede dünya bayın
Giderdi Mustafanın hüv u hâyın

90 ıncı Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultan Murad Karadaşı Mustafaya Nice
Bulıdı Ve Âhır Neyledi, Anı Bildürür.*

Sultan Murad Han Gazi kim Edreneden çıkdı, dokuzuncı günde İznike
erışdi. Karadaşı Mustafa dahi hamamda idi. Köse Mihaloğlı Mehmed Beg
leşker ile hisarı kuşatdı. Yalı kapısına sürdi, geldi. Şehir kavmı kapuyı
açdılar. Ya'ni kim ceng ederler (978). Mihaloğlı Mehmed Beg kapudan
içeri girince Tâceddinoğlı kapunun iç yanında hazır idi. Mihaloğlını gön-
der ile sandı. Atıdan yıkdı. Bir dahi yatduğı yerde gene sandı yüreginden.
Mihaloğlının kulları dahi Tâceddinoğlına kılıc üşürdiler. Para para etdiler.

Nazım

İki mecnun biri birini buldı
Buların ölmesi bil ne ölümdür
Bulardur begümüne doğru yüriz
Birisini ön biri hem senra öldi
İki ahmak biri birine ne kıldı
Günâha bir hile edüb yoyıldı (979)

Bunlar bunda cengdeyiken Şarabdar İlyas, Mustafayı dutdı. Kucağın-
a aldı. At üzerinde Mustafa eyidür : "Hay lala ! Beni niçün dutarısın? „ der
Hayn İlyas eyidür : "Karadaşına iledürin (980) „ der. Mustafa eyidür ki :
"Beni karadaşuma iletme kim bana karadaşım kıyar „ der. Şarabdar İlyas

sâkîti oldu. Oğlanı aldı, gitti. Hüdavendkâra karşı iletirdi (981). Kardeş dahi buyurdu cillada. O dahi buyruğu yerine yetürdü (982). Bursaya, atanı yanına göndürdiler. Bursa kavmı dahi kanûn-ı şer' ile defn etdiler. Du'âlar edüp döndüler, gittiler.

Nazım

Yine bir dahi nakş bağladı aklı
Aradan getirür mihr ü mahabbet
Kıyar eşi ve dostı kardaşına
Günah dedükleri gelmez önüne
Nizâm-ı âlemdür bu sebebdür
Nazar etsen bu fi'lün fâilüne

Getürdi fikrine hem nice nakli
Düze bir dahi düzen boza çekti
Demez Hakdan ne ola bana bedî (983)
Edinür hoş temessük hâl-i (984) cehli
Kabâhat görmes özüne o fi'li
Ezelden şöyle yazmış bunı Mevlî

Ve Lehû

Cihan mezd ü günâh ile yapıldı
Kunıldı bu cihan hayme-i hâli
Velî hayme kuran kayım makamdur
Bu eyvan kim görürsin ay karındaş

İkisinin dahi ehli dapıldı
Yine tezcek o haymeler düdüldü
Hezârân haymeler kurdu bozuldu
Kamu bir sâni'ün sun'ı görindi

Sual : Şarabdar İlyasa eyitdiler ki: "Senün bu Mustafa efendün oğlu degül midî (985) kim dutdun; anı öldürmege verdün? .. dediler.

Cevab : Eyidür : "Süretâ ben günâhkâr oldum. Ve illâ bu ikisi bu vilâyetde olsalar zarar-ı 'âmdur. Ve hem bir dahi budur kim ben bu efendüm oğluna yaramaz iş etmedüm. Anun için kim bu dünyenün murdarına bulasmadın anı şehid etdirdüm. Ve hem cemî' âlem rahatda (987) oldılar (983). Ve hem dahi bizden öndin gelenler bu kanunu kurmuşlar (989) .. dedi.

91 inci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultan Murad Kardaşından Sonra Neye Meşgul Oldı, Anı Bildürür.

Sultan Murad eyidür : "Adûlarımı def' etdüm. Vezirlerüm beş olmuşlardur (990). Bir niçisin gidereyin (991) .. dedi. Birini Germiyan oğluna elçilige göndürdi kim ol Kara Demür Daş (992) oğlu Umur Begdür. Birine dahi beglerbegilik verdiler kim onun kardaşı Oruç Begdür. Bir kardaşına dahi Saru Han Elini verdiler kim bu Ali Begdür. Velhâsıl heman iki veziri kaldı : İbrahim Paşa ve Hacı İvaz Paşa. Lalası Yörgüce Amâsiyeyi verdiler (993). Padişah dahi : "Oturayın (994), kendü masâlihüm göreyin (995) .. deyince habar geldi kim İsfendiyar Daraklu Borlinun hisarınun üzerine geldi (996) deyü feryadçı geldi.

Nazım

Dedi kim göz yumub gitmek gerekdür
Çün işdür başa düşdi neyleyelim
Dur imdi İsfendiyar ben varayın (997)
Babam ü dedemilen çok çalışdın

Gelen hoş gelmeye ne hem dilekdür
Hakun lutfi bize muhkem direkdür
Mukabil olmağa erde yürekdür
Hele şimdi beni görmek gerekdür

92 nci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultan Murad İsfendiyar İle Neyledi, Anı Beyan Eder.

Çün kim bu sözleri dedi, Sultan Murad yürüdi, Yeni Şehre çıktı. İsfendiyar oğlu Kasım Beg dahi Murada gelmiş idi. İznige geldiği vaktin Kasım Beg dahi bile yoldaş oldu. Boliya çıktılar. İsfendiyarlı iditdiler kim begleri oğlu Kasım bile gelür imiş. Haylı adamlar İsfendiyarlardan kaçub Kasım Bege (998) geldiler. Elhâsıl-ı kelâm Borlinun (999) üzerinde buluşdılar. Eyü ceng (1000) ohndı (1001). İsfendiyarlardan haylı adamlar dutdılar. İsfendiyar leşkerin sıldılar (1002). İsfendiyar kendüsi dahi çomak (1003) darbın yedi. Kaçub Sinaba (1004) düdü. Sultan Murad dahi ardınca vardı. Kasdamoniya girdi (1005). Vilâyetini zabt etdi. Bakır küresin dahi işletdi (1006). İsfendiyar gördi kim Murad Hanun devleti dâyım tarakidedür (1707), kiçi oğlu Muradı, Murad Hana elçi göndürdi. Ve eyitdi kim : "Oğul, Murad Han ! Atan, deden bana ihsanlar ede gelmişdür. Sen hod mürüvvet ıssı Murad Han ve murad-bahşsın .. dedi. "İmdi gel, kerem ve lutf et. Benüm bu küstahlığuma kalma. Bana mürüvvet ve ihsan et. Ve hem kuzum dahi vereyin (1008). Ve her yıl leşkerüm ile varayın. Hizmetüne durayın (1009) .. dedi. Ve hem paşalara dahi kızıl filörü elçi göndürdi. Ol kızıl filörü adamun yüzün kızardur (1010). Katı udlu kişidür (1011). kendü halına komaz. Paşalar dahi, doğrısın demek gerek ol gelen elçiden utandılar. Hündkâr ile sulh ü salâha meşgul oldılar (1012). Hündkârî râzı eylediler (1013). Andan dönüb sürdiler. Bursaya geldiler.

Nazım

Nazar et nakş-ı âlemde neler var
Çü (1014) gaffet bağı ziynet eyleyipdür
Biri da'vi eder bostan benümdür
Unutma Âşıkî yaz bir menâkıb

Hayâl ü mekr ü hem çok fitneler var
Şirin ü telh dürlü meyveler var
Yalancı dellâl ü pür-şiveler var
İşaretdür sözümde kimyalar var

93 üncü Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultan Murad İznige (1015) Karındaşıyla Buluşmağa Geldükde Elhakoğlu Dırakula Neyledi, Anı Bildürür.

Ol vakt kim bu Dırakula Silistireden (1016) geçdi. Haylı bedbahtlıklar eyledi (1017). Egerçi gaziler dahi eksük (1018) komadılar. Acâyib kurdılar idi. Ve illâ ol mel'unun (1019) nifâkı dâyım eksük degül idi (1020). Ol vakt anun ol hâdsini hündkâra habar verdiler (1021). Hündkâr dahi eyitdi : "Hele şimdi sefere gide yürürün. Ol mel'un her ne eder ise yanına kalmaya. Allahun inâyetinde ve Muhammedün mu'cizatında ve evliyanun himmetinde ben sebeb olam. Anlarun masâlihlerin görem .. dedi. Ve hem "şimdî kulum Firiz gaziler ile fırsat bulduğınca geçün. Vilâyetini ursun, (1022) kulum Firiz gaziler ile fırsat bulduğınca geçün. Vilâyetini ursun, Yıksun ve yaksun. Ve buldukları diğiden ve erkekten esir etsünler .. dedi.

Ve hem ol hinde kendüsi İsfendiyar üzerine gitmiş idi. İsfendiyardan dönüb gelecek Dırakula sürdi, Kapuya geldi. İki oğlın bile getürdi. Kapuda oğlanların hizmete kodı. Kendüsi hündkârdan hil'at ve burma dülbend geydi. Haraca muti' oldu. Verdi, vilâyetine gitti. Ayruk kil ü kal kılmadı. Fârig oldu.

Nazım

Dırakula muti' oldu bu hana Dilemez kim boyane kendü kana
Ezel etdiği bedbahtlığa pişman Özün mücrim bilüb geldi divâna
Suçın afv etdi anun bil Murad Han Muti' eder cihânı bu yegâne (1023)

94 üncü Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultan Murad Han Gazi Dırakulayile Musâlâha Etdükden Sonra Neye Meşğul Oldı.

Andan sonra Murad Han Arnavuda yürüdi. Evvel Evrenüzöğlünü ana havâle etdi. İki taraftan uc oldu. Gaziler ile andan gazâyâ meşğul oldılar. Kendü devlet ilen düğün yarağına Bursaya geldi. Düğün esbâbı cemi' müheyyâ olduktan sonra gelin getürmeğe gidenler erenlerden çeşnigir başı Alvan Beg idi. Ve kapudan haylı kullar bile koşdılar. Ve iki hadım bile koşdılar. Biri Şerefeddin Paşa ve biri Reyhan Paşayidi. Ve hatunlardan gidenler gelin almağa Hacı Halil Paşa hatunı ve Sultan Mehmed dadısı Dadu Hatun ve Merih (1024) Bula ve dahi Paşa Kirece kim Germiyanoglı Ya'kub Begün hatunıyidi. Ana hündkâr "Şah ana,, der idi. Sürdiler, Kasdamonıya vardılar. Kondılar (1025). Amma İsfendiyar düğününü Dürkânide eylemiş idi. Amma varan dünürlere ağırlık Kasdamonıda etdiler. Andan sonra kızı, Paşa Kireceyile Dadu Hatuna teslim etdiler. Bunlar dahi kızı alub döndiler. Sürdiler, Bursaya getürdiler. Hündkâr bunda düğün eder iken Vilakoğlu, İshak Begün bir oğlın dutdı. Adına Paşa Beg derler idi. Ve lâkabı Delü Paşayidi (1026). Anı Vilakoğlu dutdı. Bir hisarda habıs etdi (1027). Bu habarı hündkâra dediler. Hündkâr dahi işitdiği gibi ol tarafa müteveccih oldu. Anun masâlihı neyise görelor ve yaraklayalar.

Nazım

Gerekdür Laza mahbûbı gele çok Ola gazilerün gönli gözi dok
Niköbri ü Semendire alına Vilâyet Arnavuda terkümüz yok
Gazi Murad Han kim ede gazâlar Kırıla Üngürüz dutıla İzornok

Sual : Şultan Murad ol iki küçük (1028) er karındaşlarını (1029) ve ol kızları neyledi?

Cevab : Ol iki karındaşlarını (1030) Tokatda habıs etmiş idi. Getürdi, gönül gözlerini açdı. Bursada ulûfe eyledi (1031). Oturdılar anaları bile. Birinün adı Mahmud ve birinün adı Yusuf. Kızların üçini üç Karamanoğluna (1032) verdi : Birin İbrahime ve birin İsaya ve birin Alaeddine ve ikisin dahi İsfendiyar oğlanlarına (1033) verdi : Birin İbrahime ve birin Kasıma. Ve birin Anadolu begler begisi Karaca Bege kim ol Varna uğra-

şında şehid oldu. Ve birin dahi İbrahim Paşa oğluna verdi kim ol kız Mekke'de öldi. Şerrefehallâhu ve 'azzamehâ.

Nazım

Kime şâdi kime gam yordı âlem (1034) Ki bir dem bin şive gösterdi âlem
Mââl-i gece gündüz kim senünle Dolaşub devr eder nisterdi âlem
Bu dünyâ âlem-i kevn-i fesad bil Bu tavra böyle bünyâd oldu âlem

95 inci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Aydın Eli Ne Suret İlen Alındı; Bu İzmiroğlu Cüneyid Beg kim Var idi, Ol Dahı Nesl-i Aydındur, Anlarun da Nolduğın Bildürür.

Temür Taş oğlu Oruc Beg kim ol zamanda Anadolu begler begisiydi, anı Aydın Eline göndürdiler kim vara, Aydın Elinün hayınlarını irteleye (1035). Tâ kim ol vilâyetün halldarını rahat eyleye. Zîrâ kim ol vakıt Ayasuluk ve Tire nevâhisiyilen Âl-i Osmanun tasarrufındayidi. Bunlar hükm eder idi. Ve illâ ki İzmiroğlu sebebiyilen ekseri ol halkun alacalığı eksük degül idi. Ve hem Aydınoglı İsa Begün oğlunun oğlu var idi. Kapuda tımar yerdı. Ve anun dâymâ sözi buyıdi kim : "İzmiroğlu gitmeyince vilâyet sizün olmaz,, der idi. Ve hem Aydın Elini ol zamanda hündkârün bir kulu var idi, Yahşi Beg derler idi, ana vermişler idi. İhyânen İzmiroğhyilen ol uğraşur idi. Bir gün Yahşi Begün karındaşını İzmiroğlu dutdı. Öldürdi. Beglerbegi Oruc Begi, Yahşıya bile koşub göndürdiler. Anda varıcak İzmiroğlu bunların ile gelüb uğraşmadı. Vardı, İpseli kalasına girdi, oturdu. Bunlar dahi vardılar. Vilâyetün bazısını döndürdiler ve tımar erlerine verdiler. Andan sonra gelüb gittiler. Ve illâ İzmiroğlunun fesadı eksük olmaz idi. İncidür idi.

Nazım

Zaman kim (1036) dürlü devrân ile Gehi (1037) şâd (1038) gehi (1037)
geçdi giryan ile geçdi
Şâdisidür yalan, giryanı gerçek Bu gaflet chli hep yalanla geçdi
Gece gündüz ha durmaz dartışurlar Melâlet ata binüb böyle geçdi
Benüm dedükleri (1039) hay (1040) Hayalî canun ile böyle geçdi.
bunda kaldı
Âpkı yaz menâkıbı Âl-i Osman Yedi ceddün bularlan (1041) böyle geçdi

96 ncı Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim İzmiroğlunu Ne Suret İlen Ele Getürdiler, Ve Hem Ol Noldı.

Sultan Murad bir gün paşalarına eyidür : "Şol İzmiroğlu tâ niceye degin ol vilâyetde hanlık etse gerekdür?, (1042). Ve eyitdi kim : "Muhammedün pâk, münevver, mutahhar rûhiyicün anun masâlihini (1043) gö-

rün. Yohsa ben sizün masâlihünüzü (1044) görürün., dedi. Paşalar eyitdi (1045) : "Oruc Beg kulun öldi. Şimdi beglerbegiligi Hamza Beg kuluna verdün. Ve hem Oruc Beg dâymâ sobbete ve tene'üme meşgul idi. Ve her yere kim varsa duşmanı gidermeğe meşgul olmaz idi., dediler. "İmdi sultanum! Şimdi kulun Hamza Beg gayratlu kimsedür. Anı ana bildürelüm. Allah inâyetinde ve sultanum devletinde duşmanı ele getüre., (1046) dediler. Tezcek beglerbegi Hamza Bege bu habarı ilâm etdiler. Ve mektubda göyle buyurdılar kim (1047) : "Sen ve hem Yahşi Beg ve Saru Han sancağı ve Bursa sancağı kim ol beg sancağıdır, bunları alun. İzmiroğlunun üzerine varun. Beher hâl buluşun. Zinhar taksırlık etmen (1048). Er gibi olun. Tezcek varmak ardınca olun., dediler. Leşker cem' olındı. Andan doğru yürüdiler. İpsili (1049) hisarının üzerine vardılar. Amma ol nevâhisine varıcak İzmiroğlu dahi leşkerin (1050) cem' etdi (1051). Geldi (1052). Bunların ile buluşdı. Eyü ceng olındı (1053). İzmiroğlunun oğlu kim ol Kurt Hasandur, leşkerün bir tarafını götürdi. Öline bıraktı. Kovdı (1054), gitti. Ol hinde dahi İzmiroğlu Cüneyid kendüsi az adam ilen kaldı. Hamza Beg dahi gördi kim Cüneyidün çerisi az kaldı, yürüdi, İzmiroğlunun üzerine hucum etdi (1055). Cüneyid hod cünüb imiş. Yunmağa hisarına kaçdı, gitti. Oğlu dahi döndi kim bâki kalan leşkeri (1056) dağıdı (1057). Heman boğazı ele verdi. Sürdiler, hisar üzerine vardılar. Haylı müddet hisarı eğirttiler. Andan sonra ahd ilen Cüneyid Begi hisardan çıkardılar. Ve eyitdiler kim : "Seni hündkâra göndürelüm., (1058) dediler. Cüneyid gelüb Hamza Beg çadırına girdi. Ve gördi oğlu dahi anda oturur. Heman bitekellüf Yahşi Beg yerinden durı geldi. Cüneyidün yakasın karvadı (1059). Duttı. Aldı, kendü çadırına ilettdi (1060). Cellad dahi getürdü. Oğlunu Cüneyid Bege karşı boğazlatdı. Andan sonra dahi Cüneyidün başını kesdürdi. İkisünün dahi başların hisara karşı gösterdiler. Hisar halkı dahi Cüneyidün ve oğlanın başların kesildüğün göricek çâr u nâçâr olub bunlara hisarı teslim etdiler (1061). Bunlar dahi hisarın masâlihün gördiler. Ve eksük gerek her neyise kodılar.

N a z ı m

Cüneydün defterini yırttı (1062) Hisarın aldı ömrin yıkdı Hamza
Hamza
Anun kurd oğlunu bil koyun (1063) Anı bir dülküye boğdurdı (1064) Hamza
etdi
Murad Han hâyn u düzmeye vardı Anun üç kanını kim dökdi Hamza

Ve bu fethün tarihi hicretün sekiz yüz yigirmi sekizinde vâki olındı. Ve yigirmi dokuzunda dahi derler. İhtilâf vardır. Zirâ anun için kim Menteşeoğlu Eli bundan öndin feth olındı. İkisün bile yigirmi dokuzunda demilür idi (1065).

97 nci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Menteşe Oğlanları Atalarından Sonra Noldılar.

Menteşeoğlu Ya'kub Beg öldi İki oğlu kaldı : Biri İlyas Beg ve bir

Mahmud Beg. Amma bu Mahmud Beg, beg olmadı. İlyas Beg, beg oldu. Bir gün ol dahi Allah rahmetine vardı. Anun dahi iki oğlu kaldı. Amma hündkâr kapısında kulluk ederler idi. Bunlar işitdiler kim ataları ölmüş, defterleri dürlümüş. Bundağı iki oğlunu Tokada göndürdiler. Bedevi Çardağı tınar verdiler. Birisinin adına Üveys derler idi. Ve birisinin adına Ahmed derler idi. Ve Menteşe vilâyetini Balaban Paşaya tınar verdiler. Varub tınarına gitti.

N a z ı m

Üveys, Ahmed tınarı gör el, ayak bağı demürde
Balaban mülke hüküm eder gönül var kırkı samurda
Bular, begzâdeler diler halâs olmağ bu zındandan
Dahi ammarıdık maneb olmağ gün bu ömürde
Yalancı şiveli âlem bize gâflet ipin daktı
Akıbet andan içinde halumuz oldu bu sırda

Bu Menteşe oğlanları iki yıl Tokat hisarında (1066) mahbus oldılar. Kış kışladılar. Ve yaz (1067) yazladılar. Bir kış dahi geldi. Gerü tedârik etdiler. Kış yarağın görmeğe odun (1068) aldılar. Ve altlarına (1069) dökmeğe bir az kuru otluk getürdiler (1070). Otluk getürmeğe eyitdiler : "Bu otluk azdur. Bize bir cuval dahi otluk getür., dediler. Bu kez vardı otluk getüren, bir cuval çürük otluk getürdi. Begenmediler. Getüren kişiye gerü verdiler. Aldı, gitti. Hisar kapıcısı sordı kim : "Bu otluğu gerü niçün alub gödersin?., dedi. Üveys Beg eyitdi : "Bu eski otlukdur (1071). Kekar. Gerü usuna alub giderin., der. Vardı, bir harar (1072) dahi getürdi. Otlığı dökdi. Ahmed Begi cuvala kodı. Çevre, yamına otluk dıkdı. Cuvalı arkasına urdı. Sakranu, kekıyu "canuma geçdi., deyü. "Bunların elinden ve bazarlıklarından âciz kaldum. Begendüremezin. Bir kurt otluğu dahi begenmezler. Ya bunları Osmanoglı sakiyub neyle?., (1073) deyü söylenü söylenü Ahmed Begi hisardan dağa çıkardı. Evvelde atlar hazır edüb dururlar idi. İttifakı var idi (1074). Heman cuvaldan çıkub at arkasına geldi. Revâne oldı (1075). Ol vakit Kara Yölük yaylasından (1076) dönmüş idi. Heman durmadın ana degin gitti (1077). Bu tarafda sabah oldı. Geldiler. Hisar kapusın açdılar (1078). Üveys Begi buldılar. Ahmed Beg gelmiş (1079). Habarın bildiler. Hündkâra habar göndürdiler. Üveys Begün yeri boğ kaldı. Zındancı dahi dutsak beklemekten kurtuldu. Ahmed (1080) Beg dahi Kara Yölüge varmadı. Mısıra vardı. Zirâ Kara Yölük yanında durmadı. Ve Mısırdaki dahi durmadı. Vilâyetine 'azm etdi. Vardı, Aceme çıkdı.

N a z ı m

Neler gördi cihanda miskin insan Neyi kim kısmat etmiş ana subhan.
Çeke geldi cihanda dürlü mihnet Belâyı müşkil etdi ana nişyan
Ve İkin (1081) padişahlar mihneti çok Çekerler sanki bu gurbetde mihaman
Adı beg, kendü bir müflis olupdur Abesdür gördüğü asker ve divan
Şuna degmez dutalar bağlayalar Edeler (1082) ömrünün varını noksan

98 inci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Karamanoğlu Mehmed Beg Adalyada Noldı ve Anun Ahvâli Neye Yetişdi.

Bir gün hündkâr Rum Eline geçmiş idi. Gazâya meşgul iken vardı. Mehmed Beg, Adalya hisarının üzerine düşdi. Cenge başladı. Bir gün hisardan gözedüb durur iken kolay geldi. Dop ilen urdılar. Para para oldu. Paraların sanduğa koyub Karamana tebrük iletdiler. Anun (1083) üç oğlu kaldı: İbrahim ve İsa ve Alâaddin. Üçü dahi Sultan Murada geldiler. Bu Mehmed Begün bir karındaşı var idi. Bengi Ali Beg derler idi. Diledi kim tahta geçse. Bu halkun bazıı kabul etmediler. Ahır Sultan Murad, İbrahime sancak verdi. Ve kılıc kuşatdı. Bu iki karındaşımı yanında alı kodı. İbrahim dahi babası Hamid Elinden ne aldıysa (1084) Sultan Murada gene verdi. Ve Okluğu dahi bile verdi. Bu ahd u peyman üzerine bir az (1085) durdılar. Keçene iki iklim birlik olur gibi oldu. Sultan Murad Han Hamid Elin ve Beg Şehirin Şarabdar İlyasa mansab verdi. Sancak begi içinde oturur iken İbrahim Beg geldi Üzerine düşdi. Beg Şehirini aldı. Andan sonra Sultan Murad münaf'ıl oldu. Bu mâcerânun tarihi hicretün sekiz yüz otuz birinde vâkı oldu.

99 uncu Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Vilâyet-i Amasiyyede Ve Tokatda Kızıl Koca Oğlanları Yörgüç İlen Vâkıları Ne Suret İlen Geçüb Durur Bunların Aralarında, Anı Bildürür.

Bu Amasiyye ve Tokat vilâyeti dâym ol Kızıl Koca oğlanlarının Türkmanlarından hiç rahat olmazlar idi. Bir şehirden bir şehire yolcular galaba olmayınca gidemezler idi. Ve hem gittükleri vaktin dahi anların haramzadahlıkları eksük degül idi. Yörgüç bir gün bunlara bir hile etti: Padişah ağzından bir elçi düzdü. Mubalağa armağanlar ile dört karındaşına bile mektub yazdı. Ve eyitti kim: "Lalam Yörgüç ilen kerem edün, siz bile varun. Yoldaşlık edün. Alp Arslan Cenigini urun. Andan doğru Artuk Ovaya gelün. Ol sizin tınarunuz olsun., ddei. Ve hem Yörgüç dahi hündkârın elçisiyle bile elçi göndürdü: geldiler (1086). Kızıl Koca oğlanlarını Çorumlu (1087) vilâyetinde buldılar. Yörgüçün elçisi mektubunu (1088) verdi. Ve hündkârdan gelen elçinin habarını verdi. Hündkâr elçisi dahi geldi. Ol dahi armağanların ve mektubu verdi (1089). Bunlar dahi şad oldılar. Sevindiler. Mektubu (1090) okudılar. Ne kadar kim Türkman haramzadası var ise cem' oldılar. Kızıl Koca oğlanlarının dört karındaşı dahi bir yere bile vardılar. Elçi yanlarındayiken (1091) dört yüz kişi cem' oldu. Bu Türkmanın gayetde yarar ve bahadır erleriydi. İc ara bu dört karındaş ittifak etdiler kim Yörgüç Paşa bunlara karşı gelecek olur ise kılıc koyalar. Bunları kırılar ve memleketi uralar. Bu ittifak ile yürüdüler. Merzifon ovasına (1092) yetdiler (1093). Yörgüç gelmedi. Bunlar sordılar

kim: "Yörgüç kanı? Niçün gelmedi?.. (1094). Eyitdiler: "Gayetde (1095) hoş degüldür... Vardılar, Amasiyyeye girmeli oldılar. Yörgüçün oğlu karşı geldi (1096). Melül-sûret eyitti: "Ma'zur dutasız. Babam hoşrak degüldür. İnşallah siz dahi şehirde bir kac gün eğlenün ve hem dinlenün. Sizin ile yeyelim, içelim babam hoş alınca. Belki sizin ile ben bile gidem. Siz yetersiz eger babam hoş olmaz ise de. Ve leşkerün dahi varı. Sonusada cem' olub hazırlardur (1097) anda., dedi. Bunları ta'zim ile iletdiler. Kondurdılar. Bu dört karındaşı bir âlî eve kondurdılar. Nihayetsüz ni'metler hazır etdiler. Ve yükler ile süciler bile harırlanmış idi. Bunlara iletdiler. Bölük bölük gayrı yarenlerin dahi kondurub cem'isine bu ni'metleri verdiler. Yemege, içmege meşgul oldılar. Çün kim gece oldu. Bunlar sarhoş olub yatmağa başladılar (1098). Ol dört karındaşı bir yerden karverdiler. Ve hem adamlar hazır olub durur idi (1099). Bunlar bir mikdar yerde kondılar idi. Bunların dört yüzün dahi dutdılar. Cem'isin soydılar. Berk bağladılar. Ol dört karındaşın bağlarını kesdiler. Bu dört yüz kişi, eli bağlu, cem'isini bir bir zindana getürdiler. Biri birinün üzerine atdılar (1100). Kırıldı. Tez kırılun deyü tütün etdiler. Zindanın kapısını yaptılar. İçinde zindanın tütünden kırıldılar. Birisi kurtulmadı. Helek oldu.

Nazım

Şarab içdi bu Türkman sarhoş oldu	Evinde avratı olan boş oldu	20
Yedi içdi dökildi yatdı Türkman	Kazâya uğradı her ki düş oldu	
Dediler Yörgüçün konukluğudur	Anun ni'meti zehr-i (1101) mâr şiş oldu	
Kızıl Kocalar (1102) Eller yıkardı	Yıkıldı ömri kaygulu iş (1103) oldu	
Dağıldı Ellere avrat ve eri	Sorar bir birine kim ne iş oldu	
Kanı bu dört beg oğlu hanlarımızuz	Kırıldı çaremiz noht savaş oldu	25

Yörgüç kim Türkmanları konduğu yerde bağlatduğu vaktin "bunların işlerini bitürün., (1104) dedi. İsmarladı. Ve Yörgüç kendü bindi, gitti. Türkmanın evine sürdü 'alessabah. Türkmanın evi dahi Çorumlu yöresine konmuşlar idi. Basak düşdi (1105). Ve haylı Türkman dahi kırıldı. Ve Cem'i davalarını ve orunlarını (1106). yağma etdüdü (1107). Söyle oldu ki Çorumluda bir koyun bir akçaya satıldı. Avratları ve oğlanları hayran kaldılar (1108). Vilâyetlerde gedaylar oldılar. Ve ol zamandan tâ bu güne değin evvelki gibi Türkman haramzadalık edemez oldılar. Yörgüce (1109) bunlardan günah var mıdır deyü sordılar kim ne kadar şerri var idi bunların, böyle kırıldar dediler.

Nazım

Gerekdür düşmana kim ola tedbir	Ede gör tedbiri sen etme (1110) taksir
Ki tedbir Hak sebab kodı irâde	Veli dikkat (1111) gerekdür ona (1112) tefkir

Ol zamanda Dulkadiroğlu Hasan Beg var idi. Bir dahi Kara Yölkü' oğlu Hâbil (1113) var idi. Ve bu Kızıl Koca oğlanları anlara gâh gâh habar göndürür idi (1114). Berü, bu vilâyete hareket edün derler idi (1115). Ve

hatırları ne diler ise işler idi. Elhâsıl bu Kızıl Kocayı kim böyle etdiler, ol zamandan tâ bu güne değin ol vilâyet emn ü amân içindedür.

N a z ı m

Bu âdem hayra, şerre mazhar oldu Cihan ma'mur, vîran âdemlen oldu
Benüm, senün deyin ol âdemler Benüm dedüğü bu anlar ne oldu
Ve bu kârhâne çok iş olupdur İşi hod söylenür işi ne oldu

100 üncü Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Haydar Beg Ol Koca Kayasının Sahibi idi, Anun Ahvâli Noldı, Anı Bildürür.

Bu Osmancuk nevâhisinde Zeytünde (1116) bir hisar vardır ki ana Koca Kayası derler, Haydar Begün elinde idi. Gayetde sarb hisardur. Ve ol Haydar Beg ol hisarda yüz yıllık kadar azık koymış idi. Hiç hisarından dağra çıkmaz idi. Bir oğlu var idi. Adına Kasım Beg derler idi. Gâh gâh anı dört yana beglere göndürür idi armağanlar ile. Amma kendüsi hisardan dağra çıkmaz idi. Çok sa'y etdiler idi begler anı ele getürmeğe. Ele getürmediler. Bir gün oğlu eyidür: "Baba! Bu beglere ki beni göndürürsün ve beni dutarlar ise nice edersin?", dedi. Babası eyidür: "Oğul! Ben seni Al-laha ısmarladım. Ben bu hisarumdan ölmeyince çıkmazın. Pirligüm vaktinde kimseye hizmet edemeyin.", dedi. (1117). Yörgüc bu hisarı almağa haylı meğgul idi (1118). Ve bu hisarda bir kişi var idi. Tayfur Çelebi derler idi. Ve ol dâym eyidür idi kim: "Ben Alvan Çelebi oğlanlarındanın, der idi. Ol hisarda bir avrat alub anda mukim olmuş idi. Ve bu hisarın sahibi Haydar Beg ana gayet mahabbet etmiş idi. Belki oğlundan dahi yegrek sever idi. Yörgüc bu Tayfurı çok nesne vermeye kendüye döndürdi. Ve bir gece Tayfur bu hisarın hacine olduğı ve zahire olduğı yere (1119) od bıraktı. Cemi'i hisarın azığı yandı. Yörgüc bunı kim duydı, sürdi, hisarın üzerine vardı. Hisara gayrı (1120) azık koydurmadı. Haydar Beg eyidür: "Yörgüc! Ben hod nolacağım oldum. Allahdan umarın ki (1121) senün dahi sonun benden beter olsun.", dedi. Kendü ihtiyarı ile hisarı verdi. Bu habarı Yörgüc hünkâra bildürdi. Hünkâr dahi Haydara eyü tımar verdi. Ölmeye yedi. Yörgüc hisarı tasarruf etdi. İçine kul kodı. Tâ şimdiye değin hisar ellerindedür.

N a z ı m

Ne ası eyleyiser sanu sanmak Şunu degmez (1122) hazinen oda
yanmak
İşün sen sıdk ile ver Hakka kim ol Kim ola muhkem ü meyli usanmak
Kaçan kim sen edesin aklın ilen Danışmasan deyler sana ahmak

101 inci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Alp Arslan Cenigini Yögüc Paşa Nice Feth Etdi (1123)

Yörgüc Paşa düğün eyledi. Alp Arslan oğlını düğüne okıdı. Alp Ar-

lan oğlu duydı Yörgücün hilesini, habar göndürdi Yörgüce kim: "Maksudumuz bu mudur kim benüm elümdeki bu ormanları almak istersiz? İmdi gelün. Tımar edün. Ben hünkâra varayın. Hünkâr sağ olsun. Bana dahi tımar eder (1124) .. dedi. Ve hem Yörgücün hevesi dahi buyıdı kim anun üzerine varaydı. Alp Arslan oğlu, Yörgüce habar göndürdi: "Sen gelme. Ben varurın (1125) .. dedi. Ve hem geldi. Yörgüc dahi dutdı; hünkâra göndürdi (1126). Bursaya dutsak geldi. Bursa hisarında bir evde habs etdiler. Bir niçe zaman geçdi (1127). Ve evi, horendesin dahi Yörgüc Amaşyeye götürdi. Bekletdi. Alp Arslan oğlu dahi bir gece kendüye bekleyen kişiyi berk bağladı. Tedariğin etmiş idi. İp ile kendü hisardan aşağı indi (1128). Atlar hazır etmişler idi (1129). Bindi gitti. İki yıldın sonra gerü kendüsi hünkâra geldi. Hünkâr dahi Rum Elinde eyü tımar verdi. Ve horendesin dahi yanına getirdiler.

N a z ı m

O rey'i tedbirini gör ne olur duş Ne takdir iş eder (1130) sen ol hâmuş
Kaçan kim sen ü-benlik ola halun Belâ gelür başuna sen sen ü hoş (1132)
(1131)
Aşık yaz menâkıb ibret olsun Kaçan kondı bu dağra uçmadı kuş

Ve bu fethün tarihi hicretün sekiz yüz otuz birinde vâki olındı (1133) Yörgüc Paşa elinden.

102 nci Bâb

Bu Bâb Sultan Murad Han Gazi Ergene Köprisini Yapıcak Ne Suret İlen Yapdı, Anı Bildürür.

Bu Ergene köprisinin yeri evvel ormanlığı idi. Çamur ve gökel (1134) idi. Ve haramılar duraydı. Hiç vakit olmayaydı kim anda haramı adam öldürmeyeydi (1135). Sultan Murad Han Gazi hazine ve meblağlar hare etdi. Ol ormanları kırdurdu. Pâk etdü. Ol arada bir âli binâ bile köprü yapıldı. Köprünün iki başını ma'mur etdi. Şehir etdi. İmâret, cum'a mes-cidi yapıldı. Hamam ve bazarlar yapıldı. Gelen, giden müsâfirlerle ziyâfetler etdiler, ni'metler bişürler. Ve ol vaktin kim imâretün kapısı açıldı, Sultan Murad kendüsi Edreneden ülemâyı ve fukarâyı aldı. Ol imârete vardı. Bir niçe gün ziyâfetler (1136) etdi. Akçalar ve filârliler üleşdü. Evvel hi kendü uyardı. Ve yapan ni'mara (1137) hil'at (1138) geyürdi. Çiftlik yerleri verdi. Ol şehrin halkını cemi' avâızdan mu'af ve müsellemler etdi. Ve hem bu tarihte yapıldı.

103 üncü Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Germiyanoglu Ya'kub Beg Kendü Vilâyetinden Gelüb Sultan Murada İta'at Etdüğün Bildürür.

Sultan Murad Han Gazi Edrenede oturub sohbet eder iken habar gel-

Aşıkpaşaoğlu

di kim "Germiyanoglu bir az adam ilen vilâyetinden çıktı. Sultanumun hizmetine gelür." (1139) dediler. Hünkâr dahi Bursaya ulak göndürdi. Ve: "Eger Germiyanoglu'nun geldiği tahkik ise şehir halkı karşı çıksunlar. Ve eyü ta'zim (1140) edesiz (1141)." dedi. "Ve bana dahi gerü habar bildüresiz," (1142) dedi. Ve hem Germiyanoglu dahi geldi. Padişah ne buyurdiyse emri yerine getürdiler. Germiyanoglu dahi padişahın ziyâretlerine vardı. Ziyâret etti. Eyü 'atâlar eyledi fukarâya (1143). Emir Seyid Hazreti hayatdaydı. Anun dahi evine vardı. Elin öpdü. Ve manastırda Orhanun ve Osmanun mezarlarına girdi. Ziyâret etti. Anda dahi ülemâya ve fukarâya 'atâlar etti. Âhur ül-emir sürdi, Edreneye vardı. Ol Ergene köprisinden geçdi. Hünkâr dahi beglerin ve paşaların istikbâle göndürdi. Âhur ta'zim ile şehire getürdiler. Kondurdılar. Sabah geldiler. Paşalar önüne düşdiler (1144). Hünkâr hazretine iletdiler. Hünkâr dahi padişahlığına (1145) göre (1146) ta'zimler etti. Hil'atlar geyürdi. Ve üçüncü gün gerü, vilâyetine göndürdi. Mubalağa 'atâ ve ihسانlar eyledi. Ol dahi vardı. Vilâyetinde bir yıl mıkdarı diri oldı. Andan sonra Allah rahmetine vardı. Memleketini Sultan Murada vasiyet etti (1147). Vilâyet-i Germiyan bu vech ilen feth olındı Sultan Murada. Germiyanoglu Ya'kub Beg sekiz yüz otuz iki tarihinde Sultan Murada geldi (1148).

104 üncü Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Yörgüç Bu Tarafda Nice İş İşledi (1149)
Ve Bu Tarafda Hünkâr Neye Meşgul Oldı, Anı Bildürür.*

Sultan Murad Gazi kim ucları birer bahadır ere (1150) ismarlamış idi (1151), İshak Bege dahi Laz ucunu ismarlamış idi. Her kaçan kim İshak Beg akın etmek istediysse (1152) Vilakoğlu şeytanlık eder idi kim akın igen (1153) doyum çıkmaz idi. Hünkâr İshak Beg habar göndürdi. Vilakoğlu'nun halını (1154) bildürdi. Hünkâr dahi her ne ki Vilakoğlu'na vermiş idi, elinden gene alub tasarruf etti. Kendü kullarına verdi. Vilakoğlu dahi duydu kim hünkâr kendüye ulaşsa gerekürdi, filhâl elçi göndürdi. Ve eyitdi kim: "Devletlü sultanum! Kızımı dahi carıyalığa kabul et kim Bayazid deden dahi bizden kız almış idi," dedi. Ve hem mubalağa mal göndürdi. Paşalara dahi mebâlig-i azim göndürmüş idi. Paşalar dahi hünkârı razı eylediler kim Alaca Hisardan tâ kendü vilâyetine ulaşınca ona verdiler (1155). Kendü vilâyetine dahi mal ta'yin etti kim her yıl göndüre. Ve bu ahd (1156) üzerine durdılar. Akını Bosna vilâyetine doğrudılar (1157). Vilakoğlu Üngürüzi (1158) dahi boynına aldı kim bu müsülmanlığa zararı dokunmaya (1159). Sultan Murad Gazi dahi tasavvur etti kim bu kâfirün ahdı (1160) dürüstdür. Vilâyet-i Lazı feth etdüm sandı (1161). Fârig oldı. Zirâ kim cemi' Lazun vilâyeti haraca muti' oldılar dedi (1162). Ve bazı vilâyeten varur, haraccı harac dahi devşürür idi. Ve bu fethün tarihi hicretün sekiz yüz otuz birinde vâkı olındı (1163) Sultan Murad Han Gazi elinden kim ol vilâyet-i Lazdur.

Nazım

Sakin kâfirün ahdına inanma Yele arkan verüb muhkemsin sanma
Akar su divar olmaz ay karındaş Ya gölge yasak olmaz sen dayanma
Veli kâfirün iki nesnesin al Biri lüzun, biri malın usanma

(1164)

105 nci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Selenik Ne Sırat İlen Feth Olındı.

Bir gün Sultan Murad Han Gazi vezirlerine eyidür: "Şol Selenik de-
yen (1165) şehir irak midür, ya yakın midür," deyü sordı. Vezirler eyitdi
(1166): "Sultanum! Serezden hünkâr göçine dört göçdür," dediler. Hünkâr
eyidür: "Ya niçün durursuz? Tezek (1167) sefer yarağın görün," dedi.
Hemen doplar ve mancıklar yarağın gördüler. Ve Geliboludan gemiler dahi
getürdüler. Ve niyyet-i gazâ deyü çağırdılar. Yürüdüler. Selenik hisarına
doğru vardılar. Üzerine düşdiler. Etrafdan barı (1168) haylı gaziler cem'
oldı (1169). Cenge başladılar. Bir nice gün eyü cengler eylediler (1170).
Âhur hünkâr eyidür: "Hay paşalar! Bu hisar alınmasına tedbir düün
(1171)," dedi. Evrenüzoğlu Ali Beg eyidür: "Hay devletlü sultanum! Bu
hisar cengi haylı zahmatlıdur. Bu hisarı, sultanum, yağma etmek gerek-
dür kim bu ahna," dedi. Sultan Murad Han Gazi eyitdi: "Bire bu hisar
yağmadur," deyü çağırdı. Heman kim gaziler yağma habarın işitdiler,
heman hisarun etrafından dahi hucum edüb yürüyüş etdiler. Ve nerediban-
ları hisarun bârûsına dayadılar. Küffâra gözlerin açdurnadılar. Ha deyin-
ce hisarun içine koyuldular. Bi iznillâhi Ta'âlâ hisarı feth etdiler. Gaziler
mâl-i ganimete gark oldılar. Ve esirler aldılar. Acâyib deyuamluklar oldı.
Ve şehirün evleri hâlî kaldı. Amma ihtiyâr olub kalana evleri mülk-
hâge verdiler (1172). Vardar Venicesinün halkını sürdiler. Selenige getür-
diler. Selenik içinde anlar dahi sakin oldılar. Elhâsıl-ı kelâm dâr ül-küfri
dâr ül-islâm etdiler. Şehir kim alındı, tamam mukarrer olduktan sonra
sultan ulu-müccâhidin Sultan Murad Han Gazi eyidür: "Hay gaziler! Bun-
dan ulu nîmet olmağ (1173) kim gaziler hisarı yağma edeler, chl-i şirki
esir ile islâma getüreler (1174). İmdi gayet ben bu gazileri (1175) sev-
düm. İnşallah sizün ile ben şimdengerü gazâ etsem gerekürdi," (1176) dedi.

Nazım

Murad Han kim Selenik aldı, netdi Moraya, Üngürüze niyyet etti
Paşalara buyurdu: durmanuz tez (1177) Holun fazla veliler himmet etti
Kâfîler mağlûb u makhûr cihanda Bil islâm ehli cümle mülki dutdı
Yürümeğe vaktidur tez yürücelüm Gazi erenler üç önümce girdi
Bana desler Murad durma gazâ et Muhammed mu'cizeyle yardım etti

35

Ve bu fethün tarihi hicretün sekiz yüz otuz üçünde vâkı olındı sultan
ül-müccâhidin Murad Han Gazi elinden.

106 ncı Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultan Murad Han Gazi kim Diledi,
Selenik Gazâsından Sonra Üngürüze Gide (1178).*

Anun için kim Üngürüzün haramısı gâh gâh (1179) Vidin nevâhisin-
den geçer idi (1180). Haylı yaramazlık (1181) ederler idi (1182). Nâgâh
bu taraftan Karamanoğlu İbrahim Begün habarı geldi kim Hamid Elinde
Beg (1183) Şehirine düşdi dediler. Ve hem şehiri aldı. Ve sancağı begi Şa-
rabdar İlyas Begi de dutdı dediler. Bu habar kim Sultan Murada gelecek
Sultan Murad Han Gazi dahi diledi kim Karamana teveccüh ede. İştidi
kim bu taraftan Üngürüz dahi yürüdü. Karamanoğlunun, Vilakoğlunun ve
Üngürüzün, bu üçünün biri biriyile hod ittifakı var irâiş. Anun için bir
kezden iki taraftan yürüdiler. Sultan Murad Han Gazi kim gördi, hal böy-
ledür, hiç bir tarafa teveccüh etmedi. Tahtında karar etdi. Tâ kim Üngü-
rüze göre, neyle ve neye gelür deyü. Üngürüz dahi yürüdü. Göğercinliğin
(1184) üzerine düşdi. Doplar kurdı. Hisara atmışa başladı. Hündkâr dahi
Rum Eli beglerbegisi Sultan Beg ile Rum Eli gazilerin karşı göndürdü.
Vardılar. Öylelik yer mikdârı kalcak küffâra, ol arada kondılar (1185).
Vidinli Sinan (1186) derler idi. Vidinün sancağı begiyidi, ol dahi anda bi-
leyidi. Bir iki gün ol arada oturdılar. Bir gün Vidinli Sinan (1186) eyidür:
"Hay begler! Biz hündkâra hayırlaruz,, der. Beglerbegi bu sözi işidicek
kakıdı. Eyidür: "Hay! Bu söz ne sözdür kim sen bunu söylersin,, dedi.
Gene Vidinli Sinan (1186) eyidür: "Ya biz doğru muyuz kim düşman olan
şunda geldi; padişahumuzun hisarının üzerine düşdi; döge durur (1187);
biz bunda dınmazuz; epsem otururuz,, dedi. Döndi, beglerbegi eyidür:
"Bu da senün ucundur (1188). Bize bir dil getirüb habar alı vermezsin
kim (1189) biz dahi ana göre bir iş edevüz,, dedi. "Ya, varalım, bîtekellûf
hündkârun leşkerini düşmana kurduralım mı,, dedi. Vidinli Sinan (1185)
eyidür: "Dil degül midür üş düşmanın dopı? Dopları âvâzesinden atla-
rumuz devilada davılasın karar,, dedi. "Bizüm hod kulağumuz dop âvâ-
zına öğrenüb durur,, dedi (1190). Heman bu kelâmdan sonra (1191) Vi-
dinli Sinan (1186) at arkasına geldi (1192). Çağırdı (1193): "Hay gönüllü
gaziler! Gazâ crenleründür. Avratların degüldür,, dedi. Heman küffârun
üzerine yürüdü. Bu tarafta beglerbegiye habar verdiler kim Vidin Sinanı
akıncılar ile bindi, düşman üzerine gitti dediler (1194). Heman beglerbegi
dahi ardınca göcdi. Yürüdü. "Alesabah küffârun üzerine çıka geldiler. Üç
bölük oldılar (1195). Heman kim davlunbaz urub bir kezden tekbir getir-
diler, küffârun üzerine hucum etdiler. Allahın inâyetine kâfirî basdılar,
kurdılar. Küffâr bu halı göricek bir birine (1196) basarak kaçmağa yüz
duttı. Kural dahi cemi'i uğruğunu döküb başını güc ile kurtardı. Küffârun
hod ekseri suya dökildi, boğuldu (1197). Gaziler gayetde doyum oldılar.
Ol kadar esir dutdılar kim Edrene, Üngürüz kâfirinün gayet eyüşin üç
yüz akçadan artuğa satmadılar. Hak Ta'âlâ avniyle ehl-i islâm şâd ve
hurrem oldılar. Bu tarafta Karamanoğlu ve cemi' küffâr melûl ve mahzun
ve mağbun oldılar.

Sual: Karamanoğlu niçün melûl ve mahzundur derler ise (1198).
Cevab: Anun için kim Karamanoğluyken Vilakoğlunun ittifakı var
idi kim Üngürüz bu taraftan yürüye ve Karamanoğlu dahi ol taraftan yü-
riyeydi. Ehl-i islâmı aradan getüreler idi. Sanusına ermedi.

Nazım

Gerekdür gayret-i islâm gazilerde Ki söyleye dül anı gazilerde
Hünerdür gayret-i din sakla anı Analar dâym anı dilbiller de
Gaziler sorusuz (1199) Cennete girdi Sorı verdi şehid olduğu demde
Gaziler seyf-i islâm saldı her dem Malkam-ı Mahmud doğru yazılarda

Ve bu mâcerâ-yı gazânun tarihi hicretün sekiz yüz otuz yedisinde
(1200) vâkı olındı Vidinli Sinan (1186) ve Beglerbegi Sinan Beg elinden.

107 inci Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Karamanoğlu, Kâtiri Mu'in Edindi,
Ehl-i Islâmın Üzerine Yürüdü, Sultan Murad Han Gazi Dahi
Karamana Ne Suret İlen Varub İtikamın Alur, Anı Beyan Eder.*

Bir gün Murad Han Gazi eyidür: "Karamanoğlu! Ahduñ kanı kim
bunun gibi yaramaz iş etdün,, dedi. Yürüdü, Ak Şehire çıktı. Anı aldı. An-
dan Konyaya vardı. Anı dahi verdiler. Elhâsıl-ı kelâm Karamanun İç El-
den gayrı cemi' heb muti' oldılar (1201). Ve Sultan Muradun kasdı göy-
le oldı kim (1202): Baltacılar süre. Vilâyet-i Varsağı elek elek edüb Ka-
ramanoğlunu ele getüreler. Vardılar, Bozkıra (1203) çıkdılar. Karamanoğlu
gördi kim (1204) bunların kasdı özgedür (1205), tezcek Mevlânâ Hamzayı
göndürdü kim bir aziz kişidür. Sultan Murad Hana Karamanoğlu eyitdi
kim: "Benüm bu küctahlığuma dahi kalmasun ve benüm suçumı bu kez
dahi afv etsün. Bu kezden gayrı sudda bulunmayum,, dedi. "Ve Karama-
noğlu etdüğü işe peşimandur,, dedi. "Hünkârdın (1206) afv umar,, dedi.
"Ve Hamid Elinden dahi elini çekdi,, dedi. Hündkâr bu habarı işidicek
eyidür: "Bu vilâyeti hod ana ben verdüm idi. Şimdiden sonra karındaşı
İsaya verürin,, dedi. İsa ol vakit hündkâr (1207) yanında idi (1208). El-
hâsıl-ı kelâm pasalar dilek etdiler. Sugun afv etdi. Hündkâr dahi Mevlânâ
Şükrellahı göndürdü. Vardı. Karamanoğluna and verdi kim şimdiden gerü
bırecin min el-vücûh dahi yağlık etmeye, Sultan Murad Han Gazi dahi
Karamandan bir ahadun bir göpin zulum ile aldurmadi ve almadi. Zirâ
kim Alî Osmanun muradları ve âdetleri adl üzerinedür.

Sual: Ya Konyanın ve Lârendenün zulumun kim etdi?
Cevab: Sebeb neyidüğün sana habar vereyüm (1209) işidesin deyü
ve hem ne zamanda olduğun. Sultan Muradun Karamana evvel seferinün
tarihi hicretün sekiz yüz otuz dokuzunda vâkı olındı.

108 inci Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultan Murad Han Karaman Seferinden
kim Gelicek (1210) Neye Meşgul Oldı.*

Bundan evvel İshak Beg, Vilakoğlunun hiyânetini hündkâra bildürmiş

idi kim Karamanoğlunun ve Üngürüzün hareketi cemi'i Vilakoğlunun geytanlığından idi. Hündkâr dahi bunun haramzadaluğun bilmiş idi. Ol sebebden Sultan Murad Han Gazi azim leşker cem' etdi ki Laz vilâyetini cümle zabt ede. Vilakoğlu duydu, Def'i tekrar elçi (1211) göndürdü. Mubalağa armağanlar ile bile göndürdü. Ve hem eyitdi kim: "Kızınuz üde cihazi tamam hazır ve müheyyâ oldu. Adam göndürün. Cârıyanuzı alınız, dedi. Pağalar hündkâra eyidürler: "Sultanum! Kızı almak gerek," dediler. Hündkâr eyidür: "Tedâriki neyise edün," dedi. Uskübden İshak Begün hatununu göndürdiler. Kapudan hadım Reyhan Ağayı göndürdiler. Ve Özbek Ağayı göndürdiler. Bunlar haylı adam ilen Uskübe vardılar. Andan, doğru Semendireye gittiler. Bir kaç günlük yol kâhıca Vilakoğlu kâfir beglerinin hatunların karşı göndürdü. Acâyib konukluklar etdi. Dünürlere gayet eyü ta'zim ile Semendireye götürdiler. Geldükden sonra binihâyet eyü ağırliklar etdiler (1212). Kızın cihazi hesabını yazmışlar. Ol cihaz defterini Özbek Ağaya verdiler. Vilakoğlu eyitmiş kim: "Bu cihazi kızuma vermedüm. Cemi'isin hündkâra verdüm. Diler ise bu cârıyasına versün. Ve diler ise gayrı cârıyalarına versün," dedi. Elhâsıl-ı kelâm kızı Edreneye getürdiler. Hündkâr kendüye (1213) düğün etmedi. Eyitdi: "Bir sipahi kâfirün kızına dahi ne düğün gerek," dedi. Ve dahi cihazın kazıyyesin bildürdiler hündkâra kim Vilakoğlu demiş idi. Hündkâr eyidür: "Benüm cârıyalarumun nesnesi yok midür kim anın kızının cihazını ben alam da gayrı cârıyalaruma verem," dedi. Hiç bir nesnesini kabul etmedi. Gerü cihazını kendüye (1215) verdi. Bir sehel zaman yanında durdu. Andan sonra Bursaya göndürdü. Ve İsfendiyar kızı dahi Bursadayıdı. Anı Edreneye getürdü.

Nazım

Yine bir dürlü sûret dutdı âlem
Hezârân tedbiri bağladı fikri
Vezîrler tedbiri hana eder arz
Ki fırsat el vere, duşmanı bulam
Edem ana elüme gire fırsat

Ki bâtin nakşını göstere âdem
Kimin gündüz ede, kimini ahşam
Velî han der ki dınma şimdi epsem
Keceri başını, dilin edem ebkem
Nola etsün bana ol dürlü ibrâm

109 uncu Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Evrenüz Oğlu Ali Begün (1216) Üngürüz Vilâyetinin Yolların Görmeğe Göndürdüğünün Hâlini Bildürür.

Bir gün hündkâr, Ali Bege eyidür: "Kim ola kullarumdan kim Üngürüz vilâyetinin yolların eyü bilür ola," der (1217). Ali Beg eyidür: "Sultanum! Buyurur isen kulun geceyüm (1218). Cemi'i yollarını ve Ellerin göreüyüm," der. İnşallah devletlü sultanumun gene ayağı tozına geleyün (1219). Yüz süreyüm," der. Hündkâr eyidür: "İmdi Rum Eli leşkeri ve Anadolu askeri bile geçsünler," dedi. Ali Beg eyidür: "Sultanum! Hemin bana akıncı kulların yeter," dedi. "Sultanumun himmeti ve Allahın inâyeti cemi'isinden ilerüdür," dedi. Hündkâr eyidür: "Sen bilürsün. Eyle et," dedi. (1220). Heman ol zaman akın çağırdılar. Akıncılar cem' oldılar.

Dınışkardan geçdiler. Yürüdiler. Üngürüz vilâyetine girdiler. Bir ay mıkdar (1221) ağınadılar. Yediler. İçdiler. Yürüdiler. Hiç bir vech ile duşmandan eser belürmedi. Ve gayetde çok doyumluklar oldu. Ve acâyib ganimete gerk oldılar. Esir şol kadar almışlar idi kim hesabda esir akıncıdan çok artukdur derler idi. Ve kara tıraş dahi söyleyidi kim bir kişünün eline bir iki bin filörü girmiş. Adam iğen çoğ idi. Elhâsıl-ı kelâm Ali Beg bu doyumluklar ile doğru Edreneye geldi. Hündkâra bulıdı (1222). Ve eyitdi: "Devletlü sultanum! Üngürüze göçmek gerek kim bu Üngürüz bir acâyib eyü vilâyetdür kim sultanuma lâyük. Hayf degül mi kim vilâyetün (1223) begi kâfir ola," dedi. Hündkâr eyidür: "Hak Ta'âlâdan 'avn olur ise," dedi. Geçmeğe râzi oldu.

Nazım

Hemise söylenür erün nişâm
Nişân olur erün hem tercümânı
Nişândan anın hâlî 'ayandır
Ne olsa 'ayna oldur hem beyânı
Cihâza cüz'ü yâ kül kim gelübdür
İğit söylendi mahfî ü 'ayâmı
Bilün kim her kişi mıkdarın etdi
Yetişdi, sürdi bu devr ü zamânı
Kime degdi o nevbet çalmadı' ol
Geçürmedi zamânında gümânı

110 uncu Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultân ül-Mücâhidîn Sultan Murad Han Gazi kim Ol Sultan Mehmed Han Gazi Oğludur, Üngürüz Vilâyetine Gazâ Etdi, Ne Suret İle Gazâ (1224) Etdi, Anı Bildürür.

Evvel Vilakoğluna adam göndürdü. Eyitdi kim: "Üngürüze geçsem gerekdür. Yarak göresin. Semendireden geçerin," dedi. Ve Eflaklı Dırakula dahi habar göndürdü: "Tezcek leşkerünü cem' edesin (1225). Eyü, yarar yoldaşlar ile gelesin. Eger gelmeyecek olur isen ben senün üzerine varmağa iğnenmezim," dedi. Dırakula eyidür: "Devletlü sultanum! Ben bazarım devletlü sultanumun atın yedmeğe," dedi. Hündkâr dahi azim leşker cem' etdi (1226). Andan yürüdü. Vidine vardı. Cemi' akıncılar bile heman Vidinden geçdiler. Yürüdiler. Bir niçe para hisarlar Üngürüz diyarından aldılar. Tâ Zibine dek (1227) vardılar. Kırk beş gün vilâyet-i Üngürüzde gezüb ağınadılar (1228). Ve çıgnadılar. Döndüler, geldiler. Eflak vilâyetine çıkdılar (1229) sağ ve selâmet biiznillâh-i ta'âlâ. Dırakula, hündkârın önince kılauğz idi. Bile çıkdı dönüşde amma Üngürüze girmede (1230) Lazoğlunun leşkeri önce kılauğz idi. Yine berü gelmede Eflak kılauğz idi. Ve Dırakula hündkâra gelüb Eflağa uğraduğı vakit mubalağa peşkerler çekdi. Ve gaziler dahi mubalağa ganimetler ile geldiler. Gerü vilâyetlerine çıkdılar. Ve doyumlukların haddin ve hasrın Allahdan gayrı kimyetler se bilmez idi. Ve gaziler dahi her biri bu doyumluklar ilen vilâyetlerini varub gittiler. Ve Üngürüzün vilâyetinden hiç bir ahad küffardan bunlara karşı gelmedi ve görmediler de.

Nazım

Gazâ kim bunlar etdi Hakdan oldu İnâyet hâkim-i mutlakdan oldu

Bu âlündür gazâyet bil cihanda Atan ve hem deden Gök Alpdan oldu.
 Bulara han dediler hânı (1231) boldur 'Atâ ve hem kerem bunlardan oldu.
 Murad Hanum, Muhammed, Bayazid Murad u Orhan u Osmandan oldu.
 Han,
 İlâhî fazl u ihsânun bu âle Müebbed et 'atâsı senden oldu.

111 inci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Evrenûş Oğlu İsa Beg Arnavudda Neyledi (1232).

Hündkâr bir gün eyidür : "Kocacuk hisarına sefer edelim," dedi. İsm Begi önce (1233) göndürdi. Ve hündkâr eyitdi kim : "Var, akıncılarımı doyum eyle (1234)," dedi. "Hak Ta'âlâ 'avn ede inşallah," İsa Beg dahi yürüdi (1235). Arnavudun künc Ellerine girdi. Andan sonra akın koyı verdi. Segirdim olındı. Meger küffâr duymış imiş. Hazır olmuş. Heman yolları bağladılar. Amma anda İskender adlı bir beg var idi. Aslında Arnavud beginün oğliydi. Evvelen hündkâr yanına iç oğlanı dahi almış idi. Hündkâr ol vilâyeti (1236) ana tımar vermiş idi. Sonra hündkâra âsi (1237) oldu. Kaçub vardı. Arnavudda bir sarpa yerde haramı gibi duraklanmış idi. Ve hem aslında da ol kenar tımarıydı. İsa Beg ile varan akıncıların yolını ol bağlamış idi (1238). Elhâsıl-ı kelâm müsülmanlar gördiler kim yolları bağlanmış. Ol gaziler dahi evvel esirlerine kılıç koydılar (1239). Cemî'isin kıldılar. Ve andan sonra kendüleri dahi küffâra şol kadar gazâ etdiler kim okları dükkendi. Ve kılçları çönkeldi. Ve ekseri niyyet-i gazâ deyi şehid oldılar. Ve illâ haylı vilâyetler dahi feth olındı, egerçe gaziler dahi şehid oldılar. 'İndallah ecirin ve 'ivazın Allah vere.

Ve bu fethün tarihi hicretün sekiz yüz kırk altısında vâki oldu. Ve bu tarihte 'asır vaktında gün tamam dutıldı.

N a z ı m

Şarâb-ı rahmet içdi bil şehidler Sırâtı kuş gibi geçdi şehidler
 Fenâ mülkinde eglenmedi anlar (1240) Baka sarayına göçdi şehidler
 Tecellî o zât bunların oldu Anuçün ömrini biçdi şehidler

112 nci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultân ül-Mücâhidîn Sultan Murad Han Gazi kim Belğırada (1241) vardı, Neyledi, Anı Bildürür.

Sultan Murad kim Üngürüz vilâyetini seyir etdi, andan sonra bildi kim bu Belğırâd, Üngürüz vilâyetinün kapusudur. Bu kez kâsd etdi kim ol kapuyı açsın. Leşker-i islâm cem' edüb geldi. Belğırâdun üzerine düşdi. Hisara (1242) ceng eder gibi oldılar. Sava suyun geçdiler. Bilineye (1243) akın saldılar (1244). Gaziler şöyle doyum geldiler kim bir cizmeye bir nefis cârîya verürler idi kocmağa yarar. Fakîr dahi anda bileydüm. Yüz ak-

caya altı, yedi yağında bir eyü oğlan aldım. Amına ata hizmet eder esiri yüz elli akcaya verürler idi. Ol seferde akıncılardan fakîre dahi yedi kul ve cârîya hâsıl oldu. Ve dahi şöyle olmuş idi kim leşker göçse esir galabazı kim leşkerden ziyâdeydi. Elhâsıl-ı kelâm şöyle vâf olındı kim islâm bünyâdı (1245) zuhura geleden (1246) berü gaziler gazâ ederler, bunun gibi gazâ vâki olmadı dediler. Ve hem beyan vâkidür kim dedüklerinde dahi ziyâdedür. Fakîr dahi bir gün hündkâra vardım. Ben fakîre esir buyurdu. Buyurduktan sonra ben eyitdüm kim : "Devletlü sultanum ! Bu esiri götürmeğe at gerekdür. Ve bu yolda harçlık dahi gerekdür," dedüm. Beş bin akca ve iki at verdi. Ol sefer dokuz baş esir ile Edreneye geldüm. Ve dört atum dahi var idi. Edrenede bu esirleri üçer yüz akcaya verdüm. Ve barışın ikişer yüz akcaya satub harçlık edindüm. Ve devletlü hündkâra du'âlar ve senâlar etdüm.

Ve bu gazânun tarihi hicretün sekiz yüz kırk ikisinde vâki oldu Sultan Muard Han Gazi elinden (1247).

N a z ı m

Gaziler doyum oldu var Belğrad Bozıldı bağunuz ne bel, ne ırgad
 Senün feryadların heb gazi kırdı Döğün sen ay kiral şabkam tez at
 Senün mahbubların islâma geldi Olarun hüsnü oldu işka mîr'at

113 üncü Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder ki Sultan Murad Gazi kim Semendireye Ne Vech İle Rağbet Eder, Anı Bildürür.

Kaçan kim Belğıraddan göçdi, doğrı Üskübe geldi. İshak Beg eyidür : "Hay devletlü sultanum ! Mâdam ki Vilakoğlu Semendirede ola, ne Karamanoğlu epsem olur, ne Üngürüz bize muti" olur," dedi. "Ve hem Dirakulayı dahi dost sanman ki münâfıkdur," dedi. Murad Han Gazi eyidür : "Hele bu sefere varalum, Allah nasib eder ise anı dahi görevüz," dedi. Edreneye geldiler. Kışladılar. Yaz olmaçız (1248) Dirakulaya ve Vilakoğluna : "Kapuya gel," dediler. Bu habarı işidicek Vilakoğlu kendü gelmedi. İki oğlunu göndürdi. Ve Dirakula gördi kim Vilakoğlu kendü gelmedi ve iki oğlunu göndürdi, Dirakula da kendü iki oğlunu alub kapuya geldi. Heman Dirakulayı dutdılar. Ve oğlanlarını bile dutdılar. Dirakulayı Gelibolu hisarında mahbus etdiler. Ve iki oğlunu Germiyan vilâyetinde Eğriğöz hisarında mahbus etdiler. Ve Vilakoğlunun iki oğlunu da Tokat kalasında (1249) mahbus etdiler. İshak Beg ol yıl Mekkeye (1250) destur diledi. Hündkâr dahi habı etdiler. İshak Beg ol yıl Mekkeye (1250) destur diledi. Hündkâr dahi yaz olcaak vardı, Semendireye düşdi. Vilakoğlu hisarların berkitdi. Kendü Üngürüze geçdi, gitti. Hündkâr buyurdi kim : "Laz Elini urun. Ve kâ-larını yıkun. Ve halkını esir edün," dedi. Destur oldu gibi heman segirdim etdiler. Urdılar. Yıkıldılar Lazun Elini. Gaziler şöyle doyum geldi kim dört yaşar (1251) oğlan Üskübe yigirmi akcaya satıldı. İshak Beg dahi Mekkedden geldi. Henüz dahi Semendire alınmamış idi. Ol zaman fakir, İshak Beg ile Mekkedden bile gelmiş idüm (1252). Hündkârdan İshak Bege

kul geldi kim : "Nige Obranın (1253) üzerine var. Anı hisar et., dediler. Germiyan sancağını yoldaş koşdılar. Ol zamanda Germiyan sancağı begi, Temür Taş oğlu Umur Begün oğlu Osman Çelebiydi kim ol Varna uğraşında şehid oldu (1254). Fakir dahi ol zamanda Üskübe İshak Beg ile gelmiş idüm Kâbeden. Gâh gâh bu mâcerâlarda bile bulmur idüm. Ve bir defa İshak Begün oğlu Paşa Beg ile ve Kılıcı (1255) Doğan ile haramlığa bile gitmiş idüm. Bir gün leşker içinde bir gavgâ belürdi (1256) İshak Beg heman ata bindi. Cemi'i gaziler dahi bile bindiler. Nâgâh gördük karşudan bir alay kâfir çıka geldi. Ve anların ardından bir niçe alay dahi geldi. Küffâr yayasın önine dutmuş ve altusun ardına dutmuş. Kapkara pus olub heman üzerümüze yürüdü. Bu tarafdân ehl-i islâm gazileri dahi bir kezden tek bir getirüb karşı yürüdiler. Yayanun üzerine at saldılar. Yaya dahi heman bir kezden ok serpdiler (1257). Gaziler ok eslemedi. Oka bakmayub hucum etdiler. Üzerlerine düşdiler. Yayanun üzerine yüriyicek yayanun ardından atlusı durmadı. Kaçmağa yüz dutdı. Kaçub gittiler. Yayasın at ayağı altında kurdılar. Şöyle kurgun oldu kim gazilerin atları kâfirlerin ölüsü üzerinde (1258) yürür idi (1259). At ayağı yer bulmaz idi kim basayıdı. İshak Beg çağırdı kim : "Hay gaziler ! Yeter kurdunuz. Esir edün şimden gerü küffârı., dedi. Vallâhi fakir dahi kurdugundan gayrı beşin (1260) esir eddüm (1261). Üskübe getirüb beş esiri o zamanda dokuz yüz akcaya satdum (1262). Elhâsıl-ı kelâm budur kim Semendire ol yılda feth olındı. Ve cemi' Laz vilâyeti bile feth olındı. Hisarlarını da kim Semendire. Şehirlerine kadılar nasb etdiler. Semendire cum'a namazı kılındı. Ve cemi' Laz vilâyetinin hâkimi ehl-i islâm oldu Hak Ta'âllânun 'avniyle.

N a z ı m

Zulmet-i küfrî cihandan heb bozar 'Osmâniler
Hak Ta'âlâ bunları dâymı bu ihsanda diler,
Kahr-ı kâfirden gidermek Hak bana etdi nasib
Hem nizam-ı ger'i gör kim ne düzer 'Osmâniler
Hak Ta'âlâ bunları rahmete mazhar eyledi
Eşğinde kul olupdur âlem-i sultâniler

Ve bu fethün tarihi hicretün sekiz yüz kırk birinde vâki olındı Sultan Murad elinden.

114 üncü Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Mora Vilâyetinin Kapısı Germe Hisarın Sultân ül-Mücâhidin Sultan Murad Han Gazi Ne Suret İle Feth Etdi, Anı Bildürür.

Bir gün Sultan Murad Han Gazi eyidür : "Durhanı kışırın, gelsün., (1264) der. Kışırıldılar, geldi (1265). Sultan Murad Han Gazi eyidür : "Durhan ! Bu Germe hisarı kim Moranın ağzıdır, anı ne suret ile almak gerek? Bana bildür., dedi. "Ve anun fethi ne suret ile ola., dedi. Durhan

(1266) Beg eyidür : "Sultanum ! Bu Germe hisarı bir garib hisardur. Girmesi bir denizden bir denize dek çekilmişdir. Ve bu iki deniz bu vilâyeti tamam dolanmışdır. Keenne bu vilâyet bir ada gibidir. Şöyle vâki olmuşdur. Ve Germedeki hisarlar ana korudan kapı gibi olmuşdur. Ve bu Germe beş yerde eyü hisarlar yapmışlardur. Ve her hisarın mubalağa yarağan görmüşlerdür., Durhan (1266) Beg eyidür : "Ol hisara üç yerden savaş vermek gerekdür her bir hisara., Hündkâr eyidür : "Durhan ! Benüm hatrum diler kim, gönlüm ister ki ol Mora vilâyetine gazâ edem., dedi. Durhan Beg eyidür : "Nola sultanum., der. Hündkâr eyidür : "İmdi tez yarak görn., dedi. Elhâsıl yarak gördiler. Ve Durhan (1266) Begi sancağıyla önce göndürdiler. Anuğun kim ol Germe tarafı anun uciydi. Durhan (1266) Beg hemin ki vardı, gördiler kim beş hisar biri birine havâledür. Hündkâr dahi ardınca bile vardı. Hündkâr da gördi kim beş hisar biri birine havâledür. Kankısına yüriyiş edesiz dediler. Bunlar bir birine mu'avenet eder, birine yüriyiş edecek olur isen. Hündkâr hazreti beş hisar degül, on hisarın yarağan görmüş idi. İmdi bunlar hisarın üzerine varduğu gibi heman dopların kurdılar. Ve hisarları döğmeğe başladılar. Ve dop içün döğmeğe bakır getürmüşler idi. Dopı anda döktiler. Ve bakırı sancakdan sancağa götürmüşler idi (1267). Cemi' leşkerde bakır var idi. Ve gece, gündüz hisarları dop ile döğdiler. Ve kâfirleri uyutmadılar. Ve rahatlık vermediler. Denizi kesüb kâfir hendek etmişler idi. Bular emr etdiler gaziler. Hendeki def'i doldurdılar. Suyını kurutdılar. Ve hem hisarlarını ykdılar. Yağma buyurdılar Murad Han Gazi. Ha deyince gaziler hisara koyıldılar. Kâfirini kurdılar. Ve makencini hisarın talan etdiler. Ve andan sonra da akıncılara akın verdiler. Germe'nün Eline seğırttiler. Binihayet esirler dutub doyum oldılar. Şöyle doyumluklar oldu anda dahi kim gayet-de güzel cârıyaları üçer yüz akçaya verürler idi. Ve kara tıraş hod ne itibar idi. Hesabı yoğ idi. Altun, gümüş tebsiler ve mücüsler ve maşrabaların (1268) gaziler elinde hesabı ve kıyası yoğ idi. Elhâsıl-ı kelâm gaziler şöyle doyum oldılar kim ıvranı bir guhayı almazlar idi. Ağırdur götürme derler idi. Ve götürmeğe üşenürler idi. Şol kadar altun, gümüş ve nakid doyum olmuşlar idi kim haddini Allah bilir idi. Bu Mora vilâyetinin evvel fethi Sultan Murad Han elinde budur kim fakir şerh eddüm.

N a z ı m

Açıldı ma'den-i genç-i vilâyet Kim Âl-i Osmana oldu hidâyet
Vilâyet-i Mora zulmetdeyiken Saadet günü doğdı (1269) hoş beşâret
Bu Âl-i Osmanun fethi hesabıuz Ki Hak bunlara etmişdür inâyet (1270)
Ve bu fethün tarihi hicretün sekiz yüz kırk ikisinden sehel geçmedi
kim vâki olındı Sultan Murad Han Gazi elinden.

115 İnci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Kula Şahın kim Mezid Begden Sonra Ettakda Ne Suret İle Münhezim Oldı, Anı Bildürür.

Ol zamanda Kula Şahın, Rum Elinün begler begisiydi. Hündkâra eyi-

dür: "Devletlü sultanum,, der. "Ol Yanko deyen martaluz, Mezid kuluna haylı iş edübdürür (1271) ,, dedi. "Buyurur isen ben kulun varayın. Me-
 zid Begün intikamın ol kâfirden alayın,, der. Hündkâr dahı "var,, dedi.
 Anadolu leşkerinün bazısını, Rum Eli leşkerini ve akıncısını bile aldı. Yü-
 5 rüdi, Eflak vilâyetine geçdi. Dahı şaraba ve kebaba ve tene'üme meşgul
 oldu. Begler eyitdiler (1272): "Hay begüm! Bu durduğumuz tene'üm ede-
 cek yer degüldür. Bunda düşman vardur,, dediler. Bu Kula Şahın, ser-i hoş
 ile eyidür: "Ol düşman benim borkımı görse (1273) bir nice (1274) gün-
 10 lük yol kaçar,, der. Böyle der iken nâgâh bir gün Üngürüz leşkeri belürdi
 (1275). Kula Şahın bu kez ağzındağı lokmasını dahı yeyemedi. Bindi ve ki-
 çına döndi. Yani kaçmağa yüz dutdı. Begler eyitdiler: "Hay! Neylersin?
 Gelün şu düşmana (1276) karşı varalım bâri. Ügde (1277) ordumuz ayak
 altında kaldı,, dediler. Kula Şahın eyidür (1278): "Bu gece katlanun. Dün
 15 yarusında ben anun hakkından gelem (1279) ,, dedi. Aşam karanusı oli-
 cak düşman kayısı kalmadı. Kula Şahın borkın düşmana bağışladı. Heman
 kaçmağa başladı. Sorar ki: "Tuna kamı? Irak mudur, yohsa yakın mı-
 dur? .. Elhâsıl-ı kelâm islâm leşkeri anda münhezim oldu. Bu tarafda Ka-
 ramanoglı islâm leşkerinün münhezim olduğun işidub, sıyan dayısıymış,
 begayet ferahnâk oldu (1280). Ol kaitaban heman at arkasına geldi. Yürüdi.
 20 Emir Dağına yaylaya gelen Eli urub yağmaladı (1281). Müsülmanların
 avratına ve oğlanına fesadlar eyledi. Andan sürdi. Beg Bazarına vardı. Anı
 dahı andan beter eyledi. Elhâsıl-ı kelâm ayak ayağı basduğı yerleri şöyle harab
 edüb işler işledürdi kim kâfir kâfirliğünce ol etdüğü işleri etmez idi. Ve
 müsülmanların mazlamasını boymına aldı.

N a z ı m

Bu dem tâli' ne büreden tülü' etdi Ki kâfir tâli'ini galib etdi
 Mu'in oldu Karaman, kâfire gör Yüzi kara, özini mağbûn (1282) etdi
 O demde küfrine hükm etdi islâm Ki islâm Elini yıkdı ve gıtdi

116 ncı Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Karamanoğlu Bunın Gibi Hadesler
 (1283) Etdüğinden Sonra Sultan Murad Han Gazî Dahı Ana
 Neyledi, Anı Bildürür.*

Hündkâra habar geldi kim Karamanoğlu ahdını sıdı. Ve müsülmanların
 avratın ve oğlanın zâlimlere nâmeşur işler etdüdü. Bu habarun hakikatını
 35 bilicek hündkâr dahı gazaba gelüb leşker-i islâm devşürüb ve hem Rum
 Elinün ne kadar kâfir leşkeri var ise kendüye tâbi, anı dahı bile alub yürü-
 di; Konyaya çıkdı. Yağma buyurdu. Şöyle urdılar vilâyet-i Karamanı kim
 şehirlerini ve köylerini elelek etdiler. Ve harab eylediler. Karamanoğlu
 kaçub gerü Daşa girdi. Ve o yıl nice er ve kız oğlanlar doğdı. Haseb ve
 40 nesebi mechul oldu. Ve Karamanoğlunun hatunın ve veziri Sururı, ikisini
 Karamanoğlu, Murad Han Gazîye göndürdi. Ve hatunına eyitdi: "Yüri,
 var! Karındaşundan benim suçum gerü dile,, dedi. Anlar dahı Murad

Han Gazîye geldi. Çok meşkenet ve tazarru'lar etdiler. Ve dediler kim:
 "Karamanoğlu kendüye lâyıkın etdi. Hak Ta'âlâ katında yüzini kara ey-
 ledi. İmdi kerem ve lutf et. Bu kez dahı bunun küstahlığına kalma. Buna
 yüz karalığı yeter. Suçını bildi. Suçını alev eyle,, dedi. Hündkâr, Surura
 5 eyidür: "Şimden gerü begüne boyun olub inanur mısın kim bana geldün
 (1284)? Ve dilek edersin?,, dedi. Surur eyidür: "Devletlü sultanum!
 Evvelki hatâsında ben bile degül idüm. Ve hem ol (1285) hatâsında rızâm
 yog idi. Ve Durkut oğlanlarından oldu şimdiki hatâ,, dedi. "Hele şimdi
 sözi budur kim bir hatâdur etdüm, artuk (1286) böyle etmezem dedi.
 Ben kuluna: Var, hündkâra inanur dedi,, Hündkâr dahı gerü suçını
 10 alev etdi. Döndi, gıtdi. İmdi ay aziz! Osmanlunun memleket urub müsül-
 manlığa zulüm etmesinün sebebi Karamanoğlu İbrahim Beg sebebinden
 olmuştur. Ve illâ tâ bu güne dek Osmanludan kimsenin hakkına zulüm
 gelmemiş idi nâhak yere. Meger ki bilmece.

N a z ı m

Fesada kim sebep olsa Karaman O bilmez ne olur din ü yi iman
 Fesad olur hasedden mahlûk içre Hased (1287) dür bil Karaman işi
 heman

117 ncı Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Vilakoğlunun Laz Vilâyeti Elinden
 Gıtdükden Sonra Yankonun Önine Düşüb İzladi Derbendine
 Ne Sürer İle Getürdüğün Üngürüz Leşkerini, Anı Bildürür.*

Kaçan kim Semendire Vilakoğlunun clinden çıkdı, içine ehl-i islâm
 dolıcak cemi' küffâr karın ağrısına uğradı. Vilakoğlu vardı, Üngürüzün
 etegine düşdi (1288). Ve hem bu taraftan Karamanoğlunun elçisi vardı
 Üngürüze kim: "Sen öteden (1289) yüri. Ben beriden yürüyeüm. Rum
 25 Eli senün olsun. Ve Anadolu benim olsun. Vilakoğluna dahı vilâyetin
 alı verelim,, dedi. Elhâsıl-ı kelâm Üngürüzün kiraladan gayrı cemi' leş-
 kerini Yankoyile Vilakoğluna koşdılar. Bunlar yürüdiler. Gelüb islâm vi-
 lâyetine girdiler. Tâ İzladi derbendine degin geldiler (1290). Sultan Mu-
 rad Han Gazî dahı küffârı ol arada karşıladı. Küffâr ile İzladi derven-
 30 dine buluşdı. Amma kâfir dervendün içine girüb oturdı. Vilakoğlu, Rum
 Eli beglerini filöriyle konukladı. Hündkârı kâfir ile uğraşmağa koma-
 dılar. Küffâr dervende bir niçe gün oturdı. Heman bir gece küffâr çe-
 kilüb gıtdi. Ol hinde begler begi Kasım Paşayıdı. Anı küffârın ardınca
 göndürdiler küffâr kaçdı deyü. Bu me'l'un kâfirlerinün hod bususı var
 35 imiş. Bunları gafil ilen ortaya aldılar. Halil Paşanın karındaşını dut-
 dılar. Ol zaman Bolnün sancağı begiyidi (1291). Elhâsıl-ı kelâm Vil-
 koğluna gerü vilâyetini, filöri himmet eyledi, verdiler. Vilakoğlunun iki
 oğlu Tokat habsindeyidi. Anların gözlerine demür (1292) sürme çekdi-
 40 ler. Atasına göndürdiler. Halil Paşanın karındaşın dahı Üngürüzden sa-
 tın aldılar. Andan sonra Sultan Murad Han dahı Edrenece geldi. Halil
 Paşaya eyidür: "Ben oğlumu tahta geçürürün (1293). Padişah edeyin,,

der. "Ben dahi hayli gazâ seferlerin etdim. İmdi benim oğlum dahi benim hayatımda göreyüm, ne suret ilen padişah olur," dedi. Heman oğlını Ma'nisadan getirdi kim ol Sultan Mehmed Han Gazidür, tahta geçirdi. Durahan Begi dutdı. Tokatda Bedevi Çadağa göndürdi. Anunçun kim ekser küffâr uğraşmağa Durahan sebeb olmuş idi. Ve hem eyitdiler kim Durahan, Vilakoğluyle gayet dostlardır demişler idi. Sultan Murad kendüsi ihtiyarıyla tahtını oğlu Sultan Mehmede verdi. Kendü Mağnisaya vardı. Gerü Halil Paşayı oğlunun yanında vezir kodı. Ve Mevlânâ Hücrevi kadı-asker etdiler. Ve gerü kalan tertibi yerli yerine düzdiler. Sultan Murad, oğlını tahta geçürdüğüün tarihi hicretün sekiz yüz kırk dördinde vâki oldu (1294).

N a z ı m

Oğullar ataya yürek yağdırur. Oğulun eyüsü gussa dağıdur
Oğul kim atanun hemsâzi ola. Safâlu bağı, bostanı, bağdur
Oğul kim mukbil (1295) olub du'â alsa. Atanun devleti, yüzi ağdur
Her oğul kim ol uymaz atasına. Resûle müdde'i, Hakka yağdırur

118 inci Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultan Murad Han Gazi Oğlını
Tahta Geçürüb Kendü Ma'nisaya Varub Oturduğundan
Sonra Neler Zuhura Geldi, Anı bildürür.*

Sultan Murad kim ferâgat ile varub Ma'nisada oturdu, oğlu Sultan Mehmed dahi Edrenede tahta geçdi. Bu tarafda Karamanoğlu bu habarı işitdi. Gayet de ferah oldu ol müfsid. Ve bu habarı Vilakoğlu dahi işitdi. Ol mel'un dahi ferah oldu. Andan sonra Karamanoğlu tezcek Üngürüze elci göndürdi kim: "Ne durursun? Üşde (1296) Osmanoğlu delü oldu. Tahtını bir oğlana verdi. Kendü çalıcı avratlar ile bağlar ve bağçalar bucağında yeyüb içüb yürür. Vilâyetinden el çekdi. İmdi fırsat sizün ve hem bizümdür. Yürimek gerek," dedi. Ve bu tarafda Vilakoğluna dahi eyle habar göndürdi. Ne benzer ana kim kendü yüzine lâyük herze ve hezeyanlar söyledi. Kıralı ve Yankoyı azdurdı. Eyitdi kim: "Ne durursun? Türke bundan yeg fırsat elünüze girmez," Bu kiral dedüğümüz ol kiralun oğludur (1297) kim Göğercinlige gelmiş idi. Yanko bunların ömine düşdi. Belğiraddan geçdiler. Doğrı Varna üzerine (1298) yürüdiler. Bu tarafda Sultan Murad Han Gaziye memleket halkı eyitdiler: "Sultanum! Ne (1299) durursun? Küffâr hucum edüb üş yürüdi. Geliyürür. Vilâyet harab oldu. İslâm bozıldı," dediler. Sultan Murad Han Gazi halkdan bu sözi işidicek Ma'nisadan yürüdi. Geliboliya geldi. Gördi kim küffâr gemileri Geliboli boğazını bağlamış. Gördi kim geçilmez. Ol aradan doğrı Koca Elinden Akca Hisara geldi. Bu tarafda Halil Paşa dahi Rum Elinden Murad Han Gaziye karşıladı. Geldi. hisarın karşısına çadır (1300) kurdu, oturdu. Hündkâr ol aradan geçdi, kondı. Leşker ol aradan cem' oldu (1301). Allaha sığındı. Küffârın üzerine hucum edüb yürüdi.

Küffâra karşı vardı. Yollarını bağladı. Varna dağında buluşdı. Ve uğraşdılar. Yanko Anadolu leşkerine karşı yürüdi. Acâyib ceng oldu. Anadolu begler begisi şehid oldu. Ve dahi nice sancak begleri düşüb şehid oldılar. Rum Eli leşkeri çekilüb (1302) gen yere çıkdılar. Hündkâr dahi kendü kapısı halkıyile kaldı. Kapu halkı dahi bir yere cem' oldu. Amma memcu' leşker bir yere cem' olmağa yer dar idi (1303). Dere, depeydi (1304). Kiral gördi: Türk beginün yanında adam kalmadı (1305). Kiral eyitdi: "Türk begine eyü fırsat elüme girdi. Varayum, ben anı diri duyayum (1306)," deyü yürüdi. Yeniçeri yarılı verdi (1307). Kiral geldi. Aralığa girdi. Atın sinirlediler. Atıdan yıkdılar. Belki atıyile bile yıkdılar. Koca Hızır derler idi, bir hündkâr kulu kiralun başın kesdi. Göndere dikdi. Bir kezden tek bir getürdiler gaziler kim kiralun başın gönder üstünde gördiler (1308). Heman küffârı kırmağa başladılar. Kâfiri mubalağa kır-dılar. Arabalarını aldılar. Ve küffâr dahi bir yere cem' oldılar. Gerü gaziler ol cem'iyyetün dahi üzerine vardılar (1309). Anları dahi kirub dağıt-dılar. Ehl-i islâm şadımın oldılar (1310). Bu şadlıkda Azab Beg (1311) ilerü vardı. Hündkârdan Durahan Begi ol hinde dilek cyledi (1312). Hündkâr dahi ferahından azad cyledi. Tokat hisarının babsinden çıkardı. Ve andan sonra etrafın padişahlarına elçiler göndürdiler. Kâfirlerden de geyimli kâfirler armağan ile bile göndürdiler. Mısır sultanına Azab Begi (1313) göndürdiler. Ve hayli cebelü kâfirler bile göndürdi Mısıra (1314). Sultan Murad Han Gazi hemin ki küffârı sıdı, doğrı Edreneye geldi. Gerü tahtına geçüb oturdu. Oğlını Ma'nisaya (1315) göndürdi. Kendü gerü Edrenede mukim oldu (1316).

N a z ı m

Gazâlar kim edübdür Âl-i Osman. Vilâyet kâfirin etdi müsülman
Kaçan komadılar yağılarda. Dileylene dahi verdiler aman
Bu âl kim âlem içre gazi oldu. Bu âlün müstaki oldu Süleyman
Huri vü ins cinn ü vahş ü tuyûr (1317). Bu âle oldılar cümlesi ferman
Muhammed ümmetinün haslarıdır. Bu âldür kim eder ilâil (1318) -i iman

Ve bu gazânun tarihi hicretün sekiz yüz kırk yedisinde vâki olındı Sultan Mehmed oğlu Sultan Murad Han Gazi elinden.

119 uncu

*Bu Bâb Arnavuddağı Akça Hisarı Sultan Murad Han Gazi
Ne Suret İlen Feth Etdi, Anı Beyan Eder.*

Sultan Murad Han Gazi bir gün oturub sohbet eder iken Arnavud (1319) İskenderün amucası oğlu Hamza Beg geldi. Eyidür: "Devletlü sultanum! Arnavud vilâyetinin bazıı İskendere yağı oldu. Sultanum buyurur ise varayum, Akca Hisar sultanuma alı veyeyin (1320)," dedi. Hündkâr paşalara bunun sözün (1321) dedi. Paşalar eyitdiler: "Sultanum! Kendünüz varmak dahi yegdür (1322)," dediler. Hündkâr: "Se-

kim cümleyi beyanda akıllar hayran kalur (1373). Maksud bu kadar dahı etdüğüme sebeb, anların ruhlarına (1374) hayır (1375) du'â olsun deyü etdüm. Allah ana rahmet etsün kim bu Âl-i Osman menâkıbın okıya ve yahud dinleye (1376). Anların ruhuna du'â eyleye (1377). Hak Ta'âlâ ol kişiden râzı ve hoşnud olsun. Ve Hazret-i Resul (1378) dahı 'arsa-ı 'arasâtda ana ge'fi' olsun. Ve dahı anın her du'âsı ve hâceti Allah Hazretinde makbul olsun. Âmin yâ Rabb il-âlemin ve yâ hayr in-nâşirin (1379). Ve dahı bu gazâ kim oldı, buna gazâ-yı ekber dediler. Ve hem nefir-i 'âm olmuş (1380) idi. Hak Ta'âlâ bu gazâyı Âl-i Osmana müyesser etdi kim tâ kıyamete değin bu âle hayır du'âya sebeb ola. Bu ben fakir dahı ederin (1381): "Yâ İlâhî! İzzetün ve celâlün hakkıyıcın bu menâkıbı okıyana ve dinleyene ve yazana sen rahmet et., derin. Yâ İlâhî l-âlemin! Du'âmı kabul ve müstecâb et! Âmin yâ Rabb il-âlemin. Ve bu seferde, gazâda Sultan Murad Han oğlu Sultan Mehmed bileydi.

N a z ı m

Sipâh(1382)-ı din-i islâm Âl-i Osman Buların meddahıdır cümle sultan
Bu âlün din kalıcı var elinde Gazâyı ana (1383) verdi gani Subhan
Bu âlün ihşamı dutdı cihanı 'Atâsı bahrinde bir katra umman
Bu âlündür fazilet âlem içre Mücâhiddür dedi âyât-ı Kur'an (1384)
Âşıkı, Yahya, Selman âşıkı var(1385) Ki Muhlis, İlyas hem vere burhan.

Ve bu fethün tarihi hicretün sekiz yüz elli ikisinde vâkı olındı. Kıs. Ova'da Sultan Murad Han Gazi elinden kim ol Sultan Mehmed Han Gazi oğludur.

N a z ı m

Gazâlar etdi gitdi Gazi Hündkâr Mukabil olmadı deccâl(1386)-ı mekkâr
Gazâvetde bil ol sâhib kirandır Zafer bulmaz anın kadrine gaddâr
Ne dutsa Hak ana nusrat veribdür Mu'indür anın bil Gani Gaffâr
Günâhı mağfiretde (1387) gark Komadı aybın anın Gani Settâr.
olupdur

121 inci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultan Murad Han Gazi, Oğlu Sultan Mehmed Han Gaziye Ne Suret İle Everdi ve Kimün Kızın Alı Verdi.

Sultan Murad Han Gazi kim Kıs Ova gazâsından devlet ile gelicek Edrene'de, tahtında karâr etdi. Bir gün veziri Halil Paşaya eyidür: "Halil! Kızım cihazladum: çıkardum. İmdi dilerin kim oğlum Sultan Mehmed'i dahi everem. Ve illâ dilerin kim Dulkadıroğlu Süleyman Beg (1388) kızın alam (1389) derin. Ve hem ol Türkman büzüm ile gayet dostluk ve doğruluk eder., dedi (1390). Halil Paşa eyidür: "Nola sultanım! Hem lâyıkdur., dedi. Amasıyyede Hızır Ağanın hatunun göndürdiler. Yürüdi Albustana, Süleyman Bege vardı. Ol vakit Süleyman Begün dahı beş kızı

var idi. Beşin dahi ortaya getürdi. Hızır Ağa hatunı da kızları göricek begendüğü kızın eline yapışdı. İki gözlerinde öpdü. Andan sürdi, Hündkâr geldi. Habar verdi. Ve Süleyman Begün itâatını ve meskenetini ve kızın eline yapışduğunu ve hüsnini ve evsâfını ve hulkını dedi (1391). Sultan Murad dahı kabul etdi Hızır Ağa hatunı begendüğü kızı. Yine tekrar Hızır Ağanın (1392) hatununu ve Rûmun a'yanlarının hatunlarını göndürdiler. Ve Rûmdan a'yan begler (1393) bile vardılar kızı almağa. Azım hürmetler edüb dünürleri hulk ile ve lutf ile kondurdi. Erkânlarınca ve türelerince ağırlıkların yerine getürdi (1394). Âhir ül-emir kızın elini alub Hızır Beg hatununun eline verdiler. Anlar dahı kızı alub doğrı Edrene'ye getürdiler (1395). Hündkâr gelinün cihazı neyse tamam gördi: "Hele benüm türemde bu degüldür., dedi. "Ve hem azdur., dedi. Hündkâr kendisi bir cihaz gördi (1396) padişahlara lâykı. Gelinün cihazına nice nesneler dahı zamm etdi. Ve düğün eyledi. Ve etrafun padişahların okıdı. Ülemâyı ve fukarâyı cem' eyledi. Padişahdan 'atâlar bîhad, bîknyâs cem'i'sine 'âmme'ten yetişdi. Gelen ülemâ ve fukarâ ganî olub gtdiler. Ve bu düğünün tarihî hicretün sekiz yüz elli üçünde vâkı oldı Edrene'de (1397).

N a z ı m

Padişahda gerek 'atâ vü kerem Meskeni dahı ola bağ-ı irem
Harc ola mülke mâl ü hazineler (1398) Sormaya kimseneye noldı direm
Bu hisâl cümle Âl-i Osmanda Mahsus bu âledür sâna derem

Ve bu âlemde maksud olunan bir kaç nesnedür: Oğul evermek ve kız çıkarmak ve dünyadan ahrete iman ile (1399) gitmek. İmdi bu nesneler Sultan Murada müyesser (1400) oldı: Oğul everdi. Ve kız kardaşların çıkarub ere verdi. Ve 'âlî düğünler eyledi. Kız kardaşların padişah oğlanlarına verdi. Âhir ül-emir âkâbeti dahı hayr olındı. Ve oğlu Sultan Mehmed dahı kendüden sonra eyü, azemetlü padişah oldı. Ve âkâbet hayırlığının dahı âlâmeti budur.

N a z ı m

Cihan nat'ına her kim nazar etdi Hayal oynamağa fikir etdi
Şehün önüne evvel sürdi baydak İki oyunda gördün hayran etdi (1401)
Diledi bağlaya filbend ü ferzin Ki ruhlar (1402) bağlu kaldı tarh
(1403) etdi

Gözetdi mansıbalı ferzin ile Felek tasına kim mihresin etdi
Bu nat'ı kim görürsin hoş döşenmiş Hezârân şatrançbâz geldi gitdi
Dilediler bu nat'ı zabt edeler Cehdühânedi anı şah mat etdi
Âşıkı yaz menâkıb-ı Âl-i Osman Ki bunlar her köyi bir Bağdad etdi
Sebebdür adl ü bed-i âlem içre İmâret etmege kim bunlar etdi
Gel ay âşık!, cihan alına kalma Ki alı nicelere alın etdi

Devr-i Sultan Mehmed Han Gazi Geldi (1404)

Nazım

Gel imdi ay, musavver gevheri (1405) Ki senünün olupdur hitta vü hâk
pâk
Senündür meydan ü (1406) eflâk ü Eriş meydanına sen cüst ü çalâk
âlem
5 Sebûkbâr (1407) olıhan atuna bin, gel Karaman saçmak ister başına hâk
Gel imdi sen eyâ Sultan Muhammed Karaman göine bir külli gör çek
Karamanoğlu yumurda basubdur Doğurdu karga, kuzgun, hâr u hâşâk
Haramzâlar (1408) doğurdu ad verüb- Degül bunlar o neseblerde gerçek
dür
Kimine Germiyan, Aydın, Tekke der Yalandur Menteceli dişi, erkek

10 Sultan Murad Han Gazi kim ol Sultan Mehmed Han Gazi oğludur, anun devr-i saltanatı otuz bir yıl oldu. Ve bu gazâlar ve mâcerâlar cemî' anun halının ve eflâlinün bu ben Aşık Derviş Ahmed (1409) her birisini gördüm ve bildüm. Amına ihtisar etdüm. Bu menâkıbda yazdum. Ve ol sebebdan ihtisar etdüm ki bunun (1410) eflâlinün ve akvâlinün dil ilen halları beyan olunmaz. Andan sonra nöbet oğlu Sultan Mehmede dedi. Bunun tarihi hicretün sekiz yüz elli beşinde vâki olındı. Ve muharrem ayının guresinde Sultan Murad Han, Allah rahmetine vâsıl oldu. Ve oğlu Sultan Mehmed Gazi tahta çıktı. Ve hem ol muharremün on altıncı (1411) gününde ve pençşenbih gününde idi.

122 nci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultan Mehmed kim Ol Sultan Murad Han Gazi Oğludur, Edrenede Atası Tahtına Ne Suret İlen Geçdi, Niçe Geldi ve Kandayidi, Anı Bildürür.

25 Sultan Murad bir gün Adaya seyrâna (1412) varmış idi (1413). Seyrândan (1414) döndü. Saraya gelür iken Ada köprisinin başında gördü bir derviş durur. Yakın gelicek bu derviş eyidür : "Hay padişah ! Töve et kim va'den yakındur.", (1415) der. Heman kim dervişden bu habarı işidicek, hünkârın Saruca Paşa yanındayidi, eyidür : "Saruca ! Sen danık ol ! Ben cemî' günahuma tövbe etdüm., der. Bir yanında dahı İshak Paşa gider idi. 30 Ana dahı eyidür : "Sen de danık ol. Ben cemî' günahlaruma tövbe etdüm., der. Hünkâr, İshaka eyidür : "Şol derviş hiç bilür misjn, kimdür?.. İshak eyidür : "Sultanum ! Bursada Emir Sultan (1416) müridlerindendir., der. Hünkâr heman kim saraydan içerü girdüğü gibi "başum ağır., dedi. Vasiyetnâmesin yazmış idi. Halilî nâzir etmiş idi. Oğlu Sultan Mehmed vasi edinmiş idi. Üç gün yattı. Dördüncü gün oğluna adam (1417) göndürdiler. On üçüncü gün oğlu dahı geldi. On üç gün meyyitini sakladılar. Paşalar meyyiti kimseye bildürmediler (1418). Divânlar etdiler. Tımarlar ver-

diler. Vâlidler ve hekimler mu'alece suretin etdiler. Ve şerbetler verdiler. Vefâtına on üç gün tamam olıcak oğlu Sultan Mehmed Han, Edreneye geldi. Devlet ile tahta geçdi, oturdu. Halk andan bildiler hünkârın Allah emrine kavuşduğunu. Heman (1419) atasının meyyitini Bursaya göndürdü. Bir küçücük karındaşı var idi İsfendiyar kızından olmuş, anı dahı menzileye yettirdi; makamına göndürdü. Yaslıların yasın çıkardı. Kendü dahı sır-i saltanatda (1420) oturdu. Nizâm-ı hükme, hükûmata bağladı. Bir gün nâgâh habar geldi kim Karamanoğlu İbrahimün karı yarıldı. Haramzâda oğlanlar doğdı (1421). Germiyanoglı dedüğüne bir oğlum koşdı. Kü-tshiyreye göndürdü. Ve birin dahı Aydınoğlunun Eline göndürdü. Ve biri 10 dahı Menteceliğoldur dedi (1422). Anı dahı ol vilâyete göndürdü (1423). Kendü 'Alâyeye yürüdü. Sultan Mehmed kim bu habarı işitti, def'i İshak Paşayı hil'atladı. Anadolu begler beglini vezdi (1424). İshak Paşayı göndürdü. Ve Sultan Mehmed kendü dahı devlet atına bindi. Devlet ile yürüdü (1425). Bursaya vardı (1426). Karamanoğlu doğurduğu haramzâda oğlanlar cemî'isi kaçdılar (1427). Anaları karmına girdiler. Sultan Mehmed Han Gazi yürüdü. Ak-Şehir çıktı. Ak-Şehir fethi olındı vilâyeti bile. Hünkâr andan göcdi. Konyaya teveccüh etdi. Karamanoğlu İbrahim Beg gerü 20 aylaşub yalvarmağa bağladı. "Günahlaruma tövbe ve etdüğüm işlere peşiman oldum., dedi. Ve paşalara dahı dudı (1428) filârisin göndürdü. Ve ol filâkiler gayet udlu kişilerdür. Şeyhler ve dânişmendler ve paşalar anun yüzün görcek utanurlar. Utandukları sebebdan paşalar hünkâra gelüb eyitdiler : "Atân, deden bu Karaman vilâyetine geldiler. Bu vilâyeti cemî' feth etdiler. Kendülürn oldı (1429). Gene marhamat etdiler. Vilâyetini bunlara gerü 25 verdiler. Kendüler gerü vilâyetlerine gittiler. İmdi devletlü sultanum ! Karamanoğlu eyidür kim kızum vereyin (1430). ve her yıl seferine gerü varayın (1431). Ve her ne buyurur ise öyle edeyin deyiyürür (1432). İmdi ümüddür kim devletlü sultanum dahı marhamat ede., dediler. Hünkâr dahı paşaların sözün kabul etdi. Gene vilâyetini mukarrer etdi. Döndü, gene kendü vilâyetine gitti.

Nazım

Gene bir kurs gün doğdı cihana Musavver oldı eflâde nişâne
Dola garba ve şarka, bërre, bahre Ola güneş gibi lutfi 'ayâne
Kılıcından anun ditreye (1433) dağlar Bulutlar kaçır gireler (1434) dumana
Arab ve Acem ü Bulgar u Hinde Vara hükmi ki tez gelün diyâne
35 Muti' ola cihan mahlûkı düpdüz Bu şahun hükmine kamu yegâne
Temerrüd etlî kâfiri kira ol Ede sarayların, köşkin virâne
Dâ kevnî adlı, bedli ma'mur ede Deyeler şahinşah geldi beyâne.

123 üncü Bâb

Bâb Anı Beyan Eder kim Sultan Mehmed Han Gazi kim Karamandan Dönüb Geldükden Sonra Neyledi, Ne Suret İlen Binâ Etdi, Anı Bildürür.

Diledi kim Rum Eline geçe. Eyitdiler : "Devletlü Sultanum ! Geliboli boğazını kâfir gemileri gelüb bağladı., dediler. Hünkârı aldılar. Doğrı Koca

Eline getürdiler. İstanbulun üstü (1435) yanında, boğazda Akça Hisara kondılar. Atası geçdiği yerden Rum Eline gecdı. Akça Hisarın karşısına kondı. Halil Paşaya eyidür : "Lala ! Bunda bana bir hisar gerekdür., El-hâsil ol arada heman buyurub hisarı yapırdı. Tamam oldı. Ak-Çayluoğlu Mehmed Begi göndürdi kim : "Tez var! İstanbulun kapusın yapırdı, deyü buyurdu. Mehmed Beg dahi geldi. Şehirün kapusından adam karvadı (1436). Köylerinün davarlarını sürdi. Tekvüre habar oldı kim : "Türk bîzüm gönlümüzi (1437) yırtı. Evümüzi başumuza yıkıdı. Tekvür eyidür : "Banların konşığı bîzüm ile, doğan ile karga konşılığına bener oldı., der. "Eger bu Türkten bize kurtılmağa çâre olur ise dostumuz Halil Paşaya gene yalvarmak gerek., (1438) dedi. "İmdi Halil Paşaya balıccıklar göndürmek gerekdür., dedi. Balığın karnın filöriyilen doldurmak gerek deyü filöriyile doldurdılar. Halil Paşaya göndürdiler. Tekvürün bir veziri var idi. Adına Kerloka (1439) derler idi. Ol eyidür : "Hay ! Halil balığı yudar. Size dermanı dokınmaz (1440) , der. "Sizün çärenüz kayısı kalmaz., dedi. "Siz başunuz yarağın görin., dedi. Halile balığı getürdiler. Halil balığı yedi. Karnın sanduğa koydı. Kâfirlerin sözini dutdı (1441). Hünkâra eyidür. Kâfirler hakkında niçe sözler arz etdi. Hünkâr eyidür : "Hay Lala ! Yaz olsun. Görelüm. Allah ne buyurur ise anı işleyevüz., (1442) dedi. Hisarın hod fethi yarağına çokdan meşgul olub dururlar idi. Hemin ki esbab tamam olındı (1443), yaz oldı (1444). Sultan Mehmed eyidür : "Bu yıl İstanbulu yayların., der. Geldiler. İstanbulun hisarının üzerine kondılar. Korıdan ve gemiler ile denizden dolayı kuşatıldılar. Dört yüz para gemi deniz yüzünden (1445) vardı (1446). Yetmiş para gemi dahi Galadanun üstü yanından, korudan (1447) yelkenin sözünü savacılar ayağın durdılar. Ve sancakların çözdiler. Geldiler, hisar dibinde denize girdiler. Ve deniz üzerine köprü yapıldılar. Yürüyiş etdiler. Elli gün, gece ve gündüz ceng olındı. Elli birinci gün hünkâr yağma buyurdi (1448). Yürüyiş etdiler, Elli birinci gün seçenbih (1449) günüydı. Hisar feth olındı. Eyü yağmalar ve doyumluklar dahi olındı. Altun ve gümüş ve cevherler ve envâ'-ı kumaşlar urdı bazara, gelüb dökildi. Satmağa başladılar. Ve halkın esir etdiler. Tekvürini öldürdiler. Ve mahbûbelerini gaziler bağurlarına basdılar. Ve çaharsenbih günü Halil Paşayı oğlanlarıyla ve kethüdâlarıyla bile dutdılar; habs etdiler (1450). Banların hikâyeti çokdur. Ve illâ fakir ihtisar etdim. Anun için kim hod bunun kıssası ma'lûmdur (1451) Halil Paşayı neylediler. Elhâsil fethün evvel cum'a günü Ayasofyada cum'a namazın kıldılar (1452). Ve hutbe-i islâm okındı Sultan Mehmed Han Gazi adına kim ol Sultan Murad Han Gazi oğludur. Ve ol Sultan Mehmed Han Gazi oğludur. O dahi Sultan Bayazıd Han oğludur. Ve o dahi Murad Hünkâr Gazi oğludur. O dahi Orhan Gazi Han oğludur. O dahi Osman Gazi Han oğludur. Ol dahi Er Durrıl Gazi Han oğludur. Ol dahi Sultan Süleymanşah Gazi Han oğludur. Elhâsil Gök Alp neslindür kim Oğuz Han oğludur. Banların nebeb ü neslini hod evvel bâbda yazub beyan etmiş idüm. Bu fethün tarihi hicretün sekiz yüz elli yedisinde vâkı olındı Sultan Mehmed Han Gazi Elinde (1453).

Bâb Anı Beyan Eder kim Bu İstanbul kim Alındı, Şehir Harab Oldı, Gerü Ne Suret İlen Ma'mur Olındı, Anı Bildürür.

Sultan Mehmed Han Gazi kim İstanbulu feth etdi, subaşılığını kula Süleyman Bege verdi. Ve cemi' vilâyetlerine kullar göndürdi kim : "Hatırı olan gelsün. İstanbulda evler, bağlar ve bağçalar mülklüğe gelüb dutsun., (1454) dedi. Ve her kim ki geldiye verdiler. Bu şehir bunun ile ma'mur olmadı (1455). Bu (1456) kez padişah hüküm etdi kim her vilâyetden ganimet ve fakirden evler süreler (1457). Her vilâyetün kadılarına ve subaşılarna hüküm ile kullar göndürdiler. Anlar dahi hüküm mücibince mubalağa evler sürüb getürdiler. Ve bu gelen halka dahi evler (1458) verdiler. Bu kez şehir ma'mur olmağa suret dutdı (1459). Ve bu halka verdükleri evlere mukata'a vaz' etdiler (1460). Öyle olcak bu halka dahi güç geldi. Eyitdiler (1461) kim : "Bizi mülkümüzden (1462) sürdünüz, getürdünüz. Bu kâfir evlerine kira (1463) vermek için mi getürdünüz?, dediler. Ve bazı avratın, oğlanın bikağub kaçub gitti (1464). Kula Şahın derler idi, Sultan Mehmedün atasından, dedesinden kalmış, vezâret görmiş bir kuli var idi. Padişaha eyidür : "Hay devletli Sultanum ! Atan, deden bunca (1465) memleketter feth etdiler. Hiç birinde (1466) mukata'a vaz' etmediler. Sultanuma dahi lâyük budur kim etmeye (1467) , dedi. Padişah dahi anun sözün kabul etdi. Mukata'ayı bağışladı. Yine hüküm buyurdi kim : "Her ev kim verirsiz, mülklüğe verün., (1468) dedi. Andan sonra her verilen eve mektub verdiler kim mülkleri ola (1469). Bu vech ile olcak şehir dahi (1470) ma'mur olmağa yüz dutdı. Mescidler yapmağa başladılar. Kimi zaviye, kimi mülkler yapıldılar. Ve bu şehirün halı gerü eylüğe döndi. Sonra padişaha bir vezir geldi kim ol bir kâfirün oğlıydı. Padişaha gayetde mukarrib oldı. Ve bu İstanbulun eski kâfirleri bu vezirün atası (1471) dostlarıydı. Yanına girdiler kim : "Hay ! Neylersin., dediler. "Bu Türkler gene bu şehri ma'mur etdiler. Senün gayratun kanı? Atan yurdunu ve bîzüm yurdumuzu aldılar. Gözüme karşı tasarruf ederler. İmdi, sen hod padişahın mukarribisin., dediler. "İmdi cehd eyle kim bu halk bu şehirün imâretinden el çekeler (1472). Ve gerü evvelki gibi bu şehir bîzüm elümüzde kala., (1473) dediler. Vezir dahi eyidür : "Bu şol mukata'a kim evvel komışlar idi, anı gerü (1474) koduralım. Bu halk dahi mülkler yapmaktan çekileler (1475). Bu şehir ol nesneyle gene haraba yüz duta. Âhr gene bîzüm tayfamuz elinde kala., dedi. Bir gün bu vezir padişahın kalbine bir münasebet ile ilka etdi. Gene mukata'a ihdas etdü. Ve bu muğvî (1476) kâfirlerin birisiyle bir adı müsülman kul bile koşdılar. Ve bu muğvî (1476) kâfir her ne kim dediye öyle etdi, anı yazdılar.

Sual : Ol (1477) vezir kimdür?

Cevab : Sekiz medrese, orta yerinde bir ulu cami, cami'ün karşısında Sual : Sultan Mehmed Han Gazi İstanbulda ne yapıdı?

Cevab : Sekiz medrese, orta yerinde bir ulu cami, cami'ün karşısında bir âli imâret ve bir dârüşşifâ (1478) ve bu sekiz medresenün yanında

(1479) sekiz küçüklük (1480) medrese dahi yaptı sohtalar için. Ve bundan gayrı Hazret-i Eyyûb (1481)-i Ensârî üzerine dahi bir imâret ve bir medrese ve bir cami (1482) ve üzerine (1483) bir 'âlî türbe (1484) yapıldı.

Nazım

- 5 Cihani ma'mur eden âdil hanlar Ve ger zulm etse hem dökile kanlar
Sebeb kodı bu hanı Hak cihana Ki Halka doğru gide cümle canlar
Şeriatun nizâmı han elinde Kodı Hak kim ola ger'i beyanlar (1485)
Din ü dünyâm ma'mur olmağa bil Sebedür ger'i duta 'cümle hanlar
Aşkı yaz menâkıb-ı Âl-i Osman Ki bu âle du'â ede 'ayanlar (1486)
10 Ne kim ede (1487) kişi, kalmaz ya-
mında Lulur ya oğul, kız datlu camında
Meseldür bu sözüm denür ezelden Yazılır cümle âkil divanında
Ne sanursın bu halka sen yavuzluk Komaz bil Hak am cümle (1488) ca-
mında

Bu mukata'a sebebinden halk (1489) İstanbul imâretinden kaccmağa başladılar.

Nazım

- 15 Ne tâli' dutdı İstanbul cihanda Ki hükmü berkarar olmaz bu handa
(1490)
Tellevvün olsa padişah sözünde Olur memleketi dâym ziyanda
Husûsâ kim kâfir ola veziri (1491) Zarar ister olur dâym imanda

Ve bu şimdiki mukata'a kim vardır, mukarrer olmasına ol Rum Mehmedi sebeb olupdur (1492).

195 inci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim İniz (1493) Ne Suret İle Feth olındı Ve hem Kim Sebeb Oldı.

Bir gün Firecük (1494) kadısı hündkâra gelmiş idi kim vilâyetinün halını bildüre. İniz kâfirlerinden (1495) bu vilâyet ne haldadır ve ne zahmat çekerler (1496), deye. Bir gün destur oldu. İçeri girdi kadı el öpmeye. Hündkârun elin öpdü. Andan sonra dahi padişaha eyidür: "Devletlü sultanum! Bu Firecük vilâyetinün ve İpsala vilâyetinün İniz elinden halları begayet mükedderdür. Bu sebeben kim İniz (1497) kâfirleri bu müsülmanların esirlerini kendülere rahathğ ile kullandurmazlar. Esir durmaz oldu. Dâym kaçır (1498). Varur İnize (1499) girür. İssı ardınca varur ise (1500), ol varan eger dâym gördükleri adam olur ise bir sehel nesne verürler; bitürürler. Esiri gerü vermezler (1501). Ve illâ bilmedükleri ve görmedükleri olur ise döğerler; kovarlar (1502). Varur, gider. Ne esiri ve ne bahası eline girür. Eger ziyade söyleyib hadden geçer ise mecal vermezler. Kendüyi de esir ederler. Ol vilâyetin halları budur sultanum! Ve hem bu İniz (1503) hod evvelden İstanbula müte'allikdür. Zirâ İstanbul tekvürinün

kavmindandır. (1504) demiş. Padişah dahi eyidür: "Monla (1505)! İnşallah Hak Ta'âlâ kolay getüre. (1506) dedi. Hemini ki kadı gittüğü (1507) gibi Sultan Mehmed, kulı Has Yunusı okıtdı. Yanına getürtdi (1508). Eyidür: "Bire Yunus! Tezcek (1509) İskeleye var! Reislere habar eyle (1510)! On para yarar gemiler (1511) donadun-kulum ilen ve hazır olan azab ile. Ve hem eyü yarak dahi görün. Andan sonra varur. İnizün (1512) limonına (1513) girün (1514). Ve illâ ol duşa (1515) varınca (1516) kimseye bildürmen. dedi. "Üş (1517) ben dahi korudan İpsalaya varurın. dedi (1518). Heman dem Yunus Beg, padişah buyurduğu emri bıkusur yerine getürdi. Andan sonra Allaha şiginub (1519) yürüdi. Vardı. İnizün (1520) limonına (1521) girdi. Padişah dahi bu taraftan yürüdi. İpsalaya vardı. İnizün tekvürü dahi gördi kim korudan ve denizden Türk geldi, yamında kâfirler. eyidür: "Hay yaranlar (1522)! Türk bizi (1523) esir etmek ister (1524). dedi. Filhal malını ve avratını, oğlını ve bir mahbûbe kumı alub doğru hündkâra getürdi. Ve cemi' sipahi yoldaşlarını bile getürdi. Padişah dahi tekvürüne ve sipahilerine yahş (1525) dirlik ve eyü tınarlar verdi (1526). Şehirün hâli kalan evlerini dağradan gelen müsülmanlara verdi. Gerü kâfirlerinün yerine kalanlarını (1527) mukarrer eyledi. Ve niçe kiliseleri mescid etti. Ve çanlıkalarını bozdurdu. Ve şehirün karşısında bir hisar dahi var idi. Dağoz derler idi, adayıdı. Anı dahi feth etdi (1528). Limoz (1529) derler idi, bir dahi var idi. Anı dahi feth etdi (1528). Mâ hâsıl-ı kelâm cemi' İniz vilâyetini feth etdi (1530). Ve zabt eyledi. Ve bu fethün tarihi hicretün sekiz yüz dli yedisiiyle sekizi arasında vâki olındı Sultan Mehmed Han Gazi elinde (1531).

Nazım

- İnizde (1532) yandı çerâğ-ı islâm hoş Gazi han gördü anı kıldı huruş
Dedi dün, gün gazâ eden cihanda Deyeler mest-i 'ışk oldu bu sarhoş
Kıram Hak düşmanın, alâm diyârın Kaçalar gazilerden hemçü serpuş
Aşkı yaz menâkıbın bu (1533) hanun Ki vermişdür (1534) sana çok zerr ü
müclüğ

196 ncı Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Niköpri (1535) Ne Suret İlen Feth Olındı Ve Hem Kimün Elindeydi.

Ol vakit Vilakoğlu despot elindeydi. Ve o despot öldi. İshak Beg oğlu İsa Beg, padişaha habar göndürdi. Padişah dahi İsa Bege eyidür: "Laz vilâyetin gerü (1536) ehl-i islâm etmek gerek (1537). dedi. "Eger Allah verür ise. İmdi sen ol vilâyetin kadimisin. Sen bilürsin. Ana ne suret ile varmak gerekür. Bana bildür. dedi. İsa Beg dahi cevap göndürdi kim: "Devletlü sultanum! Eger devlet ile gelür isen fırsatdur. (1538) dedi. Pa- dişah dahi leşker-i islâmı cem' etti. Niyyet-i gazâ deyü yürüdi. Üskübden berü Karadonlu dağından varub öte yüze aşdı. İsa Beg dahi anda gelüb hündkâr ile bulışdı. Padişah, İsa Begi göndürdi kim: "Var, bu hisarı dile,

dedi. İsa Beg dahi hisarun üzerine gelüb hisar duvarından diledi. Hisar duvarı eyidür: "İsa Beg! Bizüm dinümüzde ve âyınümüzde padişahına hayın olmak yokdur., der. İsa Beg eyidür: "Hay ebleh! Dinsüz kâfir! Padişahun hod ölüpdür., (1539) dedi. "Ya siz kime padişah dersiz., dedi. Dıdar (1540) eyidür: "Bosna kiralının avratı, despotun kızdır. Ol kız bizüm padişahumuzdur., dedi. İsa Beg eyidür: "Hay delü (1541) kâfir! Hiç bilür misiz? Bu gelen padişah Sultan Mehmed Han Gazidür. İstanbul görmedünüz mi kim neyledi (1542)? Neyi gerek ise söylersiz., dedi. Dıdar eyidür: "Hele gelsün, görölim., dedi. Andan padişah dahi devlet ile gelüb hisarun üzerine düşdi (1543). Cenge başladılar. Beşinci (1544) günde (1545) hisar feth olındı. Ol kadar mal ol hisarda buldılar kim bihad, bıkıyâs. Vilaköğlün mubalağa gümüşün buldılar. Padişahun hazinesine getürdiler. Ve hisara müsülmanlar kodılar. Ve bu kâfirlerin i'timad etdüklerin yerinde kodılar. Ve i'timad etmedüklerin masâlihi (1546) neyise gördiler. Andan yürüdiler (1547). Tirebce hisarına vardılar. Heman dem kim vardılar (1548), dahi daş (1549) hisarı feth olındı (1550). Anda dahi mubalağa mal buldılar. Alup padişahun hazinesine getürdiler. Ve hisarun kulası bir nice gün ceng etdi. Anı dahi feth etdiler. Ol kadar mal dahi anda buldılar. Haddin ve hesabın Allah bilür ancak. Ve andan anarı bir hırsarcuk var idi. Evrenüz oğlu İsa Begi ana göndürdiler. Ol arada Evrenüz oğlu beg varmadın kâfir, hisarı oda urmuşlar (1551). Kendüleri dahi kaçmışlar, gitmişler. Hisarı boş komışlar. Hündkâr, İsa Begi göndürdi. Kendü vardı. Devlet ile göçdi. İzbiçenden (1552) Kıs Ovada Gazi Hündkâr şehid olduğı yurtda (1553) kondı. Anda 'atâlar etdi (1554). Ve ni'metler bişürdi anun ruhiyiçün ve gaziler ruhiyiçün. Bile yenildi. Ve ruhlariyiçün du'âlar ve senâlar olındı.

Nazım

Bu han kim fazl-ı Hak yoldaş edindi Kamu halk bil anı kim baş edindi
Bu hana duşman olan âlem içre Belâ vü zehr-i mâri aş edindi
Bu hanun nesline kim du'a etmez Başına bil külâhun daş edindi
Muhammed Han bu Osman Âli içre Cihan hanlarını kardaş edindi (1555)
Sa'âdet tâcin urdı Hak bu hana Zuhûr-ı hikmete nakkaş edindi
Âşkî yaz menâkıbın bu hanun Ki berri, bahri cümle bahş edindi.

Bu fethün tarihi hicretün sekiz yüz elli sekizinde vâki olındı Sultan Mehmed Han Gazi elinden kim ol Sultan Murad Han Gazi oğludur.

127 n Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultan Mehmed Han Gazi Belgrada Varub Neyledi Ve Âhur Noldı.

Sultan Mehmed leşker-i islâmî cem' edüb niyyet-i gazâ deyü yürüdi. Belgrada düşdi (1556). Doplar kurdı. Cenge başladı. Ve Tuna suyına dahi gemiler yürütdi (1557). İstanbulda bordıru bakır atı ve delü (1558) haşı

Tevârih-i Âl-i Osman

ve çanlarını kim bozmış idi, doplar dökdürdi. Belgrada iletirdi (1559). Ol doplar ile hisar cengine başladılar. Dayı Karaca, Rum Elinün begler begisiydi. Hündkâra eyidür: "Devletlü sultanum Ben kuluna destur ver. Tuna suyun (1560) öte geçeyin (1561). Hisarun karşısında oturayın (1562) .. der. Bu söze Rum Elinün begleri râzi olmadılar. Anun içün kim: "Belgrad feth olıcak bize çift sürmek düşer (1563) .. dediler. "Zirâ gayrı yerde duşman kalmaz., (1564) dediler. "Ve bu hisarı da alup bu bir avuç kâfirı dağdıcak olursavuz halumuz nolur? Bir para etmeğe muhtac olunuz., dediler. Almamağa hıfletler etdiler (1565). Beglerin himmeti olmadı. Elhâsıl bunların Belgrada almağa safaları olmadı (1566). Nâgâh bir gün gördiler kim bu Dayı Karaca geçmek istediğı yere mubalağa küffâr leşkeri (1567) geldi. Yanko me'l'un önlerince gelüb kondı. Ve hem su yüzinden mubalağa gemiler dahi getürdiler. Elhâsıl-ı kelâm ceng ziyâde olmağa başladı. İki taraftan mubalağa cengler etdiler. Nâgâh bir gün Karaca Beg metrisde durur iken ve hisara dop atduru durur iken (1568) kendülerün metris tahtasına hisardan bir pirankı gelüb metris tahtası düşdi. Karaca Bege dokındı. Karaca Beg anda şehid oldı. Gemiler dahi bu taraftan su yüzinde ceng ederler idi (1569). Nâgâh gemilerden dahi bir niçesi helâk oldı. Hündkâr eyidür: "Hay gaziler! Yürümek gerek., (1570) dedi. Yürüyüş etdiler. Hisarun üzerine hündkârın kendü kulları yürüdi niyyet-i gazâ deyü. Amma Rum Elinü cemi' hayın oldılar. Yürimediler. Bu tarafta kul dahi hisara koyıldı. Ve kulun öni hisara koyılacak küffâr gördi kim yürüyüş bu taraftandur, ne kadar küffâr var ise cemi' kulun üzerine yürüdiler. Kulu gerü (1571) kışına döndürdiler. Ve bazılarını dahi şehid etdiler. Padişah gördi kim hal böyle oldı, heman dem at arkasına geldi. Ve eyitdi kim: "Hay gaziler! Niçün (1572) duralum., dedi. Heman küffârın üzerine hücum etdi. Yürüdi. Yanında garib yigitler var idi. Padişah ile bile at depdiler. Küffârın bazılarını gerü hisara koydular. Ve ekserini kılıcdan geçürdiler. Elhâsıl-ı kelâm hisar öninde mubalağa ceng (1573) olındı. Amma hisar alınmamasına Rum Elinün huyâneti sebeb oldı (1574). Zirâ anlar ceng etmedi. Kaçdılar. Padişah gördi kim hal böyledür, ol aradan göçdi. Devlet ilen kendü vilâyetine teveccüh cyledi.

Nazım

İki leşker durişüb (1575) girse harba Kimiye kalie erer kimine darba
Kimi kaçar anı (1576) kovar bulın- Er olan karşı varur oka, darba
maz (1577)
Gaziler doğru olur din yolında Salarlar din kılın şarka, garba.

Ve bu gazânun tarihi hicretün sekiz yüz altmışında vâki olındı. Ve bu tarihinde iki azim kuymuklu yıldız doğdı. Biri garbda ve biri şarkda vâki oldı.

128 inci Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultan Mehmed Han Gazi Oğlanlarına
(1578) Ne Suret İle Sünnet Eyledi kim (1579) Biri Bayazid Handur
Ve Biri Mustafa Çelebidür Ve Hem Ol Dügün Ne Yerde Olındı.*

Ol vakit Sultan Bayazid Amasiyyede olur idi. Anı getürdü. Ve Mustafa Çelebi dahi ol vakit Ma'nisada olur idi. Anı dahi getürdü. Bunları Edreneye getürdüler (1580). Dügüne bünyâd urıldı. Etrafa ağırlık ile okuyıcılar göndürildi. Ve cemi' sancak begleri ve her çehirün uluları ve a'yanları geldiler. Ve Edrenenün nevâhisinde konub doldılar. Ve bir niçe günlük yollar düğüncilerden memlû olmuş idi (1581). Destur oldu. Padişahun dahi otakların ve haymaların (1582) adaya kurdılar. Ve padişah dahi devlet ilen adaya geçüb oturdı. Habar oldı: Her tarafun halkı tayfa tayfa vakıtlı vaktiyile geldiler. Evvel ülemâ (1583) da'vet olındı. Padişah dahi gelüb devlet ile geçdi, devlet tahtında (1584) oturdu. Sağ tarafına (1585) Mevlânâ Fâreddin fâzil oturdu. Ve solında (1586) Mevlânâ Tüsi (1587) fâzil oturdu Padişahun. Ve mukabelesinde Mevlânâ Şükrullâh fâzil oturdu. Anun yanında Hızır Beg Çelebi fâzil oturdu (1588). Emr olındı: Hâfızlar kelâm-ı mecd-i (1589) rabbânî okudılar. Ve bu oturan ülemâ bu okunan âyetlerin tefsirin etdiler. İlimi sohbetler olındı (1590). Ve andan sonra destur olındı: Hoşhânlar latif, garrâ medihler ve gazeller okudılar. Padişaha lâyük sohbetler olındı. Ve andan sonra destur olındı. Simâtlar çekildi. Ni'metler yenildi (1591). Ta'âmdan sonra gerü (1592) hoşhânlar okudılar. Ve andan sonra Kuran okındı. Ve andan sonra destur oldu: Şeker işlerin (1593) getürdüler. Her ehl-i ilmün önine sini kodılar. Bu ülemanın hizmetkârları fütalar doldurdılar. Fakir dahi bir futa doldurdum. Hizmetkâruma verdüm. Andan sonra padişah bu gelen azizlere ihsanlar ve hil'atlar buyurdu. Niçeler fakir geldi; gani gitti. Bu padişahun eyyâm-ı devletinde ve dahi saltanat-ı sa'âdetinde hoş geçdiler.

N a z ı m

Bu dem kim şah oğullar sünnet etdi Fazıllar izzet ile geldi, gitti
Yenildi dürlü ni'met lezzet ilen Gıdâ-yı rûhaniler akla yetdi
O demde Âşık çok şekker aldı Niçe kadıyı şekker hammal etdi.

Ve andan sonra ikinci gün fukarâ tayfası da'vet olındı. Anlara dahi gereği gibi ta'zimler ve hürmetler olındı. Padişahun 'atâları bunlara dahi mukdarlu mukdarınca yetişdi. Ve bunlar dahi kanûn-ı fukarâ üzerine edeblerin gösterdiler (1594). Padişaha gayet hoş geldi. Ve üçüncü gün ümerâ (1595) da'vet olındı. Ve hem bunlara dahi kanûn-ı padişahi niceyise eyle sohbetler ve işretler olındı. Ve bir niçe günlük yollardan atlar seğırttiler. Ve mubalağa öğdülleri verdiler. Elhâsıl il kelâm bu seğırden atlardan hiç birin mahrum komadılar. Anun içün kim her padişah bir cem'iyyet kim eder, kendüye lâyükim göstermek için eder kim kendünün azametini ve gev-

ketini göreler. Bu padişah dahi azametini ve gevketini tamam bikusur gösterdi. Ülemâ ve fukarâ ve gayrihi cemi' hoşnud gittiler.

N a z ı m

Dügün eden görünür mukdarından Ki mahabbet ere sevdük yarından
Görürler şâdide dost biri birin Gerü (1596) harc olısar dünya varından
Şular kim hisset ile düğün etdi Haberdâr olmadı nâmus 'arından
Âşık bu düğün kim han edübdür Niçeler geldi hem Bağdad 'arından.

Ve bu mubârek düğünün tarihi hicretün sekiz yüz altmış birinde vâkı olındı. Edrenede Meric suyunun arasında, adada vâkı olındı.

129 uncu Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultan Mehmed Han Gazi Mora Vilâyetine Ne Suret İle Vardı Ve Anda Neyledi Ve Nice Feth Olındı (1597).

Bir gün Serezden bir kişi Ballubadraya varmış. Görmüş kim bir nice müsülman avratı kâfilere kulluk eder (1598). Ve illâ gayet zecr ederler. Bu kişi sorar bu avratlara kim: "Hay biçâreler! Bu din âsilerünün vilâyetlerine nice düşdünüz kim bu kâfilere beyle hizmet edersiz," dedi. (1599). Bu avratlar dahi eyitmışler: "Ay kişi! Heman biz degülüz. Nice bizüm gibi biçâreler dahi esir olmuşlardur," demiş. "Bizüm halumuzu Allah bilir. Gayrı kimsene bilmez," demişler. Dahi hayahay ağlamışlar (1600). Andan sonra ol (1601) kişi doğru Edreneye gelmiş. Dahi padişaha buluşdı. Bu avratların haberlarını bildürdi. Bu gördüğü halları ona da aslıyle habar verdi. Padişah bu habarı işidicek gayret-i islâm galebe etdi. Heman dem cemi' leşkerini cem' etdi. Niyyet-i gazâ edüb (1602) Mora vilâyetine yürüdü. Doğ-n körfeye vardı. Vardığı gibi (1603) feth etdi. Ve her hisarun kim üzerine vardı, Hak Ta'âlâ anı bu Sultan Mehmed Gaziye müyesser etdi (1604). Ol seferde vilâyet-i Mora tamam feth oldu. Ve cemi' hisarlarının malını ve esirini alub tasarruf etdi. Ve gazilerin cemi'sini gani eyledi. Âhır ol aradan Üskübe müteveccih oldı (1605). Amma padişah Moraya teveccüh etdüğü eyyâmda (1606) Mahmud Paşayı Laz vilâyetinin bâkisin feth etmeğe gön-dürmiş idi. Bu tarafda Mahmud Paşa dahi yürüdü. Göğercinlik hisarını ve Savayı ve Gereceyi (1607) ve Brancı (1608) ve niçe hisarları dahi aldı. Ol vilâyeti tamam feth etdi. ve Belgradun üzerindeki havâleyi kim Sultan Murad Han yapdurmış idi, anı Mahmud Paşa merimmet edüb dahi muhkem etdi. Ve andan yürüdü. Ballubadraya (1609) vardı. Ve andan ol dahi Üskübe gelüb hündkâr ile buluşdı. Heman dilediler kim leşkere hayr ile destur vereler. Mahmud Paşa eyidür: "Devletli Sultanum! Üngürüz kâdetârlükdeyken nâgâh habar geldi kim: "Üngürüz mubalağa leşker ilen tedârlükdeyken nâgâh habar geldi kim: "Üngürüz mubalağa leşker ilen Belgraddan geçeyürür (1610)," dediler. Padişah dahi bu habarı işidicek Anadolu askerine (1611) sancak sancak ziyâde harclıklar verdi. Emr olındı kim leşker-i islâm dahi Polvayaya (1612) çıkalar. Ve hem bazı leşker dahi

ilerü varalar (1613). Görelir kim kâfir kankı (1614) tarafa (1615) depre-
nür (1616). Padişah dahi yarağ etdi kim göçe (1617). Ulak geldi kim küf-
fâr leşkeri üş Tahtaluya geldi deyü. Ve illâ Hakkun inâyetinde Tahtaluda
haylı gaziler hazır bulındı. Anda hazır imiş amma küffâr bu gazilerden ga-
fil imiş (1618). Küffâr bu Tahtaluya heman segirdim etdiler kim bu şehiri
yağma edeler. Küffâr leşkeri etrafa yağmaya dağıldı. Küffâr perâkende
oldı. Gaziler dahi tekbir getürüb (1619) bu kâfirlerin büyük sancağı üze-
rine bir kezden hucum etdiler. Kâfirler gördi kim bunda islâm leşkeri var
emiş, savaş (1620) kayısı kalmadı. Küffâr leşkeri sındı (1621). Hak Ta'â-
lânun 'avn ü inâyetinde gaziler dahi Allâhu Ekber deyüb küffâra koyıldılar.
Ol duşmanların mubalağa kıldılar. Ve bir nice ulu banlar dahi dutdılar.
Hündkâra ulak geldi. Küffârın sındığını beşâret kıldı (1622). Ve bir nice
günden sonra kâfirün sancakların ve anda bile dutulan banların getürdiler.
Velhâsıl ol küffâr leşkerinden sehel kâfir kurtıldı. Ekseri kılıcdan geçdi, kı-
rıldı. Ve andan sonra islâm leşkerine dahi destur verdiler. Ve hem ol zama-
na degin (1623) re'âyâdan çift akçası (1624) yigirmi ikiyeş (1625) alınur
idi. Ol sefer uzak olmağın padişah sipahiye "otuz ikiyeş (1626) alınur", dedi.
Eyle buyurdu. Bu gündeki otuz iki (1627) alinan çift akçası ol zamanca
oldı. Fakir dahi ol zamanda Üskübe varmış idüm padişahın ihsanını ursa.
İhsan dahi yetiştirdi ziyâdesiyle. Ve hem Mevlânâ Gûrânî tekrar Arabistan-
dan gelmiş idi. Bursa kadılığın ana ol seferde verdiler idi (1628).

N a z m

Muhammed Hana kim Hak mu'in oldı Gaziler cümlesi bil mün'im oldı
Bu han kim kâfire saldı kılıcın Kamu kâfir cihanda mağbun oldı
Bu hanın keybeti dutdı cihân Bu han kamu handan key, muhsin oldı
Salâbetin işiden heb selâtin Dağıldı ekli bunlar mecnun oldı
Çü doldı şarka, garba adli, bedli (1629) Menâkıb-ı Âl-i Osman mevzun oldı
Bu hana kim muti' oldı cihanda Sâ'adet buldı, tâli' meymun oldı
Âşıkî Âl-i Osmana du'âcı Du'â ehli cihanda makbul oldı.

130 uncu Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Mesevri (1630) Ve Levindüre Ve Yılduz,
Bu Hisarlar Ne Suret İle Alındı (1631) kim Bunlar Mora Vilâyeti-
nün (1632) Kıldirleridir.*

Moranun ağzında kim Germe hisarı vardır, Sultan Murad Gazi anı
yılmış idi. Ol hisarın üzerine denizden kâfir leşkeri geldi. Ol Germe hisa-
rın gerü (1633) yapıldı. Ol alinan vilâyette olan müslümanlar ol hisarların
(1634) içlerinde (1635) kaldılar. Sultan Mehmed Han Gaziyi bir gün ha-
bar geldi kim: "Küffâr Germe hisarını (1636) derya tarafından gemiyle
gelüb yapıldı. Müslümanlar ic yüzde (1637) kaldılar", dediler. Padişah dahi
Mahmud Paşayı doğru (1638) göndürdi. Rum Eli leşkeriyilen Mahmud
Paşa dahi yürüdi. Doğru Germenün üzerine gitti. Padişah dahi bir nice
günden sonra Mahmudun ardınca göçüb gitti. Mahmud dahi bu tarafa

yürüdi. Germe hisarına yakın vardı. Ol zamanda Moranun sancağı begi
Alvan Beg oğlu Sinan Beg idi. Körfüz (1639) hisarına girüb (1640) oturur
(1641) idi. İştirdi kim Mahmud Paşa geli yürür imiş. Cemi' müslümanlara
(1642) habar (1643) etdi. Kendüsi (1644) dahi hisardan harekete başladı.
Bu Germede olan kâfirlerin hod casusu var idi. Casus gelüb kâfirlere habar
verdi kim: "Üş Türk gelüb yetiştirdi mubalağa leşker ilen, dedi. "Ve bu sa-
bah öni bunda yetiştir", dedi. Küffâr kaçmağa yüz dutdı. Sinan Beg dahi
hisardan çıktı. At arkasına geldi. Küffâr leşkeri dahi tamam hakikatı bildi
kim Türk gelüb kendüleri kırsa gerekür. Gemileri deniz kenarında hazır
idi. Heman dem gemilerine girdiler (1645). Mahmud Paşaya habar geldi
kim: "Kâfir kaçmak yarağındadır", dediler. Mahmud Paşa dahi gazi yol-
dağlardan beş altı yüz (1646) yarar er seçdi. Yürüttüm edüb segirttiler. He-
nüz dahi kâfirün ardı gemiye giri yürür ilen basak düşdiler. Mubalağa
kâfir alı kodılar. Ve diri dutdılar. Mahmud Paşa ol arada konub oturdu
(1647) tâ padişah kendü gelince. Padişah dahi devlet ile gelüb yetiştirdi. Bu-
lğıldır. Andan sonra yürüdiler. Ol sferde Mesevreyi (1648) ve Levindüreyi
(1649) ve Yılduz hisarını feth etdiler. Elhâsıl-ı kelâm ol seferde altı para
hisar feth olındı. Ve hep bu hisarlar Germeye (1650) tâbi hisarlar idi. Ve
illâ anlara Karlı (1651) Eli derler idi. Ve hem bu alinan (1652) hisarların
beglerini Karlı (1651) Oğlanları derler idi. Ve ol dahi padişaha gelmiş idi.
Anun dahi ömrini tamam etdiler. Andan geldiler. Ağrıboz nevâhisine uğra-
dılar. Ana dahi bir rakam çekdiler. Ve bu gazanın tarihi hicretün sekiz
yüz altmış dördünde vâki olındı. Sultan Mehmed Han Gazi elinden feth
olındı. Ve bu tarihte öndince Bursa oda yandı. Çok müslümanlar helâk ol-
dılar mallarıyle bile.

131 inci Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Semendire Ne Suret İle Feth Olındı.
Meger (1653) padişah devlet ile Izvornuğa (1654) teveccüh etdi. Bosna*

kıralı ol demde Semendireye hâkim olmuş (1655) idi. Kiral tasavvur etdi
kim padişah kendünün üzerine gelür deyü gayetde ihtirâzından üzerüme
gelmesün deyü adam göndürdi padişaha kim: "Semendireyi sultanuma ver-
düm", dedi. Ve hem ol zamanda Mahmud Paşanın karındaşı Semendire-
nün içinde olur idi. Ve Semendireyi cemi'i ana ismarlamışlar idi. Ve kiral,
Mahmud Paşa karındaşına da adam göndürdi kim: "Semendireyi Türk
padişahına verdüm", dedi. Mahmud Paşa karındaşıyla dâima bir birine
adam ile habar göndürürler idi. Ol dahi Semendireyi vermesine râzı olmuş
idi. Âhır Bosna Kıralına bunlar ol kadar sözler demişler idi kim kiral dahi
râzı olmuş idi. Elhâsıl-ı kelâm Semendireyi vermeğe râzı oldılar. Mahmud
Paşanın karındaşı dahi kırala elçi (1656) göndürdi kim: "Semendireyi
Türke verürün mecnû'ı esbâbiyilen", dedi. Kiral eyitdi: "Sen bilürsün", dedi.
Bu yana Mahmud Paşaya karındaşı habar göndürdi kim: "Er göndürün.
Gelsünler, hisara timar etsünler", dedi. Hündkâr Izvornuğa varmadın Se-
mendire hisarını varan ere teslim etdiler. Çanlarını yıkdılar (1657). Ve da-

hı kiliselerini bozdılar. Mescidler etdiler. İçinde hutbe-i islâm okundu (1658) Sultan Mehmed Han Gazi adına. Vilâyet-i Laz tamam feth olundu Hak Ta'âlânın 'avn ü inâyetiyle.

N a zım

- 5 Temâmet islâm hüküm etdi Lara Temerrüd kâfirî heb kaçdı (1659) saza
Yürüdi gevket-i islâm ol (1660) Elde Lazun mahbubları başladı naza
Duvayko Yuvanc Muya Lebüm der Ki Lubim bağladı gönülde râza
Semendirede kondı Yenziç Azablar akca sayar oldı kaza
Bu (1661) Lazı zabt etdi Han Mu- Sen imdi Aşkı tarihi yaza
hammed
10 Sekiz yüz altmış dört buna tarih Sinaba dut kulak gelen avâza
Ve hem Amasriya han himmeti var Gide kış kim gemiler ere yaza.

132 nci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Amasrı Ne Suret ile Alındı (1662).

- 15 Bu Amasrı Kara Deniz kenarında, ehl-i islâm arasında bir hisardır.
Ve padişahı Fircenkür. Ve bu cem'i Anadolu'nun esiri kaçsa ama girüb kurtulurlar idi. Ve hem Amasrı kâfirî dahı gâh gâh deniz yüzine dahı çıkub haramlık ederler idi. Bu zaman dahı Anadolu'nun yesiri Amasrıdan Rum Eline geçer. Ve dahı kaçan bu kâfirilere sorsalar eyidürler idi kim : "Gayrı vilâyetün gemisidir., derler idi. Ve bunlarun halını ve kalını sultan ül-mü-
20 câhidin Sultan Me'med Han Gazinin kulağına erişdurdiler kim bu kâfirler müstülmanlara bunun gibi hareket ederler imiş dediler. Padişah eyidür : "Mahmud ! Ol hisar ne yerdedür kim anı benüm atam ve dedelerüm almadılar., der. Mahmud Paşa eyidür : "Devletlü sultanum ! Anun (1663) alınmaduğuna sebeb bu ola kim Hak Ta'âlânın hikmetinde (1664) ol hicarı dahı meger sultanum feth ede. Takdir-i İlahide böyle mukarrer olmuş ola. (1665) dedi. Padişah eyidür : "Mahmud ! Tezcek bunun tedârükün et kim varalum. Allah takdirinde her ne kim mukadder oldıyse anı dahı görelüm., der. Heman dem Mahmud Paşa dahı gemileri donatdı. Yarar yoldaş-
25 ler cem' edüb gemilere koydı. Amasriya göndürdi (1666). Padişah dahı devlet ile koruden yürüdi (1667). Ak Yazudan geçüb vardı. Bohya çıktı. Bolndan vardı. Amasriya indi. İsfendiyağlı İsmail Beg işitdi kim hündkâr Bohya geldi (1668). İsmail Beg dahı kaçdı (1669). Sinaba (1670) gitti. Sonra işitdi kim padişah Amasriya gitmiş (1671). İsmail dahı evü peşke-
30 ler (1672) göndürdi hündkâra ardına. Bu tarafda hündkâr dahı Amasri-
nın üzerinde konub oturur idi. Derya tarafından gemiler dahı gelüb Amas-
rının limonına (1673) girdiler. Lenger saldılar. Ve belamarların bağladılar. Amasrı hisarının tekvürü gördi kim kendünün (1674) gayet evü müş-
35 terisi vardır. eger satış ve satmasa dahı bilir kim cebir ile alırlar. Tek-
vür, hisar kâfirlerine (1675) eyidür : "Yoldaşlar ! Ben bu hisarı bu müş-
40 terilere verürin. Anun için kim bu müsteri bu hisarı bizden minnetsüz (1676) alur., dedi. "Ve bizleri dahı kırarlar., dedi. "Ve avratlarımızı, kız-

larımızı dahı bağurlarına basarlar., dedi. "Ve oklarımızı uvadurlar ve yaylarımızı yasarlardı ve kendi kalıcımız ile boyunlarımızı keserler., dedi. "Ve kiliclerini cebir ile boyunlarımıza asarlar., dedi. "Bu hallar bağumuzu gelmeden bu hisarı cülük ile verüb hoş kişi olmak yegdür., dedi. Kâfirler dahı bu re'y, tedbiri kabul etdiler. Tekvürlerini padişaha göndürdiler. Ve hisarun kilidini bile getürdi. Ve hem bir nice mu'ayyen (1677) kâfirler dahı bile çıkdılar. Hisarı teslim etdiler. Padişah dahı bu mu'ayyen kâfir-
5 leri İstanbula göndürdi oğlu ve kızı ve mahiyile. Ve bu kâfirlerden hic birini esir etmedi. İflagan (1678) Elinün uında padişahın bir hisarı var idi. Anun halkını sürüb Amasriya getürdi. Bir evü kilicisi camî etdi. Hutbe-i islâm anda dahı okıtdı (1679) Mehmed Han Gazi adına. Ve bir kadı dahı
10 nâib etdi andaki müsülmanların masâlihini görmeğe.

N a zım

- Bu islâm bucağında küfr ü zulmet Amasrı olmuş idi dâr-ı nîlet
Veli bir burka'ı kalmışdı ancak Getüre han anı kim dege növbet
Bu han zuimete (1680) varsa nür Aşkı Hakla şükret canı minnet.
eder bil

Ve bu fethün tarihi hicretün sekiz yüz altmış dördüyle beşi arasında vâki olındı Sultan Mehmed Han Gazi elinden (1681).

133 üncü Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultan Mehmed Han Gazi, Kasdamoniyi Ve Sinabı Ve Cem'i Vilâyetini Padişahıyile Ve Koylı Hisarı Ve Darabuzanı Bir Seferde Cem'i'ni Nice Feth Etdi, Bunların Ahvâlini Bildürür.

- Olaldı ömr-i devlet kuvvet-i şâh Uzatdı devlet eli kabza-i râh
Cem'i Eli, yolu kabladi han Güneş gibi o gündüz, gece çü mâh
Bu han mu'cizi Ahmede erişdi Çerisi evliyâlar, mu'in Allah
Gönülden çünkü niyyet etdi pervâz Ezer maksûdına bâ püşt ü penâh.

Uzun Hasandan evvel işitdügün hadiseleri, padişah-ı Rüm kim Sul-
tan Mehmed Gazidür, olarun (1682) def'ine meşgul oldı. Bu niyyet için bir
gün Mahmud Paşaya eyidür : "Bu benüm hatrumda bir nice (1683) nes-
30 neler (1684) vardır. Anı umarın (1685) kim (1686) Hak Ta'âlâ bu ben-
zeyfuna anı dahı nasib (1687) ede (1688)., dedi. "Biri bu kim şol İsfendi-
yar vilâyeti kim Kasdamoniyi ve Sinabdur (1689). Ve biri dahı Koylı Hisar-
dır. Ve biri dahı Darabuzundur. Bunlar benüm begayet huzurumı giderür-
35 ler. Dâymâ bunların hayali gönülümde, gözümde muntakış olmışdur., dedi
(1690). Mahmud Paşa eyidür : "Devletlü sultanum ! Allahın inâyetinde
ve resulün mu'vîzâtında hemin kim ol tarafı teveccüh kim etdünüz. bun-
ların cem'i'si hâsıl olur., dedi. Hündkâr eyidür : "Mahmud ! Demidür kim
göreyüm (1691) neylersin bu bâbda., der. Heman dem padişah gemiye bin-

di (1692). Bursaya müteveccih oldu (1693). Mudanyaya vardı. Andan bindi. Yürüdi, Bursaya vardı. Anda oturdu. Mahmud Paşa bunda, İstanbulda yüz para gemi donatdı. Sinaba göndürdü. Dahı henüz gemiler gitmedin İsmail Bege bir mektub ile kul göndürdü (1694) kim mektub içinde şöyle dedi kim : "Durabuzuna gemiler göndürürüz (1695). Kerem ve lutf edesiz. Sinaba varıcak gemilerümüzün her ne vech ile masâlihî olsa (1696) anı padişah hatırıyıcın ve dostluk ve mahabbet izhar etmek için anların masâlihlerini göri veresiz. Ve hem kapadana dahı hare akasın vermişiz., (1697) der. "Ve eger kifâyet etmez ise padişaha bakır küresinden ta'yin olınan akşadan hare neyise edesiz (1698). Ve hem azabıların edesizlik edecek olur ise anların hakkından gelesiz (1699). Tâ kim edesizlik etmeyeler. Ve eger her ne vech ile siyâsete müstahak olur ise mecal vermesiz. Siyâset dahı edesiz (1700). Benüm gönüm (1701) sana hoşdur., deyü kulun eline bu vech ile mektub (1702) verüb göndürdi. Kul, İsmail Bege gitti. Mahmud Paşa geçüb Edreneye gitti. Vardı, anda Rum Eli askerini cem' etdi. Ve azabını, serchorını, mecmu'ı alub Bursaya geldi (1703). Hündkâra bulışdı. Ve Anadolu begler begisi de Anadolu askerini ol dahı Sultan Önine cem' etdi. Cem'i asker hazır ve müheyyâ oldılar. Mahmud Paşa dahı Bursa ovasına kondı. Ve cem'i vilâyetlerin azabı ve askeriyle ol aradan İsmail Bege bir kul dahı göndürdiler kim (1704) : "Oğlun Hasan Begi yarar yoldaşlar ile Engüriye göndüresin. Gele, anda benüm ile bulışa., dedi. Ve hem İsmail Bege dahı her ne kim evvel varan kul mektub ile emr olmış idi, azab (1705) leşkerine (1706) dedükleri gibi (1707) etmiş idi (1708). Ve oğlını dahı buyurdukları kanun üzerine (1709) göndürdi (1710). Ve bu tarafa (1711) Karamanoğlu İbrahim Beg dahı bir oğluna leşker koşub göndürdi. Padişah Engüriye varınca bunlar da gelüb yetişdiler. Engüride hündkâra bulışdılar.

Nazım

Gör ne tedbir hile (1712) eder âdemi Ya'ni kim mülk edine her âlemi (1713)
Sanu (1714) kalur kendüye mülki hemin Assı oldur kim, çeker bunca gamı
Âkıbet bir arşun yer mülkidürür Kodı gitti saltanat ilen demi.

İsmail Beg oğlu Hasan Beg kim Engüriye geldi (1715), heman (1716) dutub (1717) kapucılar çadırına (1718) iletdiler (1719). Ve bu işi etmedin İsmail Begün karındaşı Kızıl Ahmed, padişah yanında olur idi. Bolı sancağı anur tınarıydı. Mahmud Paşa anur aklını hod oğurlarmış idi. Dâyıam ana eyidür idi kim : "Hündkâr, atan vilâyetini sana sadaka etdi (1720). der idi. Bu vech ile (1721) berat dahı yazdurub Kızıl Ahmede verüb durur idi. Heman kim Hasan Begi dutdılar (1722), Hasanun sancağını Kızıl Ahmede verdiler. Kasdamonıya göndürdiler. Kızıl Ahmed Beg dahı yürüdi (1723). Kasdamonıya vardı. Vilâyetün halkı dahı bildiler kim bu gelen Kızıl Ahmeddür. Gerü kendü beglerinin oğludur. Cümle halk buna muti' ve münkad oldılar. İsmail Beg dahı gördi kim vilâyet Kızıl Ahmede (1724) döndü, ol dahı sürdü. Sinaba indi (1725). Hündkâr dahı Kasdamonıya yetişdi (1726). Andan Sinaba yürüdi. Gelüb Sinabun kapusun yapdurdı.

Amma kapu halkıyla hündkâr bir göc gerüde kondı. Mahmud Paşa, Kızıl Ahmed ile Sinabun üzerine indiler. Hisarun öninde kondılar. Mahmud Paşa bindi, hisar dibine vardı. İsmail Begi bârü üzerine kıgırdı (1727). Geldi. Mahmud Paşa aşağıdan İsmail Bege eyidür : "Hay begüm ! Niçün kaçarsın kim bu halkun cem'i isitdiler kim karındaşımı bu vilâyet beklediler. Ve her sipahi kim geldi, gerü (1728) mülkinde ve tınarında (1729) mukarrer oldılar (1730). İmdi sen bu bir hisar ile (1731) ne (1732) durasın kim padişah ile münâza'a (1732) edersi., (1734) dedi. "Ve bu şehrin limonını da elünden aldılar., dedi. İsmail Beg dahı Mahmud Paşaya eyidür : "Ben padişahdan korkarın kim beni ve benüm oğlancıklarımı helâk ede derin., dedi. Mahmud Paşa eyidür : "Hâşâ kim padişahumuz bunun gibi fi'il ede., dedi. Elhâsıl-ı kelâm Mahmud Paşa, İsmail Begi muhkem inandurdi (1753). Ve hem kendünün hasarından ne kadar mal olur ise ziyâdesiyle vereler (1736). Kendü ne yerde diler ise ol arada tınar vereler (1737). İsmail Beg dahı inanub bu muâhede kabul eyledi. Mahmud Paşa gelüb hündkâra habarı bildürdi. Padişah dahı göçdi. Gelüb hisara karşı oturdu (1738). İsmail Beg hisardan çıktı. Hündkâra geldi (1739). Hündkârın elin öpmek diledi (1740). Hündkâr eyidür : "İsmail Beg ! Sen benüm ulu karındaşımın. Revâ mıdır kim elüm öpesin., dedi. Elin öpmeye komadı. Elhâsıl-ı kelâm hündkâr hisara girdi. Her ne kim muradıydı, anı tahsil etdi. Andan sonra İsmail Beg dahı Dürekâniye (1741) vardı. Ve cem'i ta'allukatını yanına getürdi. Ve oğlu Hasan Begi hündkâr ile (1742) bile göndürdi. Padişah dahı Kasdamonı hisarına ve Ayafnı (1743) hisarına ve Sinaba hündkâr kendü kullarından er kodı. Ve cem'i vilâyet kendünün asıl-dan sipahilerine mukarrer olındı. Ve cem'i vilâyetün leşkeri cem' olındı. Kızıl Ahmede koşdılar (1744).

Sual : Ya Hasan Beg seferde kimün ile yürüdi?

Cevab : Hündkâr ana Bolı sancağını verdi. Kendü sancağı ile (1745) yürüdi.

Nazım

Bir iki gün olan cihana kalma Ziyandur sevgüsü ziyana kalma
Senün adun falan söylenür ancak Hemün bir sözdür ol falana kalma
Yalandur da'visi güler yüzüne Şivesi pür yalan sözne kalma

Ve Lehû

Bıldün mi cihan kimselere neyledi netdi
Güldi yüzine bir iki gün aldadi yetdi
Uçurdu anı sahraya o hirs ü hevesden
Gaflet duzağın kurmuş idi tez anı dutdı
Girdi bu cihan bâğına kim bir gülün ala
Hancer gibi dikenî gör canına batdı
Her nesneyi kim kendünün o sandı cihanda
Kim sanuyımış ancak anur gayrını gitti.
Âşıkı hayal atına sen binme cihanda
Kim bindiyise gör anı kim âhırı netdi.

134 üncü Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim İsmail Beg Dürükânide Esbabını Cem Etdükden Sonra Ne Yere Vardı.

Ve cemî'i malını ve oğlanlarını ve kızlarını kendü davalarına yüklet-di. Veriri Şehabeddin Ağayı bile aldı. Ve cemî'i kulların (1746) komadı. Bile alub sürdi. Bursaya getürdi. Bursa vilâyetinde Yeni Şehire geldi. Zîrâ kim hündkârdan Yeni Şehiri ve İnegözü ve Yar Hisarı dilemiş idi (1747). Hündkâr dahi anları mansıb vermiş idi (1748). İsmail Beg dahi Yeni Şehirden gelüb mütemekkin olmuş idi (1749).

Sual : Ye bu Karamanoğlu dahi hod Engüriye, hündkâra gelüb durur id: (1750). Ol noldı?

Cevab : Ol vakit kim (1751) geldi. hündkâr hil'atladı. Gerü atasına göndürdi. Amma bir dahi şeytanetî Karamanoğlu beyan eder. Bu tarafa hündkâr Koylu Hisar vilâyetine (1752) varıcak Karamanoğlu İsmail Bege adam (1753) göndürdi kim : "Hay Tazîr kulu ! Dön, Yeni Şehire varma.. dedi kim "Osmanlunun fırsatın bulduk.. dedi. "Bu taraftan biz hareket edelim. Ben sana mu'minin.. dedi. "Ol taraftan dahi Uzun Hasan Bege habar göndürelüm. O da hareket etsün.. dedi. "Osmanoğlun ara yerden götürelüm.. dedi. "Gerü sen vilâyetüne var. otur.. dedi. Cevab İsmail Beg anı verdi (1754) kim : "Bu senün sözün müsülmanlığa lâyük söz degüldür. Buna münafıklık derler. Bir gazi padişah gazâyâ gide yürür. Biz anı yolından komak islâma sığar (1755) iş degüldür. Hassatan (1756) kim hod kalarlarında ol padişahın kulları oturi yürür (1757). Ve hem memleket dahi karındaşum Ahmed Beg elindedür.. dedi. Karamanoğlu bu cavabı işidicek melûl, mağbun ve mahzun oldu. Bu fethün tarihi hicretün sekiz yüz altmış dördünde vâkı oldu (1758).

N a z î m

Dediler atmak u mecnundur ol er İki nesneyi kim ol heves eder
Biri geçmiş ola giden ko (1759) gitti Biri muhal olanı durmaz, umar.

35 inci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultan Mehmed Han Gazi, Koylu Hisarı (1760) Ne Suret ile Feth Etdi Ve Hem Ol Nolmuş İdi.

Sultan Mehmed dahi Koylu Hisara (1761) varmadın anun bir begi var idi. Hüseyin Beg derler idi. Anı Uzun Hasan almadın ol Hüseyin Beg nâgâh bir gün av avlayı sabraya çıkmış. Gafilin (1762) Uzun Hasan bunu sahrada av avlar iken karvamış (1763). Hisarına getürmiş. Çâr u nâçar Hüseyin Beg dahi hisarı (1764) vermiş (1765). Bunı hündkâr işitmiş kim Uzun Hasan, Koylu Hisarı al ile almış, hündkâr dahi Rum Eli begler begisi Hamza Bege buyurmuş. Leşker çıkarmış. Ve Elden azab dahi sürmüş (1766). Ve : "Koylu Hisarın (1767) üzerine var. cehd eyle kim hisarı feth edesin.

Ve eger feth olmayacak olur ise vilâyetindeki köylerini urasın, yakasın ve ykasın. Tâ kim nice zamanlar ma'mur olmağa yaramaya.. demiş (1768). Bu buyruğı Hamza Beg hündkârdan işidicek Hamza Beg dahi leşkeri cem' edüb hisarın üzerine vardı. Bir nice gün eyü (1769) cengler olındı. Âhur gördiler kim hisar feth olunmaz. Gördiler kim El dahi oturur, heman vilâyeti urdular, talan etdiler. Nâgâh bir nice azablar bir Ermeni köyine varurlar (1770). Bir nice Ermeni kocasını ve karısını bulurlar (1771). Her yerin yağmaladılar. Bu kariyilen kocalara nâmeşrû' iş (1772) işlerler (1773). Bu azablar (1774) gayet (1775) mühmelikler (1776) eyler (1777). Âhur bu Ermeni keşişleri (1778) varurlar (1779). Uzun Hasana şikâyet ederler (1780) kim : "Evvelki begümüz zamanında bunun gibi murdarlıklar bize vâkı olmadıydı (1781). Ve hem padişahumuz dahi zayıf idi. İmdi senün gibi azamatlu bir padişah zamanında revâ midür ki karılarına ve kocalarımıza bunun gibi yaramaz (1782) iş (1783) ola (1784) .. dediler. Feryad etdiler. Ve Hamza Beg Eli vurdükden sonra kendü vilâyetine geldi. Ve bunun üzerine bir nice (1785) yıl (1786) geçdi. Sultan Mehmed Gazi yürüdi. Sinab vilâyetini feth etdükden sonra vardı. Koylu Hisarın üzerine düşdi. Her taraftan doplar kurdu. Bir nice gündün sonra bir kaç dop kim hisara dokındı, hemandem hisar halkının akılları şaşdı ve fikirleri bozıldı. Heman hisarı teslim etdiler. Padişah dahi emr etdi. Hisarı zabt edüb içine kendü kulların kodi.

Sual : Ay derviş ! Bu azablar bunun gibi nâmeşrû' hareket niğün etdiler? Bu Âl-i Osman leşkerine hod bu lâyük midür deseler cevap budur kim : Ay azız ! Bu Âl-i Osmanın leşkeri gürüh gürühdür. On iki smif leşkerdür. Her gürüh bir kavma musallatdır. Bu azab tayfası her vilâyete kim varsalar bunlara yasak yokdur. Anun için kim bunlar padişahın ulû-fesiyle varurlar. Her yerde kim varsalar kendü padişahlarına hile ve bedbahtlık eden kavmı kendü muradlarına incidürler. Tâ kim Âl-i Osman varduğı iklim padişaha mutî' ve münkad olalar.

N a z î m

Cihanda ne ola kim olmamışdur Ya kulak işidüb göz görmemişdür
Bir insan ne kim eder hayr u şerden Ne ola ol kim insan gelmemişdür
(1787)
Yavuzluk eden hayvandan ednâ Denildi bel adal mı olmamışdur
Ve hem bil bu azab kim ne gürühdür Niçe aylar (1788) yüzünü yumamışdur

135 nci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultan Mehmed Han Gazi Durabuzuna Nice (1789) Vardı ve Hem Nice (1790) Feth Etdi.

Kaşan kim Koylu Hisarı feth etdi, andan Erzincan tarafına yürüdi. Uzun Hasan, anası ve Çemişgezek begi ki ol adına Kürt Şeyh Hasan derler, anasına anı koşdı. Sultan Mehmed Hana göndürdi ilçilige (1791). Gelüb Bulgar Dağı yanında buluşdılar (1792). Gayet eyü armağanlar getür-

diler. Padişah dahi armağanlarını alub kabul eyledi. Gayet eyü ta'zimler
ctdi. Uzun Hasan anasının adına Sara (1793) Hatun derler idi. Sultan
Mehmed anı ana edindi. Ve Şeyh Hasana baba dedi (1794). İkisini de bile
alub Durabuzuna gitti. Bulgar Dağına kim çıkıdılar, Durabuzun tarafına
5 iner oldılar. Padişah bu dağın ekserin yayak (1795) yürüdi. Elhâsıl-ı kelâm
Durabuzunun üzerine indiler. Uzun Hasanun anasın bile alub inmiş idi.
Sultan Mehmede Sara (1793) Hatun eyidür : "Hay oğul ! Bir Durabuzun-
gün bunca zahmatlar çekmek nedür,, dedi (1796). Padişah cevap verdi kim :
"Ana ! Bu zahmatlar Durabuzunçün degüldür. Bu zahmatlar dîn-i islâm
10 yolmadur kim ahrette Allah Hazretine varıcak hacil olmayavuz deyüdü.
Zîrâ kim bizüm elümüzde islâm kılıcı vardur. Ve eger biz bu zahmatı ihtî-
yar etmesevüz bize gazi demek yalan olur,, (1797) dedi. Hisarun üzerine
inicek Sara Hatun, Durabuzunı Sultan Mehmedden dilek eyledi : "Bu be-
nüm gelinime ta'allukdur (1798). Bunu bana bağışla oğul,, dedi. Bu bâbda
15 hündkâr dahi sâkit oldı. Bunlara hiç bir vech ile cevap vermedi. Andan
sonra Sinabdağı gemiler derya tarafından gelince durdı. Gemiler kim az
zamandan gelüb yetişicek korudan ve denizden ceng olmağa başladı. He-
man hisardan aman dilediler. Ve illâ darb-ı dest ile feth olındı. Elhâsıl-ı
kelâm Durabuzunı kim aldılar, şol kim padişaha lâyıkdur, anı padişaha
20 getürdiler. Tekvürini, beğlerini ve dahi nice yarar adamlarını (1799) gemi-
lere koydılar. İstanbula getürdiler. Ve gaziler dahi vilâyetinün nice yerlerini
urmuşlar idi. Ol gaziler dahi doyum olmuşlar idi. Ve bu hisardan çıkan te-
berrükler kim aldı, ol teberrüklerden de Uzun Hasan Begün anasına
mubalağa nesneler verdi. Ta'zim ile anı gerü oğluna göndürdi. Padişah,
25 kanun nice ede gelmiş idi her hisarun üzerinde, bu Durabuzuna dahi
anun gibi etdiler. İçinde mescidler ve medrese olındı. Ehl-i islâmdan
evler sürüb getürdiler. Bu kâfirlerin hâli kalan evlerini bu gelen mü-
sülmanlara mülküğe verdiler. Ve hisarı muhkem berkitdiler. Andan
sonra padişah devlet ile döndi. Gelüb Sunisaya çıktı. Ve Kızıl Ahmede
Rum Elinde tımar verdi. Eyü, sancak verdi. Hündkâr Kasdamonıyı
kendü kullarına verdi. Kızıl Ahmed de hündkârdan destur diledi.
30 eyitdi : "Varayum (1800), Bolıdan evüm getüreyin (1801), dedi. "Hünd-
kâr gelince Rum Eline hündkâr ile bile geçeyüm,, (1802) dedi.
Kızıl Ahmede destur verdiler. Bolya geldi. Heman gün gecesiyle kaldı.
Dinle Karaman yolın ele alub gitti. Sürdi, Karamana vardı (1803). Ka-
ramanoğlu, ana (1804) harçlık verdi. Kendüyi kabul etmedi. Andan vardı.
Uzun Hasana gitti. Anun yanında nice zaman durdı (1805). Tâ devr-i
Sultan Bayazid gelince (1806).

Sual : Ya bu İsmail Beg Rum Eline geçmesine sebep noldı?

Cevap : Kızıl Ahmed kim kaçdı, padişah bunu dahi kaçı deyü Yeni
Şhirden göçürdiler. Filibeye geçürdiler. İsmail Beg tâ ölince Filibede oldı.

N a z ı m

Bir seferde üç vilâyet feth eden sultan budur
Kâyinatda lutf-i ihsan bezl eden sultan budur
Mazhar-ı lutfi vü kahrı Hak bu hamı eyledi

Feth eden iklimlere (1807) adlı eden sultan budur
Bil bu Âl-i Osman içre her gelen artuk (1808) gelür
Bil bu devran içre kim artuk (1808) olan sultan budur.

Ve bu fethün ve bu mâcerâların tarihi hicretün sekiz yüz altmış be-
şinde vâkı olındı Sultan Mehmed Han elinden.

137 nci Bâb

*Bu Bâb Anı Beyân Eder kim Mehmed Han Gazi Eflaka Ne Suret
İle Geçdi Ve Anda Neyledi (1809).*

Anla imdi ay aziz ! Sultan Mehmed ol dem kim seferden İstanbula
geldi, bu tarafta İshak Paşayı dahi Rum Eline komışlar idi. İshak Paşa
dahi İstanbula geldi. Etrafun elçileri gelmeğe başladı. Eflak beginden elçi
10 geldi. Elçisine gerü elçi koşdılar. Eflaka göndürdiler. Eflak begini kapuya
okıdılar. Elçi vardı. Resâletini Eflak begine verdi. Varan elçiye cevap ver-
di kim : "Bu benüm vilâyetüm bana doğru degüldür. Eger ben memle-
ketünden çıkub anda varur isem Üngürüzi getürürler. Bu vilâyeti ana ve-
rürler. Ve illâ padişahdan umarın kim uc beğlerinden birini su kenarına
göndüre. Ol gelen uc begi bu vilâyeti bekleye. Ben sultanumun devletlü
eşigine yüz sürüyü varam,, dedi. Hündkâr dahi bu kâfirün sözene ittimad
etdi. Çakırbaşı Hamza Begi göndürdi. Çakırbaşı dahi vardı. Tuna ke-
narına varub oturdu. Eflak begi dahi su kenarına geldi, kondı. Tuna dahi
20 ol hinde donmuş idi. Bunlar bu tarafta gafil idi. Kendü hallarına meşgul
otururlar idi. Tuna hoş gayetde donmuş idi. Ol mel'un haramzada Eflak
begi geceyle buz üzerinden geçdi. Tamam nısf-ı leyde Hamza Begün üze-
rine dahi gebhun eyledi. Haylı müsülmanları helâk eyledi. Ve Hamza Begi
dudı. Ve bir kaç yerden dahi kâfir geçirdi. Etrafa segirdi. Ol vilâyetde
çok helâkîlikler etdiler (1810). Hamza Begün başını kesdi. Ve nice müsül-
manların başını kesdi. Dahi Üngürüsün kıralına göndürdi (1811). Eyitdi
kim : "Ben Türk ile yağı oldum,, dedi. Cemi' kâfir beğleri bu kâfiri padi-
şaha yağı bilüb inandılar.

N a z ı m

Ne hile etdi Voyvoda Kazıklı Necis ü murdar u la'net azıklı
Dirakula oğlu ol bedbaht murdar Kırar demez sevahludur yazıklı.

138 inci Bâb

*Bu Bâb Anı Beyân Eder kim Sultân ül-Mücâhidin Sultan Mehmed
Han Gazi Eflaka Ne Suret İle Geçdi Ve Hem Ol Vilâyeti Kazıklunun
Karındaşına Verdi.*

Padişah bildi kim ol mel'un kâfirün bunun gibi hileleri vardur (1812).
padişah dahi islâm çerisin cem' edüb niyyet-i gazâ deyüb yürüdi. Hucum
edüb Tuna suyunı geçdi. Eflak vilâyetine girdi. Cemi' Eflakun vilâyeti hal-
F : 14

kı gelüb tapdı. Padişaha mutî ve münkad oldılar. Ve bu Kazıklı Voyvoda belürsüz oldu. Padişah bir nice zaman (1813) vilâyet-i Eflakda yürüdi. Nâgâh bir gece bir taraftan bir galaba belürdi. Heman padişahın gazi kulları hazırlar idi. Gördiler kim bu gelen gulu ol mel'un Kazıklunun leşkeridir. Kendü bile. Gelmişler kim dün baskun edeler. Gaziler dinmadılar (1814). Kodılar. Tâ orduya yakın geldi. Tâ kim tamam aralığa girdi. Gaziler de tek bir getürüb şöyle kurdılar kim gelen kâfirün yarısı kurtılmadı (1815). Elhâsıl-ı kelâm sabaha degin küffârı kurdılar. Ve bu Kazıklı Voyvoda başını güc ile kurtardı. Sabah olıcak (1816) Ali Begi ardınca göndürdiler. Ve ol leşker kim Kazıklı Voyvodayla bile gelmişdi, anlar kim vilâyetün sipahi kâfirleriydi (1817), cem' oldı geldiler. Aman dileyüb padişahın ayağına dökildiler. Ve kendüleri padişaha esirlige teslim etdiler. Ve bu Kazıklunun bir kiçi karındaşı var idi. Padişah yanında olur idi. Hizmet eder idi. Padişah Ellâğun begliğini ana verdi. Ve vilâyetinün beglerin ana yoldaş etdi (1818). Yoldaş koldı. Ve memleketden her ne kim diler ise aldı. Döndi. Devlet ilen gerü tahtına geldi. Ve bu gazânun tarihi hicretün sekiz yüz altmış altısında vâkı olındı Sultan Mehmed Han Gazi elinde.

Nazım

Zehi sultan ki hükmüne müşhar oldu âlemler
Cem'i meddahi anın melekler, cinn ü âdemler
Nazar etse kuru daşa o gevher kıymatın bulur
Ferah olur kamu âlem eser bulmaz dahi gamlar
Ayağı basduğu yerler misâl-i Cennet olmuştur
Yürin gören gedâyiler olurlar gark-ı en'amlar
Âşkı nesl-i Osmanun atâsı âleme doldı
Acabdur kim ele gire o han devrindeki demler.

139 uncu Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultan Mehmed Han Gazi Eflak Gazâsından kim Gelicek (1819) Sonra Nice Gazâyâ İkdâm Eyledi.

Ol vakit kim Edreneye geldi, leşkere (1820) destur vermedi (1821). Andan doğı Gelibolu'ya vardı. Hükm etdi kim : "Tez dutun ! Varun, İstanbul ve Gelibolu'nun gemilerini donadun. Gaziler doldurun. Midilli gazâsına giderüz," dedi. Heman dem'ol ayda gemileri müheyyâ olındı (1822). Midilli üzerine niyyet-i gazâ deyü yürüdiler. Karadan hünkâr da yürüdi. Ayazmanda vardı. Kondı. Gemiler dahi Midilli hisarını kuşatdılar. Doplar kurıldı (1823). Ceng-i sultaniler uruldu (1824). Ve bu hisarun kâfirleri kim Sultan Mehmed Hanı gördiler, aman dilediler. Aman verdiler. Hisarun tekvürü geldi. Daşa çıktı. Padişahın veziri Mahmud Paşaya vardı. Tekvür eyitti : "Üşde (1825) ben bir başum aldum. Hana geldüm. Bâki oğlum ve kızum, avratum ve malum, gençüm cem'isini ner ne kim vardur, hisarda kodum. Padişahın ihtiyarından gayri muradum kalmadı," dedi. Mahmud Paşa dahi bu tekvürün sözünü padişaha dedi. Padişah eyit-

di : "Var, ol tekvürü getir," dedi (1826). Tekvürü getürdiler (1827). Tekvür geldi. Padişahın ayağına düştü (1828). Padişah dahi bu tekvürü hil'atladı. Mahmud Paşanın çadırı yanında bunun için bir çadır kurdurdu. Padişah, Mahmud Paşaya eyidür : "Var, bu hisarun malını zabt et. Ve cem'i hal-keni defter eyle. Sipahisini ve şehirlüsini ve köylüsünü ve her kisinin ne kadar nakdi vardur, ve gayri cins kumaşların bile zabt eyleyüb bana bildir," (1829) dedi. Mahmud Paşa dahi çadırına geldi (1830). Eminler ve yazıcılar göndürdü. Padişahın emrini tamam, bıkusur yerine getürdü. Geldi, padişaha arz eyledi. Padişah dahi kendüye lâıyk neyise esirden ve maldan ve gayri envâ'-ı kumaşlardan aldı. Bâkisin gazilere ve ülemâyâ ve fukarâyâ verdi. Ve bu şehirün sipahilerini her bir tarafa dağıtdı. Ve şehir hal-kenun dahi çıkarmalusın çıkardı. Ve itimad etdüklerin gerü yerlü yerdinde kodı. Ve bir kadı dahi nasb etdi. Şehirin hâli kalan evlerini ihtiyârıyla gelen müsülmanlara mülklüğe verdi. Ve nice kiliseleri mescidler etdiler. Ve bir kulına dahi sancağı begliğini verdi. Şehiri ma'mur etdi vilâyetiyle bile. Ve andan devlet ele gelüb gitdi.

Nazım

Teveccüh etse bil bu han cihana
Ola her fi'li âlemde nişâne
Ger etse bir işaret cümle hana
Meyan-beste gele kamu divâna
Temerrüd ehli cümle bâtil oldu
Kâfirler kamusu erdi ziyâna
Şâdet, nûr-ı islâm doldı âlem
Gelelden Han Muhammed bu 'ayâna
Âşkı bu menâkıb kim yazarsın
Yakındur kim ere cümle beyâna
Okıyan, dinleyenler ola hayran
Âkıller bu işe ola divâne.

Ve bu Eflak gazâsının ve Midilli fethinün tarihi hicretün sekiz yüz altmış altısında vâkı olındı Sultan Mehmed elinden. Ve bu iki sefer yedi ayda vâkı olındı.

140 ıncı Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Vilâyet-i Bosna Ne Suret İlen Feth Olındı Ve Hem Padişah Dahi Ol Vilâyetde Neyledi.

Ol vakit Semendire kim feth olındı. Bosna kiralına padişah adam göndürdü. Eyitti kim : "Ya harac ver. Ve yahud üç üzerine vardum," (1831) dedi. Padişahın habarın kurala verdiler. Varan adam padişahın mektubun ilemiş idi. Kural nâmeyi okıdub mazmunını bildi. Yanındağı mektubun buyurdu kim : "Tez bu Türki dutun; öldürün," dedi. Varan adâ-kâfirere buyurdu kim : "Tez bu Türki dutun; öldürün," dedi. "Hay kural ! Neyler-ni dutdular. Yanında âkil bir veziri var idi. Eyitti : "Hay kural ! Neyler-ni Bosna vilâyetini harab etdürdün," dedi. "Ve hem kendünü bile helâk etdürdün," dedi. "Hele bu Türki dutun." Bu hatânur altından çika bîlür isen etdürdün," dedi. Elhâsıl-ı kelâm bu elciyi öldürmeğe ikdâm edebeyazet erlâkdür," dedi. Elhâsıl-ı kelâm bu elciyi koyı verdiler. Elçi dahi geldi. Padişahın bir nice gündün sonra elciyi koyı verdiler. Elçi dahi geldi. Padişah bildüğünü ve gördüğünü habar verdi. Ve hal nolduğunu takrir eyledi. Bu habar padişaha crigicek gayret-i islâm galib oldu. Ve leşker (1832)

cem' edüb heman Bosna vilâyetine niyyet-i gazâ deyüb (1833) yürüdi. Bosna vilâyetine girdi. Kırıl (1834) kaçdı. Bir sarı hisarı var idi. Anun içine girdi. Padişah dahi vardı. Yayıcısı hisarınun üzerine düşdü. Şehiri hisar etdi. Üzerinde oturdu. Ve kiralun habarın dahi aldı kim kankı hisara girmişdür (1835). Mahmud Paşaya buyurdi kim: "Tez yürü! Kırılun üzerine var. Muhassar et." (1836) dedi. Mahmud Paşa dahi vardı. Kırılun girdüğü hisarın üzerine düşdü. Kırıla habar göndürdi: "Bize bir yarar adamın göndür. Senün ile sözü var", dedi. Kırıl dahi bir adam (1837) göndürdi. Geldi. Mahmud Paşaya eyidür: "Ne dersiz?, der. Mahmud Paşa bu gelen kâfîre eyidür: "Sen kırılun yanında ne işdesin kim seni göndürdi.", dedi. Bu kâfir eyidür: "Ben anun atasından (1838) kalmış nökre-riyin.", (1839) der. "Ve hem evinde dahi mahremiyn.", der (1840). Mahmud Paşa eyidür: "İmdi sen bu kırılun mahremisin. Senün sanun ana (1841) hayır (1842) olsa gerekdür.", dedi. Bu kâfîre Mahmud Paşa eyidür: "Hiç bildünüz mi kim bu üzerünüze gelen padişah kimdür?.. Ol kâfir eyidür: "Bu gelen Türk beglerindendir.", dedi (1843). Mahmud Paşa eyidür: "Hay öğet anlamadun. Bu gelen padişah İstanbul ve Durabuzun ve Midilliye ve Laz Elini ve Morayı ve bunca (1844) padişahların Ellerin alub kendü kullarına veren padişahdur.", dedi (1845). "Hay! İmdi ak-lunuz beşunuza devşürün (1846). Siz benim nasihatım kabul edün (1847) kim dünyada olduğunuzca rahat olasız.", dedi. Bu kâfir (1848) eyidür: "Ya sen ne dersin kim ben dahi anı edeyüm.", dedi (1849). Mahmud Paşa eyidür: "Ben bunu derin kim kırıl gelsün. Padişahın elin öpsün. Ve haraca dahi muti' olsun. Hisarlarınun bazısın padişaha versün. Padişah dahi ol hisarlara kılın koysun. Kendü devlet ile vilâyetine gitsün. Kırıl gelsün. Dahi gönli hoş olsun. Eger benim nasihatımı kabul eder ise hem kendüye ve hem vilâyeti hakkına eyidür.", der. "Ve illâ âhur ola-cak iş ma'lumdur kim nolsa gerek.", dedi. Elhâsıl-ı kelâm bu kâfîri muh-kem inandurdi. Kâfir geldi. Paşanın sözi kırıla nakl etdi. Mahmud Paşanın ahd ü peyman eyledüğü arz etdi. Kırıl dahi bu sözi kabul eyledi. Kırıl hod padişahın evsâfını sorub bilüb durur idi. Kendü hod hisarda kafassa girmiş kuzkuna dönmüş idi. Elhâsıl-ı kelâm bu kâfirler Mahmud Paşanın söziye (1850) inandılar. Kırıl dahi, bu ahda kim paşayile olındı, râzi oldı. Hisardan çıkub Mahmud Paşayile gelüb bulışdı. Mahmud Paşa kırılı teselli-yi hâtır edüb aldı, padişaha getürdi. Kırıl hisarı teslim etdi. Bu kırıl ile Mahmud Paşa ahd etdüğüne gönli igen hoş olmadı. Padişah incindi. Zîrâ padişahın muradı buyıdı kim bu hisarlarınun üzerine vardı kim kendü cebir (1851) ile feth edeyidi. Ve bu kırıl helâk edeyidi. "Şim-di bazı hisarı kırıla vericek (1852) gerü fesad bâkî olur.", dedi. Ve hem akıncılar dahi seğırdime gitmişler idi. Hünkâr eyidür (1853): "Mahmud! Bu vilâyet hod âsanlıg ile alınur imiş. Ya niçün akıncılar göndürdün kim bu vilâyeti bozalar.", dedi. Padişahın Mahmud Paşaya evvel gazabı ve melâleti bu sebebden idi. Ve hem bu kırılun vilâyetine muttasıl vilâyet-ler var idi. Ve birine Kuvac (1854) Eli derler idi. Ve ol Kuvac (1854) un oğlu padişah yanında olur idi. Ve bir dahi Bafluoğlu (1855) derler idi. Anun dahi haylı Eli var idi. Ol dahi padişah yanında olur idi. Kırıl kim

Mahmud getürdi, heman dutdılar. Ve ol iki beg oğlanlarını bile dutdılar. Üçin dahi kapucılar çadırına kodılar. Padişah ülemâya arz etdi kim bun-ların kanları ve malları mubah midür ve yâ degül mi (1856)? Ol seferde hâle bir aziz âlim kişi var idi. Mevlânâ Şeyh Ali Bistâmî derler idi. Kendü eyidür idi kim: "Ben Sultan Bâyezid-i Bistâmînin neslindenüm.", der idi. Ve lakabına Musannifek derler idi. Ol eyidür: "Bunun gibi kâfirleri öldürmek gazâdur.", deyü fetvâ verdi. Ve hem kırıla evvel kılın ol çaldı (1857). Kırılı depelediler. Ve hem ol iki kâfirün dahi kapucılar odasında tedârük in etdiler (1858). Ve bu kâfirlerin hazinelerin padişaha getürdiler. Ve akıncılar dahi gayet doyumluklar ile geldiler (1859). Şol kadar idi doyumluklar kim hiç kişi mahrum kalmamış idi esirden ve maldan. Ve hem ol vilâyetde olan hisarlarda ve şehirlerde ol kadar hazineler (1860) buldılar kim hesabı yok. Bu cemi' hisarların içinde padişah kulların kodı. Yayca hisarında uc begleri Minnetoğlunun bir yarar adamın kodı. Ve hem Yayca (1861) hisarında kırılun bir küçük (1862) karındaşı var idi. anda bulındı. Hisar içindeymiş. Andan dahi haylı har etdiler (1863).

Nazım

Muhammed Han ki Bosna fethin etdi	O demde Hersek ilen niyyet etdi
Dedi Arnavuda İskenderiyye	Niçe Ellerde dahi himmet etdi
Ne ye kim niyyet etse gazi sultan	Dahi varılmadın Hak kısmat etdi
Bu hanun tali'i dâym içlekde	Ne bürece erdiyse (1864) şevket etdi
Gazâ-yi cin yolında Hak bu hana	Atılar Hak bu âle müvvet etdi
Husba kim bu han gör âlem içre	Ne devranlar (1865) süfûb ne devre gitdi.

Ve bu fethün tarihi hicretün sekiz yüz altmış yedisinde vâkı olındı Sultan Mehmed Han Gazi elinden. Ve hem iki yıldız doğdı ol zamanda kuyruklu. Biri meşrik tarafından ve biri mağrib tarafından (1866).

141 inci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Karamanoğlu kim Öldi, Altı (1867) Oğlu Kaldı, Anun Memleketine Uzun Hasan Gelüb Neyledi Ve Hem Sultan Mehmed Han Gazi Dahi Bu Tarafda Neyledi Ve Karamanoğlunun Oğlanları da Noldılar (1868), Anı Bildürür.

Nazım

Yine bin şiveler gösterdi âlem	Karış, murış, cihan hem Beni Âdem
Ocaklar söylünüb (1869) evler yıkıla	Ola mülk-i Karaman mesken-i gam
Ne turfa turfa nakşı var cihânun	Gehi güya eder halkı geh ebkem
Bu takdir kudreti gör âlem içre	Ne hükmi câridür muhkem, müsellemler
Âşkı yaz menâkıb ihtisârı	Ki aklı ibret alub ola epsem (1870).

Bu Karamanoğlu İbrahim Beg kim öldi, altı oğlu kaldı. Amma him-meti büyük oğlundayıdı (1871) kim yerinde (1872) o beg olayıdı (1873).

Ve hem hazinesini dahi ol hükm etdiği Elde (1874) kodyıdı (1875). Ve hazinesini de Silifkedayıdı (1876). Ve bu Karamanoğlunun (1877) kussesı çokdur. Ve illâ ol bir oğlu kim anun adı Pir Ahmeddür, Konyada oturur idi (1878). Ve o büyüki kim İshakdur, ol İc Elde oturur idi (1878). Silifkeyi taht edindi. İki küçüçük oğlanları (1879) kaçdılar. Sultan Mehmed Han Gaziye geldiler. Amma İshak, Uzun Hasan etegin dutdı. İshak elçi göndürdi mubalağa mal ile. Ve eyitdi kim : "Gel ! Bu benüm karındaşlarımı vilâyetden kaçur (1880). Tâ sen bunda gelince her göçüne bin filiori vereyin,, dedi. Uzun Hasan dahi bu sözi işidicek kabul edüb yürüdi. Erzincandan geldi (1881). Sivazdan geçdi. Karamana yürüdi. İshak dahi işitdi. Karşuladı. Alup Karaman vilâyetine götürüb karındaşıyile bulışdurdı (1882). Uğraş etdiler (1883). Sıdılar (1884). Pir Ahmedi Elden çıkardılar (1885). Uzun Hasan hemin ki varub vilâyet-i Karamana girdi. Pir Ahmed dahi Sultan Mehmed Han etegin dutmış idi (1886). kaçub (1887) Sultan Mehmede geldi. Ve etegine, ayağına düşdi. Uzun Hasan dahi Karaman vilâyetine (1888) çok yaramazlık (1889) etdi. Niçe mallar ve darvarlar ve gayrı nesneler alub tarışlamış idi. Elhâsıl-ı kelâm vilâyet-i Karamanı bozdu. Harab eyledi. Çıkdu, gitti. Ve Kızıl Ahmedi İshaka koşdı. İshak dahi Sarı Ya'kub oğlını Sultan Mehmede elçi göndürdi : "Karındaşımı koma benüm üzerüme gelmege (1890) kim Ak Şehiri size vereyin,, (1891) dedi (1892). Hündkâr dahi ana Salvar Çavuş oğlu Çavuşbaşı Ahmedi elçi göndürdi. Ve eyitdiler kim : "Çaharşenbih Bazarı (1893) sınır olsun. Ötesi senün ve berüsi bizim olsun (1894). Biz dahi senün karındaşımı koyı vermeyelüm,, dediler. Çavuşbaşı Ahmed dahi vardı. Resâletin teblig etdi. Ve habar ncıye İshaka bildürdi. İshak bu sözünü kabul edüb dinlemedi. Çavuşbaşı Ahmed, İshakun habarın alub geldi. Hündkâra İshakun habarın yetişdürdi (1895). Heman padişah bu habarı işidicek Adalya sancağı begi Köse Hamzayı ve Kara Hisar sancağı begini ve bir niçe sancaklar dahi Pir Ahmede bile koşub göndürdi. Pir Ahmed dahi vardı. Saykalan hisarını ve Kayseriyyeyi hündkâra vermiş idi. Hündkâr dahi kendü (1896) kulların koyub zabt etdi. Ve hem ol Kayseriyyeyi ve vilâyetinün askerin (1897) bile kosmuş idi. Vardılar. Ermenekde İshak ile bulışdılar. Uğraş oldı. İshakı sıdılar. Kovup Elden çıkardılar. İshak cemi' hazinesin alub Uzun Hasana kaçdı. Ve bir oğlıyile avratı Silifkede kaldı (1898). Pir Ahmed dahi Karamana beg oldı. İc Elini dahi zabt etdi ve Silifkeden gayrısını. Karamanoğlu İshaka, kudret-i Hak ecet erdi. Öldi Uzun Hasan yanında. Ve cemi' hazinesine Hasan-ı Dirâz mâlik oldı. Bu tarafda Pir Ahmed tamam başka (1899) beg oldı. Kuyruğun bulamağa başladı (1900). Yılğun Bazarçuğun ve yanında Tanrıdan hamamcuğu vardur, bunları hündkârdan diledi (1901). Ve evvelki ahdını bozub nazlanmağa başladı.

Nazım

Acabdur degmeler kim ahdı durmaz Sular kim ahdı yokdur rahat olmaz
Hakun hod ahdına var va'deler hem İnânur mü'min olan dahi dinmaz (1903)

(1903)

Münâfikdur bozan ol ahd ü peyman Nifak eden cihanda mü'min olmaz
Desen Karamana gel ahd dutalum Ya öldürür seni ya Elde komaz
Âşıkı ahdı umma Karamandan Ki bunlar ahdı nedür dahi bilmez
Bu Osmanlı Karamanlı degül bil Dahi sen bil ki Durkut (1905) adam olmaz
(1904)

Ve bu mâcerânun tarihi hicretün sekiz yüz altmış dokuzunda vâkı olındı ve hem ol Sultan Mehmed Han Gazi devrinde oldı.

142 nci Bâb

Bu Bâb Atı Beyan Eder kim Sultan Mehmed Han Gazi kim Vilâyet-i Arnavuda Teveccüh Etdi, Anda Kime Vardı Ve Neyledi Anda, Anı Bildürür.

Padişah leşker-i İslâmı cem' edüb vardı. Vilâyet-i Arnavuda girdi. Ve hem her tarafa akıncılar saldı. Gaziler kim Eli urmağa başladılar (1906). Arnavudun bazı begleri gelüb muti' oldılar. Ve bazıı kaçub nâbedid oldılar. Padişah dahi anda bir hisar yapırdı (1907) vilâyet-i Arnavudun ortasında (1908). Ol hisarın adını El Basan kodılar. Ve ol hisarda gaziler kodılar. Etrafun kâfirlerine (1909) gazâ ederler idi. Ve bu fethün tarihi hicretün sekiz yüz yetmişinde vâkı olındı Sultan Mehmed Han Gazi elinde. Ve Sultan Mehmed Han kim bu gazâdan döndi (1910). Rum Mehmedî vezir oldı.

Bir acab Rum vezir oldı gene Söyle bil kim oğrı girdi bu dine
Adını mü'min komışdı han anun Fıratın güderdi gönüldü gene
Kini budur aldı han İstanbulı Yemez oldı bu Urum benesine (1912)
Bu vezir oldı kâfirler gör ne der Ağu verir der müâlmam kına

143 üncü Bâb

Bu Bâb Anı Boyan Eder kim Karamanoğlu (1912) Pir Ahmed Neyledi kim Padişah Anun Üzerine Vardı ve Üzerine Varub Anda Neyledi.

Karamanoğlu Pir Ahmed (1913) İstanbula gelecek (1914) padişah ile vade etmiş idi kim bivechün (1915) min el-vücüh padişaha muhâlefet etmeyeydi. Ve hem Dulkadroğlu (1916) Şehsuvar Beg dahi bu ahıdda bileymiş (1917). Ahd dahi bunın üzerineymiş kim padişahdan her ne vakit kim işâret olma, hazır olalar ve her nereye kim emr olmur ise varalar idi. Padişahun da niyyeti buyıdı kim Uzun Hasan üzerine varaydı. Anun için kim Uzun Hasan iki nâşâyeste (1918) hareket etmiş idi bu Âl-i Osman üzerine. Biri buyıdı kim Koylu Hisar (1919) kadimden bu gaziler kapusına hizmet ede gelmiş idi. Biri dahi budur kim Karaman hod bu gaziler zilere ta'allukdur. Hassatan kim Karaman vilâyetinden sürüb çıkarub kovduğı, bu gazi padişahun emmüsi oğlıyidi. Ve bu Uzun Hasan bunlara bu naoda hiç itibar etmece. Geldi. Ol vilâyetleri yıkdı ve bozdu. Harab eyledi.

Ve kendi muradı neyise etdi. Ve hem bu Uzun Hasanın babası Ali Beg ile bu gazi padişaha ihtiyac ile gelüb Sultan Murad Hana hizmet dahi etmişler idi. İmdi bunun gibi olan kimselerden padişahlara buncalayın hadiseler etmesi (1920) cayız degüldür. Ve bu padişahlara dahi gayret vâcib (1921) olur. Uzun Hasana varmağa bunlar sebeb olmuş idi. Ve hem Uzun Hasan evvel küçük yılan idi. Padişahın niyyeti buyidi kim ejdehâ olmanın anı avlamak ister idi. İmdi Karamanoğlu ve Şehsuvar bu ahda durmadılar. Heman ol tarafa padişah müteveccih olub Anadolu'ya gecti. Bunları umar idi kim bile gelelerdi. Bunlar gelmediler. Padişah dahi doğru Kararına yürüdi. Karaman oğlanları kaçdılar. Lârendeye vardılar. Padişah dahi doğru Konyaya vardı. Anı feth etdi. Ve Keveleyi (1922) dahi feth etdi. Andan yürüdi. Lârendeye vardı. Pir Ahmed andayıdi. Mahmud Paşa anın üzerine vardı. Birbiriyile düştüler. Haylı ceng olındı. Ahır Pir Ahmed kaçdı. Karaman sipahilerinden haylı adamlar dütdüler. Padişaha getürdiler. Padişah buyurdi : Boyunların urdular. Padişah, Mahmud Paşaya eyidür (1923) : "Dürkutoğlunun (1924) kandalığın bil. Dahi üzerine var.", dedi. Dürkutu (1925) dahi Bulgar Dağına çıkmsı (1926) idi. Mahmud Paşa dahi bunların kandalığın haberin aldı. Üzerlerine yürüdi. Bunlar dahi duydılar. Kaçdılar. Darsus (1927) tarafına (1928) ağıdılar. Mahmud Paşa dahi kovub ardından yetüb alı bildüğün alı kodılar. Alınmayanlar varub Darsus Eline girdiler. Andan sonra padişah hükm (1929) etdi kim Lârendeden İstanbula evler sürler ve Konyadan da bile sürerler. Elhâsıl kelâm bir nice ehl-i sanâyiden Mahmud Paşa evler sürdi. Veziri Rum Mehmed, padişaha eyidür : "Devletli sultanum ! Mahmud sürdüğü evleri teftiş edüb gördüm. Ekseri fakirlerdiler. Ve hem azdru.", dedi. "Ve ganiflerin sürmedi.", dedi. Padişah eyidür : "Var imdi sen dahi, göreyüm ne yarsın.", dedi. Bu Rum vezir İstanbul intikamın almağa gayetde müştak idi kim ehl-i islâm inciteyidi. Bu kez fırsat buldı. Elhâsıl kelâm Lârendeden ve Konyadan ziyâde evler almaktan muradı. Rum vezirün buyidi kim ehl-i islâmın evlerin yıkdurub ve rızıkların ve düzenlerin bozdurmak idi. Lârendeyi şöyle yazdı kim Mevlânâ Hündkârın oğlını (1930) bile sürdi kim ol Emir Ali Çelebi oğlu Ahmed Çelebidür. Elhâsıl Rum Mehmed, padişah emrinden dağa igen tecavüz etmiş idi (1931). Ahır ül-emir hal böyle oldı kim Karamanoğluyle barışur gibi oldılar. Padişah dahi Konyaya ve Kevelenün ve feth olunan hisarların içine cemî hisar eri koyub muhkem berkitdi. Andan gelüb Kara Hisara indiler (1932). Padişah buyurdi : Mahmud Paşanın çadırını ve otağını başına yıkdılar. Ve cebhânesini kendü devesine yükletdiler. Padişahın cebhânesine katdılar. Rum Mehmedün vezâretinin evvelki şeytanlığı buyidi kim Mahmud Paşa gibi müdebbir (1933) veziri kapusından red etdüdi. Müslümanlara ezâ ve intikam edeyidi. Ya'ni kim İstanbul acısın' ala. Ve hem bu seferün evvelinde Kebîloğlu kim kadî-asker idi. Rum Mehmed azl etdüdi. Ve Mevlânâ Vildan anın yerine geçürüb kadî-asker eyledi.

Nazım

Sürildi Mahmud Paşa kapudan İrağ oldı o sevgülü dapudan
Varub Has Köyine oldı mücâvir Halâs oldı daruk duruk tabudan.

Ve bu fethün, mâcerânun tarihi hicretün sekiz yüz yetmiş ikisinde vâkı olındı Mehmed Han Gazi cînden ve dahi bundan sonra mâcerâların ahvalleri çok olsa gerek.

141 üncü Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Padişah Ağrıboza Varub Anı Nice Feth Etdi Ve Mahmud Paşayı Neyledi.

Evvel Mahmud Paşaya Gelibolu sancacın tımar verdi. Ve buyurdi kim : "Mahmud ! Gemilerini tez donat. İrakda ve yakında hiç bir limonda gemi kalmasın kim Ağrıboz gazâsına giderin. Cemî'isi hazır ve müheyyâ olsun. Hem ki sana habar göndürem, cümlesi senün ile bile yürüsün ler." dedi. Ve buyurdi kim : "Key eyü fikr eyle (1934) kim Ağrıbozun fethi ne vech ile olur ve ne gerekdür, anı tamam müheyyâ et.", dedi. Mahmud Paşa dahi emri kabul edüb şu kim gereklüdür, anı tamam kayd edüb hazır etdi. İş tamam oldı. Padişaha bildürdi. Padişah azım leşker cem' edüb kondan niyyet-i gazâ deyüb yürüdi. Mahmud Paşa dahi gemiler ile denizden yürüdi. Elhâsıl kelâm Ağrıbozun üzerine düştüler. Heman dem ki erdiler, Ağrıbozun önüne bir köprü döşediler. Padişah dahi gelüb karadan kondı. Mahmud Paşa deniz yüzünden hisarı kuşatdı. Padişah hazreti dahi köprüden geçüb hisarı dolaydı (1935) kuşatdı. Yer yerin doplar kundı. Emr olındı : Ceng olma. Bir nice eyyâm cengler olındı. Dop ile ve oklar ile acâyib ceng etdiler. Bir gün nâgâh gördiler kim kâfirün deniz yüzünden gemileri gözükdü. Ya'ni kim Ağrıboza yardıma geleler. Ol gemiler ilen yardıma gelen kâfirler dahi Ağrıbozun üzerine nazar etdiler, gördiler kim Ağrıbozun hisarını islâm leşkeri karadan ve deryadan kat kat kuşatmış, ortaya almışlar, ceng ederler. Bunlar bu hayretdeyiken heman padişah emr edüb : "Hay gaziler ! Hisar yağmadur.", dedi. "Ne durursız, dedi. Gaziler yağma habarına işidecek heman yürüyüş etdiler. Ha deyince hisara koyıldılar. Mahmud Paşa tarafı evvel koyıldı. Hisar feth olındı (1936). Üç gün, gece ve gündüz eyü yağmalar oldı. Andan sonra hisarı zabt etdiler. Ve nevâhisinde bir nice hisarlar dahi var idi, anları dahi zabt etdiler. Ve bu Ağrıboz vilâyeti bir sancaklık El oldı. Şehirün kiliselerin mescidler etdiler. Vilâyeti-i ehl-i islâmıdan hatırı olub gelen müslümanlara kâfirün hâli kalan evlerini mülklüğe verdiler. Ve hem bir kadı dahi nasb etdiler. Ve sancagı begliğini bir kulına tımar verdi. Ol kâfiristan İken vilâyet (1937)-i islâm oldı Hak Ta'âlâ 'avniyle.

Nazım

Zi han kim âlemi etdi münevver Kim anın tâli'i sa'd-i musavver
Viranlar (1938) ma'mur oldı makamından Yüzin gören halâs olur o gamdan

Bu hanın dâymâ devleti a'lâ Bunun kismetidir her hayr-ı evlâ
Bu âlündür kıyâmetde fazilet Bu hanın mahkûmudur cümle millet
İlâhî bu âl üzere tâ kıyâmet Ere (1939) lutf-i inâyetün hidâyet.

Ve bu fethün ve bu gazânun tarihi hicretün sekiz yüz yetmiş dördünde vâkı olındı Sultan Mehmed Han Gazi çinden.

145 inci Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Vilâyet-i Karamana Padişah Tekrar
Leşker Göndürdi kim Ol Vilâyetün Cümlesin Zabıt Edeler ve Hem
Kimi Göndürdiler, Anı Bildürür.*

Ol zaman padişah, veziri Rum Mehmedî göndürdi. Dedi kim : "Var, Karamanoğlını ol vilâyetden sür, çıkar,, dedi. Ve hem kapu kullarından padişah ana haylı yoldaş koşdı. Ve Anadolu leşkerinden (1940) bir nice sancak dahi bile koşdı (1941). Rum Mehmed yürüdi. Lârendeye vardı. Mescidlerin ve medreselerin yakdı ve yıkdı, bozdı. Atası evi gibi harap eyledi. Şehirün avratını ve oğlanını soydurdı. Uryan etdü. Lârendeden gitdi. Vardı, Ereğliye çıkdı. Ereğlinün vilâyetini ve köylerini harap etdi. Ol vilâyetün halkı gelüb eyitdiler kim : "Bu (1942), Allah resûlünün vakfidur (1943). İmdi bum sen böyle harap etdüdü. Ya Međine-i Resûlün fakirlerine bu vilâyetden nefaka varmaz olur ise yarın kıyâmet gününde âmennâ bihi ve saddaknâ bihi (1944) Allah resûlünün katına varıcak ne cevap verürsin,, dediler. Bu sözleri deyenleri ol zâlim öldürdi. Andan sonra vardı Varsak vilâyetine. Anda Uyuz Beg derler idi, anın. Eline girdi. Karamandan aldğı haram kisbi Uyuz Beg vilâyetinde daş arasında dö-küb gitdi. Varsak dahi geldi, eyitdi : "Bu, konşumuz Karamanlunun azu-ğdur. Bu Rum Mehmed bunı bize getürdi, verdi,, dedi. Ve bu Rum Meh-medî "ne keremli kişiymiş,, dediler (1945). Yaramaz evsâfin acâyib öğdiler.

Nazım

Fesâd etdi ziyâde çarh nişâm (1946) Dökile kanlar ola çok ziyâm
Bu ehl-i islâm içre dökilen kan Niçelerün gide din ü imânı
Ziyâde ola harâblık cihanda Bu sözime sakın dutma gümânı
Yıkıldı Karaman bozıldı Eller Bürüdi âlemi zulmun dumanı.

146 ncı Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim İshak Paşayı Hünkâr Tekrar Karamana
Göndürdi, Varub Karamanda Neyledi.*

Hünkâr, İshak Paşaya emr etdi (1947) : "Sen var ! Karamanoğlını (1948) Elden çıkar,, dedi. "Bu Rum devletsüz vardı. Karamanda haylı bedbahtlıklar etmiş,, dedi (1949). "İmdi sen vargil ! Karamanun müfsid-lerin (1950) çıkar,, dedi. İshak Paşa dağı yürüdi. Lârendeye vardı. Andan sürdi, iç Ele girdi. Karamanoğlu kaçdı. Uzun Hasana gitdi. İshak Paşa dahi Ak Saraya geldi. Padişahdan emr üldi kim : "Ak Saraydan ev sü-resin, İstanbul getüresin,, deyü. İshak Paşa, padişahın emrini yerine ge-

türdi. Şimdiki demde (1951) İstanbul Ak Saraylı Mahallesi kim vardur. İshak Paşa sürüb getürdi ol halkdur.

147 ncı Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Gedük (1952) Ahmed (1953) Alâyyeyi
Ne Suret İle Feth Etdi.*

Bundan öndin Rum Mehmedî Göndürdiler (1954) idi. Ol varub nesne zuhura getürmemiş idi (1955). Anun için kim Alâyye beginin kız karın-deşi, Rum Mehmedün hatunuydi (1956). Ve Gedük (1952) Ahmed (1957) padişah kapusından bir nice bölük kullar dahi ta'yin olındı. Ve Anadolu leşkerinden bir nice (1958) sancaklar dahi bile yoldaş koşıldı. Gedük (1952) Ahmed (1953) yürüdi. Vilâyet-i Alâyyeye vardı. Ve ol vilâyetün âyanlarından haylı kişiler geldiler. Gedük Ahmedün (1959) önine düşdi-ler. Alâyyenün hisarı üzerine vardılar. Ve ol vakit Alâyyenün begi Lutfi Beg oğlu Kılıç Arslan Beg idi. Gedük Ahmedün geldüğünü gördi. Bu dahi hisarın üzerine vardığı gibi filhâl dopların kurdurdi. Heman hisar halkı doplar kurulduğın göricek Kılıç Arslan Bege geldiler. Eyitdiler kim : "Bu gelen, Karamanoğlu gibi degüldür,, dediler. "Ve bunun ile cengün faydası yokdur,, dediler. Kılıç Arslan Beg dahi eyitdi kim : "Müslümanlar ! Siz yökür,, dediler. Kılıç Arslan Beg dahi eyitdi kim : "Bu şehirün halkınan Ahmed Paşa dahi oluru neyise tedârük edün,, dedi. Bu şehirün halkından Ahmed Paşa-ya işâret olındı ki adam göndüre (1960). Ahmed Paşa adam göndürdi. Varan adama eyitdiler : "Yüri, Ahmed Paşaya de. Görinecek yere gelşün. Ana soracağumuz vardur. Soralum. Ne cevap verür,, dediler. Adam vardı. Ahmed Paşaya dedi bunların bu kelâmını. Ahmed Paşa da işidicek, görinecek yere geldi. Şehir halkı eyitdiler (1961) : "Bu şehiri kim alsan lutf ile ve yâ kahr (1962) ile bizüm begümüzü (1963) neylersin,, dediler. Ahmed Paşa eyidür (1964) : "Eger lutf ile verür isenüz (1965) kendü vilâ-yetinden yeg (1966) vilâyet benüm padişahumdan alı verürün,, dedi. "Ve eger cebr ile alur isem bilürsüz hod ma'lumdur ne olacağı,, dedi. Elhâsül-i kelâm Ahmed Paşa bunları bir vech ile teselli etdi kim ne beglerine ve ne kendülerine, nef'i ere, ziyânı ermece. Kılıç Arslan Beg dahi bu söze râzı oldı. Çıkdı hisarından. Ahmed Paşaya geldi. Hisarı teslim etdi. Ahmed Paşa dahi hisarı tasarruf etdi. Kanûn-ı Osman neyise etdi (1967).

Sual : Ya ol Alâyyenün begi noldı?

Cevab : Ahmed Paşa, Alâyyeyi amân ile kim aldı, begini cemî ta'âl-lukatıyile ve hazinesiyle padişaha getürdi. Kılıç Arslan kim padişahın yüzini gördi, heman dem yüzini yere kodı. Padişah dahi eyitdi : "Hay ! Korkma kim sana ziyânım degmez (1968). Ve hem sana eyü tumar verü-rem kim senün vilâyetünden ziyâde ola,, dedi. Ol se'at (1969) Gümülcineyi Ahmed Paşa nevâhişiyile bile. Kendüye, hatunına, oğluna eyü hil'atlar ge-tumar verdi nevâhişiyile bile. Kendüye, hatunına, oğluna dahi ziyâde yürdi. Ve hiç malından ve kumaşından nesne almadı. Belki dahi ziyâde nesneler verdi. Hatunına, oğluna dahi ziyâde verdi. Âhir andan Gümülci-neye vardı. Anda neyledi, anı dahi beyan edeyüm. Bu Gümülcine deniz kıyısında yakındır. Anda âdet budur kim deniz kenarında geçiciler ko'lar

kim tã denizden haramı gemileri gelüb kenarları urmasun deyü dâym gözçiler gözedürler idi." Bu Kılıc Arslan Beg ol araya varaldan gözçiligi dahi kendü eder idi (1970). Dâym deniz kenarında bir çadırı kurulmuş, durur idi. Nâgâh bir gün deniz kenarında gözleyüb durur iken bir kâfir gemisi geldi. Kenara yakın gelicek Kılıc Arslan Beg dahi ol gemiye karşı vardı. Hucum etdi. Ya'nı ceng eder gibi oldu. Atını depdi. Kenardan denize girdi. Ol gemide bir kayık hazır imiş. Geldi, Kılıc Arslan Begi aldı. Gemiye iletti. Kılıc Arslan, oğlını (1971) ve avratını bıraktı, gitti. Şimdiki hinde avratının, oğlanının halları noldı dersen oğlı öldi. Avratın dahi oğlı yanında kodılar. Kılıc Arslan Beg vardı, kâfire gitti. Kâfirden Mısra çıktı.

Nazım

Bu dünya lezzeti bil âvudandır Seni her yalan ile âvudandır
Ve ger bin yaşısan, dâym sağ olsan Son, sönüklerini uvağandır
Kime kim hayr ü şer sen kâd dersen O kasdın seni sine ileddendir (1972)
Anında Hakka sen hazır olasın Kimün hakkı ki olsa diledendür.

Ve bu fethün, bu mâcerânın tarihi hicretün sekiz yüz yetmiş yedisinde vâkı olındı. Sultan Mehmed Han Gazinin kuli elinden kim adı Ahmed Paşedür.

148 inci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Ahmed Paşa Silifkeyi Ne Suret İle Aldı Ve Hem Anda Neyledi.

Karamanoğlu İshak Beg kim Uzun Hasana kaçmış idi. Karamanoğlu karındaşı Pir Ahmed, Mukun (1973) kalasını almış idi. Ve İshak Beg, oğlunu Silifke kalasında komış idi kendü Uzun Hasana gittiğinde. İshak Begün oğlu, Sultan Mehmede haber göndürdi kim : "Silifkeyi sultanuma vereyin.. (1974) dedi. "Adam göndür.. dedi. Sultan Mehmed Han Gazi dahi anun sözüne itimad edüb Gedük (1952) Ahmedî (1975) yarar yoldaşlar ile göndürdi. Gedük Ahmed dahi bundan yürüdü. Karamana vardı. İç Ele girdi. Silifkenün üzerine vardı. İshak Begün oğlu hisardan (1976) çıkub hisarı teslim eyledi (1977). Ol hinde Karamanoğlu Kasım Beg, Uzun Hasana varmış idi. Uzun Hasan ana-leşker koşub göndürdi. Bu tarafda (1978) Gedük (1952) Ahmed (1953) kim Silifkeyi aldı (1979), Mukun (1973) hisarına yürüdü. Pir Ahmed, avratını ve oğlanını Mukun hisarında komış idi. Ve İshak Begün bir küçücük oğlu dahi bileydi. Ve hem Karamanoğlu Mehmed Beg var idi, anun da bir mahbûbe kızı ol hisarda bileydi. Gedük (1952) Ahmed ol (1980) hisarın üzerine düşdi. Anı (1981) dahi darb-ı dest ilen aldı. Ve geldi, Keveleye düşdi. Anı dahi darb ilen aldı. Halkını kıldı. Ve hisarı zabt eyledi.

Nazım

Ne işler oldu gör fâni cihanda Dahi çok işleri vardur nihanda (1982)
Sakin kim mağrur olma bu fenâya Ki ası sanduğun ola ziyanda
Buna âkil ârifler uymadılar Uyanlar cümle kalmışdur yabanda
Neye kim elün erse an sen ölüm Ki armarsan (1983) kalursın sen ziyanda (1984)
Saray u köşk ü serirde yatanlar Gömildi yatdı çok çürük samanda.

Ve bu mâcerânın tarihi hicretün sekiz yüz yetmiş yedisinde vâkı olındı.

149 uncu Bâb

Bu bâb anı beyan eder kim : Bu tarafda (1985) Uzun Hasan kim Kasıma leşker koşdı (1986), geldiler Erzincandan berü Rûma, padişahı habar göndürdiler kim : "Desturunuz ile biz Dulkadır (1987) Eline gideriz kim Kılıc Arslan Begün oğlını atası yerine iletevüz.. (1988) dediler. Ol zaman beglerbegi (1989) Hamza Beg, Tokatdaydı. Gelen adam ana geldi. Hamza Beg dahi Tokatda anun bu sözüne inandı. Eytidi : "Nola, geşşünler.. dedi. Hemim kim Sivazdan bir niçe göc kim göcdiler, bir gün alessa-bah yortıldılar. Tokadın üzerine düşdiler (1990). Ol zâlimler Tokadı yağma etdiler. Şehiri yıkdılar, yakdılar, taladılar. Şöyle kim kâfirâne işler işlediler. Müsülmanların avratına ve oğlanına nâmeğrû işler etdiler (1991) bihad ve bikiyâs. Döndiler, bu yüz karasıyle (1992) kimi Uzun Hasana gitti. Ve kimi Karaman oğlanlarını aldılar. Kendü vilâyetlerine doğrıldılar (1993). Sultan Mehmed Hana dahi bu hadiselerün habarı geldi. Sultan Mehmed Han Gazinin bir oğlu dahi kim ol Sultan Mustafadur, o Konyadaydı. Ana Sultan Mehmed haber göndürdi kim : "Var (1994). Kara Hisarda (1995) otur.. dedi. Kendüsi devlet ile hucum etdi. İstanbul Boğazından Anadoluya geçdi. Mahmud Paşaya Gelibolu sancagın vermiş idi (1996). Yine devlet kapusına (1997) getürdi (1998). Vezir edindi. Bu-ldi (1999) bu aradan hucum etdiler kim Karaman vilâyetine çıkalar. Karaman oğlanları dahi Uzun Hasanun bir begi, Yusuf İmirze (2000) derler idi, anun ile leşker cem' etdiler. Ak Şehire geldiler. Yürüdiler Hamid Eline girmege. Bu tarafda Sultan Mustafa dahi Kara Hisardan yürüdi. Bunlar ile buluşdı. (2001). Eyü sultânî cengler olındı. Uzun Hasandan gelen begi kim Yusuf İmirze (2000) dūr ve hem Uzun Hasanun emmüsü oğludur, anı dutub esir etdiler. Boynına ip dakdılar. İt yeder gibi yeddiler. Karamanoğ-ı Pir Ahmed kaçdı. Gerü (2002) Uzun Hasana gitti. Gedük (1952) Ahmed dahi ol hinde anun (2003) avratını (2004) oğlını ve kızını İstanbula getürmüş idi. Kasım Beg gerü (2002) İç Ele girdi, oturdı. Ve hem Silifkeyi oğurladı. Ve bu tarafdan Sultan Mehmed, Gedük (1952) Ahmedî (2005) tekrar gerü göndürdi (2006). Vardı, Silifkenün üzerine düşdi (2007). Darb-ı dest ile Silifkeyi gerü aldı. Ve ol oğurlayanları kıldı. Gerü hisar Sultan Mehmedün oldı (2008). Ve kendü, Gedük Ahmed sağ ve selâm İstanbula geldi. Sultan Mehmedün hizmetinde durdı. Gözler kim Sultan

Mehmed ne buyura ve buyurduğu hizmetde ola (2009). Ve bu fethün tarihi hicretün sekiz yüz yetmiş yedisinde vâkı olındı. Gedük Ahmed Paşa cinden kim Sultan Mehmed Han Gazimün veziriyidi.

150 nci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultân ül-Mücâhidin Sultan Mehmed Han Gazi Şarka Teveccüh Etdi kim Gide ve Hem Kimün İçün Teveccüh Etdi.

Uzun Hasan kim Karamanoğlu Kasım Bege leşker koşmış idi kim gelüb Tokadı harab edüb gitmiş idi. Sultan Mehmed Han Gaziye dahi vâcib (2010) oldı kim Uzun Hasana (2011) vara. Mahmud Paşayı ve Ahmed Paşayı ve Mustafa Paşayı üçin bir yere cem' etdi. Feth-i kelâm edüb (2012) eyitdi kim: "Bu Uzun Hasanun re'y-i tedbirinde ne dersiz," dedi. Bu paşalar dınmadılar. Biri birinün yüzine bakişdılar. Sükût makamında kaldılar. Gerü padişah bunlara eyidür: "Niçün söylemezsiniz," der. Mahmud Paşa eyidür: "Devletlü sultanum! Padişahumuzun aklı cümlemürden artukdur," dedi. Gerü padişah eyidür: "Hele siz dahi bir feth-i kelâm edünüz," dedi. Mahmud Paşa eyidür: "Devletlü sultanum! Bu Uzun Hasanun hod bir niçe dürlü yaramazlığın bildük kim ne suret ile olındı ve niçe fitneler eyledi. İmdi sultanum, anun ol etdüğü yaramaz e'âllere göre e'âl etmek gerekdür," der. Ve hem Mahmud Paşa eyidür: "Devletlü sultanum (2013)! Bu Uzun Hasan hod padişahumuzun bir oğluna mukabil olacak kişi degüldür. Amma (2014) duşmandur. Gafil olmayub buna âli yarak görmek gerekdür," dedi. Bu taraftan Ahmed Paşa eyidür: "Devletlü sultanum! Hele şimdiki hinde bir kulun göndür. Akıncıların ile varsun. Anun memleketinde elleri erdüğü yere degin urub talan etsünler. Yıkub bozsunlar ve yaksunlar," dedi. "Tâ kim padişah dahi anun e'âline göre masâlihü göre," Padişah eyidür: "Mihaloğlu Ali Begi göndürün kim varsun. Ol vilâyeti eli erdüğü yere degin urun ve yaksun," dedi. "Ve adamların esir etsün," dedi. Ve hem eyle etdiler ve padişahun buyruğunı yerine getirdiler (2015). Ali Begi, Rum Elinün yarar akıncılarıyilen göndürdiler. Vardı. Kernaşun Elbâ urdu. Ve Ermenileri esir etdi. Mubalağa doyumluklar oldu. Ve bunun inessesi çokdur. Fakir ihtisâr etdüm. Padişahumuz (2016) dahi devlet iken asker-i mansûrını (2017) cem' etdi. Ve hem iki oğlını padişahumuz bile aldı kim biri Sultan Bayazid Han idi ve biri dahi Mustafa Çelebiyidi. Ve askeri Sultan Mehmed Han Gazimün ol vakit yüz bin mukdari tahmin olamış idi. Ve kâfir leşkeri dahi mubalağayidi. Bile alıub hucum edüb yürüdi. Bundan Sivaza çıktı. "Sivazda bulışam," der idi. Uzun Hasan umar idi ol eralara gele deyü. Gelmedi. Andan hucum edüb Ak Şehire ve Kara Hisara çıkdılar. Hasan-ı Dirâz gelmedi. Padişahun kulu ve hem veziri Mahmud Paşa eyidür: "Devletlü sultanum! Hele bu Kara Hisarı alalım. Ümüddür kim duşman dahi gele," dedi. "Anun ile haklaşavuz," dedi. Padişah eyidür: "Hay Mahmud! Ben hisarı nideyüm (2018)? Ben duşmana geldüm. Bara duşmanımı bulı verün," dedi. Andan padişah

hucum edüb yürüdi. Erzincana çıktı. Gene duşman belürmedi. Ve illâ padişahun dâym önince karavulı var idi, önce yürür idi. Nâgâh bir gün karavul bir niçe alay duşmana bulışdılar. Mubalağa ceng olunmuş idi. Ahr duşman sinub kaçdı. Andan yürüdiler. Tercan (2019) yöresine vardılar.

Hiç duşmandan eser belürmek vâkı olmadı (2020). Padişah eyidür Rum Eli Beglerbegisi Has Murada ve Mahmud Paşaya eyidür: "Varun ilerü! Görün ne hal vardır," dedi (2021). Hemandem bu ikisi yürüdiler bir ar yoldaş ile ama biri birin gözlemediler. Fırat suyunun kenarına vardılar. Mahmud Paşa eyidür: "Hay Murad Beg! Gelün, Fırat suyunu geçmeyeelim. Gafil düzmeyelim. Duşmana yakamızı vermeyelim," dedi. Murad Beg bunun sözün eslemedi. Eyidür (2022): "Mihaloğlu Ali Beg ilerü gitti. Ya biz nice (2023) duralım (2024)!" der (2025). Mahmud Paşa eyidür: "Benüm sözüm işit ay karındaş! Yağda akıl ve tedbir gerekdür. Yağrı hod henüz sen görmemişsündür," dedi. Murad bunun sözünü asla 'aynına almadı ve nasihatın eslemedi. Göz yumdı. Yürüdi. Fırat suyunu tarfet ül-ayn içinde öte geçdi. Ama Mahmud Paşa bir az sabr etdi. Durdı. Bir lahzadan gordi kim Ali Beg gelür. Mahmud Paşaya (2026) eyidür: "Hay! Dön," der. Murad hod suyu öte geçmiş idi. Ardınca Mahmud Paşa himmet erleb yürimedi. Suyun (2027) öte geçesinde busuda hod duşmanın erleri varmış. Hemini ki Murad, suyu öte geçdüğü gibi leşkeri bölündi. Bir bölüğü Mahmuda kaçdı. Mahmud Paşa dahi suyu geçmedi. Paşa orduya kaçdı. Mihaloğlu Ali Beg dahi Mahmud ile bile orduya kaçdı. Murad Paşayı yanında bulınan adam ile araya (2028) aldılar. Ceng arasında Murad nâbedid oldı. Ama Durhan-Begoğlu Ömer Beg dutıldı. Ve Hacı Beg ve Fenâri oğlu Ahmed Paşa dutıldı. Ve dahi haylı subaşılar dutıldı. Subaşıları Bayburda göndürdiler. Ve bu üç begi Uzun Hasan, yanında alı kodı. Kendü yanında anları saklatdı.

N a z ı m

Çerimün serveri kim âkil olmaz Ne denülü (2020) çok ola, duşmana durmaz
Ara kim akl ü devlet yar degüldür Öninde dağlar olsa gözi görmez
Murad Paşa belürsüz oldı gitti Hana bir kul dahi hiç eksük olmaz.

151 inci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultan Mehmed Han Gaziye bu Hades kim Vâkı Oldı, Leşkerün Bazısı Münhezim Oldı, Andan Sonra Padişah Noldı.

Ol aradan 'alessabah göbdiler. Duşmanın belürdüğü yere doğru (2030) yürüdiler. Ve hiç vâchen min el-vücüh duşmanın habarın bilmediler (2031). Ve Uzun Hasan bu hileyi edüb gerü (2032) belürsüz oldı. Ve kenâ'yi göstermedi. Belürsüz eyledi. Padişah dahi Bayburda yöncüdi (2033). Ve bu hadesden sonra altı gün dahi yürüdiler (2034). Yedinci gün kim ça-
40 harpenbiñ günüyidi, gerü (2032) duşman belürdi. Ve illâ bir sarb derelü, depelü yerde bir niçe alay belürdi. Eyle sandılar kim Mihaloğlu Ali Beg-

dür. Zîrâ Ali Beg dahi leşkerden dâym hayl irak yürür idi. Gördiler kim Ali Beg degül imiş. Bildiler kim istedikleri duşman budur. Padişah hod dâymâ hazır yürür idi. Alayların bunlar da hoş düzmişler idi. Durmadılar. Yürüdiler. Ve bu dereyi, depeyi öte geçdiler. Kuş gibi çıktılar. Dahi duşmana karşı dura vardılar. Padişahun dahi iki oğlu iki koldan yürüdi. Sultan Mustafa kolına Uzun Hasanun bir oğlu vâkı olındı kim adına Zeynel derler idi. Ve Sultan Bayazid kolına bir oğlu dahi vâkı oldı kim ana Ugurlu Mehmed derler idi. Padişahun mukabilinde Uzun Hasan kendü vâkı olındı. Ve her kollara saf saf leşkerler mukabil olındı. Sultan Mehmed Han Gaziye Hak Ta'âfâ inâyet etdi ve devleti galib oldı ve duşmanını mağlûb etdi verdi. Ve her kol dahi yer yerin (2035) yürüyüş etdiler. Sultan Mustafa kolındağı azablar Zeyneli dutdılar. Başını kesdiler. Ve hile olan beglerinün ekserini kırdılar. Ve niçerini dahi diri dutdılar. Ve mubalâğa yaralarının aldılar. Ve Sultan Bayazid kolında kim Ugurlu Mehmed idi, anı dutmadılar. Ol kaçub gitti. Ve Sultan Mehmed Han mukabelesinde kim Uzun Hasan vâkı olmış idi, heman kim yenigeri alayların göricek Uzun Hasanun aklı şaşdı. Eyidür: "Bire! Bana Boz Atı getürün kim ol Boz At can kurtarandur, dedi (2036). Heman kim Boz Atı getürdiler. Sığradı. Boz Ata suvar oldı. Kaçmağa yüz dutdı. Velhâsil Uzun Hasan, Boz Atı geldüğinden yana döndürdi. Dere, depe demeyüb Boz Atı yüzdürür, ardına bakmağa korkar, yeteler deyüb. Kaçar mı kaçar. Yanındaki kişiler beglerinün bu halını gördiler kim başlarında akılları kalmadı, heman kendüler tövbe etmeğe başladı. Karamanoğlu Pir Ahmed, Uzun Hasanun yanında durur idi. Ve ol dahi kaçmağı eyü (2037) bilür idi. Pir Ahmed dahi kim yenigeriyi gördi, kaçmağa hevesini kamudan yegrek gördi. Ol 'arada Uzun Hasan heman Tebrize azm (2038) etdi. Karamanoğlu yanına düşmek ister idi. Atını Uzun Hasana yetüremez. Zîrâ Uzun Hasanun atı ziyâde yügrük idi. Yenigeri ve Rum Eli begleri bunların hafın gördiler kim kaçdı, eyitdiler (2039): "Hay devletsüz, hayın Türkmanlar! Ok atılmadan ve kulç salınmadın bu kaçmak size neden oldı? Ya bu leşker kim siz evvel sidunuz idi malûm oldı kim anlar dahi sizden muhannisler imiş,, dediler. Uzun Hasan başın kurtardığına bin kerre râzı oldı. Ve dahi ta'allukatına vasiyyet etdi kim Âl-i Osmanun adın anmayalar. Ve hem oğlanları da ve ehli de bu sözi kabul edüb kulaklarında güşvâr etdiler. Osmanlunun adın anmakdan bezdiler.

Nazım

Hasan kim kendüyü key er sanurdi Çaçatayda, Acemde uzanurdi
Ve hem derdi Çitak ile bulışsam (2040) Çürük i'tikadına inanurdi
Buluşdı hem Çitak bin bir görindi Örinçe kaçuban ha dolanurdi
Dahi andurmaz ol Hasan Çitağı Çitak anılsa Hasan utanurdi
Çitak urdı Hasan başına yumruk Ve ger kurtılsa bilün (2041) uslanurdi.

Sual : Bu Uzun Hasanun kim beglerin dutdılar, bularun uhuları kim idi?

Cevab : Biri Ömer Beg idi kim ol Cigerlü begleri taylaşmun ulu beg-

lerinden idi. Ve iki karındağlar dahi kim ol Mir Temür neslinden idi ve hem Kara Yülük kızı oğlanlarından idi. Ve bu beglerden gayrı üç bin mik-darı dutsak getürdiler. Ve cengde kırılanun hod hesabın Allahdan gayrı kimse bilmez idi. Elhâsil-i kelâm bu Uzun Hasanun başına gelen rüsvay-lık dünyada hiç bir padişahun başına gelmedi. Anun içün kim karın ağrı-ma uğradı. Ahır ol gayretten helâk olub gitti.

Sual : Ya bu Sultan Mehmed bunı kahr ettükden sonra neyledi?

Cevab : Heman döndi, kendü memleketine gitti. Mürüvvet etdi. Anun memleketin yıkımadı. Ve müsülmanların incitmedi. Kendü vilâyetine tevceh eyledi. Amin yolunun üzrinde Kemahun Kara Hisarı var idi. Gel-di, bir heybet natarıyile anı feth etdi. Andan yürüdi. Devlet ile Istanbula geldi. Heman ki şhirci girdi, veziri Mahmud Paşayı azl etdi.

Nazım

Bu devran kim ne devranlar sürüldi Muhammed Han 'adolan sürüldi
Çaşketi erişdi garba, garba Temerrüd oldı kalmadı, sürüldi
Bu illâ gelmi olur ziyâde Bu ile hükm-i Hak bile sürüldi
Bularda azl ü bedl ü hüf ü inâf Bulurdi (2042) tû kıymet kim sürüldi
Müşbeddür bu hâsıl tîl bu şîde Nevâlat oldı bu şîde sürüldi.

Sual : Bu Uzun Hasan ne asıldandur kim bu gazi padişah ile duşman-lık edüb böyle temerrüd etdi?

Cevab : Bu Uzun Hasan Bayındur Han neslindendir. Ve ol Uzun Ha-sanur kim Turhan-Begoglu: sidi. Ve Baranludan İmirze Çirhançahı sidi. Ve Çaçataydan Sultan Ebû Saidi sidi. Ve illâ Sultan üli-Mücahidin Sul-tan Mehmed Han Gazinün nazârına düymedi. Ve katı zebun olub tâkat getürmedi. Ve bu mâcerânun tarihi hicretün sekiz yüz yetmiş sekizinde vâkı olındı. Sultan Mehmed Han ve oğlu Bayazid Hani ve Sultan Mustafa em'iyetinde vâkı olındı. Uzun Hasan mağlûb ve bunlar galib oldılar.

152. ci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultan Mehmed Han Gazi, Kuli Gedük (1952) Ahmedî (2043) Kelenün Fethine Gündürdi, Ol dahi Keleyi Ne Suret ile Feth Etdi Ve Anda Dahi Vilâyetler Feth Olındı, Anı Bildürür.

Sultân üli-Mücahidin Sultan Mehmed Han Gazi vilâyet-i Rûmı tamam feth etdi. Hanlarını ve beglerini cemi' neseb ü nesliyen vilâyetlerinden kal' etdi. Andan sonra anı murad edindi kim bu Kara Deniz kenarların dahi feth ede. Ve hem bu denizlerde (2044) olan cezâyirlerde (2045) de bu-nar adına hutbe-i islâm okına. Sultan Mehmed Han Gazi, kuli Gedük Ah-mede buyurdi kim : "Tezcek yahşi yarak gör kim seni gazâyâ göndürürin,, dedi (2046). Ahmed vardı. Üç yüz para mikdârı meni donatdı. Ve hem eyü yazar yoldaşlardan dahi bile aldı atlıdan ve yayadan. At gemileri dahi aldı. Ahmed Paşa, padişahun emrini cemi'i yerine getürdi; tamam etdi.

Gelüb padişaha arz etti. Ve : "Ne yere buyurur isenüz varayum., deyi sormadı (2047). Heman ci bağladı. Padişaha kargu durdu. Padişah eydür : "Ahmed ! Senün yaragun tamam oldı mı., der. Ahmed eydür : "Devletlü sultanum ! Benüm yaragum hemin sultanumun işaretidir ve himmetidir., dedi. Heman ol sabah nakkareler çalındı (2048). Sancaklar görüldi ve gemiler donandı. Ve gaziler niyyet-i gazı etdiler. Ve gemilerin balamaları çöldi. Ve lengerleri ikerü gemiye alındı. Hemandem yelkenler açıldı. Ve yelkenlerin içleri yel ile doldı. Allah emriyle yürüdiler. Deryanın yüzi envâr-ı islâm ilen münevver oldı. Yetmiş bin mikdarı sünni gazier leyl ü nehar, nehar ü leyl deryâ yüzinde yürüdiler. Günlerde bir gün Kefenün limanına (2049) girdiler. Hemandem sigradılar. Yer yerin kenara çıkdılar. Metrisler ve doplar kurdılar. Ahmed Paşa meyân-beste olub eydür : "Hay gaziler ! Gayet-i islâm edün kim bu Kefe dâr ül-islâmın üzerinde iken havâledür., dedi. "Bunı aradan götürelüm eğer Allah verür ise., dedi. Gazier dahi hucum edüb ceng-i sultaniye meşgul oldılar. Gecele ve gündüzle kâfir rahatlık vermediler. Kâfirler dahi gördiler kim bu gelen gazierün kasdı (2050) bu şehri alub yukmskdur. Ve hem muradları cebr ile almakdur. Ve hem almaga da kadirdiler. Kâfirler ehli-i islâmda bu himmeti göricek cem' olub tekvürleri yanına geldiler. Eytdiler kim : "Bu gelen Türk ilen nice edersin., dediler. Tekvür eydür (2051) : "Ya siz ne dersiz?.. Bunlar eydür : "Cebr ile almamadan işe eyülük ile verürüz., (2052) dediler. "Anun için kim biz bu hisarı saklayımız., (2053) dediler. "İmdi eyülük ile vermek yegrekdür., dediler. Tekvür eydür : "Niçün böyle dersiz., dedi. Bu kâfirler eydür : "Anun için kim bu Türk bu hisarı cebr ile alur ise., dediler, "bizi kırar ve bazımızı esir eder ve malumuzu alurur. Ve şehrimizi harab eyerler. İmdi bunun gibi olmaktan işe âsanlıg ile verelim kim cem'imizi esir etmeyeler. Ve hem ol padişah kim bu Türkleri göndürmüşdür, her aldugu vilâyeti ma'mur etdi. Yikub harab etmedi., dediler. Tekvür eydür : "Ben dahi sizün ile bilecem., (2054) der. "Her ne kim siz dersiz, ben muhâlefet etmezim., der. Ücinci gün aman dilediler. Ahmed Paşa dahi aman verdi. Beşinci gün hisarun kapusını açdılar. Hisar feth olındı. Padişahun sancığı hisara girdi. Ve bedenlerde nöbet-i sultânı urıldı. Ve müezzînler hûb âvâz ile ezanlar okıdılar. Çanlarını giderdiler. Ve küffârın putları âsârını bozdılar. Bir ulu kiliseyi câmi etdiler. Cum'a namazı kıldırı. Hutbe-i islâm okındı Sultan Mehmed Han Gazi adına. Ahmed Paşa da gazilere hil'atlar geyürdi. Ülemâya ve fukarâya 'atâlar etdi. Andan sonra, tekvür, Ahmed Paşanın yanına gelmiş idi, dutdı ve hazinesin zabt etdi. Padişahun hazinesine teslim eyledi. Ve bu şehirün halkını sınıf sınıf yazdı. Ganisini ayru ve fakirini ayru. Ve cem'i mallarını ve oğullarını ve kızlarını ve sipahilerini dahi bile yazdı. Ve bu halkdan ve malından şol nesne kim padişaha lâykıdur, aldılar. Ve her ne kim yerinde komaludur, kodılar. Ve sipahilerin evlerinden dışarı çıkardılar. Olanın evlerini gazilere verdiler. Ve bundan sonra bir niçe para gemiler göndürdiler etrafda olan kâfir hisarlarını feth etmege. Azâğı ve Yabugermen ve ol deriz kenarında olan hisarları tâ Çerkese varınca feth etdiler. Andan sürdiler. Menküpün (2055) üzerine geldiler. Kenara çıkdılar. Hisara doplar kurdılar. Menküpün tek-

vürü gördi kim Kefe vilâyetini feth eden kişilerdür (2056), kendünün üzerine geldi, tekvür dahi Ahmed Paşaya karşı geldi kim bu hisarı teslim ede. Bu tekvürün bir hisımı (2057) var idi. Ol dahi hisardaydı (2058). Hisarı vermege ol râzı olmadı. Hisarun kapusını yapdurdı. Cenge başladı. Hayh zaman cengler olındı. Bu tekvür ne kadar kim vardı, "hisarı verün., dedi, bunun sözün eslemediler. Belki avratın, oğlanın dışarı sürmek istedikler. Ahr gördiler kim hisar ceng ile alınmaz. Bir az leşker bu hisarun üzerinde kodı. Kendüsi Ahmed Paşa göçüb gitti. Bir kaç (2059) günden sonra bu hisara koduğu leşker dahi kodı, gitti. Vardılar, bir yerde busuya girdiler. Bu hisarun içine dağradan hayh adamlar girmişler idi, Gayet âciz olmuşlar idi. Heman kim leşkerün gittiğini gördiler, hisardan çıkmağa başladılar. Ve busuda olan islâm leşkeri bu hisardan çıkan halkı seğırdüb buldılar. Def'i hisara koyıldılar. Hisarun kapusını aldılar. Menküp (2060) dahi feth olındı. Andan sonra Menkübi (2061) dahi yazdılar. Ve Kefeye nice olındıyse Menküpe dahi eyle eylediler. Ve her vilâyeti kim feth etdiler. Ve her vilâyeti kim feth etdiler., beglerini sürdiler, İstanbula getürdiler. Ve hazinelerin padişahun hazinesine dağurdılar (2062). Kızların ve avratların (2063) padişah, kullarına bağışladı. Ve ol kâfirlerin ömürlerini tamam eyledi. Ve padişah kendü muradınca etdi. Ve bu Menküpe (2064) bir kodı nasb etdi. Kiliselerin mescidler etdi. Padişahun adına anda dahi hutbe-i islâm okındı. Ol dahi dâr ül-küfr iken dâr ül-islâm oldı.

N a z ı m

Neler feth etdi gör han kulu Ahmed Getürdi mâl ü ni'met (2065) hana Ahmed
Ve hem malıbulan kim yüzleri mâh Niçeler hana kim yetürdi (2066) Ahmed
Bu işler kim bu Ahmed Paşa etdi Neyi kim han buyurdi, etdi Ahmed
Bu Ahmed kim gedüklerin eridür Niçe gedükleri berkitdi Ahmed.

Ve bu fethün tarihi hicretün sekiz yüz sekseninde vâkı olındı Sultan Mehmed kulu Ahmed Paşa elinden.

153 üncü Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultan Mehmed Han Gazi Kara Buğdan Gazasını Ne Suret İlen Etdi Ve Hem Buğdanun Tekvüriyle Neyledi, Anı Bildürür.

Padişah kim cem'i kâfir beglerinin vilâyetlerini ve kendülerini Hak Ta'âlâ buna müsehhâr eyledi (2067), Kara Buğdanun tekvürünü kapuya okıdılar : "Bu kez sen kendün getir haracum., dediler. "Netekim vilâyet-i Eflak kendü getürür., dediler. "Ve Eflak bigi bizim olasın ve hem bizim ile zindeğânın ne vech iledür, bilelim., dediler. Bu söz ile kâfire habar gönüldürdiler. Kâfir gelmedi ve asla itibar dahi etmedi. Padişah dahi bir kulin göndürdi : "Var, ol kâfirün vilâyetine gir. Tefahhus et, gör kim ol kâfirler göreyüm senün ile neyle., dedi. Bu kul dahi padişahun emrine muti ve

münkad olub yürüdi. Tunaya vardı. Tunayı geçdi. Buğdan vilâyetine girdi. Bir gün bunlar gafil dururlar idi. Ve hem az leşker idi. Ve garibler idi. Ol me'un bunları gafil avlayub üzerlerine geldi. Müslümanlardan hayli şehid oldı. Ve nicelerin dahı dutsak etdiler. Padişahın kulu (2068) dahı kalan adamıyla âhur gelüb çıkıdı; sürdi, padişaha geldi. Ol me'un kâfirün etdüğün padişaha bir bir habar verdi. Padişahı gayret-i islâm bürüdi. Ve dahı göninden nige tedbirler dürdi (2069). Vezirlerine tezcek buyurdi: "Yarak görün kim eyü gazâlara seferimı vurdur, dedi. Heman padişahın kim emri olındı, esbâb-ı gazâ mübeyyâ bulındı. Sultan Mehmed Han Gazi niyyet-i gazâ etdi. İstanbuldan çıkub asker-i mensûr ile yürüdi. Tuna suyunun kenarına vardı. İstanbuldan dahı gemilerine emir olınmış idi kim Tuna suyu kenarına varub hamr olalar idi. Ve hem gemiler gelmişler idi. Padişah gemiler ile Tunayı geçdi. Buğdan vilâyetinde bir niçe eyyâm yürüdi. Ol vilâyetin tekvürünü ister. Âhur ol Kâfir dahı leşkerin cem' edüb bir sarb dağın (2070) arasına girdi. Ve ceng esbablarını hazırl etmiş. Atlularına dañı buyurmuş. Cem'i'isi yayak olmışlar kim kaçmayalar; eyü, hasmâne ceng edeler. Gaziler dahı gördiler kim bu kâfirler eyü ceng edeler gerek (2071). Padişaha bunların niyyetini bildürdiler. Padişah buyurdi: "Hay gaziler! Ne durursız? Gayret-i islâmı. Ve illâ saf saf olub alaylar bağlan, dedi. Ve hem padişahın emrini gaziler kabul etdiler. Kâfir leşkerinin üzerine hücum edüb yürüdiler. Kâfir dahı pıranlı doplar atmağa başladı. Gaziler dahı gayret-i islâm yürüklerinde muhkem edüb yürüdiler. Kâfirün dopına, tüfegine bakmadılar. Kâfirün üzerine galaba etdiler. Kâfiri sıldılar (2072).

Nazım

Kanşu bir birine ceng edeler Veli kâfiri dağ teng edeler
Cü emr oldı, kılıç çekdi gaziler Kâfirler kırdı, kan dökti gaziler
Teferrüc et ne iş eder gaziler Hemadem kâfiri sıldı gaziler.

O doplar kim atdılar, gaziler hücum edüb o dop arabalarının üzerine düşdiler. Tarfet ül'-ayn içinde kâfirün arabalarını tûrûmâr etdiler ve bozdılar. Harab eylediler. Kuşluk (2073) vaktında kâfir ile buluşdılar idi. Tâ beyân es-selâteyn deñin kâfirler ile ceng-i sultânı oldı. Âhur Hak Te'âlâ islâm leşkerine fırsat verdi. Kâfir leşkerin basdılar, sıldılar. Ol kadar kâfir kırdılar kim küffârın bağlarından minâreler, yapıdılar ve hem nicelerin dahı esir etdiler. Ve hem cem'i vilâyetinde gazilerin eli erdüğü yerde şenlik ve abadanlık komadılar. Yıkıdılar ve yakdılar. Ve malın ve davarın ne buldılar ise târâc etdiler. İki ay mikdarı gaziler Kara Buğdan vilâyetinde Sultan Mehmed ile yürüdiler. Gazâlar etdiler. Malın ve ni'metin, nakdin ve cinsin aldılar. Ve acâyib doyumluklar oldı. Öğrek ile atlar ve süriyle koyunlar aldılar. Ve cemile mahublarını gaziler bağurlarına basdılar. Ve saâlik salamatlığı ile Sultan Mehmed Hanın eyyâm-ı devletinde gene gani olub gerü vilâyetlerine geldiler. Ve bu gazânın tarihi hicretün sekiz yüz seksen birinde vâki oldı Sultan Mehmed Han Gazi elinden.

154 üncü Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Padişah Kara Buğdanı kim Basdı, Döndi Yine Kara Buğdandan Tuna Suyunun Kenarına Geldi.

Habar geldi kim Üngürüz kâfirleri gelüb Tuna kenarına hisar yapıdı müslüman memleketinin ucunda. Ve hem azım yaraklar gördiler kim vilâyet-i islâmı harab edeler deyü. Gazi padişah dahı ol habarı işidicek heman ol aradan hisarların üzerine yürüdi. Kudret-i Hak ol zamanda katı kış oldı. Ve don dahı ziyâde oldı. Şol kadar kış idi kim atlu yürise çığırdan çıkmaz idi. Ve hem karun derinliği şol kadar olmış idi: Kar atun üzengüsinden dahı yukarıydı. Ve bu Tuna suyun hod mubalağa kalın buz dutmuş idi. İslâm leşkeri vardılar. Buz üzerine kondılar. Ve hem ol hisarlara padişah yağma buyurdi. Ol gün yürüyüş oldı. Aşşamın kâfirler aman dile-diler. Aman verdiler. Hisarları ahd ilen teslim etdiler. Padişah hisar kâfirlerinin hatırı olanları göndürdi (2074). Vardı, vilâyetine gitdiler. Ve bazı gitmedi. Padişah, yanında kalanları Anadoluya göndürdi (2075). Ve Anadolu hisarlarında anlara tumar verdiler. Ve bir niçe kâfirlerinin hıyaneti zâhir oldı. Anları dutub satdılar. Ve hem ol hisarları yakdılar. Kül eylediler. Ve bu fethün tarihi Kara Buğdan tarihinden iki buçuk ay sonra, hicretün sekiz yüz seksen birinde vâki oldı Sultan Mehmed Han Gazi elinden.

155 inci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultan Mehmed Han Gazi İskenderiyyeye Ne Suret İle Vardı Ve Hem Anda Ne Etdi Ve Hem Varmağına Sebebe Ne Oldı.

Bir gün meger padişah devlet ilen oturmuş idi Edrenede. Etrafdan habar açıldı kim kankı (2076) vilâyetün halkı padişaha muti' olmaz dediler. Eytidiler: "Bu Arnavudda İskenderiyye kâfiri hiç muti' olmaz, dediler. Padişah eyidür: "Meger kim anların leşkeri çokdur. Ve hem erleri dahı gayet bahadır ola, dedi. Yanındağılar eytidiler: "Devletli sultanum! Ol İskenderiyye vilâyetinin temerrüd etdüğü ol hisarandur (2077). Haylı hisar yok midur kim alına ve leşker varub üzerine ine?... Vezirler eytidiler: "Devletli sultanum! Leşker varur yerdür sultanum devletin de. İllâ anın hisarı gayet berkdür, (2078) dediler. Padişah eyidür: "İmde. İllâ anın hisarı gayet berkdür, dedi. Allah verür ise, feth olmsun, dedi. Ol sa'at padişahın bir kulin tayin etdiler. Esbabın görüb İskenderiyyeye göndürdiler. Vardı, İskenderiyyenün üzerine düşdi. Haylı ceng olındı (2079). Ama feth olunmadı (2080). Padişahın mubarek hatırında hisarun bula geldi. İskenderiyyenün tedarükine meşgul oldı. Gedük Ahmede (2081) eyidür (2082): "Yürü, sen var, İskenderiyye üzerine düş, dedi. Ahmed ihmal etdi (2083). Padişah, Ahmedı dutdı. Boğaz Kesen hisarında

habs etdi. Andan sonra kendü devlet ilen asker-i mansûrını cem' etdi. Niyet-i gazâ edüb yürüdi. Vardı, hisarun üzerine düğdi. Doplar kurıldı. Ceng-i sultâniler olındı. Hisarun bazı bürçlerin yıkıldılar. Yürüyüşler etdiler. Hak nasib etmedi. Alamadılar. Vardı, Sultan Mehmed buyurdi: "Üzerine bir havale yapıldılar. İçine yarar yoldaşlar kodılar. Ve cemî vilâyet feth olındı. Hisar yalnız kaldı. Padişah dahi devlet ilen gerü İstanbula geldi. Âhur ol havale bu hisarı bunaltı. Hisarun halkı (2084) havaleda olan gazilere habar göndürdiler kim: "Ahd ile hisarı size verelim. Gidenümüz gitsün. Duranumuz dursun., (2085) dediler. "Ve hem bizden kimsemüze sizün zararunuz dokınmasun., (2086) dediler. Gaziler dahi İstanbulda padişaha bildürdiler. Padişah bu habarı işidicek anlar etdükleri mu'ahedeyi kabul etdi. Râzı oldı anların ahdı üzerine kim gaziler ile va'de olunmuş idi. Heman ahdı mukarrer etdiler. Hisarı dahi verdiler. Teslim etdiler. Halkınun rızâyile gideni gitti. Ve ihtiyarı olub gidemeyeni (2087) kaldı (2088). Ve bir niçe kiliselerin mescidler etdiler. Ve giden kâfirlerün evlerini varub anda kalan müsülmanlara verdiler. İskenderiyye dâr ül-küfr iken dâr ül-islâm oldu. Hak subhânehü ve ta'âlâ 'avniyile feth olındı Sultan Mehmed Han Gazi elinde.

N a z ı m

20 Feth oldı (2089) görün İskenderiyye Yakın hisarı oldı (2090) berre, bahre. Anı Hak verdi gazi şâh hana Ümüddür kim döne Fırenk beriyee.

Bu fethün tarihi hicretün sekiz yüz seksen üçünde vâki olındı. Bu Sultan Mehmedün cemî' (2091) gazâsı İskenderiyyede tamam oldı (2092). Andan sonra oturdu. Adle ve bedle meşgul oldı. Ve andan sonra Kostantiniyyenün yayıllarında seyr eyledi tarihün sekiz yüz seksen beşinde iken.

156 ncı Bâb (*)

Bâb-ı Haslet-i Padişâhân-ı Âl-i Osman

İstanbul basması

30 Osman Gazi Hanun hasleti her ayda bir kere ta'am pişürüb fakirlere yedürmek ve geyesiler geydürmek idi. Dul hatun kişilere sadaka etmek idi.

Giese basması

35 Bu Osman Gazinün âdeti buyıdı (2093): Her üç günde bir ta'am bişürür (2094), fakirleri cem' edüb yedürür (2095) idi. Ve yalnızcaıkları getürüb egnine libas geydürmek idi. Ve dul hatunlara dahi dâym işi, güci sadaka etmek idi.

Haslet-i Orhan Gazi: Atası ayda Haslet-i Orhan Gazi: Bu dahi imâ- pişürdüğü için ol imâretler yapı ret yapdı kim dâym fakirler

(*) Bu bâb, İstanbul ve Giese basmalarında birbirinden çok farklı olduğua için ikisini de karşılıklı olarak aynen veriyorum.

kim fakirler geleler, her gün ta'am yeyeler. Ve ol imâretlerde mücâvir olub kalana ta'am eksük etmeyeler. Ve dahi ziyâde mahabbet etdüğü dervişlere zâviyeler yapı verdi. Nettekim Geyikli Baba üzerinde cum'a mescidi yapdı. Ve zâviye dahi yapdı.

Oğlu Gazi Hüdvendigâr hasleti: Atası gibi ol dahi imâretler yapı. Ve ziyâde mahabbet etdüğü dervişlere zâviyeler yapı verdi. Ve her şehirde kim olur idi, cum'a gün, cum'adan sonra fukarâya akçalar sadaka eder idi.

Oğlu hasleti kim Bayazıd Handur: Ol atası, dedesi yapduğı imâretlerden bu dahi ziyâde yapı. Ve bu da her cum'a olduğu şehirde sadaka eder idi.

Oğlu Sultan Mehmed Han Gazi: O dahi imâretler yapı. Ve Meckkeye ve Medineye meblağlar göndürdi.

Oğlu Sultan Murad Han hasleti: Ol dahi imâretler yapı. Ve her yıl üç bin beş yüz filîri Kudüs-i şerife ve Halil ür-Rahmâna ve Medine-i Resûle ve Kâ'betullaha göndürür

gelüb her gün imâretde ta'am yeyeler. Ve padişaha du'â edeler. Ve dahi medrese de yapdı. Ülemâ cem' etmek için. Ve dahi ziyâde mahabbet etdüğü dervişlere zâviyeler yapı verdi. Nettekim Geyikli Baba üzerinde yapdı. Câmî ve zâviye (2096).

Ve oğlu Gazi Hünkâr hasleti: Atası gibi ol dahi imâretler ve medreseler ve câmiler (2097) yapdı. Ve ziyâde mahabbet etdüğü dervişlere ol dahi imâret yapdı. Ve Yeni Şehirde Baba Postumpuş için. Ve dahi her şehirde kim olur idi, cum'a gün namazdan fârig olıcak her cum'a gün fukarâya akça sadaka eder idi ve üleşdürür idi.

Ve Bayazıd Han hasleti: Ol dahi atası ve dedesi (2098) yapduğı imâretlerden dahi ziyâde yapı. Ve câmilere ve mescidleri dahi ziyâdesiyle yapdı. Ve dâr üş-şifâ dahi yapdı. Ve bir zâviye-i Ebû İshak Hâne de yapdı anlardan ziyâde (2099).

Ve oğlu Sultan Mehmed Han Gazi hasleti ol idi kim: Fakirler için Bursada (2100) âli imâret yapdı. Ve âli medrese bile yapı. Ve her yılda Mekke ve Medine fukarâlarına mubalâğa mal göndürür idi. Ve hem kendü vilâyetinden Medine-i Resûlün fakirlerine mülkler dahi vakf etmiş idi. Ve olduğu şehirlerde cum'a gün sadakasının dahi eder idi.

Ve oğlu Murad Han Gazi hasleti ol idi kim: Bursada fakirler için imâret ve ülemayığın medrese yapdı. Edrenede ve gayrı şehirlerde de. Ve dahi her yılda Kudüs-i şerife ve

idi. Ve her yıl kendünün âdeti buyidi kim olduğu şehirde bin filörü seyyid-
lere kendü mübârek eliyle üleşdürür
idi. Ve her şehirde kim olur idi; a-
tası, dedesi akça üleşdürür idi, bu
dahı ziyâde üleşdürür idi. Ve hem
Engüri nevâhisinde Balık Hisarı
derler bir nice köy vakfı etdi Mekke-
ye. Haylı meblağ hâsıl olur. İmdi
bu Âl-i Osmanun hasleti bu vech
ile olmak eyüdü. Ve hem ola gel-
mişdür. HİKÂYET : Sultan Murad
Gaziye kim Fazlullah Paşa vezir ol-
dı, yine her yıl Beytullahı göndürü-
len filörü göndürülmeli oldu. Padi-
şah eyidür : "Fazlullah ! Ol filörü-
cügi yine Halil ü-Rahmâna ve Ku-
düs-i Şerife ve Kâbetullahı ve Me-
dine-i Resûle göndür kim Mevlânâ
Yegen hacca niyyet etmiş. Ve hem
alsun ol filörü, anda Medine-i Re-
sulün fakirlerine versün kim anlar
haccâc varıncaya değin intizadadır."
Hazineye filörü bulunmadı. Halil Pa-
şadan ödünce aldılar. Padişah eyi-
dür : "Halil ! Sakın rişvet filörisin
verme ! ... Halil Paşa eyidür : "Dev-
letlü sultanum ! Atamdan miras ka-
lan filörüdür ... Fazlullah gördi kim
padişahın gâh gâh helâl mala ihti-
yaç olur, eyidür : "Devletlü sulta-
num ! Padişahlara hazine gerekür.
Eger sultanum buyurur ise hazine
cem' edeyin, der, Padişah eyidür :
"Nice cem' edersin?... Fazlullah eyi-
dür : "Bu vilâyetün halkında muba-
lağa mal vardır. Padişahlara gâh
gâh bir suret kurub almak câyız-
dır, der. Sultan Murad Gazi eyi-
dür : "Hay Fazlullah ! Bu söz ne
sözdür ki söylersin? Bizüm vilâyet-
tümüşde üç lokma-i helâl vardır.
Gayrı vilâyette ol yokdur. Biri ma'-
denler, biri dahı kâfirden alınan ha-
rac, biri dahı gazâdan hâsıl olan
maldur. Ve hem bu bizüm leşkerü-

Halil ü-Rahmâna ve Mekkeye ve
Medineye gerrefehümlullah, üç bin
beş yüz filörü ol şerif makamların
fakirlerine sadaka göndürür idi. Ve
dahı Engüri nevâhisinde Balık Hi-
sarı adlı bir ulu sübaşık köyleri
Mekketullah fakirlerine vakf etmiş
idi. Ve dahı olduğu şehirlerde her
yıl seyyidlere bin filörü kendü mu-
bârek eliyle üleşdürür idi. Ve dahı
cum'a sadakasını da tâ ölince kes-
medi. HİKÂYET : Acem vilâyetin-
den bir hâkim geldi. Fazlullah der-
ler idi. Padişaha takarub kesb et-
mek ile âhır vezir oldu. Bir gün pa-
dişaha eyidür : "Sultanum ! Senün
vilâyetünde malun nihâyeti yok-
dur. İmdi Padişahlara âdetdür kim
ol maldan bahâneyle (2101) padi-
şahın hazinesine getürer, dedi.
Padişah andan sual etdi ve eyitdi :
"Bu dedüğün mal nenün gibi yer-
lerden hâsıl olur, dedi. Fazlullah
eyidür : "Bu memleketün halkının
ekseri zekât vermezler. İmdi cemi'i
vilâyetünden bu halkın zekâtlarını
cebr ile almak gerekür. Mubalağa
mal cem' olur bu sebeb ile, dedi.
Padişah ana böyle cevap verdi kim :
"Bire hay ebleh göftehor ! Zekât ve
sadaka hod fukarânundur. Zekât
yemege mi müstahak kim bana
müslümanlardan cebr ile zekât al-
lam, dahı yeyem, dedi. "Bire be-
nüm memleketimde üç helâl lokma
vardur kim benüm elümdür. Bu
üç helâl lokma gayrı vilâyet padi-
şahlarında yokdur, dedi. "Birisü gü-
müş ma'denleri ve birisi küffardan
alınan haracdur. Ve biri dahı gazâ-
lardan alınan ganîmet maldur, de-
di. "Bu benüm asker-i mansûrum
(2102) bu helâl lokmayile zindeğâ-
nî ederler. Bunlara bu cebr ile al-
nan lokma hod haram olur. Ve leş-
kerüme haram yedürüb haramı ka-

mız gaziler leşkeridür. İmdi bunla-
ra helâl lokma gerekür. Şol padi-
şah kim leşkerine haram lokma ye-
dürür, o leşker haramı olur. Hara-
mınun hod sebâtı olmaz. Hali ney-
dügi ma'lûmdur, ... Elhâsıl Fazlul-
lah Paşanın azline bu söz sebeb
oldı.

N a z ı m

Ne han kim uzada zulm elin Ele
Ötincek rahmeti vermeye yele
Şular kim dünyayı ma'bud edindi
Gönül bağladı ol bir huylı kıla
Şuna benzer oturmış viran evde
Gafildür üstüne divar yıkıla
Âpki ver öğüdi kendözüne
Unutma bağ ü bendlerin sökile.

bul etmez, dedi. Ol zaman (2103)
Fazlullahı azı etdi. Ve bir cevap
ile hor ve hakaret etdi. Katından
redd etdi.

Ve oğlu Sultan Mehmed Han hasleti
ol idi : Her vilâyetler kim kâfir pa-
dişahlarından aldı, cämiler etdi ve
medreseler yapıp ve imâretler yapı-
dı. Husûsâ kim İstanbul kim feth
etdi, sekiz âli medrese yapıp. Ve or-
tasında bir ulu câmi ve mukabele-
sinün bir tarafına bir âli imâret
yapdı. Ve bir tarafına bir âlî dâr
üş-şifâ yapıp. Bunlardan gayrı İs-
tanbul içinde niçe cämiler ve mes-
cidler yapıp. Cemi' hayrat ezâf-ı
muzâ'afiyen oldu. Ve her yıl her
şehirün fukarâsına mubalağa akca-
lar sadaka göndürür idi. Ülemâya
ve fukarâya ve eytâma ve dul av-
ratlara sadaka verir idi. Üleşdü-
rürler idi. Ve anların için her ay
vakf etmiş idi. Sadakayı verürler
idi. Ve her gün kendü mübârek eli-
liyen hod mubalağa akcalar üleş-
dürür idi fakirlere. İmdi bu padi-
şahlar kim geldiler Âl-i Osmandan,
hasletlerini iştîdün. Ve bunların
zamanlarında olan ülemâlar ve fu-
karâlar dahı kimlerdür, anları dahı
beyan edelim.

157 nci Bâb

Anı Beyan Eder kim Bu Padişahlar kim Mal Cem' Etdiler,
Âhır Noldılar.

Merhum Yıldırım Hünkâr mal cem' etdi. Tedbir-i memleket kıldı.
Akşafar cem' edüb hazinelere koyalar. Memleket kedadlık oldu. Âhır ol
malı Temür-i bedbaht yedi. Vilâyet ayak altında kaldı. Bağdad padi-
şahı Sultan Ahmed hazine cem' etdi. Mali daş sanduklara koydurdu. Ge-
ceyle Dicleye bıraktı. Irmağın içine indürtdi. İleten kişileri helâk
etdüdi kim bu malı kimseye demeyeler. Âhır ol mal suda kaldı. Kendü
dahı nesb ü nesliyen telef olub gitti.

Nazım

Diler kim dünyasın suya yatura Nice susuzları suya yatura
Mahabbet malı anı dinden çıkardı Yüzi kara günah yükün götüre.

Ve biri dahi Horasan padişahı Mirza Şahrüh mal cem' etdi. Ol dahi
5 bunların gibi telef oldu. Rûm padişahlarından Karamanoğlu İbrahim
Boğ mal cem' etdi. Âhır ol dahi işitdünüz kim neyledi. İndi azizler!
Mal oldur kim hayra sarf ola. Padişahların dostı oldur kim karnı dok
ola ve doğru ola. Muhkem leşker ana derler kim dok ola ve galaba ola.
Kendü açlığı kayısı olmaya.

Nazım

Zi mal kim hayır işe harc edesin Edesin bahş andan her eşüne
Ne vech ile anı cem' eyledün sen Çıkarurdun gözünü baksa işüne
Âşıkı mal demc senden kalana Ya 'ikab ya hesab gele başuna.

Âriflerden birine sordular: "Padişahlara hazine gerek müdür," dediler.
15 Ârif cevap verdi kim: "Bir asıl hazine vardır. Ol gerektür." Ve sordı-
lar kim: "Ne asıl hazinedür?.. Ârif eydür: "Re" âyâların hayır-du-
âları padişahlara hazinedür," dedi.

Nazım

Ne han kim dünyadan adl ile gitti Ol 'ukbâda dahi bil tahta gitti
20 Fenâ mülkinde sultan âdil oldu Baka mülkine mahbûb, pâk gitti.

158 inci Bâb (*)

İstanbul basması

Giese basması

Sual: Ay derviş! Bu Âl-i Osmanun
menâkıbların kim ihtisâr etdün,
25 bunların zamanında âlim-i rabbâ-
niler ve fukarâ ve sulhâdan kimse
yok müdür kim anları armadun?
Cevab: Vardur.

Er Durrul zamanında: Baba İlyas
Divâne var idi. Rûma Er Durrul ile
gelmişler idi. Ve Koçum Seydi var
30 idi. Baba İlyasın halifesiydi. Bun-
ların kerâmetleri zâhir olmuş ve du-
âları makbul azizler idi.

(*) Bu bâb, İstanbul ve Giese basımlarında birbirinden çok farklı olduğu
için ikisini de karşılıklı olarak aynen veriyorum.

Ol Osman Gazi zamanında: Ülemâ-
dan Dursun Fakih var idi. Ve fuka-
râdan Baba Muhlis ve Osman Ga-
zinün kayın atası Ede Bah var idi.
Bunlar du'âları makbul azizler idi.

Osman Gazi zamanında: Ülemâdan
Dursun Fakiydi. Ve kayın atası
Ede Bahiydi. Ve fukarâdan Âşık
Paşam babası Muhlis Baba var idi.
Ve dahi Ahı Hasan idi.

Oğlu Orhan Gazi zamanında: Üle-
mâdan Dâvud-ı Kayserî ve Tâced-
din-i Kürdî var idi. Fukarâdan Âşık
Paşam hazretî ve Geyiklü Baba ve
Yunus Emre ve Şeyh Dapduk Em-
re ve Ahı Evren ve Karaca Ahmed
Sultan var idi. Bunlar Gazi Hüdâ-
vendigâr zamanında oldılar. Ve bun-
lar kerâmetleri zâhir olmuş ve du-â-
ları müstecâb azizler idi.

Orhan zamanında: Ülemâdan Dâ-
vud-ı Kayserî ve Tâceddin-i Kürt
var idi. Ve Kara Hocaydi. Ve fu-
karâdan Geyiklü Baba ve Âşık Pa-
şam ve Karaca Ahmed ve Ahı Ev-
ren. Bunlar cemi'i du'âları müste-
câb azizler idi.

Oğlu Gazi Hüdâvendigâr zamanında:
Bu azizlerin bazıı hayatdayıdı. Ü-
lemâdan Koca Efendi zâhir oldu kim
anun oğlunun oğlu vilâyet-i Acemde
Kadı-zâde-i Rûmî demek ile meşhur
olmuş idi. Fukarâdan Abdal Murad
ve Musa Baba ve Pir Hamd-i Cüs-
terî var idi. Bunların cemi'isinin ke-
râmeti zâhir olmuş kişiler idi.

Ve oğlu Gazi Hünkâr zamanında: Bu
mezkûr etdiğimiz âlimlerden ve
fukarâlardan bazıı var idi. Ve dahi
ülemâdan bunun zamanında Koca
Efendi kim anun oğlunun (2104)
20 oğlu vilâyet-i Acemde Kadı-zâde-i
Rûmî demek ile meşhur olub durur
idi, ol var idi. Ve fukarâdan Abdal
Musa ve Abdal Murad ve Mehmed-i
Küsterî ve Baba Postinpüş (2105).
25 Bunların dahi kerâmetleri zâhir ve
du'âları müstecâb azizler idi.

Yıldırım Bayazid zamanında: Üle-
mâdan Mevlânâ Şemseddin-i Fenârî
ve Mevlânâ Kutbeddin-i İzniki ve
Şeyh Yâr Ali-yi Horasânî ve Şeyh
Cezeri-i Sirûzî ve fukarâdan Şeyh
Hamid ve Şeyh Fahreddin-i Mudur-
nî var idi. Bunlar kerâmetleri zâhir
olmuş azizler idi.

Ve bunun oğlu Bayazid Han zama-
nında: Ülemâdan Mevlânâ Şem-
30 seddin-i Fenârî var idi. Ve Mevlâ-
nâ Kutbeddin-i İzniki ve Şeyh Yâr
Ali-yi Şirâzî ve Şeyh Cezeri-yi Şi-
râzî ve fukarâdan Hazret-i Şeyh
Hamid ve Şeyh Fahreddin Efendi
Mudurnulî. Ve bunların dahi kerâ-
metleri zâhir ve du'âları müstecâb
35 azizler idi.

Oğlu Sultan Mehmed Han Gazi za-
manında: Bu azizlerin bazıı
hayatdayıdı. Ülemâdan Mevlânâ
Haydar-ı Hirevî geldi. Ve Mevlânâ
Fahreddin ve Seyyid Mehmed-i

Ve bunun oğlu Sultan Mehmed Han
Gazi zamanında: Bu zikr etdügü-
müz azizlerin bazıı hayatdayıdı.
Ülemâdan Mevlânâ Haydar-ı Hi-
revî geldi. Ve Mevlânâ Fahreddin

Buhâri geldi. Rûmdan Şeyh Hacı Bayram vâki oldu. Bunlar du'âları makbul azizler idi

Oğlı Sultan Murad zamanında : Bu azizlerin bazıı hayatdayidi. Ülemâdan Mevlânâ Şerefeddin-i Kırımı ve Mevlânâ Hayreddin-i Kırımı geldi. Mevlânâ Ahmed Gûrânî geldi Mısır vilâyetinden. Ve andan ders-i 'âm edüb geldi. Ve hem vilâyet-i Rûmda mu'azzez müfti oldu. Fukarâdan Ak Şemseddin ve Şeyh Abdurrahim-i Rûmî ve Ak-Bıyık vâki oldu.

Oğlı Sultan Mehmed Han Gazi zamanında : Bu azizlerin bazıı hayatdayidi. Ülemâdan Mevlânâ Hüseyin var idi. Ve Mevlânâ Yeğen müfti-yi zaman oldu. Mevlânâ Mehmed Zeyrek ve Hızır Beg Çelebi ve Hocazâde vâki oldu. Fukarâdan Şeyh Abdüllatif-i Makdisi ve Gümüşlü-oğlı geldi ki nesli Zeynî idi. Ol Şeyh Hâfidendür. Halvetilerden Mevlânâ Alâeddin geldi. Du'âsı makbul azizlerden idi. Ve dahı bunların emsâli çokdur. Cemi'si du'âsı makbul azizler idi.

Nazım

Ne devrân oldu devrân-ı Han Mehmed
Kim oldu Rûma hem cân Mehmed

ve Seyyid Mehmed-i Buhâri geldi. Ve Mevlânâ Mehmed-i Bezâzi geldi. Ve Rûmdan Şeyh Hacı Bayram vâki olındı. Bunlar dahı du'âları müstecâb ve kerâmetleri zâhir azizler idi.

Ve oğlı Sultan Murad Han Gazi zamanında : Bu azizlerin dahı hem bazıı hayatdayidi. Ve ülemâdan Mevlânâ Şerefeddin-i Kırımı geldi. Ve Mevlânâ Ahmed Gûrânî geldi Mısır'dan. Ve ol vilâyetlerde ders-i 'âm edüb geldi. Ve Alâ'-yı (2106) Rûmiyi sual ve cevabda âciz edüb gelmiş idi. Ve dahı âlim ve lâî! (2107) Mevlânâ Tûsî geldi. Ve fukarâdan Ak Şemseddin vâki olındı. Ve Şeyh Ak-Bıyık vâki olındı. Amâsiyyede Gümüşlü-oğlı Mevlânâ İlyas vâki olındı. Ve Kutbeddinioğlı vâki olındı. Ve ülemâdan Hızır-Şah Efendi vâki olındı. Bunlar dahı du'âları müstecâb ve kerâmetleri zâhir olmuşlar idi (2108).

Ve Sultan Murad oğlı Sultan Mehmed zamanında : Bu azizlerin bazıı hayatdayidi. Ve Mevlânâ Yegen zâhir oldı. Ve Mevlânâ Mehmed-i Hüseyvî (2109) ve Mevlânâ Mehmed Zeyrek ve Hocazâde ve Mevlânâ Seyyid Efdaleddin oğlı Seyyid Hamideddin ül-Hüseyvî vâki oldu. Ve dahı bunların akrânları Rûmdan çok vâki oldılar. Ve fukarâdan Şeyh Abdüllatif-i Makdisi ve Halvetilerden Mevlânâ Alâeddin Abdal vâki oldu. Ve ülemâdan Hızır Beg Çelebi vâki. Bunların dahı du'âları müstecâb ve kerâmetleri zâhir olmuş azizler idi.

Ne devrân oldu devr-i Han Mehmed
Kim oldu Rûma hem ol cân Mehmed

Anun cyyâm-ı devleti zamanında Ziyâde muhlıkın oldu din Mehmed Bu Âl-i Osmanın ol serveridür Beyâmı hem yedi unvân Mehmed Sekizinci okundu Bayazid Han Yedi yer ma'mur etdi ân Mehmed.

Anun cyyâm-ı devleti zamanda Ziyâde muhlıkın oldu din Mehmed Bu Rûm k'im cümle küfre ma'den idi Bozbu küfri eder iman Mehmed Bu Âl-i Osmanın ol serveridür Beyâmı hem yedi unvân Mehmed Yedi gök, yedi ilâim, yedi hutbe Yedinci hutbede ol Han Mehmed (2110).

Sual : Ay derviş ! Bu Rûm vilâyetinde dervişlerini ve ülemâsını zikr etdün. Ya Hacı Bektaş Sultanı niçün anmadı?

Cevab : Bu anduğum azizler Âl-i Osman vilâyetinde olanlardur kim andum. Bu Hacı Bektaş Âl-i Osman acalından hiç kimse ile müşâhabet etmedi. Ve andan ötürü anmadum. Hacı Bektaş kim Horasandan kalktı, bir kardaşı dahı var idi. Menteg derler idi. Bile kalkdılar, geldiler. Doğru Sivaza geldiler. Ve andan Baba İlyasa geldiler. Ve andan Kır Şehrin vardılar. Ve andan Kayseriye geldiler. Kayseriden kardaşı Menteg yine Sivaza vardı. Anda eceli mukadder imiş. Anı şehid etdiler. Bunların kassası çokdur. Cemi'sine ilnüm yetmişdür. Bilmişdür. Hacı Bektaş Kayseriden Karayola geldi. Şimdi mezâr-ı şerifi andadur. Ve hem bu Rûmda dört tayfa vardır kim müsâfirler içinde anılır : Biri Gaziyân-ı Rûm, biri Ahiyân-ı Rûm ve biri Abdâlân-ı Rûm ve biri Baciyân-ı Rûm. İmdi Hacı Bektaş Sultan bunların içinden Baciyân-ı Rûm ihtiyâr etdi kim o Hatun Anadur. Anı kız edindi. Keçi ü kerâmetini ana gösterdi. Teslim etdi. Kendü Allah rahmetine vardı.

Sual : Bu Hacı Bektaş Hazretinün bunca müridi ve muhibbi vardır. Bunların bi'atları ve silsileleri nereden olur?

Sual : Ay derviş ! Bu Rûm vilâyetinde ülemâsını ve fukarâsını zikr etdün. Ya Hazret-i Hacı Bektaş anmaduğuna sebep nedir deseler. Cevab : Bu anduğum azizler Âl-i Osman vilâyetinde olan kişilerdür. Âl-i Osman nesliyle mülahat olmuşlardır. Ve illâ bu Hacı Bektaş, Âl-i Osman neslinden kimseyile müşâhabet etmedi. Ol sebebdan anmadum. Ve Hacı Bektaş, Rûma gelmesinden beyan edeyüm, ne sebebdendir. Ve âhır dahı noldi, beyan edeyüm : Bu Hacı Bektaş kim Horasandan kalktı, karındaşıyla bile Rûm vilâyetine gelmesine heves etdiler. Anlar doğru evvel Sivaza geldiler. Ve ol zamanda Baba İlyas gelüb durur idi. Bu Rûmda sâkin olmuş idi. Meğer anun hevesine gelmişler idi. Ve illâ anun dahı tâsi- li (2111) çokdur. Amma bu Hacı Bektaş karındaşıyla Sivazdan Kayseriye geldiler. Hacı Bektaşın karındaşının adı Menteg idi. Bu Menteg gerü vilâyetlerine müteveccih oldı. Hacı Bektaş karındaşını Kayseriden göndürdi. Vardı, Sivaza çıktı. Anda varıcak eceli yetişdi (2112). Müteveccâ (2113) oldı. Bunların kassası çokdur. Vallâhi cemi'sini tevâtür-i sahih ile bilmişemdir. Amma bu tarafta Hacı Bektaş Kayseriden Kara Öyge geldi. Şimdiki hinde mezâr-ı şerifi andadur. Ve hem dahı bu Rûmda dört tayfa

Cevab : Hacı Bektaş, Hatun Anaya ismarladı nesi var ise. Kendü bir meczub, budala aziz idi. Şeyhlikten ve müridlikden fârig idi. Abdal Musa derler idi, bir derviş var idi, Hatun Ananın muhîbbi idi. Ol zaman da şeyhlik ve müridlik için zâhir değül idi. Silâileden dahî fârigler idi. Hatun Ana ol arızün üzerine mezar etdi. Geldi, bu Abdal Musa, bunun üzerinde bir nice gün sâkin oldu. Orhan devri geldi. Gazâlar etdi.

Sual : Bu Bektaşlar eyidürler kim Yeniçerilerin başındaki tac Hacı Bektaşındur derler.

Cevab : Yalandur ! Ve bu bürk hod Bilecükde Orhan zamanında zâhir oldu. Yukarı bâbda beyan edüb durur.

Ve illâ Bektaşlar geymeğe sebep : Abdal Musa, Orhan zamanında gazâyâ geldi. Ve bu Yeniçerinin arasında bile yürüdi. Ve bir Yeniçeriden bir eski bürk diledi. Yeniçeri üsküfünü çıkardı. Bunun başına geydirdi. Abdal Musa vilâyetine geldi ol bürk bile başında. Sordılar kim : "Bu başındaki nedir?.. Ol eyitdi : "Buna elif derler,, dedi. Valâhi bunların taclarının hakikatı budur.

Sual : Bu Hacı Bektaşoğlu Mahmud Çelebi kim ol Resul Çelebinün oğludur, ya anın müridlerinden chl-i ilimden kimse var mıdır?

Cevab : Vardur. Bengi ve zankı, do balak ve zobalak ve şeytânî âdetler bunlarda çokdur. Ve bu halk bilmezler anı şeytânî midür ve ya rahmânî midür. Ve her kimse kim Hacı Bektaş, Âl-i Osmandan kimse ile müşâhabet etdi der ise yalandur, şöyle bilesiz.

Nazım

Ömür bin yıldur aldanma zinhâr
Bu cihan pür-fitne ve çarh gaddâr

vardur kim anılır müsâfirler ve seyyahlar arasında : Biri Gaziyân-ı Rûm ve biri Ahıyân-ı Rûm ve biri Abdâlân-ı Rûm ve biri Bacıyân-ı Rûm. İmdi Hacı Bektaş Hazreti bunların içinde Bacıyân-ı Rûmı ihtiyâr etdi kim ana Hatun Ana derler idi. Geldi, anı kız edindi. Ve keş ü kerâmâtını ana teslim etdi. Andan sonra ol aredan Allâh rahmetine varı.

Sual : Ya bu Bektaşlar eyidürler kim bu Yeniçerinin başındaki tac Bektaşlardandır derler.

Cevab : Vallâhi yalandur. Bu söz kim Bektaşlardan dedükleri bu ak bürk hod Orhan Gazi zamanında Bilecükde zâhir oldu. Yukarı bâb-larda hod anı beyan edüb durur.

Ve illâ bu Bektaşların ak bürk geymesine sebep : Anların bir şeyh-leri var idi. Ana Abdal Musa derler idi. Ol Abdal Musa sebep olmuş idi. Meger ol bir gün gazâ niyyetine gelmiş. Seferi bile gitmiş. Bu Yeniçeriler ilen bir niçe zaman yoldaş olmuş. Meger bir gün Yeniçerilerden bir eski bürk dilemiş. Bunlar dahî bir eski bürk vermişler. Bu Abdal Musa olan derviş dahî bu Yeniçeri bürkünü başına geymiş. Seferi bunların ile bile seferlemiş.

Âhır ül-emir Abdal Musa seferden dönice gerü vilâyetlerine varmış. Ol, Yeniçeriden geydüğü bürk ile bile varmış. Eyitmiş kim : "Üş de ben gaziler tacın geyüb, geldüm,, deyü haylı tefâhür dahî eylemiş. Ol halk buna sormışlar kim : "Bunun adı nedir? Buna ne derler,, demişler. Bu dahî anlara cevap böyle vermiş kim : "Buna bükme elif tac derler,, demiş. İmdi (2114) bu Bektaşların tacının hakikatını beyan etdüm. Ve aslı bu vech illedür Val-lâhü'-alem.

Kaçan mağrur olur âkil fenâyâ
Domar dürlüdi tamâm oldı defter

Ecel yeli eser, key mihribandur
Bozab sanular hem edür asfâr
Ne müşkil devre kaldun Aşkı sen
Geçer gün leşkeri gariyi بازار.

Ömür yel bigidür aldanma zinhâr
Bu (2115) cihan pür-fitnedür çarh
(2116) gaddâr

Güler (2117) gıvesi çok yalancı devrân
Safâsı çok hile pür-cevr ü mekkâr
Kaçan mağrur olur âkil fenâyâ
Domar dürlü ve yazıla defter

Ecel yeli eser key mihribandur
Bulur sanuların ömürdür asgar (2118)
Aşkı et nasihat kendüline

Ki senâin âlem içre kem ve kemter
Menâkıb yâ tevârih yazduğundan
Bu hanlar ya vezirler anduğundan
Morüdüm ibret almakdur cihandan

İlâhi erme aldumu bu gamdan
Ki göylüm âkl, cânım ibret âlsun
Ne biter bu ibretsüz olduğundan (2119)
Gerekdür âkile ibret ve hikmet

Ma'ânî anla sen bu umduğundan
Mehammed Han oğlu Bayazid Han
Deyem gazâlarını bildüğünden
İlâhî Âl-i Osman neslini Hak

Kılalar tâ kıyâmet şâh-ı mutlak
Deyenler bu du'â hakkında âmin
Ede her korkudan Hak anı emin (2120).

159 uncu Bâb (*)

Istanbul basması

Bu Âl-i Osmanun 'Atebe-i 'Ülyâ-
sında Olan Vezirlerün Adlarıyla
Âsârların Beyanı Eder.

Giese basması

Bâb Anı Beyan Eder kim Bu Âl-i
Osmanun 'Atebe-i Âliyelerinde
Olan Vezirlerün (2121) Adlarını
Ve Âsârların (2122) Beyan Eder.

Evvel Hayreddin Paşa : Kim ol Bilecük kadısıydı. Âhır İznik kadısı oldı. Gazi Hünkâr kardaşı Süleyman Paşadan sonra Rum Eline geçdüğü vaktin Hayreddini kadı-asker edindi. Aldı, Rum Eline bile gitti. Âhır Hayreddin Paşa dediler. Anun üç oğlu kaldı : Biri Ali Paşa ve biri İbrahim Paşa ve biri İlyas Paşa. Ali

Evvel Hayreddin Paşa : Kim ol Orhan zamanında Bilecük kadısıydı. Ve hem Ak Yayayı Orhan Gazi ana yazdurmış idi. Ol zamanda yayalığa yazılmağ için eyü peşkeşler, at gibi ve katır gibi, verülür idi. Bizi yayalığa yazun derler idi. Bu Hayreddin Paşa dedüğümüz İznik kadısı oldı. Ve Gazi Hünkârın ka-

(*) Bu bâb, İstanbul ve Giese basmalarında birbirinden çok farklı olduğu için ikisini de karşılıklı olarak aynen veriyorum.

Âyetpaşaoğlu

Paşa, Bayazıd Hana kadı-asker oldu. Vezir dahi oldu. Anun âsârı ak şimdiki kadılar resim alırlar, anun bünyâdudur. Ve hem Âl-i Osman nesline zevvaklık anun iğvâsıdır. Âhr Bursada bir imâret yaptı. Ve anun oğlu İbrahim Paşa âsârı dahi İznikte bir zâviye yaptı.

Âsâr-ı Mevlânâ Rüstem : Ol Gazi Hünkâr kadı-asker olmuş idi. Ve hem vezârete karışır idi. Bu Âl-i Osman kapısında esirden geçidlik almak anun bünyâdudur. Ve hem eski akça ile bazar olmamak anun iğvâsıdır. Ve hem eski akçayı gayr-ı ildime iletmek anun sebebîdür. Ve Bursada ol dahi bir zâviye yaptı Bazar Başında.

Sual : Eu Mevlânâ Rüstem ne kişidir kim bu Âl-i Osmanun kapısında bunun gibi bid'atlar ihdâs eder? Cevab : Vilâyet-i Karamandan gelmiş bir kişiydi. Tâ o gelinceye değin bu vilâyette müzevir yok idi. Ve bu vilâyete terzîr tohumu ol ekdi. Bâb. — Anı beyân eder kim Mevlânâ Rüstemün bir oğlu var idi. Mevlânâ Rüstem oğlunun ömrünü yüz yıl tahmin etdi. Ömrünün her gününe yüz filîri hesab etdi. Kedi, güdî. Kendü öldükden sonra oğlu anı harcana. Ata kim öldi, mal oğluna degdi. Âhr oğlu dahi atası öldükden sonra yedi yıl diri oldu. Ol yedi yılun içinde bozahâne kebap çevirci oldu. Âhr Bursa hisarında Eski Hamamun küllhanında öldi. Atasının bir kulu var idi. Firiz derler idi. Kefenini ol sardı. Atasının türbesinde kodi.

Sual : Bunca meblağı neye verdi kim böyle tez harcandı?

Cevab : Bir kişi bir tazı getürmüş. Yüz filîri ve bir akçalık bir at vermiş ve bir hafta vermiş. Bursada, Yıldırım imâretinin yöresinde il

rındaşı Süleyman Paşa kim Allah haftana kızıl düğme dakmak, ve rahmetine vâsil olcak andan sonra vardı. Gazi Hünkâr Rum Eline geçmeğe niyyet etdi. Hayreddini kadı-asker edindi. Anı aldı. Rum Eline bile gitti. Ve bu Yenîçerîler ol zamanda Hayreddin bünyâd etdi (2123). Ve andan (2124) sonra varurak kadı-askerlikden vezir oldu. Bu kez (2125) vezir olcak adına Hayreddin Paşa dediler kim dayım padişahı hayra delâlet eder idi. Fıkarîya ve ağıniyâya ve ehl-i ilme Osman kapısında teğrifi ol bünyâd etdi. Âhr İznikte bu Hayreddin Paşa dahi bir imâret ve bir cümî yaptırdı. Ve andan sonra Allah rahmetine vâsil oldu. Ve kendüden sonra üç oğlu kaldı : Biri Ali Paşa ve biri İbrahim Paşa ve biri İlyas Paşa. Bu Ali Paşa, Bayazıd Hünkâr kadı-asker oldu. Andan vezir dahi oldu. Âsârdur ak (2126) kaftana kızıl düğme dakmak. Şimdiki kadılar kim resim alırlar, anun bünyâdudur. Tafsîlin (2127) anun gukaru bâbda demiş idüm. Ve hem ol dahi Bursada bir imâret yaptı. Ol dahi Allah rahmetine vâsil oldu. Ve hem Ali Paşa, Emir Süleymana dahi vezir olmuş idi. Ve karındaşı İbrahim Paşa, Sultan Mehmed Amâsiyyede de olur iken kadı-asker oldiydi. Ve andan sonra Bursaya gelicek vezir oldu. Ve hem ol dahi karındaşı ve atası kanunu üzerine yürüdi. Andan sonra hem Murada dahi vezir oldu. Ol dahi İznikte bir imâret yaptı. Allah rahmetine vâsil (2128) oldu. Dahi anuñ oğlu Halil Paşa, Sultan Murada kadı-asker oldu. Ve andan sonra hem vezir oldu. Sultan Murad Han Gazi oğlu Sultan Mehmed Han Gaziye dahi vezir oldu. Ol dahi Âhr İznikte bir

Aslan Bağı derler bir bağı var idi. Meğer buna eyitmışler : "O bağda bir davgan var,, demişler. Bu tazıyı alımş. Ol bağa varmış. Yağınca varanlara eyitmış kim : "Her kim o davkanı çıkarur ise ona yüz filîri vereyin,, demiş. Davkanı habar veren kişi çıkarı vermiş. Ve ol tazıya davkanı götürmüş. Tazı davğana varmamış. Ve bu tazıyı kılıç ile çalmış. İki para eylemiş. Ve ol kişiye yüz filîri vermiş. Ve bu hikâyet lâim derem, ol kefen saran Firizden işitdüm. Vallâhi ziyâde demedüm. Bir kimsenün kim buna münâsib bir nice efâli ola, anun harcına filîri mi yeter?

Nazım

Oğul bedbaht ola bi-sa'âdet
Ona mal komak oldu ziğr âdet
Kim anı harc ede fisk ü fücûra
Yeye hır oğlan yâ kabhe avrat
Havâyile, hebâyile duruşdun
Giderain sana yoldaş âh ü zillet
Yedür mah, harc et Hak yolına
Ki budur bâki kalan ömr ü devlet.

Âsâr-ı Hasan Paşa : Bursada bir kârbansaray yaptı. Nisfını Medine-i Resûle vakf etdi. Ve nâsın evlâdına kodı. Evlâdı fakir oldu. Satdı. Mehmed Ağa aldı. Ve nisfı Medineye sarf olmur.

imâret yapdurdı. Ve Bursada, Emir Seyyidde bir müsâfirhâne yapdurdı. Ve Âhr mazlum şehid oldu. Allah rahmetine vâsil oldu. Ve hem bunun iki oğlanları kadı-asker oldılar kim biri Süleyman Çelebi ve biri İbrahim Çelebi.

Âsâr-ı Hasan Paşa : Bursada bir kârbansaray yaptı. Ve hâsılınun yarısını Medine-i Resûlün fakirlerine vakf etdi.

Âsâr-ı Bayazıd Paşa : Amâsiyyede bir imâret yaptı. Ve Bursada bir medrese yaptı.

Âsâr-ı Bayazıd Paşa : Amâsiyyede bir imâret yaptı. Bursada bir medrese yaptı. Allah rahmetine vâsil oldu.

Âsâr-ı Hacı Halil Paşa : Tamacda bir zâviye yaptı. Ve Gümüşde bir medrese yaptı.

Âsâr-ı Hacı Halil Paşa : Tamacda bir zâviye yaptı. Ve Gümüşde bir medrese yaptı. Ol dahi Allah rahmetine vâsil oldu.

Âsâr-ı Karaca Paşa : Yeni Şehirde bir zâviye yaptı.

Âsâr-ı Karaca Paşa : Yeni Şehirde bir zâviye yaptı.

Âsâr-ı Hacı İvaz Paşa : Âl-i Osman kapısında, paşalarda çiniler ile gölen anıdır. Ve hem gayrı iklimden sâhib-i hünerleri ol getürmüşdür. Ve Kaz Ovada bir medrese yaptı. Ve Bursada yaptı. Ve cümle-i vakfından Mekketullâhın fakirlerine ve Medinenün fakirlerine akça tayin etti. Her yıl anıara verürler.

Âsâr-ı Mehmed Ağa : Osmancukda bir imâret yaptı.

Âsâr-ı Fazlullah Paşa : Edrenede bir dâr üs-siyâde yaptı seyyidlere mahsus.

Âsâr-ı Kula Şahın : Filibede bir imâret ve bir medrese yaptı.

Âsâr-ı Saruca Paşa : Gelibolıda bir imâret yaptı. Silifkede bir cum'a mescidi yaptı.

Âsâr-ı İshak Paşa : İnegölde bir imâret ve bir medrese yaptı.

Âsâr-ı Dudımazakoğlu Kasım Paşa : Edrenede bir sofihâne yaptı. Ve Kara Hisarda bir cum'a mescidi yaptı.

Âsâr-ı Halil Paşa : İznikte bir zâviye yaptı.

Âsâr-ı Zağanos Paşa : Balıkesirde bir imâret yaptı.

Âsâr-ı Kemal Paşa : İstanbulda öli-

Âsâr-ı Hacı İvaz Paşa : Âl-i Osman kapısında paşalar siniler ile gölen çekmeği andan öğrendiler (2129). Ve hem dahı gayrı iklimden çli-i hünerler ve ustaları evvel Rûma ol getürmüşdür. Ve hem Kaz Ovada bir medrese ve bir zâviye yaptırdı. Ve Bursada bir mescid ve bir medrese yaptırdı. Ve cümle evkafından Mekketullâhın fukarâsına meblağ akça tayin etti. Ve her yılda göndürürler.

Âsâr-ı Mehmed Ağa : Osmancukda bir imâret yaptı.

Âsâr-ı Fazlullah Paşa : Edrenede bir dâr üs-siyâde yaptı. Heman seyyidlere mahsusdur.

Âsâr-ı Saruca Paşa : Gelibolıda bir imâret yaptırdı.

Âsâr-ı İshak Paşa : İnegölde bir imâret ve bir medrese yaptı. İstanbulda bir mescid ve Selenikte bir cum'a mescidi yaptı.

Âsâr-ı Kula Şahın : Filibede bir imâret ve bir medrese yaptı.

Âsâr-ı Duturmezikoğlu (2130) Kasım Paşa : Edrenede bir sofihâne ve Kara Hisarda bir cum'a mescidi yaptı.

Âsâr-ı Zağanos Paşa : Balıkesirde bir imâret ve bir medrese yaptı.

Âsâr-ı Kemal Paşa : İstanbulda ö-

cek üstine bir kubbe yaptılar.

Âsâr-ı Veliyeddin oğlu Ahmed Paşa : Mahbubların ah gözi ve kaşı ve zülfü ve benleri deyü gitdi.

Âsâr-ı Mustafa Paşa : Ermeni Bazarında bir imâret ve bir medrese ve bir cum'a mestidi yaptı.

Âsâr-ı Mahmud Paşa : İstanbulda bir imâret ve bir medrese ve bir cum'a mescidi yaptı. Ve Has Köyde bir medrese yaptı. Ve Sofyada bir cum'a mescidi yaptı. Ve cümle-i vakfından Medine-i Resûlün fakirlerine yılda bin filöri tayin etti. Ve hem Medine-i Resûlde, Resûlullah sallâllâhu 'aleyhi ve selâmın rûhi-yiçün her günde bir hatım okunmak tayin eyledi.

Âsâr-ı Mesih Paşa : Gelibolıda bir cum'a mescidi yaptı.

Âsâr-ı Fâik Paşa : Niyyet etti.

Âsâr-ı Nişancı İbrahim : Edrenede bir medrese yaptı.

Âsâr-ı Mehmed : Âl-i Osman kapısında ol vezir olıncaya değin 'atebe-i 'ülyâya gelen ülemâ ve fukarâya pa-dişahdan teşrif-i sadaka olur idi. Kimine sof ve kimine çuka ve kimine akça verürler idi. Heman kim Rum Mehmed geldi, vezir oldu, bu sadaka

lieek üstine bir kubbe yaptılar.

Âsâr-ı Veliyeddin oğlu Ahmed Paşa : Mahbubların gözlerini ve kaşlarını ve zülûflerini ve hâllerini ve benlerini (2131) medh ede geldi ve anın ile gitdi.

Âsâr-ı Mustafa Paşa : Ermeni Bazarında bir imâret yaptırdı. Âhur, bühtân ile şehid oldı.

Âsâr-ı Gedük Ahmed Paşa : Kara Hisarda bir imâret ve bir medrese yaptı. Âhur padişaha sanduğı kendü başına geldi.

Âsâr-ı Mahmud Paşa : İstanbulda bir imâret ve yanında bir medrese yaptı. Bir hamam ve bir âli kârubansaray yaptı (2132). Ve Sofyada bir câmi yaptı. Ve Bursada bir âli kârubansaray da yaptırdı (2133). Ve cümle evkafından Medine-i Resûlün fakirlerine ve âlimlerine ve bevâblarına ve sırâclarına her yılda bin bir filöri tayin eyledi. Ve her yılda göndürürler. Varur, yetişür. Ve hem Medine-i Resûlde, Resûlullah rûhiyiçün her gün bir hatım okınur.

Âsâr-ı Mesih Paşa : Gelibolıda bir cum'a mescidi yaptı.

Âsâr-ı Fâyık Paşa : Niyyetdedir.

Âsâr-ı Nişancı İbrahim : Edrenede bir medrese yaptı.

Âsâr-ı Rum Mehmed : Âl-i Osman kapısında tâ ol vezir olıncaya değin teğrifün bazısın ol kesdürdi. Üsküdarıda bir imâret ve bir medrese yaptırdı. Ve âhur gayrı vezirlere sanduğı kendü başına geldi.

kesildi. Mennâ' li l-hayr oldu. Âhır it gibi boğdılar. Asıl menâkıbın İstanbul bâbında deyüb durur. Ve âhır Üsküdar'da bir imâret ve bir medrese yaptı, gitti.

Âsâr-ı Hakîm Ya'kub : Cemi' vilâyet-i Osmânda işidilmedük ve görülmедük bid'atları ol gösterdi. Ve hem zamân-ı evvelde Yahudiler tayfasına padişahın masâlihini vermezler idi kim bular müfsid tayfadur derler idi. Hakîm Ya'kub kim vezir oldu, ne kadar Yahudi'nün aç ve devletsüzi var ise padişahın işine karışdılar. Ve hem âmiller ol gelmeyince asılmadılar.

Âsâr-ı Sinan Paşa : Azı olduğu vaktin yine ilme teveccüh etti.

Âsâr-ı Mağnisa Çelebisi : İstanbul'da bir mescid yaptı.

Âsâr-ı Nişancı Paşa : Kim ol nesli bühtândur. Allahın kullarının malına ve kanına ve ırzına tâma' etmiş idi. Ve her ne kadar kim padişahın vilâyetinde şer'i Muhammediyî ve vakıf idi ve mülk idi, cemi'isini bozdı. Hâsılların padişahın bazine-sine getürdi. Dedi kim : "Bu mülk ve bu vakıflar mensuhdur,, dedi. Fakîr sordum ki : "Bu mülkler ve bu vakıflar kim vardır. Hazret-i Muhammed Sallâllâhu 'aleyhi ve sellemün şer'i üzerine olmuştur. Âyet-i Rabânî ve nass-ı qâtî ile olmuştur. Şimdi neden nehi olundu? Hazret-i Muhammed hâtem ül-enbiyâdur. Bir paygamber dahi gel-

Âsâr-ı Hakîm Ya'kub : Cemi'i vilâyet-i Osmânda işidilmedük ve görülmедük bid'atları ol ihdâs etdüdi (2134). Ve anın zamanına degin padişahın işlerini Yahudiler tayfasına hiç vermezler idi. Zîrâ kim bunlar (2135) müfsidlerdür derler idi. Çünkü bu Hakîm Ya'kub kim heman vezir oldu, ne kadar kim aç Yahudi var ise padişahın işlerine karışdılar Hakîm Ya'kub sebebiyle. LATİFE : Hâkîm Ya'kub bir gün cum'a mescidine varmış. İstanbul Yahudileri gayet melûl olmuşlar.

Âsâr-ı Sinan Paşa : Vezirlikden azı olduğu vaktin gene ilme teveccüh etti.

Âsâr-ı Ma'nisa Çelebisi : İstanbul'da bir mescid yaptı. Ve Saruhan Elinde bir kasabaya su getürdi.

Âsâr-ı Nişancı Paşa : Kim ol nesli bühtândur. Allahın kullarının malına ve kanına ve ırzına tâma' etmiş idi. Ve her kanda kim mühmel ve nâmeğrû' işler var ise anın ihdâsıdur. Ve vilâyet-i Osmânda ne kadar kim şer'i Muhammediyîlen olmuş evkâflar ve emlaklar var ise cemi'isini bozdı. Dahı hâsılların padişahın hazinesine getürdi. Ve kendüden (2136) sorub teftiş edene (2137) eyitdi kim : "Bunlar mensuh oldu,, dedi. Ve ba'zını tınat verdi. Fakîr bir gün varum. Kendüden (2138) sual etdüm : "Şer'i Muhammediyîle olan mülk evkâflar neden mensuh olur,, dedüm. E-

medî. Gelmez dahi. Ya mensuh neden dersin,, dedüm. Fakîre dedi kim : "Senün de nen aldılar kim bize bunun gibi sual edersin? Bu sualden vaz gel,, dedi. Osman Gazî'nün zamanında verilmiş yerler var idi re'âyânun elinde. Tasarruf ede gelmiş idi. Eben 'an cedd su erlerine hizmet ede gelmişler idi. Bu nişancı ol kanunı bozdı. Tekrar bunlardan dâpu aldı. Ziyâde meblağ verene verdi. Nice fakîrlerin yercügezi elinden gitti. Âhır İstanbulda, hatunı, Âlâiyye begünün kızı akçasıyile bir cum'a mescidi yaptı.

Âsâr-ı Cezerî Kasım Paşa : İstanbul'da bir mescid ve bir mu'allimhâne yaptı. Edrenede cum'a mescidi ve Bursada bir medrese ve Aydıncukda bir mescid yaptı. Ve Kefede bir cum'a mescidi ve bir Duman'da cum'a mescidi, ve bir cum'a mescidi ve bir imâret Silifkede yaptı. Ve Gediz suyında bir âli köprü yaptı.

Âsâr-ı Davud Paşa : İstanbul'da bir mescid ve bir medrese yaptı. Ve hem su getürdi (2142).

Âsâr-ı Fenârî oğlu Ahmed Paşa : Niyyetde gitti.

Âsâr-ı Halil Paşa : İstanbul'da bir cum'a mescidi ve bir medrese yaptı. Ve İzmirde bir cum'a mescidi yaptı.

Âsâr-ı Ali Paşa : İstanbul'da bir cum'a mescidi ve bir medrese ve bir

yitdüm kim : "Hazret-i Resûl Muhammed Mustafâ kim hâtem ül-enbiyâdur,, dedüm. "Ve bir gayrı peygamber dahi gelmedi kim şer'ini mensuh ede,, dedüm. Fakîre cevabı heman bu oldu kim, eyidür kim : "Senün de nen aldılar kim bunun gibi sual edersin,, dedi. Bu dahi hem İstanbul'da bir (2139) cum'a mescidi yaptı batunı Âlâiyye begi kızı mahiyile. Ve öldüğü vaktin başsuz defn etdiler.

Âsâr-ı Cezerî Kasım Paşa : İstanbul'da bir mescid ve bir mu'allimhâne yaptı. Edrenede bir cum'a mescidi ve Bursada bir medrese yaptı (2140). Ve Çerkes vilâyetinde, Damanda bir mescid yapırdı (2141). Ve Tarhan yanında bir cum'a mescidi yapırdı.

Âsâr-ı Davud Paşa : İstanbul'da bir imâret ve bir ulu câmi yaptı örine (2143). Bir latîf su (2144) dahi getürdi.

Âsâr-ı Hızır Ağa oğlu Mehmed Paşa : Amâsiyyede bir imâret yaptı.

Âsâr-ı Fenârî oğlu Ahmed Paşa : Ol dahi niyyetdedür. Ehl-i vüzerâdan bu zamana degin bunlar vâki oldu.

imâret yapıdı. Su getürdi. Eyü çeşmeler akıtdı.

Âsâr-ı Ya'kub Paşa : Amâsiyyede şeyhinün üzerine bir sofihâne yapıdı.

5 Âsâr-ı İskender Paşa : İstanbulda bir mescid yapıdı. Ve Galatada bir tekiye yapıdı.

10 Âsâr-ı Derviş Mustafa Paşa : İstanbulda bir mescid ve bir medrese ve bir hamam yapıdı. Ve su dahi getürdi. Ve bir sofihâne yapıdı.

Âsâr-ı Hersekoğlu Ahmed Paşa : Dilde bir imâret ve bir cum'a mescidi yapıdı. Ve su dahi getürdi.

N a z ı m

Kanı bunlar kim suret bağlamışdır
Bulardan nice gülüb ağlamışdır
Bunlar mülki kendünün sanurdi

Kanı bunlar ki suret bağlamışdır
Bulardan nice gülen ağlamışdır
Bular mülk kendünün oldı (2145) sanurdi

20 Yalan hayâlê gönül bağlamışdır
Bular gitdi hayâlî zinde kaldı
Bu hayal nice canlar dağlamışdır
Âşkî bu menâkıbî ki yazdun
Neceler bunâ tarih bağlamışdır.

Yalan hayâlê gönül bağlamışdır
Bular gitdi hayâlî bunda (2146) kaldı
Bu hayal nice canlar dağlamışdır
Âşkî bu menâkıbî ki yazdun
Niçeler buna tarih bağlamışdır.

25 Sual : Ay derviş ! Bu Âl-i Osman âli medreseler ve âli imâretler kim yapıdı, muraâları vilâyet ma'mûr olmak midur ve yâ şhret ma'mûr etmek midür?

30 Cevab : Ahret imâretin ma'mûr etmektür. Ve hem vezirlerün imâretlerinden anlaşılan oldur ki bunların dahi niyyetleri padişah niyyetine tâbi olur. Ve bu imâretlerde niyyetlerün eseri gâh görünür, gâh görünmez. Sebeb nedür der isen :

35 Cevab : Bu sual kim etdün, bunun hayrına ve şerrine ülemâ ile fukarâ sebebdür. Anun için kim vezirler ülemâyâ ve fukarâyâ tâbilerdür. İmdi bu Âl-i Osman hod bir tayfadur kim bunların kerâmetleri zâhirdür. Ve bu padişahlardan her ne kim olsa bu vezirlerde zuhur bulur. Ve bu vezirler kim bunların yanında olur, bunların mahremleridür. Ve bu vezirlerün dahi kendülere mahrem birer kethüdâları vardır. Bu kethüdâlar ülemâdan ve avâmdan ve cühâlden kimseler ile musâhabet ederler. Ve her ne kim işidürler ve bilürler, gelürler, bunlara takrîr ederler. Ve bu kethüdâlar bazı bâtulî hak sanurlar. Gelürler, paşalara habar verürler. Anun üzerine musir olurlar, giderler. İmdi bu se-

bebden âlemde nizam mukarrer olmaz. Ve bu Âl-i Osmanun imâretlerinin gavgası eksük olmaz. İmdi bu imâretleri yapanın muradı ahrette hayırdur. Ve bu niyyet üzerine bir emîn kişiye tevliyet verür. Ol dahi varur, kendü muradın eder. Gelen müsâfirün bazısına ta'am verür ve bazısına vermez. Ve bazısını dahi konduramazlar. Bühtânları bu kim : "Ehl-i mansûbsın, derler. Ve yahud : "Bu şehirde bir gayrı imârete konmuşın, derler. Elhâsıl bu hüddamlar bunı kondurmaz. İmdi böyle olcak erbâb-ı hayrun hayrına mâni olmuş olurlar. Elhâsıl gâh bu hale vezirler muttallî olur, padişah emriyle ehl-i ilimden bir müfettiş göndürürler kim bu vara, erbâb-ı hayrun hayrını yerine koya. O dahi varub müsâfirün ta'amından keser, ocağı külin satar, imâretün ekmeğın küçüldür. Ve hüddamların nafakasını keser. Dahi re'âyâdan ziyâde nesne alur. Akçalar arturur, getürür, padişahın hazinesine koyar. Padişahlar kim bu hayrâtı etmişlerdür, şhret için etmişlerdür.

N a z ı m

Garazdır söyleyenler Hak kelâmın
Adı câhil olur yahud günahkâr
Münevvir olsa dîlerler sözün
Ümüddür Han-Bayazid eyvâmında
Âşkî et beyan erbâb-ı hayrı

Kişiler var anun alması selâmın
Sâzi hak söyledigiyçün tamâmın
Ederler yâ kadî yâ halk imâmın
Bula hem bu âlem şer'ün nizamın
Ki vereler müsâfirün ta'amın.

İmdi ay azizler ! Bu Âl-i Osman kim vardır, bunların kâhları şeyf-i islâmdür. İmdi ay azizler ! Bunların gibi padişahın vezirlerinde gayretullah gerekdür kim bunların hayrı ez'âf-ı muzâ'af ola. Ve hem bu vezirlerün yanlarına gelen âlimler ve yâ fakirlerdür. Dünya garazın söylerler. Ve ahret sözün dahi söylemeler muradı dünya izhâr etmektür. İmdi bu paşalar dahi bizüm bunun gibi halumun görürler, dahi eyidürler kim : "Ya bizüm ile bunların farkı nedür?... Ve ay azizler ! Bu beyanı kim ben size eyidürün, kendü halundan habar verürün.

N a z ı m

Paşalar kamu kumaş yâ filîri
Ve şer mahbub durur cânıya, oğlan
Kapucılar gelen elin gözeldür
Âşkî armağanı bil du'âdur

Gözedürler kaçan ere o birî
Hemânden biter anun mahfî seyri
Bulaşa ellerine dünya kırî
Ere cümle cihana du'â nûr.

150 ncî Bâb

Bâb : Bu Âl-i Osmanun 'Atebe-i Âtîlerinde Otuz Altı Vezir Vâkı Olındı.

Evvelî Gazi Hünkârdan kim anun mezâr-ı şerifi Bursada, Kapluca-da medfundur, tâ bu Sultân Bayazid Han Gazîye gelince ve bu hanların kadî askerleri yigirmi dört oldılar. Ve hem ol zamandan bu zamana

gelinceye değin. Ve illâ bu Hayreddin Paşaludan altı kadı-asker oldılar. Ve bu altı kadı-askerün dördü vezir oldu. Ve gayri kadı-askerlerden biri dahi vezir oldu bir bucuk ay mikdarı. Ve kadı-askerlerün cümlesi yigirmi dördtür. Ve vezirlerden bazıları az olub tekrar vezir olunglar da vardır. Ve illâ kadı-askerlerden az olanun birisi tekrar kadı-asker olmuştur.

Sual: Ay derviş! Bu Âl-i Osmanın ki tevârihlerini ve menâkıblarını kim yazdın, ya bunların ömürlerin ve saltanatların, ne kadar yıl oldılar, her birisini bilir misin?

Cevab: Belî! Allahun inâyetinde inşâallah bilürem, Asl-ı tevârihde gördüm idi.

Osman Gazinün ömri altmış dokuz yıl oldu. Ve otuz beş yaşımda Karaca Hisarı feth etdi. Kırk üç yaşında hutbesi okındı. Yigirmi altı yıl Osman Gazi dediler. Vefâtına sebep ayağında zahmatı var idi. Yıldan yıla ziyâde (2147) oldu. Allah rahmetine kavuşdı (2148).

Bunun oğlu Orhan Gazinün ömri seksen iki yıl oldu. Atası vefâtında yaşı kırk beş idi. Ve atası vefâtından sonra otuz sekiz yıl hutbesi okındı. Üç yıl dahi atası hayatında hüküm, hükümet, almak, vermek Orhanun idi; hutbe atamun idi. Ve bunun dahi vefâtına sebep ayağında zahmatı var idi. İshâl dahi vâkı oldu. Allah rahmetine kavuşdı.

Ve bunun oğlu Murad Han Gazinün ömri altmış sekiz yıl oldu. Atası vefâtında otuz yedi yaşındaydı. Bunun dahi otuz bir yıl hutbesi okındı. Vefâtına sebep Las kuralı uğraşında gahid oldu. Allah rahmetine kavuşdı.

Ve bunun oğlu Bayazid Han kim ana Yıldırım Han dahi derler idi, bunun ömri altmış yıl oldu. Atası vefâtında kırk dört yaşındaydı. Bunun dahi on altı yıl hutbesi okındı. Vefâtına sebep Temirle uğraşdı. Allah rahmetine kavuşdı.

Ve bunun oğlu Sultan Mehmed Han Gazinün ömri kırk sekiz yıl oldu. Atası vefâtında yigirmi yedi (2149) yaşındaydı. Bunun dahi yigirmi bir yıl hutbesi okıdı. Ve gâh Amâsiyyede, ve vilâyetinde okındı. Âhır-ı kâr cümle vilâyete tamâm hüküm etdiği vaktün hutbesi yigirmi bir yıl tamâm okındı. Ve bunun dahi vefâtına sebep Edrenece ishal oldu. Tabibler ilâç edemediler. Allah rahmetine kavuşdı (2150).

Ve bunun oğlu Murad Han Gazinün ömri kırk dokuz yıl oldu. Atası vefâtında on sekiz yaşındaydı. Bunun dahi otuz bir yıl hutbesi okındı. Ve bunun dahi vefâtına sebep bir gün seyrâna çıkmış idi. Seyrandan gelür iken başum ağır dedi. Ve bir kaç gün başı zahmat etdi. Allah rahmetine kavuşdı (2151).

Ve bunun oğlu Sultan Mehmed Han Gazinün ömri elli bir yıl oldu. Atası vefâtında on yedi yaşındaydı. Bunun dahi otuz dört (2152) yıl hutbesi okındı. Vefâtına sebep ayağında zahmatı var idi. Tabibler ilâcında âciz kaldılar. Âhır tabibler bir araya cem' oldılar. İttifak etdiler, ayağından kan aldılar. Zahmat dahi ziyâde oldu. Âhır şarâb-ı fâruk (2153) verdiler. Allah rahmetine kavuşdı (2154).

Tabibler şerbeti kim verdi hana
Cigerin doğradı şerbet o hanun
Dedi niyçün bana kıydı tabibler
İcâbet etmedi tabib şarâbı (2156)
Tabibler teşhis etmedi marazın
Tabibler hana çün taksirlik etdi
Du'â et Âşık bu han hakkında
İlâhî nesli kalsun tâ kıyâmet
İlâhî cümle oğlın pîr görsün
Deyenler bu du'â hakkında âmin

O han içdi şarâbı kana kana
Hemin dem zârı etdi yana yana
Boydılar cigeri (2155) cânı kana
Ecel ermiş idi o deride hana
Tımarları kamu vardı ziyâna
Budur doğrı kavül dîşme gümâna
Kî nûr-ı rahmete cânı boyana
Husula Han Bayazid-ı yegâne
Oğul oğlanları gelsün divâna
Cihan âfetlerinden olsun âmin

Ve bu tevârih ki tamâm oldu, hicretün sekiz yüz seksen altısında tamâm oldu. Andan sonra Sultan ül-Müçâhidîn Sultan Bayazid Han Gazi tevârihine gürû' olındı (2157).

161 inci Bâb

Anı Boyan Eder kim Sultan ül-Müçâhidîn Sultan Bayazid Han Zamanında Erdebil Sofıların Rum Eline Sürdiler. Ne Oldı Sebeb.

Bu oldu kim ülemâ küfürlerine hüküm etdiler. Padişah anlara garab etdi. Rum Eline sürdiler.

Sual: Bunlar hod sofılar idi. Şeyh Safi müridlerinden idi. Tasavvufdan ger-i Muhammedi sallallahu 'aleyhi ve sellem üzerine olurlar idi. Bunları tekfir etmege sebep ne oldu?

Cevab: Tefsil-i evvel budur ki Şeyh Safi neslinden Şeyh Cüneyd adlı bir kimse zâhir oldu Sultan Murad zamanında. Erdebilden, emmîsine küldü, geldi, Rûma çıktı. Sultan Murada hediyeyle göndürdü. Bir secâde ve bir mushaf ve bir tesbîh göndürdü bir müridiyle. Dedi kim: "Kurt Belî'ni bana versün. Mesken edineyin. Du'âlarına meşgul olayın", dedi. Hediyelerini getüren kişiye getürdiler. Halil Paşaya verdiler. Ol dahi Sultan Murada arz etdi. Sultan Murad, hediyeçilerin kabul etdi. Veziri Halil Paşa ile müşâveret etdiler. "Bir tahtda iki padişah sığmaz", deyü cevap verdiler. Gelen kişiler ile Şeyh Cüneyde iki yüz filörü göndürdiler. Gelen dervişlere dahi bir akçe harçlık verdiler. Göndürdiler. Şeyh Cüneyd, Osman Elinden gitti. Karamana, Konyaya vardı. Şeyh Sadreddin-i Konevî zâviyesine kondı. O vakıtda Şeyh Abdüllatif anun şeyhi idi. Bir nice gün şeyh onda oldu. Amma Şeyh Cüneydün Mevlânâ Hayreddin hocasıydı. Bir nice gün şeyhe göndürdü. Varur, şeyhe sual eder idi. Şeyh, Mevlânâ Hayreddine cevap verir idi. Şeyh Abdüllatif, Şeyh Cüneyd ile buluşmağa içün "es-saffü evvelü ülsâ", dedi. Zîrâ bir nice gün şeyh onda oldu. Şeyh Abdüllatif ile buluşmadı. Namazda pencere içinden imama uyar idi, kulur idi. Bir ikindi namazından sonra buluşdılar. Kelimât edüb musâhabet etdiler. Şeyh Sadreddin evinde Şeyh Muhiddin-i Arabî kitaplarını ve Şeyh Sadreddin kendü kitaplarını eczâ

edüb kâtiplerle otuz günde yazdurdılar. Şeyh Abdüllatif ile otuz günde degin bulışmadılar. Otuz gün sonra eczâyı cem' edüb mihrab önünde yine bulışdılar. Şeyh Cüneyd, Şeyh Abdüllatife sual etti: "Ataya eshâb mı evlâdın, yohsa evlâd mı evlâdın, dedi. Şeyh Abdüllatif cevap verdi ki: "Sual ettiğün makamda eshâb evlâdın. Zîrâ eshâbın hakkında kelâm-ı Kadimde "muhâcirin ve l-ensâr,, deyi amlmışdır. Ve dahi mezâhib-i erba'a eshâbdan alınmışdır. Evlâddan alınmış degüldür,, dedi. Şeyh Cüneyd dahi Şeyh Abdüllatife hitâb edüb dedi kim: "Ol âyetler eshâb hakkında nâcil olduğu vakit sen anda bile miydün,, dedi. Şeyh Abdüllatif dahi eyitdi kim: "Sen bu itikad ile kâfirün oldun. Ve dahi bu itikad ile sana uyanlar dahi kâfir olur,, dedi. Hoca Hayreddin. Cüneydün koltuğına girüb odasına aldı, gitti. Fakir dahi Şeyh Abdüllatifün koltuğına girüb odasına aldım, gittüm. Heman ki sabah oldu, Şeyh Cüneyd, Konyadan çıktı, gitti, vilâyet-i Varsağa girdi. Şeyh Abdüllatif, Karamanoğlu İbrahim Bege haber göndürdi. Mektup yazdı kim: "Bu Şeyh Cüneydün muradı sofuluk degüldür. Ser'at bezub kendü emâret taleb eder,, dedi. Öyle olsa, Karamanoğlu dahi Varsak beglerine "Şeyh Cüneydi dutun,, deyi haber göndürdi. Varsakdan bir nice Varsak uydurub çıktı, kaçdı. Haleb Elinde Ersüz Dağına vardı. Ersüz Dağında bir ıssız kâfiri kala var idi, am Bilâloğlundan istedi. Ta'mir edüb mesken edindi. Anda bir nice gün oturdu. Rum Elinden Sinavna Kadısı-Oğlu ve daha gayrıdan yanına nice cimri cem' oldu. Halebde Mevlânâ Ahmed-i Bekri ve dahi Abdülkerim Halife, Şeyh Zeyneddin-i Hâfî müridlerinden idi. Mısır sultanı Çakmağa haber göndürdiler kim: "Senün vilâyetünde Decral zâhir oldu,, deyi. Mısır sultanı dahi Haleb nâibine haber göndürdi kim: "Var, onı Haleb çerisiyle dut,, deyi. Haleb nâibi hasta bulındı. Halebün ulu hâcibini baş koşdılar. Şeyh Cüneydün üzerine vardılar. Cüneydün yetmiş kadar adamın helâk etdiler. Yigirmi beşi Sinavna Kadısı-Oğlu adamlarından idi. Kendü kaçdı. Canige gitti. "Beni isteyen kişi Canikde bulsun,, dedi. Yürükde yürür iken Üzeyir-oğlu dutmak istedi. Nesi var ise verdi. Avratın aldı, kaçdı. Canikde Mehmed Beg katına vardı. Bir kaç bin kişi cem' oldu. Andan Durabuzuna yürüdi. Durabuzun begi dahi leşker cem' edüb karşı göndürdi. Durabuzun leşkeriyle uğraş ettiler. Durabuzun leşkerin kurdılar. Durabuzunun vilâyetini harab etdiler. Rüm Beglerbegisi Hızır Ağa dahi cem' ettiğdi asker ile Cüneydün üzerine vardı. Cüneyd işidub kaçdı. Uzun Hasana gitti. Uzun Hasan, Cüneydi dutdı. Cüneyd eyidür: "Beni niçün dutarsın? Cihanşah gibi düşmanun var. Benüm silahı yigirmi bin sofiya gücüm yeter. Ben de sanâ yardımcı olayın,, dedi. Uzun Hasan dahi yemin edüb Uzun Hasanun kız karındaşın aldı. Erdebile gitti. Bu halk Erdebilde sığmadı. Andan Şeyh Cüneyd, Şamaki vilâyetine vardı. Begi eyitdi: "Neye geldün,, dedi. Cüneyd eyitdi: "Kâfîre gazâyı giderin. Ahshaya ve Gürcistana,, dedi. Begi eyitdi: "Anlar benüm haracgüzârımdur. Varmak câyız degüldür,, dedi. Sözüne itibar etmedi. Vardı, haracgüzâr kâfiri urdı. Alub gittiğdi halkı doyum etti, geldi. Yine Şamaki Eline geldi. Şamaki begi dahi beglerbegisin göndürdi. "Bu vilâyetde dur-

ma, git,, dedi. Varan beglerbegiyi öldürdi. Bulduğı yeri ırmağa bağladı. Şamaki begi Halil Beg, Cüneydün üzerine vardı. Cüneyd, Şamaki begine dün basgını etti. Cüneydi dutdılar, öldürdiler.

Cüneyd öldüğinden bir ay sonra bir oğlu doğdı. Adını Haydar ko-dılar beşikdeyiken. Şeyh Cüneydün müridleri, beşikde yatur iken ana tâbi oldılar. Cüneydün bir oğlu dahi var idi. Büyük Hoca Mehmed derler idi. Ona tâbi olmadılar. Küçüğüne tâbi oldılar. Haydar dört beş yaşına girdüğü vakıtda Şeyh Cüneyde benzer Tokatda bir kişi zâhir oldu. Şeyh Cüneydün müridleri "Şeyh Cüneyddür,, dediler. Ana uydılar. Ol kişiyi Sultan Mehmed getürdi. Şeyh Cüneydün hocası Hayreddin, Sultan Mehmede hoca olmuş idi, ona gösterdi. Ol eyitdi: "Cüneyd degüldür,, dedi. Ol kişi dahi: "Ben Cüneyd degülem. Bana Celâl derler,, dedi. Ol kişiyi salı verdiler, gitti. Gider iken Cüneydün müridleri: "Niçün Cüneyd degülin dedün,, deyi burunun kesdiler. Ol kişiyi daşa basdurdılar. Öldi deyi kodılar, gittiler. Celâlin müridleri daş altından çıkarub aldılar. Gittiler. Gâh Cüneyd, gâh Celâldür derler idi. Haydar dahi ata binüb iner oldu. Çeri cem' etti. Şamakiya vardı. Şamaki begi dahi azizler cem' etti. Karşı göndürdi. "Neye geldür? Bizi incitmesün,, dediler. Eslemedi. Şamakinun üzerine yürüdi. Şamaki begi dahi güyegüsiyle leşker cem' edüb karşı göndürdi. Gelen leşker ile uğraş edüb azim ceng oldu. Âhir askerini adılar. Şamaki begi dahi kaçub kalaya girdi. Haydar, Şamakiyi hâli bulub cem' malını yağına etti. Eriğini kırdurdu. Dişisine yaramazlıklar etdüri. Şamaki begi, Tebriz beginden yardım diledi. Tebrizden yardım alub Haydarun üzerine vardılar. Ceng eder iken Haydarı ok ile urub öldürdiler.

Andan sonra halk Haydarun bir oğluna tâbi oldılar. Ana Hoca Âli derler idi. Şamakinun üzerine vardılar. Şamakinun halkı am dahi öldürdiler. Müridleri bir oğluna yine tâbi oldılar. Ol dahi leşker cem' edüb Şamakiya vardı. Am dahi öldürdiler. Sonra Haydarun bir oğlu dahi zâhir oldu İsmail adlı. Müridleri ana tâbi oldılar. Şol kadar oldılar kim cem' memleketde olan müridleri birine buluşcak selâmün 'aleyküm deyecek yerde şah derler idi. Hastalarını görmeğe varacak du'â yerinde şah derler idi. Ve bu vilâyet-i Rûmda olan müridlerine ehl-i sünnet eyidürler idi: "Bunca zahmat çeküb Erdebile varacağın Mekketullâha vararsın, Hazret-i Resül sallallâhu 'aleyhi ve sellemi ziyâret etmenüz yegrekedür,, derler idi. Bunlar cevap verürler idi ki: "Biz diriyce varuruz, ölüye varmazuz,, derler. Ve dahi biri birinün ağzına lafayile söğüb yürürler idi. Latifeleri işbu vech ileydi. Namaz dahi kılmazlar idi. Ve oruç dahi tutmazlar idi. Ve dahi rafza müt'allik kelâmâtı çok ederler idi. Velhâsıl rafzı aşıkâre eder oldılar.

Memleket-i Rûmda olan sofıların hülefâsını ve Erdebile varan so-fıları Sultan Bayazıd tahkîr edüb Rum Eline sürdi. İsmail dahi asker çeküb Tebrize yürüdi. Tebrizün begi kaçdı. Tebrizi yağma etdiler. Ehl-i sünnete haylı hakaretler eyledi. Müslümanların rûkını, malını ellerinden alub biri birinün avratını tasarruf edüb helâldür derler idi. Andan leşker cem' edüb Rûma teveccüh etti. Öyle olsa Rûm padışahı dahi mütebbih

Asıkpaşaoğlu

oldı. Anadolı beglerbegisine : "Engürüye var, asker cem" eyle, otur., dedi. Ve dahi etrafını Acem begleri ihâta eyledi. Kendüsü dahi Erzincana geldi. Âhur her taraftan ihâta eylediler. Âciz kaldı. Rûm sultanına tevârih'lar ile, temelluklar ile, hediyeler ile bir halife göndürdü : "Ben kandan? Sizün vilâ-yetünüzde asker çekmek kandan? Bu şark vilâyetine etduğumuz ceddâdumuzun kanun taleb etmek içündür. Ve bizim muradımız yine dervişlikdür., dedi. Bunlar dahi kelimatlarına göre cevap verdiler. Elçilerini yine göndürdiler

Nazım

Muradlar çolduğu gör şeyhe netdi Kuşandı safayicün cehle gitdi
Kuşandı ihramı saraya gitroek Ki yutadı gösini ol küfre gitdi
Husûsâ bu şimdiki şeyh ü müridler Kamunun 'ilal heb kıla bir nice gitdi
On iki terk deyüb geydi o şeyhler Müridleri kamu yok sevdaya gitdi
Âşki sen ol beg ile bîrâg Ko orduhları razıya gitdi.

Bu mâcerânun vukâ'i tarih-i hicretün dokuz-yüz sekizinde, safer ayında, Sultan Bayazîd devrinde oldu.

Fosil (*)

Ol Tarihleri Beyan Eder kim Nuh Peygamber 'aleyhisselâm Ve Tufandan Hazret-i Muhammed Mustafâ Sallallâhu 'aleyhi Ve Selâlema Degin Ne Vâkı Olmuşdur, Anları Beyan Eder.

Geldük imdi: Târih-i evvel İskenderündür. Nuh 'aleyhisselâm tufanın-dan İskendere degin iki bin yedi yüz doksan iki yıl, yüz doksan üç gün-dür.

İkinci tarih : Raklatyanusundur kim Acem ona Takyunus der. Ve bu Kibtîlerün âhur padişahlarıdır kim Mısırda olur idi. Tufandan Raklatya-nusa degin üç bin üç yüz seksen yedi yıl, üç yüz dokuz gündür.

Üçüncü tarih : Tufandan Hazret-i Resûl Sallallâhu 'aleyhi ve selâlem hicretine degin üç bin yedi yüz yigirmi beş yıl ve kırk altı gündür. Dördüncü tarih : Yezdicird tarihîdür ki Acem mülkünün âhur padişahıdır. Tufan ile bu tarih ortası üç bin yedi yüz otuz beş yıl, yigirmi üç gündür.

Bu dört tarihte ülemâ bilküllüye ittifaq etmişlerdür ki hergiz biri birine mukâlefet etmemişlerdür.

Ve bu zamanda ki tarih sekiz yüz seksen altıdır. Ve kıyâmete degin bu tarih üzere 'amel olur.

Ve bir tarih dahi Yahudânundur. Ve buna 'İbri tarihi derler. Ve dahi derler kim Âdem 'aleyhisselâm hübütnünden tâ hicret-i Resûl 'aleyhisselâma degin altı bin yüz yigirmi üç yıldır. Ve bu tarih şems tarihine yakınadır. Ve Yahudân bu sözi sanuyile söylemişlerdür. Amma tah-kik üzere degüldür. Amma cumhûr-ı ülemâ bu tarihi tahkikine erişdür-mişlerdür. Ve eyidürler kim Âdem hübütnünden Nuh 'aleyhisselâm tufa-

nına degin iki yüz kırk iki yıldır. Ve tufandan İbrahim nebîye degin ya'ni mevlûdına degin iki bin sekiz yüz bir yıldır. Ve İbrahim nebî mevlûdından Musa nebî 'aleyhisselâm vefâtına degin beş yüz kırk beş yıldır. Bu tarihi Tevrat okuyıcı ülemâ katında buldılar. Batlamyus em-riyle 'İbri dilinden Yunan lugatına terceme edüb döndürdiler. Ve Musa nebî 'aleyhisselâm vefâtından Buhtunnasır zamanına dokuz yüz yetmiş sekiz yıl, iki yüz kırk sekiz gündür. Ve Buhtunnasır zamanından tâ hic-ret-i Resûl 'aleyhisselâma bin üç yüz altmış iki yıl ve yüz yigirmi yedi gündür. Bunda dahi hiç ihtilâf yokdur. Anun için kim Batlamyus, Ma-castî adlı kitabında yazmışdur. Ve söyle takfir eylemiş kim hübütn-i Âdemden hicret-i nebî 'aleyhisselâma degin altı bin iki yüz on altı yıl-dur. Ve Dakyanus ile hicretün mâbeyni üç yüz altmış dokuz yıldır. Ve Ebû Sâlih rivâyeti Abbas radiyallâhu 'anhudan, Âdemden Nuha degin iki bin iki yüz yıldır. Ve Nuhdan İbrahim 'aleyhisselâma degin bin yüz kırk üç yıldır. Ve İbrahimden Musa nebî 'aleyhisselâma degin bin yüz yetmiş beş yıldır. Ve Musadan Dâvud nebî 'aleyhisselâma degin beş yüz altmış yıldır. Ve Dâvuddan İsa nebî 'aleyhisselâma degin bin elli üç yıldır. Ve İsadan Hazret-i Resûl 'aleyhisselâma degin altı yüz yıldır.

Ve Ebûlferec ve Abdurrahmân-ı Cevzi buyurdılar kim hübütn-i Âdem-den 'urûc-ı İsa 'aleyhisselâma degin beş bin yüz elli iki yıldır. Ve 'urûc-ı İsadan hicret-i Resûle degin dört yüz seksen dört yıldır. Ve hicret hod mâlûmdur, bu takdîr üzere kim dedük. Ve hübütn-i Âdemden Hazret-i Resûl 'aleyhisselâmun hicretine degin altı bin otuz sekiz yıldır. Galibâ bu, esahh-i kavîldür. Andan ötürî kim bunun gibi aziz, mükerrem sened ile beyan olunmuş ve Hazret-i Resûle erişmişdür.

Ve İbn-i Abbasdan rivâyetdür : Radiyallâhu 'anhûmâ buyurmuşdur kim : "Ol vakit ki Hazret-i Resûl 'aleyhisselâm Medîneye erişdüğü hîn-de Vahudândan öğitdüm. Dediler kim : Dünyanın ömri yedi bin yıl kal-mışdur.

Ve İbn-i Ebl Haysem, Zühürden rivâyet eder ki : Çün Âdem 'aleyhisselâm Cennetden dağra çıktı, andan oğlanlar peydâ oldu. Âdemden ötürî tarih yazdılar Nuh zamanına degin. Nuh 'aleyhisselâmdan sonra tarih eylediler. Ve andan İbrahim 'aleyhisselâmun oğlanları çok oldu. Ve iki grup oldılar. İsmailün evlâdı İbrahimün nârn tarih yazdılar. Kâbetullah çerrefehallâh binâ olına ve Kâ'b binâından Kâ'b ibn-i Lavî vefâtına degin ve andan eshâb-ı Fîle degin ve Eshâb-ı Fîlden hic-rete degin kim Hazret-i Ömer ibn-i Hattâb radiyallâhu 'anh tarih yazdı. Ve Nevâvî te'lifinde kim Tarih ü'l-Esmâ ve l-Lugât adlı kitabdur ve demişdür ki : Ol tarih ki islâm içinde yazıldı, Hazret-i Resûl tarihi idi ki Mekke'den Medîneye ırlılet etti. Ve emîr ü'l-mü'minin Ömer ü'l-Fâ-ruk ol zamanı tarih eyledi. Amma on yedi yıl ol zamandan geçmiş idi.

Şu'bi eyidür : Ebû Mûsa l-Eş'arî, Ömer hazretine mektub göndür-di ki senden öndün bana mektub göndürürler idi amma tarihsüz. Çün Ömer hazreti bunu işitti, Eshâb ittifağıyle hicret-i tarih yazdılar.

Ve Sa'd ihn-i Müseyyib eyidür ki : Emîr ü'l-mü'minin Ali kerrem

(*) Bu bölüm yalnız İstanbul baskısında vardır.

Allâhu vechühû, meşveret ile yardı ve tarihün ibtidâsı muharrem ayından oldu. Bu tafsîl târîh-i Benî İsmâîlîdür.

Amma Benî İshak târihi İbrahim nebî 'aleyhisselâm nârındandır. Yusuf nebî zamanına değindür. Ve andan Musa nebî 'aleyhisselâm zamanına ve andan Süleyman nebî padişahlığına değin ve andan İsa nebî zamanına değindür.

Amma hicret tarihünün evveli pengşenbih günü oldu. Günlerinin adedi üç yüz elli dört gündür. Ve on iki aydur. Bir ay yigirmi dokuz ve bir ay otuz gündür. Amma beşden bir, bir günden ve altıdan bir, bir günden. Ve hem buna kamerî derler. Ve arabî dahî derler.

Amma Yezdicîd tarihî üç yüz altmış beş gündür kesirsüz. Ve bu tarihe şemsiyye dahî derler. Anun için kim güneş, dâire-i felekî bu günlerde kat' eder. Amma ve kamerî yıllarında her yüz yılda otuz yıl tefâvüt eder (2158). Nettekîm Eshâb-ı Kehfün kıssasında vardır. Kavlehû Ta'âlâ ve lebesû fi kehfihim selâse mi'etin sinine vezdâdû tis'an (2159). Ve bu tarihe fârsî dahî derler. Anun için kim Yezdicîd Fers padişahlarındandır. Ve bu tarihün evvel günü seçenbih günüdür. Ve Rûmîler tarihünün evvel günü düşenbihdür. Bu tarihe Sîkenderî dahî derler. Ve bu tarihün yılı günleri üç yüz altmış beş gündür ve bir günün rub'ı dahîdur. Amma dördüncü yılın âhır şubatında bir gün artar. Münecimler buna kebs derler.

Ve Kibtîler tarihünün evvel günü cum'a günüdür. Ve bunun her sayı otuz gündür. Kibtîlerin ve şemsîlerin, Rûmîlerin hesapları birdür. Ve ilkin âhırında beş gün vardır. Ana cyyâm-ı nesî derler.

Amma Rûmîlerin dördüncü yılın âhır şubatında bir gün artar. Sene erba'a ve erba'in ve semâne mîle, ittîfak beyâza düşdi. Vallahü a'lem bissevvâb.

Sual: Dervîş! Sen bu geçmiş tevârihleri kendü tevârihüne zamm etmege sebep ne?

Cevab: İki vecihden ötürü. Biri bu kim: Ben geçmiş tevârihleri mütâla'a edüb hakîkatın bildüm. Ve biri dahî benüm tevârihümü bildürmekdür. Yüz altmış altı bâb yazdum. Menâkıb-ı tevârihi ihtisâr etdüm.

N a zım

Vaktun yitürme, zevk ile geçür	Kârban gitti, yolun göçür
Menzilün irak var mı sende yarak	Sen yayak kaldun yoldaşın bindüğü
	burak
Buraka binen menzile erdi	Sen çekersin burada derd-i firak
Geçmişî ko, gözetmeğil geleni	Gafflete uyub dolanmağil yeleni.

Ve bu kitabın tamamı hicretün dokuz yüz sekizinde vâkı oldu. Bu kitabı ceme'l-Âşıkî.

N o t :

§ Metnün son taraflarında geçen İkinci Bayazîdın adı ile İkinci Bayazîd çağının vesirleri ve vukuatı, başlangıçta izah ettiğim gibi, kitaba sonradan sokulmamıştır. Bu sokulmaların çoğu, bizzat Aşıkpaşaoğlu'nun yazdıklarıyla âdetâ keşiflenmiş olduğundan, taraftından çıkarılmamıştır.

§ Meselâ benim metnümün 161 inci bölümün başlığı İkinci Bayazîdın adını sikrettiği gibi içindeki vukuatın bir kısmı da yine İkinci Bayazîd çağının ilâveleridir. Bu bâbda Safevîlerin başlangıcı hakkındaki malûmattan Heydarın ölümüne kadar olan parçayı Aşıkpaşaoğlu yazmıştır. Çünkü Heydarın ölümü 883 hicridedir. Fakat belli ki bundan aşağıya, sonradan müstenâhler veya seyyil yazarlar taraftından eklenmiştir. Fakat ben metne ilisimiyerek tasliyye ilim erbabına bıraktım.

§ Ancak, 149 uncu bâbın başında 877 hicri vukuatından bahsolumurken, Giese başmasında "Rûm padişahına ya'nî Sultan Bayazîda habar göndürdiler kim" ibaresindeki "Sultan Bayazîd," kelimeleri pek tezi bir müstenâh ilâvesi olduğundan ve bu ilâve İstanbul başmasında bulunmadığından, taraftından çıkarılmıştır.

§ İstanbul ve Giese başmalarının, aralarında büyük farklar bulunduğu için karşılıklı olarak aynen verilen bâblarında, İstanbul başmasına ait sütünlar, Nikolsburg nüshasının da pek az farkla aynıdır. Zaten Giese, Nikolsburg nüshasının bu parçalarını kendi başmasının sistemine ayrıca ve aynen almıştır.

NOTLAR

(1) Türkçesi: "Tanrıya hamdolsun ki bizi nimetlendirip islâma ulaştırdı ve kendisine salâvat ve selâm olsun, sevgili-si Muhammedin ümmetinden kıldı..."

(2) İstanbul: *Süleyman*.

(3) İstanbul: *Sultân ül-ma'âli* yerine *Balı Sultân ül-âli*; Dresden: *ül-ma'âli* yerine *ül-ma'âli*.

(4) İstanbul: *Küçe-i terâgatde tes-İlm, rızâ gencinde tenâ ve sabır hırka-nın yerine küçe-i terâgatde teslîm-i rızâ, genc-i tenâda sabır hırkasın*.

(5) İstanbul: *menâkıblarından*.

(6) İstanbul: *Salhâ-yi sahrâda be-yâz-ı kalbe yerine salhâ-yi sahrâ-yı bo-yâz-ı kabre*.

(7) İstanbul: *Heştâda şey bu yıl şed-de* (galiba doğrusu bu. Seksen bu yıl altı şeddelenmiş demek istiyor. "Şez, te iki "ş, olduğu için).

(8) İstanbul: *Hanun*.

(9), (10) Giese: *Edeyüm*.

(11) İstanbul: *Anla kim*; Viyana: *Anla ki*.

(12) Giese: *Edeyüm*.

(13) Giese: *Anla*.

(14) İstanbul: *Elî*.

(15) İstanbul: *Tâclerile*.

(16) İstanbul: *Âşkî deyüb* yerine *Âşkî deyüben*.

(17) İstanbul: *İ'mâl*.

(18) "Sultan Korkud ibn-i...", yalnız Upsala nushasıyla Paris fragmanında var-dır.

(19) İstanbul, Viyana: *Kay Alp*.

(20) İstanbul: *Aykuluğ*.

(21) İstanbul: *Doğan*.

(22) Upsala: *Kintur*; Dresden, Mordtmann, Viyana: *Kintun*.

(23) İstanbul: *Suğartin*.

(24) İstanbul: *Sunkar*.

(25) İstanbul: *Bak Tezür*.

(26) İstanbul: *Basak*.

(27) İstanbul: *Aykıl Teli*.

(28) İstanbul: *Bayzub*.

(29) İstanbul: *Karı*.

(30) İstanbul: *'Aka*.

(31) İstanbul: *Bayuğ*; Vatikan: *Baysun*.

(32) İstanbul nushasında *Sevinc* a-dı yoksa da buna karşılık "Bayuğ", dan sonra *ibn-i Doğan ibn-i Muğ* var.

(33) İstanbul: *Çur Boğa*.

(34) İstanbul: *Kartalkay*.

(35) İstanbul: *Karalı Akları*; Mordtmann: *Karalı Oğlak*; Upsala, Dres-den, Viyana: *Kulu Oğlan*.

(36) İstanbul: *Karacul*.

(37) İstanbul: *Berle'a*.

(38) İstanbul: *Bayintur*; Dresden: *Yatınur*; Viyana: *Yantur*.

(39) İstanbul: *Kurnuğ*; Mordtmann: *Durtanç*.

(40) Mordtmann: *Leşker-i Arab* ye-rine *Nesl-i celi*.

(41) Mordtmann: *Nesl-i Yâles*.

(42) Mordtmann: *Evi*.

(43) İstanbul: *Sed*.

(44) İstanbul, Giese: *Beğleri* (yu-kurki şekil yalnız Mordtmann nushasın-dadır).

(45) Mordtmann: *Bir niçe*.

(46) İstanbul: *Durdılar*.

(47) İstanbul, Giese: *Yar idi*.

(48) İstanbul: *Att*.

(49) Giese: *Halk*.

(50) İstanbul: *Kardaglar*.

(51) Upsala: *Olanduğ*.

(52) Giese: *Öludi*.

(53) Mordtmann, Dresden: *Âl-i Sel-çuk*.

(54) İstanbul, Upsala, Mordtmann: *Vâcib oldı*.

(55) Upsala, Viyana: *Varafunı*.

(56) Upsala, Mordtmann, Dresden nushalarında "Gazi", kelimesi yok. Zaten mânâsı da yok.

(57) Mordtmann, Dresden: *Erdiler*.

(58) İstanbul: *Yurd yeri*.

(59) Bu cümle Mordtmann ve Dres-den nushalarında şöyledir: *Ve ol hinde Karaca Hisar ve Bilecik tekvürü sultana mutî' olup harac verürler idl*.

(60) İstanbul: *Verdi*.

(61) İstanbul: *Domanc*.

(62) İstanbul: *Belini*.

(63) Mordtmann, Dresden: *Belinin dağın*.

(64) Mordtmann: *Sahibün*.

(65) İstanbul: *Rovi*.

(66) Bu cümle Mordtmann ve Dres-den nushalarında şöyledir: *Anun için kim bu geldükleri vilâyetün kâfirleri Ger-miyarlıdan dâyma incirürler idl*.

(67) Bu mısra Mordtmann ve Dres-den nushalarından başka bütün nushalar-da şöyledir: *Ki ede İslâmı izhâr Osman*.

(68) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir: *Cü küfr-i şimâti Rûmı alubdı*.

(69) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir: *O Kapunç miltâbı oldı Osman*.

(70) Giese: *Yükçügüzlerümüzi*.

(71) Giese: *Vakı kim*.

(72) İstanbul: *Koa*.

(73) İstanbul: *Kâlırları*.

(74) İstanbul: *Artun*.

(75) İstanbul: *Etdiler*.

(76) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir: *Budur Gazi Ozmanı evvel anla*.

(77) Giese: *Görür*.

(78) İstanbul: *Mu'temmediyidi*.

(79) İstanbul: *Derriye*.

(80) Giese: *Görür*.

(81) İstanbul: *Kuşağından*.

(82) İstanbul: *Malhun Hatun*.

(83) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir: *Sana verildi tahr, düğmenin baht*.

(84) Dresden: *Durkad*. "Kumral Dede", adı yalnız İstanbul nushasıdır.

(85) Giese: *Vereyin*.

(86) İstanbul: *Bu hizmete kabul e-det ise yerine padişahlığa ergürür ise*.

(87) Giese: *Ol kılıcı yerine bu âlä-meti*.

(88) İstanbul: *Deyü*.

(89) Giese: *Kumral Dede* yerine o dervişün.

(90) Bu kelime eski harflere göre "Geredi", (= *Geredeli*) şeklinde de oku-nabilir.

(91) İstanbul: *Yer, su dutar Türk* yerine *Bir solı Türkman*.

(92) İstanbul: *Falanox*.

(93) İstanbul, Upsala: *Ekinciye*.

(94) İstanbul: *Domanc*.

(95) İstanbul: *Falanox*.

(96) İstanbul: *Güme kon*.

(97) İstanbul: *Her ne kim dedi ye-rine buyruğı gibi*.

(98) İstanbul: *Edün*.

(99) İstanbul: *Bayıncas*; Giese: *Baçu*.

(100) İstanbul: *Olandur*.

(101) İstanbul, Viyana, Nikolsburg:

686.

(102) İstanbul: *Eylediler*.

(103) İstanbul basmasında bu beyit şöyledir:

Gidür kordü adı kalur cihanda

Ad ile söyleme kim ad komıdur

(104) İstanbul: *Yarpağ ile*

(105) İstanbul: *Eyü atlar yerine ey-varlar*

(106) Upsala, Nikolsburg: *Filâ*.

(107) İstanbul basmasında bu cüm-le şöyledir: *İmdi bu âl-i Ozmanın dâhı kanunları bütun üzerinedür*.

(108) Giese basmasında bu mısra şöyledir: *Budur adlı ü bedli sen idin yar*.

- (109) Giese basmasında bu misra şöyledir: *Muvârik olma bil ilm-i takdır.*
 (110) Giese: *Yıkub yıkacak yerine yıksavuz.*
 (111) İstanbul: *Edelüm.*
 (112) İstanbul: *Eskişehirün.*
 (113) İstanbul basmasında bu misra şöyledir: *Ki firsat bulsan zinhar peşin al.*
 (114) İstanbul, Upsala, Nikolsburg: *Sükker.*
 (115) İstanbul: *Ola.*
 (116) İstanbul, Nikolsburg: *Ara.*
 (117) İstanbul: *Sorgun.*
 (118) İstanbul: *Suyıy geçebilevüs yerine suyun geçebilevüm.*
 (119) Vatikan: *Sanzatna.*
 (120) İstanbul: *Beşik Dağın.*
 (121) İstanbul: *Fazl eyloye.*
 (122) İstanbul: *Dedi.*
 (123) İstanbul: *Gerü Flanoza; Mordtmann, Berlin: Gl-Klanoza.*
 (124) İstanbul: *Artar oldu yerine arturalar.*
 (125) İstanbul: *Edelüm.*
 (126) Giese basmasında bu misra şöyledir: *Hazarsüdüz başı yollarda kalan.*
 (127) İstanbul: *Gla-Flanoz; Mordtmann: Gl-Klanoz.*
 (128) İstanbul: *Ulu.*
 (129) İstanbul: *Saçulaklar.*
 (130) İstanbul: *Kayrayınlar.*
 (131) İstanbul: *Şevkine.*
 (132) İstanbul: *Biz.*
 (133) İstanbul: *Kavrayalar.*
 (134) İstanbul basmasında bu misra şöyledir: *Mihal tedbiri kendüye ne etdi.*
 (135) İstanbul: *Erişdür.*
 (136) İstanbul: *Hatunayile.*
 (137) İstanbul: *Bilecik tektüri.*
 (138) İstanbul: *Etdi.*
 (139) İstanbul: *Gün.*
 (140) İstanbul: *Adamlar ile.*
 (141) Giese: *Gazileri baş bezleriyle yerine gazi baş bilmezleri.*

- (142) İstanbul: *Tektüre.*
 (143) İstanbul: *Gayet sevindi kim.*
 (144) İstanbul: *Deve.*
 (145) İstanbul: *Getürdiler.*
 (146) İstanbul: *Sarhoş idi.*
 (147) İstanbul: *Kıldırık; Mordtmann: Kaldırayak; Nikolsburg: Kaldryak.*
 (148) İstanbul: *Durgud.*
 (149) Vatikan: *Gör ismi yerine göründü.*
 (150) Giese basmasında bu misra şöyledir: *Bu çâpük ayağın karvadi dutdı.*
 (151) Giese: *Karant.*
 (152) Viyana, Nikolsburg: *Boyadı.*
 (153) Eski yazıya göre *Bulhıd* şeklinde de okunabilir.
 (154) Giese: *Lülüfer.*
 (155) Mordtmann: *Üzerine; Viyana: Ardında; Nikolsburg: Ardınca.*
 (156) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir: *Ve ol suya Ülüfer deyü ad veridiler.*
 (157) İstanbul: *Bildümdü.*
 (158) İstanbul basmasında bu misra şöyledir: *Şular kim harâca mutî degüldür.*
 (159) İstanbul basmasında bu misra şöyledir: *Harâb eylediler küfrün diyârin.*
 (160) İstanbul: *Halk.*
 (161) Giese: *Altı yüz seksen dokuzunda; Mordtmann: Altı yüz seksen sekizinde.*
 (162) İstanbul: *Karının ve.*
 (163) İstanbul: *Kişi.*
 (164) İstanbul: *Dedi.*
 (165) İstanbul: *Aluman.*
 (166) İstanbul: *Ahrısın.*
 (167) İstanbul: *Vakıtda.*
 (168) Dresden ve Mordtmann'da bu cümle şöyledir: *Ve her kim bu kanun bozza (Dresden: bozar ise) Allah andan râri olmasun.*
 (169) İstanbul basmasında bu misra şöyledir: *Bu resmî kodı ol kanun Osman.*
 (170) İstanbul: *Osman; Viyana, Ni-*

- kolsburg: Sultan.*
 (171) Giese: *Verildi.*
 (172) İstanbul: *Sancağın kim.*
 (173) İstanbul: *Aliye.*
 (174) İstanbul: *Durgud.*
 (175) Bu cümle yalnız İstanbul basmasında var.
 (176) Giese: *Dapan vilâyeti yerine Vilâyeti daptı.*
 (177) Upsala: *Bernos. İstanbul basmasında yok.*
 (178) İstanbul: *Tâ anı ol aradan yerine biz buru bu aradan. Upsala: Ovdan.*
 (179) Giese: *Yankulansa.*
 (180) Giese: *İledüb.*
 (181) İstanbul: *Çevürürler.*
 (182) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir: *Allâhu Ta'âlâ inâyetinde şîlâ bulur.*
 (183) İstanbul: *Dinboz.*
 (184) Giese: *Payın (ve belki de: Pâyn).*
 (185) Giese: *İşi.*
 (186) İstanbul basmasında bu misra şöyledir: *Bursa tektürü kaçmadı belâdan.*
 (187) İstanbul: *Dinboz.*
 (188) İstanbul: *Dahı.*
 (189) İstanbul: *Lebliyici.*
 (190) Giese: *Eyitdi.*
 (191) Giese: *Vilâyetin uralum yerine vilâyetini bozalum.*
 (192) İstanbul: *Mihal kim habarı işitdi yerine Mihala kim habar erişdi.*
 (193) Giese basmasında bu cümle şöyledir: *Eyü atlar ve eyü kılıçlar peşkeşker çekildi.*
 (194) Mordtmann: *Etek ile.*
 (195) Giese: *Lebliyici.*
 (196) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir: *Şimdi dahı ol aranın köyine Çavuş köyi derler.*
 (197) İstanbul: *Kara Cığ.*
 (198) İstanbul: *Kurd.*
 (199) Giese: *Çavdar Tatarı yerine Tatar Çavdarı.*
 (200) İstanbul: *Küke.*
 (201) İstanbul: *Kara Ceyüş.*
 (202) Mordtmann: *Feth ede.*
 (203) İstanbul: *Gazi kim.*
 (204) İstanbul: *Gazâse.*
 (205) Giese: *Bu gazi.*
 (206) Giese: *Bürç.*
 (207) İstanbul: *Kara Ceyüşe.*
 (208) Giese: *Orada.*
 (209) İstanbul: *Arkasında.*
 (210) İstanbul: *Hep.*
 (211) İstanbul: *Varalum.*
 (212) İstanbul: *Busalum.*
 (213) İstanbul: *Çıkartmayalam.*
 (214) İstanbul: *Ap Suyı yerine Abci.*
 (215) İstanbul: *Kara Ceyüşü.*
 (216) İstanbul: *Ab Suyın.*
 (217) İstanbul: *Burguscuk.*
 (218) İstanbul: *Azanukdur.*
 (219) İstanbul: *Adın.*
 (220) İstanbul: *Ergüirdi.*
 (221) İstanbul: *Bulhıd.*
 (222) İstanbul: *Kara Ceyüşe.*
 (223) Giese: *İşlenür.*
 (224) İstanbul basmasında bu misra şöyledir: *Vell Ak Yazıda düz basar oldu.*
 (225) Giese: *Bildi.*
 (226) İstanbul: *İki gece yerine gecesiyle.*
 (227) İstanbul: *Durgud.*
 (228) İstanbul: *Uçdı.*
 (229) İstanbul: *Yerinde.*
 (230) İstanbul: *Ortasında.*
 (231) İstanbul: *Neler etdi.*
 (232) İstanbul: *Himmet alıp yerine himmeti çok.*
 (233) Giese basmasında bu misra şöyledir: *Çu kalayı ki Bursa anı gördi.*
 (234) İstanbul basmasında bu misra şöyledir: *Asân oldu Bursa ol gaziye.*
 (235) İstanbul: *Baras tekvüre yerine Bursa teklürün.*
 (236) İstanbul: *Baras tekvür yerine Bursa tektürü.*

- (240) İstanbul: *Değmesün.*
 (241) İstanbul: *Kavl.*
 (242) Giese basmasında bu beyit
 şöyledir:
Dedi kim bana başımı gerek
Yerümde edünüz ay Türkler celes.
 (243) İstanbul: *Girmeğe bağladılar.*
 (244) İstanbul: *Varruğ idi.*
 (245) İstanbul: *Kod.*
 (246) İstanbul: *Menleket.*
 (247) İstanbul: *Ol Kite tekvürüydü*
yerine yine ol tekvür idi.
 (248) İstanbul: *Değül.*
 (249) İstanbul: *Bize.*
 (250) İstanbul: *Dahu.*
 (251) İstanbul, Giese: *Ne çok (Yu-*
karıkı çekil yalnız Mordtmann'dadır).
 (252) Giese: *Olındı.*
 (253) Giese: *Olındı.*
 (254) İstanbul: *Şevket bulsun der*
idi yerine Sen gazâ eyle der.
 (255) Giese basmasında bu mısra
 şöyledir: *Gör alsa nasihat olmaya kemter.*
 (256) İstanbul: *Söyleye.*
 (257) Berlin, Mordtmann: *Bilür ki-*
giye.
 (258) Mordtmann, Nikolsburg: *İbâ-*
det.
 (259) İstanbul basmasında bu mısra
 şöyledir: *Henan bozar düzer âdemi ol-*
dr.
 (260) İstanbul basmasında bu mısra
 şöyledir: *Dilinde söylenenler ası kalmaz.*
 (261) Vatikan: *Assı.*
 (262) Giese: *Gör.*
 (263) İstanbul: *Edici ol.*
 (264) İstanbul: *Kara Çiçe.*
 (265) İstanbul: *Ab Suyına.*
 (266) İstanbul: *Uğraşdılar.*
 (267) İstanbul: *Dem.*
 (268) İstanbul: *Gecede.*
 (269) İstanbul: *Gündüzde.*
 (270) İstanbul: *Çıkma.*
 (271) Giese basmasında bu mısra
 şöyledir: *Aşkı ısk ma'nî iki vardır.*
 (272) İstanbul: *Vardı.*

- (273) Giese: *Varayum.*
 (274) Giese: *Edeyüm.*
 (275) Dresden: *Başdır; İstanbul.*
 Giese: *Serveridür* (Yukarıki çekil Mordt-
 mann ve Oksford nushalarındadır).
 (276) İstanbul: *Geldi.*
 (277) İstanbul: *Bilür.*
 (278) İstanbul: *Eyidür.*
 (279) İstanbul, Dresden: *Ne ede-*
lüm.
 (280) Giese: *Henan sa'at.*
 (281) İstanbul: *Muntazır.*
 (282) Giese basmasında bu mısra
 şöyledir: *Bu gazi olan u serverleri gör.*
 (283) İstanbul, Giese: *Olan (Yu-*
karıkı çekil Dresden ve Mordtmann nus-
halarındadır).
 (284) Giese basmasında bu mısra
 şöyledir: *Ol erde olan (Upsala: Olinur),*
mazharları gör.
 (285) İstanbul: *Gaziler.*
 (286) İstanbul: *Erdi andan yerine*
yetişüb.
 (287) Mordtmann: *Güzâtin.*
 (288) Giese: *Çözildi sancağı yerine*
çözüb sancakların.
 (289) Berlin, Mordtmann: *Bayazid-*
da.
 (290) İstanbul, Dresden, Mordtmann:
Bir iki yerine bir.
 (291) İstanbul: *Etdi.*
 (292) İstanbul: *Künbedün.*
 (293) İstanbul: *Verdi. Andan.*
 (294) İstanbul basmasında buraya
 kadar olan kelimeler yerine: *Çünkün a-*
tası gidi.
 (295) İstanbul: *Âhur.*
 (296) Giese: *Olındı.*
 (297) İstanbul: *Tekeltisi.*
 (298) İstanbul: *Yüğük.*
 (299) İstanbul: *Eyer depüngüsi bu-*
İndi yerine Öküzi dahi var idi.
 (300) Giese: *Yok.*
 (301) İstanbul: *Kısmat.*
 (302) İstanbul: *Edelüm.*

- (303) İstanbul: *Bu buyruğı yerine*
banı.
 (304) İstanbul: *Kit.*
 (305) İstanbul: *Kurada.*
 (306) Upsala, Mordtmann: *Der ki.*
 (307) İstanbul: *Dücmeg içündür.*
 (308) İstanbul: *İznigimde.*
 (309) İstanbul: *İznigimdi.*
 (310) İstanbul: *Vardılar.*
 (311) İstanbul: *Ab.*
 (312) İstanbul: *'Ayan.*
 (313) İstanbul: *İznigimde.*
 (314) İstanbul: *Belkonda.*
 (315) İstanbul: *Kalben.*
 (316) İstanbul: *Öldürür isek.*
 (317) İstanbul: *Etrnek gerek yerine*
eksük olmaz.
 (318) İstanbul: *Bu halkun.*
 (319) İstanbul, Mordtmann: *Kendü-*
rin gerek olsun yerine kendü elinde ol-
sun.
 (320) Mordtmann, Nikolsburg: *Ol-*
maz.
 (321) İstanbul: *İznigimde.*
 (322) İstanbul: *İznigimde.*
 (323) İstanbul: *Medresesi vardır*
yerine medresedür.
 (324) İstanbul: *Vilâyete ta'addi et-*
mesünler yerine vilâyet urmasun deyü.
 (325) İstanbul: *Yazıdanu.*
 (326) İstanbul: *Tahtalu.*
 (327) İstanbul: *AK Paşaya.*
 (328) İstanbul: *Geliyüzde.*
 (329) Mordtmann, Dresden: *Mağ-*
tur olma yerine da'vi etme.
 (330) İstanbul: *Peşiman; Upsala,*
Nikolsburg: Peşman.
 (331) İstanbul: *Oldukdan sonra ne*
eydi ve ne ihdâs etdi kim o yerine ol-
dukda ne eydi ve ne asıl iş işledi kim ol-
 (332) Giese basmasında bu mısra
 şöyledir: *Ya kendü güvene ya gayra ola.*
 (333) Upsala: *Düzgü.*
 (334) Giese: *Âsârı.*
 (335) Giese: *Budur.*
 (336) Mordtmann: *Bir gün; Dres-*
 den: *Bir gün ya'nî âhar darıda olub.*
 İstanbul basmasında bu kelime yok.
 (337) İstanbul: *Senün askeründe*
yerine senün leşkerüne.
 (338) İstanbul: *Koyalum.*
 (339) İstanbul: *Leşkerde.*
 (340) Giese: *Düzdiler; Mordtmann:*
Bukdıldiler.
 (341) Giese: *Vilâyeten.*
 (342) İstanbul: *Cendereli* (bu keli-
 me Candaralı şeklinde de okunabilir).
 (343) Bu kelimeden ta'allâ'ya kadar
 olan ibare yalnız Mordtmann nushasının
 sayfa kenarında var.
 (344) Dresden: *Hısmı idi.*
 (345) İstanbul: *Çıksan.*
 (346) İstanbul: *Hay.*
 (347) Giese: *Olmuş.*
 (348) İstanbul: *O nev'aya yerine*
ol nev'e.
 (349) İstanbul: *Süzini.*
 (350) İstanbul: *Kıveranus.*
 (351) İstanbul: *Şebküllâh.*
 (352) İstanbul: *Şebküllâh.*
 (353) İstanbul basmasında bu keli-
 me yok.
 (354) Giese: *Onu iktisâ yerine iktidâ*
anı.
 (355) İstanbul: *Padişah hıym etdü-*
ğinin yerine Kaçan bir kişiye padişah
hıym eylese.
 (356) Giese: *Müslimanlığa.*
 (357) Giese: *Zevada.*
 (358) Upsala, Mordtmann, Dresden:
Verelei idi; Berlin: Vereleldi.
 (359) İstanbul: *Aya Kelsos; Mordt-*
mann; Dresden: Ebkelos; Nikolsburg:
İlküs; Vatikan: Eykelse.
 (360) İstanbul: *Karşı geldiler yeri-*
ne karşıladılar.
 (361) İstanbul: *Hûb âuretlü.*
 (362) Giese: *Ter.*
 (363) Upsala: *Zakanlar.*
 (364) İstanbul: *Yedi yüz otuzunda.*
 (365) Giese: *İznik ilen.*
 (366) Giese: *Cun'a meccidi.*

- (367) İstanbul : *Yeni Şehir kapısı*
çıkduğı yerde yerine *Yeni Şehirde* çıkacak kapıda.
- (368) Giese : *Okında hutbe-i.*
- (369) İstanbul : *Konuzlu* (Bunun yanlış olduğu muhakkak olmakla beraber bu şekli ile veznin doğru olması dikkate değer).
- (370) Giese basmasında bu mısra şöyledir : *Şer'at kökine kök bunlar oldu;* Berlin ve Mordtmann nushalarında şöyledir : *Şer'at kökine gül bunlar oldu.*
- (371) İstanbul : *İznigimdi.*
- (372) İstanbul : *Daraklı.*
- (373) Giese : *Hâkim.*
- (374) İstanbul : *Hanım durun yerine duralım hanım.*
- (375) İstanbul : *Berdemio.*
- (376) İstanbul : *O tarafı yerine ve ora tarafını.*
- (377) Berlin, Mordtmann : *Bilüyüni.*
- (378) İstanbul : *Kalemastorya.*
- (379) İstanbul : *Mihalic.*
- (380) İstanbul : *Ederler.*
- (381) İstanbul : *Almuş.*
- (382) İstanbul : *Yöni*
- (383) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir : *Sürüldi Karası tedbiri götdi.*
- (384) Giese basmasında bu mısra şöyledir : *Yazıldı deiter ü Orhan dutdı.*
- (385) Berlin, Mordtmann : *Kadrini*
- (386) Giese : *Kende pille.*
- (387) Mordtmann, Dresden : *Kemen-din.*
- (388) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir : *Düridi delteri, Karası bitdi.*
- (389) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir : *Yeni defterde gazi delter etdi.*
- (390) İstanbul : *Oldi.*
- (391) İstanbul : *Hüsnü.*
- (392) İstanbul : *Adem.*
- (393) Giese : *Vilâyetinde.*
- (394) İstanbul : *Arasında.*
- (395) İstanbul : *Durgud.*
- (396) İstanbul : *Durgus.*

- (397) Mordtmann : *Müridlerinden-dür.*
- (398) İstanbul : *Kodi.*
- (399) Giese : *Girdiler.*
- (400) Mordtmann : *Gitdi.*
- (401) Giese : *Giderdiler; Upsala : Giderdüdi.*
- (402) İstanbul : *Benümi de sözümi* yerine *benden şu sözi.*
- (403) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir : *Dilen der Hak dilen makbul edeyin.*
- (404) İstanbul : *Yapdı.*
- (405) Giese : *Geyikli Baba Tekyesi* yerine *Geyik Baba Zâviyesi.*
- (406) İstanbul : *Eyledi.*
- (407) Giese : *Teleküre vardun* yerine *hikrünüzd vardur.*
- (408) İstanbul : *Geçem ki.*
- (409) İstanbul : *Olmaya.*
- (410) İstanbul : *Hanım görsün* yerine *görsüm.*
- (411) İstanbul : *Yerler vardur kim yakındur.* Geçecek yerlerdür yerine *bunda bir yer vardur kim öte geçmeğe yakındur.*
- (412) İstanbul : *Kenarındadır.*
- (413) İstanbul : *Çin.*
- (414) İstanbul : *Hemandem.*
- (415) Mordtmann : *Hisarumuza girmeye.*
- (416) İstanbul : *Sizin hisarunuzda* yer var mıdır *kim küflâr duymadan içine girevüz. Bizi kimse görmeye yerine sizin hisarumuza idce girevüz ki bizi kimse görmeye.*
- (417) Giese : *Koyayım.*
- (418) Mordtmann : *Kac.*
- (419) Mordtmann : *Bağladlar.*
- (420) İstanbul : *Yarar er yerine yoldaş.*
- (421) İstanbul : *Tez.*
- (422) Mordtmann : *Koyıldılar.*
- (423) İstanbul : *Limanında.*
- (424) İstanbul : *Liman.*
- (425) İstanbul : *Geçürdiler.*

- (426) Giese : *Gördiler.*
- (427) Giese : *Bir iki günün içinde* yerine *bir nice günde.*
- (428) Giese : *İki bin er geçürdiler* yerine *iki binden ziyâde adam cem' oldı.*
- (429) İstanbul : *Müttefik oldılar* yerine *ittifak eylediler.*
- (430) İstanbul : *Ayas Lonca.*
- (431) Mordtmann : *Ve Gazi Fazıla yoldaş koşdılar* yerine *Gazi Fazıla yoldaş koşdılar.*
- (432) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir : *Melâletlerj oldu cümle bilhûş.*
- (433) İstanbul : *Himmatün ile.*
- (434) İstanbul : *Rum Elini teth ol-maklığı sebeb olındı* yerine *Rum Eli teth olunmağı sebeb olındı.*
- (435) İstanbul : *Zebun olıñdı* yerine *zebundur.*
- (436) İstanbul : *Ola.*
- (437) İstanbul : *Tarafdan; Giese : Tarafa* (yukarıki şekil Mordtmann ve Dresden nushalarındadır).
- (438) Mordtmann : *Kabul etdi* yerine *ışidub gayetde terah oldı.*
- (439) İstanbul : *Kara Arab*
- (440) İstanbul : *Olğelgel (Olğel im-lâsı ile yazıldığından Olğulgül dahi okunabilir).*
- (441) İstanbul : *Gelenleri yurt tutub* yerine *her gelen yurt dutub.*
- (442) İstanbul : *Kankı tarafa varsa-lar* yerine *her neye varsa-lar; Mordtmann : kankı tarafa yürüyüb ikdam etteveler.*
- (443) İstanbul : *Kim.*
- (444) İstanbul : *Ve bu tarafda kim Golibolıy Ya'kub Ece hisar edüb eğir-dürler idi* yerine *ve bu tarafda Golibolı hisarı üzerine Ya'kub Ece düşüb eğirtüb dururlar idi.*
- (445) İstanbul : *Eder idi.*
- (446) İstanbul : *Martalus.*
- (447) Mordtmann : *Bir Türk dutdı* yerine *Türkden bir adam dutdı.*
- (448) Mordtmann : *Kendü hisarına döndi* yerine *döndi kim hisarına gire.*
- (449) Mordtmann : *Kaçarak.*
- (450) Mordtmann : *İmiş.*
- (451) İstanbul : *Verdiydi.*
- (452) Giese : *Gazilere üledürdiler* yerine *mal ve mîmet verdiler; İstanbul, Dresden : Mal ve ganîmet verdiler.*
- (453) İstanbul : *Tarafdan.*
- (454) Giese basmasında bu mısra şöyledir : *Ki Rum oldı yaray u hem ha-zine.*
- (455) İstanbul : *Bayladı.*
- (456) İstanbul : *Urdılar.*
- (457) İstanbul : *Süleyman Paşa Al-lah hükmüne vardı* yerine *Süleyman Paşa bile düşdi. Ol arada şehid oldı.*
- (458) İstanbul : *Vâkı oldı* yerine *velât etdi.*
- (459) İstanbul : *Velât etdi.*
- (460) İstanbul : *Güler.*
- (461) İstanbul : *Candereli.*
- (462) Vatikan : *Mantoz.*
- (463) Mordtmann : *Doyum oldılar* yerine *doyumluk oldı.*
- (464) İstanbul : *Silivri.*
- (465) İstanbul : *Sultan.*
- (466) İstanbul : *Üledürdi.*
- (467) İstanbul : *Lût-i.*
- (468) İstanbul : *Deniz.*
- (469) İstanbul : *Küçücük.*
- (470) Upsala : *Begini.*
- (471) Mordtmann : *Sezer imiş* yerine *hod causıanmış icâs.*
- (472) İstanbul : *İdi.*
- (473) Giese basmasında bu mısra şöyledir : *Zi hoş dem devlet-i guzzât a-çıldı.*
- (474) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir : *Bularün yöni yolt Hakka doğrı.*
- (475) İstanbul : *Menziller.*
- (476) Giese : *Girdi.*
- (477) İstanbul : *Vardı*
- (478) Upsala, Nikolsburg : *Kaç.*
- (479) İstanbul : *Adamı.*
- (480) İstanbul : *Edrenede cem' ol-muşlar* idi yerine *Edreneye varub cem' olmuşlar.*

(481) İstanbul: *Lalası Şahına leşker verdi yerine Şahın Lalaya leşker koşdı.*

(482) İstanbul: *Üngürüse.*

(483) İstanbul: *Hal duyuldu yerine halı duyıldılar.*

(484) İstanbul: *Cendereli.*

(485) İstanbul: *Edersiz.*

(486) İstanbul: *Almazsa.*

(487) İstanbul: *Dediler.*

(488) İstanbul: *Cendereli.*

(489) İstanbul: *Etdi.*

(490) Mordtmann: *Bunları dahi çeri edelim yerine sonra götürüldüm. Yeni çeri olsun.*

(491) Mordtmann: *Hanlarına bil yerine hanlarla bile.*

(492) İstanbul: *Habuda:* Mordtmann, Dresden: *Hepüde:* Vatikan: *Hebude.*

(493) İstanbul: *Eyledi.*

(494) Giese: *Durdılar.*

(495) Giese: *Gelmek.*

(496) İstanbul: *Yanına.*

(497) İstanbul: *Er.*

(498) İstanbul: *Yağmadır dediler yerine yürüyüş edub yağma dediler.*

(499) Mordtmann: *Ve evlerine müsülmanlar sakin oldılar yerine ve evlerin dahi müsülmanlar mesken edindiler.*

(500) İstanbul: *Oldı.*

(501) İstanbul: *Oldı.*

(502) İstanbul: *Geldiler.* Gene yerine *gelüb.*

(503) İstanbul basmasında bu báb yok.

(504) Mordtmann: *Oğulların.*

(505) Mordtmann, Nikolsburg: *Bur-sada kendüye yerine Yeni Şehirde bir.*

(506) Mordtmann: *Yabıverdi.*

(507) Mordtmann: *Cum'a mescidi yerine cami.*

(508) Giese: *Ne suret ilen.*

(509) İstanbul: *Diler misin.*

(510) İstanbul: *Süzün elünüzde yerine senün elünde.*

(511) Upsala: *Altunlu kumaş.*

(512) İstanbul: *Altun, gümüş az idi yerine altun, gümüş, kumaş az olur idi.*

(513) İstanbul: *Alemli ak yerine ak alemli.*

(514) İstanbul: *Hâdisin.*

(515) İstanbul: *Sıracak.*

(516) Mordtmann: *Kavil ve karar muhkem olındı yerine kavil ü kararı muhkem etdiler.*

(517) Giese: *Aliverür.*

(518) İstanbul: *Esbâbı tamam olındı yerine esbâbı tamam oldı.*

(519) Upsala: *Kastamonıya.*

(520) İstanbul: *Geldi.*

(521) İstanbul: *Katırlar ile.*

(522) İstanbul, Giese: *Mertebeşine göre yerine yerli yerine* (Yukarıki şekil Mordtmann nushasındadır).

(523) İstanbul, Giese: *Dastar* (yukarıki şekil Mordtmann nushasındadır).

(524) İstanbul: *Verdieler.*

(525) İstanbul: *Gümüş.*

(526) İstanbul, Giese: *Verdi* (yukarıki şekil Mordtmann nushasındadır).

(527) İstanbul: *Getürüldür.*

(528) İstanbul: *Komadı.*

(529) İstanbul: *Kınaş* (hâşiyede "nâma'kul", anlamına gösteriliyor).

(530) Giese: *Yükündi* (yukarıki şekil Mordtmann ve Berlin nushalarında).

(531) İstanbul: *Ak Sungur.*

(532) İstanbul: *Kapu kullarından dahi bin yarar sipahi bile göndürdiler yerine kapu kullarından yarar sipahi Ak Sungura bile koşdılar.*

(533) İstanbul: *Ak Sungurun.*

(534) İstanbul: *Kütahiyede etmiş idi yerine Germiyanıya etdi kim ol Kütahiyedür.*

(535) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir: *Ve konukluk getiren kişilerin dahi bunlar gönlün hoş etdiler.*

(536) İstanbul: *Ak Sungurun*

(537) Giese: *Bayazid Hanun yerine Hündkârın.*

(538) İstanbul: *Paşacuk.*

(539) İstanbul: *Paşacuk ağayı Bayazid Hündkâr kayın atasından yerine Paşacuk Ağayı Bayazid Hündkârın kızı atasından.*

(540) İstanbul: *Kendüye.*

(541) İstanbul: *O Elvanın yerine Elvan Beg.*

(542) Mordtmann, Berlin: *Şâd u gına yerine şâdiye, gına.*

(543) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir: *Nice hanlar bu cihana gelübür.*

(544) İstanbul: *Doğmeyübdür.*

(545) Bu tarih cümlesi yalnız Mordtmann nushasında vardır.

(546) İstanbul: *Satdı.*

(547) İstanbul: *Darıuşam.*

(548) İstanbul: *Eyledi.*

(549) Mordtmann, Dresden: *Üçiyilen dördi arasında.*

(550) Giese: *Ölmüş.*

(551) İstanbul: *Gazi Evrenüz, Lala Şahın Rum Elinün leşkeriyle geldiler. Evrenüzi Şahına koşdılar. Yürüdiler. Fire üzerine vardılar. Def'i Fireyi teth etdiler yerine Gazi Evrenüz ile Lala Şahınun ikisine Rum Ellünün leşkerini koşdılar. Yürüdüler. Ma'alkarayı teth etdiler.*

(552) İstanbul: *Bulışdı.*

(553) İstanbul: *Bilanya.*

(554) İstanbul: *Daslar.*

(555) İstanbul: *Buhındı.*

(556) İstanbul: *Ağac.*

(557) İstanbul: *Verdi.*

(558) Mordtmann, Nikolsburg: *Ol-mışdur*

(559) Nikolsburg: *Dibinde.*

(560) Giese: *Murad Han yerine pa-dışah.*

(561) Giese: *Oturdi.*

(562) İstanbul: *Büzeyi.*

(563) İstanbul: *İstekyeyeyi.*

(564) İstanbul: *Marulyayı, bunları*

teth etmiş idi yerine bunlar teth etmişler idi.

(565) İstanbul: *Göndürürler idi.*

(566) Upsala: *Veziiri ki delü.*

(567) İstanbul: *Pâdisâhı.*

(568) Upsala: *Hayreddin kim o yerine Hayreddin o kim.*

(569) Giese: *Rüsveti.*

(570) Giese: *Rüsvet.*

(571) Giese: *Rüsveti.*

(572) İstanbul: *Uğraşdı anı.*

(573) İstanbul: *Gelsün.*

(574) İstanbul: *Aluram.*

(575) Giese: *Ola.*

(576) İstanbul: *Olur ise.*

(577) Giese: *Hoş görölüm.*

(578) İstanbul: *Eyitmiş idi kim yerine eyitmiş kim.*

(579) İstanbul: *Gelesin.*

(580) İstanbul: *Demiş.*

(581) Mordtmann, Dresden: *Karzu-ların:* İstanbul: *Karzularam.*

(582) İstanbul: *Anun.*

(583) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir: *Bulışmasında oldu şindi sözler.*

(584) İstanbul: *Haarete.*

(585) İstanbul: *Taralında.*

(586) İstanbul: *Taralında.*

(587) İstanbul basmasında bu cümlesinde bir karışıklık vardır ve isim "Bış Kübile", "Miloş Kobile", şeklinde iki defa geçmektedir.

(588) Mordtmann, Berlin: *Gündelerin.*

(589) Giese: *Sürür.*

(590) Mordtmann: *Arkunı* vardılar.

(591) İstanbul: *Lazı oğlıyla yerine Laz oğlunu.*

(592) Mordtmann: *Kürdılar.*

(593) İstanbul: *Bayazid Hanı kabul etdiler. Göçdiler. Edreneye teveccüh etdiler yerine Bayazid Han Edreneye teveccüh etdi.*

(594) İstanbul: *Yedisinde.*

(595) Giese: *Tasarraf.*

(596) Mordtmann: *Segirdim etdi.*

- (597) İstanbul : *Hayra.*
 (598) İstanbul : *Mukabelesinde.*
 (599) İstanbul : *Mükâdâr edüb.*
 (600) Giese : *Dedi.*
 (601) İstanbul : *Yasak etti yerine yasaklar ile gitti; Giese : Yasak ile gitti.*
 (602) İstanbul : *Almadılar.*
 (603) İstanbul : *Hisarın.*
 (604) İstanbul : *Kâfir ki yerine kâfirler.*
 (605) İstanbul : *İstidiler.*
 (606) İstanbul : *Esidiler.*
 (607) İstanbul : *Oldı.*
 (608) İstanbul : *Kullar.*
 (609) İstanbul : *Nişanı.*
 (610) Giese : *Nişanı.*
 (611) Dresden : *İlhak.*
 (612) Mordtmann, Dresden : *Ve beglerinün ba'zısı.*
 (613) İstanbul basmasında bu mısraın doğru şekli şöyle olacak : *Ne vakt ekildi bu âlem nîfâkı.*
 (614) Upsala : *Yalan.*
 (615) İstanbul : *Adam göndürmüşler idi yerine habar göndürmüşlerdür.*
 (616) İstanbul : *Deydi.*
 (617) İstanbul : *Etmek gerek yerine edelim.*
 (618) İstanbul : *Üzerine.*
 (619) İstanbul : *Mançuklar.*
 (620) İstanbul : *Dop iğen bilmezler idi yerine iğen de dop olmaz idi.*
 (621) İstanbul : *Murad ile ve yerine Murad.*
 (622) İstanbul : *Oldı.*
 (623) İstanbul : *Hündkâr dahi yerine öyle olsa.*
 (624) İstanbul : *Mançukları.*
 (625) İstanbul : *Urdular.*
 (626) Giese : *İki bölük olanı idi yerine bölünüş idi.*
 (627) İstanbul basmasında bu cümle yerine : *Ol kâfirler gazileri araya aldılar; Mordtmann : Ardına geldiler yerine ortaya aldılar.*
 (628) İstanbul basmasında bu cümle

- yerine : *Kâfirün ardin aldı.*
 (629) İstanbul basmasında bu kelime yanlış olarak hep "*Bürsaya*." diye geçiyor
 (630) İstanbul : *Şeki.*
 (631) İstanbul : *Üzerinde otururın yerine üzerine vardım.*
 (632) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : *Cemî'i içini altın, gümüş ile doldurmuş.*
 (633) İstanbul basmasında bu cümle yerine şu var : *Sözi kesen, dili dutandır.*
 (634) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : *Bir mahalle etti ve bir mensid yapıdı.*
 (635) Berlin : *Üçiyile dördi arasında.*
 (636) İstanbul : *Oldı.*
 (637) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir : *Bu çarşı benzenür tür çamaş eyler.*
 (638) İstanbul : *Bağça.*
 (639) Upsala, Berlin, Mordtmann : *Nimze.*
 (640) Giese : *Salâyilen; İstanbul : Salâ ile.*
 (641) Giese : *Sillireyi.*
 (642) Mordtmann : *Saltı verdi; İstanbul : Akıncılar göndürdi yerine akıncılar verdi.*
 (643) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir : *Gönülde bin hayal kın arzu zaver.*
 (644) İstanbul : *Söyleyicek.*
 (645) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir : *Çıkarır eli köyünden soyundan.*
 (646) İstanbul : *Olub.*
 (647) Upsala : *Domuz* (*Domuz* kelimesinde yazılan bu kelimeyi belki başka türlü de okumak mümkündür. Eğer "*domuz*," okumak doğru ise o zaman evvelki kelimeyi de "*yese*," diye okumak gerekir).
 (648) İstanbul : *Deydi.*
 (649) Giese : *Anası.*
 (650) Giese : *Anasının.*
 (651) Mordtmann : *Güzel; İstanbul : Küçücek; Giese basmasındaki "K" "gök-çek," ten bozma olacak.*

- (652) İstanbul : *Dura.*
 (653) İstanbul : *Eyle.*
 (654) Giese : *Nigeboruyı.*
 (655) Giese basmasında bu mısra şöyledir : *Ali Paşa dedi han bir anı gör. Mordtmann nushasında şöyledir : Ali Paşa dedi han anı gözle.*
 (656) İstanbul : *İçmesine.*
 (657) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : *Bunlardan hiç bir nâmıne' nesne olmıy degüldür.*
 (658) İstanbul : *Cendereli.*
 (659) Giese : *Müşâhibleri dahi yerine ekser mürebilleri de.*
 (660) İstanbul : *Beg Şehrinde.*
 (661) İstanbul : *Okutdı.*
 (662) Giese : *Verem.*
 (663) Giese : *Varayuzı.*
 (664) Giese : *Dileyim.*
 (665) İstanbul : *Okutdı.*
 (666) Berlin, Mordtmann : *Döşeleği.*
 (667) İstanbul : *Oldı.*
 (668) İstanbul : *Oğlını.*
 (669) İstanbul : *Urmy idi.*
 (670) Giese : *Varayum.*
 (671) Giese : *Gatüreyum.*
 (672) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : *Geldi ki Karamana çıka.*
 (673) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : *Vezerini, hisar begini ve subasını bile bunları dutdı. İslî hisarına habası koydı.*
 (674) İstanbul : *Düşdi.*
 (675) İstanbul : *Muradlarınca; Berlin, Mordtmann : İnealınca.*
 (676) İstanbul : *Şefiri.*
 (677) Giese : *Olundı.*
 (678) Giese : *Bozar imârunu yerine barâb eder seni*
 (679) İstanbul : *Kurtı.*
 (680) İstanbul : *İsfendiyyarı.*
 (681) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir : *Cigerler kana şark oldu elem-den.*
 (682) İstanbul : *Küçücek*
 (683) İstanbul : *Oldı.*

- (684) İstanbul : *Lârende.*
 (685) Giese : *Bir.*
 (686) İstanbul : *Oldı.*
 (687) Giese : *Vilâyetine.*
 (688) Giese : *Emrini.*
 (689) Bu mısra bütün nushalarda yanlışır. Giese basmasında : *"Ve ger ni halk incinür ol zelerden"*, İstanbul basmasında : *"Ve gerçe hılk incinür ol zelerden"*, Mordtmann, Dresden ve Nikoleburg nushalarında : *"Ve ger ni halk incinür ovvel zelerde"* şeklindedir. Vezin ve mânâ bakımından yukarıki şekilde olması gerekceğini düşünerek düzelttim.
 (690) Dresden : *Olsan.*
 (691) Mordtmann : *Girmiş idi.*
 (692) İstanbul : *Oldı.*
 (693) İstanbul : *İsbili.*
 (694) Giese basmasında bu cümle şöyledir : *İsfendiyyarın elçisi Tahratın nökerleriyle vardı.*
 (695) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir : *Diler hep Tanrıdan bir baş hal-lân.*
 (696) İstanbul : *Çığaday*
 (697) Giese basmasında bu mısra şöyledir : *Niçe altını, gümüş ad bakır oldu.*
 (698) İstanbul : *Beg.*
 (699) İstanbul : *Begdür*
 (700) İstanbul : *Yardım.*
 (701) Mordtmann, Dresden : *Diledi ola.*
 (702) Upsala, Nikolsburg : *Dapu kılın yerine dapan.*
 (703) Mordtmann, Dresden : *Der ola; İstanbul : Dedi ola.*
 (704) İstanbul : *Varurın.*
 (705) Mordtmann, Dresden : *Der ola.*
 (706) Upsala : *Siz bunların yerine siz onun.*
 (707) Giese : *Göndüreyüm.*
 (708) İstanbul : *Şahun.*
 (709) İstanbul : *Ya giderler mi.*
 (710) Mordtmann : *Cevabname.*
 (711) İstanbul : *Elçinün.*

- (712) İstanbul: Eylem.
 (713) İstanbul: Gidolum.
 (714) Mordtmann: Çıkartmanın.
 (715) İstanbul: Dedi.
 (716) Mordtmann: Ali Paşa yerine paşalar.
 (717) İstanbul: Verovüz.
 (718) İstanbul: Leşkerini.
 (719) İstanbul: Lâğım.
 (720) İstanbul: Barışın.
 (721) Mordtmann: Deyü Temür habar geldi Temür dahi yerine Temür bu habarı işidecek.
 (722) Giese: Mecnun Dabak.
 (723) Giese: Hayın olduğu: sebebeden yerine hayıreti sebebinden.
 (724) İstanbul: Ömer ibn-i Munzur.
 (725) Upsala: Cem'i'si ekseri; Dresden: Ekseri: cem'i.
 (726) Mordtmann: Aman.
 (727) İstanbul: Şanı tarafından.
 (728) İstanbul: Mezarını.
 (729) Mordtmann: Buldurtı.
 (730) İstanbul: Sineklerini.
 (731) İstanbul: Mesarına.
 (732) İstanbul: Karşı vardı yerine karşuladı.
 (733) İstanbul: Geldi.
 (734) İstanbul: Yürüdü.
 (735) İstanbul: Çıkardı.
 (736) İstanbul: Çıkardı.
 (737) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir: Rum Elinden Serahur çıkarmak Bayazid Handan ihâs oldu.
 (738) Metinde böyle ise de "atasından" olması daha doğru görülmüyor.
 (739) İstanbul: Etmek idün.
 (740) İstanbul: Koyar idün.
 (741) İstanbul: Der idün.
 (742) İstanbul: Sözler.
 (743) İstanbul: Güc.
 (744) İstanbul: Kaç.
 (745) İstanbul: Urmağa.
 (746) İstanbul: Eyidür.
 (747) Giese: Adamlar üçdiler yerine ayırdılar.

- (748) İstanbul: Satıldılar.
 (749) Mordtmann: Dutub.
 (750) Giese: İmdengerü; Mordtmann: İmdi.
 (751) Mordtmann: Otursun.
 (752) İstanbul: Fesad.
 (753) İstanbul: Dür burada yerine bu arada.
 (754) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir: Âşık var uyma sen bu murâda. Upsala nushasında son kelime "kara-da"dır ki "gâraza"nın Türkçe söylenişidir.
 (755) İstanbul: Bileyim.
 (756) İstanbul: Sakladı.
 (757) İstanbul: Eyidi.
 (758) Mordtmann: Arasında.
 (759) İstanbul: Kendü önünde yerine kendü önüne.
 (760) İstanbul: Verdi.
 (761) İstanbul basmasında buradan manzumeye kadar olan kelimelerin yerine: Fakir bu hikâyeyi andan iltidüm.
 (762) İstanbul: Çokdı.
 (763) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir: Ki öyle zulmu görmedi hiç bir kişi. Bunun doğrusu "ki öyle zulmu hiç görmedi kişi" olmalıdır.
 (764) İstanbul: Etdüm.
 (765) İstanbul: Dedi.
 (766) İstanbul: Maslahatını.
 (767) Mordtmann: Oğlanlarından; İstanbul: Oğlanlarından.
 (768) İstanbul: Oldı.
 (769) İstanbul: Var idi.
 (770) Giese: Nüma'lüm.
 (771) Giese: Gitmege; Mordtmann: Kayd etdiler.
 (772) Upsala: Kadın idi; İstanbul: Hatundur.
 (773) Mordtmann, Dresden: Etmeye.
 (774) İstanbul: Emirüm.
 (775) İstanbul, Giese: Emirüm. Mordtmann nushasında: Emrem. Bunun ağabeg demek olduğu anlaşılıyor.

- (776) Giese: Ederin.
 (777) Giese: Gerü.
 (778) İstanbul, Mordtmann: Beglik-den.
 (779) Giese: Silsireye.
 (780) Giese: Duvcaları.
 (781) İstanbul: Rahmetine.
 (782) İstanbul, Dresden: Olan. Asıl metindeki "olar" kelimesi "olr" imlâsı ile yazılmış olduğundan "olar" diye de okunabilir. Bu takdirde de bir mânâ ifade eder.
 (783) Mordtmann: Dahı ziyâde Amâsiyye vilâyeti elinde. İmdi bu yana Rum Elinde Musayı yerine Emir Süleyman Amâsiyyeye hüküm etmeydi. Bu hod evvelden hüküm etmiş idi. Ol dahi elinde. Geldük bu taralda Musanın rey ü tedbir nedir?
 (784) İstanbul: Yine Vidini.
 (785) Berlin: Olçabohly; Mordtmann: Olçabohly.
 (786) İstanbul: Geldi.
 (787) İstanbul: Mantazır.
 (788) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir: Musanın himmeti bu kim duta cümle âlemi. Mordtmann nushasında "andı" yerine "tikri".
 (789) Upsala: Bozar.
 (790) Mordtmann, Dresden: On al-turda. İstanbul basmasında bu cümle yok. 823 yalnız Upsala nushasındadır.
 (791) İstanbul: Goldi.
 (792) İstanbul: Çare.
 (793) İstanbul: Gëgbüzo.
 (794) Giese: Geldi.
 (795) İstanbul: Tekvüre söz neyise olındı yerine tekvüre neyise söylendi.
 (796) İstanbul: Dahı etdiler yerine eyledi.
 (797) Mordtmann, Berlin, Upsala: Köyle.
 (798) Giese: Kendüye geli yürür yerine gelir imiş.
 (799) İstanbul: Mihal oğlu.
 (800) İstanbul: Dişdi.
 (801) İstanbul: Mihal dutdılar yerine Mihal Oğlını dahı.
 (802) İstanbul: Feth oldı yerine itâ'at etdi.
 (803) İstanbul: Habis.
 (804) İstanbul: Ve hem halk dahı anın gibi yerine ve hem dahı öyle.
 (805) İstanbul: Lâğım.
 (806) İstanbul: Lağımçıları.
 (807) Mordtmann: Karaman Oğlunun ol umduğı dahi kesildi yerine Karaman Oğlının ol ümidini kesdi; İstanbul: Karaman Oğlının ol ümidi kesildi.
 (808) Dresden: Kuri.
 (809) İstanbul: Harâbesine.
 (810) Giese: Kara.
 (811) Giese: Varayım.
 (812) Giese: Barışdırayım.
 (813) Mordtmann nushasından başka bütün nushalarda "gelür ise" yerine "gelür"
 (814) Mordtmann: Dokuzında.
 (815) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir: Olma hali olma şadı olma mahzun. Mordtmann ve Dresden nushalarında: Ola hali olma şadı olma mahzun.
 (816) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir: Arın görli karanlığı yeter pes.
 (817) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir: Karanlıkda kaldı hür u mağmur; Dresden nushasında: Karanlıkda kaldı nârı mecnûn.
 (818) Giese: Kabul etmeslendi.
 (819) İstanbul: Oğlını.
 (820) Mordtmann: İstanbul çıkadı. Ellaka gitmek istedi yerine Ellakdan çıkadı. Gitmek istemedi.
 (823) İstanbul: Oğlanın gönlü gözini açdı. Düvra gönlü örtüdi yerine gözlemin çıkartıdub.
 (824) İstanbul: Çardak Köyi.
 (825) İstanbul: Oğlını getürür idi yerine oğlın getürür idi.
 (826) İstanbul: Olun.
 (827) Upsala nushasında bu mısra

- şöyledir : Demünde hırsatını sen de hoş gör.
- (828) İstanbul : Üşde.
- (829) İstanbul : Vararın.
- (830) Mordtmann, Dresden, Vatikan : Gündüresin.
- (831) İstanbul : Leşkerüne varayım yerine leşkerim ile varayın.
- (832) Giese : Gündüreyim.
- (833) Mordtmann : Varmadı.
- (834) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir : Kulağın dinle ola hem anlar ile.
- (835) Bu cümle Giese basmasında vardır. İstanbul basmasında yoktur.
- (836, 837, 838, 839, 840) Bu cümleler İstanbul basmasında vardır. Giese basmasında yoktur.
- (841, 842, 843) Bu cümleler Giese basmasında vardır. İstanbul basmasında yoktur.
- (844) Giese : Cemaze hitarını; Dresden : Cemada. Giese bunun "Cemâle" veya "Canbaz" olduğu kanaatindedir (Mordtmann, Anatolien, 517 ve 518). İstanbul basmasının hışiyesinde (s. 88) "her iki nushada (yani İstanbul ve Vatikan nushalarında) Cemaze" yazılı olduğunu merhum Âli Beğ söylüyor. Fakat necin "Çam Ardi" diye düzelttiğini bildirmiyor.
- (845) Ya' - : Upsala nushasında.
- (846) İstanbul : Bırlare.
- (847) İstanbul : Eyler.
- (848) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir : Hiledür işleri hem nâr ü mokrâk.
- (849) Mordtmann nushasında bu mısra şöyledir : Tekebbür ve iduldur bil Karaman.
- (850) İstanbul : Gayet.
- (851) İstanbul : Oldı.
- (852) İstanbul : Eyidür.
- (853) Giese : Vereyün.
- (854) İstanbul : Hazretlerinden.
- (855) İstanbul : Edün; Mordtmann :

- Edesiz.
- (856) Giese : Kandıamondan.
- (857) Giese : Bakır Küresindendir yerine Ve Gerededendir.
- (858) Bu cümle yalnız İstanbul basmasındadır.
- (859) Bu kelime yalnız Mordtmann ve Dresden nushalarındadır.
- (860) İstanbul : Yine.
- (861) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir : Sonra her halını ol nice duyar.
- (862) İstanbul basmasında bu iki cümle şöyledir : Kâfir Samsun yanında Müslüman Samsunı almak kolay oldu; Upsala nushasında ise şöyledir : Kâfir Samsunı yandı. Müslüman Samsunı almaya kolay oldu.
- (863) Mordtmann : Beg var idi yerine beg idi.
- (864) İstanbul : Teslim eldi yerine verdi.
- (865) İstanbul : Hacez; Vatikan : Hacer.
- (866) Mordtmann : Dostluğumuz.
- (867) Mordtmann : Kaz; İstanbul : Tavuğun.
- (868) İstanbul : Ol eyitdi yerine Hızır Beg dahi dedi kim.
- (869) İstanbul : Duramazam.
- (870) Upsala : Yer.
- (871) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir : Benün demeye kurıldı bu nizâm.
- (872) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir : Nizâm ki âleme gâfil-i hasdur.
- (873) İstanbul : Erkam; Mordtmann, Berlin : Erkâm.
- (874) İstanbul : Samagâr.
- (875) Upsala : Okudı.
- (876) İstanbul : Geçürdi.
- (877) Mordtmann : Yöresine.
- (878) İstanbul : Yolma.
- (879) İstanbul : Yürekliçe.
- (880) Upsalada bu kelime deima : Izanık.
- (881) İstanbul : Bu.

- (882) İstanbul : Yürekliçenün.
- (883) İstanbul : Yürekliçeyile.
- (884) İstanbul : Ve oğlu Murad Han ile bile göndürdi yerine oğlu Murad Han ile bile göndürdi.
- (885) İstanbul : Yürekliçeyi.
- (886) İstanbul : Teftiş eidiler; Mordtmann, Nikolsburg : Zebt etdiler.
- (887) Mordtmann : Bara verildi.
- (888) Nikolsburg : Sofulardur.
- (889) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir : Kılar namaz eder niyaz Hakkâ.
- (890) İstanbul : Cevâbidur ki yerine cevâbi der ki.
- (891) İstanbul : Serüze.
- (892) İstanbul : Gönlürdiler.
- (893) Mordtmann : Alvâli.
- (894) İstanbul : Eyidür.
- (895) İstanbul : Ve.
- (896) İstanbul : Örine.
- (897) İstanbul : Zenki; Vatikan : Zankı.
- (898) İstanbulundur dediler yerine Giese : İstanbulun idilürler; Nikolsburg, İstanbulun idilürler; Vatikan : İstanbulun idilürler.
- (899) Nikolsburg : Anaru.
- (900) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : Birisi Gegibüzedür Herekeden anaru.
- (901) İstanbul, Nikolsburg : Darucıdar.
- (902) İstanbul : İtâat etdi yerine verdi.
- (903) İstanbul : Oldı.
- (904) Giese : Dünya sarayından yerine âlem-i tenâdan.
- (905) İstanbul : Etdüğü vaktin yerine etdi.
- (906) İstanbul : Heman.
- (907) İstanbul : Kurtılmazın.
- (908) İstanbul : Dokışur; Nikolsburg : Dokunur.
- (909) İstanbul, Nikolsburg : Valâtunu duyurmaysız yerine vetâtum duyulmaya.
- (910) Nikolsburg : Hal.
- (911) İstanbul : Etmek gerekürd yerine edelim.
- (912) İstanbul : Anadolu begler begisi birle yerine Anadolu leşkeriyle ve begler bagim ile.
- (913) İstanbul : Bolraun.
- (914) İstanbul : Çıkıla.
- (915) İstanbul : Beglerine.
- (916) İstanbul, Giese : Etmegiçün yerine edelim derler.
- (917) İstanbul, Nikolsburg : Durmaz.
- (918) Mordtmann : Ta'cil dut.
- (919) İstanbul : Begümüz.
- (920) İstanbul, Vatikan : Kürdozen.
- (921) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : Koyamazsı padişahi ki eyü ola.
- (922) İstanbul : Eyyâm.
- (923) İstanbul : Eyyâm.
- (924) Vatikan : Dürüldi; Nikolsburg : Derildi.
- (925) Giese : Etkem.
- (926) İstanbul : Ünü.
- (927) İstanbul : Belürmege; Nikolsburg : Yegmeza.
- (928) İstanbul : Her birine ye.İrie comi beglere.
- (929) İstanbul : Nice.
- (930) Mordtmann, Vatikan : Nağmayı.
- (931) Vatikan : Ävaz.
- (932) İstanbul : Nevâ ü zengile yerine nevâyi rengile.
- (933) İstanbul : Bu.
- (934) Giese : Sahra urıldı yerine sahra var oldu.
- (935) Nikolsburg : Dirpaz; İstanbul, Mordtmann : Divar.
- (936) İstanbul : Sögündür.
- (937) İstanbul : Vezirliği yerinde durdu yerine vezirliğinde oldı.
- (939) İstanbul : Rum Elinde sipahi adlu kimse yerine Rum Elinün sipahi adlu kimseresin.

- (940) İstanbul: Göz yumdı yerine
Heman.
(941) İstanbul: Etdiler.
(942) Mordtmann: Anladun.
(943) İstanbul: Söz sazına yerine
söze saza.
(944) İstanbul: Geldi.
(945) İstanbul: Başında.
(946) İstanbul: Mihaloğlu Mehmed
Beg Tokat habinden gelüb yerine Mihaloğlu
oğlun Tokat habinden getürdiler.
(947) İstanbul: Turhan.
(948) Giese: Mejdine.
(949) İstanbul: Na'ra.
(950) İstanbul: Kâğıda.
(951) İstanbul: Taveclar.
(952) İstanbul: Bilürsün.
(953) İstanbul: Kan'ı.
(954) İstanbul: Oldı.
(955) İstanbul: Ağırığı.
(956) Upsala: Elden.
(957) İstanbul: Burunundan.
(958) İstanbul: Gelmişdür; Giese:
Geçmişdür.
(959) İstanbul: Halk tanım yerine
cemi' halk.
(960) Mordtmann, Nikolsburg: İpi-
ni.
(961) İstanbul: 'Arzname.
(962) Giese: Göndürüyün.
(963) Giese: Vereyin.
(964) İstanbul basmasında, Mordt-
mann ve Berlin nusshalarında bu mısra
şöyledir: Koruldi Eyvencü Oğlu ucında.
(965) İstanbul: Durgududan.
(966) Giese: Şehre de.
(967) İstanbul: Şayed ki.
(968) İstanbul: Yikalar; Mordt-
mann: Harab edeler.
(969) Giese: Vuralar.
(970) Giese: Göcdi.
(971) İstanbul: Masalîh.
(972) İstanbul: Gördiler.
(973) Upsala: Varalum.
(974) İstanbul: Anun gibi ki dedi-
ler yerine dahi öyle.

- (975) İstanbul: Kavraya.
(976) İstanbul: Dutayın.
(977) Upsala: Cihanda.
(978) İstanbul: Edeler.
(979) Bu manzume yalnız Upsala
nusshasında vardır.
(980) İstanbul: İleteyin.
(981) Giese: Gefürdi.
(982) İstanbul: Getürdi.
(983) Mordtmann: Beşli.
(984) Upsala: Halı.
(985) İstanbul: Degül midür.
(986) Mordtmann: Bir.
(987) İstanbul: Rahat.
(988) İstanbul: Oldı.
(989) İstanbul, Nikolsburg: Kom-
lar.
(990) İstanbul: Olmuşdur.
(991) Giese: Gidereyüm.
(992) İstanbul: Temür Tay.
(993) İstanbul: Verdi.
(994) Giese: Oturayum.
(995) Giese: Güreyüm.
(996) İstanbul: Düydü.
(997) Giese: Varayum.
(998) İstanbul, Giese: Adıma. Yu-
karki şekil yalnız Upsalada.
(999) İstanbul: Bohun.
(1000) İstanbul: Cengler.
(1001) İstanbul: Oldı.
(1002) Bu cümle Giese basmasında
şöyledir: Leşker-i İstendiyar münhezim
oldı; Upsalada şöyledir: Leşker-i İsten-
diyar ahur düymedi, münhezim oldı.
(1003) Upsala: Boz doğan.
(1004) İstanbul: Sinoba.
(1005) Upsala: İndi.
(1006) İstanbul: İstedü.
(1007) İstanbul: Tarakkil etmede.
(1008) Giese: Vereyün.
(1009) Giese: Leşkerüm ile varaym.
Hizmetüne durayın yerine leşkerüne dahi
varayım ve hizmetkârın olayım.
(1010) Vatikan: Ağardur; İstanbul:
Akar su eder. Yüsin ağardur.

- (1011) Mordtmann, Nikolsburg: Ki-
şiler değışi.
(1012) İstanbul: Meşgöl oldılar ye-
rine başladılar.
(1013) İstanbul basmasında bu cüm-
le şöyledir: Hünkâr dahi rûzı oldı.
(1014) İstanbul: Bo.
(1015) Upsala: İznikde.
(1016) Giese: İslardan.
(1017) İstanbul: Etdi.
(1018) Upsala: Eksüklük.
20
(1019) Mordtmann, Nikolsburg: Ol
mefurun yerine Kâfîlerin münâfıklığı-
nan.
(1020) Mordtmann, Nikolsburg: Ol-
maz idi. Geldiler.
(1021) Upsala: Vernüğüler idi.
(1022) Upsala: Şimdiki halda.
(1023) İstanbul: Bigâne.
(1024) Giese: Meric.
(1025) Giese: Kondurdılar.
(1026) İstanbul: Delü bapı idi.
(1027) İstanbul basmasında bu cüm-
le şöyledir: Habse bıraktı.
(1028) İstanbul: Küçücük.
(1029) İstanbul: Kardağların.
(1030) İstanbul: Kardağların.
(1031) İstanbul: Etdi.
(1032) Giese: Keramanoğullarına.
(1033) Giese: İstendiyar oğullarına
yerine İstendiyarın oğullarına.
(1034) İstanbul basmasında bu mısra
şöyledir: Kime şâdi kim şandur bu
âlem.
(1035) İstanbul: Dutalar.
(1036) İstanbul ve Giese basma-
larında: Zaman kim yerine zımandur. Yu-
karki şekil Upsala nusshasındadır.
(1037) İstanbul, Giese: Kimi. Yu-
karki şekil Upsala nusshasındadır.
(1038) Bütün nusshalarda: Şâdi. Ve-
zin icabı şâd olması gerek.
(1039) İstanbul, Nikolsburg: Dedük-
lerün.
(1040) İstanbul: Sep.
(1041) Giese: Bo âl ilen; İstanbul:
Bo âl ile; Mordtmann: Bu Elden.
(1042) Giese basmasında bu cümle
şöyledir: Şol İsmiroğlu nice bir hayınlık
etse gerekdür; Berlin nusshasında da şöy-
ledir: Şol İsmiroğlu nice bir hayınlık et-
se dursa gerekdür.
(1043) İstanbul: Kaydını.
(1044) İstanbul: Manlahatımız.
(1045) İstanbul: Eydildiler.
(1046) İstanbul basmasında bu cüm-
le şöyledir: İnşallah ol anı becerür.
(1047) Mordtmann ve Nikolsburg
nusshalarında: Bu habarı plâm etdiler ve
mektubda şöyle buyurdılar kim yerine
mektub ile habâr göndürdiler kim.
(1048) Giese: Taksirlik etmen ye-
rine kâkül depremen; Mordtmann: Kâ-
hulık etmen. Yukarki şekil İstanbul ve
Nikolsburg nusshalarındadır.
(1049) İstanbul: İbîlisi.
(1050) Giese: Leşkeri.
(1051) Giese: Etmış idi.
(1052) İstanbul: Yürüdi.
(1053) İstanbul: Oldı.
(1054) Giese: Kova.
(1055) İstanbul: Hucum etdi yerine
düydü.
(1056) Mordtmann, Nikolsburg: Bâ-
ki kalan leşkeri yerine bâkice kalmışları;
Upsala: Bâki kalan yerine bâkice.
(1057) Mordtmann: Dağıda asanlı-
cağ ile.
(1058) İstanbul: İletelim.
(1059) İstanbul: Kavrada.
(1060) İstanbul: Götürdi.
(1061) İstanbul basmasında bu cüm-
le şöyledir: Hısar halkı gördiler ki boğ-
herini kırdılar, bunlar dahi hısarı teslim
etdiler.
(1062) İstanbul: Yekde.
(1063) Upsaladan başka bütün nu-
shalarda: Tavuk (= davak)
(1064) İstanbul: Yedürdi.
(1065) Derâldi.
(1066) Upsala: Hebeinde.

- (1067) İstanbul: Yazı.
 (1068) İstanbul: Otluk.
 (1069) İstanbul: Giese: Atlarına. Yukarıki şekil Mordtmann ve Upsaladadır.
 (1070) İstanbul: Aldılar.
 (1071) İstanbul: Bu eski otlukdur. Kokar yerine bir eski otluk getürdiler. Kokar. Getüre.
 (1072) İstanbul: Garar.
 (1073) İstanbul: Sakramu, kakıyu "canuma geçdi", deyü. "Bunların elinden ve bazarlıklarından aciz kaldım. Beğendiremezim. Bir kurt otluğu dahi beğenmezler. Ya bunları Osmanoğlu saklayub neyley?" "yerine kakıyu söge bazarlığımı beğenmezler" deyü. "Canuma geçdi bunların elinden. Bir kurt otluğu dahi beğenmezler. Ya bunları Osmanoğlu saklayub neder.
 (1074) İstanbul: Evvelde atlar hazır edüb dururlar idi. İttitaki var idi yerine Hazır atlar var idi. Saklamışlar idi.
 (1075) İstanbul: Heman çuvaldan çıkub at arkasına geldi. Revâne oldu yerine heman bu çuvaldan çıktı ve bindi. Kaçdılar.
 (1076) İstanbul: Yayladan.
 (1077) İstanbul: Girdiler.
 (1078) İstanbul: Hisar kapusun açdılar yerin kapuyu açdılar.
 (1079) İstanbul: Yokdur.
 (1080) Buradan sonrası Giese basmasında şöyledir: Ahmed Beg dahi Kaza Yölküde dürmadı. Vilâyetine azm etdi. Andan sonra vardı. A'cem diyarına çıkub gitti.
 (1081) İstanbul: Ve lakin yerine veli kim.
 (1082) Giese: Ederler.
 (1083) Giese: Ve Mehmed Begün.
 (1084) İstanbul: Ne aldyise yerine ne kim aldı.
 (1085) İstanbul: Mordtmann. Nikolsburg: Bir az yerine hayli zaman.
 (1086) İstanbul: Ve hem Yörgüç

- dahi hünkârün elçisiyle bile elçi gönderdi. Geldiler yerine ve hem Yörgüçün bir kulu dahi hünkârün elçisiyle bile geldiler.
 (1087) İstanbul: Çorum.
 (1088) İstanbul: Yörgüçün kâğıdım.
 (1089) İstanbul: Hünkârdan gelen elçinin habarın verdi. Hünkâr elçisi dahi geldi. Ol dahi armağanların ve mektubı verdi yerine hünkârdan gelen elçi hünkâr habarın verdi ve mektubın dahi verdiler.
 (1090) İstanbul: Kâğıdı.
 (1091) İstanbul: Yanlarındayiken yerine dahi bunlarda iken
 (1092) Giese: Ovasında.
 (1093) Giese: Yaddılar.
 (1094) İstanbul: Bunlar sordılar kim Yörgüç kanı? Niçün gelmedi yerine sormadılar kim niçün gelmedi.
 (1095) İstanbul: Galibâ.
 (1096) İstanbul: Karşı geldi yerine geldi, karşı çıktı.
 (1097) İstanbul: Durur idi.
 (1098) İstanbul: Bölük bölük gayrı yarenlerin dahi kondurub cem'isine bu n'metleri verdiler. Yemeğe, içmeğe meşgul oldılar. Çün kim gece oldu. Bunlar sarhoş olub yatmağa başladılar yerine bölük bölük bunların cem'isin kondurdılar. Gece oldu. Yemeğe, içmeğe meşgul oldılar.
 (1099) Giese basmasında bu cümle şöyledir: Ve hem adam hazırlayub dururlar idi.
 (1100) Nikolsburg nushasında bu cümle şöyledir: Birinin üzerine bir kodılar.
 (1101) Mordtmann: Kahr-ı.
 (1102) Nikolsburg: Kızıl Kocalar yerine Kızıl Kocalı kim.
 (1103) Mordtmann: Kış.
 (1104) İstanbul: Bunların işlerini bitürün yerine nice etmeliyise edün.
 (1105) İstanbul: Basak düşdi yerine evlerini basdı.

- (1106) Mordtmann: Düzlerini. Berlin: Ruslarını.
 (1107) İstanbul: Etdi.
 (1108) Giese: Hayran kaldılar yerine Hilen oldılar.
 (1109) İstanbul basmasında buradan sonrası şöyledir: Anların şerr ü şürin gösterdiler. Vilâyet rahat oldu. Anın şerr gösterildi.
 (1110) İstanbul: Kılma.
 (1111) İstanbul: Vakti.
 (1112) İstanbul: Ola.
 (1113) Nikolsburg: Hübeyl; İstanbul: Übeyd Beg.
 (1114) Nikolsburg: Göndürürler idi.
 (1115) İstanbul: Edün derler idi yerine Ederler idi. Bunların vilâyetinin içinde olurlar idi; Nikolsburg: Etdük derler idi ve anlar ki hareket ederler idi, bunlar vilâyetin içinde olurlar idi.
 (1118) İstanbul: Oldı.
 (1119) Giese: Hazine olduğu ve zahire olduğu yere yerine zahire olduğu hazineye; Nikolsburg: Zahire duran hazineye.
 (1120) Nikolsburg: Dahı.
 (1121) İstanbul: Dilerim ki; Nikolsburg: Dilerin ki.
 (1122) Nikolsburg: Benzer.
 (1123) Giese: Nice teth etdi yerine ne vech ile aldı.
 (1124) İstanbul: Vere.
 (1125) İstanbul Varayın.
 (1126) İstanbul: Getürdi.
 (1127) Nikolsburg: Eğlendi; İstanbul: Eğlenmedi.
 (1128) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir: Kendüyi hisarın sarkıdı; Nikolsburg nushasında şöyledir: İp ile kendü hisardan sarkdı.
 (1129) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir: Atların hahır etmiş idi.
 (1130) Giese: Eder ise.
 (1131) Nikolsburg: Fytin.
 (1132) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir: Belâ gelür başına sen sin ü boş. Nikolsburg nushasında ise şöyledir: Belâ gelür başına sensen puş.
 (1133) İstanbul: Oldı.
 (1134) Giese: Çökek.
 (1135) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir: Ve hiç bir vakit yok idi ki harâm adam almayaydı.
 (1136) İstanbul: Atalar.
 (1137) İstanbul: M'naarlara.
 (1138) İstanbul: Heli'atlar.
 (1139) İstanbul: Geli yüür.
 (1140) İstanbul: Ta'zimler.
 (1141) İstanbul: Etsünler.
 (1142) İstanbul: Bildürsünler.
 (1143) Giese basmasında bu cümle şöyledir: Hayli meblağlar bileşdürdi.
 (1144) İstanbul: Düşüb.
 (1145) İstanbul: Padışahlığa.
 (1146) İstanbul: Lâyik.
 (1147) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir: Memleketine Sultan Murad hükm etdi.
 (1148) Bu cümle yalnız İstanbul basmasında var.
 (1149) Giese: Nice iş işledi yerine bunun gibi işler etdi.
 (1150) İstanbul: Kışiye.
 (1151) İstanbul: İsmârlamış idi yerine ismarladı.
 (1152) İstanbul: İstese; Nikolsburg: İsteve.
 (1153) Mordtmann: İgende.
 (1154) Giese: Kaziyyesini.
 (1155) Giese: Ulağınca ona verdiler yerine ulağıncaya değin hünkâra gene teslim etdi.
 (1156) İstanbul: Kayı.
 (1157) İstanbul: Göndürdiler.
 (1158) İstanbul: Ungürüs vilâyetini; Nikolsburg: Ungürüs tarafını.
 (1159) İstanbul: Gelpesye; Nikolsburg: Yatışmeye.
 (1160) Giese: Kavl ü karar.
 (1161) İstanbul: Dedi.
 (1162) İstanbul basmasında bu cüm-

le şöyledir: *Zîrâ kim cemî' Las vilâyetini
haraca emti' kıldı.*

(1163) İstanbul: *Oldı.*

(1164) İstanbul basmasında bu mısra
şöyledir: *Bunu arkan verüb muhkem da-
yamı.*

(1165) İstanbul: *Demilen.*

(1166) İstanbul: *Eyidür.*

(1167) İstanbul: *Tez.*

(1168) İstanbul: *Dahi.*

(1169) İstanbul: *Cem' oldı yerine
geldi.*

(1170) İstanbul: *Oldı.*

(1171) İstanbul basmasında bu cüm-
le şöyledir: *Bu hisarı almağa çäre eylen.*

(1172) İstanbul basmasında bu cüm-
le şöyledir: *İsteyene verdiler.*

(1173) Giese: *Olmaz imiş.*

(1174) İstanbul: *Koyalar.*

(1175) Giese: *Gazâyı.*

(1176) Nikolsburg: *Gazâ etsem ge-
rekdür yerine Bunun gibi gazâlar edelün;
Mordtmann: Bu gazâyı edem; İstanbul:
Bu gazâyı edelüm.*

(1177) İstanbul: *Hiç.*

(1178) İstanbul: *Gidi.*

(1179) İstanbul: *Nâgâh.*

(1180) İstanbul: *Geddi.*

(1181) Giese: *Bedbahtlıklar.*

(1182) İstanbul: *Eyledi.*

(1183) İstanbul: *Balat.*

(1184) İstanbul: *Göğercinlik.*

(1185) İstanbul basmasında bu cüm-
le şöyledir: *Öylelik mikdârı yerde kon-
dılar.*

(1186) Giese: *Vidindî Sinan yerine
Vidin Sinan.*

(1187) Döge durur yerine, İstanbul:
Döğüb yürür; Mordtmann: Döge yürür.

(1188) Upsala: *Ucundandır.*

(1189) *Getirüb habar vermezsin
kim yerine Mordtmann ve Nikolsburg:
Dutub getirmezsin; İstanbul: Getürmez-
sin ki.*

(1190) *Dup âkâsına öğreşib durur
dadi yerine İstanbul: İğrandi der.*

(1191) İstanbul: *Heman bu kelâm.
dan soora yerine Heman oradan.*

(1192) İstanbul: *Aı arkasına geldi
yerine Bindi, mürdi.*

(1193) İstanbul: *Eyidür.*

(1194) İstanbul basmasında bu cüm-
le şöyledir: *Beglerbegine habar oldı kim
sancak begi gitti; akıncılar dahi gitti.*

(1195) Bu cümle yalnız İstanbul
basmasında var.

(1196) Mordtmann, Nikolsburg: *Bi-
ri birin.*

(1197) İstanbul: *Küttârun hod ek-
seri sayıa dökildi, boğuldu yerine Ekser
kâiliri suda kırıldı.*

(1198) İstanbul: *Niçün melû ve
mahzundur derler ise yerine Ya niçün
mahzun oldı.*

(1199) İstanbul: *Sürisi.*

(1200) İstanbul: *Birinde.*

(1201) İstanbul: *Cemî' heb mîlî
oldılar yerine tâbi oldı.*

(1202) İstanbul: *Ya Sultan Mur-
duo kasdı şöyle oldı kim yerine Dahi
Sultan Murad kasd etdi kim.*

(1203) İstanbul: *Bulkara.*

(1204) İstanbul: *Bildi kim.*

(1205) İstanbul: *Üzerindür.*

(1206) İstanbul: *Padişahdan.*

(1207) İstanbul: *Hünkârun.*

(1208) Giese: *Olur idi.*

(1209) İstanbul: *Verdü.*

(1210) İstanbul: *Selerinden kim ge-
licek yerine Seferindeydi, geldi.*

(1211) İstanbul: *Elçiler.*

(1212) İstanbul basmasında bu cüm-
le şöyledir: *Anda dahi nihayetsüz konuk-
luklar etdi.*

(1213) Giese: *Kendüyiçün.*

(1214) İstanbul, Nikolsburg: *Benim
câriyelerümün neshesi yerine benim câ-
riyelerime vereceğüm; Mordtmann: Câ-
riyelerümne verecek neshem.*

(1215) İstanbul: *Ol kıza.*

(1216) İstanbul basmasında buradan.

şöyle söyler: *Beg Üngürüs vilâyetine
ne çare ile vardı.*

(1217) İstanbul: *Dadı.*

(1218) İstanbul basmasında bu cüm-
le şöyledir: *Ben kultan göndür, varayın.*

(1219) İstanbul: *Geleyin.*

(1220) İstanbul basmasında bu cüm-
le şöyledir: *Yüri inadi Ali, der.*

(1221) İstanbul: *Tamam.*

(1222) İstanbul: *Vardı.*

(1223) İstanbul: *Vilâyetün begi kâ-
fir ola yerine vilâyet sultanusunun olmağa.*

(1224) Giese: *Âem.*

(1225) İstanbul: *Eyle.*

(1226) Mordtmann: *Edüb. İstanbul:
Hünkâr dahi azim leşker cem' etdi yerine
Hünkârın dahi azim leşkeri cem' oldı.*

(1227) İstanbul: *Zibine dek yerine
âibine degin.*

(1228) İstanbul: *Akındılar.*

(1229) Giese: *Ellak vilâyetine çık-
dılar yerine vilâyet-i Ellakdan çıkdılar.*

(1230) "Üngürüse girmede," kelime-
leri yalnız Mordtmann nüshasıdır. Gie-
se: *Üngürüse girmede yerine Bu taraf-
dan gidiye; İstanbul: Gittükleri vaktin.*

(1231) Giese: *Hûn.*

(1232) İstanbul: *Ne oldı.*

(1233) İstanbul: *Ol gece.*

(1234) İstanbul, Mordtmann, Nikols-
burg: *Doyum eyle yerine doyur.*

(1235) İstanbul: *Vardı.*

(1236) Giese: *Ol vilâyeti yerine Ar-
navud kenarını.*

(1237) İstanbul: *Yağı.*

(1238) İstanbul: *Bağlamış idi yerine
bağladı.*

(1239) İstanbul: *Urdılar.*

(1240) Giese basmasında bu mısra
şöyledir: *Fenâ mülkinde karar etmediler.*

(1241) İstanbul basmasında bu keli-
me çok defa "Belirgad," şeklinde geçmek-
tedir.

(1242) İstanbul: *Hisarı.*

(1243) İstanbul: *Eline.*

(1244) İstanbul: *Etdiler.*

(1245) Upsala: *Leşkeri.*

(1246) İstanbul: *Zuhura gielden
yerine olandan.*

(1247) Tarih bildiren ibare yalnız
İstanbul nüshasıdır.

(1248) İstanbul: *Olcak; Giese: Kim
oldı.*

(1249) İstanbul: *Hisarında.*

(1250) İstanbul: *Kâbeye.*

(1251) İstanbul, Mordtmann, Nikols-
burg: *Yasında.*

(1252) Mordtmann, Nikolsburg: *Gel-
miş idüm yerine geldüm.*

(1253) İstanbul: *Nige Dobru.*

(1254) Upsala: *Olmış idi.*

(1255) İstanbul, Nikolsburg: *Kılıc;
Upsala: Kısıcı.*

(1256) İstanbul: *Oldı.*

(1257) İstanbul, Nikolsburg: *Sepdi-
ler.*

(1258) İstanbul: *Araunda.*

(1259) İstanbul: *Yürür idi yerine
Yürüyemez oldı; Mordtmann, Nikolsburg:
Yürür oldı.*

(1260) Giese: *Beg kâtir.*

(1261) İstanbul: *Esir etdüm yerine
bağladum.*

(1262) İstanbul: *Verdüm.*

(1263) İstanbul: *Er.*

(1264) İstanbul: *Durharu kığırın,
ğelsün yerine Turhan Begi getürün.*

(1265) İstanbul: *Kığırdılar, geldi
yerine getürdiler.*

(1266) İstanbul: *Turhan.*

(1267) Mordtmann, Nikolsburg:
Sancakdan sancağa götürmüşler idi yeri-
ne Sancak sancak ervelden üleşdirmiş-
ler idi; İstanbul: Sancak sancak üleşdür-
diler.

(1268) Mordtmann, Nikolsburg: *Mü-
cüsler ve mağrabalarun yerine Mücüş
mağrabalar.*

(1269) Giese: *Oldı.*

(1270) *İşaret.*

(1271) İstanbul: *Etmış; Mordtmann,
Nikolsburg: Etdi.*

- (1272) İstanbul : Eyidür.
 (1273) Giese : Görür ise.
 (1274) Giese : Kac.
 (1275) İstanbul : Geldi.
 (1276) İstanbul : Düşman yüzüne.
 (1277) İstanbul : Bâri üde yerine
 yohsa.
 (1278) İstanbul : Eyitdi.
 (1279) İstanbul : Gelürem.
 (1280) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : *Bu taraftan Karamanoğlu i-gitdi kim dayısı ehl-i islâmî leşkerin sıms, gayet ferah oldi.*
 (1281) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : *Emir Dağınun yaylaya gelen Elini urdi.*
 (1282) İstanbul : Mağmun.
 (1283) İstanbul : Haramodelik.
 (1284) Giese : Gelür gidersin.
 (1285) İstanbul : Ve hem ol yerine şimdiki.
 (1286) İstanbul : Ayrık.
 (1287) İstanbul : Fesad.
 (1288) İstanbul, Mordtmann, Nikolsburg : Yayırdı.
 (1289) Mordtmann, Nikolsburg : Anarıdan.
 (1290) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : *Tâ İzladi derbendinin içinde oturdılar.*
 (1291) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : *Ol Bolı sancağının begiyidi.*
 (1292) İstanbul : Demürlü.
 (1293) İstanbul : Geçüreyin.
 (1294) Tarih bildiren cümle yalnız İstanbul basmasındadır.
 (1295) İstanbul : Makbul.
 (1296) İstanbul : İşbu.
 (1297) Upsala : Kırılun oğludur yerine kıraldur.
 (1298) Upsala : Varna üzerine yerine Edreneye.
 (1299) Giese : Niçün.
 (1300) İstanbul : Dop.
 (1301) İstanbul, Mordtmann, Nikolsburg nushalarında bu cümle şöyledir :

- Leşkeri azım cem' etdi.*
 (1302) İstanbul, Nikolsburg : Kaçdı.
 (1303) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : *Yerleri eyü degül idi.*
 (1304) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : *Bir derede idi.*
 (1305) Giese basmasında bu cümle şöyledir : *Hündkâr yanında leşker az gö-zükdi gözine.*
 (1306) İstanbul : Dutayın.
 (1307) İstanbul : Yarılı verdi yerine yol verdiler.
 (1308) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : *Gaziler gördi kâfirün begi gitdi, Allâhu ekber dediler.*
 (1309) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : *Anun dahr üzerine yürüdiler.*
 (1310) İstanbul : Şâdman oldılar yerine şâd oldı.
 (1311) İstanbul : Begi. "Azab Beg ileri vardı. Hündkârdan Durahan begi ol hinde dilek eyledi.", yerine İstanbul basmasındaki : "Azab, begi Turhan Begi hündkârdan diledi., cümlesi mânâyı bütüh değiştirmektedir. Çünkü bu şekilde, Turhan Begin azabları begi olması icap eder. Bir de "Azab Begi, Turhan Begi hündkârdan diledi., şeklinde olduğu kabul edilirse azabların ayrı bir begi olduğu mânâsı çıkar.
 (1312) İstanbul : Dilek eyledi yerine diledi.
 (1313) İstanbul : Begini.
 (1314) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : *Yigirmi dört çelebi kâfir ile bile göndürdüler.*
 (1315) İstanbul : Yine evvelki mekânına.
 (1316) Edrenede nûskın oldı yerine İstanbul : Edrenede sâkin oldı; Mordtmann : Edreneye gelüb mütemekkin oldı; Nikolsburg : Edreneye vardı, sâkin oldı.
 (1317) Berlin, Mordtmann : Tayıl.
 (1318) Nikolsburg : İlâm.
 (1319) İstanbul : Arnavuddan.
 (1320) Giese : Vereyüm.

- (1321) Giese : Habarın.
 (1322) İstanbul : Sultanum! Kendüms varmak dahrı yegdür yerine Nola sultanum. Gündürün.
 (1323) İstanbul : Suyın desdiler yerine suyun kesdiler.
 (1324) İstanbul, Mordtmann, Nikolsburg nushalarında bu cümle yerine : *Susus bunaldılar.*
 (1325) İstanbul : Getürdün.
 (1326) Mordtmann : Gele; Nikolsburg : Vara.
 (1327) İstanbul, Mordtmann, Nikolsburg nushalarında : *Mubalağa leşker ilen gelüb yerine Azım leşker cem' edüb yürüdi.*
 (1328) Giese : Banun.
 (1329) İstanbul basmasında bu cümle yerine : *Hünkâr hakikatı bildi. Allah dedi.*
 (1330) İstanbul : Sofyadan yana yerine Sofyaya.
 (1331) İstanbul : Leşkerin.
 (1332) Giese : Karaman oğlanlarından.
 (1333) Mordtmann, Nikolsburg : Cebes; Giese : Cebe.
 (1334) İstanbul : Karamanoğlundan gelenleri yerine Karamanoğlunun leşkerin.
 (1335) İstanbul : Kattı.
 (1336) İstanbul : Örne.
 (1337) İstanbul : Kayız üzenğüli yerine üzenğisi kayıız ipden.
 (1338) İstanbul : Min vechin bunları göndürdüğü yerine bunları göndürdüğüne.
 (1339) İstanbul : Yok.
 (1340) İstanbul : Bunları masharalık.
 (1341) İstanbul : Gün doğduğu vakit küllâr ile bulıydı yerine gün doğa durur iken kâfire bulıydılar.
 (1342) İstanbul : Urdı.
 (1343) İstanbul : Ay Bâr Hudâyâ ve yâ İlahî yerine Yâ Mevlâ.
 (1344) Upsala : Etdiler; İstanbul :

- Acâyib, muhkem ceng ohndı yerine eyü cengler oldı.*
 (1345) İstanbul : Değin dahrı.
 (1346) İstanbul : Yine.
 (1347) Giese : Beg yigitler.
 (1348) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : *Kâfirün nice banlatın kurdılar.*
 (1349) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : *Lök Banun oğlıyle.*
 (1350) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : *Kimin dahrı eşir etdiler.*
 (1351) İstanbul basmasında bu son iki cümle şöyledir : *Elhâs cem' banları hünkâra diri getürdiler.*
 (1352) İstanbul : Bir ulu.
 (1353) İstanbul : Niçün.
 (1354) Mordtmann : Gözükür imiş.
 (1355) Giese : Söyleyeyüm.
 (1356) Nikolsburg : Söyle.
 (1357) İstanbul : Geleni.
 (1358) Giese : Vereyüm.
 (1359) İstanbul : Haylı meblağ; Mordtmann, Nikolsburg : Çok meblağlar.
 (1360) Giese : Olun.
 (1361) İstanbul : Padişah.
 (1362) İstanbul, Mordtmann, Nikolsburg : Ol Çeh Ban yerine bu kâfir.
 (1363) İstanbul : Ur bu kâfirün boynını yerine bu kâfirün boynına urdurmağa.
 (1364) İstanbul, Mordtmann, Nikolsburg : Ol Çeh Ban yerine bu kâfir.
 (1365) İstanbul : Mürüvvetli.
 (1366) İstanbul : Padişah.
 (1367) İstanbul : Dedi.
 (1368) İstanbul : Der.
 (1369) İstanbul : Gazâsı.
 (1370) İstanbul : Fîlî; Giese : Elâ-linî.
 (1371) İstanbul, Mordtmann, Nikolsburg : Etdüm.
 (1372) Giese : Anbardan.
 (1373) Giese basmasında bu cümle şöyledir : *Anuçün cümle beyanında akıllar zâil olur.*

- (1374) İstanbul: *Ruhîrâ.*
 (1375) İstanbul: *Hayrî ilâ.*
 (1376) Giese basmasında bu cümle şöyledir: *Allah ana rahmet etsün kim bu Âl-i Osmanın menâkıbını okuyana ve dinleyene ve yazana.*
 (1377) Giese basmasında bu cümle şöyledir: *Ve anların ruhlarına duâ eyleyene.*
 (1378) İstanbul: *Hazret-i Resul yerine Muhammed Resûlullah.*
 (1379) İstanbul: *Yâ Rabb il âlemin ve yâ hayyir ün-nâsırın yerine yâ Mu'în.*
 (1380) İstanbul: *Oldı.*
 (1381) Giese: *Eyidürem.*
 (1382) İstanbul: *Sîrac.*
 (1383) Mordtmann, Nikolsburg: *Gazâyı ana yerine gazâ bu âle.*
 (1384) Nikolsburg nushasında bu misra şöyledir: *Mücâhid dedi âyât içre hufrân.*
 (1385) İstanbul basmasında bu misra şöyledir: *Âşkı, Yahya, Süleyman âşıklar*
 (1386) Giese: *Zencâr; Vatikan: Duccâr; Nikolsburg: Câzû.*
 (1387) İstanbul: *Günahı mağfiretde yerine kim anlar mağfirete.*
 (1388) Giese: *Süleyman Beg yerine Süleymanun.*
 (1389) Giese: *Alı verem.*
 (1390) İstanbul: *Der.*
 (1391) Giese: *Habar verdi.*
 (1392) İstanbul: *Begün.*
 (1393) Giese: *Beglerinden.*
 (1394) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir: *Kaideleri neyse tertiblerince türelerin etdiler.* Mordtmann nushasında şöyledir: *Erkân-ı kava'idleri neyse tertiblerince türelerini etdiler.* Nikolsburg nushasında şöyledir: *Ve emr-i erkânunca kava'idini yerine getürdi; tertiblerin ve türelerin etdiler.*
 (1395) İstanbul: *Goldiler.*
 (1396) İstanbul: *Etdi.*
 (1397) Bu cümle yalnız İstanbul bas-

masında vardır.

- (1398) Giese basmasında bu misra şöyledir: *Harc ola mülk, mal, hazineler.*
 (1399) Giese: *İman ile yerine yüz su-yile.*
 (1400) İstanbul: *Hâul.*
 (1401) Giese basmasında bu misra şöyledir: *Ell oyunda gûlün hayran etdi.*
 (1402) İstanbul: *Ki ruhlar yerine zi ruhlar; Giese: Ziruhlar.*
 (1403) Giese: *Baydak.*
 (1404) İstanbul basmasında bu bay-hke şöyledir: *Davrân-ı Sultan Melûnd.*
 (1405) Giese: *Cevher-i.*
 (1406) Giese: *Meydan-ı.*
 (1407) Nikolsburg: *Sebûkpa.*
 (1408) İstanbul: *Haramzâde.*
 (1409) İstanbul: *Âşıkî Dervîş Ahmed yerine Dervîş Ahmed Âşıkî.*
 (1410) İstanbul basmasında "ki., den sonrası şöyledir: *Zîrâ bunların ef'âlinin ve akvâlinün beyanı vasf olunmağa kabil degüldür.*
 (1411) Mordtmann: *İkinci.*
 (1412) İstanbul: *Seyre.*
 (1413) İstanbul: *Varmış idi yerine* çıktı.
 (1414) İstanbul: *Seyirden.*
 (1415) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir: *Va'den yakın geldi; tövbe et.*
 (1416) Giese: *Seyyidün.*
 (1417) İstanbul: *Habar.*
 (1418) Göstermediler.
 (1419) Nikolsburg: *İmdi.*
 (1420) İstanbul: *Saltanat.*
 (1421) İstanbul nushasında bu cümle yok. Giese basmasında "doğdı., kelimesi "doğrı., şeklinde. Fakat her halde "doğdı., olacağı için metne bu şekilde aldık.
 (1422) İstanbul: *Deyü.*
 (1423) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir: *Mentege Eline göndürdi.*
 (1424) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir: *Anadolu beglerbegisi etdi.*

- (1425) Mordtmann: *Sürdi.*
 (1426) İstanbul, Nikolsburg: *Goldi.*
 (1427) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir: *Karamanoglının haramzâde oğlanları emri kaçdılar.*
 (1428) İstanbul: *Duds.*
 (1429) Giese basmasında bu cümle şöyledir: *Kendüler durdılar.*
 (1430) Giese: *Verayım.*
 (1431) Giese: *Varayım.*
 (1432) Giese: *Deyüb ayıdır.*
 (1433) Nikolsburg: *Diğerdi.*
 (1434) İstanbul: *Ve göre.*
 (1435) İstanbul: *Üst.*
 (1436) İstanbul: *Kavradı.*
 (1437) İstanbul: *Kürkümüzi.*
 (1438) İstanbul: *Paşaya gene yal-ramak gerek yerine Paşadan olur.*
 (1439) İstanbul: *Körluka.*
 (1440) İstanbul: *Yoktur.*
 (1441) Giese: *Kabul edüb durdi.*
 (1442) İstanbul: *Anı işleyevüz yeri-ne öyle ola.*
 (1443) İstanbul: *Oldı.*
 (1444) İstanbul: *Geldi.*
 (1445) İstanbul: *Den.*
 (1446) İstanbul: *Yürütdiler.*
 (1447) Nikolsburg: *Kori yerden.*
 (1448) Giese: *Dedi.*
 (1449) İstanbul: *Senbih.*
 (1450) Giese basmasında bu cümle şöyledir: *Ve çaharşenbih gün Halil Paşayla oğlanlarını ve kethüdâlarını bile hisari beklemeye kodılar.* Nikolsburg nushasında ise şöyledir: *Ve çaharşenbih gün Halil Paşayla oğlanlarını ve kethüdâlarını bile bürci beklemeye çıkardılar.*
 (1451) İstanbul: *Kıssası ma'lûmdur yerine kazıyvesi çokdur.*
 (1452) İstanbul: *Namazın kıldılar yerine namazı kıldını.*
 (1453) İstanbul: *Etinden.*
 (1454) İstanbul: *Mülklüğe gelüb istan yerine mülkler verelim; Nikolsburg: Mült isteyen gelsünler.*
 (1455) İstanbul basmasında bu cüm-

- le şöyledir: *Bu şehri ma'mûr etdiler.*
 (1456) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir: *Padışah yine emr etdi kını-ganiden ve lakirden evlar sürdiler.*
 (1457) Nikolsburg: *Sürün.*
 (1458) Giese: *Evlerden.*
 (1459) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir: *Şehir kim ma'mûr oldu.*
 (1460) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir: *Bu verdükleri evleri muka-t'aya verdiler.*
 (1461) Giese: *Dadılar.*
 (1462) İstanbul: *Memleketümüzden.*
 (1463) İstanbul: *Gerü; Mordtmann: Geri.*
 (1464) İstanbul: *Bırağub kaçub git-di yerine kodı, kaçdı.*
 (1465) İstanbul: *Nice.*
 (1466) İstanbul: *Birine.*
 (1467) Giese: *Budur kim etmeye yerine degüldür.*
 (1468) Giese: *Verdüm.*
 (1469) Giese: *Kim mülkleri ola yerine mülkiyete tasarruf etdiler.*
 (1470) İstanbul: *Yine.*
 (1471) İstanbul: *Eski.*
 (1472) İstanbul: *Vaz geçe.*
 (1473) İstanbul: *Ola.*
 (1474) İstanbul: *Yine.*
 (1475) İstanbul: *Yapmaktan çekile-ler yerine yapmayalar.*
 (1476) İstanbul: *Mahtî.*
 (1477) Giese: *Bu.*
 (1478) İstanbul: *Bimârhâne.*
 (1479) Giese: *Ardında.*
 (1480) Nikolsburg: *Küçük.*
 (1481) İstanbul: *Ebâ Eyyüb.*
 (1482) İstanbul: *Cum'a mescidî.*
 (1483) İstanbul: *Orta yerde.*
 (1484) İstanbul: *Kubbe ve mevce.*
 (1485) İstanbul: *Şer'i beyanlar yerine şer' yapanlar.*
 (1486) İstanbul: *İnsanlar.*
 (1487) Mordtmann: *Eder.*
 (1488) Mordtmann, Nikolsburg: *Kimse.*

- (1489) Mordtmann, Nikolsburg: *Bu halk.*
 (1490) Nikolsburg: *Bu handa yerine cihanda*
 (1491) Nikolsburg nushasında bu mısra şöyledir: *Şunun kim kâtic ola bil veziri.*
 (1492) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir: *Ve bu şindiki mukata'anun olmasına sebeb Rum, Mehmed Paşa olmuştur.*
 (1493) İstanbul: *İnü.*
 (1494) Giese: *Firenün.*
 (1495) İstanbul: *İnü.* kâtilerinden yerine *İnüden.*
 (1496) İstanbul: *Zahmat çekerler yerine vech ile incinir.*
 (1497) İstanbul: *İnü.*
 (1498) İstanbul: *Kaçırlar.*
 (1499) İstanbul: *İnü.*
 (1500) Upsala, Nikolsburg: *Varur* ise yerine varsa.
 (1501) İstanbul: *Gördükleri adam olur ise bir sehel neşne verürler; bitürürler. Esiri geri vermezler yerine bildükleri kişi ise biraz nesneşin alurlar. Yine verürler.*
 (1502) Giese: *Yüz vermezler.*
 (1503) İstanbul: *İnü.*
 (1504) İstanbul: *Kavandur.*
 (1505) İstanbul, Mordtmann, Nikolsburg: *Mevlânâ.*
 (1506) İstanbul, Mordtmann, Nikolsburg: *İngallah Hak Ta'âlâ kolay getüre yerine Allah onara.*
 (1507) İstanbul: *Gitdüğü gibi yerine gitdi.*
 (1508) İstanbul, Mordtmann, Nikolsburg: *Getürdi.*
 (1509) İstanbul: *Toz.*
 (1510) İstanbul: *Habar oyle yerine var, de ki.*
 (1511) İstanbul: *Yarar gemiler yerine eyü kadrğa.*
 (1512) İstanbul: *İnü.*
 (1513) İstanbul: *Limanına.*

- (1514) İstanbul: *Varur.*
 (1515) Giese: *Tarata.*
 (1516) Giese: *Varmayınca.*
 (1517) Giese: *İngallah.*
 (1518) İstanbul: *Der.*
 (1519) İstanbul, Mordtmann, Nikolsburg: *Sığındı.*
 (1520) İstanbul: *İnü.*
 (1521) İstanbul: *Limanına.*
 (1522) Giese: *Kâtiler.*
 (1523) Giese: *Beni.*
 (1524) Giese: *Diler.*
 (1525) İstanbul, Mordtmann, Nikolsburg: *Eyü.*
 (1526) İstanbul, Mordtmann, Nikolsburg: *Ve eyü tınar verdi yerine ler etdi.*
 (1527) Mordtmann, Nikolsburg: *Yerinde kalanlarını yerine oturanın yerinde; İstanbul: oturağın.*
 (1528) İstanbul: *Etdiler.*
 (1529) İstanbul: *Liman.*
 (1530) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir: *Ve cemî İnü.* vilâyeti feth olındı.
 (1531) İstanbul: *Elinden.*
 (1532) İstanbul: *İnü.*
 (1533) Giese: *Menâkıbın bu yerine menâkıbını.*
 (1534) İstanbul: *Vermişdi.*
 (1535) İstanbul: *Nikbol.*
 (1536) İstanbul: *Yine.*
 (1537) Mordtmann, Nikolsburg: *Dilerin; İstanbul: İsterin.*
 (1538) Giese basmasında bu cümle şöyledir: *Fırsatunuzdur. Her ne vech ile gelür isenüz gelün.*
 (1539) İstanbul: *Öldi.*
 (1540) Giese: *Tekvür.*
 (1541) İstanbul, Mordtmann, Nikolsburg: *Ahmak.*
 (1542) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir: *İstanbul neyledüğün görmemiş mi?*
 (1543) İstanbul, Mordtmann, Nikolsburg: *Kondı.*

- (1544) İstanbul: *Yedinci.*
 (1545) İstanbul: *Gün.*
 (1546) Nikolsburg: *Etmedüklerin masâlihine yerine etmedüklerinin masâlihine.*
 (1547) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir: *Döndiler andan.*
 (1548) Giese: *Varıcak.*
 (1549) Upsala: *Dağra.*
 (1550) İstanbul: *Dağ hisarı feth olındı yerine dağ hisarını feth etdiler.*
 (1551) İstanbul: *Urdı.*
 (1552) İstanbul: *İzvrçakdan.*
 (1553) İstanbul, Nikolsburg: *Yerde.*
 (1554) İstanbul: *Eyledi.*
 (1555) Bu beyit yalnız Nikolsburg nushasında vardır.
 (1556) Giese: *Kondı.*
 (1557) İstanbul: *Yüridi.*
 (1558) İstanbul: *Ve delü yerine vıdalu.*
 (1559) İstanbul, Mordtmann, Nikolsburg: *Vardı.*
 (1560) Giese: *Tuna suyun yerine Tunayı.*
 (1561) Giese: *Geçeyüm.*
 (1562) Giese: *Oturayum.*
 (1563) Giese basmasında bu cümle şöyledir: *Eğer Belgrad feth olınacak olur ise bize çift sürmek lâzım gelür.*
 (1564) Giese basmasında bu cümle şöyledir: *Zirâ gayrı yerde düşmanımız kalmadı.*
 (1565) Giese basmasında bu cümle şöyledir: *Hileler etdiler Belgradın alınmamasına.*
 (1566) Giese basmasında bu son cümle yerine: *Elhâsıl-ı kolâm beglerin ikdâmı olmıadı.*
 (1567) İstanbul: *Mubalağa kütlâr leşkeri yerine kâfirün askeri.*
 (1568) İstanbul: *Atdurtı durur iken yerine cengin edo duruyor iken.*
 (1569) İstanbul: *Ceng ederler idi yerine cenge başladı.*
 (1570) İstanbul: *Gerekdür.*
 (1571) İstanbul: *Yıce.*
 (1572) İstanbul: *Ne.*
 (1573) Giese: *Harb.*
 (1574) Giese: *Sebeb oldı yerine zâhir olındı.*
 (1575) İstanbul: *Buluşub; Nikolsburg: Dutuşub.*
 (1576) İstanbul, Nikolsburg: *Kimi.*
 (1577) İstanbul: *Bilinmez.*
 (1578) Giese: *Oğullarını.*
 (1579) Giese: *Eyledi kim yerine etdi.*
 (1580) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir: *Bunlar hep Edreneye geldiler; Mordtmann ve Nikolsburg nushalarında ise şöyledir: Bunların cem'i Edreneye geldiler.*
 (1581) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir: *Ve bir nice günlük yollar oldı kimi düğüne geldiler; Mordtmann nushasında cümle şöyledir: Ve bir nice günlük yollar leşker oldı kim düğüne geldiler idi; Nikolsburg nushasında ise şöyledir: Ve bir nice günlük yollar leşker düğüne geldiler.*
 (1582) İstanbul: *Otakların ve haymaların yerine haymaların ve çadırların.*
 (1583) Giese: *Ülemâ-yı vilâyet.*
 (1584) Giese: *Devlet tahtında yerine serir-i saltanata.*
 (1585) İstanbul: *Tarhtında.*
 (1586) İstanbul: *Sol taraftında.*
 (1587) İstanbul: *Tosyavı.*
 (1588) İstanbul: *Oturmuş idi.*
 (1589) İstanbul: *Kadim-i.*
 (1590) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir: *İlim sohbeti tamam oldı.*
 (1591) Giese: *Nîmetler yenildi yerine iltar olındı.*
 (1592) İstanbul: *Yine.*
 (1593) Giese: *Âletlerin.*
 (1594) İstanbul: *Yerine getürdiler.*
 (1595) Giese: *Ümerâ-yı vilâyet.*
 (1596) İstanbul: *Ki ne.*
 (1597) İstanbul: *Etdi.*
 (1598) Giese basmasında bu cümle

şöyledir: *Gözet kim bir nice mübâhman-
lar acatım kâfirler kullandılar.*

(1599) İstanbul: *Der.*

(1600) Mordtmann: *Azâkşunlar;*
Nikolsburg: *Azâkşunlar.*

(1601) İstanbul, Mordtmann, Ni-
kolsburg: *Bu.*

(1602) İstanbul: *Etdi;* Mordtmann:
Dayıb.

(1603) İstanbul: *Vardığı gibi yerine
anı.*

(1604) İstanbul başmasında bu cüm-
le şöyledir: *Ve her hisara kim vardı, Al-
lahın avmıyla feth etti.*

(1605) İstanbul: *Mütevccih oldu*
yerine *tevaccüh etti.*

(1606) İstanbul: *Vakıt.*

(1607) İstanbul: *Göricayı.*

(1608) İstanbul: *Bıraçayı.*

(1609) Giese: *Yellü Yörede.*

(1610) İstanbul: *Geçdi, geliyür.*

(1611) İstanbul: *Beğlerine.*

(1612) İstanbul: *Polmyaya;* Mordt-
mann: *Polvaya;* Nikolsburg: *Begeboluya.*

(1613) İstanbul: *İlerü varalar yer-
ne çıkardılar tâ;* Mordtmann: *çıkalar tâ;*
Nikolsburg: *Çıkdı tâ.*

(1614) İstanbul: *Kanğı.*

(1615) İstanbul: *Taraldan.*

(1616) İstanbul: *Gelür.*

(1617) Giese: *Göçeydi.*

(1618) İstanbul: *İdi.*

(1619) İstanbul: *Tekbir getürüb ye-
rine Allâhu Ekber dediler.*

(1620) İstanbul, Nikolsburg: *Savaş-
mak;* Mordtmann: *savaşmak mecâli.*

(1621) İstanbul: *Basıldı.*

(1622) İstanbul başmasında bu cüm-
le şöyledir: *Kâfirün sinduğı habarın ge-
türdi.*

(1623) İstanbul: *Zamana değin yer-
ne zamanda kim.*

(1624) Giese: *Hakkı.*

(1625) İstanbul, Mordtmann, Ni-
kolsburg: *İki.*

(1626) İstanbul: *Otur ikişer yerine
otur.*

(1627) İstanbul: *Otur iki yerine a-
tur.*

(1628) Mordtmann, Nikolsburg:
Vardiler idi yerine vardiler; İstanbul:
vardi padişah.

(1629) İstanbul: *Bezli.*

(1630) Upsala: *Savri.*

(1631) Giese: *Feth olındı.*

(1632) Upsala: *Vilâyetlerinin.*

(1633) İstanbul: *Vine.*

(1634) İstanbul: *Hisardan;* Mordt-
mann: *Hisarlardan;* Nikolsburg: *Hisarın.*

(1635) İstanbul: *İçerli.*

(1636) Giese: *Hisarlarını.*

(1637) İstanbul: *İc yûde yerine
içerü.*

(1638) Giese: *Tesceğ.*

(1639) İstanbul: *Ve ol körtez.*

(1640) İstanbul: *Girmiş.*

(1641) İstanbul: *Oturmuş.*

(1642) İstanbul: *Müslümanları.*

(1643) İstanbul: *Müteebbih.*

(1644) İstanbul, Mordtmann, Ni-
kolsburg: *Kendü.*

(1645) Mordtmann, Nikolsburg nus-
halarında bu cümle şöyledir: *Gemilere
koyıldılar;* Giese başmasında ise şöyledir:
Koyılmağa bağladılar.

(1646) İstanbul: *Beş altı yüz yerine
bir kaç bin;* Nikolsburg: *bir kaç yüz;*
Mordtmann: *Bir iki kac yüz.*

(1647) İstanbul, Mordtmann, Nikols-
burg: *Konub oturdı yerine durdı.*

(1648) İstanbul, Vatikan: *Mesnev-
riye.*

(1649) İstanbul, Vatikan: *Lüvenden*
(İstanbul başmasında İstanbul ve Vati-
kan nushalarında bu imlâ ile yazıldığı
152 nci sayfanın birinci haşiyesinde zik-
redilmekle beraber metne "*Levindar,*" di-
ye alınmıştır).

(1650) İstanbul: *Moraya.*

(1651) Giese: *Karlı.*

(1652) Giese: *Feth olınan.*

Tevârih-i Âli-i Osman

(1653) Mordtmann: *Çün kim.*

(1654) İstanbul: *İsmâika.*

(1655) İstanbul: *Hâkim olmuş ye-
rine hüküm eder.*

(1656) İstanbul: *Hâhar.*

(1657) İstanbul: *Bozdılar.*

(1658) İstanbul: *Okutdılar.*

(1659) İstanbul: *Girdi.*

(1660) İstanbul: *Bu.*

(1661) Mordtmann, Nikolsburg: *Çü.*

(1662) Giese: *Feth olındı.*

(1663) İstanbul: *Bumın.*

(1664) İstanbul: *Tekdirinde.*

(1665) İstanbul: *Ol hisarı dahi me-
ğer sultanım feth ede. Tekdir-i ilâhîde
böyle muvâfık olmuş ola yerine bu feth
olmak sultanım elinden ola.*

(1666) İstanbul: *Girdi.*

(1667) İstanbul: *Girdi.*

(1668) İstanbul: *Bolıya geldi yerine
Anasırının üzerine düğdi.*

(1669) İstanbul: *Vardı.*

(1670) İstanbul: *Simoba.*

(1671) Mordtmann, Nikolsburg:
Gelmış.

(1672) İstanbul: *Kişiler.*

(1673) İstanbul: *Limanma.*

(1674) İstanbul, Nikolsburg: *Hısa-
run.*

(1675) İstanbul: *Hisar kâfirlerine
yerine yamandığı kâfirlere.*

(1676) Mordtmann: *Müft.*

(1677) İstanbul: *Mu'teber.*

(1678) İstanbul: *İhikan.*

(1679) İstanbul: *Okındı.*

(1680) İstanbul: *Zahmâta.*

(1681) Giese: *Sultan Mehmed Han
Gazi elinden yerine ve hem bu fetihler
Sultan Mehmed Han Gazi elindedür.*

(1682) Giese: *Anarın.*

(1683) Giese: *Kar.*

(1684) Giese: *Maksudlarım;* Mordt-
mann, Nikolsburg: *Niyyetlerim.*

(1685) İstanbul: *Umarım.*

(1686) İstanbul: *Ki.*

(1687) İstanbul: *Müyesser.*

(1688) İstanbul: *Eylaya.*

(1689) İstanbul başmasında bu cüm-
le şöyledir: *Biri bu kim göl İstendiyar-
gılı denilen Kudsamondur.*

(1690) İstanbul başmasında bu cüm-
le şöyledir: *Dâyıma bınlar benim ha-
yalımdan çıkmaz.*

(1691) İstanbul: *Gürefüm.*

(1692) İstanbul: *Girdi.*

(1693) İstanbul başmasında bu cüm-
le şöyledir: *Borsaya teveccüh etti.*

(1694) İstanbul: *Göndürdiler.*

(1695) İstanbul: *Göndürüz.*

(1696) İstanbul: *Olur ise.*

(1697) İstanbul: *Veresin.*

(1698) İstanbul: *Edesin.*

(1699) İstanbul: *Gesisin.*

(1700) İstanbul: *Edesin.*

(1701) Giese: *Hatrum.*

(1702) İstanbul: *Bir kâğıd.*

(1703) İstanbul, Mordtmann, Ni-
kolsburg: *Getürdi.*

(1704) İstanbul: *Ve askeriyile ol a-
radao İsmail Bege bir kul göndürdiler
kim yerine leşker ile İsmail Bege göm-
dürdiler. Tekrar kul göndürdiler ki.*

(1705) İstanbul: *Anablar.*

(1706) Upsala: *Leşkerinü.*

(1707) İstanbul: *Dedikleri gibi ye-
rine an;* Mordtmann: *an dahi.*

(1708) İstanbul: *Etmış idi yerine
etdi.*

(1709) İstanbul: *Buyordukları Ha-
nun üzerine yerine koydı.*

(1710) Giese: *Göndürmüşler idi.*

(1711) İstanbul: *Taraldan.*

(1712) İstanbul: *Tedbir hile yerine
hile tedbir.*

(1713) İstanbul başmasında bu misra
şöyledir: *Ya'ni kim mülk ede, dâta âfe-
mi.*

(1714) İstanbul: *Sanur.*

(1715) Giese: *Çeliceğ.*

(1716) İstanbul: *Nezdin.*

(1717) İstanbul: *Utudılar.*

(1718) Giese: *Qüesna.*

- (1719) Giese : Kodr.
 (1720) İstanbul : Edüb durur
 (1721) İstanbul : Vech ile yerine
 "Söze"
 (1722) Giese : Dutıcak.
 (1723) İstanbul : Potudu; Mordt-
 mann, Nikolsburg : Yortdı.
 (1724) İstanbul : Kızıl Ahmed'e ye-
 rine Kardasuna.
 (1725) İstanbul : Girdi.
 (1726) Giese : Geldi.
 (1727) İstanbul basmasında bu cüm-
 le şöyledir : İsmail Begi okutdı kapu ü-
 zerine.
 (1728) İstanbul : Yine.
 (1729) İstanbul : Mülkinde ve tı-
 marında yerine mülkine ve tımarına
 (1730) İstanbul : Etdiler.
 (1731) İstanbul : Da.
 (1732) İstanbul : Ne kadar.
 (1733) İstanbul : Nizâ.
 (1734) İstanbul : Edesin.
 (1735) İstanbul basmasında bu cüm-
 le şöyledir : Elhâsıl Mahmud Paşa inan-
 dırdı İsmail Begi gereği gibi.
 (1736) İstanbul basmasında bu cüm-
 le şöyledir : Ve hem kendünün haslarını
 ne kadar mal hâsıl olur ise onı dahi zi-
 yâde tımar verdiler.
 (1737) İstanbul basmasında bu cüm-
 le şöyledir : Ve hem kendünün hatırı ne
 yerde diler ise anı vereler.
 (1738) Mordtmann : Kondı (İstan-
 bul basmasında "İsmail Begi hisardan çık-
 dı", cümlesinden önce "Sinobı hümkâr tes-
 lim etdi, cümlesi var. Fakat bu cümle-
 nim fazla olduğu belli).
 (1739) İstanbul : Kargu vardı.
 (1740) Giese : İstedı.
 (1741) İstanbul : Evına.
 (1742) İstanbul : Hündkâr ile yerine
 sefere
 (1743) İstanbul : Ayagını
 (1744) İstanbul : Ve cemî vilâye-
 tün leşkeri cemî olındı Kızıl Ahmed'e
 koşdılar yerine Ve vilâyetün leşkeri Kızıl

- zıl Ahmed yanına cemî oldu. Zira ona
 koşdılar.
 (1745) İstanbul : Kendü sancağıyla
 yerine anın ile.
 (1746) Nikolsburg : Koyurun.
 (1747) İstanbul : Dilemiş idi yerine
 diledi.
 (1748) İstanbul : Veczü idî yerine
 verdi.
 (1749) İstanbul : Olmuş idi yerine
 oldu.
 (1750) İstanbul : Gelüb durur idi
 yerine gelmiş idi.
 (1751) İstanbul : Ol vakıt kim yer-
 ne hemandem ki.
 (1752) İstanbul : Tarafına.
 (1753) İstanbul : Habar.
 (1754) İstanbul : Dedi.
 (1755) Giese : Düşer; İstanbul : lâ-
 yık.
 (1756) İstanbul : Husûâ.
 (1757) İstanbul : Oturı yürür yerine
 var.
 (1758) Tarih cümlesi yalnız İstan-
 bul nushasında var.
 (1759) Giese : Ho.
 (1760) İstanbul : Hisarına.
 (1761) İstanbul : Hisarına.
 (1762) İstanbul : Nâgâh.
 (1763) İstanbul : Kavranmış.
 (1764) Giese : Hisarına.
 (1765) Giese : Teslim eylemiş.
 (1766) İstanbul : Sürdi.
 (1767) İstanbul : Hisarınun.
 (1768) İstanbul : Dedi.
 (1769) Giese : Acâyib.
 (1770) İstanbul : Vardılar.
 (1771) İstanbul : Buldılar.
 (1772) İstanbul : İşler.
 (1773) İstanbul : Etdiler.
 (1774) İstanbul : Azab tayfası.
 (1775) Giese : Begayet.
 (1776) Vatikan : Kabahat.
 (1777) İstanbul : Vatikan : Etdiler.
 (1778) İstanbul : Kişileri.
 (1779) İstanbul : Vardılar.

- (1780) İstanbul : Etdiler.
 (1781) İstanbul : Olmadıydı yerine
 olmaz idi.
 (1782) Giese : Mühtel.
 (1783) Giese : Hallar.
 (1784) Giese : Vâkı olındı.
 (1785) Giese : Bir nice yerine haylı.
 (1786) Giese : Zaman.
 (1787) İstanbul basmasında bu misra
 şöyledir : Bir insan her ne eder hayr eğer
 ser.
 (1788) İstanbul : Yıllar.
 (1789) Giese : Ne suret ile.
 (1790) Giese : Ne vech ile.
 (1791) İstanbul basmasında bu cüm-
 le şöyledir : Sultan Mehmed Hana elçi
 gönderdi.
 (1792) İstanbul basmasında bu cüm-
 le şöyledir : Bulğâr Darğ yanına kim var-
 dılar, anda buluşdılar.
 (1793) İstanbul : Saru.
 (1794) İstanbul basmasında bu cüm-
 le şöyledir : Kürd Şeyh Hasan baba e-
 dindi.
 (1795) Giese : Piyade olub.
 (1796) İstanbul basmasında bu cüm-
 le şöyledir : Bu Turabuzuna bunca zah-
 mat nedendür dedi.
 (1797) Giese : Yalan olur yerine lâ-
 yık olmaz.
 (1798) İstanbul : Mute'allikdür.
 (1799) İstanbul : Kâtirlerini.
 (1800) İstanbul : Varayın.
 (1801) Giese : Evâm getüreyin ye-
 rine evâmı devşürüb hazır edeyüm.
 (1802) İstanbul : Gidem.
 (1803) Giese : Çıkdı.
 (1804) Giese : Kızıl Ahmed'e.
 (1805) İstanbul : Kaldı.
 (1806) Bu cümlemin sonradan kita-
 ba eklenmiş olması icap eder.
 (1807) İstanbul : Cümle vilâyet.
 (1808) İstanbul : Ohtak.
 (1809) İstanbul basmasında bu baş-
 lık şöyledir : Anı beyân eder kim Sultan
 Mehmed Gazi ol şerhlerde geldi, heyledi.

- (1810) İstanbul basmasında bu cüm-
 le şöyledir : Her vilâyet kim geçdiler, ol
 vilâyeti helâk etdiler.
 (1811) Giese : Ve nice müsülmanla-
 run başını kesdi. Dahi üngürüsün kıra-
 lına göndürdi yerine ve bir nice müsül-
 manlar başıyla bile üngürüsün kırahma
 göndürdiler.
 (1812) İstanbul : Ol me'f'un kâtirün
 bunun gibi hileleri vardır yerine bu me-
 'un kâfirün ehl-i islâma bunun gibi hi-
 lesini.
 (1813) Giese : Bir nice zaman yerine
 biraz kim.
 (1814) Giese : Dahi hareket etme-
 diler.
 (1815) İstanbul : Kâtirün yarısı kur-
 tılmadı yerine kâtirden azı kurtıldı.
 (1816) İstanbul : Kim oldu.
 (1817) İstanbul : Anlar kim vilâye-
 tün sipahi kâtiriydi yerine hemandem
 vilâyetün begleri ve bîpahileri.
 (1818) İstanbul basmasında bu cüm-
 le şöyledir : Cemî bu gelen kâfir begle-
 rin buna teslim etdi.
 (1819) İstanbul : Gelicek sonra nice
 gazâyâ ikdam eyledi yerine Geldi, Edre-
 neye geldi. Neyledi.
 (1820) Giese : Asker-i mansûra.
 (1821) Upsala : Verdi.
 (1822) İstanbul : Gemileri müheyysâ
 olındı yerine gemiler hazır oldu.
 (1823) İstanbul : Kurdılar.
 (1824) İstanbul : Oldı.
 (1825) Giese : İşde.
 (1826) İstanbul basmasında bu cüm-
 le şöyledir : Varun, tektürî bana getürün
 dedi.
 (1827) Giese basmasında bu cümle
 şöyledir : Mahmud, tekvürî hazır etdi.
 (1828) Giese basmasında bu cümle
 şöyledir : Padişahun tahtı ayâğın öpdı.
 (1829) İstanbul basmasında padişah-
 ın emri şu şekilde : Var bu hisarın
 malını zabt et. Ve cemî halkını ve sipa-
 hisini ve çiftçisini ve köylüsünü ve her

*Kışın ne kadar rûkâd ve gayr-ı rûkâd
var ise defter eyle, râbî el.*

(1830) İstanbul: Çadırına geldi ye-
rine vardı.

(1831) İstanbul basmasında padişah
şöhreri şöyledir: *Ve haraca mustî ol-
muş. Yahud ömrüne vardımı.*

(1832) Giese: *Aşker-i islâm.*

(1833) İstanbul: *Dayıl.*

(1834) İstanbul: *Bosna kralı.*

(1835) Giese: *Girdi; İstanbul: Gir-
miş idi.*

(1836) İstanbul: *Kıl.*

(1837) Giese: *Kâfir.*

(1838) Giese: *Dedâsinen.*

(1839) İstanbul: *Kuliyam ve hem
nâkeriyem.*

(1840) İstanbul: *Deñi.*

(1841) İstanbul: *Kırala.*

(1842) İstanbul: *Habar.*

(1843) İstanbul basmasında bu cüm-
le şöyledir: *Bu gelen Türklerin büyük-
leridir.*

(1844) İstanbul: *Nice.*

(1845) İstanbul: *Der.*

(1846) İstanbul: *Derün.*

(1847) İstanbul: *Kabul edün yerine
Dufun.*

(1848) İstanbul: *Bu kâtir yerine ol
kiş.*

(1849) İstanbul: *Der.*

(1850) İstanbul: *Ahd ü peymanına.*

(1851) Giese: *Darb-ı dest.*

(1852) Mordtmann, Nikolsburg:
Varmekden; Giese: Varmeden.

(1853) İstanbul: *Eyitdi.*

(1854) İstanbul: *Koca.*

(1855) İstanbul: *Yağlı.*

(1856) İstanbul basmasında bu cüm-
le şöyledir: *Padişah ülemâya arz etti
kim bunların kam ve malları helâl mi-
dür, yoksa degül midir dedi.*

(1857) İstanbul basmasında bu cüm-
le şöyledir: *Ve hem kralı ol kendü kılı-
cıyken çatdı.*

(1858) İstanbul: *Gördiler.*

(1859) İstanbul basmasında bu cüm-
le şöyledir: *Akıncılar dahi kıyât dayın
oldı.*

(1860) İstanbul: *Ağal.*

(1861) Giese: *Yayınca.*

(1862) Giese: *Kııcık.*

(1863) Bu cümle yalnız İstanbul bas-
masında var.

(1864) Giese: *Erdiyise yerine erdi
dahi.*

(1865) Giese: *Ne devranlar yerine
niçe devran.*

(1866) Kuyruklu yıldızlar hakkında
ki son iki cümle yalnız İstanbul basma-
sında var.

(1867) İstanbul: *Kaç.*

(1868) İstanbul: *Neyledi.*

(1869) Upsala: *Yıkılab.*

(1870) İstanbul basmasında bu mis-
ra şöyledir: *Ki akla ibret olub ola espene.*

(1871) İstanbul: *Oğluna idi.*

(1872) İstanbul: *Yerice.*

(1873) Nikolsburg: *Ola.*

(1874) İstanbul: *Yerde.*

(1875) İstanbul, Mordtmann, Nikols-
burg: *Konuş idi.*

(1876) İstanbul basmasında bu cüm-
le yerine: *Kim o Siliktedir.*

(1877) Giese: *Karacın oğlanlarını.*

(1878) İstanbul: *Oturur idi yerine
oturdu.*

(1879) İstanbul: *Oğlı.*

(1880) İstanbul basmasında bu cüm-
le şöyledir: *Benün vilâyetimden kar-
daylarım kaçur.*

(1881) İstanbul: *Yürüdi.*

(1882) İstanbul basmasında bu cüm-
le yerine: *Aldı. Karaman vilâyetine ge-
tirdi. Kardeşiyile buluşdı.*

(1883) İstanbul: *Etdi.*

(1884) İstanbul basmasında bu ke-
lime yok.

(1885) İstanbul basmasında bu cüm-
le şöyledir: *Pir Ahmed Elden çokdı.*

(1886) İstanbul: *Eteğin şunıyır içi
yerine Eteğine yapıldı.*

(1887) İstanbul, Giese: *Kaçdı.*

(1888) Giese: *Karaman vilâyetine
yerine Karamanoğlının vilâyetine.*

(1889) Mordtmann, Nikolsburg:
Bedbahtlıklar; Giese: Haramendahlıklar.

(1890) İstanbul: *Benüm üzerine
gelmeğe yerine bunda gelmekliğe.*

(1891) Giese: *Vereyüm.*

(1892) Giese: *Der.*

(1893) Giese: *Suyı.*

(1894) Mordtmann, Nikolsburg nus-
halarında bu cümle şöyledir: *Berünizi bi-
ze verğil.*

(1895) İstanbul basmasında bu cüm-
le şöyledir: *Habar neyise dedi.*

(1896) İstanbul: *Hisara kendü.*

(1897) İstanbul: *Kayseriyyeyi ve
vilâyetin askerini yerine Kayseri vilâyeti-
nün لشکری.*

(1898) İstanbul basmasında bu cüm-
le şöyledir: *Ve bir oğlını ve avratını Si-
lilkede kodılar, gittiler.*

(1899) Mordtmann, Nikolsburg: *Ta-
mam başka yerine dahi kim.*

(1900) İstanbul basmasında bu cüm-
le şöyledir: *Bir dürüllüce kılınmağa baş-
ladı.*

(1901) İstanbul basmasında bu cüm-
le şöyledir: *Ve orda Ilgın Bazarı kim
yanında Tanrıdan hamam vardır, anı
lunkârdan diledi.*

(1902) İstanbul basmasında bu mis-
ra şöyledir: *Hakun hod ahdına vardır
karemler.*

(1903) İstanbul: *Demoz.*

(1904) İstanbul: *Değül bil yerine
değüldür.*

(1905) İstanbul: *Durgud.*

(1906) İstanbul: *Eli ırmağa başla-
dılar yerine vardı.*

(1907) İstanbul: *Yapdı.*

(1908) İstanbul: *Ortasına.*

(1909) İstanbul: *Etrafın kâhirlere
yerine etrafında.*

(1910) Upsala: *Dündüğü vakit.*

(1911) Giese: *Pinepoşne.*

(1912) İstanbul: *Karamanda.*

(1913) Giese: *Ahmed kim.*

(1914) Giese: *Geldükde.*

(1915) İstanbul: *Hiç vecchen.*

(1916) İstanbul: *Durkadıroğlı.*

(1917) İstanbul: *Dahi bu ahıdda bi-
leymiş yerine ile öyle imiş.*

(1918) İstanbul: *Şenî.*

(1919) İstanbul: *Hisarı.*

(1920) İstanbul, Mordtmann, Nikols-
burg: *Etmek.*

(1921) İstanbul: *Lâzım.*

(1922) İstanbul, Vatikan: *Köveleği.*

(1923) İstanbul: *Eyitdi.*

(1924) İstanbul: *Durgudoğlunun.*

(1925) İstanbul: *Durgud.*

(1926) İstanbul: *Çıkmışlar.*

(1927) İstanbul, Vatikan: *Tarsus.*

(1928) Mordtmann, Nikolsburg: *Yü-
zine.*

(1929) İstanbul: *Emir.*

(1930) Giese: *Oğlını bile sürdi kim
ol Emir Ali Çelebi oğlu Ahmed Çelebi-
dür yerine oğlanlarını bile sürdi. Adına
Emir Ali Çelebi derler idi.*

(1931) İstanbul: *Dağra iğen tecâ-
vüz etmiş idi yerine ziyâde evler sürdi.*

(1932) İstanbul: *Çıkıldar.*

(1933) Giese: *Tedbir ehli.*

(1934) İstanbul: *Fikr eyle yerine
telahhus et.*

(1935) Hisarı dolayr yerine İstanbul:
*Ol dahi karadan; Mordtmann: Lâv ü ley-
kor ile karadan dahi padişah; Nikolsburg:
leşker ile karadan.*

(1936) İstanbul basmasında bu cüm-
le şöyledir: *Kalayr feth etdiler.*

(1937) Giese: *Ehl.*

(1938) Upsala: *Vedanlar.*

(1939) İstanbul: *Ede.*

(1940) İstanbul: *Beglerinden.*

(1941) Giese: *Verdi.*

(1942) Upsala: *Buralar; Giese: Bu
vilâyet.*

(1943) Giese: *Evkattıdır.*

(1944) Türkçesi: Ona inandık ve tasdik ettik.

(1945) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir: *Eylü kereanlı kişidür dediler.*

(1946) İstanbul: Çarhı nişanı yerine çarh-ı lûnı.

(1947) Giese basmasında bu cümle şöyledir: *Padişah emr etdi İshak Paşaya.*

(1948) Giese: *Sen var! Karamanoğlu'nı yerine var, Karamanoğlu'nı sen de.*

(1949) İstanbul: *Etmüş dedi yerine eyledi.*

(1950) İstanbul: *Karamanun mütsidlerin yerine içinden mütsidini.*

(1951) İstanbul: *Halda; Mordtmann, Nikolsburg: Hinde.*

(1952) İstanbul *Gedük Eri.*

(1953) İstanbul: *Ahmed Paşa*

(1954) İstanbul: *Göndürmüşler.*

(1955) İstanbul: *Zuhura götürmüş idi yerine işhür etmemiş idi.*

(1956) İstanbul: *Avratyidi.*

(1957) İstanbul: *Ahmed Paşaya.*

(1958) Giese: *Az.*

(1959) İstanbul: *Gedük Ahmedün yerine Gedük Erinün.*

(1960) Mordtmann, Nikolsburg: *Göndüreyidi; Upsala: Göndürdi.*

(1961) İstanbul basmasında bu cümle yerine: *Sordılar.*

(1962) Giese: *Cebr.*

(1963) İstanbul: *Padişahumuzı.*

(1964) İstanbul: *Eyitdi.*

(1965) İstanbul: *Verür isenüz yerine olur iser.*

(1966) Upsala: *Eyü.*

(1967) Giese basmasında bu cümle şöyledir: *Re'âyayı dahi gereği gibi hoşnud eyledi. Mordtmann nushasında ise bu cümle şöyledir: Re'âyayı dahi teselliyi kanûn-ı Osmanîyile etdi.*

(1968) Giese: *Dokunmaz.*

(1969) İstanbul: *Ol sa'at yerine he-man dem.*

(1970) İstanbul: *Oldı.*

(1971) İstanbul: *Oğlanı.*

(1972) İstanbul basmasında bu beyit şöyledir:

*Kime kim hayr ü şer kasd edosın sen
O hasdun samusına aldandurur.*

(1973) İstanbul: *Mervan,*

(1974) Giese: *Verürin.*

(1975) İstanbul: *Ahmed Paşayı.*

(1976) İstanbul: *Kaladan.*

(1977) İstanbul: *Etdi.*

(1978) İstanbul: *Taraldan.*

(1979) Giese: *Kim Silikkeyi aldı yerine Silikkeyi kim alacak.*

(1980) Giese: *Bu.*

(1981) Giese: *Ol hisarı.*

(1982) İstanbul: *Zamanda.*

(1983) Upsala: *Anımsan.*

(1984) Mordtmann: *Gümanda; Nikolsburg: Yabanda.*

(1985) İstanbul: *Taraldan.*

(1986) İstanbul, Mordtmann, Nikolsburg: *Koşmuş idi.*

(1987) İstanbul: *Durkadır.*

(1988) Giese: *İledürüz.*

(1989) İstanbul: *Rûm beglerbegisi.*

(1990) Giese: *Çıka geldiler.*

(1991) Giese: *İşlediler.*

(1992) Giese: *Karahıyile.*

(1993) İstanbul: *Ve kimi Karaman oğlanlarını aldılar. Kendü vilâyetlerine doğrıldılar yerine Ve kimi Karamana gitti. Karaman oğlanları dahi vilâyetlerine doğrıldılar.*

(1994) İstanbul: *Gel.*

(1995) İstanbul: *Kara Hisarda yerine Kara Hisara çık.*

(1996) Giese basmasında bu cümle şöyledir: *Ol vakit Mahmud Paşa Gelibolu sarcağın mansib yer idi.*

(1997) Giese: *Eşiğine.*

(1998) Giese: *Vezîrete getürdi.*

(1999) Giese: *Bunlar.*

(2000) İstanbul: *Mirza.*

(2001) Giese basmasında bu cümle şöyledir: *Ve bu âsiler ile bulışdılar.*

(2002) İstanbul: *Yire.*

(2003) İstanbul: *Pir Ahmedün.*

(2004) İstanbul: *Evinî.*

(2005) İstanbul: *Ahmed Paşayı.*

(2006) İstanbul: *Göndürdüler.*

(2007) Giese: *İndi.*

(2008) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir: *Kalayr yine Sultan Mehmedün eyledi.*

(2009) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir: *Tâ kim sultan ne buyurur ne aman üzerine ola.*

(2010) İstanbul: *Lâzım.*

(2011) Giese: *Uzun Hasana yerine Anun üzerine.*

(2012) İstanbul: *Eyidür.*

(2013) Giese: *Harum.*

(2014) İstanbul: *Ve illâ.*

(2015) İstanbul: *Kodılar.*

(2016) İstanbul: *Padişah.*

(2017) İstanbul: *Asker-i mansûrını yerine leşker-i azim.*

(2018) Giese: *Neylerüm.*

(2019) İstanbul: *Tarhan.*

(2020) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir: *Gördüler kim düşmanın eseri belirdi.*

(2021) İstanbul: *Padişah eyidür Rum Eli beglerbegisi Has Murada ve Mahmud Paşaya eyidür: Varun ilerü! Görün ne hal vardır dedi yerine Padişah eyidür Rum Eli beglerbegisine: Murad! Sen var, gör Mahmud ile. Görelüm ne buldur.*

(2022) Giese: *Dedi kim.*

(2023) Giese: *Niçün.*

(2024) Giese: *Dururuz.*

(2025) Giese: *Dedi.*

(2026) İstanbul: *Paşa.*

(2027) Upsala: *Sunun.*

(2028) Giese: *Ortaya.*

(2029) Giese: *Kadar.*

(2030) İstanbul: *Yere doğru yerine yerdin yana.*

(2031) Giese basmasında bu cümle şöyledir: *Bivechin mün el-vücüh habar almadılar düşmandan.*

(2032) İstanbul: *Yine.*

(2033) İstanbul: *Doğrı yürüdi*

(2034) Giese basmasında bu cümle şöyledir: *Andan ilerü altı göç dahi yürüdi.*

(2035) Giese: *Yer yerin yerine biri birine.*

(2036) İstanbul: *Der.*

(2037) Giese: *Yeg.*

(2038) Giese: *Heves.*

(2039) İstanbul: *Dediler.*

(2040) İstanbul: *Çitak ile bulışsam yerine Çitakla bulışaym.*

(2041) İstanbul: *Belki.*

(2042) Upsala: *Bulışdı.*

(2043) İstanbul: *Ahmed Paşayı.*

(2044) İstanbul: *Deniz kenarında.*

(2045) İstanbul: *Çerilerde.*

(2046) İstanbul: *Der.*

(2047) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir: *Sormadı kim ne yere varurın demedi.*

(2048) Giese: *Urıldı.*

(2049) İstanbul: *Limanında.*

(2050) Giese: *Himmeti.*

(2051) Giese: *Eyitdi.*

(2052) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir: *Biz bu hisarı verürüz.*

(2053) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir: *Ve hem vermeme elümüizden daht gelmez.*

(2054) İstanbul: *Bile oldum.*

(2055) İstanbul, Vatikan: *Mankubun.*

(2056) İstanbul: *Kişi geldi.*

(2057) İstanbul: *Kavmı.*

(2058) Giese: *Bu hisarda bile olur idi.*

(2059) İstanbul: *Nice.*

(2060) İstanbul: *Mankub.*

(2061) İstanbul: *Mankubi.*

(2062) İstanbul: *Kodılar.*

(2063) Mordtmann, Nikolsburg: *Hatırların.*

(2064) İstanbul: *Mankuba.*

(2065) İstanbul: *Mâl ü nîmet yerine mal, ganîmet.*

(2066) İstanbul: *Getürdi.*

(2067) İstanbul: Vilâyetini ve kendülerini Hak Ta'âlâ buna müsehhâr eyledi yerine vilâyetin kendüye mutî' etdi.
(2068) İstanbul: Padîşahın kulu yerine bu leşkerün begi.

(2069) Nikolsburg: Düzdi.
(2070) Giese: Dervendün.
(2071) Giese: Eyü ceng etseler gerek yerine gayet eyü himmetler etmişler kim islâm leşkeriyilen eyü çalılar.

(2072) Giese basmasında bu cümle yerine şu var: Ve kâtililere göz acdurmadılar. Gaziler cengi şöyle etdiler kim leleklerde melekler tahsin etdiler.

(2073) Giese: Çağıt-ı sultân.
(2074) Giese: Âzâd eyledi.
(2075) Upsala: Anadolu'ya göndürdi yerine Anadolu'da dirlik etdi.

(2076) İstanbul: Kangı.
(2077) Giese: Hisar sebebindendir.
(2078) İstanbul: Pekdür.
(2079) Giese: Eyledi.
(2080) Giese: Edemedi.
(2081) İstanbul: Erine.
(2082) Giese: Eyitdi.
(2083) Giese: İhmal etdi yerine Biraz tekâsül eder gibi oldi.

(2084) Giese: Kâtirleri.
(2085) Giese: Duranımız dursun yerine Kalanımız kalsun.
(2086) İstanbul: Degmesün.
(2087) Mordtmann, Nikolsburg: Kalanı.

(2088) İstanbul basmasında bu cümle şöyleledir: Duran durdu.

(2089) Nikolsburg: Olındı.
(2090) İstanbul: Oldur; Giese: O. dur. Yukarıki şekil yalnız Nikolsburg nushasıdır.

(2091) Bu kelime yalnız İstanbul basmasında var.

(2092) Bundan sonra bâbin sonuna kadar olan kısım İstanbul basmasında yok.

(2093) Mordtmann nushasında bu

kelime yok.

(2094) Mordtmann: Pîşürüb.
(2095) Mordtmann: Yedürmek.
(2096) Mordtmann, Dresden: Yapturdu cânü ve zâviye yerine cum'a mes-cidi ve zâviye yaptı.

(2097) Mordtmann, Dresden: Mes-cidler.

(2098) Upsala: Dedesi gibi anlarun.
(2099) Mordtmann, Dresden nushalarında "Anlardan ziyâde", kelimeleri yok.
(2100) Upsala: Bir.

(2101) Upsala: Bahâ edüb bir vech ile alalar.

(2102) Asker-i mansûrum yerine Mordtmann: Leşkerüm ve vilâyetüm; Dresden: Leşkerüm ve cümle re'âyâm.

(2103) Dresden nushasında buradan sonrası şöyleledir: Hemandem Fazlullahun aklı gitti. Padîşah-ı âlem-penâh ol mahalde azım gazaba gelüb emir etdi ki celladlara: "Bunun derisin yüzüb beline varınca çarğularda nidâ edesiz ki her kim ki padîşaha hilât-ı yer' nesneyi ilka eder ise cezâ budur., deyü geçdürüb ba'dehü derisine saman doldurdılar. Bu azab ile katl olınmışdur Murad Han zamanında.
(2104) Upsala nushasında bu kelime yok.

(2105) Upsala: Bostumpüş.
(2106) Dresden: Alâaddin-i
(2107) Mordtmann, Dresden: "Dahi âlim ve fâzıl., kelimeleri yok.

(2108) Olmuşlar idi yerine Mordtmann: Azizler idi; Dresden: Olmuş azizlerdir.

(2109) Upsala: "Ve Mevlânâ Mehmed-i Hüstrevi., kelimeleri yok.

(2110) Nikolsburg nushasında fazla olarak şu beyit vardır:

Sekizinci okındı Bayazid Han
Niçe yer ma'nûr etdi ol ân Mehem-

med
(2111) Mordtmann, Dresden: Kis-

sası.
(2112) Mordtmann, Dresden, Nikols-

Tevârih-i Âl-i Osman

burg: Anda mukadder olmuş imiş. Anda.
(2113) Mordtmann, Dresden, Nikolsburg: Şehid.

(2114) Buradan "Vallâhü a'lem., e kadar olan ibare yerine Mordtmann: Vallâhî bunların taclarının hakikatı budur kim takir beyan etdüm; Dresden: Halk içinde Hacı Bekdâş kisbeti demeye bu sebeb olmuşdur. Vallâhî bundan gayri aklı yokdur.

(2115) Dresden nushasında bu kelime yok.

(2116) Dresden: Bu çarh.

(2117) Upsala: Gelür.
(2118) Nikolsburg nushasında bu mısra şöyleledir: Bozar samularun hem eder iğfar.

(2119) Upsala nushasında bu beyit yok.

(2120) Mordtmann: Eymen.
(2121) Upsala: Ne kadar vezirler kim gelmişdür.

(2122) Upsala: Ve âsarlarını beyan eder yerine bildürür.

(2123) Upsala: Edüb durur.

(2124) Mordtmann, Dresden nushalarında "ve andan sonra varurak., yok.

(2125) Mordtmann, Dresden, Nikolsburg nushalarında "Bu kez vezir olıcak adına., yok.

(2126) "Ak kalfana kızıl düğme dakmak., yalnız İstanbul basmasında ve Nikolsburg nushasında var.

(2127) İstanbul basmasında ve Nikolsburg nushasında Tâfşilin anın yukarı bâbda demiş idüm. Ve hem ol yerine Ve hem bu Al-i Osman nesline zevvaklık atun iğvâsıdır.

(2128) Mordtmann: Vâsil oldi yerine vardı.

(2129) Mordtmann, Dresden: Gör-düler.

(2130) Dresden: Dutumeziköğli; Nikolsburg: Durdumruköğli (Neğrinin Viyana nushasında: Duduzamzaköğli).

(2131) Upsala nushasında bu kelime

yok.
(2132) Mordtmann, Dresden nushalarında bu cümle yok.

(2133) Mordtmann, Dresden, Nikolsburg nushalarında bu cümle yok.

(2134) Mordtmann: Etdi.
(2135) Upsala: Bu me'fun tayla gayet.

(2136) Mordtmann nushasında bu kelime yok; Dresden: Andan sonra gelenler hayr etmez olduklarının aslı andan olmuşdur. Ve bu vakf-ı yer' ve mülknâmeler ki yer'-i Muhammediyle olmuşdur deyü.

(2137) Mordtmann, Dresden: Sorub teltiz edene yerine sorana.

(2138) Mordtmann, Dresden, Nikolsburg nushalarında "Bir gün vardum. Kendüden., yok.

(2139) Buradan başlayarak "defn etdiler., e kadar olan ibare yerine Dresden nushasında: Hatunı Alâyye begi kız cümle maliyle gövdesin başsuz bulub defn iletdiler. Şol kadar ikdâm. Kimsene bilmediler ki buna ne oldi. Halı, ahvâli budur.

(2140) Bu cümleden sonra Berlin, Mordtmann nushalarında: Ve Kelede bir cum'a mes-cidi yaptı

(2141) Bu cümleden sonrası Berlin, Mordtmann nushalarında yok.

(2142) Bu kısım Vatikân nushasında yok.

(2143) Mordtmann nushasında bunun yerine: Cum'a namazı içinde kılındı.

(2144) Upsala: Âb-ı revân.

(2145) Upsala: Olmuş.

(2146) Mordtmann: Anda; Dresden: Canda.

(2147) İstanbul: Yıldan yıla ziyâde yerine ol bahâne.

(2148) İstanbul: Vardı.
(2149) İstanbul: Yigirmi yedi yerine on sekiz.

(2150) İstanbul: Vardı.
(2151) İstanbul: Vardı.

- (2152) İstanbul: *Otuş dört yerine otuz.*
 (2153) İstanbul: *Fârîğ.*
 (2154) İstanbul: *Vardı.*
 (2155) Giese: *Cigerüm.*
 (2156) İstanbul (Müze): *Şarâba.*
 (2157) Manzumeden sonraki bu parça yalnız İstanbul basmasında vardır.

- (2158) Bu cümlelerin yanlış olduğu bellidir. Doğrusu şöyle olmalıdır: *Annem gamsı ve kameri yıllarında her yüz yılda üç yıl teflâvüt eder.*
 (2159) Türkçesi şöyledir: "Tanrı buyurmuştur ki: Onlar mağazalarında üç yüz yıl kaldılar. Dokuz yıl fazla kalmış oldular ..."

İsimler Cetveli

İsimler cetvelinde sayfa ve satır numaraları gösterilmiştir. Parantez içindeki rakamlar asturlara aittir. Bir satırda aynı isim iki veya üç defa geçiyorsa, cetvelde de iki veya üç defa işaret edilmiştir. Bir ismin yarısı bir satırda, öteki yarısı sonraki satırda ise, cetvelde arasına bir çizgi konmak suretiyle iki satırda gösterilmiştir (3-4 veya 17-18 gibi). Kıta başında bir isim muhtelif şekillerde geçiyorsa bu muhtelif şekiller yanyana sıralanmış ve aralarına = işareti konmuştur (Bekdaş = Bektaş gibi). Aynı sahne ait olan başka başka isimler de yanyana gösterilmiştir. (Meselâ Birinci Murada ait olan "Murad", "Gazi Hüncâr", "Sultan Murad Han Gazi" isimleri gibi). Anadolu beğleri soyadları başa geçirilmek suretiyle gösterilmiştir (Menteşoğlu İlyas Beg gibi). Kitabın 256 ncı sayfasında başlıyan notlar bölümündeki isimler bu cetvele alınmamıştır. Çünkü bunlar yanlış olduğu, veya metindekilere göre doğruluğunun daha az muhtemel bulunduğu kabul olunan isimlerdir.

A

- Abbas: 253 (13).
 Abdalân-ı Rûm: 237 (34); 238 (4).
 Abdal Murad: 235 (21,24).
 Abdal Musa = Musa Baba: 235 (22, 23-24); 238 (4-5, 10, 20, 22, 23, 25, 30, 33).
 Abdurrahmân-ı Cevzi: 253 (19).
 Abdülkerim Halife: 250 (23).
 Ahlayund: 121 (31).
 Ab Supi: 112 (25).
 Aceni: 92 (27, 28, 32); 93 (22); 139 (29); 156 (13); 167 (57); 191 (35); 224 (37); 232 (12); 235 (19, 21); 252 (2, 29).
 Ada (Meriçte): 190 (24); 198 (11, 12); 199 (9).
 Ada Köprisi: 190 (25).
 Adalya: 168 (2, 5); 214 (27-28).
 Adeni (yalavaç): 121 (10); 252 (37, 41); 253 (11, 19, 22, 30, 31).
 Adranox: 110 (19-20, 23,27).
 Adranox Tekvürü = Diranos Tekvürü: 105 (21-22, 32); 106 (31).
 Ağaç Denizi = Ağaç Denizi (Deli Orman): 153 (24-25, 32-33); 154 (11).
 Ağrıboz: 201 (21); 217 (5, 9, 11, 16, 17, 22, 23, 24, 31).
 Ahı Evren: 235 (10-11, 11).
 Ahı Hasan: 110 (23); 111 (10); 115 (17); 235 (5).
 Ahı Kadem: 160 (37).
 Ahıha: 250 (42-43).
 Ahı Ya'kub: 160 (37).
 Ahıyân-ı Rûm: 237 (33-34); 238 (31).
 Ahmed (Peygamberin İlakâbı): 203 (26).
 Ak Bag: 117 (14).
 Ak Büyük (Derviş): 187 (21).
 Akca Koca = Akca Koca = Koca: 108 (28); 109 (18, 22, 44); 110 (7); 112

- (22, 26-27); 113 (2, 3-4, 6, 35, 36-37); 114 (10); 116 (19); 117 (13, 16).
 Akça Hisar = Akca Hisar: 184 (39); 185 (34, 39); 186 (3, 18); 192 (1, 2).
 Akça Limon: 124 (2).
 Ak-Çayluoğlu (Karaman Kumandanı): 186 (39).
 Ak-Çayluoğlu Mehmet Beg: 192 (4-5, 6).
 Ak Demür = Ak Temür = Demür (Osman Gazinin yiğeni): 98 (7, 8, 9); 106 (11, 18).
 Ak Hisar: 107 (2, 29); 109 (20); 149 (43).
 Ak Hisar Tekvürü: 107 (29-30).
 Ak Ova: 110 (7).
 Ak Saray: 140 (15); 218 (38,38).
 Ak Saraylı Mahallesi (İstanbulda): 219 (1).
 Ak Sunkur Ağa: 130 (40); 131 (3, 7-8).
 Ak Şehir: 131 (31); 145 (12); 150 (22, 33, 33-34, 34); 151 (1); 175 (17); 191 (17, 17); 214 (20); 221 (30); 222 (39).
 Ak Şemseddin: 236 (15, 17).
 Ak Yazı = Ak Yazı: 108 (22-23); 109 (21, 44); 110 (4); 111 (24); 117 (17); 202 (30).
 Alâeddin (Selçuk Sultanı): 93 (19, 22, 30, 31, 32, 33); 97 (2, 4, 15, 30, 31); 98 (4-5).
 Alâeddin Paşa (Orhan Gazinin kardeşi): 105 (11); 115 (16, 28, 34, 37, 39-40); 117 (31).
 Alaca Hisar: 136 (29); 172 (33).
 Alâ-yı Rûmî: 236 (13-14).
 Alâiyye Begi Kızı: 245 (10, 14).
 Ala Şehir: 129 (36); 135 (17, 19, 21); 136 (21).
 Alâye = Alâiyye: 191 (12); 219 (4, 11, 13, 13, 33, 34).
 Alâiyye Beginin Kız Karındaşı (Rum Mehmed Paşanın zevcesi): 219 (7-8).
 Albustan: 188 (39).
 Ali (Dördüncü halife): 253 (46).

Ali Abbar: 92 (25).
 Ali Beg (Osmanlı kumandanı): 210 (9).
 Ali Beg (Uzun Hasanın babası): 216 (1).
 Ali Osman 91 (11, 30, 39); 92 (51, 21);
 96 (3); 98 (11, 13, 21); 105 (40); 111
 (32, 39); 116 (15); 118 (25); 133 (2);
 135 (15); 136 (9); 138 (29, 30, 32, 36-
 37); 139 (38); 148 (12); 151 (14,
 37); 165 (14, 31); 175 (34); 181 (35, 37);
 185 (26); 188 (3, 9, 16); 189 (22, 37); 194
 (9); 200 (27, 29); 207 (23, 24, 28); 209
 (2); 215 (32-33); 224 (33); 230 (27); 232
 (10); 233 (27); 234 (23); 237 (3, 5, 13-
 14, 13-14, 15, 17); 238 (40); 239 (21,
 27, 28); 240 (4, 11-12, 15, 20); 242 (1,
 11); 243 (33, 33-34); 246 (24, 33); 247
 (1, 21, 35); 248 (7).
 Ali Paşa (Çandarlı): 137 (16, 19); 138 (23,
 27, 28, 35-36); 139 (1, 1, 5, 6-7, 17, 17,
 18, 19, 21, 28); 143 (25); 144 (13); 146
 (9, 30); 239 (38, 39); 240 (1, 20, 22, 31);
 245 (39).
 Ali Paşa = Ali Beg (Temür-Taşoğlu): 157
 (35); 162 (32).
 Ali Selçuk: 103 (34).
 Alisar (Germiyanlı): 93 (40).
 Ali Arslan Cengiz: 168 (29); 170 (38).
 Ali Arslan Özlü: 170 (40, 40) - 171 (1, 5, 9).
 Alvan Beg (Cemriyebası, Paşacık Ağa'nın
 oğlu): 131 (13, 14); 155 (32); 156 (8);
 164 (17).
 Alvan Beg Öli Sinan Beg (Mora sancak be-
 ği): 201 (2, 7).
 Alvan Celebi: 170 (21).
 Amasiye = Amasya: 141 (2, 4, 5); 144 (16,
 29, 29); 145 (18); 146 (11); 147 (15);
 152 (8); 162 (33); 168 (20, 23); 169
 (2); 171 (8-9); 188 (38); 198 (5); 236
 (18-19); 240 (33-34); 241 (33, 33); 245
 (31); 246 (3); 248 (30).
 Amaşi: 202 (11, 13, 14, 16, 17, 29, 31, 33,
 34, 35-36); 203 (10, 14).
 Amaşi Tekvürü: 202 (37).
 Amruv ibn-i Ümeyye: 143 (43-44).
 Amud (Osmanlıların efsanevi atalarından):
 92 (17).
 Anadolı: 136 (41); 156 (1, 2-3); 157 (12);
 161 (12); 164 (41); 165 (11); 176
 (39); 182 (4); 183 (26); 185 (2, 2-3,
 186 (10); 191 (13); 199 (41); 202
 (15, 17); 204 (17, 17); 216 (8); 218
 (9); 219 (9); 221 (26); 229 (15, 15-
 16); 252 (1).
 Ap Suyu: 109 (16, 19); 116 (26).
 Arab: 92 (26, 28, 30, 30); 124 (37); 142
 (10); 191 (35).
 Arabistan: 200 (20).
 Aratun (Osman Gazinin martaluzu): 94 (28).
 Arnavud: 133 (13); 137 (31); 164 (13, 13);
 178 (6, 11, 13, 16); 185 (34, 36, 38);
 186 (3, 6, 18); 213 (19); 215 (9, 11,
 13, 14); 229 (26).
 Artuk Ova: 168 (29-30).
 Aşık = Derviş Ahmed Aşık (Kitabın mü-
 ellifi): 91 (4, 39); 103 (7); 106 (37);

113 (21); 114 (36); 115 (11); 130
 (34); 134 (32); 136 (9); 140 (25);
 145 (7); 152 (32); 155 (24); 163 (28);
 165 (31); 171 (17); 188 (20); 189
 (37); 190 (12); 194 (9); 195 (29);
 196 (33); 198 (33); 199 (7); 200 (29);
 202 (91); 203 (16); 205 (43); 209 (25);
 211 (22); 213 (37); 215 (3); 233 (17);
 234 (13); 239 (5, 9); 246 (22, 22);
 247 (20, 33); 249 (8); 252 (14); 254
 (38).
 Aydikler: 91 (40).
 Aşık Paşa = Aşık Paşam = Aşık (Müellifin
 dedesi'nin babası): 91 (5); 116 (16);
 120 (12); 188 (20); 235 (3-4, 8-9,
 9-10).
 Ayafas: 205 (23).
 Ayvan Gölü = 'Ayan Gölü: 109 (22); 116
 (27).
 Ayvan Niküle = Aynikale (İnegöl tekfürü):
 94 (16); 102 (13).
 Ayasofya: 192 (36).
 Ayasuluk: 135 (50, 70); 165 (14).
 Ayı Silonyas: 124 (10-11).
 Ayazma: 210 (35).
 Aydın: 190 (9).
 Aydın Beg Öglü: 142 (20).
 Aydınçuk: 123 (15); 124 (13); 129 (2).
 Aydın Eli: 135 (35-36); 144 (14); 145
 (25); 153 (19, 20-21, 37); 165 (8, 12,
 12, 18).
 Aydınöğli: 135 (20, 27, 29, 30); 142 (17);
 191 (10).
 Aydınöğli İsa Beg: 165 (16).
 Ay Doğdu (Osman Gazinin yiğeni): 105 (29);
 106 (30).
 Aydos: 112 (32); 113 (5, 9); 114 (11);
 116 (27); 117 (6).
 Aydos Tekvürü: 113 (3).
 Aykuluç (Osmanlıların efsanevi atalarin-
 dan): 92 (11).
 Ay Kuzluk (Osmanlıların efsanevi atalarin-
 dan): 92 (13).
 Azab Beer: 147 (18); 148 (27-28); 165 (16,
 20-21).
 Azak: 226 (44).

B

Ba'albek: 143 (46).
 Baba İlyas = Baba İlyas Divâne = İlyas:
 (Müellifin en eski atası): 91 (6); 122
 (20); 188 (20); 234 (29-30, 32); 237
 (21-22, 26).
 Baba Postinpüş = Baba Postinpüş = Postin-
 püş: 129 (23); 231 (14); 235 (25).
 Baciyanı Röm: 237 (35, 36-37); 238 (4-5, 6).
 Bafluoğlu: 212 (45).
 Boğad: 189 (37); 199 (7); 233 (37).
 Baki (Osmanlıların efsanevi atalarından):
 92 (12).
 Bakır Küresi: 151 (32); 163 (12); 204 (9).
 Balabançuk = Balaban: 106 (13, 17).
 Balaban Paşa (Menteşe sancak beği): 167
 (6, 10).

Baki Kesir = Balikesir: 120 (39); 121 (17);
 242 (35, 35).
 Baki Hırası: 232 (5-6, 7).
 Balluhadra: 199 (14, 35).
 Bantur: 126 (19).
 Baranlu: 225 (22).
 Baras Tekvür = Tekvür-i Baras (Baras
 tekfürünün efsanevi adı): 106 (17, 32);
 110 (36, 37); 111 (3, 6, 7, 11, 13-
 14, 18).
 Başak (Osmanlıların efsanevi atalarından):
 92 (12).
 Baş Bütün (Osmanlıların efsanevi atalarin-
 dan): 92 (15).
 Batlamyus: 253 (4, 9).
 Bayazid = Bayazid Han = Bayazid Han Gazî =
 Sultan Bayazid = Yıldırım Han: 91
 (14); 92 (8); 108 (19-20); 129 (33,
 39); 131 (2-3, 8, 12); 133 (35); 134
 (9, 11, 22, 27, 35); 135 (1, 5, 6, 14,
 17, 20, 24, 28, 29, 32-33, 38, 40); 136
 (1, 11, 16, 31-32); 137 (2, 6, 8, 11, 25-
 26, 38); 138 (10, 12, 13, 16, 16, 17, 22-
 23, 28); 139 (3, 6, 15, 16-17, 32, 35,
 37); 140 (1, 3, 8, 20, 27, 30, 32, 34, 39);
 141 (2, 4, 5, 9, 9, 11, 11, 13, 32, 32-
 33); 142 (5, 11, 14, 43); 143 (14, 19,
 21, 23-24, 30, 31); 144 (9, 12, 13, 19,
 20-21, 29-30, 31, 34, 38, 44-45); 145
 (10-11, 12, 13, 29, 29-30, 30, 32, 35,
 39, 40, 41); 146 (5); 147 (36); 148
 (12); 150 (11); 151 (17); 152 (6);
 155 (16, 26); 156 (14); 172 (30); 178
 (3); 192 (39); 231 (19, 19); 233 (35);
 235 (28, 28); 240 (1, 22); 247 (38);
 248 (24, 24).
 Bayazid = Sultan Bayazid = Bayazid
 Han Gazî: 92 (6); 114 (35); 198 (3,
 5); 208 (38); 222 (34); 224 (7, 14);
 225 (26); 237 (5); 239 (19); 247 (19);
 249 (9, 13-14, 16); 251 (42); 252 (16).
 Bayazid Paşa: 147 (39); 148 (11); 150 (38,
 36-37); 151 (30); 153 (2, 26, 30); 155
 (36); 157 (12-13, 14-15, 17, 24); 241
 (33, 33).
 Bayburd: 223 (25-26, 39).
 Baybus (Osmanlıların efsanevi atalarından):
 92 (15).
 Bâyezid-i Bistâmi: 213 (5).
 Bay Hoca (Osman Gazinin yiğeni): 94 (32);
 110 (20).
 Bayncar Tatar: 97 (14).
 Bayındur Han (Uzun Hasanın efsanevi atası):
 225 (21).
 Bayntur (Osmanlıların efsanevi atalarin-
 dan): 92 (10).
 Bayyub (Osmanlıların efsanevi atalarından):
 92 (14).
 Beg Bazarı: 145 (38); 182 (21).
 Beg Kavayır: 146 (27).
 Beg Behiri: 131 (31-32); 151 (1); 168 (15,
 16); 174 (7).
 Behlani: 141 (15); 142 (7).
 Bektaş = Bekdâş: 238 (12, 13, 14, 16, 19,
 20, 43).

Belgrad: 178 (32, 34, 35); 179 (17, 23);
 184 (33); 186 (20); 196 (37, 40); 197
 (1, 5, 10) 199 (33, 40).
 Beni İshak: 254 (3).
 Beni İsmail: 254 (2).
 Bergama: 120 (39); 121 (17, 35).
 Beg Day: 99 (29, 34).
 Beg Köprü: 199 (22).
 Beytullah: 232 (14).
 Binar Basi (Bursada): 110 (29); 240 (18).
 Binar Basi Suyu: 149 (7).
 Bıranç: 199 (32).
 Biceroglu Hamza Beg (Rumeli Beglerbeğisi):
 152 (11, 14, 18-19).
 Bidevi Çardak = Bedevi Çardak: 148 (25);
 167 (4); 184 (4).
 Bidnos Tekvürü: 105 (22).
 Bığ: 128 (29, 34, 37); 129 (9, 10, 10);
 136 (1, 3); 159 (5, 9).
 Bığ Oyuğu: 97 (39).
 Bığ Suyu: 159 (4).
 Bilal Oğlu: 250 (20).
 Bilecik: 93 (34, 41); 98 (39); 99 (8, 9,
 13-14, 14, 16); 100 (19, 20); 101 (2,
 33); 102 (9, 15); 103 (8); 105 (9, 9);
 107 (19); 115 (11); 117 (37, 40); 126
 (17); 129 (24); 238 (17, 18); 239
 (31-32, 32).
 Bilecik Tekvürü: 94 (18, 18); 98 (38); 100
 (39-40); 101 (3, 8, 11, 14-15).
 Biline: 178 (36).
 Boğaz Kesen: 137 (12); 229 (41).
 Bolı: 110 (4); 112 (24); 117 (17); 163 (6);
 183 (37); 202 (30, 31, 32); 204 (34);
 205 (28); 208 (32, 34).
 Borlı: 163 (8).
 Bosna: 135 (5); 137 (3); 172 (35); 196
 (5); 201 (28, 37); 211 (28, 30, 36);
 212 (1, 2); 213 (18).
 Boz At (Uzun Hasanın hızt atı): 224 (17,
 17, 18, 18-19, 19, 20).
 Bozkır: 175 (21).
 Borkluc Mustafa: 153 (17, 19, 23, 25, 27,
 28, 37).
 Buğdan = Kara Buğdan: 114 (31); 227 (30,
 31, 34); 228 (1, 13, 37); 229 (2, 3, 18,
 38).
 Buhtunnasir: 253 (6, 7).
 Bulayır: 124 (1, 23); 159 (32).
 Bulgar: 191 (35).
 Bulgar Dağı: 207 (41); 208 (4); 216 (17).
 Burgos = Burgus: 126 (28); 127 (18).
 Bursas: 102 (36, 40); 106 (7); 110 (15, 15,
 29, 33, 35); 112 (11); 115 (3, 4, 18,
 22, 40); 116 (25); 118 (21); 120 (18);
 121 (36); 122 (2, 9, 27); 126 (15, 17);
 128 (24, 30, 30); 129 (21, 22, 24); 130
 (11); 135 (1, 6, 10); 139 (35); 140
 (20, 34); 141 (13, 15, 16); 145 (10,
 19); 146 (11, 13, 25); 147 (13, 13-
 14); 148 (10, 24, 39, 42); 149 (1, 5, 8,
 41, 42, 42); 150 (2, 15); 151 (18, 24);
 152 (35); 155 (2, 16); 156 (33, 34);
 157 (6, 24, 32); 160 (34, 35); 162 (2,
 3); 163 (23); 164 (15, 25, 37); 166
 (3).

(9); 171 (7, 7); 172 (2); 176 (23, 24); 190 (32); 191 (4, 15); 200 (21); 201 (24); 204 (1, 2, 16); 206 (6, 6); 231 (29, 39); 240 (6, 17, 29, 35, 36, 45); 241 (1, 27, 27, 34, 34); 242 (6, 8); 243 (18); 245 (19, 19); 247 (37).
Bursa Ovası: 204 (19).
Bursa Tekviri: 105 (21, 33).
Bursa: 132 (30-31).
Büyüç Hoca Ahmed (Şeyh Cüneydin oğlu): 251 (6).

C

Ca'ber Kalesi: 93 (2, 6).
Cam Ardi: 151 (2).
Candaroglu Ahmed Beg: 206 (24).
Candaroglu İsmail Paşa: 204 (3-4, 14, 20, 22, 34, 42); 205 (3, 4, 9, 12, 14-15, 15, 19, 21); 206 (2, 8, 14, 19); 208 (39, 41).
Canik: 250 (29, 30, 31).
Celâ: 251 (12, 15, 16).
Cezeli Kasım Paşa: 245 (16, 16).
Cigerli: 224 (44).
Cihanşahi: 250 (38).
Cimbi: 123 (24, 25-26, 34); 124 (3, 9).
Cüneyd (Ünlü mutasavvıf): 122 (5).

C

Çadırı: 107 (3).
Çadırı Tekviri: 107 (22).
Çağday: = Çağday: 142 (39); 144 (37); 224 (37); 225 (23).
Çaharsanba: 140 (18, 19).
Çaharsenbil Bazarı: 214 (22).
Çakır Binari: 101 (34, 35).
Çakırcıbaşı Hamza Beg = Hamza Beg = Çakırcıbaşı: 209 (19, 19, 23, 24, 26).
Çakmak (Misir sultanı): 250 (24).
Çandarlı Karaca Halil = Çandarlı Halil = Halil = Hayreddin: 96 (6); 117 (40); 126 (16-17); 128 (3, 10, 14, 27, 28, 28); 132 (29); 133 (2, 5, 6); 138 (33, 34, 35); 239 (31, 31, 35, 37, 38); 240 (5, 8, 12, 16-17).
Çar Buğa (Osmanlıların efsanevi atalarından): 92 (16).
Çardak Köyü: 150 (1).
Çatalca: 132 (3).
Çavdar (Tatarı): 93 (40); 108 (8, 10).
Çavdarlı: 108 (9).
Çavdaroglu: 108 (16).
Çavuş Köyü: 107 (28).
Çeh Bani = Çeh Bani: 186 (26); 187 (21, 22, 23, 27, 35, 39).
Çemişgezek: 207 (39).
Çerkez = Çerkes Villayeti (Çerkes Eli): 226 (45); 245 (20-21).
Cetoz: 135 (3).
Çitak (Osmanlı): 224 (38, 39, 40, 40, 41).
Çigeli: 150 (35, 36).
Çin (Osmanlıların efsanevi atalarından): 92 (18).
Çorlu: 126 (21); 160 (20).
Çorumlu: 168 (32); 169 (28, 31).

D

Dadı Hatun: 164 (20, 24).
Daman = Duman (Taman): 245 (21, 21-22).
Dapdık Emre: 255 (10-11).
Darakei Yenicesi: 99 (27); 100 (7); 120 (20); 137 (22-23).
Darakei Yenicesi: 120 (24).
Daraklı Borlu: 140 (29); 162 (35).
Darsus: 216 (19, 21).
Darucalar: 155 (11).
Dağ (Eli): 140 (3); 182 (39).
Daşak Yazısı: 97 (36).
Dağoz: 195 (20).
Davşanlı: 129 (41).
Dâvud (Yalavağ): 126 (11); 253 (16, 17).
Dâvud-ı Kayseri: 120 (5); 235 (6-7, 7).
Dâvud Paşa: 245 (26, 26).
Dayı Karaca = Karaca Beg (Rumeli beg-i İerbegisi): 197 (2, 11, 14, 16, 17).
Delü Balaban: 132 (33).
Delü Paşa (İlahak Beğ'in oğlu "Paşa Beg"): 164 (27).
Derende (Darend): 141 (14).
Devşin Mustafa Paşa: 246 (8).
Devşinin Kara Hırsarı: 140 (16).
Devletli Kaba Ağas: 132 (9).
Dimişkar: 177 (1).
Dirama: 132 (34).
Dicie: 233 (39).
Dil: 246 (13).
Dimetoka: 125 (36); 127 (7).
Dimetoka Tekviri: 127 (2).
Dinboz: 105 (27, 29); 106 (5); 110 (20).
Divrik = Divrikli: 141 (14); 142 (8).
Domalıc: 161 (96).
Domalıc Dağı: 93 (35).
Donuzlu = Donuzlu: 129 (34, 38).
Dorlak Hü Kemal: 153 (30).
Döğeri: 93 (8).
Dudmanazkoğlu Kasım Paşa = Dutturmezi-koğlu Kasım Paşa: 242 (29-30, 29-30).
Dulkadir Eli: 221 (12).
Dulkadiroğlu Hasan Beg: 169 (39).
Dulkadiroğlu Nureddin Beg: 141 (7, 8).
Dulkadiroğlu Süleyman Beg: 188 (35, 39, 39); 189 (3, 8).
Dulkadiroğlu Şehsuvar Beg = Şehsuvar Beg: 215 (28); 216 (7).
Durabuzan = Durabuzan: 203 (22, 34); 204 (5); 207 (36); 208 (4, 4, 6, 7, 9, 13, 19, 25); 212 (17); 250 (32, 33, 33-34, 34, 34).
Durahan Beg = Türk Durhan = Durhan = Durhan Beg: 158 (8, 26); 180 (38, 39, 40, 41); 181 (1, 6, 7, 9, 10, 11-12); 184 (4, 5, 6); 185 (17).
Durhan-Begöğlu Ömer Beg = Turhan Begöğlu: 223 (24); 225 (22).
Durkut Alp: 102 (13, 14); 105 (7); 110 (21); 122 (13, 14).
Durdut Eli: 105 (8).
Durdutlu = Durdut: 160 (34); 186 (38); 215 (4); 216 (17).
Durdut Oğlanları: 183 (8).
Durdutoğlu: 216 (16).

Tevârih-i Âli-i Osman

Dursun Fakı = Dursun Fakih: 103 (25, 29, 31); 235 (2, 2).
Duvayko: 202 (7).
Dürâne: 164 (22-23); 205 (21); 206 (2).
Düz Bazarı: 110 (4, 6).

E

Ela İshaklıne = Ebü İshaklıye: 135 (9); 231 (24-25).
Ela Müsa: 1-Eş'ari: 253 (43).
Ela Said: 225 (23).
Ela Sâlih: 235 (13).
Elafer: 253 (19).
Elaferli: 91 (7); 122 (20).
Ela Beg = Ya'kub Eco: 123 (16-17, 20, 25); 124 (11, 19); 125 (10, 25, 28, 30).
Ela Ovası: 125 (27); 159 (23, 25, 31-32).
Ela Bali: 95 (28); 96 (4); 103 (27); 105 (8); 110 (23); 114 (39); 118 (5); 120 (1); 235 (3, 4).
Edrenisi: 120 (39).
Edrene: 127 (16, 20, 21, 23, 25, 37, 39); 128 (36); 129 (13, 14); 132 (27); 134 (28, 41); 135 (5, 9); 136 (13); 138 (3); 146 (33, 38); 147 (26); 148 (15, 19); 155 (30); 157 (11, 16, 23); 159 (35, 38); 160 (8); 161 (26); 171 (30, 39); 172 (10); 174 (41); 176 (17, 24); 177 (7); 179 (10, 11, 28); 183 (41); 184 (22); 185 (22, 24); 186 (19); 188 (33); 189 (11, 18); 190 (22); 191 (2); 198 (7, 9); 199 (9, 21); 204 (15); 210 (30); 229 (24); 231 (41); 242 (15, 30, 30); 243 (31, 31); 245 (8, 18); 248 (32).
Edrene Tekviri: 127 (26).
Elak: 135 (4); 137 (4); 146 (31, 34); 148 (28); 149 (34); 151 (18, 21, 22-23); 153 (24); 160 (25, 25, 26); 177 (31, 34, 35); 181 (42); 182 (5); 209 (7, 12, 35, 39, 39); 210 (2, 14, 28); 211 (24) 227, 36, 36).
Elak Begi = Kazıklı = Kazıklı Voyvoda = Dirakula Oğlu: 209 (11, 12, 13, 20, 22-23, 31, 32, 35); 210 (1, 4, 8-9, 10, 13).
Elakkoğlu Dirakula = Dirakula: 163 (31, 32); 164 (2, 7, 11); 177 (23-24, 26, 32, 35); 179 (25-26, 28, 30, 31, 32, 32).
Egri Göz: 129 (41); 179 (33).
El Basani: 255 (15).
Elte Dağı: 110 (24).
Emir Ali Celebi Oğlu Ahmed Celebi (Mevlânâ torunlarından): 216 (31, 32).
Emir Dağı: 182 (20).
Emir Seyid: 172 (7).
Emir Seyid (Buranda mahalle): 241 (1-2).
Emir Sultan: 190 (32).
Emceez = İncüpez: 132 (5); 148 (16, 17); 160 (20).
Engiri ("Ankara"nın eski söyleniş ve yazılışı): 93 (37); 144 (9, 17-18); 204 (21, 26, 26-27, 32); 206 (10); 232 (5, 7); 252 (1).
Enüz (Bugünkü "Enez"): 127 (27).

Erdebil: 250 (40, 40-41); 251 (34, 41).
Er Dural = Er Duralı (Osman Gazinin babası): 92 (9); 93 (13, 15, 17, 21, 23, 25, 28, 36, 37; 42, 44, 44); 100 (2-3); 103 (40); 120 (9); 192 (41); 234 (29, 30).
Er Dural (Yıldırım Bayazıtın oğlu): 135 (35); 141 (33, 35).
Ereğli (Konya Ereğlisi): 97 (14, 31); 218 (13, 13).
Ergene Köprüsi: 171 (21, 23); 172 (10).
Ermeni Bazarı = Ermeni Bazarı: 117 (13-14); 243 (7-8, 7-8).
Ermenek: 214 (32).
Ermeni: 207 (6, 7, 10); 222 (31).
Ermeni Beli: 93 (35); 94 (26, 32-33).
Ersüz Dağı: 250 (19, 19).
Ertene = Erdana: 142 (8); 144 (13).
Erzincan: 92 (37, 37); 141 (12, 16); 144 (6, 23); 207 (38); 214 (9-10); 221 (11); 223 (11); 252 (2).
Erzurum: 92 (36-37).
Eshâb: Fil: 253 (37, 37).
Eshâb: Kehf: 254 (14).
Eski: 127 (18); 128 (31).
Eski Gembüze: 155 (9-10).
Eski Şehir: 99 (6, 15); 108 (12).
Evrenüz = Evrenüz Beg = Evrenüz Gazi = Gazi Evrenüz: 125 (33, 35); 126 (38); 127 (8, 14, 24); 128 (1, 11, 13, 26, 31); 130 (8, 16, 22, 24, 24); 131 (40-132, 11, 1, 29, 30, 39-40); 135 (2).
Evrenüz: 157 (25).
Evrenüz Oğlanları: 157 (9); 158 (9).
Evrenüzözü: 160 (24); 164 (13).
Evrenüzözü Ali Beg: 148 (16-17); 173 (16); 176 (32, 34, 35, 39); 177 (6).
Evrenüzözü İsa Beg = Evrenüz Öğli Beg = İsa Beg: 196 (20, 20-21, 22).
Eyyüb: Ensâri: 194 (2).

F

Fâik Paşa = Fâik Paşa: 243 (30, 30).
Fatma Kadın (Yıldırım Bayazıtın Kızı): 146 (14).
Fazlullah Kadı (Akça Koca neslinden, Gebze kadisi): 117 (15); 148 (6, 8); 160 (17).
Fazlullah Paşa = Fazlullah: 232 (13, 13, 16, 23, 29, 35, 40); 233 (2, 6); 242 (15, 15).
Fenâri Oğlu Ahmed Paşa: 223 (24-25); 245 (32, 32).
Fers: 254 (16).
Firat: 93 (2, 4); 223 (8, 9, 10).
Filibe: 128 (1); 141 (29, 35, 37); 153 (6); 208 (41, 41); 242 (18, 27).
Fire: 132 (2, 2).
Fircük: 194 (24, 28).
Firen: 202 (15); 230 (21).
Firaz (Mevlânâ Rüstem adamlarından): 240 (38); 241 (13).
Firaz Beg = Firuz Beg: 134 (40); 160 (25, 26); 163 (39).
Fudura: 115 (38).

İbrahim (Yalavag): 253 (1, 2, 14, 15, 33, 34, 35); 254 (33).
İbrahim Celebi (Çandarlı): 241 (7).
İbrahim Paşa (Çandarlı): 155 (36); 157 (33-34); 158 (29); 159 (22, 26-27); 161 (8); 162 (33); 239 (38-39); 240 (7, 21, 33).
İbrahim Paşa Oğlu: 165 (1).
İbri: 252 (36).
İbadi = İpadi = İpaeli: 140 (2); 142 (18); 165 (22); 166 (12).
İç Eli = İç Eli: 175 (18); 214 (33); 215 (37); 220 (29); 221 (37).
İkizce: 96 (26).
İküllon: 119 (15).
İl Aslan Bağı: 240 (46) - 241 (1).
İlyas Paşa (Çandarlı): 239 (39); 240 (21-22).
İmirze Cihangir: 225 (22).
İncüger: (İlek) Encüger.
İn Beg Subay: 146 (9).
İneği: 94 (16, 27); 96 (14, 25); 100 (4); 102 (13, 14, 16); 103 (13); 105 (6, 7); 122 (10, 37); 206 (7); 242 (23, 23).
İneği Kâtiri: 94 (25).
İniz: 194 (22, 28, 29, 31, 37); 195 (6, 10, 12, 22, 26).
İn Öni (Karaca Hisar): 165 (4); 116 (22).
İpsala: 127 (8); 128 (1); 194 (28); 195 (8, 11).
İsa (Yalavag): 253 (17, 18, 20, 21).
İsa (Yıldırım Bayazid oğlu): 146 (8, 11, 12); 148 (33).
İsferiyar (Umumiyyetle Kastamonu beği anlamında): 130 (7); 140 (29-30, 33); 142 (17, 21); 144 (7, 15, 39); 146 (24, 25, 29, 31); 150 (15, 17); 151 (20, 26-27); 162 (33); 163 (2, 10, 10, 13); 164 (1, 1, 22); 176 (24).
İsferiyar Beg: 151 (29); 153 (23-24).
İsferiyar Kızı: 191 (5).
İsferiyarlı: 163 (6, 7, 9).
İsferiyarlı Oğlanları: 164 (40).
İsferiyarolu Hızır Beg: 152 (17, 17-18, 19, 20, 24).
İsferiyarolu İbrahim Beg: 164 (40).
İsferiyarolu İsmail Beg: 202 (31, 32, 33).
İsferiyarolu Kaxım Beg: 150 (18); 151 (20, 25, 27, 35, 36, 36); 152 (26); 163 (4-5, 6, 7, 8); 164 (41).
İsferiyarolu Murad: 163 (14).
İsferiyarolu Vîlsiyetî (Kastamonu ve Sinop): 203 (32-33).
İshak Beg ("Paşa Yigit" in kölesi): 134 (39); 164 (26); 172 (24, 24-25, 26); 175 (42); 176 (8); 179 (23, 35, 40, 42, 42); 180 (4, 6, 7, 17-18).
İshak Beg Oğlu İsa Beg = İsa Beg: 193 (35, 34, 40, 41); 196 (1, 2, 3, 6).
İshak Fakı (Orhan Gazinin imâmı): 91 (13).
İshak Fakı (Germiyanoglunun elçisi): 129 (33, 37).
İshak Paşa (Anadolı beglerbeğisi): 190 (29, 31, 31-32); 191 (12; 13, 13); 209 (10, 10).

10); 218 (31, 33, 36, 37, 39); 219 (21, 242 (23, 23)).

İskender: 252 (21, 22).

İskender (Arnavut baskısı): 178 (13); 185 (37, 38).

İskenderiyye (İskodra): 213 (19); 229 (21, 26, 29, 35, 36, 39, 40); 240 (16, 20, 23).

İskender-Paşa: 240 (5).

İsketepe: 132 (31).

İskilib: 152 (35).

İsmail (Yalavak): 253 (35).

İsmail (Safevi): 251 (30, 42).

İt Eseni: 96 (33).

İzbiçen: 196 (23).

İzgingimad (İzmit): 109 (44-45); 116 (23, 24, 28, 34); 117 (7, 8); 120 (16).

İzgingimad Tekvürü: 113 (1-2).

İzladi Derbendi = İzladi Dervendi: 183 (20, 29, 30-31).

İzmir: 157 (37).

İzmiriği: 155 (40); 156 (36); 158 (24, 31, 38); 165 (15, 17, 19-20, 22, 24, 33, 35); 166 (9, 13, 14, 17).

İzmiriği Cüneyd Beg: 157 (17, 18, 30); 165 (9); 166 (16, 17, 18, 21, 22, 24, 25-26, 26, 27-28, 32).

İznik: 105 (13, 16); 109 (27, 42, 42, 43); 118 (2, 2, 34, 36, 37); 119 (1, 6, 38); 120 (7, 14); 126 (17); 146 (29, 30); 148 (26); 153 (19, 23); 154 (27); 161 (7, 7, 8, 26); 163 (5, 30); 239 (32, 38); 240 (8, 16, 39, 46); 242 (33); 245 (37).

K

Kâ'be: 180 (5); 231 (42); 232 (18); 253 (36, 36).

Kâ'b ibn-i Lavî: 253 (36-37).

Kabil (Hâbilin kardeşi): 148 (32).

Kâ'b ü-Ahbâr: 145 (43).

Kadı-zâde-i Rûmî: 235 (20, 21-22).

Kalacuk: 145 (39); 151 (29, 33).

Kalankonya: 125 (8).

Kalanaz: 96 (24, 30).

Kalayon: 116 (31, 33).

Kaldırık (Dere): 102 (9).

Kamari (Osmanlıların efsanevi atalarından): 92 (14).

Kandırî: 112 (27); 116 (20); 117 (14).

Kandilî Cam: 96 (29).

Kânkırı (Bugünkü Çankırı): 145 (38); 151 (29, 33).

Kapluca = Kabluc: 106 (10); 129 (26); 149 (14); 247 (37).

Kapluca Kapısı: 102 (36); 115 (40).

Kara Ağaç: 131 (32).

Kara Bağ: 144 (5).

Kara Burun: 153 (17, 20, 26-27).

Karaca (Osmanlıların efsanevi atalarından): 92 (16).

Karaca Ahmed = Karaca Ahmed Sultan: 255 (10, 11).

Karaca Ben (Anadolu beylerbeyi): 164 (41).

Karaca Hisar (İznik): 93 (33, 34); 97 (12); 98 (1, 36); 109 (9); 103 (20, 37); 105

(4); 107 (17); 108 (7, 10, 15); 120 (18); 248 (13).

Karaca Hisar Tekvürü: 96 (11); 97 (7).

Karaca Paşa: 241 (41, 41).

Karaca Rahman: 114 (24, 27).

Kara Çebiş = Kara Cebüş = Kara Cepüş: 105 (32); 108 (25-26, 37); 109 (18, 40-41); 112 (23).

Kara Deniz: 202 (14); 225 (35).

Karadonlu Dağı: 195 (40).

Karatepe = Karafiri: 132 (37); 138 (1, 2-3).

Kara Han (Osmanlıların efsanevi atalarından, Öğüzün babası): 92 (13).

Kara Han (Osmanlıların efsanevi atalarından, yukarkinin dedesinin babası): 92 (14).

Kara Hisari: 93 (41); 214 (28); 216 (36); 221 (23, 31); 222 (39, 40-41); 242 (30-31, 31); 243 (10-11).

Kara Hocaz: 120 (7); 235 (8).

Karabul (Osmanlıların efsanevi atalarından): 92 (17).

Karalı Oğlan (Osmanlıların efsanevi atalarından): 92 (17).

Karaman: 128 (3); 139 (40); 140 (2, 38); 146 (1, 13, 24); 149 (27); 150 (33); 151 (9, 15); 161 (44); 168 (7); 174 (9); 175 (15, 18, 33, 37, 40); 182 (27, 37); 183 (16, 17); 190 (5, 6); 191 (23, 40-41); 208 (35, 35); 213 (34); 214 (10, 11, 13, 15-16, 17-18, 35); 215 (2, 3, 34, 35); 216 (10, 14); 218 (4, 20, 29, 31); 22, 34, 35); 229 (29); 221 (28); 240 (22); 249 (33).

Karamanlı = Karamanlu: 215 (44); 218 (21).

Karamanlı Kara Rüstem = Kara Rüstem = Rüstem = Türk Rüstem = Mevlânâ Rüstem: 128 (2, 3, 10-11); 138 (34, 35); 240 (9, 19, 27).

Karaman Oğlanları: 216 (10); 221 (21, 26-29).

Karamanoğlu: 130 (6); 135 (1-2); 139 (33, 36); 140 (2-3, 17, 19); 145 (38); 146 (1, 21, 24); 148 (39, 41); 149 (1, 3, 5, 11, 12, 15, 20); 150 (14, 19, 35, 37, 38); 151 (4, 10); 160 (33-34); 164 (38-39); 174 (10, 43); 175 (1, 2, 3, 13, 16, 20-21, 21, 23, 25-26, 31); 176 (1); 179 (24-25); 182 (17-18, 30, 33, 38, 40, 41); 183 (2, 24); 184 (22, 24); 186 (32, 34); 190 (7); 191 (15, 25-26); 206 (10, 13, 14, 24); 208 (35-36); 213 (28, 30); 214 (2); 216 (7, 34); 218 (8, 33, 37); 219 (17); 220 (23); 224 (20); 250 (17).

Karamanoğlu Alâeddin: 164 (39); 168 (6).

Karamanoğlu Bengi Ali Beg: 168 (9).

Karamanoğlu İbrahim Beg: 164 (39); 168 (8, 11, 12, 16); 174 (6); 183 (12); 191 (6, 18); 204 (25); 213 (38); 234 (5-6); 250 (15).

Karamanoğlu İsa: 164 (39); 168 (8); 175 (29, 29).

Karamanoğlu İshak Beg: 214 (4, 6, 6, 10,

18, 19, 25, 26, 26-27, 32, 33, 33, 36); 220 (23, 24, 35).

Karamanoğlu İshak Begün Oğlu: 220 (25-26, 30).

Karamanoğlu Kasım Beg: 220 (31); 221 (11, 17); 222 (8).

Karamanoğlu Mehmed Beg: 150 (39); 168 (2, 3); 220 (35-36).

Karamanoğlu Mustafa: 150 (39).

Karamanoğlu Pir Ahmed: 214 (3, 12, 13-14, 29, 35, 38); 215 (24, 26); 216 (12, 13-14); 220 (24, 34); 221 (34-35); 224 (23, 24).

Kara Mursal: 117 (9).

Kara Mursel (Karamanoğlunun Kadı-askeri): 149 (18).

Kara Öyük: 237 (42).

Karasi: 121 (15, 27, 28, 30, 34); 122 (1, 3); 123 (13); 124 (14, 36, 42); 126 (16); 133 (36); 135 (35); 144 (14); 146 (11).

Karasiği: 120 (37); 121 (35).

Karasiği 'Acilân Beg: 120 (33).

Karasiği Dursun Beg: 120 (34).

Kara Tegin: 108 (26); 109 (25, 41); 118 (36, 37).

Kara Temür Dağ = Kara Demür Dağ: 133 (11); 135 (9); 136 (18, 38).

Karayol: 237 (29).

Kara Yölek: 167 (30, 35, 35); 169 (39).

Kara Yölek Kızı: 229 (2).

Kara Yusuf: 143 (14).

Karlı Eli = Karlu Eli: 133 (15); 201 (19).

Karluza (Osmanlıların efsanevi atalarından): 92 (18).

Karlu Oğlanları: 201 (20).

Karil: 155 (13).

Karan Ovası: 149 (34-35).

Kardamoni: 130 (7); 140 (27, 29); 144 (8); 145 (38); 151 (28, 32); 163 (12); 164 (21-22, 23); 203 (20, 33); 204 (39, 40, 43); 205 (23); 208 (30).

Kasım (Yıldırım Bayazid'in oğlu): 146 (8, 15).

Kasım Beg ("Koca Kayası", hükümi Haydar Begün oğlu): 170 (13).

Kasım Paşa (Rumeli beylerbeyi): 183 (34).

Kavala: 132 (34).

Kaya Alp (Osmanlıların efsanevi atalarından, Er Dündü'nün dedesi): 92 (10).

Kayseriyye = Kayseri: 140 (15); 214 (30, 31); 237 (23-24, 24, 29, 31-32, 35-36, 41-42).

Kaytan (Osmanlıların efsanevi atalarından): 92 (11).

Kaz Ova: 241 (5, 6).

Kazlıoğlu (Kadı-askeri): 216 (42).

Kefe: 225 (30, 30); 226 (10, 13); 227 (1, 14); 245 (20-21).

Kemah: 222 (31).

Kemalun Beg Kara Hisari: 225 (10).

Kemat Paşa: 242 (37, 37).

Kerdizen: 136 (13).

Kerkela (İstanbul tekfirünün veziri): 192 (14).

Kestel Tekvürü: 105 (22, 32).

Kegan: 127 (8).

Keğiz Dağı (Bugünkü Uludağ): 122 (11).

Kevele: 216 (11, 35); 220 (38).

Kibîl: 232 (25); 254 (21, 22).

Kilemastoryn (Kirmastı'nın kadim tekfirü): 121 (4).

Kilic Arslan Begün Oğlu: 221 (13).

Kilice Dağı: 160 (6).

Kilic Arslan Beg = Kilic Arslan Beg = Kilic Arslan (Alaylı bey, Rum Mehmedin kayın babası): 219 (14, 16, 18, 30, 35); 220 (2, 5, 7, 8, 10).

Kirat Ova: 134 (37).

Kır Sehir = Kır Sehiri: 145 (37); 151 (21); 237 (22-23).

Kıvrım Yolu: 140 (33).

Kızıl Ağaç Yenicesi: 159 (38).

Kızıl Ahmed Beg = Kızıl Ahmed: 204 (34, 37, 38-39, 39, 41, 42); 205 (1-2, 26); 208 (29, 31, 34, 40); 214 (18).

Kızıl Buğa (Osmanlıların efsanevi atalarından): 92 (10).

Kızıl Buğa (Osmanlıların efsanevi atalarından, yukarkinin dedesinden): 92 (14-15).

Kızılca Duzla: 120 (39); 121 (1).

Kızıl Kocaeli = Kızıl Koca: 109 (23); 170 (1).

Kızıl Koca Oğlanları: 168 (21, 23, 31-32, 36); 169 (40).

Kirmastı: 121 (3); 149 (16).

Kite: 105 (41).

Kite Ovası: 145 (38).

Kite Tekvürü: 105 (22, 33); 106 (32); 111 (30).

Kocacuk (Hisar adı): 158 (8).

Koca Elendi (Bursa kadını): 130 (39); 235 (18, 19-20).

Koca Eli: 108 (23); 117 (16-17); 137 (10); 184 (39); 191 (44) = 192 (1).

Koca Hisar: 185 (11).

Koca Kayası: 170 (8, 11).

Koca Nâşib (Bursa hâlibi): 145 (10, 17).

Koçum Seydi (Baba İlyasın halifesi): 234 (31).

Konis (Hisar adı): 153 (7, 8).

Konur Alp: 108 (28); 109 (18, 21, 44); 110 (4, 6); 112 (22, 24); 113 (39); 116 (20).

Konur Apa: 117 (17).

Konur Apa Eli: 112 (24).

Konur Hisari = Konur: 125 (7, 8, 35, 37).

Konya: 120 (16); 140 (3, 4); 150 (37); 175 (18, 35); 182 (37); 191 (18); 214 (3); 216 (11, 22, 29, 34-35); 221 (24); 249 (33); 250 (14).

Konya Ovası: 150 (30).

Korî Dere: 107 (34).

Korkud (İkinci Bayazid'in oğlu): 92 (6).

Kostantiniyye: 91 (9); 230 (23).

Koşlı Hisari: 203 (21, 33); 206 (14, 31, 33, 39, 41); 207 (17-18, 30); 215 (33).

Koyun Hisari: 105 (26, 29); 116 (32).

Köpri Hisari: 105 (13).

12-13, 14-15, 17); 171 (21, 25, 29-30, 38, 39); 172 (17, 18, 19, 23, 37, 41); 173 (7, 18, 28, 33, 37, 39); 174 (12, 8, 9, 12); 175 (14, 16, 19, 23, 37, 40); 176 (31); 177 (19-20); 178 (3, 31-32, 33); 179 (14-15, 21, 26); 180 (32-33, 36, 38, 39); 181 (23, 33, 39); 182 (31, 41, 42) - 183 (1, 29-30, 41); 184 (6, 10, 18, 21, 34, 36, 40); 185 (22, 32, 34, 36); 186 (16, 18); 187 (44); 188 (14, 22, 30, 32); 189 (4-5, 25); 190 (10, 17, 21-22, 24); 192 (38); 196 (35); 199 (33-34); 200 (43); 216 (21); 231 (38, 38); 232 (12, 39); 236 (7, 7, 25); 240 (38, 42, 44); 246 (34); 249 (24, 25, 29, 29).

Musa (Yalavac): 233 (3, 5, 15, 16); 234 (4).
Musa (Yıldırım Bayazid'in oğlu Musa Çelebi): 146 (8, 11, 12, 13, 22, 23, 25, 31, 32, 34, 36, 38, 39, 42, 43); 147 (5, 9, 12, 16, 20, 25, 29, 39, 37, 40); 148 (14, 18, 20, 21, 22, 22-27, 35, 39); 149 (15, 31); 150 (12); 154 (13).

Mustafa = Düzme (Yıldırım Bayazid'in oğlu): 144 (15, 21); 146 (9); 157 (8, 30, 33); 158 (2, 5, 5, 14, 16, 17, 23, 26, 32, 37); 159 (2, 4, 10, 31, 32, 34, 35, 36, 37); 160 (28, 32).

Mustafa (İkinet Muradın kardeşi): 160 (30, 33, 34, 35, 37); 161 (10, 11, 22, 24, 27, 37, 38, 39); 162 (17).
Mustafa Çelebi = Mustafa = Sultan Mustafa (Fatih'in oğlu): 198 (4, 5-6); 221 (23, 31); 222 (35); 224 (6, 11-12); 225 (26).

Mustafa Paşa: 222 (11); 243 (7, 7).
Muya (3): 202 (7).

N

Nesli-Aydın: 165 (9).
Nesli-Osman: 210 (25).
Nevîsi: 253 (39).
Nigâr: 140 (15); 151 (3).
Nigârî: 137 (40); 138 (21).
Nige Obrâ: 180 (1).
Nikobri = Nikopri: 164 (32); 195 (31).
Nişancı İbrahim: 243 (31, 31).
Nişancı Paşa (Karamanlı, sadrazam): 244 (26, 26).
Nis Doğan: 160 (10).

Nuh (Yalavac): 92 (19); 252 (18, 21, 41); 253 (13, 14, 32, 32).

O

Od Çönelik: 124 (40).
Oğcabolu: 147 (22).
Oğuz (Kavim): 91 (29).
Oğuz = Ögüz Han (Osmanlıların efsanevi atalarından): 92 (13); 192 (42).
Okluk = Okhik: 151 (1); 168 (13).
Orhan Gazi = Orhan = Orhan Beg: 91 (13, 15); 92 (9); 102 (28, 29, 34-35, 39-40, 40); 105 (4, 12); 107 (17); 108 (7, 11, 12, 22, 24, 27, 30, 33, 35); 109 (2,

4, 19, 24, 28, 31, 38, 38, 40); 110 (11, 12, 14, 19, 22, 25, 28, 31, 33, 36, 38-39, 39); 111 (14, 18, 19, 39); 112 (2, 4, 10, 35, 36); 114 (21, 21-22, 23, 39); 115 (13, 14, 27, 33, 37, 39); 116 (13, 14, 16, 18, 21, 22-23, 27, 34, 40); 117 (4, 6, 7, 24, 26, 31, 34, 37, 37, 38); 118 (1, 3, 14); 119 (5, 9, 12, 14, 15, 18, 29, 34, 35); 120 (3, 9, 10, 11, 12, 14-15, 19, 21, 31, 34, 35); 121 (1, 5-6, 15, 18, 19, 20, 22, 25, 27, 28, 32, 34-35); 122 (9, 15, 15, 18, 22, 23, 23, 31, 36, 42); 123 (2, 8); 124 (31, 36); 126 (41); 127 (29); 138 (32); 148 (11); 172 (8); 178 (3); 192 (40); 230 (36, 36); 235 (6, 6); 238 (11-12, 17, 17, 20); 239 (31-32, 35); 248 (16, 18-19).

Oruc-Beg = Oruc = Orug (Temür Taşın oğlu, Anadolu beglerbeğisi): 157 (33); 162 (31); 165 (11, 21); 166 (2, 3).

Osman ("Osmanlı hanedanı" anlamında): 138 (29).

Osmançuk: 170 (10); 242 (13, 13).

Osman Ali: 196 (31).

Osman Çelebi (Temür Taşın torunu ve U-mur Beg'in oğlu): 180 (31).

Osman Eli: 249 (33).

Osman Gazi: 92 (9, 21, 24); 93 (25, 45) - 94 (1, 1, 3, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 16, 17, 20, 25, 27, 28, 37-32, 35, 37, 39); 95 (2, 4, 8-9, 11, 11, 18, 28, 31, 31-32, 34, 35, 36); 96 (1, 5, 17, 18, 25-26, 27, 30, 31, 40-41); 97 (4, 12, 15, 17, 20); 98 (2, 4, 6, 8, 10, 23, 29, 35); 99 (2, 4, 5, 6, 11, 12, 23, 25, 27, 40); 100 (6, 6, 13, 15, 18, 19, 33, 35-36, 37, 38, 39, 40); 101 (1-2, 7, 14, 19-20, 21, 22-23, 23, 29, 32, 35, 40); 102 (3, 4, 7, 8-9, 10-11, 15, 21, 24, 28, 34); 103 (8, 11, 12, 15, 18, 21-22, 22, 26-27, 27-28, 28, 30, 40, 40, 41); 104 (1, 2, 3, 4, 7, 11, 13, 15-16, 17, 22, 23, 40); 105 (15, 25-26, 28, 33, 34, 35, 39); 106 (1, 1, 2, 7-8, 9, 20, 23, 26, 29, 36); 107 (5, 7, 23, 25, 35, 37, 42); 108 (1, 9-10, 16, 16-17, 22, 24, 37); 109 (25); 110 (14, 19); 111 (42); 112 (1, 2-3, 10); 115 (1, 4, 3, 13, 19, 21); 118 (11); 120 (9); 172 (8-9); 178 (51); 192 (40); 230 (29, 29); 235 (1, 1, 3-4); 245 (5); 246 (12, 14).

Osman Kapısı: 131 (14).

Osmanlı = Osman = 'Osmanlı: 129 (32); 180 (26, 29); 183 (11, 13); 206 (16); 215 (4); 199 (32); 224 (34).

Osmanlı: 149 (19); 167 (27); 184 (25); 206 (18).

Oyons Hisarı: 108 (13).

Ö

Ömer Beg ("Cigerölü" boyu beglerinden): 224 (44).

Ömer ibn-i Hattâb = Ömer = Ömer ül-Fârûk: 253 (38, 41-42, 43, 45).

Özbek Ağar: 176 (9, 14-15).

P

Pash Ovası: 93 (15).
Pash Beg = Delü Paşa (İshak Beg'in oğlu): 164 (26); 180 (16).
Pasaq Ağar: 131 (9, 11-12).
Paşa Kirece (Germiyanoglu Ya'kub Beg'in hatunu): 164 (20, 24).
Paşa Yigit Beg: 134 (38); 135 (5); 141 (38).
Pendik: 153 (12).
Pirvirdi: 147 (21).
Pulvân: 199 (42).
Pulvân = Tanrı Yıkduz: 132 (5).

R

Raklatyanus = Takyanus = Dakyanus: 232 (24, 24, 25-26); 253 (12).
Rasul Celali: 238 (32).
Reyhân Ağa = Reyhan Paşa (Hadım): 164 (18); 176 (9).
Râm (Anadolı): 92 (22, 24, 36, 37, 37, 39); 93 (11, 11, 19, 22, 27, 28); 94 (10); 142 (14); 144 (6, 12, 16); 145 (5); 189 (6, 7); 203 (28); 221 (17); 225 (33); 234 (5, 30); 236 (1, 3, 14, 39, 41, 43); 237 (3, 9, 9, 19, 24, 27, 31, 41); 242 (5); 249 (25); 250 (35); 251 (35, 41, 46, 46); 252 (3).

Rum (Devlet, Bizans): 92 (26, 27).

Rum = Rum (Millet, Bizans, Rum): 119 (25); 125 (19, 21).

Rum Eli: 124 (26, 32, 37); 125 (9); 126 (15); 128 (26); 132 (11); 135 (11); 136 (41); 141 (38); 143 (32); 146 (16, 16, 32, 33, 34, 35, 39); 147 (5, 9, 13, 16, 17, 39); 148 (3, 14, 28, 38); 149 (25); 152 (10); 157 (7, 11, 13, 15, 18, 21); 158 (9-10, 16, 18); 159 (19); 160 (12); 160 (43); 171 (12); 174 (16, 16); 178 (38); 181 (43); 182 (4, 35-36); 183 (25-26, 31-32); 184 (39-40); 185 (4); 186 (10); 191 (43); 192 (2); 197 (2, 5, 21, 30); 200 (40); 202 (17-18); 204 (15); 206 (39); 208 (30, 33, 39); 209 (10); 222 (30); 223 (6); 224 (28); 229 (34, 36); 240 (14, 6); 249 (17, 19); 250 (25); 251 (42).

Rûm = Rûmî (Bizanslı, Yunanlı): 254 (16, 22, 24).

Rum Mehmed Paşa = Rum Mehmed = Rum Mehmedî = Rum Vezir = Rum: 193 (41); 194 (19-20); 215 (18); 216 (25); 24, 27, 29, 32, 38-39, 42); 218 (7, 10, 24, 22-23, 34); 219 (6, 8); 243 (33, 33, 38-39).

Rûstem = Aşem destanı kâşramanı: 110 (32); 137 (31).

S

Sa'd ibn-i Müseyyib: 253 (46).
Sakarya: 99 (29); 107 (32).
Saituk Alp: 107 (18).
Sakarya Cuvus Oğlu Cuvusbaşı Ahmed = Cuvusbaşı Ahmed: 214 (21-22, 24, 26).

Samakroğlu: 133 (1).
Samakov: 140 (20-21).
Samandira = Samandir: 112 (27, 31); 113 (2, 4); - 114 (1, 12).
Samandira Tekviri: 112 (29); 113 (1).
Samsa Cuvus: 99 (32, 37, 38-39, 42, 43); 107 (25-24, 27-28); 109 (39).
Samsun: 152 (7, 16, 34); Kâfir Samsun: 152 (8-9, 10, 11, 12, 18). Müslüman Samsun: 152 (12-13, 13).
Sarı Hatun (Uzun Hasan'ın annesi): 208 (2, 7, 13).
Sarı (Hırs Tekevürün veziri): 111 (16, 20).
Saruce Paşa: 190 (28, 20); 242 (20, 20).
Saruhan: 133 (12); 144 (14-15); 166 (8); 244 (24).

Sarı Han Begler: 141 (29, 36).

Sarı Han Eli: 135 (33, 34); 141 (31); 162 (32).

Sarı Hanoglu: 130 (6).

Sarı Kapan: 144 (7).

Sarı Kaya: 99 (29).

Sarı Ya'kub Oğlu: 214 (19).

Sarı Yati = Sarı Yati = Sarıcı: 93 (26, 29, 31, 36); 94 (32); 96 (28, 33); 97 (5).

Savay: 178 (36); 199 (32).

Saykalan: 214 (30).

Sazlı Dere: 137 (23).

Selânik = Selimik: 133 (15); 133 (32); 157 (8, 9); 173 (6, 7, 12, 25, 26, 35); 174 (33); 242 (23).

Selman = Seyh Selman (Müslifin dedesi): 91 (4-5); 188 (20).

Semendire: 118 (20); 164 (32); 176 (10-11, 13); 177 (23); 179 (21, 24, 36, 41); 180 (21, 25); 183 (22); 201 (27, 29, 31, 32, 33, 34, 36, 38, 39, 42-43); 202 (8); 211 (30).

Semerikand: 143 (34, 35).

Seriz = Seriz: 132 (33, 34, 40); 133 (13); 135 (2); 153 (31); 154 (16); 157 (10); 173 (9); 199 (14).

Sevâne (Osmanlıların efsanevi atalarından): 92 (15-16).

Seydi Gazi: 150 (21).

Seydi Sebiri: 131 (32); 151 (1).

Seyyid Mehmed-i Bahârî: 235 (42) - 236 (1, 1).

Simgav: 129 (41).

Sımaşa Kadısı Oğlu = Sımaşın Kadısı Oğlu: 147 (18); 148 (26); 153 (16, 19, 22, 32); 154 (9, 13, 15); 250 (21-22, 29).

Sınab (Sinop): 140 (30); 146 (31); 163 (11); 202 (10, 32); 203 (21, 33); 204 (3, 6, 43, 44, 44); 205 (2, 24); 207 (17); 208 (16).

Sırl (Sirp): 128 (35); 129 (13, 14).

Sırl Sındığı (Sirp Sındığı): 129 (20).

Sıvaz = Sivas: 141 (2, 10); 143 (32); 214 (10); 221 (16); 222 (37, 37); 237 (21, 25, 25, 31, 36).

Sikenderi: 254 (18).

Silifke: 140 (40); 214 (2, 4, 34, 36); 220

- 21, 25, 26, 30, 33); 221 (37, 39, 40); 242 (21); 243 (23).
 Silâhîre: 137 (40); 146 (37); 163 (32).
 Silivri: 147 (24).
 Sinan Beg (Rumeli beglerbeyisi): 174 (16); 175 (11).
 Sinan Paşa: 244 (20, 20).
 Sirâceddin Urumi: 120 (6).
 Sivri Hisar: 147 (37-38); 148 (41); 151 (2).
 Sofya: 136 (27); 160 (12); 186 (9, 11, 12, 30); 243 (17, 17).
 Solak Karaca: 144 (30).
 Sonusa = Sunusa: 169 (6); 208 (29).
 Sorkun: 99 (28-29, 38).
 Şâhîlâle Banu: 186 (26); 187 (18).
 Söğüt: 93 (34, 45); 96 (33); 100 (3); 115 (2).
 Sükar (Osmanlıların efsanevi atalarından): 92 (12).
 Sükar Ahmed = Ahmed (Calayirli): 143 (13-14); 233 (38).
 Sultan Hatun (Germiyanoglu'nun kızı ve Yıldırım Bayazid'in zevcesi): 130 (3).
 Sultan Öni: 93 (33); 115 (25-26); 204 (18).
 Sunkur (Osmanlıların efsanevi atalarından): 92 (17).
 Sunkur Tegin (Osman Gazinin amcası): 93 (15).
 Surur (Karamanoglu'nun veziri): 182 (40); 183 (4, 6).
 Süle Cavus (Çavuşbaşı): 131 (1).
 Süleyma (Saman Cavuşun kardeşi): 100 (12).
 Süleyma (Yalavaç): 93 (27); 104 (38); 125 (1, 3, 4); 126 (11); 140 (23, 23); 185 (28); 254 (3).
 Süleyma (Emir, Yıldırım Bayazid'in oğlu): 135 (36); 141 (11); 144 (14, 28); 146 (7-8, 9, 13, 14, 16, 17-18, 20, 21, 24-25, 28, 32, 38-39, 40); 147 (8, 12, 14, 19); 148 (33); 149 (29, 32, 42); 150 (2-3); 240 (31).
 Süleyma Beg (İstanbul subaşı): 193 (5).
 Süleyma Celebi (Çandarlı): 241 (6).
 Süleyma Paşa (Orhan Gazinin oğlu): 102 (39); 103 (21); 136 (21, 26); 147 (7-8); 120 (16, 20, 24, 26, 29); 122 (1, 7); 123 (13, 18, 18-19, 21, 27, 28, 33); 124 (3, 26, 29, 38-39); 125 (1, 12, 15, 20-21, 31, 34, 37); 126 (1-2, 2); 239 (33-34); 240 (1).
 Süleymanşah = Süleymanşah Gazî (Ertuğrul'un babası): 92 (9-10, 24, 25-26, 34, 36, 38-39); 93 (3, 4, 12); 103 (33); 192 (41).
 Süleymanşah (Yukarkinin ve Osmanlıların efsanevi atalarından): 92 (17).
 Sürmeli Kükür: 93 (15).

S

- Sabun Kara Hisar: 93 (39).
 Şah Ana: 164 (21).
 Şahin Lala = Lala Şahin = Lala: 126 (18); 127 (21, 39); 128 (31); 129 (15); 132 (1, 3, 4, 12, 34); 133 (10).

- Şahrûh: 234 (4).
 Sam: 143 (14, 35); 144 (1, 4); 145 (5).
 Samak: 250 (41, 45, 46); 251 (2, 2, 17, 17, 19, 19, 21, 22, 23, 27, 29).
 Şam Türkmanı: 93 (10).
 Sarabdar İlyas Beg = Sarabdar İlyas: 160 (38); 161 (6, 14, 22, 37, 39, 40); 162 (17); 168 (15); 174 (7-8).
 Şehabeddin Ağa (Çandarlıoğlu İsmail Beg'in veziri): 206 (5).
 Şerefeddin Paşa (Hadım): 164 (18).
 Seyh Abdurrahim-i Rûmî: 236 (15-16).
 Seyh Abdullatif: 249 (34, 37, 39); 250 (1, 3, 4, 8, 9-10, 12-13, 14-15).
 Seyh Abdullatif-i Makdisî: 236 (31-32, 35).
 Seyh Ak-Bayık = Ak Bayık: 236 (16, 18).
 Seyh Ceziri-i Sirâzî = Seyh Ceziri-yi Sirâzî: 235 (31-32, 32-33).
 Seyh Cüneyd = Cüneyd: 249 (23, 31, 33, 35, 38); 250 (3, 8, 11-12, 13-14, 16, 17-18, 27, 28, 36, 37, 37, 41, 42); 251 (2, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 9-10, 11, 12, 13, 14, 16).
 Seyh Fahreddin-i Madurî = Seyh Fahreddin Efendi Madurîli: 235 (35-39, 34-35).
 Seyh Hacı Bayram: 236 (1-2, 34).
 Seyh Hâfî: 236 (33-34).
 Seyh Hamid: 235 (32-33, 33-38).
 Seyh Mahmud: 110 (22).
 Seyh Muhiiddin-i Arabî: 249 (41-42).
 Seyh Sadreddin Evi: 240 (41, 42).
 Seyh Sadreddin-i Konevi Zaviyesi: 249 (33-34).
 Seyh Safî: 249 (20, 23).
 Seyh Yahya (Muellimin babası): 91 (4); 188 (20).
 Seyh Yâr Ali-yi Horasânî = Seyh Yâr Ali-yi Sirâzî: 235 (31, 31-32).
 Seyh Zeyneddin-i Hâfî: 250 (23).
 Şih (Bugünkü "Şile"): 137 (11).
 Şu'bi: 253 (42).
 Şukrullah = Mevlânâ Şukrullah: 175 (30-31); 198 (17).

T

- Tâceddin-i Kürdî = Tâceddin-i Kürî = Tâceddin Kürd: 96 (6); 120 (6); 235 (7, 7-8).
 Tâceddinoglu: 161 (30, 32).
 Tahâretâiz Hatib: 159 (21).
 Tahranî: 141 (12, 16, 32); 142 (16, 21, 24); 144 (23).
 Tahtalı: 200 (3, 3, 5).
 Tamac: 241 (37, 37).
 Tanrı Yukduğu = Pulunya: 132 (6).
 Tarhan: 245 (22).
 Tatar: 92 (35); 93 (12, 40, 43); 97 (30, 32, 34); 108 (11, 14, 14, 15, 24); 144 (17, 22); 145 (28, 32, 34, 37); 152 (3, 36); 153 (1, 3, 11).
 Tayfur Celebi: 170 (20, 24, 25).
 Tebriz: 224 (26); 251 (23, 43, 43, 43).
 Teke = Teke Eli: 139 (39); 144 (15); 190 (9).
 Tekvür Bırası: 107 (38).

- Tekvür Dağı: 124 (39); 137 (27).
 Temür Beg = Temür = Temir = Mir Temür = Demür: 135 (37); 137 (26); 138 (22); 142 (11, 16, 19, 22, 26, 30, 42, 43); 143 (15, 17, 19, 24, 31, 32, 34-35, 37, 39); 144 (7, 9, 18, 18, 19, 25, 40, 40, 45, 46); 145 (13, 14, 23, 26, 29, 30, 31, 34, 33, 36, 39); 153 (3), 225 (11); 233 (37); 248 (26).
 Temür Han Cavuş: 131 (1).
 Temür Taş: 157 (34); 180 (3).
 Tercan: 223 (4).
 Terzi Sarıca: 148 (22).
 Tırn: 135 (30); 165 (14).
 Trebeş: 196 (15).
 Toğar (Osmanlıların efsanevi atalarından): 92 (11).
 Tokat: 148 (25); 152 (36); 158 (6); 164 (16); 167 (15); 168 (20, 23); 179 (34); 183 (39); 184 (4); 185 (18); 221 (14, 15, 17, 17); 222 (9); 251 (8).
 Tok Temür (Osmanlıların efsanevi atalarından): 92 (11).
 Tuna: 136 (27); 151 (21); 182 (16); 196 (40); 197 (3-4); 209 (19, 20, 22, 39); 228 (11, 1, 10, 11-12, 13); 229 (3, 4, 10).
 Tuzak (Osmanlıların efsanevi atalarından): 92 (14).
 Türk: 92 (29, 33); 96 (21); 99 (17); 100 (34); 102 (2, 7, 8); 103 (23); 109 (6, 7, 7, 8, 10, 10-11, 11, 12, 13, 13, 14); 110 (24); 111 (1, 8); 113 (6, 26); 116 (32, 33, 35); 117 (1); 118 (4); 120 (28); 125 (2, 9, 16, 24); 128 (15, 17); 132 (6); 136 (15); 184 (31); 185 (7, 8); 192 (7, 10); 193 (28); 195 (12, 13); 201 (6, 9, 34, 40); 209 (28); 211 (34, 37); 212 (16); 226 (19, 24, 27).
 Türkistan: 92 (40, 93, 27).
 Türkmen: 92 (35); 93 (12); 142 (7, 7); 143 (37); 168 (24, 35, 38); 169 (20, 21, 26, 28, 28, 29, 33); 188 (36); 224 (26).

U

- Ue Hisari: 151 (2).
 Uğurlu Mehmet (Uzun Hasan'ın oğlu): 224 (8, 14).
 Ulubat: 105 (35, 35, 40); 121 (2); 158 (1).
 Ulubat Tekvür: 105 (37).
 Uzun Celebi Tekyesi: 138 (1).
 Umar Beg (Demür Dağı'nın oğlu): 136 (39); 162 (30); 180 (3).
 Uyuz Beg: 218 (19, 20).
 Uzunca Bel: 110 (5).
 Uzun Hasan Beg = Uzun Hasan = Hasan-i Dirâz = Hasan: 203 (28); 206 (17, 34, 35, 39); 207 (10, 39); 208 (2, 6, 23, 37); 213 (29); 214 (6, 9, 13, 15, 34, 37, 37); 215 (31, 31, 36); 216 (1, 5, 5-6); 218 (37); 220 (23, 23, 31, 32); 221 (10, 20-21, 29, 32, 33, 35); 222 (8, 10, 12, 17-18, 21, 38, 39); 223

- 26, 38); 224 (6, 8, 16, 16-17, 19, 23, 25-26, 27, 27, 31-32, 37, 40; 40, 41, 42); 250 (4, 19, 21, 21-22, 27); 250 (36, 37, 39, 40).
 Ungürüz = Ungürüz (Macar, Manaristan): 136 (13-14, 15, 27, 42); 164 (33); 172 (35-36); 173 (33); 174 (3, 4, 10, 11, 13-14, 14, 41); 175 (31); 176 (1, 32, 34-35); 177 (1, 8, 8, 20, 22, 29, 30-31, 33, 39); 178 (33, 34); 179 (25, 37); 182 (9); 183 (21, 23, 25, 27, 40); 184 (24); 186 (8, 15, 16, 20, 27); 199 (37, 39); 199 (15, 25); 229 (41).
 Üakub: 174 (38); 176 (8, 10); 179 (23, 40); 180 (4, 20); 195 (39); 199 (29, 36); 200 (19).
 Üsküdar: 243 (36); 244 (4).
 Üzeyir Oğlu: 250 (39-31).

V

- Vâ'iz Mehmet: 151 (10).
 Vardar Yenicesi: 157 (9, 14); 173 (25).
 Varna: 164 (41); 180 (3); 184 (33).
 Varna Dağı: 183 (1).
 Varsak: 218 (19, 21); 250 (17, 18, 18).
 Velîyeddin Oğlu Ahmed Paşa: 243 (2, 2).
 Vilaköğüş ("Sırp kralı, anlamı) 138 (12); 143 (31); 144 (25, 26); 160 (10, 10, 15, 16-17, 19); 164 (26, 27); 172 (25, 26, 27, 28, 35); 174 (10); 175 (2, 42); 176 (1, 4, 11, 15, 20); 177 (22); 179 (24, 28-29, 29, 30, 34, 36); 183 (19, 22, 23, 27, 28, 31, 37-38, 38); 184 (6, 23, 28); 186 (22); 196 (12).
 Vilaköğüş ("Sırbistan, anlamı) 195 (33).
 Vidin: 134 (40); 135 (4); 147 (20); 174 (4, 18); 177 (28, 29); 186 (8).
 Vidinli Sinan = Vidin Sinanı (Vidin sancak beği): 174 (18, 19, 22, 27, 30-31, 33); 175 (11).
 Vîlkayet-i Osman: 145 (28); 244 (6-7, 6-7, 31).
 Vîlkayet-i Vısrak: 175 (20); 250 (14).
 Vîzer: 160 (19).
 Vodana: 135 (3).

Y

- Yabugermen: 226 (44).
 Yâfesa: 92 (19).
 Yâfesa Nesli = Nesli-i Yâfesa: 92 (27, 29).
 Yahşi Beg: 137 (11).
 Yahşi Beg (Aydın sancak beği, yukarkıyla aynı şahıs olması muhtemeldir): 165 (19, 20, 21); 166 (8, 24).
 Yahşi Fakî = İmâm-ı Orhan Oğlu: 91 (13, 14, 15); 106 (37); 148 (11).
 Yahşılâ: 117 (14).
 Yahudî = Yahudân: 244 (9, 10, 13, 14-15, 19); 252 (36, 39); 253 (28).
 Ya'kub Celebi (Yıldırım Bayazid'in kardeşi): 133 (36); 134 (10, 12, 12, 24).
 Ya'kub Paşa: 246 (3).
 Yalakonya (İsmet tekvürü olan kadın): 116 (29).

Yalak Ovası = Yalak Ova: 116 (30); 117 (12).
 Yalavacı: 131 (32).
 Yamak (Osmanlıların efsanevi atalarından): 92 (15).
 Yanko = Yanko Hunyad: 182 (1); 183 (20, 28); 184 (30, 32); 185 (2); 186 (29); 187 (17); 197 (12).
 Yan Temür (Osmanlıların efsanevi atalarından): 92 (18).
 Yar Hisar: 102 (11); 103 (8); 105 (5); 206 (7).
 Yar Hisar Tekvürü: 101 (12); 102 (26).
 Yayca = Yayca: 212 (3); 213 (14, 15).
 Yelyüz: 121 (3).
 Yenice: 120 (16).
 Yeni Şehir: 105 (10, 11, 15-16, 19); 106 (23); 109 (40); 114 (22); 116 (25); 129 (23); 139 (4); 163 (4); 206 (6, 7, 8-9, 15); 208 (40-41); 231 (13-14); 241 (41, 41).
 Yeni Şehir Kapısı (İznikle): 119 (14, 41).
 Yeni Şehir Suyu: 107 (27).
 Yergöğü: 151 (22).
 Yezdicird: 252 (29); 254 (11, 16).
 Yezid: 144 (3, 4-5).
 Yıldırım İmâretî: 240 (46).

Yıldız: 200 (31); 201 (17).
 Yılğın Bazarçuk: 214 (39).
 Yörgüç Paşa: 162 (33); 168 (21, 26, 28, 30, 32, 39, 41); 169 (1, 2, 22, 26, 27, 33); 170 (19, 24, 26, 28, 30, 31, 38, 40); 171 (1, 1, 4, 5, 6, 8, 19); 172 (21).
 Yunani: 253 (5).
 Yurus (İstanbulda, Yüce Tepesi civarında bir harabe): 137 (10, 12); 148 (10, 13).
 Yusuf (Yalavac): 254 (4).
 Yusuf (İkinci Muradın kardeşi): 164 (38).
 Yusuf İmirze (Uzun Hasanın amcası ve beylerinden): 221 (29, 33).
 Yuvanc: 202 (7).
 Yürük: 250 (30).

Z

Zağanos Paşa = Terzi Başı Zağanos: 149 (39); 242 (35, 35).
 Zağra: 127 (39); 128 (31).
 Zeynel (Uzun Hasanın oğlu): 224 (6-7, 12).
 Zeytün: 170 (10).
 Zihna: 132 (34).
 Zindan Kapısı (Bursada): 149 (8-9).
 Zibini: 172 (30).
 Zühür: 253 (30).

Aşıkpaşaoğluna Göre Osmanlı Tarihi Kronolojisi

Kronoloji cetveli, yalnız hangi yılda olduğu Aşıkpaşaoğlu tarafından söylenen vukuatı almaktadır. Hangi yılda olduğu zikrolunmayan bütün vak'alar cetvele sokulmamıştır.

- 684 (= 1285) Osman Gazinin Kulaca Hisarı yağma etmesi.
 685 (= 1286) Osman Gazinin Rumlarla İkizce savaşı.
 687 (= 1288) Osman Gazinin Karaca Hisarı alması.
 687 (= 1288) Osman Gazinin Samsa Cavuş Kılavuzluğu ile Sorkun, Göynük ve Tarakçı Yenice akını.
 699 (= 1300) Osman Gazinin Bilecik, Yar Hisar ve İnegözü alması.
 702 (= 1302) Osman Gazinin Dinboz savaşı ve Kite Hisarını alması.
 704 (= 1304) Mihalin müslüman olması ve Osman Gazinin Leblebici, Lefke, Çadırli, Mekece, Tekfur Fınarı hisarlarını alması.
 705 (= 1305) Orhan Beg kumandasındaki kuvvetin Kara Çemiş, Ap Suyu, Kara Tegin hisarlarını alması.
 726 (= 1326) Buranın alınması ve Aydosun fethi.
 731 (= 1331) Orhan Gazinin İznikli alması.
 735 (= 1335) Karası Elinin alınması.
 750 (= 1357) Süleyman Paşa kuvvetlerinin Rumeliye geçmesi ve Cimbi, Ayaslıonya hisarlarını alması.
 758 (= 1357) Süleyman Paşanın ve Orhan Gazinin ölümü.
 761 (= 1360) Birinci Muradın Edirneyi alması.
 766 (= 1365) Biganın alınması.
 783 (= 1381) Yıldırım Bayazidin Germiyanoglu Sultan Hatunla evlenmesi ve Kütahyanın çehiz olarak Osmanlılara verilmesi.
 783/4 (= 1381-1382) Hamid Elinden Akşehir, Beğşehir, Seydişehir, Yalvac, Karaağaç ve İspartanın satın alınması.
 787 (= 1385) Manastırın zafer ve Selânik yöresinin tahribi.
 791 (= 1389) Birinci Muradın Kosovada Sırp ordusunu bozması ve şehit olması. Yakub Çelebinin idamı ve Yıldırım Bayazidin tahta geçmesi.
 792 (= 1390) Alacahışırın ve Aydın, Saruhan, Mentese Elleri'nin alınması.
 793 (= 1391) Yıldırım Bayazidin İstanbulu ikinci defa kuşatması. Şilenin alınması ve Yıldırım Bayazidin İstanbulu ikinci defa kuşatması. Bizansın haraç vermesi, şehirde Türk mahallesi ve kadısı bulundurulması şartı ile barış.
 797/8 (= 1395-1396) Yıldırım Bayazidin Kastamonuyu ve Taraklı Borlu'yu alması.
 798 (= 1396) Yıldırım Bayazidin Amasya, Sivas, Erzurum, Malatya, Darend, Divrik ve Behisniyi alması.
 804 (= 1402) Temürlük savaşı. Yıldırımın esaret ve intiharı.
 805 (= 1403) Emir Süleymanın Rumelinde yerleşmesi ve Bizansla barış için kardeşleri Fatma ve Kasımın rehlin göndermesi.
 813 (= 1410) Emir Süleymanın ölümü ve Musa Çelebinin Rumelinde tahta geçmesi.
 816 (= 1413) Musa Çelebinin idamı ve Birinci Mehmedin tahta geçmesi.
 816 (= 1413) Karamanlıların Bursaya hücumu. Şehri yakması. Otuz bir gün kale kuşatmasından sonra alamayıp çekilmesi.
 824 (= 1421) Birinci Mehmedin ölümü. İkinci Muradın tahta geçmesi.
 825 (= 1422) Ulubat Köprüsü başında İkinci Muradla Düzme Mustafa arasındaki karışıklık ve Düzmenin kaçması.
 828/9 (= 1425-1426) İpselli hisarının alınması ve İznikoglu Cüneyd Begle oğlu Kurt Hasanın idamı.

- 831 (= 1428) Karamanoğlu İbrahim Beğün Beğsahiri alması.
 831 (= 1429) Yörgüç Paşa tarafından Caniğin alınması.
 832 (= 1429) Germiyanlı Ya'kub Beğün Bursa ve Edirneye gelip İkinci Muradla görüşmesi ve Osmanlı tabiiyetine girmesi.
 833 (= 1430) İkinci Muradın Selâniği alması.
 837 (= 1433) Rumeli Beğlerbeyisi Sinan Beğle Vidin Sancak Beği Sinan Beğ tarafından Güğercinlikte Macarların bozulması.
 839 (= 1435) İkinci Muradın Karamanlılarla çarpışması ve iki tarafın elçi göndererek barış yapması.
 840 (= 1436) İkinci Muradın Macaristana 45 günlük seferi.
 841 (= 1437) Semendirenin alınması.
 842 (= 1438) İkinci Muradın Belgrad seferi.
 842 (= 1438) İkinci Muradın Germe'yi alması.
 844 (= 1440) İkinci Muradın İzledi savası ve tahtını oğlu İkinci Mehmede bırakması.
 846 (= 1442) Evrenüzoğlu İsa Beğün Arnavutlukta akıncıları ile birlikte şehit olması.
 847 (= 1443) Varna savası ve İkinci Muradın tekrar tahta oturması.
 851 (= 1447) İkinci Muradın, oğlu İkinci Mehmedle birlikte Arnavutlukta 'Akça Hissar' alması.
 852 (= 1448) İkinci Muradın Kosova zaferi.
 855 (= 1451) İkinci Muradın ölümü.
 855 (16 muharrem perşembe) = 18 şubat 1451 perşembe İkinci Mehmedin tahta çıkışı.
 857 (= 1453) İkinci Mehmedin İstanbul alması.
 857/8 (= 1453-1454) Enez'in alınması.
 858 (= 1454) Niköprü'nün alınması.
 860 (= 1456) İkinci Mehmedin Belgrad seferi. Doğuda ve batıda iki kuyraklı yıldız görünmesi.
 861 (= 1457) Edirne'de Fatih'in oğulları Bayazıdla Mustafa'nın sünnet düğünleri.
 861 (= 1457) İkinci Mehmedin Mora seferi.
 864 (= 1460) Morada Miseryi, Levündüre ve Yıldız hisarlarının alınması.
 864 (= 1460) İkinci Mehmedin Semendireyi alması.
 864 (= 1460) İkinci Mehmedin Amastra'yı alması.
 864 (= 1460) Kastamonu ve Sinobun alınması.
 865 (= 1461) Trabzonun alınması.
 866 (= 1462) İkinci Mehmedin Eflak seferi.
 866 (= 1462) İkinci Mehmedin Midilli'yi alması.
 867 (= 1463) Bozna'nın zaptı.
 869 (= 1465) Karaman Elinde veraset kavgaları. Osmanlıların ve Uzun Hasan'ın karışması.
 870 (= 1465) İkinci Mehmedin Arnavutluk seferi ve Elbasan Kalesini yapması.
 872 (= 1467) Karamanla savaş ve Konyanın zaptı.
 874 (= 1469) İkinci Mehmedin Acribozu alması.
 876 (= 1471) Aklîyenin alınması.
 877 (= 1472) Silifkenin alınması.
 877 (= 1472) Uzun Hasan kuvvetleriyle Karaman kuvvetlerinin Osmanlılara yenilmesi.
 878 (= 1473) İkinci Mehmedin Uzun Hasanı yenmesi.
 880 (= 1475) Kefe, Azak, Menküp ve Yabugermen'in alınması.
 881 (= 1476) İkinci Mehmedin Kara Buğdan seferi ve bazı Macar kalelerini alması.
 883 (= 1478) İşkodranın alınması.
 885 (= 1480) Fatih'in İstanbul yaylalarında gezmesi.

Aşıkpaşa oğluna göre Osmanlıların Soy Kütüğü

Nuh

Yâfés

Maçın

Çin

~~Durmuş—Kurmış—Durtmış~~~~Yantemür—Bayıntur—Yatmur—Yantur~~~~Karluğa—Barlu'a~~~~Karahul—Karacul~~~~Süleymanşah~~~~KaraluOğlan—Karalu Aklan—KaraluOğlak—KutluOğlan~~~~'Amudı~~~~Karaca~~~~Kurtulmuş—Kartalmiş~~~~Çar Buğa—Çur Buğa~~

Sevünc (Sevinc yerine) $\left. \begin{array}{c} \text{Muğ} \\ | \\ \text{Doğan} \end{array} \right\}$ Varyant

~~Baybus—Baysuğ—Baysus~~~~Baş Buğa~~

Yamak—'Aka
 Kızıl Buğa
 Kamarı—Karı
 Baysub—Bayzub
 Kara Han
 Tuzak
 Ay Kutluk—Aykıl Teli
 Kara Han
 Oğuz
 Gök Alp
 Basuk—Basak
 Tok Temür—Bak Temür
 Suğar—Sunkar
 Bakı
 Sunkur—Suğartın
 Kaytun—Kintur—Kintun
 Toğar—Doğan
 Aykuluk—Aykuluğ

Bayındur
 Kızıl Buğa
 Kaya Alp—Kay Alp
 Süleymanşah
 Sunkur Tegin Er Dunrıl Gün Doğdı
 Osman Gündüz SaruYatı (—Savcı)
 ?
 Alâaddin Paşa Orhan Ay Doğdı Ak Demür Bay Hoca
 Süleyman Paşa Murad
 Yıldırım Bayazıd Ya'kub Çelebi
 Er Dunrıl Emir Süleyman Mustafa Mehmed İsa Musa Kasım Fatma
 Erkek Kız
 Murad Mahmud Mustafa Yusuf Kız Kız Kız Kız Kız Kız
 Fatih Mehmed Erkek

SÖZLÜK

Aşıkpazağındaki sözlerden açıklanması gerekenler aşağıda liste halinde verilmiştir. Bunlardan arapça olanların yanına (a.), faranca olanların yanına (f.) işareti konmuş, kelimelere metindeki kullanışlarına göre mânâ verilmiştir. Karşılığını bulamadığım kelimeler sözlüğe alınmamış, bunlar okuyucuların araştırmalarına bırakılmıştır. Arapça veya faranca olup da şeklini ve mânâsını değiştiren, ahenk kaidesine uyarak Türkçeleşen sözlerin yanına (a.), (f.) işaretleri konmamıştır.

Acâyib : Çok, fevkalâde.
Adl (a.): Adalet.
'Adû (a.): Düşman.
Ağnamak : Bir aşağı, bir yukarı gezip dolmak.
Ağruk : Ağırılık, esya.
Ağu : Zehir.
Al : Hile.
Âl (a.): Aile, ocak, soy.
'Aletta'cîl (a.): Çabucak, acele ile.
Alım : Alacak.
Aluk : Ahnacak şey.
'Alim (a.): Bilici, her şeyi bilen.
Âl-i Selçukvan : Âl-i Selçuk, Selçuk ailesindenim.
Âmennâ bihi ve soddaknâ bihi (a.): Ona inandık ve onu doğru bulduk.
'Arşa-i 'arasât (a.): Mahşer meydanı.
Âsanlık : Kolaylık.
Assı : Fayda, kâr, kazanç.
Avrat : Kadın, zevce.
Ay : Ey, hitap edati.
'Ayyâr (a.): Serseri.
Ayrık : Baska, diğer.
Azık : Erzak, yiyecek.
Bağça : Bahçe.
Balamâr : Palamar, gemileri karaya bağlayan kalın halat.
Basak düşmek : Baskın edip üzerine düşmek.
Bazar : Pazar, panayır.
Becine = Becene : Gizli, saklı.
Bedbaht (f.): Kötü, fena.
Bedbahtlık (f.): Kötülük, fenalık.
Bedl (a.): Mal verme, cömertlik (Arapçada bu anlamdaki kelime "bez", ise de metinde daima "bedl." şeklinde geçmektedir).
Berk : Sağlam.
Beyn es-selâteyn (a.): İki namaz arası.
İkindi ve akşam namazları arası.

Bigi : Gibi.
Bile : Beraber, birlikte, ile.
Bili : Bilgi, malumat.
Bihişmek : Tanısmak.
Bitekkellûf (a.): Düşürmeksiz.
Bivechîn min el-vücûh (a.): Hiçbir suretle, asla.
Bolgay : Ola.
Börk : Türk kalpağı.
Bula = Bola : Yenge.
Bulamak : Kirdetmek.
Buncalayın : Bu kadar, bunun gibi.
Busu : Pusu.
Büt (f.): Put.
Büthâne (f.): Puthane.
Cimri : Gayrimemnun.
Çaç : Buğday veya arpa tanesi yığını.
Çalıcı : Çalgıcı.
Çapmak : Hızla at sürmek.
Çaşıtlamak : Casuslamak.
Cetr : Cadır (Bu kelime "Cadır", in farsçalamış çeklidir).
Çığır : Çığır açtığı yol.
Çığnamak : Çiğnemek.
Çıkarmalı : Çıkarılması gereken.
Çökel : Bozuk, kötü.
Çökmek : Çentilmek.
Dad : Tat.
Dâd (f.): Adalet, doğruluk.
Dahi : Daha.
Damik : Tanık, şahit.
Dapmak : Tâbi olmak.
Dapu : Huzur, itaat, inkıyâd.
Darblu : Sert.
Dağra : Dışarı.
Davila : Tavla, ahır.
Davulbaz = Davlunbaz : Davul.
Daz : Kel, dazlak.
Deprenmek : Hareket etmek.
Depüngü : Üzengi.
Dil : Esir.

Donmak : Aldırmak, ehemmiyet vermek.
Dudar : Kale kumandanı.
Düğümen : Tercüman.
Duhtatmak : Araştırmak, gözden geçirmek, teftiş etmek.
Don : Elbise.
Doy : Ziyafet.
Duğurmak : Karmak, yapmak.
Durmak : Durarak.
Durumak : Kalkışmak, kalkınmak.
Do : Hiza, karşı.
Duvca : Bir sınıf asker.
Dölenmek = Dölenmek : Dözmek, yatışmak.
Dinde : Geceleyin.
Dürmek : Toplamak.
Dış : Rüya.
Dışek : Hiss, pay, maaş.
Döymek : Muktedir olmak, dayanmak.
Edik : Çizme.
Efil (a.): İş.
Eğirdim : Kuşatma, muhasara.
Eğirtmek : Kuşatmak, muhasara etmek.
Emmü : Dayı.
Emez : Ağabey.
Enik = Enik : Köpek yavrusu.
Esem : Susan, sükküti.
Erte : Yarı.
Erzaki (f.): Müstehak, lâyık.
Eşeb (a.): Hazırık, levâzım.
Edemek : Aldırış etmek, kulak asmak, ehemmiyet vermek.
Evemek : Evlendirmek.
Eymek : Söylemek, demek.
Ferah (a.): Hizmetçi.
Fâri : Para.
Galaba : Kalabalık, yığınak.
Galtân (f.): Tekermeker, yuvarlanarak.
Gani (a.): Zengin.
Girad : Garaz, istek.
Goce : Taraf, yaka, yan.
Gadâyi (f.): Dilenci.
Gen : Oeniş.
Gerü : Sonra, geri.
Geyirmek : Giydirmek.
Gökün : Yık, göç esyası.
Gökcek : Güzel.
Gönder : Kargı, mızrak.
Göndürmek : Göndermek.
Göndürmeli : Gönderilecek olan, gönderilmesi gereken.
Gussa (a.): Tasa, Kaygı.
Hanam : (Ben) hanım.
Haramı : Çapulcu, akıncı, baskıncı.
Haramlık : Çapulculuk, akıncılık, baskıncılık.
Hayni : Hain.
Helek : Helâk.
Hod : De = Da, dahi, kendi.
Horende (f.): Aile, zevce ve çocuklar.
İs : Sahip.
İşik : Sünnî olınayan derviş.
İvrant : Bir nevi iyi çuha.
İgen : Asla, daima.
İ'lâl-i iman (a.): Dini aslına götürmek, dini düzeltmek.
İmdi : Ohalde.
İrtelemek : Takip etmek, ardına düşmek.
İstevret : Mücevherat (?).
İstîmâlet (a.): Ölümlü alma.
Kaçan : Ne zaman, vaktâ ki.
Kakımak : Öfkelenmek, kızmak, hiddetlenmek.
Kala : Kale.
Kallâğ (a.): Barakçı, hilçâr (Arapçalamış bir faranca kelimesidir).
Kamu : Hep, hepî, bütün.
Kancaru : Neraye.
Kandahân : Nerede olduğunu.
Kam : Hani.
Karanu : Karanlık.
Kara tiraz : Savakta alınan para ve mücevherat (?).
Karavaş : Köle, cariye.
Karavul : Öncü, öncî karakol.
Kariş mung : Karmakarışık.
Karvamak : Kavrarak, yakalamak.
Kat : Yan, buzur.
Kayu : Kaygı, düşünce, endişe.
Kende (f.): Kokmuş.
Keniz (a.): Hazine.
Key : Çok, çok iyi.
Kırmak : Çığırarak.
Kırtmak : Çığırarak.
Kırkun : Kırgın.
Komalı : Etrakılması gereken.
Kul : Kul, köle.
Kulmaş : Akılsız, serseri, bayağı adam.
Küne (f.): Kıyı, bucak.
Lakim : Lâhım.
Lenger (f.): Gemi demizi.
Lot : Bir nevi yemek.
Mağbun (a.): Aldanmış.
Mâl-i amânî (a.): Can kurtarmak için düşmana verilen mal.
Masâlih (a.): İş.
Martaluz : Casus, hain.
Meymun (a.): Uğurlu.
Meyyit (a.): Ölü.
Mubalağa : Çok.
Muhassar (a.): Kuşatılmış.
Muraylık : Mürâilik.
Mustulamak : Müjdelemek.
Mustuluk : Müjde.

Muttasıl (a.): Bitişik.
 Mücüs: Eğri boyunlu ibrik, değerli ibrik.
 Müfsid (a.): Bozguncu.
 Müft: Bedava.
 Mühmel (a.): Yakıksız, kötü.
 Mühmellik: Suç.
 Münâdi (a.): Bağıran.
 Mürlüvvet (a.): Eriik, yigilik.
 Müsmil (a.): Temiz.
 Mütamekkin (a.): Oturan.
 Müveccab (a.): Doğru.
 Nâgâh (f.): Birdenbire, anırsın.
 Nöker: Maiyetteki adam, hizmetkâr.
 Od: Ateş.
 Ogurlamak: Ugurlamak, çalmak.
 Okumak = Okımak: Çağırarak, davet etmek.
 Olacak: Olunca.
 Orun: Yer, mekân.
 Öğdül: Yarış mülkâfatı.
 Öget: İyi.
 Ögrek: At sürüsü.
 Öküş: Çok.
 Öze: Başka.
 Paçanak: Bacanak.
 Para: Parça, pârâ.
 Piranki: Top güllesi.
 Rûsvaylık: Rezillik.
 Saçu: Hediye.
 Sâhib-ı erân (a.): Büyük hükümdar.
 Salâ (a.): Cuma namazına davet.
 Sanu: Zân, hayal.
 Sâye (f.): Gölge, hımaye.
 Segirdim: Hücum, alon.
 Selâ (a.): Az.
 Serehor: Bir sınıf asker.
 Sinak: Kırnak, yemek.
 Sirtak tekele: Bir nevi elbise.
 Serir (a.): Yatak.
 Sesmek: Acı duymak, ızdırıp çekmek.
 Simirlemek: Atın bacak simirlerini keserek çöktürmek.
 Sokmak: Kabadavı, yigit.
 Sokranmak: Memnuniyetlilikle mırıldanmak.
 Sönük: Kemik.
 Söyündürmek: Söndürmek, teskin etmek.
 Suvarmak: Sulamak.
 Sultânî ceng: Büyük savaş.
 Süci: Şarap.

Sürgün: İrsâlât, mal gönderme.
 Şevkûle: Külâh.
 Şölen: Ziyâfet.
 Tarfet ül-ayn (a.): Göz yumup açınca ya kadar geçen zaman.
 Targlamak: Yağma etmek.
 Tefahhus (a.): İnceden inceye araştırma.
 Telh (f.): Aci.
 Udlu: Utandırın.
 Uğrak: Ağırık, eyya.
 Umu: İstek, umulan şey.
 Uşatmak: Kırnak, ufak parçalara bölmek.
 Utmak: Oyunda kazanmak, yutmak.
 Üleşdürmek: Üleşirmek, paylaşmak.
 Ün: Ses.
 Varta (a.): Felâket.
 Vermeli: Verilmesi gereken.
 Yağı: Düşman.
 Yahp: İyi, güzel.
 Yalcıak: Çıplak.
 Yansın: Yandan.
 Yancuk: Torba, at yamına asılan torba.
 Yapturmak: Örttürmek, kapattırmak.
 Yapmak: Örtmek, kapamak.
 Yarak: Hazırlik.
 Yaramazlık: Kötülük.
 Yarmak: Parâ.
 Yarayınca: Yarayınca kadar.
 Yasılmak: Eğrilmek.
 Yavlak: Fena halde, çok.
 Yeg: İyi.
 Yegrek: Daha iyi.
 Yenile: Az önce, yeni.
 Yer yerin: Yer yer.
 Yeyesi: Yiyecek şey.
 Yeynemek: Hafiflemek.
 Yigit: Genç.
 Yigitlik: Gençlik.
 Yitubdur: Kaybolur, kaybolmaktadır.
 Yıplmak: Kökü kazınmak.
 Yöre: Civar, etraf.
 Yurd: At.
 Yunmak: Yikanmak.
 Yürütüm: Hücum.
 Yürümiş = Yürüyüş: Hücum.
 Zevâd (a.): Öteberi.
 Zevvak (a.): Zevke düşkün.
 Zindegâni (f.): Yaşama, yaşama tarzı, ahpaplık.

Düzeltilmeler

Sayfa No	Satır	Yanlış	Doğru
	37-38	Tarihinde, ihsan aldığına dair bir şey söylemediğine göre bu sefer umduğuna erememiş olduğu anlaşıyor.	Ve padişahın büyük ihsana nail olmuştur.
93	2	Ce'ber	Ca'ber
102	36	yarde	yerde
107	36	Turfet	Tarfet
109	44	İznig-	İzinci-
115	32	züm miras edecek nemüz vır kim miras (301) edecek nemüz var kim kis-	züm miras (301) edecek nemüz var kim kis-
119	29	sey	seyr
120	5	Dâvud	Dâvud-ı
123	35	(412)	(411)
125		Sayfa kenarında, satır gösteren	5 rakkamı bir satır aşağıya alınacak.
127	4	Hisaza	Hisara
134		Sayfa kenarında, satır gösteren	13 ve 20 rakkamları birer satır aşağıya alınacak.
139	20	dögelegi	dögelegi
167	25	Sakranu	Sokranu
168	30	ddei	dedi
188	20	âşika	Âşika
193	41	inci satır kalkacak. Yerine:	Cevab: Rum Mehmed Paşadır kim sonra anı padişah it gibi boğdurdı.
196	36	127 n	127 nci
198	11, 12	adaya	Adaya
199	9	adada	Adada
201	16	sferde	seferde
204	9	bakır küresinden	Bakır Küresinden
212	20	besunruza	başunruza
216	4	diseler	desler
225	2	Yülük	Yölük
232	30	göftehor	köftehor
235	2	dursun	Dursun
236	1	Mehemmed-i	Mehemmed-i
240		Sağ sütunun ikinci satırı, sol olacaktır.	Sütunun ikinci satırının devamı
246	6	Galatada	Galadada
252	1	Engüriye	Engüriye

فرمانی نسابی محمد پاشا
تواریخ السلاطین العثمانیه

Karamanlı
Nişancı Mehmed Paşa

Osmanlı Sultanları Tarihi

Türkçeye çeviren
Konyalı İbrahim Hakkı

Çıkaran
TÜRKİYE YAYINEVİ
İSTANBUL

Önsöz :

Arapçadan dilimize çevirdiğim bu eser, Osmanlı sultanlarının ilk tarihlerinden birisi, belki de, mevzuunu yalnız Osmanlılara hasrettiği için, birincisidir. Yurttaki bütün kütüpanelerin ilmi bir şekilde tasnifi yapılmadığı ve ikinci cihan savaşı dolayısıyla İstanbuldaki değerli yazmalardan bazıları ihtiyaten yurdun iç taraflarına kaldırıldığı için biz tercümemize Ayasofya müzesinin içindeki Birinci Sultan Mahmud Kütüphanesinde, 3204 numarada kayıtlı bulunan nushayı temel yaptık. Eserin İstanbulda, Süleymaniye Kütüphanesinde, Âşir Efendi kitapları arasında 234 numarada kayıtlı ikinci bir nushası daha vardır.

Ayasofya nushasının birinci bölümünde Selçukluların Anadolu'ya gelmelerinden ve Osmanlı devletinin kurucusu Osman Gazinin aile zincirinden başlayarak Fatih Sultan Mehmedin tahta oturmasına kadar gelip geçen Osmanlı sultanlarının haltercümelerinden, zamanlarındaki fetihlerden ve başka olaylardan kısaca bahsetmiştir.

Mehmed Paşa, kitabının iki bölümünde de hiçbir kaynak göstermiyor. Fatih çağının, bilhassa İstanbul fethinden sonraki olaylarının içinde bizzat yaşadığı için bu hususta kendisinden daha selâhiyetli bir kaynak düşünülemez.

Mehmed Paşa, kendisinden daha önce yazılan ve bize kadar gelen İskender-nâmeyi, Behcetü'ttevârihi ve Düsturnâmeyi görmüş, bunlardan faydalanmıştır.

Mehmed Paşanın koruyucusu olan Sadırazam Mahmud Paşa aynı zamanda Şukrullahın ve Düsturnâme sahibi Enverî'nin de koruyucusu idi. Bunlar da tarihlerini Mahmud Paşaya sunmuşlardı. Mahmud Paşanın müşaviri durumunda bulunan Konyalı Paşanın bunların kitaplarını görmesi kadar tabii bir şey olmaz. İskendernâmeyi de okumuş olması çok muhtemeldir.

Mehmed Paşanın bu üç kitaptan başka birçok kaynaklardan faydalandığı muhakkaktır. Fakat bu kaynaklar bugüne kadar keşfedilmiş değildir. Belki de bunlar büyük yangınlarda yanıp gitmiştir.

Mehmed Paşanın bu üç kaynaktan başka kitaplardan faydalandığını gösteren deliller vardır. Meselâ :

1 — Osmanın Ertuğruldan önceki ataları hakkında Mehmed Paşanın verdiği bilgi diğer üç kaynaktaki bilgiye hiç benzememektedir.

2 — Ertuğrul Gazinin bir fakihin evinde Kurana karşı gösterdiği saygı hikâyesi Behcetü'ttevârihte yoktur.

3 — Osman Gazinin ölüm yılı Şukrullahta 710, Mehmed Paşada 720 dir.

4 — Orhan Gazinin ölümü Şukrullahta 751, Mehmed Paşada 761 yılındadır.

5 — Birinci Muradın ölümü Şukrullahta 790, Mehmed Paşada 791 yılındadır.

6 — Fatihin tahta çıkışına kadar Şukrullah ancak 11 olayın yıllarını, Mehmed Paşa ise 30 olayın yıllarını rakkamlandırıyor. Ahmedî'nin İskendernâmesin-

de ise hiçbir olayın tarihi zikredilmiyor.

Bundan çıkan sonuç şudur : Bu dört tarihçi Osmanlıların ilk çağlarına ve soykütüklerine ait birçok kaynaklardan faydalanmışlardır. Fakat Mehmed Paşa, bir tarihçi olarak öteki üçünden üstündür.

Osmanoğullarının sarayda değerli eşya ve para hazinesinin (= Hazine-i Hümayûn'un) yanında bir de "Defterhâne Hazinesi" vardı. Burada kanunnâmelerle her 25 yılda tekrarlanması mecburî olan "İl Yazıcı Defterleri" ve değerli vesikalar saklı bulunurdu. Bu hazinelerin anahtarları sadırazamlarda bulunduğundan Mehmed Paşa da sadırazamlığı sırasında buradaki vesikalardan pek âlâ istifade etmiş olabilir.

Mehmed Paşa, kitabının ikinci bölümünü Fatih'in tahta oturmasından başlayarak hicrî 885 yılına kadar olan olaylara tahsis etmiştir. Fatih'in ölümünden ve kendisinin şehid edilmesinden bir yıl öncesine kadar olan fetihler, inşâ ve imarlar ve başka olaylar bu bölümde yer almıştır. Kitabın sonuna koyduğumuz takvimi cetvelden de anlaşılacağı gibi Mehmed Paşa bu bölümde tam 28 mühim olayı yıllarıyla vermiştir.

Mehmed Paşa bu müddet içinde divan kâtipliği, nisancılık ve sadırazamlık yaptığı için olayları yakından ve iç yüzleriyle tanıdı. Büyük devlet işlerinin içinde ve başında bulunması, başkalarının bilmesine imkân olmayan birçok şeyleri ona öğretti. Bundan dolayı kitabına aksettirdiği şeylerin hakikata tam uygun telâkî edilmesi lâzımdır.

Onun bu kısa ve vezir kitabı, kendi çağındaki olayların ayar taşıdır. Kendisinin bir "karn" diye vasıflandırdığı 30 yıllık zamanın tarihlerinde tereddide düşünce bu mihenk taşına başvurmak lâzımdır. Bu küçük kitapla büyük yanlışları düzeltmek kabildir.

Mehmed Paşa büyük parlak fetihleri, muhteşem yapıları ebced hesabıyla tesbit eden 10 manzum tarih söylemiştir. Bu manzum parçalar Arap edebiyatı için birer güzel örnek olarak verilebilir. Tarihleri ebced hesabıyla manzum olarak gösterilen olaylar ve imarlar şunlardır:

- 1 — Boğazkesen (= Rumeli) hisarının yapılması : 856.
- 2 — Arnavutluğun fethi : 871.
- 3 — Konya fethedildikten sonra Alâaddin Tepesini saran iç kalenin (Ehmedek) yapılması : 872.
- 4 — İstanbuldaki yeni kasrın (= Topkapı sarayının) yapılması : 873.
- 5 — Ağrıboz kalesinin fethi : 874.
- 6 — Uzun Hasana karşı açılan savaşın zaferle sona ermesi : 877.
- 7 — Şehzade Sultan Mustafanın ölümü : 878.
- 8 — Şarkî Karahisarın fethi : 878.
- 9 — Yeni Sarayı saran sürün yapılması : 883.
- 10 — İstabl-ı Âmir'e'nin yapılması : 883.

Kitabın ikinci bölümünde başka tarihlerin hiçbirinde raslanmayan değerli malûmat vardır. Meselâ :

Fatih'in 884 (= 1479) yılında İstanbul'da kalarak Gürcistan tarafına asker gönderdiği ve buradaki "Torul", kalesi ile "Mazahilit", vilâyetini tamamen fethettiği haberi şimdiye kadar gördüğümüz tarihlerin hiçbirisinde yoktur. Gürcü dil kaidesine göre Mazahilit has adının sonuna eklenen "it, kaldırılınca kalan "Mazahil", in üçüncü harfini, Gürcülerin, dillerinin ucundan söyledikleri ve bu harf Arap elifbesinde bulunmadığı için Mehmed Paşa bu harfi "س" (= S) ile yazmıştır. Türkler bunu "Maçahel", şeklinde söylüyorlar. Bu ad bugün Çoruh ilinin bir ilçesinde ve Çoruh ırmağının kıyısındaki bir köyde hâlâ yaşamaktadır. Ma-

çahel eski Osmanlı idarî teşkilâtında "Çıldır = Ahışa", eyaletine bağlı bir sancak merkezi idi.

Hicrî 1046 (= 1636) yılında sadırazam Kemankeş Mustafa Paşa tarafından padişaha sunulan lâyhıhade ve eski coğrafya kitaplarında bu ad hep Macahel şeklinde geçmektedir.

Mehmed Paşanın verdiği bu malûmattan öğreniyoruz ki Fatih zamanında Osmanlı orduları şimdiki Batum'un yanına kadar olan toprak parçalarını Osmanlı sınırları içine almışlardı. Bu hususta aşağıda metnin notlarında daha geniş bilgi vardır.

Mehmed Paşa, Fatih zamanında 884 (= 1479) yılında Çerkezistan topraklarından Kuban vilâyetinin de fethedildiğini söylüyor. Bazı tarihler Fatih zamanında Çerkezistan topraklarından Anapa'nın fethedildiğini söylüyorlardı. Fakat Kuban'ın fethini bize Mehmed Paşa öğretmektedir. Şimdiye kadar doğulu ve batılı hiçbir tarihçi bundan bahsetmemiştir.

Mehmed Paşanın verdiği haberlerden, başka tarihlerde bulunmayan birisi de 877 (= 1472) yılında Otluk Belinde Fatih'in Uzun Hasan'a yaptığı savaşta yakalanan esirler arasında bulunun ve Temürün torunlarından olan Emir Mehmed Bâkır'ın İstanbul'da ölmesidir. Bazı tarihler bu savaşta yakalanan birçok esirin İstanbul'a getirildiklerini, sonra bunların kendilerini satın alarak serbest bırakıldıklarını yazarlar. Fakat Emir Mehmed Bâkır'ın İstanbul'da öldüğünü hiç kimse söylemez.

Mehmed Paşanın Torul fethi münasebetiyle verdiği malûmat Heşt Behişt gibi tarihlerin Torul hâkiminin sefer esnasında Uzun Hasan'a sığındığı hakkında verdikleri haberin düzeltilmeğe muhtaç olduğunu göstermektedir. Çünkü Uzun Hasan bu fethi için iki yıl önce ölmüştü. Hasan Bey Rumlu da Mehmed Paşanın verdiği doğru haberi tarihine geçirmiştir.

Mehmed Paşanın Tarihinden Faydalananlar:

Mehmed Paşa tarihini tamamladıktan ve Fatihe sunduktan bir yıl kadar sonra şehit edildiği ve bundan sonra da yapılan cinayeti haklı göstermek maksadıyla başta Aşıkpaşaoğlu olduğu halde aleyhinde geniş propagandaya girişildiği için paşanın kitabı fazla istinsah edilmemiş ve daha geniş muhite yayılması imkânını bulamamıştır. Bu da şimdiye kadar kütüphanelerimizde ancak iki nüshanın meydana çıkmasıyla sabittir. Eğer Mehmed Paşanın tarihi fazlaca yayılmış olsaydı kendisinden sonara yazılan Osmanlı tarihlerinde görülen yanlışlıkların birçoğu olmazdı.

Edirneli Ruhi ve Kemalpaşaoğlu gibi bazı eski tarihçilerin Mehmed paşanın kitabını gördükleri anlaşılmaktadır.

Münceccimbaşının (1) naklettiği şu sözler Rûhi'nin, Mehmed Paşanın kitabını gördüğünü ispat eder :

"... ve Rûhi-i müverrih târîhinde bir rivâyet-i gayr-ı meşhûre de irâd eder ki : Kayı Hanlı kabilesi Moğol hucumundan nâşi Horasan'dan diyâr-ı Rûma naklettiklerinde Ankara kurbünde Karaca Dağ'da sâkin olub ol vakit hâkim-

leri **فق** Alp nâm kimse idi. Ba'de'hû **ج** (1) nâm mahalle irtihâl edüb **فق** Alp anda vefât ve yerine oğlu **صادق** (2) Alp kabîleye hâkim oldu. Ba'de'hû ol dahi **او** nâm mahalde fevt ve yerine oğlu Gök Alp hâkim oldu. O' dahi: **سراج** (3) nâm mahalde fevt ve yerine oğlu Gündüz Alp kaim oldu. Ve ibtidâ küffâr üzerine gazâyâ bu şurû' etmişdür. Ba'de zamânin Söğüt kurbûnde Saray (4) nâm mahalde fevt ve yerine Ertuğrul Gazi kaim olub küffâr ile cihâda meşgul oldu. Bu takdirce müğârinileyhin nesebi bu vech üze olur ki Ertuğrul bin Gündüz Alp bin **صادق** Alp bin **فق** Alp.....

Kemal-Paşaoglu da Mehmed Paşanın tarihini görmüş ve kitabına "Onlar ki târih-i Âl-i Osmanî lisân-ı arabîde tahrîr ve ecadât-i emcâdlarının silsilesini bir vechile dahi takdîr etmişlerdür,, başlangıcı ile genişleterek almıştır.

Yenilerden Hayrullah Efendi de Mehmed Paşanın kitabını görmüş ve bundan hayli ıktibaslar yapmıştır. Hayrullah efendi Osman Gazi'nin şeceresini verirken diyor ki :

"Lisân-ı arabî üze yazılan Tenvârih-i Âl-i Osmanın birinde ecadât-i Âl-i Osmandan evvelâ Memâlik-i Rûma gelüb Ankara civarında Karaca Dağ kenârında iki bin beş yüz nüfus ile konan **فق** (5) Alpdır ki 24 üncü atada Oğuz Hana mütevâsıldır. Velhâsıl **فق** Alp mevcudî muayyenî bulunan göçebelerle hicretin 656 senesinde havâlî-i mezkûreye konduktan sonra az vakitler mürlüründe irtihâl edüb yerine oğlu **صادق** Alp reis-i kabîle oldu ise de ömrü vefâ etmeyüb fevt olunca Kara Öyük nâm mahalle defnolunub ba'de'hû riyâset-i mezkûre Gök Alpa intikal eyleyüb o dahi müddet-i kâllide fevt olarak **سراج** (6) denilen mahalde mezara bırakılıb ba'de'hû riyâset oğlu Gündüz Alp'a nakleyledikde müşârünileyh dahi etrafında bulunan muhâlifin ile ceng ve cidâl ederek Kızıl Saray nâm mahalde rahmet-i Rahmâna vâsıl olub makam-ı riyâsete ferzendi-i celfî Ertuğrul Gazi sergerde-i kabâil olarak.... (7) ..

Hayrullah Efendi bundan sonra Osman Gazinin şeceresi hakkında verilen çeşitli haberleri telif etmeğe çalışırken de Mehmed Paşayı Şam taraflarından bir Arap sanmıştır. Bu zannını da şu satırlarla belirtmiştir :

"Arabca yazılan Âl-i Osman târihinde beyân etdikleri Gündüz Alp Berriyet-üş-şâm'da tavattun eden zât olub târih-i mezkûru kaleme alan zât dahi havâlî-i mezkûre ahalisinden olduğundan.... (8) ..

Rûhî'nin ve Kemal-Paşaoglundun bu arapça tarihin müellifini tanımadıkları

(1) Bu Ca'ber olacak. Beşir Çelebinin "Tevârih-i Âl-i Osman,, ında (S. 6) "Hayber,, şeklindedir.

(2) Mehmed Paşanın **صادق** şeklinde verdiği adı Rûhî ve yahut müstensihler burada **صادق** ve beş satır aşığıda da **صادق** gibi okumak suretiyle bocalıyorlar.

(3) Bu "Şarabhâne,, dir. Kopya ve yahut tertip hatası vardır.

(4) Mehmed Paşada bu ad "Kızıl Saray,, şeklindedir. "Öyük,, de "Kara Öyük,, şeklindedir. Filhakika Bilecik ilinin Söğüt ilçesine bağlı bir "Kızıl saray,, köyü vardır.

(5) Hayrullah Efendi "p,, ile yazmıştır.

(6) Ruhî de böyle yazmıştır.

(7) Hayrullah Efendi tarihi, 1, 9.

(8) Hayrullah Efendi tarihi, I, 10-11.

anlaşılmaktadır. Eğer tanısalarđı onu daha ehemmiyetle incelerler ve kendilerinin kuvvetli kaynakları başına alırlardı.

Mehmed Paşanın; adını kitabın ortalarında bir tarih kitabesi münasebetiyle vermiş olması onları şaşırtmıştır.

Bugünün tarihçilerinden Mükrimin Halil Yınancın, müellifi tanıyamaması ve onun haltercûmesine rashiyaamadığını söylemesi, eskilere biraz hak verdirse yeridir (1).

Hayrullah Efendiden sonra muâsir tarihçilerimizden, Tarih-i Osmanî Encümeni tarafından 1335 te yayınlanan "Osmanlı Tarihi,, nin müelliflerinden Mehmed Arif Beğ bu kitabı görmüş ve incelemiştir (2).

Bu zat da müellifin adını tesbit edememişe benziyor. Necib Âsum Beğle ortaklama neşrettikleri tarihte Mehmed Paşanın kitabından göyle bahsederler :

"Osman Gazinin âbâ ve ecadâtı hakkında diğer bir rivayete dahi tesadüf olunmaktadır. Bu rivayete göre Ertuğrul'un pederi Gündüz Alp bin Gök Alptır. Arapça "رسالة في تاريخ العرب,, de denilmiştir ki Osman Beğ'in ecadâtından evvelâ Memâlik-i Rûm'a gelen ve nesli yirmi dördüncü (3) atada Oğuz Hana mütehi olan **فق** Alp dır. Bu adam-âşireti ile hicretin 656 senesi Ankara civarında Karacadağ kenarında konup ba'de'hû mahall-i âhara geçerek orada irtihâl etti. Yerine oğlu **صادق** Alp reis-i kabîle oldu. O da fevt olunca Karayük (4) nâm mahalle defnolunub riyâset oğlu Gök Alp'a intikal etti. O dahi vefat ederek Şarabhâne denilen mahalle defnolundu. Ba'de'hû riyâset oğlu Gündüz Alp'a nakleyledikde etrafında olan Hristiyanlar ile ceng ve cidâlde başhyarak Kızıl Saray nâm mahalde rahmet-i Rahmâna vâsıl olup makam-ı riyâsete oğlu Ertuğrul Gazi geçdi,, (5).

Dilimize Çevirdiğimiz Nushanın Tavsifi:

Birinci Sultan Mahmud kütüphanesindeki nusha şeker rengi mührelî, ipek kâğıt üzerine oldukça güzel bir tâlik kırımsıyla yazılmıştır. Mütchassısların teşhisine göre mürekkebine fazlaca rastık konulduğu için kâğıt emmiş ve arka taraflarına kusmuştur. Kitap 26 yapaktır. Baştan birinci yaprağın iki, ikinci yaprağın bir tarafı, sonundan da iki yaprak boştur. Kitabın eb'adı 12,8 × 17,9, yazı eb'adı ise 8,6 × 12,4 santimdir. Her sayfada 15 satır ve her satırda ortalama 10 kelime vardır.

Kitabın üstüne meşinden miklaabl bir cilt yapılmıştır.

Kitabın birinci yaprağının üstüne tâlik yazı ile "رسالة في تاريخ السلاطين العرب,, ya-

(1) Mükrimin Halil, Millî tarihimize dair eski bir vesika (Türk Tarih Encümeni Mecmuası, Nu. 2 (79), on dördüncü sene, 1 mart 1340, sayfa 85).

(2) Üstadımız kıymetli tarihçi Ahmed Tevhid Beğ merhumdan duyduğuma göre Arif Beğ bu kitabı neşredilmek üzere dilimize çevirmişti. Ölümünden sonra Encümen-deki masasının gözünden diğer bazı vesikalarla beraber alınmıştır. Feridun Beğ münşatına ait notlar da yok olan bu vesikalar arasında imiş.

(3) Ashında "21 inci,, dir. Bunda ya bir tercüme ve yahut tertip yanlış vardır.

(4) Burada Karayük (Karayük) şeklindedir.

(5) Necib Âsum - Mehmed Arif, Osmanlı Tarihi, 551-552.

zılmıştır. Bu bize eserin sultanların tarihi hakkında arapça yazılmış, her sayfada 15 satır bulunduğunu göstermektedir.

İkinci yaprağı yukarı tarafına başka bir tâlik ile iki satır halinde şunlar yazılmıştır :

- (1) رسالة بالعربية في تواريخ السلاطين العثمانية خلد هم الله تعالى الى يوم الدين
(2) رسالة بالعربية في تاريخ سلطان محمد خان ابن مراد خان من آل عثمان قدس الله تعالى ارواحهم

Bu satırlar bize eserin iki bölüm olduğunu göstermektedir. Birinci bölümde Osmanlı sultanlarının tarihleri, ikinci bölümde Sultan Murad oğlu İkinci Sultan Mehmed'in tarihi verilmiştir.

Filhakika eser iki bölüm halindedir. Birinci bölüm 3 üncü yaprakten 11 inci yaprağa kadar 15 sayfadır. İkinci bölüm de 11 inci yaprakten 22 nci yaprağa kadar 23 sayfayı ıssal etmektedir.

Eserin yazılı kısmı 38 sayfadır. Her iki bölüm de besmele ile başlamaktadır. Eserin hiçbir yerinde adı yoktur. Yalnız birinci bölümün başında müellif " Osmanlı sultanları Tarihi ", şeklinde adlandırmayı uygun gördük. İkinci kısma da "Fatih Sultan Mehmed tarihi ", denebilir.

Kitap İkinci Bayazıdın Kütüphanesinden Çıkmıştır:

Kitap 1153 (=1740) yılında (1) Brinci Sultan Mahmud tarafından Aya-sofya Mabedinin batı bitişğinde yaptırılan kütüphane için Topkapı Sarayından çıkarılan kitaplarla beraber buraya getirilmiş ve umurun faydalanmasına konulmuştur. İkinci yaprağın üstünde Sultan Mahmud'un vakfettiği bütün kitapların gibi Haremeyn evkafı müfettişi Ahmed Şeyh Zâdenin el yazısıyla Sultan Mahmud tarafından vakfedildiğini gösteren şu beş satır vardır.

- 1 — قد وقف هذه النسخة الجلية سلطات الاعظم والحقان المعظم
2 — مالك البرين والبحرين خادم الحرمين الشريفين السلطان بن
3 — السلطان السلطان الغازي محمود خان ولفاً صحيحاً شرعياً
4 — جوده القدر احمد شيخ زاده المفتش بأوقاف الحرمين الشريفين
5 — غفرلها

Bu satırların altında Ahmed Şeyh zâdenin " .. تولى يارب تبتا كند احمد " .. şeklindeki mührü, solunda da divânî hattı ile imzası vardır. Sayfanın sonlarına doğru da vâkifin; alt kısmında tuğrası bulunan şu mührü basılmıştır :

الحمد لله الذي هدانا لهذا وما كنا لنهتدي لولا اذنه تعالى . وقف

Sayfanın sol köşesinde İkinci Bayazıd'ın "Bayazıd bin Muhammed el-mu-zaffer dâimâ", tuğrasını taşıyan beyzi bir mührü basılmıştır. Bu mühür kitabın son sayfasının alt tarafına da ters olarak basılmıştır.

(1) Kütüphanenin kapısının içine kazılan 14 mısralık kitabenin tarih beyti şudur

قلت لا اله الا الله في الامام تاريخه
قد نجح سلطاننا محمود دار الكتب 1153

Bu mühürler kitabın İkinci Bayazıd'ın kütüphanesinden çıktığını göstermektedir.

Kitapta Hiç Yanlış Yok:

Kitap çok iyi arapça bilen birisi tarafından büyük bir dikkat ve titizlikle kopya edilmiştir. Bir iki nokta ve harf zuhulünden başka denebilir ki kitapta tek bir dil, imlâ ve kopya yanlış yoktur. Eğer kitabın birkaç yerinde kelime izanını taşıyan kenar yazılarıyla, 30 uncu sayfada müellifin adının sonuna "Paşa" ilâvesi olmasaydı hiç tereddütsüz müellifin el yazısı olduğuna hükmedecektik. Bu eserin müellif tarafından bir hattata yazdırılarak gözden geçirildikten sonra Fatih Sultan Mehmed'e takdim edilmiş olması çok muhtemeldir.

Kitap kopya edilirken unutulmuş bazı kelimeler aynı kalemle ve aynı mürekkeple sayfaların kenarına yazılmıştır.

Bu tashihleri ve ilâveleri buraya sıralıyorum :

Yaprak	Satır	İlâveler
1 B	3	المعظم
5 A	2	(1) بدل قانه
6 B	4	ولا زاده و آقا حراي
7 B	3	بن محمد و ناني (2)
8 A	9	بلغت (3)
12 B	14	النج (4)
15 A	12	باشا
17 B	1	اوز حسن
19 A	3	المدن
19 A	5	مداخلت

Kopyacı; kitabın kenarlarına 6 ncı yaprağın A yüzünün 15 inci satırındaki " .. الفاتر " le, 9 uncu yaprağın B yüzünün 8 inci satırındaki " .. درج المضاعف " ve 10 uncu yaprağın B yüzünün 9 uncu satırındaki " .. (حس البلاغة) terkibini " .. kelimesini de ilâve etmiştir.

Nişancı Paşa Yirminci Asır Bilginleri Gibi Düşünüyor:

Kitabın müellifi büyük münşi ve bilgin Mehmed Paşa birinci bölümün 1 inci ve 2 nci sayfalarındaki " .. و قى .. صروق " has adlarının okunmalarında tereddüde

(1) Bu kelime Süleyman Paşanın Rumeli'ye geçtiği anlatılırken kullanılan "Kale-ri" bazısını fethetti, anlamına " .. واقع یعنی الفلاح " .. yerine kullanılmıştır ki "bir kâle adı.. mânâsıdır.

(2) Bu kelimeler "Emir Temür, den sonra ilâve edilmiştir.

(3) Bu kelime "tükendi, anlamına " .. انتهت " .. yerine kullanılmak üzere konulmuş- tur.

(4) Bu kelime " .. مالى " kelimesinin önüne ilâve edilecektir.

düştüğü için bir yirminci asır bilgininin gösterilebileceği büyük bir dirayet ve ihtiyatla bu adların ikinci harflerini noktalamamış, doğru okunmalarını gelecekteki bilginlerin salâhiyetlerine bırakmıştır. Müellifin gösterdiği bu ihtiyatı ve ciddiliğe rağmen Profesör Mükrimin Halil Yinanç, Osman Gazinin iki dedesinin adları olan bu kelimelerin ikinci harflerini noktalamaya ve "Kabak Alp.", "Sarkık Alp.", gibi okumaya cesaret etmiş, fakat bunları niçin böyle okuduğunu izaha lüzum görmemiştir. "۳۴", kelimesinin ortasındaki harf ۳۳۳۳۳ harflerinin noktalarını alarak üç çeşit hareke ile 18 türlü okunabilir. Belki de müellifin kendisine kaynak yaptığı kitapta da bu harf noktasızdı. Fakat bilgin müellif yanlış yapmamak için bu ihtiyatı göstermiş, halbuki daha sonra gelen müstensihler ve müstensihlerin yazdığı nushaları kaynak edinenler pervasız bir tasarruf göstererek şahsi okuyuşlarını mutlak hakikatmış gibi ileri sürmüşlerdir. Oğuz boyları ve eski Türk isimleri hakkındaki bugünkü mevcut bilgilere göre bu ad ancak "Kınık.", veya "Kayık.", şekillerinde okunabilir. Kınık boyu Selçukluların mensup olduğu koydur. Bundan dolayı bu ihtimal vârid değildir. Fakat Osmanlıların "Kayı.", boyundan oldukları hakkındaki eski gelenekler ve bugünkü araştırmaların verdiği sonuçlar düşünülürse bu ismin "Kayık.", olması çok muhtemeldir. "Kayığ.", "Kayık.", veya "Kayı.", şeklinde yazılan ve okunan bu kelimelerin eski şeklinin sonunda "ğ.", veya "k.", vardı. Birçok Türkçe kelimelerde olduğu gibi sondaki bu "ğ.", veya "k.", harfi zamanla düştüğü ve kelime "Kayı.", şeklini almıştır. Demek ki Osmanlılar kendilerinin Kayıdan geldiğini biliyorlar, fakat Kayıyı bir eski ata farzediyorlardı. Bu şekildeki telâkki bütün diğer Türklerde de vardır. Onlar da mensup bulundukları boyu, eski bir atanın adı telâkki ederler.

İkinci adın doğru okunuş şeklinin ne olduğunu söyleyecek durumda değiliz. Bu kelime "Saruk.", "Sarkuk.", veya "Sarkık.", şekillerinde okunabildiğine göre bundan da "Sarı.", Türk boyunun adını çıkarmak kabilsiz de biz şimdilik bir şey söylemiyor ve bunun çözülmesini ilerde Türk bilginlerinin incelemelerine bırakıyoruz.

Kitabın Müellifi Mehmed Paşa Kimdir?

Kitabın edib müellifi, adını ve sanını, kitabın üstüne ve başına yazmayı tevâzu şiarına uygun bulmamıştır. Yalnız ikinci bölümünün 27 nci sayfasında 871 (= 1466) yılında Arnavutluğun fethi münasebetiyle yazdığı bir tarih manzumesinde kendisini ve babasını şu şekilde takdim etmiştir : Ârif oğlu Tevkiî Mehmed Paşa.

Müellif burada nesebinin Ebûbekir Siddika bağlılığını da "Siddiki.", vasfıyla ayrıca belirtmiştir.

Profesör Mükrimin Halil Yinanç bu eseri takdim eden yazısında Tevkiî Mehmed Paşanın kim olduğunu tesbit edememiş ve : "Mümâileyhin tercüme-hâline müteallik hiçbir malûmata malik değilim. "Siddiki.", kelimesinden nesebini Hazret-i Ebûbekir'e isâl etmiş olduğunu istidlâl ediyorum.", (1) demekle iktifa etmiştir.

Kitabın müellifi Fatih Sultan Mehmed'in nişancılığından sadırazamlığı-

(1) Türk Tarih Encümeni Mecmuası, scene 14, sayı 2 (79), s. 86.

na terfi eden Mehmed Paşadır. Ünlü tarihçileri tereddüde düşüren Mehmed Paşayı burada kısaca incelemeyi faydalı buluyorum :

Mehmed Çelebi, Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî'nin torunlarından Konyalı Ârif Çelebinin oğludur. Konyada doğmuştur. Doğum yılını gösteren bir vesika henüz elimize geçmedi. İlk tahsilini Konya mekteplerinden birisinde yapmıştır. Medrese tahsilini de Bedreddin Gühertâş tarafından Konyada, Mevlânâ türbesinin kuzey batısına; şimdiki mektebin yerine yaptırdığı Sultan Veled medresesinde tamamladığını galib bir ihtimal olarak alıyoruz.

Mehmed Çelebi iyi ve verimli bir toprağa düşen bir bahtiyar tane gibi mü-sâid bir irfan muhiti içinde hayata gözlerini açmış, ateşli zekâsını cabucak gelig-tirmek imkânını bulmuştur.

840 (= 1436) yıllarında Konyaya gelen ve burada müderrislik yapan, kitaplar yazan ve pek küçük yaşta tasnife başladığı için "Müsannifek.", şöhretini alan Şahrudlu "Bistamî.", Mecceddin oğlu Alâeddin Ali ile tanışmıştır. Mehmed Çelebinin Sultan Veled medresesinde müderrislik yaptığını tahmin ettiğimiz Musannifekten ders ve feyz aldığı muhakkaktır. Mehmed Çelebi ile Musannifek arasında başka birleştirici tarih ve ailevi bir âmil daha vardı. Musannifek de Siddiki idi. Bazı tarihçilere göre onun aile geçeresi de Hazret-i Ebubekir'e kadar çıkı-yordu.

Musannifek'in 850 (= 1446) yıllarında Konyada kitaplar yazdığını biliyoruz. Bundan sonra İstanbula gelmiş, birçok değerli ilim adamlarını koruyucu kanadı altına alan Sadırazam Mahmud Paşa ile tanışmış ve onun dostluğunu ve himayesini kazanmıştır. Mahmud Paşaya sunduğu "Tuhfe-i Mahmudi.", sini 861 (= 1457) yılında yazmıştır (1). Fatihin isteğiyle farsça bir de tefsir yazan Musannifek, Mehmed Çelebiye kızını vermek suretiyle bir de hisımlık yakınlığı kurmuştur.

Tarihçi Şükrullah, Enverî, Dursun Beğ, Musannifek gibi yarının büyük adamları Mehmed Çelebi de Mahmud paşanın himayesinde kemale ermiştir. Mahmud Paşa onu medresesine müderris tayin etmişti. O, paşanın bir müşaviri ve yarı-dımcısı olmuştur. Yeni Türk kanunlarının tanziminde Mahmud Paşa onun bilgi ve ihtisasından faydalanıyordu (2). Mehmed Çelebi, Divan kâtipliğinde de bulunmuştu. Buralarda gösterdiği büyük liyakat üzerine Mahmud Paşanın tavsiye-siyle 869 (= 1464-1465) da kendisine nişancılık verildi (3).

Uzun yıllar nişancılık yaptığı için onun "Nişancı.", vasfı ve ünvanı adına ga-lebe etmiştir. "Nişancı Paşa.", şeklinde anılır. Kendisi de şiirlerinde "Nişanî.", mahlâsını kullanıyordu. 880 (= 1475) yılında nişancılığı zamanında İstanbul'da Kumkapıda yaptırdığı camisi "Nişancı Camisi.", adını almıştı. Bu ad sonradan Mahallede geçmiştir. Bugün de bu mahalle ufak bir tahrif ile "Nişanca Mahallesi.", adını taşımaktadır. Onun meşhur vasıflarından birisi de "Karamanî =

(1) Sakayık tercümesi, s. 186.

(2) Babinger, Die Geschichtsschreiber der Osmanen und ihre Werke, s. 24-26.

(3) Kaynakların çoğu Mehmed Çelebiye nişancılıkla beraber vezirliğin de verildiğini söylüyorlar. Fakat Berlinde bir kütüphanede bulunan 862 (= 1458) tarihli bir vakfiyede "El-emir ül-hatir, el-vezir ül-kebir.", şeklinde tavsif edildiği görülmektedir (İslâm Ansiklopedisi ve Babinger'in yukarıda adı geçen eseri).

Karamanlı, dir. Bu tavsif "Osmanlı - Osmanlı,, gibi kullanılıyordu. Eski Karaman Beğliği topraklarında kurulan Karaman eyaletinde yetişen adamlar çok kere böyle tavsif edilirdi. Bu tavsife bakarak paşayı Konya'nın ilçelerinden bulunan Karamandan sananlar yanıyordu. Çok kere bu Karamandan olanlar Lârendevi, Lârendi şeklinde tavsif olunurlar. Mehmed Çelebi yukarıda da belirttiğimiz gibi Konyalıdır. Yavuz'un ve Kanuninin büyük veziri Piri Mehmed Paşa da "Karamanlı,, diye tavsif edilirdi. Mezar taşında görüleceği gibi onu "Celâli,, ile vasıflandıranlar da vardır.

Mehmed Çelebinin, büyük dedesi Mevlânâ Celâleddin gibi "Rûmî,, vasfıyla anıldığı da görülmüştür. Ona "Mehmed Paşa-yı Rûmî,, de deniliyordu. Onun böyle anılması yüzünden çağdaşı ve kadın cihetinden husumı Rum Mehmed Paşa ile karıştırıldığı da olmuştur.

İslâm Ansiklopedisinde Karamanî Mehmed Paşayı yazan Babinger, Mehmed Çelebinin birinci karısı ve Musannifek'in kızı olan hanımı "Şah Hatun,, şeklinde adlandırmakta ve ondan Zeynelâbidin Ali Çelebinin doğduğunu, ikinci karısının da Alâiye beği Lûtfi Beğin kızı "Sultan Hatun,, olduğunu, bundan da Rukiye Hatun doğduğunu söylemektedir. Bu muharrire göre Mehmed Çelebi, İstanbul ve Edirne'deki vakıflarını Alâiye beğinin kızının parasıyla yaptırmıştır.

Babinger'in bu mütealemlerinde düzeltilmeye muhtaç birçok yerler vardır. Şöyle ki : Mehmed Paşaya, ölümünden sonra yerine gelen sadırazama ve daha galip bir ihtimal ile İkinci Bayazîd'a yaranmak için amânsız bir düşman olan, onun aleyhinde geniş propagandaya girişen, hatta nesebini inkâr edecek kadar küstahlık gösteren Âşıkpaşaoğlu (Veya Âşıkpaşaoğluna zeyil yazan meçhul zat) Osmanlı vezirlerinin bıraktıkları eserleri sayarken Mehmed Paşanın nihayet İstanbul'da hatununu Alâiye beğinin kızı akçasıyla bir cuma mescidi yaptığını söylemektedir.

Bizim Ankara Kuyûd-ı Kadime arşivinde bulduğumuz 542 numaralı İstanbul evkafını tesbit eden defterin birinci cildinin 167 B sayfasında paşanın İstanbul'da kendi ünvanına nisbetle anılan mahallesindeki camisi şöyle kaydedilmektedir :

"Câmi" ül-merhûm Mehmed Paşa ibn-i Ârif Çelebi eş-şehîr bi-Nişancı Paşa,, Bu defterde mabedin tesbit edilen gelirleri ve evkafı arasında caminin yanındaki çifte hamam, hamamın yanındaki başhane, kasap dükkânı ve diğer dükkânlar, hâcra ve bir katlı ve havlı ve abdesthaneli bir ev ile eski saray yanında Yeniçeri aşâsının oturmakta olduğu hepsi ayrı ayrı havlı ile sarılmış müteaddit köşkler görülmektedir.

Yine bu defterde Mehmed paşanın koştugu şartlara göre tevliyet, oğlu Ali Çelebiye, ondan sonra da Sitti Şah Hatundan olan ebnâsına ve zamanla onların evlâdına verilecektir.

İstanbul Başbakanlık arşivinde 251 numarada kayıtlı bulunan Kanunî devrine ait mufassal İstanbul Evkaf defterinin 264 üncü sayfasında da Kuyûd-ı Kadime Arşivindeki defterdeki malûmatın daha geniş ölçüde tekrarlandığını görüyoruz. Buradaki vakıf şartları şöyle hülâsa edilebilir :

1 — Paşanın evkafına oğlu Ali Çelebi ile Sitti Şah Hatundan olan oğulları ve sıra ile bunların evlâdı, menfaatleri müsavi bir şekilde paylaşılmak suretiyle

tasarruf edecekler. Eğer bunlardan sefere (muharebeye) gidenler olursa evleri kiraya verilmeyecektir.

2 — Vakfedilen evlerden ikisi bir sofa, fırın, matbah, kenif ve caminin yanındaki büyük ahır, zaviye haline konulmuştur. İstanbul'a gelen âlimler, seyyidler, fakirler burada üç gün misafir olabilecektir.

3 — Aileden ölenlerin, inkıza uğrıyanların yerlerinin gelirleri de misafirlere sarfedilecektir.

4 — Paşanın, oturduğu konağın içindeki mescid de vakfedilmiştir. Onun masrafı da bu gelirlerle temin edilecektir.

Burada Paşanın Hac için ayırdığı paranın ve artan gelirlerin kullanılması şekilleri, cami ve mescit müstahdemlerinin alacakları paralar da ayrı ayrı izah edilmıştır.

Aşağıda izah edeceğimiz gibi paşanın idamından sonra Eski Saray (Fatihin sarayı) yakınındaki sarayı yeniçeri ağalarına tahsis edilmişti. Sarayın cihannûmalarından birisi de biraz daha yükseltiye - yanına kadar - yangın tarasut köşkü gibi kullanılmıştı. Birçok tamirler gördüğü anlaşılan saray 26 safer 1163 çarşamba günü (= 4 şubat 1750) Küçükpazardan çıkan bir yangında yanmıştı. Vak'anüvis İzzî Efendi yangın münasebetiyle köşk ve saray hakkında geniş malûmat vermektedir (1).

Saray yandıktan sonra tekrar yapılmıştır. Yeniçeriliğin kaldırılmasından sonra saray Bâb-ı Meşihat olmuştur.

Cumhuriyetten sonra bir kız mektebine tahsis edilen saray tekrar yandı. Yerine Üniversitenin Tabii İlimler Enstitüsü kuruldu. Eski binadan arta kalan Kassamlık şubesinde şimdi İstanbul müftülüğü vazife görmektedir.

Arşiv defterlerindeki malûmatı Âşıkpaşaoğlunun sözleriyle karşılaştırmaya gümânâyı çıkarıyoruz :

Alâiye beğinin kızının adı Sitti Şahîr. Mehmed Paşanın, Musannifek'in kızından olan oğlunun adı Ali Çelebidir. Sitti Şahın oğulları küçük oldukları için, paşa Sitti Şahın parasıyla yaptırdığı camisine ve evkafına Ali Çelebiyi mütevellî yapmıştı. Ali Çelebiden sonra oğlu Mustafa Çelebinin tevliyeti aldığına bakılırsa Sitti Şahın oğulları ya küçükken öldüler ve yahut tevliyetle liyakatleri yoktu.

Tahminimize göre Babinger "Sitti Şah,, adını ikiye bölerek ve bir de sultan ilâve ederek paşanın iki karısına ad yapmıştır.

Mehmed Paşanın konağının içindeki mescit sonra meşihat binasının içinde yenilenmiş ve yanına kadar ihadete açık kalmıştır.

Mehmed Paşanın ikinci karısı, Babinger'in söylediği gibi Alâiye beği Lûtfi Beğin değil, Lûtfi Beğin oğlu son Alâiye beği Kılıç Arslan'ın kız idi. Lûtfi Beğin kız; yani Kılıç Arslan'ın kız kardeşi de, Rum Mehmed Paşanın karısı idi. Âşıkpaşaoğlu bunları açıkça göstermiştir (2).

Arapça ve farsçayı ana dili kadar iyi bilen ve yazan Mehmed Paşa 869 (= 1465) (3) yılında tayin edildiği nişanlılıkta gösterdiği büyük başarıdan dola-

(1) İzzî Tarihi, 217.

(2) Âşık Paşa Zâde tarihi (İstanbul basımı) 174, 192.

(3) Sicill-i Osmani, IV, 105. Hadikat ül-Vüzerâ'nın (s. 15) "Mehmed Paşa 878 de Mahmud Paşaya cânîşin olmuştur,, cümlesini biz mânâlandıramadık.

yı 882 (= 1477) yılında azil ve hapsedilen Gedik Ahmed Paşadan açık kalan ve zıriazamlığa getirildi (1).

Mehmed Paşa Fatihin Maltepe civarındaki Sultan Çayırında ölümünden bir gün sonra yani 886 yılı rebiülevvelinin beşinci cuma günü (4 Mayıs 1481) geç vakti azgın yeniciler tarafından Tahtakalenin üstünde, Eski Sarayın şimalindeki sarayı basılarak başı kesilmek ve vücudu paramparça edilmek suretiyle feci bir şekilde öldürülmüştür. Evi, eşyası ve bu arada kütüphanesi de yağmalanmıştır. Böylelikle dönmelerin Türklere karşı olan gayzı onun kanı ile söndürülmek istendi.

Mehmed Paşanın ölüm gününde tarihçiler ihtilâflara düşmüşlerdir. Hiçbirisi ölüm gününü doğru ve açık gösterememiştir.

Hadikat ül-Vüzerâ (S. 15), Ravzat ül-Ebrâr (S. 387), Sicill-i Osmani (IV, 105), Evliya Çelebi (I, 141), Takvim üt-Tevârih (115) ve Kamûs ül-A'lâm, Paşanın 886 yılında öldüğünü söylerler, gün vermezler.

Dursun Beğ (S. 174), Tâciüttevârih (I, 576), bundan naklen Solaskzâde (S. 266) ve Hayrullah Efendi (VIII, 164) de Fatihin 886 yılı rebiülevvelinin 4 üncü perşembe günü öldüğünü yazarlar. Fakat Paşanın ölüm gününü tayin etmezler.

Hammer (Devlet-i Osmaniye Tarihi III, 212) Fatihin 3 Mayıs 1481 perşembe günü (4 rebiülevvel 886) öldüğünü yazar, Mehmed Paşanın ölüm gününü tasrih etmez.

Âli, Kûnh ül-Ahbârında (Üniversite Kütüphanesi, Numara 5959, S. 114) Fatihî, rebiülevvelin dördüncü Cuma günü ölmüş gibi gösterir. Mehmed Paşayı da Fatihin ölümünden 8 gün sonra öldürtür.

Oruç Beğ tarihi (S. 131), Rüstem Paşa tarihi (Üniversite kütüphanesi 4438 numara ve 147 nci sayı) da Fatihin 886 yılı 3 rebiülevvel perşembe günü öldüğünü söylerler. Fakat paşanın ölüm gününü açıklamazlar.

Sahâyi'ül-Ahbâr (III, 401) Mehmed Paşayı 885 yılında Mesih Paşanın yerine Sadırazam yapar ve Fatihin öldüğü gün öldürtür.

Aşıkpaşaoğlu tarihi S. 190 ve 220 de Fatihin ve Mehmed Paşanın ölüm yıllarını açıklamaz, Oruç Beğ 885 yılının olaylarını kaydederken "ve yine," diye başlıyarak Fatihin rebiülevvelin üçüncü perşembe günü ikinci vakti saati merihte Maltepe yakınında Tekfûr Çayırında öldüğünü söyler. Mehmed Paşanın ölüm gününü açıkça göstermez.

Neşri bu vak'a hakkında en iyi bilgi verecek durumda olan bir tarihtir. Çünkü o sefere iştirak etmişti. Sultançayırındaki ilk menzilde padişah öldüğü zaman karargâhında, "Sâhib-i Ayâr, çadırının yanındaki çadırda bulunuyor. Anlattığına göre Fatih, rebiülevvelin dördüncü perşembe günü ikinci vakti ölmüş ve cama gecesini cesedi İstanbul'a geçirilmiştir. Neşri'nin buraya kadar verdiği muvassal malûmat çok doğrudur. Fakat biraz aşağıda "Mevlânâoğlu Mehmed Paşanın başını kestiler, perşembe günü ikindiden sonra Nişancı Paşa vâkıya uğradı," derken tezada düşüyor. Eğer bunda kopya hatası yoksa Neşri muhakkak cuma yerine perşembe yazmak gibi bir zuhule kapılmıştır.

Mehmed Paşa, Fatihin ölümünden bir gün sonra sarayında öldürülmüştü.

(1) Hadikat ül-Vüzerâ, 15; Takvim üt-Tevârih (Müteferrika basımı), 115; Sicill-i Osmani, IV, 105; Hammer, Devlet-i Osmaniye Tarihi, III, 242.

Bir bunu Mehmed Paşanın şimdiye kadar negredilmeyen mezar taşındaki kitabesini ilk olarak ilim âlemine sunuyoruz.

Mezar taşlarındaki, Hemşehrisi Şeyh Vefânın hazırladığı kitabeye göre Mehmed Paşa 886 yılı rebiülevvelinin beşinci gününe raslıyan ayın ilk cuması geç vakit şehit edilmiştir.

Büyük hükümdarın cenaze namazını, Bayazıd, İstanbul'a geldikten sonra kıldırın Şeyh Vefa (1) Fatihin ölümünün ikinci günü büyük ve fâzil hemşehrisi Konyalı Mehmed Paşanın feci âkibetini görmüştü. Paşanın cenaze namazını da Şeyh Vefânın kıldırması çok muhtemeldir. Nişancı Paşanın mezarı İstanbul'da Kumkapıda kendi camisinin şimal tarafındaki havlısında sed üzerindedir.

Alcâde taşla yapılmış sandukasının üstüne geçirilen baş ve ayak taşları som mermerdendir. Taşlar mihrapçık şeklinde oyulmuş ve minimini istalakitlerle ve devrinin tezyinatı ile süslenmiştir. Taşların her iki tarafları da yazılıdır. Sülûs kitabe kuvvetlice fakat cahil bir hattatın elinden çıkmıştır.

Sakımlan göze çöp battığı gibi hattat, büyük âlim ve mutasavvıf Şeyh Vefânın söylediği kitabeyi feci bir şekle sokmuştur. Bağta şâir Bâki olmak üzere birçok büyüklerin mezar taşı kitabeleri hep böyledir. Kitabeleri hiçbir düzeltme ve tasarruf yapmadan bynen vereceğim. Arapça bilenler yanlışları kendileri düzeltebilirler.

Baş taşının dış tarafında şunlar yazılıdır :

- 1 قال تا بقه الشيخ وفا —
- 2 لشهدا سر مير ابائيا —
- 3 اخرا الجمعة الالاي شاي (2) —
- 4 من رحيل في خميس (3) راء —
- 5 الزعيم ولد في (4) هاشيا (5) —

Baş taşın içindeki kitabe şudur :

- 1 هو الزعيم —
- 2 استشهد بالرحوم محمد ياشا —
- 3 ابن عارف جلي الجلال الصديق —
- 4 رحما (6) لله رجة واحدة —
- 5 غفر الله لمن قرأها الفاتحة —
- 6 صلى الله على سيدنا و سادة اجمعين —

(1) Kûnh ül-Ahbâr (Üniversite kütüphanesi yazması) Numara : 5959, s. 110; Müvâzüttevârih s. 467.

(2) Bu kelime gizlenmek mânâsına "Zavb,, kelimesinin ism-i fâilidir. Gizlenen mânâsıdır.

(3) Bu kelimenin birinci harfi noktasızdır. Biz noktaladık. Hamis "beşte bir,, anlamına "hums,, mânâsıdır. Burada beşinci anlamıdır.

(4) Bu kelimenin hazret-i peygamberin doğduğu rebiülevvel ayı kasdedilmek için kullanıldığını sanıyorum.

(5) Bu kelime yukarıya ağmak ve aşağıya düşmek anlamına "Hevi,, ve "Heve yan,, kökündendir.

(6) "Rahimehumâ,, olması lâzım gelirken hattat, cehli yüzünden böyle yazmıştır.

Ayak taşının dış tarafında şu satırlar okunur :

- 1 — الباقى
 - 2 — الشهداء شهداء دؤرخ (1)
 - 3 — الخراجة الاولى مدناج (2)
 - 4 — من رحيل في خمس (3) ببع
 - 5 — الربيع (4) مولدى تاريخ
- سنه ٨٨٦

Bu taşın iç tarafındaki kitabe de şudur :

- 1 — الباقى
- 2 — و مذلت (5)
- 3 — الشهادة رجا
- 4 — تاريخ شهيد
- 5 — دلت (6) حيا في هنا
- 6 — سنة و كابر و ثناء (7)
- 7 — سنه ٨٨٦

Mükrimin Halil Yinanç'ın Tercümesi:

Tarih-i Osmanî Encümeninin yayınladığı "Osmanlı Tarihi"nde bazı bahisleri incelenilen ve Mehmed Arif Beğ merhum tarafından da dilimize çevrilip de negredilmeyen Mehmed Paşanın tarihini Mükrimin Halil Yinanç tercüme ederek "Millî Tarihimize Dair Eski Bir Vesika", başlığı altında ve iki bölüm halinde, rumî 1340 yılında, Türk Tarih Encümeni Mecmuasının 2 (79) numaralı nüshasının 86 - 93 ve 3 (80) numaralı nüshasının 142 - 156 ncı sayfalarında birer sayfalık tanıtımlar ile yayınlamıştır.

Tercümede aşının seçili ve muhteşem cümleli ifadeleri hemen hemen olduğu gibi bıraktığı için ifade çok ağırdal ve herkesin anlayamayacağı kadar ağırdır. Bunu başka bir şekilde şöyle de ifade edebiliriz :

Mükrimin Halil Yinanç arapça cümleleri ve bazı ek edatlarını çözmüş, Türk-

(1) "DERBEHA", kelimesinin mânâsı "başını aşağı eğerek ve iki büküm olarak yürümek", "tezellül etmek", tir.

(2) Hattatın burada korkunç bir hatâ işlediği muhakkaktır. Bunun doğrusunun olduğunu sanıyoruz. Terebbüh gevşemek, pörsümek, sarkmak, salınmak anlamındadır.

(3) Bu kelimenin birinci harfini biz noktaladık.

(4) Eğer bahar feyzi olursa araplar ER-REBÎ' kelimesinden sonra bir ilâve ederler. Bu kitabelerde bunu görüyoruz.

(5) TEL Bir adamı yere yıkmak, namusunu ihlâl edecek lâf atmak, bir adamın eline bir şeyi huşunetle vermek, tazarru' ve niyaz etmek, düşmek ve döğmek anlamındadır.

(6) DEB eğile eğile inliyerek yürümek anlamındadır.

(7) Bu satırda hattat yer kazanmak için giriftten faydalanarak (و) ve (١٢) yi ikişer defa okunmak üzere yazmıştır.

çeleştirmiş, fakat terkipleri olduğu gibi bırakmıştır. Bu usulü de mânâlandırılmadığı ve çözemediği kısımlar için kendisine bir çeşit siper yapmıştır.

Yinanç, müellifin Fatihin tevsifine ayırdığı çok mühim ve kıymetli sayfa ları olduğu gibi; fakat yanlışlarla ve birçok atlamalarla nakletmiştir. Manzum parçaların hiçbirisini tercüme etmediği gibi bunları aynen alırken de hatâlar yapmıştır. Bu şekilleriyle bunları mânâlandırmaya imkân yoktur. Bu yanlış kopyaları görenlerden Mehmet Paşanın ruhunu incitecek kadar ileri gidenlere bile raslanmıştır.

Yinanç, bazı has isimleri de yanlış kopye etmek suretiyle okuyucuların başını döndürmüş ve kendilerini yanlış buluşlar ve ihtimaller üzerinde yormuştur.

Mehmed Paşanın "Zabibak", şeklinde doğru yazdığı bir kale adını o "Zibyak", şekline sokmuştur.

Kitaba bir harf kopya hatâsıyla "تواری" şeklinde geçen yeri aynen almış, neresi olduğunu göstermemiştir.

Başka hiçbir tarihte raslanmayan Gürcistan nevâhisindeki "مشاهیر" ile "ب"nin nereleri olduğunu kısa birer notla olsun göstermediği için bu yerler tarihçilerce bugüne kadar meçhul kalmıştır.

Tercümede ikinci derecede atlamalar, yanlışlar ve eksikler de vardır.

Biz bütün bu yanlışları, sakatları yerlerinde notlarla gösterdiğimiz için burada tekrarlamaktan çekiniyoruz. Buna rağmen Mükrimin Halil Yinanç'ın; bu çok değerli eseri geniş muhite tanıtılmakta ki kudemini takdir etmiyecek ve şükranla karşılamıyacak kimse yoktur.

Devrinde belki hoş görülebilecek hatâların devamına gönlümüz razı olmadı ve yeni neslin de faydalanmasını göz önünde bulundurduğumuz için kitabı tekrar tercüme ettik. Bunu yaparken de metne tamamen sadık kaldık. Başka bir ifade ile tercümeyi harfi harfine yaptık.

Kitabın Edebî Değeri:

Arap dilinin lûgatını tedvin edenlerin çoğunluğunu Arap olmaları teşkil ederler (1). Arap edebiyatını eski ihtişamıyla yaşatanların içinde de birçok Türklerin bulunduğu su götürmez bir gerçektir.

Mehmed Paşanın kitabı, eski bir ifade ile zarfı mevrûfuna uygun, yüksek değer taşıyan bir edebî eserdir. Paşa bazı ayetleri, hadisleri, büyüklerin sözlerini, büyüklerini kitabına seci miskabı ile titiz bir kuyumcu gibi işlemiştir. Bu kitap Türklerin Arap diline kazandırdıkları birçok muallakalardan birisi olarak alınabilir. İfade çok süslü ve çok akıcıdır. Şâirane ve çok ince buluşlar vardır. Fatih'i överken söylediği "O övülme sınırlarını okadar aşmıştır ki en iyi bir şekilde de övülse sanki ayıplanmış olur.", mânâsına gelen şu iki mısraın taşıdığı mânâ ne kadar yüksektir :

تجاوز قدر المدح حق كمانه
ما حسن ما يشق عليه يعاب

Devrinin teamülüne göre Arap ve Fars edebiyatlarını bütün incelikleriyle

(1) Corci Zeydân, Medeniyet-i İslâmiye Tarihi, III, 92.

bilmiyen bir kimse nişancılığa getirilemezdi. Onun nişancı oluşu bu iki dile de kendi dili gibi hâkim olduğunu gösterir.

Fatih adına Uzun Hasana yazdığı bir mektubun, onun maddî refahını artırdığını ve terfiini hazırladığını söyleyenlerin büyük bir hakikati ifade ettiklerine inanmalıdır.

Tezkere sahibi Lâtîfi der ki :

"Sultan Mehmed Han Gazi cânibinde diyâr-ı Acem serdârı Uzun Hasana irsâl olunan mektûb-ı meğrubu bu imlâ ve inşâ etmiştir. İttifak-ı fudalâ ve füşehâ budur ki vilâyet-i Osmâniyeden mülk-i Memâlike andan müfid ve muhtasar bir nâme-i nâmî tahrîr ü tesvîd olunub isâl ve irsâl olunmamıştır. Mezkûrun mansıb-ı vezârete ve mesned-i sadârete varmasına bâis ol mektub oldu diye rivâyet ederler. Meğer ol zamanda kemâle râğbet ve kâmile riâyet olumuş ve her kes mertebey-i istihkakına göre bulurmuş (1) ..

Mehmed Paşanın toplayabildiğimiz Türkçe manzum parçalarını buraya sıralıyoruz :

Ka'r-ı bahr-ı dilde kalurdu bu dürr-i şâhvar
Ey Nişânî i'tibâr-ı hazret-i şâh olmasa.

★

Tâli'de devlet olmasa hizmet ne fâide?
Hakdan inâyet olmasa tâ'at ne fâide? (2)

★

Sensüz bu cihanda sanemâ cân gerekmez,
Hüsün güneşi doğmasa devrân gerekmez.
Kaddürle hadûn zülfün ü hattun göreliden
Serv ü semen ü sümbül ü reyhan gerekmez.
Aşkunda Nişânî ne safâ buldı kim, ey cân
Derdün gerek ol âsika, dermân gerekmez (3)

Evliyâ Çelebi, Mehmed Paşayı "Nişânî, Celâleddin-i Rûmî Hazretleri ferzendidir ki Karamanî Mehmed Paşa, Uzun Hasan Şâha Ebülfeth tarafından nâme-i dürrerbârî bunlar inşa etmiştir., şeklinde tavsif ettikten sonra onun bedaheten söylediği şu beyiti yazar :

Fazl ehlî haylî mu'teber ü Kâmrân imiş,
Rûgvet yoğ imiş anda zamân ol zamân imiş (4).

Mehmed Paşanın Hizmeti ve Değeri:

Fatih İstanbul gibi milletlerarası meşhur bir şehri de sınırları içine aldıktan ve bu suretle yeni ve altın bir çağ açtıktan sonra anayasaya benzeyen bir kanun hazırlanması ihtiyacını duymuştu.

Filhakika her eyaletin daha ziyade örfi ve divanî vergileri ihtiva eden kanunnâmeleri vardı. Bu bakımdan Osmanlı devleti tam bir adem-i merkeziyet

auliyle idare ediliyordu. Böyle oluşu da devletin serpilmesinde ve çabuk gelişmesinde büyük bir âmîl olmuştu. Bu kanunnâmeler eyaletlerin her 25 yılda bir toplanan yazın defterlerinin başlarında yer alırlardı. Meselâ Fatih, Karaman eyaletini tamamen fethettiği zaman Karamanoğlu İbrahim Beğin kanunnâmesini bun ilâvelerle ibka etmişti. Gedik Ahmed Paşanın sadrazamlığı zamanında, 883 (= 1476) yılında yapılan ilk yazında görüldüğü gibi bu eyaletin kanunnâmesi mukaddemesiyle beraber 20 satırı şınyıyordu. Bu tarihten 25 yıl sonra İkinci Bayazid zamanında Karaman eyaleti bir daha yazılmıyordu (1).

Derlitolu bir halde yeni kanunların hazırlanmasında Mehmed Paşanın sadrazamlığı zamanında başlanmıştı. Mehmed Paşa kanunların hazırlanmasında Mehmed Paşanın müşaviri durumunda idi. Kendisi sadrazam olunca nezareti altında kanunların tanzimi tamamlanmıştır.

Hammer, Fatih'in hayatını yazarken der ki :

"Kanun, yâni Mehmed-i sâninin nizam-ı esâsî-ki Sadrazam olan Karamanî Mehmed Paşa onunla idareyi tanzim ve usul-i tehrîfat-ı devleti tayin etmişdi hükûmet ile sarayın taksim-i vezâifinde dört adedini esas ittihaz eylemiştir. Vezir-i âzam Karamanî Mehmed Paşa-ki Mecelle-i Cedide-i Osmâniyenin kum-ı a'zâmı onun zamanında tanzim olunmuştur., (2).

"Kadikat ül-Vüzerâ., da : "Hâlâ düstür ül-'amel olan kavânin-i nâfi'unun dâsiri anın netice-i isâbet-peziridür., (3) denilmektedir.

Şemseddin Sami ise Mehmed Paşanın kanun yapıcılığını şöyle ifade etmiştir :

"Dört sene bu makam-ı âlide kalmış ve birçok kavânin ve nizamât vaz'ma muvaffak olmuştur., (4).

Tarih-i Osmâni Encümeninin yayınladığı Kanunnâme-i Âl-i Osman mukaddemesinde de şunlar söylenmektedir :

Kanunnâmenin 882 senesinden sonra ve Karamanî Mehmed Paşanın zaman-ı sadâretinde tartib ve tahrir edildiğine yakın hasıl oluyor., (5).

Fatih'in kanunnâmesinin Mehmed Paşanın yüksek nezareti altında yapıldığını gösteren birçok deliller vardır. Meselâ Mehmed Paşa, Konyalı olduğu için bu kanunnâmenin üçüncü bâbının yörûge ve haymanaya tahsis edilen dördüncü ve beşinci bâblara tahsis edilen altıncı fasıllarında Karaman eyaletini ilgilendiren birçok hükümler vardır :

Paşa Konyadaki bir süpürgelik ile bile meşgul olmuş ve kanunnâmeye böyle bir hüküm koymuştur :

"Konya civarında bir süpürgelik yer var imiş. Şehir halkı onunla faydalanur imiş. Bir defa anın içinde tavşan bulunmuş. Andan sonra varup süpürgelik alan kimseneyi kulları koruya girdin diye incidirlermiş. Gerekir ki evvelden müslümanlar müntefi' oldukları yerden men' olunmayalar.,

Rumeli ve Anadolu'nun askerî davalarını bir kadiaskar tetkik ederdi. Meh-

(1) Lâtîfi Tezkeresi, 334.

(2) Lâtîfi Tezkeresi, 335.

(3) Sehi Tezkeresi, 23.

(4) Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi, I, 330.

(1) Bu iki il yazıcı defteri Ankara Kuyûd-ı Kadime arşivindedir.

(2) Devlet-i Osmâniye Tarihi, III, 217 ve 224.

(3) Hadikat ül-Vüzerâ, 15.

(4) Kamûs ül-A'lâm, VI, 4195.

(5) Kanunnâme-i Âl-i Osman (Sene 1330), sayfa : 6.

med Paşa kadiaskerleri ikileştirdi. İmparatorluğun sınırları genişliyor, yeni fetihler birçok devlet adamlarını ve kumandanları zenginleştiriyordu. Bundan sonra yeni yeni birçok vakıflar tesis edildiği ve eskilerinin genişletildiği görülmüyordu. Bazılarının devlet hissesini vermeden mülk edindikleri de tesbit olunuyordu.

Vakıf köylerden ve yerlerden vergi ve asker alınmadığı için evkafın bağı boş gelmesi ve serseleştirilmesi devletin mali ve askeri yapısını müteessir etmeğe başlamıştı. Bu, devleti sonu tehlikeli olan bir çeşit gevşemeğe ve felâkete sürükleyebilirdi. İşte Mehmed Paşa bunu önlemek için şüpheli evkafı ve emlakı feshetti. Bu suretle devletin askeri kudretini sağladı, mali bünyesini sağlamlaştırdı. Bu yeni nizamın gayrimeşru yerler ve kazançlar sağliyanları pek de memnun etmediği anlaşıyor.

Bunların başında "Aşık Paşa-zâde Tarihi,, denilen kitabı yazar zat vardır. Yeni kanunlar yürürlüğe girdikten sonra Fatih yeni bir sefer için yola çıktı ve Maltepe civarındaki Sultan Çayırında öldü. Sadırazam Mehmed Paşanın başkanlığında heyet Sultan Mehmed'in halefi gelinceye kadar ölümünün gizli tutulmasına karar verdi. O vakit orada bulunan Neşri kararı şöyle anlatır :

"Nişancı Paşa ve Manisa Çelebisi ve Kadiaskerleri padişahın öldüğün setretmek isteyüp hünkâr hamama girmeğe geldi, bir kaç gün durur yine gider...." (1)

Tahta kim oturacaktı? Amasyada bulunan Rûm eyaleti valisi padişahın en büyük oğlu idi. Orada sessiz ve dervişane bir hayat sürüyordu. Karaman eyaleti valisi Şehzade Cem ondan küçük idi.

İlmi, liyakati, siyasetmenliği, faaliyetleriyle; halkı memnun eden idaresiyle, bilginlere ve şairlere karşı gösterdiği himaye ile daha çok tanınmış ve sevilmişti.

Bütün eski ve yeni kayıtların kaydettikleri gibi Mehmed Paşa, Fatih'in ölümünden sonra başkanlık ettiği heyetin kararını perdedarlardan Keklik, Kelek, Kelilik ve yahut Leylek Mustafa ile Şehzade Bayazid'a bildirmiş ve onu münhal tahta çağırıyordu (2).

Mehmed Paşanın - bütün halk gibi - kendi doğduğu memlekette, Konyada valilik yapan Sultan Cem'e karşı derin bir sempatiyi vardı. Fatih'in yerine onu getirmek ve bu büyük boşluğu o değerli şehzade ile doldurmak istiyordu. Bu iç arzusunu kendisine bildirmek için Sultan Cem'e gizlice bir mektup göndermişti. Bu mektubun gönderildiğinde hâdiselerin şahidi Neşri başta olmak üzere, Tâcüttevârîh sahibi, Solakzâde, Hammer gibi eski ve yeni güvenilir tarihçiler söz birliği ediyorlar. Neşri bunu aynen şu cümlelerle ifade eder :

"Nişancı Paşa da bir kulunu Karamanda Cem'e göndürdü,, Mehmed Paşa, Sultan Bayazid'in tahta oturmasını memleket menfaatlerine pek uygun bulmuyordu. Fatih de şehzade Bayazid'in içki ve berç gibi uyuşturucu ve sarhoş edici macunların kullanılmasından ve etrafındaki dalkavukların kendisini avuç içine alarak üzerinde zararlı tesirler yapmalarından çok müsteki idi.

Fatih, oğlunu bu fena itiyadlarından, kötü ve zehirli muhitten uzaklaştırmak

için Amasyaya bir mektup yazmış ve Bayazid'in derhal Konya'ya nakledilmesini, içki ve berç denilen afyonlu ve esrarlı macun kullanılmasının önüne geçilmesini ve etrafındaki müfids ve münafıkların yanından uzaklaştırılmasını bildirmişti. Emri derhal yerine getirilmişti.

Bayazid Konyaya vardığı gün nasılsa elde ettiği berçten fazlaca almış ve üç gün, üç gece ağzından köpükler saçarak kendini bilmez bir halde yatmıştı. Bayazid'in bu hali de babasına bildirilmişti. Bundan sonra Bayazid, babasına yazdığı mektupta berç kullandığını itiraf ediyor, fakat bunu " nezlesi harekete geldiği için, az miktarda aldığını" söylüyordu.

Şimdiye kadar meçhul kalan bu orijinal vesikalar son zamanlarda Topkapı Sarayında meydana çıkmış ve ilk defa tarafımızdan neşredilmişti.

Mehmed Paşa işte bunları ve geniş muhite aksetmeyen daha bir çok kötü halleri bildiği için afyonlu, esrarlı macun ve içki müptelası Bayazid'i Fatih'in tahtında görmek istemiyordu (1).

Mehmed Paşa mektuplarını yazdıktan ve yolladıktan sonra Fatih'in nağını İstanbul'a geçirmiş, İstanbulla Üsküdar arasındaki ulaştırmayı kesmek için de bütün nakil vasıtalarını İstanbul tarafına almıştı. Şehirdeki acemi oğlanlarını da pâyitahtan çıkarmıştı.

Bazı tarihçilerin haber verdiklerine göre Cem, Gelibolu yoluyla İstanbul'a gelecekti.

Cem'e gönderilen mektup Hoca Sadeddin Efendinin ifadesiyle "Sultan Bayazidün karâbet-i müzaheretleri ile serefrâz olan Anadolu Beglerbegisi Sinan Paşanın eline geçmiş idi,, Sinan Paşa götüreni öldürmüş, durumu ilgililere bildirmişti (2).

Fatih'in İstanbul muhafızlığına getirdiği İshak Paşa, sadırazamlığa göz koymuştu. Eğer tahta Cem geçerse buna imkân yoktu. Fesad ve teviz makinesini bütün şiddetiyle faaliyete geçirdi. Sadırazam olursa kendilerine bol atıyye ve birlik temin olunacağını vâdederek yenicileri ayaklandırdı. Saltanat vekillğine de Bayazid'in Eski Sarayda bulunan oğlu Korkud'u getirdi.

Yeniciler İshak Paşanın tahrik ve teşvikiyle yurdun selâmetinden ve yükümlerinden başka bir endişesi olmayan Mehmed Paşayı öldürdüler.

İshak Paşa, Bayazidla beraber gelen adamlarından Hamza Paşa oğlu Mustafa Paşanın sadırazamlığa getirilmesi ihtimalini önlemek için de yenicileri zorbalı kışkırttı. Bayazid, Mustafa Paşayı beraberinde İstanbul'a geçirmeye muvaffak olamadı. İshak Paşa, Bayazidla anlaşıktan sonra Mehmed Paşanın adamlarından Manisalı-zâdeyi azlettirerek yerine Mustafa paşayı getirdi.

Hülâsa : Mehmed Paşa öldürüldü; İshak Paşa sadırazam oldu.

(1) Bu vesikalardan Bayazid'a ait olanların arşiv numaraları 6366 E. ve 8335 E. dir (Arşiv Kılavuzu, Birinci fasikül, s. 64).

(2) Vâkıât-ı Cem (s. 2) Bayazid'in babasının ölümünden nasıl haberdar olduğunu şöyle anlatır : "886 yılı rebüllevvelinün dördüncü pençenbih günü Sultân ül-mücâhidin Sultan Mehmed Gazi fenâ dârından baki sarayına rahlet etmiş, sekizinci dü şebih günü ulak gelüb haber getürdü,, Demek ki Cem, babasının ölümünü dört gün sonra haberi almıştı.

(1) Neşri (Müze nushası, Nu. 479), s. 414-415.

(2) Hoca Sadeddin, Tâcüttevârîh, II, 2; Neşri, 415; Hammer, Devlet-i Osmaniye Tarihi, III, 241; Solakzâde, 270.

Aşıkpaşaoğlunun Düşmanlığı ve İftiraları:

Aşıkpaşaoğlunun tarihinin müellifi veya onun zeylini yazan zat, gençlik arkadaşı İshak Paşaya yaranmak ve İkinci Bayazıd'a yanaşmak ve bu suretle de bol dünyalığa kavuşmak için Konyalı Mehmed Paşa aleyhinde geniş bir propaganda yapmış, iftiralara bile savurmaktan çekinmemiştir.

Aşıkpaşaoğlu sadrazamların eserleri arasında Nisancı Paşanın hayır eserlerini de sayarken aynen şunları söylemiştir.

'Nisancı Paşa kim ol nesli bühtandır. Allahın kullarının malına ve kanına ve ırzına tama' etmiş idi. Ve her ne kadar kim padişahın vilâyetinde şer'i-i Muhammediydi ve vakıf idi ve mülk idi, cem'iisini bozdı, hâsılların padişahın hazinesine getürdi (1)....

Meşhur Aşık Paşaya intisabı bile henüz kesin bir şekilde tesbit edilemeyen Aşıkpaşaoğlu Ahmed Aşık'ın, Mehmed Paşanın nesebine karşı savurduğu böh-tan, büyük ve yenilmez bir ihtirasın eseridir. O göya Mehmed Paşaya evkafı niçin lâgvettiğini sormuş, bir şamar gibi suratına vurulan şu cevabı almıştır:

— Senün de nen aldılar kim bize bunun gibi sual edersin (1)?

Şahsi menfaat düşüncesi, ihtiras Aşık Paşa-zâdeyi okadar küçültmüştür ki Mehmed Paşayı kötülemek isterken derin bir tezad çukuruna düştüğünün farkına varmamıştır. Demek ki Mehmed Paşa bütün evkafı lâgvetmemiştir.

Filhalikâ Aşık Paşa-zâde bu propagandasının mükâfatını görmüş, Sultan Bayazıdın kızlarından birisi ona intisap etmiştir. Böylelikle umduğu bol dünyalık sağlanmıştı.

Hem Fatihin, hem de Bayazıdın saydığı ve bütün geniş muhitin sevdiği Konyalı Şeyh Vefâ, Mehmed Paşanın mezartaşına yazdığı kitabede onun Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî torunlarından olduğunu söylemiştir. Bundan başka eski, yeni birçok müellifler, meselâ Oruç Beğ (Tevârih-i Âl-i Osman, 131), Neşri (Müze Kütüphanesi yazması, s. 484), Hoca Sadeddin (Tâcüttevârih, II, 2), Âli (Künh ül-Ahbâr Üniversite yazmaları, Nu. 5909, s. 115), Lâtîfi (Tezkere, 334), Evliyâ Çelebi (Seyahatnâme, I, 335), Şemseddin Sami (Kamûs ül-A'lâm, VI, 4195) dahi bu hakikati tekrarlamışlardır.

OSMANLI SULTANLARI TARİHİ

Dünyada kendisine inanan ve inanmayan bütün insanlara, ahrette yalnız mü'minlere ihsanlarda bulunan ulu Tanrının adıyla başlıyorum.

Kitabımızın bitirilip tamamlanmasında onun yardımına sığınırız. Nimetine karşı yapılacak hamd ve şükür ancak; ona lâyık olan Allaha mahsustur.

Tanrının ihsanı, meleklerin istiğfarı ve insanların duası da onun peygamberi Muhammed'e ve Muhammed'in ocağına mahsustur.

Bu; kendilerini Ömer adaletiyle süsleyen Osmanlı sultanlarının tarihleri hakkında kısa bir sözdür. Tanrım! Saltanat tahtını onların vücudlarıyla süslediğin gibi onları müebbed kıl, dârül-hilâfeyi onların fazl ü kemelleriyle doldurduğun gibi sonsuz et!

Bazı tarihlerden nakledildiğine göre Moğollar Bağdad'a ve ozaman Bağdad'a bağlı bulunan yerlere istilâ edip de kendilerinden beklenen fenalıklar ortaya çıktıktan sonra Selçuklu hükümdarlarının kalıntıları kendi yerlerinden Rûm memleketlerine kaçmışlardı. Ermeniyeye şehirlerinden Ahlat şehri çevresinde deve, koyun, uşak ve hizmetçi sahibi bir kavim vardı. Bunların önderi ve başkanı yüce soylu, yüksek soylu, iyi huylu, temiz siyasetli birisi idi. Soyu 21 göbekte Nuh'un oğlu Yafes'in çocuklarından Oğuz Hanı ulaşırdı. Adı "Kayık Alp", tı. Bu da Selçuklularla birlikte kaçmağa razı oldu. Asil yerlerini ve yurdlarını bırakarak kavmi ve boyu ile beraber Anadolu'ya doğru yöneldi. Bu yöneliş 656 yılında idi.

Ankara yakınında Karacadağa vardı ve oraya kondu. Sonra buradan kavmiyle birlikte başka bir yere göçtü. Orada ölüp gömüldü.

Yerine oğlu Sarkuk Alp baş oldu. Bir muddet sonra o da, hikmeti bir kavmin yok oluşunu ve başkalarının ihyasını iktiza edenin yanına göçtü. Karayük'de gömüldü. Yerine oğlu Gök Alp geçti. Bunun da nöbeti bitince "Şerâbhâne", ye gömüldü.

Kavim başkanlığına oğlu Gündüz Alp geldi (1). Bu, kâfirlerin komşusu olduğu için onlarla kanlı savaşlar yaptı. Bu da Kızıl Saray'da Tanrının davetine icabet etti. Yerine oğlu, kahraman ve bahadır büyük emir Ertuğrul geldi. Ertuğrul temiz etekli, atâ ve ihsanı bol, doğrudan şaşmaz, Tanrı yolunda hakıyla cihaddan kaçmaz bir adamdı. Hikâye edildiğine göre Ertuğrul bir gece fakih bir adamın evine inmişti. Oturunca fakih ona dedi ki:

— Yerini değiştir. Çünkü tam arkada saygı gösterilmesi gereken bir kitap vardır!..

(1) Beypazarından üç saat uzakta bulunan Kızılsarayda (Kırka köyünde) Gündüz Alp'a nisbet edilen bir mezar bulunduğunu 1318 tarihli Ankara salnamesinin 123 üncü sayfasında okuduk. Tevâtür halinde bize kadar gelen ağız rivayetine göre Gündüz Alp burada gömülmüştür. Bileceğin de bir Kızılsaray köyü vardır. Rûhî, Gündüz Alp'ın burada gömülü bulunduğunu söyler.

(1) Aşık Paşa-zâde, Tevârih-i Âl-i Osman (İstanbul basımı) s. 192.

da bazı kâfirlerin öküzlerini bulup boğazladılar. Bunların derileri ve orada buldukları kuru ağaç parçalarıyla 40 kişi (1) alır, gemi gibi şeyler yaptılar. Emir Süleyman, çerisinin bir kısmı ile bu gemi üzerine binerek denizi geçti. Çerinin diğer kısmını arkasında bıraktı. Rumeli'ye varınca az bir topluluğun yardımıyla bazı kaleleri fethetti. Fethedilen kalelerin korunup beklenmesi için buralarda bazı askerlerin durmasını emretti. Rumeli'de şehirlere açtı. Düşmanlardan, azgınlardan birçok yiğit kimseleri, bunların daha başka yardımcıları bozguna uğrattı. Bu haller tekrarlanırken "Tanrı'nın izniyle nice küçük cemaatlar kalabalık cemaatlere üstün geldi, (2) hikmeti kendisini gösterdi. Sonra kiliselerin ve değersiz heykellerin yerlerine mescitler ve güzel hânıkhahlar kurdu. Bütün ömrü boyunca kâfirlerle savaştı. Sonra bir hastalığa tutularak yüce ruhu Uçmağa gitti. Tanrı onun derecesini Uçmağın en yüce yerine yükseltsin. Yalvaçlarla, doğrularla, iyilerle ve şehitlerle arkadaş etsin ! Bu hâdise 755 yılında oldu. "Tanrıdan başka her şey yok olacaktır", sırrı gerçekleşti. Büyük ve şanlı Sultan Orhan Han da 761 yılında ulu ve yarlıgayı Tanrının yanına geçti. Sultanlık müddeti 41 yıl idi.

O tarihte tahta, emn ü asayişin yankısı dünyaya yayan sultan oğlu sultan, Sultan Murad Han oturdu. Yiğit, cömert, dini berkitici ve müminler arasında adaletle hükmeden bir erdi. Tanrının desteklemesiyle ve yardımıyla 766 yılında Biga'yı, 783 yılında Kütahya'yı, bazı Germiyan kasabalarını, Hamid Eli şehirlerini, Beğşehir (3) ve Akşehir, 787 yılında Drama, Zihne, Siroz ve Karaferye'yi aldı.

"Selâsil Beldesi", (= Zincirler şehri) (4) denilen Ankara'yı ve Sultan Öyüğü'nü fethetti (5).

(1) Mükrimin Halil Yinanç bunu "49 nefer", şeklinde yanlış tercüme etmiştir. Bakk : Türk Tarih Encümeni Mecmuası (on dördüncü sene, mart 1340) sayı 79 (2), s. 90.

(2) كَمَنْ قَالَهُ لَوْلَا غَلَبَتْ قُوَّةُ كَثِيرَةٍ مَّا زَالَ

(3) Aslında Yenışehir gibi yazılmıştır. Bunun kopya hatası olması muhtemeldir. Bununla beraber bu civarda bir de "Yenişar", vardır. Fethedilenin bu Yenişar olması da muhtemeldir.

(4) Ankara'nın tarihte ün alan bir adı da "Beldet üs-Selâsil", veya "Kal'at üs-Selâsil", dir. Kalesinin kapısında muazzam örne zincirlerin bulunması şehir ve kalesine böyle bir şöhret vermişti. Zincirler gündüz kaldırılır, gece bir perde gibi indirilirdi. Bu hususta eski tarih ve tarihî coğrafya kitaplarında geniş malûmat vardır. Evliyâ Çelebi de bundan bahseder. "Ankara Karaca Bey mamuresi", adlı kitabımızda da bundan bahis vardır.

(5) Bu ad muhtelif kitaplarda ve arşiv vesikalarında "Sultan Öyüğü", ve "Sultan Önü", şeklinde yer alır. En eski ve güvenilir kaynaklardan olan ve 1172 ile 1175 M. yılları arasında buradan geçen Heratî Ali bin Ebûbekir tarafından yazılan ve bir nushası hususî kütüphanemizde bulunan "Kitâb ül-İşârât fi Ma'rîfet iz-Ziyârât", adlı eserin 39 uncu yaprağında burası "Sultanönü" şeklinde adlandırılmıştır. Sonradan "Eskişehir", adını alan şehir Mevlevihânenin bulunduğu tepede, öyükte idi. 1172 yıllarında bu şehir Bizans ile Selçukluların sını

Karaman, Varsak, Tatar ve Türkmen kavimlerinden birçokları onunla savaşa geldiler. Onların hepsini yendi. Nereye yönelse kutlu zaferler ona arkadaşlık eder, ulu ve kadir Tanrının yardımı uygun gelirdi.

Laz Elllerine yönelmişti. Laz, kendisiyle savaşımak için bütün kâfir milletlerden yardım istedi. Gerçekte de "bütün kâfirler bir millettir, i hep si ona yardım ettiler. Sultan işte bunlarla çırpıştı. 100.000 ve yahut daha çok oldukları halde onları yendi. Tanrı, kâfirler istemese de hakkı yükseltir. Doğru olmayı hükümsüz bırakır. Şaşılacak şeylerdendir : Sultan, düşmanları bozguna uğrattıktan ve savaşı kazanan çerisini kaçıranları tutmağa gönderdikten sonra yüksek bir yere oturdu. Yaradan doğma bir halsizlik ve dermansızlık ile aksiyarak yürüten bir yaralı kâfir kendisine doğru gelmeğe başladı. Göya o ölümler arasında sekanmıştı.

Sultan bunun bir işi ve isteği bulunduğunu sandığından muhafızlarını onu uzaklaştırmasına müsaade etmedi.

Bu Laz kâfiri, Gazi Sultanın yanına gelince gülbice taşıdığı şehitliği bacağıyla saldırdı. Sultan, Allahın, kereminden kendilerine verdiği ile ferah olarak rumlanan ve Tanrılarının yanında daima yeri olan şehitler zümresine katıldı. Bu 791 yılında oldu. Sultanlık müddeti otuz yıl idi.

O tarihte sultanlık tahtına ulu ve yüce Tanrının yardımıyla güçlenmiş olan ergin halefi ve kutlu oğlu Sultan Bayazid Han oturdu. Tanrı onu, dini desteklediği için hayırlı mükâfatlandırsın. Peygamberler ve şehitler zümresiyle birlik etsin !

Sultan Bayazid âdil, yiğit, bilginlerle yoksulları seven, zenginlere şefkat, zâhidlerle iyilere saygı gösteren bir adamdı. Uzak ve sarp yerlerden en büyük melikler ona gelirler, uzak köylerden seçkin bilginler onun yanına koşarlardı. Yakub Çelebi adlı bir kardeşi vardı. Doğru düşünelere gizli olmayacağı gibi bunun yaşamasında büyük kötülükler vardı. Sultan onun vücudünü kaldırttı. Çünkü zaruretlere, yapılmıyacak şeyleri yaptırır. Böylelikle, atalardan kalan ülke, bir rakibin düşmanlığı ve ayrıklığı olmaksızın yiğit, cömert ve yüce sultanın elinde kaldı.

Memleketin sınırlarını genişletmekle ve fesad ateşini söndürmekle meşgul oldu. İsabetli tedbirlerle, keskin kılıcıyla 792 yılında Menteşe, Aydın ve Saruhan vilâyetlerini fethetti. Konya, Lârende, Akarar ve Kadı Burhaneddin'in zamanının geçmesinden sonra Kayseriye, Tokat ve Sivasi 800 yılında aldı. Onun 801 yılında Üngürüs (1) ile büyük bir savaşı ve gazası vardır (2). Onların hepsini yendi. Öldürülmelerini ve esir edilme-

üzlerini idi. Herevinin anlatığına göre Rumlar şehre sıcak su anlamına "Sirmâ", Türkler de çok kere aynı anlama "Avigerm", derlerdi. Herevi buradaki kaplıcaların yanında muhteşem konaklar bulunduğunu ve bunların hepsinin altından sıcak suyun geçtiğini, sıcak su civarında çok yılan bulunduğunu da anlatır. Biz evvelâ burasını ilgin zannetmiştik. Derinleştirmede Eskişehir olduğu neticesine vardık. Sultan Osman ilk pazarı bu kaplıcalardan önde kurmuştu. Bu arapça kitabı da dilimize çevirdik. Yakında yayımlanacaktır.

(1) Üngürüs eski Osmanlılarca "Macar", ve "Macaristan", demektir.

(2) Mükrimin Halil Yinanç burada da bir atlama yapmış, tercümesinde yılı gösteren rakkamları yazmamıştır.

lerini emretti. Teke, Antalya vilâyetleriyle bunlara bağlı kaleleri, Kastamoniyeye, Kangırı (1), Osmancık, Samsun, Canit, Erzincan ve Malatya'yı ve bunlardan başka Rumelide bulunan diğer şehir ve kasabaları fethetti.

Bağdad valisi olan İlhanlılardan Calayırılı Sultan Ahmed ile Karakoyunlu beği Türkman Kara Mehmed oğlu Kara Yusuf onun yüceliği karşısında boyun eğip kendisine hizmet isteğiyle eşğine eriştiler.

Onun Edirne ve Bursa şehirlerinde - Tanrı bunları darlıktan saklasın, nimetlerine boğsun - bilgilerin ve yoksulların faydalandıkları şerefli yapıları, sabah akşam Tanrının adı anılan güzel mescitleri vardır.

Karaman beğinin Mehmed ve Ali adlı iki oğlunu esir alma şerefini Tanrı bu kuluna nasip etti.

Devleti kemale erdikten, yurdu genişledikten, askerleri galib, kendisini kışkananlar mağlûp olduktan sonra ona nazar değdi, ikbaline zevâl eli dokundu. Kendisiyle Mehmed Turagay oğlu Emir Temür arasında savaş oldu. Bu kitabın zikrine tehammül edemeyeceği birçok sebeblerden dolayı Rûm (2) ordusu yenilip kırıldı. İşte bu sırada da büyük ve kutlu Emir Sultan Bayazid Han ulu Tanrının rahmet bahçelerine göçtü. Bu, 803 yılında oldu.

Onun şu oğulları vardı : Emir Süleyman, Musa Çelebi, Sultan Mehmet Han.

Emir Süleyman sultanlık tahtına oturdu. Adalet, ihsan, fazilet ve nimet verne vasıflarıyla süslü idi. Şerefli ve keremli geçmişlerinin eserlerini diriltti. 813 yılında, müstahkem burclarda da olsa herkesi bulan şeyin yetişmesine kadar tebaası arasında olan haklara insaf ile saygı gösterdi. Yerrine, Rumelide kardeşi Musa Çelebi geçip Anadoluyu öbür kardeşi Sultan Mehmed Han ile geçirdi. Bu iki kardeş arasında uygunsuzluk ve savaş olup Sultan Mehmed Han, Musa Çelebiye galip geldi. Musa Çelebinin zahmetini giderdi. Bundan sonra yurdda, mülk sahibinin emlakine tasarruf etmesi gibi tasarruf etti. 824 yılına kadar (3) feleğin hareketleri onun isteğine uygun bir şekilde cereyan etti. Bu yıl ecel gelip dünya istekleri keldi.

Sultanlık tahtına doğru yoldan ayrılmıyan, doğruluk yoluna yönelen, gazâ ve cihad bayraklarını yücelten, cömert, Tanrıya güvenen, yüce Gazi Sultan Murad Han oturdu. Tanrı Uçmakta derecelerini yükseltsin, oğlu babalarının ve ulu dedelerinin yolunda yürüdü. Dinin ve yurdun düzenini korumak için koştu. Kâfirlerin ve dinsizlerin kötülüklerini giderdi. 825 yılında birçok Rumeli şehirlerini aldı.

Mülkü istediğine bağışlayanın yardımıyla 828 yılında Aydın, Menteşe E'lerini; 831 yılında, kendisine bağlı yerlerle birlikte Canik Elini, 833 y-

(1) Bu şehir noktasız olarak "ع" şeklinde yazılmıştır. Kangırı (= bugünkü Çankırı) olması çok muhtemeldir.

(2) "Rûm", Araplar tarafından "Roma", nın söyleniş şeklidir. Doğu Roma'ya, sonra tahsisen Anadoluya ad olmuştur. Doğrudan doğruya "Türkiye", anlamında da kullanılmıştır.

(3) Mülkrimin Halil Yınanç, tercümesinde burada da 824 yılını atmıştır.

ında Selânik kalesini açtı. 834 te Üngürüs Eline gidip sağlık, esenlikle domularak döndü.

Büyüklük ve ululuk bahçelerinde şerefli Oğuz Han ağacının yükselmesinden, şeref ve ikbal bahçelerinde Osmanlı geçeresinin büyümesinden başlıca gaye ve maksat olan, karaların sultanı, denizlerin hakanı, ülkeleri adalet ve ihsân ile şenlendiren fatih ve muzaffer oğlu Mehmed Han doğdu. Tanrı onun ülkesini ve saltanatını daim kılsın ! Alemleri onun nimet ve ihsânından mahrum bırakmasın !.

841 yılında Semendire'nin fethi ona nasip oldu. Varna gazası ve kırılım öldürülmesi 848 yılında, Mora vilâyetinin alınması 851 yılında oldu. 852 yılındaki Kûs Ova gazası da onun gazalarındandır. Her türlü belâ ve sıkıntudan Tanrı korusun, Bursa ve Edirne şehirlerinde hayratları vardır.

Sultan Murad Hazretlerinin sultanlık müddetleri 30 kameri yıla yetince, Tanrının birçok güzel vergilerinden, dinî ve dünyevî birçok fetihlerinden beklenenler hasıl olunca ecel gelip ümit kalmaz oldu. Yarabıkların sahibinin çağırışına uydı. 885 hicri yılı maharreminin başında aşağılık dünyadan göçtü. Yurdu ve tahtı oğlu karaların ve denizlerin sultanı, doğu ve batı arasında Tanrı esirgenliğinin âyeti, gazilerin ve din uğruna savaşanların ağası, kâfirlerin ve kötülükte direnenlerin yok edicisi, Tanrının yardımcıyla güçlü, adı, sanı yüce, sağlam burhanlı sultan oğlu Sultan Mehmed Han şerefendirdi. Tanrı ülkesini ve saltanatını daim, faziletiyle yârânını ve yardımcılarını aziz, kendisiyle dinini güçlü, dünyaları onunla kazanca, devletini yere ve üstündekilere vârislerin en hayırlısı tevarüs edinceye kadar ebedi kılsın. Bu şanlı, şerefli iş söylediğimiz yıl muharreminin 16 ncı perşembe günü oldu.

II

Sultan Mehmed Han Tarihi

Tanrım ! İhsanlarından dolayı sana hamd, nimetlerinden dolayı da şükrediniz.

Peygamberlerin ulusu Muhammed'e ve onun temiz ocağın Tanrının ihsanını, meleklerin istigfarını, insanların duasını isteriz.

Tanrım !.. Mülkü büyük bir hükümdara vermek suretiyle âlemlere ihsan ettiğin nimetlerinin şükürünü ifa için senin yardımına sığınırız.

O muhakkak yüce bir padişah ve zaman hükümdarlarının efendisidir. O dünyada gövdedeki ruh gibidir. Yurdu ve dini korumak, müslümanlığı ve müslümanları gözetmek işinde yarış öndüllerini almıştır.

Bundan daha mükemmel bir saltanat sahibinin üzerine hiçbir güneş doğmuş, ne de batmıştır. Geniş sınırlı ülkenin içinde bir iyilik ve olgunluk yoktur ki ondan taşmış ve yayılmış olmasın. Bilim yönünden dünya lük, tümseklik olmıyanı ve en doğrusu; iyi huylar yönünden en şerefli; lük, tümseklik olmıyanı ve en doğrusu; iyi huylar yönünden en şerefli; şerefi en büyük, adaleti en tam, feyi en umumî olandır. Rûm iklimlerini;

Allah için "üçüzdür", diyen kâfirlerin murdarlığından ve çirkefinden temizlemiştir.

Onun kutlu dedesinin ulu menkibelerinden birisi güneş ve aya okunsa güneş bahar mevsiminde saadete erişme feyzini bulur. Onun satvet ve kudret hikâyelerinden birisi yıldız ve ağaca söylene bahar zamanında yeşillenmiş ağaç solmaya ve kurumaya başlar.

Gök, onun eteği değdiği için yeri kışkanır; yıldızlar onun atının nallarına çivi olmayı candan isterler. Dünya onun hükmü, buyruğu altında bulunmakla kendisini tebrikeye ve kutlulamaya lâyık bulur.

Nimetler onun yardımcılarının zincirlerine dizilmek için hazır vaziyettedirler. Onun şerefli zamanı, içinden büyüklük incileri ve yakutları parıltıyan faziletler devri olmuştur.

Onun aşılması güç eşiği en kendini beğenmiş hükümdarların dudaklarının öptüğü yerdur. Onun yüksek kapısının harimi ulu ve bahadır kişilerin alın koydukları duraktır.

Eğer bilim tarlasının üstünde onun himayesi olmasa irfan ağacı kurur. Eğer onun lütfunun ışıkları hikmet yıldızlarının üstüne serpilirse bu zamanda hiçbirisi kat'iyen parıltmaz.

Dünyayı böyle bütün iyi ahlâkı kendisinde toplayan, iyiliği ile ufukların en büyüklerine kendisini üstün yapan, mübarek dini bereketten, âlemleri ve bilhassa bilginleri iyi ve güzel meta'larla zenginleştiren bir varlıkla şerefliendiren Tanrıya şükürler olsun.

Tanrının bu şaşılacak yaradışı olmasa bütün o iyi huylar hiçbir ette ve sinirde toplanmazdı.

Bu şerefli sıfatlar, güzel öğülmüş hasletler, tavsif edilenin adını hatırlatmaktan insanı müstağni kılar. Çünkü bütün bu şerefli hasletlerin; Arap ve Acem hükümdarlarının efendisi, bilim ve kalem sahiplerinin kiblesi, güzel adının anılmasıyla kalem ve kâğıdın uğurlu olduğu, keremli avucundan cömertlik ve ihsan çeşmeleri akan büyük sultana, en âdil ve en bilgin hakana has bulunduğu malumdur.

Güneşin gözü ne kadar ihtiyarlarsa bunun bir benzerini göremiyecektir.

Onun ululuk ve yücelik libasları şerefsiz sayılan ve ayıplanan şeylerden korunmuştur.

İşte bu, ulu ve şerefli padişah, Tanrının arslanı ve çekilmiş keskin kılıcı, Tanrı yolunda gazi, havâ ve hevesini kendisine ilâh yapanı cezalandıran, övülme sınırlarını aştığı için en güzel şeyle dahi övülse ayıp sayılacak olan, sultan oğlu sultan, yardımcı Tanrıya güvenen, fatih ve muzaffer Sultan Mehmed Handır. Tanrı ülkesini ve saltanatını yaşatsın. Adalet ve ihsanını âlemlerin üzerine tam ve kâmil bir surette yaysın.

Üzerimize vâcib olanı yaptıktan sonra şimdi sıra büyük ve yüce Tanrının; olgunluk, güzellik ve ululuğun bazı kısımlarını kendisinde toplamış olan sultana verdiği bazı nimetleri kısaca zikretmeye geldi. Allah dünya devam ettikçe, gök durdukça parlak devletini saklayıp korusun!

Diyoruz ki: O, sultanlık tahtına 855 yılı kutlu muharrem ayının 16 ncı perşembe günü oturdu. Tanrı ülkesini daima yaşatsın. O güzel yılda 19

yaşında idi. Gençliğinde hükümdarlık tacını giydi. Henüz gençliğinin başında iken minberler onunla gıcırdadı (minbere çıktı). Nimetler onunla toplandı, isteklere onunla erişilir, güzellikler onunla kemale erer. Kâdî hüccetleri onunla mer'iyete girer.

Bu uğurlu cülusun güzelliklerinden birisi de - Tanrı bu cülusun bereketini mal ve oğulların fayda vermediği güne kadar devam ettirsin - tarihî için söylediğimiz şu sözdür: خداوند سالار = Tanrı saltanatını daima yaşatsın. Bundan başka :

والسلطان تاريخ الامامه
(1) لاصاحبه السعادة والسلامه

msralarını söyleyen de bu cülus tarihini nazmetmiştir.

Tanrı onu şerefliendirip kulları içinden seçince, fazlından ve kereminden ona vereceğini verince tevarüs ettiği ülkeyi sağlam esaslara, lâayık olduğu şeklide idare etmek, burada güzel bir düzen kurmak, adalet ve ınsaf meydanını adamakıllı genişletmek istedi. Bu da bayağı adamları ve muhalifleri memleketin sınırlarından uzaklaştırmaya ve yahut mümkünse gönüllüleri sevgiyi ve dostluğu yerleştirmeye bağlı bulunuyordu. Karaman beği düşmanlıkta okadar ileri gitmişti ki onun düşmanlığı ancak kılıç ve süngü ile giderilebilirdi. Yerine dokunulamayan sultan, bu kutlu yıl içinde Karaman Eline gitti. Düşmanı kahretti ve elinde bulunan barı şehir ve kasabaları aldı. Yüce başkentine doyum olarak sağlık ve esenlikle döndü. İslâm şehirleri ortasında bulunan Kostantaniyye adlı şehrin fethini tertiplemekle meşgul oldu.

Uzak yerlerde ve şehirlerde oturan kâfirler bu müstahkem şehre, sağlam ve dayanıklı suruna sürünen denizden geçmek suretiyle gelirler ve ahalisine şehri horumak hususunda yardım ederlerdi.

Bu denizde, Kostantaniyye şehrine gelenlerin ancak buralardan geçmek suretiyle varılabilecekleri iyi dar boğaz vardı. Sultan hazretleri kâfirlerin kötülüklerini en iyi bir şekilde gidermek istiyordu.

Bu geçitlerden birisinin kıyısına "Boğazkesen", adı verilen, denize hâkim, sağlam bir kale ve yüksek bir kule yaptı. Diğer geçitte de başka bir kale kurdu. Bu kaleler vasıtasıyla Kostantaniyye kâfirleriyle başka şehirlerin ve yerlerin kâfirleri arasındaki toplanma ve birleşme kapıları kapandı. Bu, 856 yılında idi. Kalenin inşa tarihi nazmedilerek şöyle denildi.

من حرس الدنيا عن حادثة الدوران
قد بنى افلاكا في الرقة والاقان
تاريخ ميانة: فان محمد خان (2).

(1) Bu beyit dilimize şöyle çevrilir:

"Sahibi için saadet ve salâmet, sultan için imamet tarihidir."

Bu msra ebced hesabına vurulunca Sultan Mehmed'in tahta çıkış yılı olan 855 tarihi çıkar. Mükrimin Halil Yinanç'ın okuyuşuna göre cülus tarihi 400 yıl artar. Çünkü o msraın sonundaki السلامه ای الامة gibi okumuş ve noktalamıştır.

(2) Bu msralar dilimize şöyle çevrilir: "Bir kaleird ki dünyayı, devranını

Sonra devletin güneşleri, Tanrının ezeli yardım göğünde parlayan yüce padişah hazretleri Kostantiniyye adı verilen şehrin fethine yöneldi.

Bu, birçok büyük padişahların ve ulu sultanların fethini istedikleri halde başaramadıkları bir şehirdi. Çünkü bu şehrin kerkes kuşlarının bile ulaşamayacakları bir suru vardı. Sağlamlığından dolayı kıyamet gününe kadar kalacak şeylerden olduğuna inanılıyordu.

Bu şehri; Rüm, Şam ve Trabzon denizlerinin kucakladığı iki kıta sarmıştı. Kâfirlerden büyük bir kalabalık bu şehri gece, gündüz koruyordu. Doğru ve sağlam düşünce sahibi olanlar burasının fethine imkân bulunmadığına, kâfirlerin elinden alınmasının muhal olduğuna, buraya mâlik olmaya çalışmanın soğuk demiri döğmeğe, burayı elde etmek istemenin kötü şeytandan hayır ummaya benzediğine hükmediyorlardı. Lâkin yüce hazrete yüksek himmet, kuthu kuvvet, sağlam ve kötülüklerden korunmuş nefis verildiği için unsurlar kendisine pek açık surette boyun eğiyordu. Bu şehrin savaşçı kâfirlerin eli altında kalmasını iyi görmüyordu. Burasının fethini kendisine ülkü edinmişti. Gemiler yaptı, ordular hazırladı ve şehri her taraftan sardı. Şehrin kapısında gözlerin görmediği, kulakların işitmediği, insan gönlünden geçmiyen âletler ve vâsıtalar hazırladı.

Tanrının yardımıyla bu şehri, Galata, Silivri, Midye, Ahyolu gibi kendisine bağlı olan kasaba ve köylerle beraber fethetti.

Fethedilen bu şehrin alçak müşriklerin kötülüklerinden ve yalancılardan gururundan temizlemesini uygun gördü. Birisinin söylediği :

(1) بلدة طيبة = Temiz şehir

bu büyük fethin güzel bir tarihidir.

Yüce hazret bu şehri - Tanrı dünyaya ve üstündekilere vâris olunca-ya kadar fatihinin gölgesinde korusun - hilâfetinın makarri ve celâletinin vedia olarak muhafaza edildiğini istediği yer yaptı. Kostantiniyyeyi yıktıktan sonra yeniden imar etti. Şehri yüksek yapıyı, aşılmaz etrafı medreselerle, hânekahlarla, alemleri göğün kutruyla eşit mescitler ve camilerle doldürdü.

Şehir parlak devletinin gölgesinde uzak yerlerden gelen büyük ve küçük adamların kblei oldu. Her taraftan yüksek ve fâzil adamlar buraya geliyorlardı.

hâdisesinden korur. Yükseklikte ve sağlamlıkta göklerden üstündür. Bu kalede din için saygı, küfür için noksan vardır. Yapılışının tarihi "Bünyân-ı Mehmed Han",dır.

Son mısraın tırnak içine aldığımız kelimeleri ebced hesabına vurulunca Boğazkesen kalesinin (Rumeli Hisarı) yapılış yılı olan 856 tarihi çıkar. Şimdi Rumeli Hisarı kalesinin kule ve burclarından yalnız birisinin kitabesi kalmıştır; O da Zağanos Paşa burcu adını taşıyan en yukarıdaki kulenin deniz tarafındaki kapısı üstündedir.

(1) Bu iki kelime ebced hesabına vurulunca İstanbul'un fetih tarihi olan 857 yılı çıkar.

Anlayış sahibi her adam bu şehri gördüğü zaman kusursuz bulduğu için بلدة طيبة و در محمود = "güzel bir şehirdir. Tanrı yarlığayıdır.", sözü Tanrının sözüdür der.

Sonra, kendisine itaat nakl ve farz ehline vâcib olan sultan hazretleri ülkesi ve saltanatı dünyâ, dünyadan başka bir şeye döneceği güne kadar muhalled olsun - 858 yılında değerli ve meşhûr çalışmasıyla, yüksek ve isabetli düşüncesiyle "Novaberdi", نوابردي (1) memleketini çevresıyla birlikte fethetti.

Bu yıl deniz kenarında bulunan İnox vilâyetini de fethetti. Bundan sonra - Tanrı yardımcılarını aziz etsin - Belgrad kalesinin fethine yöneldi. Üngürüs ülkesinin sahibi Yanko rezil ve aşâğılık askeriyle kaleyi müdafaa etti. Bunların savaş sırasında âdetleri zamanımızda Tuna denilen sudan geçmek idi. Lâkin devlet, Tanrının yardım ettiği muzaffer sultanımıza gelince - Tanrı ülkesini kıyamete dek yaşatsın - ırmaktan geçmeğe muktedir olamadılar. Kuşatılmış kaldıkları için yalnız kalenin korunmasıyla meşgul oldular. Sultan Hazretleri rezil ve alçak kâfirlere boruluyormuş gibi görünmek için kaleden azıcık geri çekildi.

Sultan hazretlerinin - Tanrı bütün isteklerini versin - dönmeğe ve kaçmağa başladığı zannolununca Yanko, yanındaki sapıklarla birlikte kaleden çıktı. Kırışmağa başladılar. Kâfirlerin hoşuna gitmese de hakkı yerine getirenin desteği ile güçlenmiş olan Sultan hazretleri bunlarla çarpıştı. Kahraman askeri muzaffer olup kurtarıcı alayı galib geldi. Yanko adı verilen padişah öldü (2). Kâfir kavmin kökü kesildi. Bu sırada kale fethedilmeden önce, yüce saltanat kendisiyle şereflenen sultan hazretleri güzel mevhibelerle süslenen başkentine döndü. Çünkü savaşta kaleyi fethettirecek eşya ve

(1) Bunda bir kopya yanlış olduğu anlaşılıyor. نوابردي olması lazımdır. Mükrimin Halil Yinanç bu yanlış olduğu gibi kopya etmiştir.

Priştine ile Üsküp arasında bu şehrin haritalardaki yazılan şekli NOWO-BRDO'dur. Çok müstahkem bir kalesi vardı. Sonra kalesi yıkılmıştır. Slavca "yeni", anlamına NEVO ile "köy", anlamına BERDO'dan teşekkül eden ve "yeni köy", anlamına gelen bu kalenin Türk tarihlerindeki yanlış şekilleri şöyledir : نوابردي نوابردي نوابردي (Tâcüttevârih, 1, 452).

Hammer tercümesinde NOVOBRODO ve NOVOBERDA şekillerinde yazılmaktadır (III, 2).

Bu NEOPRIAUM, NOVOPYRGIM, NOVOMONTE adlarıyla da anılır. Eski tarihlerde zengin gümüş madenlerinden dolayı "Şehirlerin Anası", şeklinde tavsif edilirdi. H. 859, M. 1455 yılı haziranında zabtedilmişti (Devlet-i Osmaniye Tarihi, III, 20 ve Tâcüttevârih, 1, 452).

(2) Hammer (Devlet-i Osmaniye Tarihi III, 32) Jean Hunyad'ın ölümünü şöyle anlatır : "Bu son muharebenin yorgunlukları, muhasara esnasında aldığı olduğu yara, defnedilerek kalmış Osmanlı cesadından intişar eden ağır ta-âffunat ile mali mahallerin havası birleşerek şiddetli bir sıtmaya tutulup Mehmed'in firarından 20 gün sonra terk-i hayat etti."

levazım tükenmişti. Karaca Beğ adlı Rumeli Beğlerbeğisi de burada şehit oldu. Bu, 859 yılında oldu (1).

Sonra sultan - Tanrı gölgesini, kendisinin gölgesinden başka gölge olmayacağı güne kadar yaşatsın - İki aziz oğlu, iki parlak güneş, hilâfet gözünün iki bebeği, ululuk sedefinin iki incisi, yumuşak, ergin, övülmeğe değer büyük sultan Bazayıd'la - Tanrı onun devletini saygı gösterilmesi vâcib olan babasının sayesinde ebedi etsin - yiğit ve cömert sultan merhum ve mağfur Sultan Mustafa'nın - Tanrı ruhunu şad edip güçlükleri yenmekte ona yardımcı olsun - sünnet düğünlerinin hazırlanması için buyruk verdi. Sonra - adaletinin bereketi doğulara ve batılara taşsın, yiğitlik menkıbeleri yakınlarla ve uzaklara yayılsın - Mora ülkesine yöndeldi. Burası şehirleri çok, yolları sarp bir yarımada. Mora'da tâbileri ile birlikte 30 müstahkem kale fethetti. Semendire memleketine muzaffer ordusundan bir küçük müfreze gönderdi. Bunlar kâfirleri yenip birçok doyumluklarla sağ, esen olarak döndüler. Mora tekfürü Sultanın yüksek eşine geldi. Sultan hazretleri onu emn ü aman gölgesi altında sakladı. Ömrünün sonuna kadar sultanın, sevenlerinin buluştukları harimine devam etti. Bütün bunlar 861 yılında oldu.

Sonra sultan hazretleri bizzat - Tanrı onu her iyilikle süslediği gibi her kötülükten de korusun - Semendire memleketine gitti. Yüksek sancak buralara varmadan önce bütün kalcleriyle Semendire fethedildi. Muzaffer olarak - Tanrı bütün âfetlerden saklasın - başkentine döndü. Bu, 862 yılında oldu. Aynı yıl içinde Amasra'ya yöndeldi. Tanrının desteklemesi ve yardımıyla burasını da fethetti. Sonra - Tanrı ululuğunu arttırsın - Mora'da Allahın âyetlerini kabulde direnen kâfirler isyan edip başkaldırdıkları için bunları hikmetle, güzel sözle ve iyi olan her mücadele vasıtasına başvurarak Tanrının yoluna getirmek için bir defa daha Mora'ya gitti. Onların kötülük ateşleri mübarek kudumları ile söndü. Birçok kaleler, surlar ve şehirler fethedildi. Bu da 863 yılında oldu.

Sonra Tanrının yardımına mazhar olan sancağı doğuya yöndeldi ve Gürcistan taraflarına kadar uzandı. Kastamoniyeye, Sinob, Koyulhisar ve Trabzon fethedildi.

Trabzon tekfürü itaat etti. Alçaklığı ve kötülüğünden doğan hiyaneti ortaya çıkıncaya kadar sultanın kullarından olmuştu. Hiyanetten sonra kendisine müstahak olduğu siyaset tatbik edildi. Bu da 864 yılında oldu.

Sonra 865 yılında yüce sancak Eflâğ tarafına yöndeldi. Valisi bura-

dan çıkarılarak yerine buyruklara itaat eden bir başka beğ nasbedildi. Ulu Tanrı sultanın buyruklarını yüce kulsın.

Bu yıl Midilli memleketi bütün tâbileriyle birlikte alındı. Kendisine benziyenler gibi tekfür lâkabını taşıyan mağrur sahibi hapsedildi. Sonra muzaffer ve mansur sultan - Tanrı kıyamet gününe kadar ululuğunu arttırsın - ona izin verdi. Fakat ondan hiyanet zahir olduğu için uyulması vacib yüksek buyruk ile - daima yüce olsun - öldürüldü.

Sonra sultan hazretleri 867 yılında - Tanrı devlet bahçelerinin yeşilliğini ve parlaklığını arttırsın, çerisini galip, yardımcılarını aziz etsin - Bosna adı verilen memlekete yöndeldi. Burasını fethederek kiral denilen rapk valisini öldürdü.

868 yılında tekrar Bosna'ya yöndeldi. Tanrı gazalarının bereketini bütün müslümanlar arasında yaysın, geri kalan kale, şehir ve kasabaları fethetti.

869 yılında bazı mühim şeylerin sağlanması için - her türlü korkung şeyden korusun - başkentinde oturdu.

Bu yıl Karamanoğlu İbrahim öldü. Akşehir, Beğşehir, Kayseriyye şehirleri, onun Tanrı tarafından korunmuş ülkesine katıldı. Bu kasaba ve şehirlerin idaresi sultanın yardımcılara verildi. Bu yıl Karamanoğlu Pir Ahmed gelip devletin adamlarına sığındı. Sultan Hazretleri kendisini destekliyerek kardeşini yurdundan çıkarmak için ona Tanrıdan yardım gören çerisinden küçük bir müfreze gönderdi. Ona yardım ettiler, onu desteklediler ve kardeşine karşı galebesini sağladılar.

870 yılında - devleti ölmez ve haşmeti sonsuz olsun - Arnavut memleketine yürüdü. Orada Elbasan kalesini yaptı. 871 yılında bu memleketi de fethetti. Bir kere daha düşmanlık yuvalarını darmadağın edip kötülük ateşlerini tamamen söndürdü. Arnavut diyarını baştanbaşa fethetti.

Gerçek ve samimi sevgi ile isteğine eren kullarının en açık yürekli olanı Sıddıki Ârif oğlu Nişancı Mehmed Paşa bu fethi için bir tarih nazmetti. Dedi ki :

فتح ارايد بكمصر الصايب
تأثيرالاعلام نسيب رجب
الموفق الرب لتأثيره
أيد الخي بفتح «خ» قريب «2»

شمالی دولہ سلطاننا

تأثيرالاعلام نسيب رجب

الموفق الرب لتأثيره

872 yılında Karaman ülkesine gitti. Konya, Lârende şehirlerini ve

(1) Metinde bu kelime فتح şeklindedir ve şüphesiz müstemsihin yanındadır. Çünkü bu şekliyle mısra ebede vurulduğu zaman 899 çıkar. Bizim düzelttiğimiz şekilde ise doğru olarak 871 tarihi çıkmaktadır.

(2) Bu üç beytin Türkçesi şudur : Sultanımızın devletine salibi kırmak suretiyle Arnavutluğun fethi de katıldı. O, nimetler dağıtıcısı iyi huyu, geniş kalbi, keskin kılıcıyla müslümanlığın yardımcısıdır. Tanrı bana fetih tarihi için şunu ilham etti: Ebedi Tanrı onu yakın bir fetih ile destekledi.

(1) Belgrad kuşatmasında şehit düşen Dayı Karaca Beğin "Karacabey," (— Mihalıç) kasabasında bulduğumuz mezar taşında ölüm tarihi 860 şaban ayının ortaları olarak gösterilmektedir (Bu hususta "Ankara Karacabey Mamurgesi," adlı kitabımızın birinci cildinin 173 üncü sayfasında geniş bilgi vardır). Belgradın son muharebe günü için Hammer'ın ihtiyar eylediği 22 temmuz 1456 tarihini de 18 şaban 860 tarihine raslar ki bu da bizim bulduğumuz 860 tarihinin su götürmez bir gerçek olduğunu teyit eder (Bu hususta Hammer müterciminin zeyline de bakılın : III, 327).

Rezil çerisinden birçoklarıyla beraber Zeynel adı verilen oğlu da öldü. Büyük kumandanlarının birçokları tutsak edildi; diğerleri kaçtılar. Bunlar şeytanın takımıdır. Muhakkak ki şeytanın tayfaları bozguna uğralar.

Tutsak edilen beğlerden birisi de Temür Küregen oğlu Emir Miranşah oğlu Emir Seydi Ahmed oğlu Emir Mehmed Bâkır idi. İstanbul'da - Tanrı her çeşit belâlardan korusun - hapsedildi. Burada hapisshane'de öldü. Sanki adı sanı hiç anılmamış gibi oldu ki bu da kitapta yazılıdır.

İstanbul'da mahpus bulunan öteki beğler ölünden kurtuldular. Canlarını sultan hazretlerinin kullarından satın aldılar. Paralarını verdikten sonra serbest bırakıldılar.

Sonra, adalet, ihsan, bilgi ve anlayış ile donanmış olan sultan - Tanrı, devletini zamanın felâketlerinden korusun - şaşılacak kadar çok olan Türkmenleri yenerek savaştan doyumluklarla sağ, esen olarak başkentine dönerken yükseklikte ve sağlamlıkta dönen felekle boy ölçüşen Karahisar (1) adlı müstahkem kaleyi Türkmenlerin elinden aldı.

Türkmen bunlara karşı olan öfkesinden öldü. Komşusuna eziyet eden, evini yıkan, gazilere ve din için çarpışanlara saldıran, değerli varlığı ile yurda ve dine düzen veren bir kimseyle savaşan, İslâm bayraklarını yükselten ve günlerin yüzünden keskin kılıcıyla alçak kâfirlerin kötülüklerini gideren adama karşı düşmanlık gösterenin cezası işte budur !..

Tanrım !.. Ona yardım edene sen de yardım et. Düşmanlık yapana sen de düşman ol ! Onun devletini ölmez, haşmetini ebedî kıl ! Bilim ve anlayış onunla zenginleşti ! Adalet ve ihsan unsurlarını onunla güçlendirdi ! Sen her şeye kaadirsın, duaları kabul etmeğe ancak sen lâyıksın !..

Bu, 877 yılında oldu. Bu fethin tarihini bu kulu nazmetti ve şöyle dedi :

عن دين المصطفى سلطان محمد بن مراد (2) من سيف الحق قاهر على الغيم القوي
عزسان القلب من غيب جرى تاريخه دام منصوراً بمولاه والحكم القوي (3)

Sonra, 878 yılında yenici çerisini Karaman ülkesine gönderdi. Buralarını tamamen fethettiler ve o ülkeyi sonuna kadar kapladılar.

Bu yıl muzaffer ordusundan bir fırkayı Kara Buğdan ülkesine gönderdi. Aldatıldılar. Kırılma ve yardımsız kalma darbesine uğradılar.

Bu yıl içinde büyük ve yüce emir merhum günahsız, kutlu ve şehid Sultan Mustafa vâkıası oldu. Tanrı, ruhunu şad etsin; iyiliklerinden dolayı onu en yüksek mükâfatla mükâfatlandırırsın. Bu vak'anın tarihi nazmedilerek şöyle denildi:

(1) Şarkî Karahisar = Şebîn Karahisar.

(2) Bu dört mısra Türkçeye şöyle çevrilir: "Mustafâ dininin yardımcısı Murad oğlu Mehmed, yok etmek için aştan düşmanına hakkın kılıcını çekti. Gönül diliyle gaibden bu fethin tarihi şöyle aktı: Tanrının yardımı ve hükümyle sultan her zaman muzaffer olsun.."

(3) Bu mısra ebced hesabına vurulunca fetih ve zafer yılını gösteren 877 rakamı çıkar.

هذه روضة منوة (1)
تورعين فؤاد سلطنة
جام من حلاف لاهل التاريخ
فاح كالمسك قرب واردها
بام باطلف في مرادها
روح الحق روح واقدها (2)

Tanrı, devletini ebedî etsin, sultan, muzaffer çerisinden bir kısmını Kefe memleketine yolladı. Bunlar Kefeyi çevreleriyle birlikte fethettiler. Bu, 879 yılında idi.

Sultan 880 yılında Kara Buğdan ülkesine yöneldi. O ülkenin beği birçok kâfirlerle karşı durdu. Savaş oldu. Ulu ve yüce sultan aşağılık ve kötü kâfiri, onun hayvan gibi belki hayvandan da aşağı olan tayfasını yendi. Onlara boyunlarını vurmak, eza için hapsedmek, öldürmek, köle yapmak gibi müstehak oldukları cezaları tatbik etti.

881 yılında, Üngürüs kırarının yapınıs olduğu kalelerin yıkılması için Semendire ve Belgrad bölgelerine gitti. Kırarın yüreği kin ve düşmanlık ile dolu olup parlak devletin yardımcıları ile savaşa gücü yetmediği için orada kaleler yapmış, bozgunculuk ve karışıklık çıkarmışa hazırlanmıştı. İşte sultan bu kaleleri yıkip altını üstüne getirdi.

882 yılında İskenderiyye (3) bölgesine giderek Dergos, Leş, Zabi-bak (4) ve Akçahisar kalelerini bunlara bağlı olan şehirler ve kasabalarla birlikte fethetti. İskenderiyye denilen kalenin alınmasını kendi kölelerinden bir tayfa ile yardımcılarında bir fırkaya bırakmıştı. Sağlamlıkta son dereceye varan ve çevresine hiçbir belâ sokulmıyacak kadar dayanıklı olan İskenderiyye 883 yılında sultanın yüksek himmeti ve yüce talihi ile fethedildi.

Bu kutlu yıl içinde Efrenc kâfirleri (5), İslâm ülkesinin hariminde bulunan bütün kaleleri ve istihkamları ulu sultan hazretlerinin kullarına teslim etmek, çok güzel hediyeler göndermek, doğru yürekliğe gösterip kulluk etmek suretiyle sultanın yüce eşğine yaklaşmak zorunda kaldılar. Aşağılık ve horluk göstererek elçi gönderip sultanın iltifatına sal-

(1) Bu altı mısra Türkçeye şöyle çevrilir: "Bu nurlu bir bahçedir. Buraya gelenin toprağı mis gibi koksun. Sultanlık kalbinin göz nuru bu bahçenin yataklarında güzel güzel uyusun. Bunun tarihi için gaibden şu ses geldi: Tanrı burada yatanın ruhunu şad etsin.."

(2) Bu mısra ebcede vurulunca şehzâdenin ölüm yılını gösteren 878 rakamı çıkar.

(3) Burada adı geçen İskenderiyye, Arnavutluk İskenderiyyesi yani İşkodradır.

(4) Bu kelimeyi Mükrimin Halil Yinanç Zibyak = زيباك şeklinde yanlış okumuş ve yanlış kopya etmiştir. İşkodranın ileri ve müstahkem mevkiilerinden olan ve İşkodraya giden yollardan birisini tutan bu kalenin yaşayan adı "Şabibak", tır. Türkler bunu "Jabibak", okurlardı. Nişancı Mehmed Paşa = زيباك = eserini arapça yazdığı ve arapçada "j", harfi bulunmadığı için bunu Zabi-bak şeklinde yazmıştır.

(5) Mehmed Paşa "Efrenc kâfirleri", diyerek Venediklileri kastedmektedir. 883 = 1479 yılında Venedik yenilmişti.

dırdılar. Kızıl külçelerden alınmış, tam ayarlı, bütün şehir ve kasabalarda geçen paralar yolladılar. Sayıları tam ve eksiksiz olarak 100.000 tane idi. Her yıl altın Efrenc paralarından 10.000 tane cizye vermeğe zilletle and içtiler. Morada bulunan bütün kaleleri sultan hazretlerinin adamlarına teslim ettiler. Bu altın ve gümüş para işlerini burada anmamdan maksat bu yüce değerli padişahın gün ortasındaki güneş derecesine varan ününü ve sanını anlatmak değildir. Çünkü bu para onun büyük işlere yönelmiş himmeti yanında, suyu tatlı ulu denizlere göre tuzlu ve bayağı bir damladan daha hafif ve aşağıdır. Bunu anmamdan maksat Efrencin ona başeğmeğe mecbur olmalarını, ululuğu önünde kıyıcıların ve merhametsizlerin eğilmesini, atılmalı karşılarında kayserlerin ve kışraların korkmasını söylemektir.

Sultan hazretleri 884 yılında şerefli merkezinde oturarak Tanrının yardımıyla düşmanları yenen ordusundan küçük bir fırkayı Gürcistan bölgesine gönderdi. Orada Torul denilen kale ile birlikte Mazahilit (1) ülkesini baştanbaşa fethettiler. Başka bir fırkayı da Çerkez ülkesi bölgesine gönderdi. Bunlar Kuban (2) ve Anapa (3) ülkesini aldılar.

Sultan hazretlerine parlak sultanlığı günlerinden - ki biz göğün kapanacağı güne kadar onun devamını Tanrıdan dileriz - geçen otuz kameralı yıl içinde müyesser olan parlak fetihler işte bunlardır.

Eğer padişahlığındaki bir otuz yıl içinde, tevârusle kendisine gelen savaş âletlerinin yardımıyla bu kadar fütuhat yaparsa gelecek otuz yıldakini - ki onda tevârusle gelenlerden başka kendisinin elde edecekleri de birleşektir - artık sen tahmin et!

Akil sahiplerine gizli kalmıyacağı üzere onun yaptığı bu işler ve

(1) Bilim âlemi şimdiye kadar bu özel isim ile hiç meşgul olmamıştır. Mehmed Paşanın *مقامات* şeklinde kaydettiği bu yer, bugün Çoruh ilini de tamamen içine alan bölgeye eskiden verilen Maçahel adından çıkmıştır. Maçahel ismi şimdi Çoruh ilinin Borçka ilçesine bağlı olan Maçahel köyünde hâlâ yaşamaktadır. Ve bir bucağın da adıdır, Gürcüler bu adın ikinci hecesinin ilk harfini dil ucundan çıkan bir sesle söylerler. Haritalarda da Madac-hakal şeklinde geçer. Gürcülerin bu dil ucu harfi arapçada bulunmadığı için müellif bunu *س* harfiyle yazmıştır. Gürcüler yer isimlerinden birçoklarının sonuna bir "t", ekledikleri için buraya da Mazahilit, Maçahelit diyorlardı. Maçahel'in pek önemli bir kelesi vardı. Maçahel eski Osmanlı idari teşkilatında Çıldır = Ahıska eyaletine bağlı bir sancak merkezi idi. Evliya Çelebi'nin yazma nushalarında bu *مآحیل* = Macehil şeklindedir. Bu ad basma birinci cildin 192 ve ikinci cildin 322 nci sayfalarında tertip yanlışlarıyla çıkmıştır. Mehmed Paşanın verdiği bu değerli bilgiden öğreniyoruz ki Fatih, Çoruh suyuna kadar bütün bu bölgeyi Osmanlı sınırları içine almıştı.

(2) Metinde *قبا* = Kba şeklinde yazılan bu kelimenin *قبا* = Kban = Kuban olacağı şüphesizdir.

(3) Metinde *انبا* = Anba şeklinde yazılan bu kelimenin de Anapa olacağı şüphesizdir. Arapçada "p", harfi olmadığı için Mehmed Paşa "b", ile yazmıştır.

hazretler ancak, kendisine kutlu kuvvet bağışlanan kimselere müyesser olur.

Doğruların imanı, bilim suyunun kaynağı, Tanrının arslanı ve çekilmiş kılıcı, müminlerin emiri Hazret-i Ali kutlu kuvvete işaret ederek: "Valihî ben Hayber'in kapısını gövde gücü ile değil, melekûfî kuvvetle kapardım", buyurmuştur. Bunun gibi, adalet ve insafia doğruya ve bakiye hükmeden Efridûn da iki kötü âlâmet sahibi bulunan Dahhâle'e böyle bir kuvvetle saldırmış, ulu ve şefkatli hükümdar Keyhüsrev, bilim ve şeref düşmanı, kıyıcılık ve öldürme dostu, adalet yolundan sapmış, kıyıcılık ve israfta son kerteye varmış olan Efrâsiyâb'a böyle bir kutlu kuvvetle muzaffer olmuştur.

Bundan sonra, cömertlik selleri kabaran ve düşmanlarının yüzleri kara olsun, sultan hazretlerine "Savaş hiçbir zaman eyer bırakmamış ve dünya ona korku tattırmadı.", (1). Her ne kadar sayısı tam yüz bine veya daha çoğa varan bir erdemliler zümresi tarafından destekleniyorsa da kendisinin kutlu varlığı, inanılması güç büyük işlerin ve ona nisbet edilen olağanüstü ve güneş gibi açık şeylerin kendisi tarafından yapılması için yeter.

Çünkü "Tanrı için bütün âlemi bir tek kişide toplamak hiç de güç değildir.", (2).

Sultanın yerine getirilen buyruklarıyla direkleri çatılan, duvarları yüksütülen bazı büyük yapıların yapılış tarihleri beyitlerle nazmedildi ki şunlardır:

Dârüssaâde (= Topkapı Sarayı) nın yöresindeki yeni kalenin yapılış tarihi:

مهد سلطان قواع حسن (3) قد رحل وروية وعلى
هو سلطان محمد بن مراد ملكه الله في وقتها
الهم الرب لوصف تاريخه خلد الله له العدا (4)

(1) Tırnak içindeki ibare metinde bir beyittir ki aslı şudur:

لا تظلموا الربيعاء مبرجاً
ولا ذوات له الدنيا فراقاً

(2) Tırnak içindeki ibare metinde bir beyittir ki şudur:

ليس من الله بمتنكر
ان يجمع العالم في واحد

(3) Bu üç beytin Türkçesi şudur: "Sultanımız ululuk, yükseldik ve yüceltik sarayının kale temellerini yükseltti. O, Murad oğlu Sultan Mehmed'dir. Tanrı kendisini burada gücü, kuvvetiyle oturtu. Tanrı, bunun tarihini yazmak üzere şunu ilham etti: Tanrı onu nice yücelikler görmek için ebedî etti."

(4) Bu mısra ebced hesabına vurulunca Topkapı sarayını saran süren yapıldığı tarihi olan 883 rakamı çıkar.

Her zaman yüce olsun, yüce sarayın tarihi:

يا من اقد شرفا لله داود (1) وصار مقرا للمرور مداود
بنيت ملجأ كرميا كسجد نخلت فيه ونحس جوارك
من العرب في الدنيا تاريخ جنان على و اقد مداود (2)

Karahisarın fethi tarihi:

هذه قلعة مفتوحة (3) دافع الخصم من طارحها
وهو سلطان محمد الغازي خراجها من مفتاحها
قلت هذا الفتح التاريخ ابد له عمر فاتها (4)

Ahırın yapılış tarihi:

عمر الخافقين معدلة نال ما يتعوه كل النبل
هيا لاعادات تربية اقرا في نهاره والقبول
فبي للعباد اسطبلات جاء تاريخه رباط الخيل (5)

SON

(1) Bu üç beytin Türkçesi şudur: "Ey, Tanrının adını şerefleştirdiği, çevresini sevinç yeri yaptığı adam! Sen cennet gibi güzel bir yer yaptın. Burada ebedî kal ve çevresini koru. Gaibden bize tarih için şunlar düşürüldü: Güzel bahçeler ve kutlu bir saray..."

(2) Bu mısra ebced hesabına vurulunca sarayın yapılış tarihi olan 873 çıkar. Mehmed Paşanın yüce saray dediği bu saray, sonra Topkapı sarayı adını alan yeni saraydır. Fatihin, şimdiki üniversitenin (Harbiye Nezâretinin) bulunduğu yere yaptırdığı saraya, Yeni Saray yapıldıktan sonra Eski Saray denilmiştir.

(3) Bu üç beytin Türkçesi şudur: "Bu bir kaleidir ki onu açan ve yöresinden düşmanı kovan Gazi Sultan Mehmeddir. O dünyayı kale anahtarlarını almak suretiyle fethetti. Bu kalenin fethi için şu tarihi söyledim: Tanrı bunu alaman ömrünü ebedileştirdi..."

(4) Bu mısra ebcede vurulunca 878 çıkmaktadır. Halbuki yukarda 877 çıkıyordu.

(5) Son mısraın sonundaki رباط الخيل terkibi ebcede vurulunca ahırın yapılış tarihi olan 883 rakamı çıkar. Bu üç beytin Türkçesi şudur: "Adaletiyle doguyu ve batıyı şenlendiren, istediklerine tamamen kavuştu. Gece, gündüz gazâlarında kullanılacak koşucu atların yetiştirilmesi ve ıslahı sebeplerini hazırladı ve yüğrük atlar için bir ahır yaptı. Bu yapı için akla şu tarih geldi: At ahır..."

Mülkrimin Halil Yinanç bu üç beyti mânâsız bir hale sokan üç korkunç yanlışla kopya etmiştir: İkinci mısradaki (كرااليل) i (كرااليل) üçüncü mısradaki «أ» kelimesini «أ» ve «أ» terbiye kelimesini, «أ» okumuştur.

Karamanlı Nisancı Mehmed Paşaya Göre Osmanlı Tarihi Kronolojisi

VILLAR

Hicri Milâdi

656 1258

699 1299

720 1320

725 1325

726 1326

731 1331

735 1335

751 1350

755 1354

761 1360

766 1365

783 1381

787 1385

791 1389

792 1390

800 1398

801 1399

805 1402

813 1410

824 1421

825 1422

828 1425

OLAYLAR

Kayık Alpin Anadolu'ya gelişi ve Kara Dağa yerleşmesi.

Osman Beğ'in tahta çıkışı ve istiklâli.

Osman Beğ'in ölümü ve oğlu Orhan Beğ'in tahta çıkışı.

Orhan Beğ'in Ulubatı ve çevresini alması.

Orhan Beğ'in Bursayı alması.

Orhan Beğ'in İznici alması.

Orhan Beğ'in Karası Elini alması.

Süleyman Paşanın Rumeliye geçmesi ve Gelibolu, İpsala, Vize, Tekirdağ, Seydikavağı ve Bulayırı alması.

Süleyman Paşanın ölümü.

Orhan Beğ'in ölümü ve oğlu Murad Beğ'in tahta çıkışı.

Biga'nın alınması.

Kütahya ve bazı Germiyan kasabalarıyla Beğşehir ve Akşehirin ve Hamid Eli'nin bir bölümünün alınması.

Drama, Zihne, Siroz, Karaferye, Ankara ve Sultan Öyüğü'nün fethi.

Murad Beğ'in Kosovada şehid olması ve Yıldırım Bayazıdın tahta geçmesi.

Menteşe, Aydın, Saruhan Ellerin alınması.

Konya, Lârende, Aksaray, Tokat ve Sivasın alınması.

Macaristan seferi ve Macarların yenilmesi.

Yıldırım Bayazıdın Temüre yenildikten sonra ölümü ve tahta oğlu Süleyman Beğ'in geçmesi.

Süleyman Beğ'in ölümü ve Rumelide Musa Çelebinin, Anadolu'da Mehmed Çelebinin tahta geçmeleri.

Çelebi Sultan Mehmed'in ölümü ve oğlu İkinci Muradın tahta geçmesi.

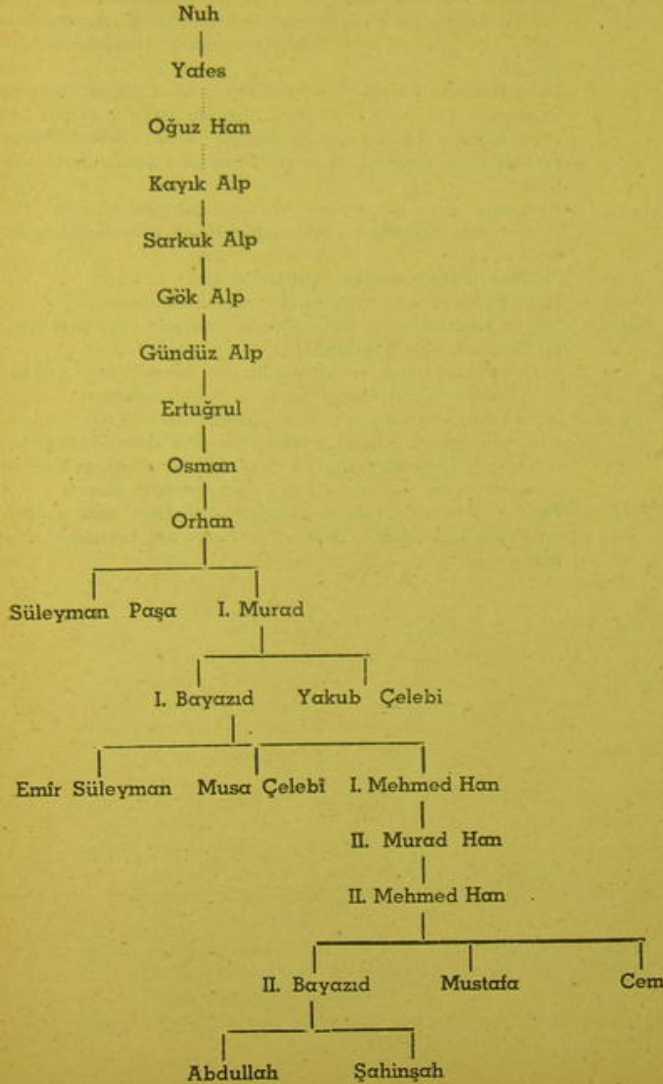
İkinci Muradın Rumelide birçok yerler fethetmesi.

Aydın ve Mentese Ellerin alınması.

831	1428	Canığın çevresiyle birlikte alınması.
833	1430	Selânik kalesinin alınması.
834	1431	Macaristana sefer yapılması.
841	1437	Semendirenin alınması.
848	1444	Varna savaşı ve kralın öldürülmesi.
851	1447	Mora'nın büyük bir bölümünün alınması.
852	1448	İkinci Kosova zaferi.
855	1451	İkinci Muradın ölümü ve 16 muharrem perşembe (= 18 şubat 1451) günü İkinci Mehmedin tahta oturması.
856	1452	İkinci Mehmedin Boğazkesen = Rumeli Hisarını yaptırması.
857	1453	İstanbulun alınması.
858	1454	Novoberde'nin ve İnoz'un alınması.
859	1455	Dayı Karaca Beğin Belgrad kuşatmasında şehid olması.
860	1456	Şehzade Bayazıdla Mustafanın sünnet düğünlerinin yapılması.
861	1457	Morada 30 kalenin fethedilmesi. Semendireye asker gönderilmesi. Mora tekfürünün Fatih Sultan Mehmede sığınması.
862	1458	İkinci Mehmedin Semendire üzerine yürümesi. Semendire ve Amasra'nın alınması.
863	1459	Moradaki başkaldırmanın söndürülmesi ve yeniden birçok şehir ve kalelerin alınması.
864	1460	Kastamonu, Sinop, Koyulhisar ve Trabzonun alınması. Trabzon tekfürünün Fatihe sığınması ve ihaneti yüzünden öldürülmesi.
865	1461	Eflak seferi. Eflağa yeni bir beğin tayini. Midillinin alınması ve tekfürünün hapsedilmesi. İhaneti yüzünden öldürülmesi.
867	1463	Bosnanın alınması ve kralının öldürülmesi.
868	1464	Fatihin Bosnaya tekrar sefer etmesi ve geri kalan kalelerle şehirlerin alınması.
869	1465/5	Fatihin İstanbulda sefer hazırlıklarıyla meşgul olması. Karamanoğlu İbrahim Beğin ölümü. Akşehir, Beğşehir ve Kayserinin Osmanlı sınırları içine alınması. Karamanoğlu Pir Ahmedin, Fatihin adamlarına sığınması. Fatihin Pir Ahmede askerle yardım ederek kardeşine karşı galebesini sağlaması.
870	1465	Fatihin Arnavutluğa yürümesi ve orada Elbasan kalesini yapması.
871	1466	Fatihin tekrar Arnavutluğa seferi ve geri kalan kaleleri alması.
872	1467	Fatihin Karaman seferi. Konya, Lârende şehirleriyle Kevele kalesini alması. Konyada Alâaddin Tepesinin etrafındaki iç kaleyi yapması. Nişancı Mehmed Paşanın bu kale için manzum tarih söylemesi.
873	1468	Fatihin İstanbulda kalarak Karamana asker göndermesi. Uçhisar, Ortahisar ve Karahisarı alması. Yeni Sarayın (Topkapı Sarayının) yapılması.
874	1469	Ağriboz ve Atina'nın alınması. Nişancı Mehmed Paşanın Ağ-

875	1470	riboz fethi için manzum tarih söylemesi. Karamana asker gönderilerek Niğde, Aksaray, Ermenek ve İç Elin alınması.
876	1471	Fatihin İstanbulda memleketin idari işleriyle uğraşması. Şehzade Cem, Abdullah ve Şehinşahın sünnet düğünlerinin yapılması.
877	1472	Uzun Hasanın Tokata hücumu. Fatihin Uzun Hasanı bozguna uğratması. Temür torunlarından Mehmed Bâkır'ın tutsak edilerek İstanbula getirilmesi ve hapiste ölmesi. Şebn Karahisar kalesinin alınması. Nişancı Mehmed Paşanın tarih söylemesi.
878	1473	Karamana asker gönderilerek her tarafının işgal edilmesi. Kara Buğdana gönderilen ordunun bozulması. Şehzade Mustafanın ölümü.
879	1474	Keke'nin bütün çevresiyle birlikte alınması.
880	1475	Kara Buğdana sefer edilmesi ve zafer kazanılması.
881	1476	Macar kralının yaptırdığı kalelerin yıkılması için Semendire ve Belgrada sefer yapılması.
882	1477	Arnavutlukta İşkodraya sefer edilmesi. Dergor, Leş, Zabibak ve Akçahisar kalelerinin çevreleriyle birlikte alınması.
883	1478	Arnavutlukta İşkodra'nın fethi. Venediklilerin Fatihe 100.000 altın vergi göndererek ve yılda 10.000 altın cizye vermediği kabul ederek barış yapmaları. Yeni Saray (= Topkapı Sarayı) çevresine duvar yapılması. Saraya ait ahırın yapılması.
884	1479	Fatihin İstanbulda kalarak Gürcistan bölgesine ordu göndermesi. Torul, Mazahelit, Kuban ve Anapa'nın böylelikle alınması.

Karamanlı Nişancı Mehmed Paşaya göre Osmanlı Hanedanının Soykütüğü

İsimler Cetveli

İsimlerin yanındaki rakamlar sayfaları, parantez içinde olanlar da satırları gösterir. Bir ismin iki şekli varsa bunlar = işaretiyle yan yana konulmuştur. Bu cetvel yalnız Karamanlı Nişancı Mehmed Paşanın eserine ait olup mütercim tarafından yapılan mukaddeme ve notlardaki isimler alınmamıştır.

A	C
Abdullah (İkinci Bayazıtın oğlu): 357 (11).	Calayırılı Sultan Ahmed: 348 (4).
Acem: 350 (27); 357 (9).	Canit = Canık: 348 (2, 39).
Ağrıboz: 365 (9).	Cem (Fatihin oğlu): 357 (10).
Ahlut: 343 (17-18).	
Ahyolu: 352 (19).	Çerkez: 360 (16).
Akçahisar: 359 (18).	
Aksaray: 347 (33); 357 (2).	
Akşehir: 340(22); 355 (17).	
Alâye: 357 (4).	
Ali (Uzun Hasanın babası): 357 (18).	Dahhâk: 361 (7).
Amasra: 354 (23).	Dârüssaâde (Topkapı Sarayı): 361 (24).
Anadolu: 343 (23); 348 (25); 357 (19).	Dergos: 359 (17).
Anapa: 360 (17).	Drama: 346 (22 - 23).
Ankara: 343 (24); 346 (24).	
Antalya: 348 (1).	
Arap: 350 (26); 357 (9).	
Ârif (müellifin babası): 255 (30).	
Arnavud: 355 (24-25, 27-28).	
Atina: 356 (11).	
Aydın: 347 (32-33); 348 (38).	
B	E
Bağdad: 343 (14, 15); 348 (4).	Edirne: 348 (7); 349 (12).
Bayazıt Han (Yıldırım): 347 (20, 348 (17)).	Eflağ: 354 (37).
II. Bayazıt: 354 (6).	Eflâton: 356 (10).
Beğşehir: 346 (22); 355 (17).	Efrâsiyâh: 361 (10).
Belgrad: 353 (10); 359 (13).	Efrenc (Venedik): 359 (24); 360 (3, 10).
Biga: 346 (21).	Efridûn: 361 (7).
Bilecik: 345 (10).	Elbasan: 355 (25).
Boğazkesen: 351 (30).	Emir Süleyman (Yıldırımın oğlu): 348. (19, 21).
Bosna: 355 (10, 12).	Ermenek: 357 (2).
Bulayır: 345 (40).	Ermeniyye: 343 (17).
Bursa: 345 (18, 30, 31); 348 (7); 349 (12).	Ertuğrul: 343 (33, 33, 35); 344 (1, 5, 14, 20 - 21, 23, 26, 28, 38).
	Erzincan: 348 (2).
	F
	Firat: 357 (40).
	G
	Galata: 352 (19).
	Gelibolu: 345 (39).

Germiyan: 346 (21).
Gök Alp: 343 (28).
Gündüz Alp: 343 (30).
Gürcistan: 354 (31); 360 (14).

H

Hamid Eli: 346 (22).
Hayber: 361 (5).

I

Istanbul: 358 (6, 9).

İ

İbsala: 345 (40).
İç El: 357 (2).
İlhanlı: 348 (4).
İnegöl: 345 (9).
İnoz: 353 (9).
İskenderiyye (İşkodra): 359 (17, 19, 22).
İznik: 345 (18, 30, 31).

K

Kadı Burhaneddin: 347 (33 - 34).
Kangırı (Çankırı): 348 (2).
Kara Buğdan: 358 (33); 359 (7).
Karaca Beğ (Rumeli Beglerbeğisi): 354 (1).
Karacadağ: 343 (24).
Karacahisar: 344 (19 - 30).
Karaferiye: 346 (23).
Karahisar (Şebiri Karahisar): 358 (15-16); 362 (5).
Kara Hisar (Karaman ülkesinde): 362 (8).
Karakoyunlu: 348 (4 - 5).
Karaman: 347 (1); 348 (10); 357 (18, 20); 355 (35); 356 (7); 357 (1); 358 (31).
Karamanoğlu Ali: 348 (10).
Karamanoğlu İbrahim: 355 (17).
Karamanoğlu Kasım Beğ: 357 (27).
Karamanoğlu Mehmed: 348 (10).
Karamanoğlu Pir Ahmed: 355 (19-20).
Kara Mehmed: 348 (5).
Kara Osman (Uzun Hasamın dedesi): 357 (18).
Karası: 345 (31).
Kara Yusuf: 348 (5).
Karayüz: 343 (28).
Kastamoniyiye: 348 (1-2); 354 (31).
Kayk Alp: 343 (21).

Kayseriyye: 347 (34); 355 (17).
Kefe: 359 (5, 5).
Kemer: 345 (43).
Kevele: 356 (1).
Keyhüsrev: 361 (8).
Kızıl Saray: 343 (31).
Konya: 344 (13); 347 (33); 355 (35); 356 (2).
Kostantiniyye: 351 (22, 27, 32); 352 (2, 27).
Koyulhisar: 354 (31).
Kuban: 360 (17).
Küs Ova (Kosova): 349 (11).
Kütahya: 346 (21).

L

Lârende: 347 (33).
Laz (Sırp, Sırbistan): 345 (39); 347 (4, 4, 15).
Leş: 359 (17).

M

Malatya: 348 (2).
Mazahit: 360 (15).
Mehmed Bâkir (Temürlü): 358 (6).
I. Mehmed Han: 348 (19 - 20, 26, 27).
II. Mehmed Han (Fatih): 349 (6, 20, 27); 350 (39); 351 (36).
Mehmed Turagay: 348 (14).
Menteşe: 347 (32); 348 (38).
Miğalkara Ovası: 345 (39 - 40).
Midilli: 355 (3).
Midye: 352 (19).
Miranşah (Temürin oğlu): 358 (5-6).
Moğol: 343 (14).
Mora: 349 (10); 354 (11-12, 12-13, 15, 25, 27-28); 360 (4).
Muhammed: 343 (9, 9); 344 (3); 349 (30).
I. Murad = Murad Han = Gazi Sutan: 345 (37); 346 (19); 347 (15).
II. Murad Han: 348 (34); 349 (13).
Musa Çelebi: 348 (19, 25, 27, 27).
Mustafa (Fatihin oğlu): 354 (8); 358 (36).

N

Niğde: 357 (1).
Nisancı Mehmed Paşa (Müellif): 355 (30).
Novaberdi: 353 (7).
Nuh: 343 (20).

O

Oğuz Han: 343 (20 - 21); 349 (3).
Orhan: 345 (21, 35); 346 (15 - 16).
Orta Hisar: 356 (8).
Osman: 344 (32, 34, 39, 41, 44); 345 (1, 10, 12, 14, 17).
Osmançık: 348 (2).
Osmanlı: 343 (2, 10); 345 (7); 349 (4).

Ö

Ömer (halife): 343 (10).

R

Rûm (Anadolu): 343 (17); 344 (14); 348 (16); 349 (44).
Rûm Denizi: 352 (7).
Rumeli: 345 (37 - 38, 42); 346 (4, 6); 348 (3, 25, 37); 354 (1).

S

Samsun: 348 (2).
Sarkuk Alp: 343 (26).
Saruhan: 347 (33).
Selânik: 349 (1).
Selâsil Beldesi (Ankara): 346 (24).
Selçuk = Selçuklu: 343 (16, 21); 344 (13, 38); 345 (11).
Semendire: 349 (9); 354 (13, 20, 21); 359 (13).
Seydi Ahmed (Temürlü): 358 (6).
Seydikavağı: 345 (40).
Sivas: 347 (34).
Silivri: 352 (19).
Sinob: 354 (31).
Siroz: 346 (23).
Sokrat: 356 (10).
Sultan Alâeddin (Selçuklu): 344 (13, 15, 23 - 34); 345 (11, 13).
Sultan Öyüğü: 346 (24 - 25).
Süleyman Paşa = Emir Süleyman (Orhan Gazinin oğlu): 345 (36 - 37, 38, 42); 346 (3).

Ş

Şam Denizi: 352 (7).
Şarabâne: 343 (29).

Şehinşah (İkinci Bayazıtın oğlu): 357 (11).

T

Tatır: 344 (21, 25); 347 (1).
Tekke: 348 (1).
Tekirdağ: 345 (40).
Temür = Temür Küregen: 348 (14); 358 (5).
Tokat: 347 (34).
Torul: 360 (15).
Trabzon: 354 (32, 33).
Trabzon Denizi: 352 (7).
Tuna: 353 (12).
Türkmen = Türkman: 347 (1), 348 (5); 357 (19 - 20, 44); 358 (14, 16, 17).

U

Uc Hisar: 356 (8).
Ulubat: 345 (29).
Uzun Hasan: 357 (18, 30, 32 - 33, 41, 43, 45).

Ü

Üngürüs (Macar, Macaristan): 347 (35); 349 (1); 353 (11); 359 (12).

V

Varna: 349 (9).
Varsak: 347 (1).
Vize: 345 (40).

Y

Yafes: 343 (20).
Yakub Çelebi: 347 (26).
Yanko: 353 (11, 19, 22).
Yarhisar: 345 (9).
Yenişehir: 345 (9).
Yunan: 356 (9).

Z

Zabibak: 359 (17 - 18).
Zeynel (Uzun Hasamın oğlu): 358 (1).
Zihne: 346 (23).

حسن بن محمود بیانی
جام جم آیین

Bayatlı Mahmud Oğlu Hasan

Câm-ı Cem-Âyîn

SADELEŞTİREN
Kırzoğlu Fahrettin

CIKARAN
TÜRKİYE YAYINEVİ
İSTANBUL

Eser Hakkında Birkaç Söz

"Câm-ı Cem-Âyin", İstanbulda "Millet Kütüphanesi" gibi büyük bir kültür hazinesini kendi emeği ve masraflıyla ortaya getirerek milletimize armağan eden Diyarbakirli merhum Ali Emîrî Efendi tarafından bulunup 1331 (= 1915) yılında İstanbulda "Nevâdir-i Eslâf Külliyyâtı" arasında 5 inci eser olarak yayınlanmıştı. "Divânü Lugât it-Türk" gibi en ulu milli kültür anıtlarımızdan birini de ele geçirerek yayınlanmasına sebep olan rahmetli Ali Emîrî Efendinin "Câm-ı Cem-Âyin" e yazdığı mukaddemeyi aldık

Biz burada, Ali Emîrî Efendinin Yanya vilâyetinde Delvine kazasında bulduğu yazmaya dayanarak yayınladığı nushadan farklı ve daha iyi olan yazma bir nushayı esas tuttuk ve sadeleştirmeyi bu nushadan yaptık.

Esas tuttuğumuz yazma, Millet Kütüphanesinde "Tarih Fihristi" nin 23 sayısında bulunmaktadır (1). 13x18,3 santim boyunda 13 er satırlık 27 yaprak halinde tâlik yazısıyla yazılı bulunan bu nushanın ilk yaprağı kopmuş ve sonradan buraya eklenen yaprağın 1 b yüzününe nesihle ilk sayfadaki yazı nakledilmiştir. 2 a sayfasındaki çerçeve ve vakfeler yaldızlı olup sonraki sayfalarda has isimler ve "nesir, beyit, gazel" gibi kelimelerle çerçeve ve vakfeler kızıl boya ile yazılmıştır. Yalnız 27 b sayfasını işgal eden arapça ketebe, divânî yazısıyladır.

Metnin sonunda (27 a da) Ezher Camisi kitaplarından, yani müellifin orada bıraktığı bir nushadan nakil ile 1005 (= 1596) yılında Mısırdaki yazılan aslından alındığı (2) ve 27 b sayfasında 1008 (= 1599) yılında Diyarbakir şehrinde "Kitâb-ı Sultânîyye" ve "Hakanî Şehnâmesi" nin müsveddesinden "Şehidi" diye meşhur olan "Hüseyin" eliyle istinsah edildiğine işaret edilmiştir. Ali Emîrî Efendinin vakfı bulunan bu nushanın "Câm-ı Cem-Âyin" basıldıktan sonra ele geçtiği bundaki farkların basmada gösterilmemesinden anlaşılmaktadır.

Akkoyunluların başkenti olan Tebrizdeki "Sultan Dede Ömer Rüşenî" dergâhında uzun zaman bulunmuş, Bayat boyundan bilgin bir Oğuz Türkü, 886 (= 1481) yılında Mısır kölemenlerine tâbi olan Şam hacılarına katılarak gittiği Hicazda, Fatihin oğlu Sultan Cemle tanışmıştı. O yıl giriştiği padişahlık savaşında yenilerek Mısır'a kaçmış bulunan Şehzade Cemle hac sırasında münâzarada bulunup dost olan bu Türk bilgininin "Câm-ı Cem-Âyin"i Otluk Beli savaşından yıllarca sonra yazmış olması, akla gelececek her hangi bir siyasî maksadın asla vârid olamayacağını gösterir, Bayatlı Hasan'ın beraberinde "mevcût

(1) Ali Emîrî, mukaddemesinde (s. 7): "...muahharan daha bir iki nusha yedimize vâsıl olmuş ise de bazı sehvi görüldüğünden nusha-i asliyyeyi muhâfaza ve icâb eden mahallerine hâşiyeler ilâve etdim., diyorsa da bugün o "bir iki nusha., nun nerde olduğunu öğrenemedik.

(2) Ali Emîrî mukaddemesinin sonundaki (s. 8) "Seyyid Mehmed Paşa., hakkında yazılan nota bakınız.

bulunan Oğuznâmeden" Osmanlı sülâlesi ataları olan Kayı boyu begleri geçeresinin, Cem Sultan gibi koca Fatihin veliahdlığı lâıyk gördüğü çok kudretli ve pek münevver bir şehzade tarafından "ber vech-i ihtisâr tesvîd ü ibrazın murâd edin" meleri üzerine yazılması ve millî gelenek ve hâncedan hâtıralarına uygun görülerek takdirle karşılanması da bu eserin değerini göstermektedir.

Bu eserde herhalde, Osman Gaziden önceki çağlara ait Kayı begleri geçeresiyle bunlar hakkındaki bilgiler "Oğuznâme" açılı büyük ve ananevi Türk tarihinden alınmıştır. Eldeki eserlere göre ilk Osmanlı tarihçisi sayılan Şük-rullah da (doğumu 1388 yıllarında), ilk olarak Osmanlı silsilesini bir Oğuznâmeden öğrenen müelliflerimizdendir [1].

Fatih çağında İstanbul'da Uygur yazısı resmî evrakta kullanılıyordu. On beşinci asırda bütün Önasya Türkleri arasında "Moğol yazısı" denilen Uygur yazısı kullanıldığına göre bu Uygur yazılı Oğuznâmelerden birinin kısıltılarak hac sırasında (1482 başlarında) Bayatlı Hasan tarafından "Câm-i Cem-Âyın" in vücade getirildiği meydana çıkıyor.

Müellif bu eseri bir haftada meydana getirdiğini söylüyor.

Kırzıoğlu M. Fahrettin

Ali Emiri Efendi'nin Eski Yazı Devrindeki Mukaddemesi

Yanya ve İşkodra vilâyetleri maliye müfettişliğinde bulunduğum esnada 1314 senesinde Yanya vilâyetine mülhak Ergeri sancağında kâin Delvine kazasına uğramıştım. Nefs-i Delvine kasabasında kadim bir hatt ile "Câm-i Cem-Âyın" nâmiyle selâtin-i cill-üş-şân-ı Osmâniyye'nin âbâ vü ecdâdı hakkında bir silsilenâmeye tesadüf eyledim.

Mukaddimesinden, Tebriz'de Dede Ömer Rûşenî Hazretlerinin hulefâsından Türk'ün kabâil-i kadimesinden Bayat kabilesine mensup Hasan ibni Mahmud-i Bayatî nâmında bir zât tarafından "Oğuznâme" den nakl ile 886 senesinde hacc-i şerîfde bulunan Ebu-i-Feth Sultân Mehmet-Hân-ı Gazî Hazretlerinin mahdûm-i âlleri Şehzade Cem Hazretlerinin emriyle yazıldığı ve tamamıyla mütâleâ edildikte kıymetdâr ve nâdir bir eser olduğu anlaşılmışla derhâl istinsâh olunmuş idi.

Ma'lûmdur ki selâtin-i muazzama-i Osmâniyye'nin silsile-i ensâbı hakkında Osmanlı müverrihleri tarafından başlıca bir eser yazılmamıştır.

Bazı târihlerimizde sülâle-i Osmâniyyân'a dâir bir takım esâmî ta'dâd olunuyor ise de bu isimler birbirine muhâlif yazılmağa beraber, bunların zât ü zamanları hakkında bir güne ma'lûmat irâe ve irâd olunmuyor. Bazı târihler dahi Oğuz Han'ı "Ays ibn-i İshak" evlâdından zann ü ta'dâd etmekle beraber aradaki isimleri yine birbirine muhâlif yazıyorlar.

Ecdâd-i izâm-i Osmânî'nin vâlide cihetinden "Ays ibn-i İshak" sülâlesinden olması imkân tahtında olabilir ise de, Oğuz Han'ın "Ays ibn-i İshak" silsilesinden olması tevârih-i mevsûkaya nazaran müsteb'addir. Bir de bu silsile-i necîbeyi Oğuz Han'a isâl eden müverrihlerin başısı Gün Han ve başısı da Gök Han'a nisbet ederek, bunda dahi sûret-i ihtilâf gösterişler. Ve her bir târih silsile isimlerini diğer târihe ol kadar mübâyin ve ikisi bir isimde olanları bile şekl-i imlâca ol kadar muhâlif yazarlar ki sarîh bir netice çıkarmak mümkün olamaz. Sebeb-i tesmiye veyâ diğer vesika göstermeyüp kuru bir isim tahrir eylediklerinden kangısı eğri ve kangısının doğru olduğu anlaşılmaz.

Âzâde-i izâh olduğu üzere fenn-i edlî-i ensâb, ilm-i muhterem-i târihin erkân-ı mühimme ve azimesinden olmağa berâber, her müverrih nessâb olamadığı gibi her nessâb dahi müverrih olamaz.

Bunun içündür ki meselâ İbn-i Kemâl Hazretleri gibi pek mühim ve fâzıl bir müverrih-i zîşânımız, zamânına kadar olan selâtin-i Osmâniyye'nin her birine bir cild-i mahsûs olarak on cildi hâvî bir târih-i Osmânî yazdığı hâlde gerek bu zât-i âlinin şu târih-i kebirinde ve gerek daha sair târihlerin bir çoğunda ensâb ü ecdâd-ı Osmâniden bahs olunmayup yalnız Mâverâünnehr taraflarından geldiklerini beyân ile iktifâ ederler.

(1) Bak. Atsız, Dokuz Boy Türkler ve Osmanlı Sultanları Tarihi, İstanbul, 1939, s. 27.

Ve bir takımı da yukarıda beyân olunduğu üzere ba'zı esâmî ta'dâd ederlerse de hüviyetlerini beyân edemediklerinden başka, nereden ahz ü nakl eylediklerine dâir bir me'haz-ı sarîh dahî göstermezler.

Su târihlerin başlıcası: *Cihannümây-ı Nevî ve Heşt Bihîst-i İdris-i Bitlisi ve Âşıkpaşazade Ahmed Âşıkî* tarihleridir.

Sâir yirmi kadar târihler ile elliden mütecâviz silsilenâmelerin gösterdikleri eşkal, arada ba'zı noksan veya fazla esâmî bulunmak ve şekillerde bir çok yanlışlıklar zuhûra gelmek sûretiyle neticede yine her hâlde şu üç aded târih-i kâdimimizin irâe eyledikleri amûd-i ensâbdan birisine temâs ediyor.

Müverrih'nin Osmân'nin umdesi addolunan şu zevatın üçü de muâsir oldukları gibi târihleri dahî Sultan Bâyezid-i Velî zamânında ikmâl edilmiş ve "Câm-i Cem-Âyin" müellifi Hasan ibn-i Mahmûd-ı Bayatî Hazretleri de o asrın ricâlinde bulunmuş ve kitabını bu zât dahî sultan-ı müşârûnileyh Hazretlerinin nâm-i âlisiyle tevşîh ü itmâm etmiştir.

Lâkin bu kitabı Şehzade Cem Hazretlerinin emriyle 886 târihinde telif etmiş olmağa Osmanî tâhir i'tibâriyle anlardan mukaddemdir. Ve andan mukaddem Âl-i Osman silsilesinden bahsedilen bir târihimiz henüz görülmemiştir. Hususiyle kitabın me'haz gösterdiği Oğuznâme'nin kadim Türk târihi olması ve bâlâda isimlerini beyân eylediğimiz Osmanlı târihleri "Oğuznâme" den bahsetmediklerine nazaran anı görmedikleri müstedel bulunmağa beraber el-hâletühâzihi "Oğuznâme" nin elde edilememesi, "Câm-i Cem Âyin" in kıymetini tezâüf ettirir (*).

Cenâb-ı müellif selâtin-i Osmâniyye ecâd-ı kirâmının her birinin isim ve bu ismin vech-i tesmiyyesini ve her bir zâtın hüviyet-i şahsiyyesini beyân eyledikten sonra, kablel-İslâm Enbiyâ-yı İzâmdan ve ba'del-İslâm hulefâ ve meşâhîr-i mülûkten kangıların zamânında bulunduğunu ve sinin üzerine târih-i hayatlarını gösteriyor. Ve bilhâssa her birinin isminin vech-i tesmiyyesini beyân etmesi esâmide zarûrî olan yanlışlığa aslâ mahal bırakmıyor. Hem ilm-i ensâb hem ilm-i târihte câzım-ı mütehasssinden olduğunu mündericât-ı kitâb isbât ediyor.

Müşârûnileyhin Hicâz'a azimeti sırasında Şehzade Cem Hazretlerine tesadüf edeceği ve anın emriyle böyle bir kitâb yazacağı ma'lûmu olmadıği hâlde "Oğuznâme" yi ve ihtimâl ki daha sâir kitâbları Hicâz'a kadar nezdinde beraber görmemesi bu ilme olan aşk-ı intisâbının derecât-i fâikasını irâe edecek delâil-i vâzihdendir.

Bir de Şehzade Cem'in Hicâz'dan alâlacele avdet etmek üzere olmasına mebnî kitabın bir hafta zarfında ikmâl edildiği gösterilmesine ve etrafında

(*) Müverreh-i şehîr Necib Âsım Beyefendi Hazretleri 1325 senesinde tab'ü neşre başladıkları Târih-i umûminin dördüncü sahifesinde "Oğuznâme"nin hâlâ mevcûd olmaması hakkında şu ibareyi tâhir buyuruyor:

"Bu kitab el'an mevcûd olmayıp ba'zı parçaları târihlerde iktibâs edilmiştir. Yalnız Hasan ibn-i Mahmûd-ül Bayatî nâm kimsenin selâtin-i Osmâniyye'nin ecâd-ı hakkında bu kitâbdan istinbâten yazdığını beyân eylediği "Câm-i Cem-Âyin" yahud "Silsilenâme-i Osmânî" nâm risâlenin bir sûret-i müstenshası erbâb-ı fazl ü kemâlden Ali Emîri Efendi Hazretleri nezdinde mahfûz bulunmaktadır ki me'haz-ı tarîmizda ma'dûddur".

yüzlerle târihler mevcut olsa bile bunların cümlesini gözden geçirmeğe müddet-i mezkûrenin kifâyet edemeyeceğine binâen ilm-i ensâb ve târihte pek vâsî mahfûzât erbabından olduğunu, kitabını dikkatle mutâlea eden erbâb-i kemâl tasdik eder.

"Şehzade Cem" ki fârsî, Türkî iki kit'a divân sâhibi ve "Cemşid ü Hurşid" gibi eserler müellifi ve Cenâb-ı Fâtih-i zîşân gibi bir şehriyâr-ı âlinin şehzade-i edibidir:

Bu kitabın tahririne Şehzadenin emr ü iradeleriyle me'mûr olması ve telifinden sonra müşârûnileyh Hazretleri tarafından bi-l-mûtâlea mündericâtına sûret-i muvâfakat ve memnûniyyet göstermesi kitabın kıymetini tezyid eden nevâdir-i ahvâldendir.

Şimdiye kadar eyâd-i istifâdeye girmemiş olan böyle bir eser-i meallî-su-verin mâdâm-ki sûret-i zuhûr u keşfi bu abd-i âcize nasîb olmuştur, bunları şükranesi olmak üzere yine bu abd-i âciz vâsitasıyla tab'ü temsil olunmasını âرز ve muahharen daha bir iki nusha yedimize vâsıl olmuş ise de ba'zı şehvi görüldüğünden nusha-i asliyyeyi muhâfaza ve icâb eden mahallerine hâşiyeler ilâve ettim.

Târihlerimizde görülen silsile isimlerinin hiç olmazsa doğru okunabilmesine ve bir târihin yazılmış olan müteaddid nushalarında şekl-i imlâca görülen mübâyenet ve yanlışlıklardan kangısının doğru olduğunu mukayese ve tatbikina olsun medâr olacağı cihetle böyle bir nusha-ı nâdireyi ihvân-i vatana ithfâa muvaffak olduğumdan dolayı pek mesrûr olarak "Nevâdir-i Eslâf" mecmu'amızın beşinci cüz'ü addeyledim.

Ali Emîri

Manzûr ve me'hazımız olan "Câm-i Cem Âyin" nushasının zahrında aynen bu ibare mevcûddur:

Mahmiyye-i Mısır (جامعہ اسلامیہ مصر) de vâkı mecmâ-i ulemâ olan Câmî-i Ezher, ki ma'bed-i kadîmîr, kütübhanesini merhûm ü mağfûrânleh Seyyid Mehmed Paşa (*) aleyhi-irrahmeti ve-l-gufrân varup gördüklerinde, mücellad bu risâle anda bulunup ol mahalden naklolunmuştur.

(*) Seyyid Mehmed Paşa: Aslen sâdât-i Acem'den idi. Derisâadet'e gelerek mâliye umûrına devâm eyledi. Sultân Murâd Hân-i Sâlis ahd-i saltanatında tefeyyûz ederek muhasibci ve defterdâr olmuştur. 1000 tarihinde Baş Defterdâr—mâliye nazırı — oldu. 1001 senesinde infisâl ederek 1002 zu-l-ka'desinde sâniyen başdefterdâr, 1004 şa'bânında Mısır vilâyeti vâlisi olmuştur. İki sene iki mâh ifâ-yi hüsn-i hüdmetten sonra infisâl eyledi. 1008 de kubbenişin vüzerâdan oldu. 1010 senesinde Revan vâlliliğine tayin olundu. 1012 de İranlır tarafından muhasara olunarak tamâm bir sene mukavemetle şöhret-i kîmile kazandı. Rivâyet-i akvâya göre âkibet orada şerbet-i şahâdeti nûş eyledi.

Müstakim, sâdik, şeci, fâzîl idi. Müşârûnileyh Mısır vülisi iken Câmî-i Ezher kütübhanesini ziyâretle şu nesretdiğimiz kitabın musannifinin hattıyla orân asım târihi: telifinden bir asır sonra orada bulup nakletmesi, bihakik kadirdânlığına ve andan üç asır sonra da yedimize vâsıl olarak tab'ü neşr ile ziyâdan vîkânye edimiş bulunması hûlûs-i niyyetine delâlet ettiği gibi, rahmetle yâd ü tezkâra vesile olmuştur. Rahmetullâhi aleyh.

(Ali Emîri)

"Câm-i Cem - Âyîn" (*)

Tanrıya şükür olsun ki Âdemi, Havvâyı ve bütün eşyayı, peygamberlerin sonuncusu olan Tanrı sevgilisinin aşkına yarattı. Allah ondan ve ona uyandan râzi olsun. *Oğuz* soyundan ve *Bayat* boyundan olan bu *Bayatlı Mahmud oğlu Hasan*'ın kusuru çok ve değeri yoktur. Âriflerin başı sayılan *Sultan Dede Ömer Rüşenî* — Allah sırrını kutlu etsin — Hazretlerinin dergâhında uzun zaman hizmet gördükten sonra, yüksek müsadeleriyle 886 yılında Şam hacılarıyla Ulu Kâbeyeye vardım. O safâ dolu yerde vaziyete göre şu gazeli söyledim:

"Bir gönlüm var, nasıl bir gönül : dert ve sıkıntı ile dolu. Evet, insan-
oğlu bir dakika bile dertsiz değildir. Şuna kaygılanıyorum ki acaba Allah benim hakkımı kabul buyurur mu? Gönülüm—Tanrının bakış yeri olduğu için—Kâbe, ruhum hacı, hac için çalışmak ve Safâ (dağı) da benim tuttuğum yoldur. Bu Beyt-i Ma'mur (denilen Tanrı Evi) kırık gönüllerin hatıranı cilve ile şenlendirir, işe bak ki ben kendim dahi bundan habersiz olduğum hâlde gönlüm yapıldı. Onun reddetmesinden Tanrı esirgesin kabul etme işe bir bahtıyarlıktır. Sevgilimin hem reddi hem de kabulü, nâz ve edâdan başka bir şey değildir. Ey *Bayatî* dikkat et : Dün gece "dileğin oldu" sesini işittiğin sırada benim içim yoluna girdi".

Bir takım dostlar bu sırada bu gazeli elden ele yazdıkları için *Mısır* tarafından gelerek hac ile şereflenen *Osmanlılar* sülâlesinden *Sultan Cem* Hazretlerine de — toprağı pâk olsun — erişerek Türkçe bir karışık yazıp bana göndermişlerdi. Nazire :

"İnsan-oğlunun dünyada dertsiz olmamasına rağmen, ey gönül darılma ve gülüp açıl ki gamın sonu sevinmedir. Sana padişahlık nasip olmasaydı da dervişlik de elverir; nasıl ki Edhem de tacını, tahtını terkederek böyle gezmişti. Eğer Rûmda padişah olsaydın Hac sana nasip olmazdı; bin kerre şükürler olsun ki bu ulu devlet kısmet oldu. "Ölümünüzden önce ölünüz" düsturunu candan benimseyip, hac hramına bürünerek kefen giyinsem n'olur! Gönül Kâbe, gözle kaç da tıpkı bunun kapısıdır! kirpikler hacılara benziyor (bu kapıdan gidip geliyor) gözyaşı da tulumdaki Zemzemi andırıyor. Ey cân, Arafat dağı gibi alçal ki dünya âlem buyur (efendim) diyerek senin de başına dönüp dolaşsın. Safâ (dağı) daki derneği Merve (dağı) hakkı için şevkle ve hoş tut; vahdet şarabını iç ki çağdır ey *Cem* (Nesir).

(Nesir). Şüphesiz rûhânî münasebet cismanî görüşmeğe sebep olduğundan, ellerini öpmek saadetiyle itibar bulduğum sırada padişahçasına övülecek harekette bulundular.

(*) Eserin sadeleştirilmesinde mâna esas tutulmuştur.

Ben de dedim ki : Sultanımın şiirinde dernek—şarabı icad eden—*Cem*'in kadehi gibi pek hoş gider olduğundan hâl ehline açıkça tesir ediyor, iki beyti de artık olup—hepsi yediye vardığından—"Yüce-Yedi" denilen en yüksek edebî parçalara bedel sayılır.

Sonunda "söz sözü açar" dedikleri gibi, ülke açan yüksek *Osman-oğullarının* soyu *Oğuz'un* büyük oğlu *Gün Han'a* ve onun boylarından *Kayı Han'a* ulaştığı ve başkaca yüce silsilelerini, eldeki "*Oğuznâme*"den kısaltarak yazıp vermenin istedikleri. "Onların isteklerini yerine getirmek için" bir haftada bitirilerek "*Câm-i Cem-Âyîn*" adı verilip iltifatlarına yakınlık kazanıldı.

Çabucak geri dönüp saadette *Mısır'a* gittiler. Ben de bir kaç yıl sonra *Mısır'a* gittiğim sırada, o şanlı ihsan sahibinin haceda bulunduğu mahrem ağalarının *Selman Ağa* vâlidisi sultanın yanında bulunuyordu. Bununla görüşüp ahvalı anılınca şu beyit yazıldı:

"Cemin can şişesini uğursuz hâin Roma Papa'sı kırmıştı. Onun ömür bali ecel zehriyle pek acı olmuştur".

Çektiği ıstırapın çoğu kuruntu ile zandan olduğu için ölümüne "keskince zam kuvvetlendi" ibâresi tarih düştü. Çünkü "z" harfi, ebed hesabıyla hicretin 900 yılını gösterir.

Harem ağası *Cem*'in hanımıyla Rûm'a gidecek olduktan, *Cem* Sultanın sağlığında kendi hâline ait vâlidisi hazretlerine gönderdikleri manzumelerini gördüm. Bunları "Tahmis" ederek bu eserin "hâtime"sinde yazıp bir nushasını da *Ezher Câmisi* kütüphanesine koydum ki (1) o rahmetliğin ahvâlini bildirceğinden hayırlı anılmaya sebep ola. "Başarma Tanrı'dandır".

Kâinatın yaratılışı başlangıcından bu zamana kadar başlıca olup bitenler: Tefsirler, haberler, tarihler ve kitaplarda genişçe anlatıldığından, o hususlar bütün bu eskilerin eserlerine havale edildi. Burada ancak *Osmanlılar*'ın yüce soyları silsilesi hakkınca "*Oğuznâme*" de yazılı olup millet arasında tanılıp bilinen sözler nakledilerek, çokça uzatılmamıştır.

Şu hâlde "Ve cinleri daha önce kızgın rüzgârların ateşinden yarıttık" âyeti gereğince, her ne kadar ruhlar âleminde Hazret-i Muhammed ve insan soyunun öne alınması açıkça gösterilmiş ise de, "tatlı en sonda yenir" dedikleri gibi, görülen âlemde "ben yeryüzünde halife diktim" âyeti sonradan geldiği için, Âdem'den başlanarak "sırasıyla" gözetme elden bırakılmadı.

(1) Bu kayitten anlaşılıyor ki *Bayatî*, eserini ilk yazdığı H. 886 yılından en az 14 yıl sonra (H. 900) *Mısır'a* giderken bunu yemiden yazmıştır. Elimizdeki her iki nushaya da işte bu *Ezher Câmisi* nushasının esas olduğu anlaşılıyor.

Âdem

Veryüzüne indikten sonra tövbeleri kabul edildi. Cennet'te bir kız yakut'tan ve kapısı yeşil zümrüdünden olan Beyt-ül-Ma'mur, dilekleri üzerine ve Tanrının izniyle bugün hacc edilen Beyt-i Şerif'in temeline indi. Hazret-i Âdem de—ona selâm olsun—Tanrı buyruğuyla gidip onu ziyaret edecek "Dilek dağı"na çıkınca, hazret-i Havvâ ile o-rada buluştu ve buraya Arâfât adı verildi.

Âdem ile Havvâ yeryüzünde bin yıl yaşayıp, yirmi çocukları ikiz ve Sis yalnız doğdu; bütün bunlardan kırk bin çocuk ve torunlarını gördükten sonra öldüler. Ozamanki türede her ikizin eşini başkasıyla evlendirmek câiz olduğundan, hepsi buna razı oldu. ancak Kabil aykırılık göstererek kardeşi Hâbil'in kanına girdi—ilk kan dökme bundan kaldı "Bunda en büyük hikmet vardır"

Sis

Hazret-i Muhammed'in-ona selâm ve duâ olsun- kutlu nurları bunun mübarek alımına geçtiği için tek doğmuştur. Beyt-ül-Ma'mur hazret-i Âdem göçtüğten sonra göğe çekildiği için, ilkin Beyt-i Şerifi (Mekke'de) ona benzeterak yapıp gökten inen Suhuf'a göre hareket ederlerdi.

Bunun, dokuz yüz yıldan çok yaşayıp kırk iki yıl halifelik ettiği meşhurdur.

Anuş

Bu da dokuz yüz yıldan artık yaşayıp doksan yıldan çok hükümet sürerek ölmüştür.

Kinân

Bazılarına göre Bâbil şehrini bu yapmış olup mimarların piri sayılır. Dokuz yüz yıl yaşayıp, doksan beş yıl halifelik ederek ölmüştür.

Mehlâyîl

Bazılarına göre bunun zamanında insanlar çoğalarak Sus şehri yapılmış ve halifeliğin merkezi olmuştur. Sekiz yüz yıldan çok yaşayıp otuz beş yıl hükümet sürdükten sonra dünyadan göçmüştür.

Yezd

Tarihçilerin çoğu, buna da Kinân'ın oğlu ve Mehlâyîl'in kardeşidir demişlerdir. Fakat en doğrusu Mehlâyîl'in oğludur diye yazılmıştır.

İran'daki Yezd şehrini bu kurmuş ve balık avlamak bundan kalmıştır. Bu da dokuz yüz yıldan çok yaşayıp, yirmi yıl halifelik ettikten sonra ölmüştür.

İdris

Buna gökten birkaç suhuf inmiştir, Kabil çocuklarıyla vurularak esir etti. Tanrı hakkındaki bilgileri ders edinerak bunun çağında kırk kişi dindar ve sofu oldu. Üç yüz altmış beş yıl yer yüzünde kalıp, kırk yıl halifelik ettikten sonra göklere çıkıp oradan Cennet'e girmiştir.

Bir sofu bunun ayrılığından acı duydu; şeytan bunu fırsat bilerek İdris—ona selâm olsun—şeklinde bir heykel yaparak bu sofuya getirdi. O da sağlığında bununla vakit geçirdi. Öldükten sonra bu hâl, sapıtma-ya ve putatâpıcılığa sebep oldu.

Matuşalah veya Muşalah

Bunun çağında o sofu öldü ve halkın çoğu puta taparak kavga çıkmasına sebep oldular. Bu da dokuz yüz yıldan çok yaşayıp, uzun müddet halifelik ederek halkı doğru yola çağırırdı. Bununla uğraşarak dünyadan göçtü.

Lemek

Bu birçok kimseleri puta tapmadan ve Kabil çocuklarını da ateşe tapmaktan kurtardı. Bunun zamanında yazı yayılmış oldu; devler insan oğlunun elinden *Kal* (dağların) a kaçtılar. Dokuz yüz yıldan artık ömür sürüp, epey zaman halifelik ederek ölmüştür.

Nuh

Âdem'in—ona selâm olsun—yeryüzüne inişinden iki bin iki yüz cili yıl geçince dünyaya geldi. Bin yıl milleti doğru yola çağırırsa da ancak bir kaç kişi buna inandılar. Sonunda gemi yaptı ve meşhur tufan hâdisesi oldu. Gemi, *Musul'a* yakın olan *Cudi* dağında karaya çekilip tufan yatıştı. Gemideki insanlar dışarı çıkınca hepsi öldü, ancak Nuh—ona selâm olsun—oğullarından *Sâm*, *Hâm* ve *Yâfes* kaldı. *Sâm*, peygamberlerle Arapların babasıdır, *Hâm*, Zencilerin babasıdır. *Yâfes* de "Türklerin atası" dır. *Osmanoğulları'nın* soy kütüğü "*Türklerin Atası*" olan bu *Yâfes'e* çıkar. *Sâm* ile *Hâm'dan* türeyenlerin ahvali mu-fassal tarihlere bırakılıp, esas mevzuâ girişildi.

Nuh—ona selâm olsun—yağmur yağdırmaya yarayan yada taşıyan *Yâfes'e* vererek misk kokulu urmak boylarına gönderdi.

Yâfes

Bu da yada taşını alarak *Uzak Doğu*'ya gitti, bundan türiyenler de dünyaya yayılmış oldu. Yetmiş yıl sonra öldü. Bazı anlatışa göre hastalıkla öldü derler. Bazı anlatışa göre suda boğuldu derler.

Bolcas

Asıl adı *Türk*'tür. Elbiseyi bolca giydiğinden Bolca veya Aba Alca yahut Bolcas diye lakap taktılar. Bunun *Çin*, *Saklab* ve *Urus* adlı oğulları doğarak herbiri bir ülkeyi şenlendirip ayrı birer beğ oldular. İki yüz kırk yıl yaşayıp ölmüştür.

Dip Tokuy

Bu bütün hanlarla barışçılık ettiği için lakabı *Elce* idi. Bunun çağında karacadan misk yağı çıkarılıp, samur, sincap ve kakım derileri istih-sali çoğalarak beğlik hesabına satılırdı; (Türkistanda) *Hata* ve *Hotan* da dahi henüz bu usul tatbik edilmektedir. Ok ve yay da bunun çağında icat edildi; İran'dan buna kılıç gelirken—kendisi öldüğü için—oğluna nasip oldu. Bu *Çin*'in kardeşi olduğu için, o *Çin* ülkesini bu da *Maçin*'i yaptı. Laçın kuşunu kayadan çıkarıp doğan avcılığı bundan kalmıştır; tazi ve zağar da avlatılırdı. Çok adaletli idi. Yüz yıl hükümler edip yetmiş elli yıl yaşadı.

Kayı Han

Ad verilmesi, bir kayalı yerde dünyaya geldiğindendir. Babasının sanat öğretmek için her yana gönderdiği adamlar bunun zamanında geri dönerek *Türkistan*'da mahir ustalar çoğaldı. İran'la bakişti, oradan *Yezd*'de mücevherle işlenen Kirman kılıcı armağan gelince o da İran'a ok ve yay göndererek misk yağı, samur ve sincap derileri gibi maldan yasağı kaldırdı. Elli yıl hüküm sürerek yüz seksen yıl yaşayıp ölmüştür.

Kara Han

Boyle adlanması, kara yağız olduğu içindir. Dastacı Han soyundan *Maçin* oğlu *Moğol*'un hâs hizmetinde bulunduğu için onun oğlu sanılırdı. Yüz yıl yaşadı, puta taptığı için öldürülmüştür.

Oğuz Han

Bu doğru yolda (Tanrı'yı tanı) görüldüğü için çocukluğunda veli mânâsına —bu ad verilmiştir. Tanrı'nın birliğini tanıdığından.

babası buna çıkışıp dövüşünce Oğuz'un askeri onu öldürmüştür. Bu iş *İbrahim* peygamber—ona selâm olsun—çağında oldu. yaptığı öteki işler "Oğuznâme" de pek tanınmıştır. Yüz elli yıl yaşayıp ölmüştür.

Gün Han

Bu adı alması, gün doğarken dünyaya gelmesindendir. Bütün işleri "Oğuznâme" ye bırakılmıştır.

Kayı Han

Bu adı alması, adı geçen dedesinin düste görülmesindendir. Pek kuvvetli idi. Elli yıl—hükümet ederek doksal yıl yaşayıp ölmüştür. Sargın ve gürbüz bir erdi. Hil'at verme âdeti bundan kaldığından, henüz İran'da buna "Kayı" derler.

Turmuş Han

Bu adı alması, anasının lohusa olacağı sırada ayakta dururken doğurmasındandır. Bu henüz çocuk iken babası öldüğü için akrabaları kağan oldu derler. *Musa* peygamber—ona selâm olsun—çağında idi. Cebbârilere vuruşmuş ve divanda defter tutma vazifesin görmüştür. Yüz yıldan çok yaşayıp ölmüştür.

Bay Temür

Bu adı alması, anası, yörük (göçebe) yolculuğunda iken, Bay Bek adı akrabasının obasında bir demir sac ayağının yolda düşürüldüğü bir sırada doğurduğu içindi. Yüz seksen yıldan çok yaşayıp ölmüştür. Geyikleri okla avlayıp oymak halkı ile yiyip içerdi.

Bozdoğan

Bu adı alması, babası bir düşünde bir bozdoğan (denilen el çomakını) bulduğu bir sırada o sabah dünyaya geldiği içindir. Beğliğe geçince Cebbârilere savaşarak kale almıştır. Çok kuvvetli idi. Doksan yıl beğlik edip, yüz doksan yıl yaşayıp ölmüştür. Davud peygamber—ona selâm olsun—hazretlerine inanıp ümmet olmuştur.

Korkulu

Boyle anılması, korkulu bir zamanda doğduğu içindir. Hazreti *Süleyman*—ona selâm olsun—hizmetinde bulunmuş ve Sâim ve *Neriman*'la çağdaş olmuştur. İki yüz yıla yakın yaşayıp, epey zaman beğlik etmiştir.

Süleyman Şah

Bu adı alması, babasının hazretci Süleyman—ona selâm olsun—hizmetinden geri dönüp gelişinde doğduğu içindir. Begliği sırasında *Hindistan'da* kendisine fil gelmiş, bir gün zincirden boğarak filciler kovalarken yetişip hortumunu iki eliyle tutarak bağlatmıştır. Yüz elli yıl yaşayıp ölmüştü. Çok adaletli ve dindardı.

Kara Oğlan

Bu adın verilmesi, kara yağız olmasındandır. Beğ olunca Urus ülkesinden harağ alıp orduya bol malseme vererek bahşış ve ihsan etmiştir. Epey zaman beglik ederek yüz yetmiş yaşında ölmüştür.

Kumaş Han

Kumaş yüklü bezirgân gelince doğduğu için böyle anılmıştır. Kırk yıldan çok beglik ederek yüz yıl yaşayıp ölmüştür. Ağır kumaştan tezrifat kaftanları verirdi.

Balçık Han

Bu adı alması, balçıklı bir boğazda doğduğu gibi, babasının da bir altın kılıç balcağı bulduğu içindir. Beğ olup avda (efsanevi İran şahlarından) Cemşid'in hazinesini bir mağarada bulmuştur. Epey zaman beglik ederek ölmüştür.

Korçak Han

Bu adı alması, babasına iyi bir kol zırhlı (korçak) armağan geldiği sırada doğmuş olmasındandır. Beğ olunca avda kükremiş bir parsa rasgelerlek kılıça öldürmüştür. Epey zaman beglik ederek kırk yıl yaşayıp ölmüştür.

Kurtulmuş

Bu adın verilmesi, amcasının düşman zindanından kurtulduğu sırada doğduğu içindir. Kemencele ağ atarak kaz ve turnayı sürüsüyle avlardı. Çok zaman beglik ederek yüz doksan yıl yaşayıp ölmüştür.

Çar Buğa

Bu adın verilmesi, dünyaya geldiği sırada obanın koyun sürüsüne

kurt girmişken sığır sürüsünden (1) dört buğa (2) gelerek kurtları kaçırdığındandır. Bu *İskender'e* yetişip teveccühünü görmüştür. Yüz elli yıl yaşayıp kırk yıl beglik ederek ölmüştür.

Sevinc

Bu adın verilmesi, *İskender'in* hizmetinden babası geldiği sırada doğduğu içindir. Beğ olunca, ok atmada pek usta ve avcı olduğu için, bir okla iki çil kuşunu vurduğu meşhurdur. Birkaç yıl beglik ederek yetmiş yaşında ölmüştür.

Bay Soy

Bu adın verilmesi, bir tüccarın cariyesi olan anası bunu doğurunca, çocuğu olmiyan tüccarın bütün servetini buna haber verip bay (zengin) ettiği içindir. Beğ olunca, karacayı ekseriya at üzerinde boynunu geri kırarak (3) okla avladığı meşhurdur. Pek adaletli idi. Elli yıl hükümet ederek yüz yıldan artık yaşayıp ölmüştür.

Çamur Han

Bu adın verilmesi, bir çamurlu yerde doğduğu içindir. O çağda *Salur* soyundan *Kaplan*, han bulunuyordu. Bu han ölünce *Kurt* ve *Kara Şir* adındaki iki oğlu geçinemeditler. Çamur Han bunlara dedi ki: Her kim ki meydanda çevgen topunu vurup başa çıkarsa o han olsun. *Kazan Kurt* Han başa çıkarak tahta geçti; kardeşi *Kara Şir* de at çekiş kanıtaş (4) oldu. Bu usul ondan kalmıştır. Çamur Han da çevgen oynamada çok usta idi. Otuz yıl beglik ederek seksen yıl yaşayıp ölmüştür.

(1) "Nehir", Türkçede yalnız sığır (öküz, inek ve manda) sürüsüne denir. Bugün Doğu İllerimizde bu söz yaşanmakta olduğu gibi, "nahır" güdene (sığırtmaç) da "nahırçı" denilir; teğrinicevelin son ve kar basacağı haftaları "nahır-kovan" adıyla köylerde belli takvim günlerinden sayılır.

(2) "Çar Buğa" adındaki "Çar" sözünü böylece faraca "dört"ten ibaret göstermek yanlış olsa gerektir. Türkçede "çar" çur etmek, çalıp gayret etmek manasına geldiği gibi, "carı" da yayabaşı demektir. Karsta iki köy "Carı" ve "Carı-oğlu" adını taşır. Yaya çolaşan satıcıya "çerçi" denilmesi de bununla alakalı olsa gerektir.

(3) "Kağaç" sözünün aslı "kanğaç"tır ve "anac" gibi ve onun tersine olarak bağın ense tarafı demektir. Doğu İllerimizde "boyun kırarak geriye dönüp bakma"ya "kanğırma" ve eli enseye bükmeyle de "kanğırma, kağırma" denilir. Burada bahsedilen "kağacına" yasa "kağaç" tarafa ok atmak, Türklerle mahsus olup, İslamiyetten önceki Türkler düşmanlarını bu hareketleriyle şaşırtıp bozguna uğrattırlardı. Köylerimizde cirit oynanırken hâlâ bu hareketler yapılır.

(4) Saltanat ortaklığı demek olan "kağıldar" tabiriindeki ilk sözün "Kağan" sözünü aynı kökten çıktığı anlaşıyor. A. Zeki Velidi Togan, bunun "kağılgay" şeklinde kullandığına da işaret ediyor ("Umumi Türk Tarihine Giriş", 1. 107).

Baş Buğa

Bu adın verilmesi, bunun dünyaya geldiği sırada en büyük ve seçme buğanın kurban edildiğindendir. Beğ oğlunca, âleme korku salan bir kuduz kurtu vurup öldürmüştür. Bir esirmiş azgın deveyi de çomakla haklamıştır. Yetmiş yıl beğlik edip yüz yıl yaşayarak ölmüştür.

Yumak

Bu adın verilmesi, anasının karnıda dokuz aydan çok kaldığı için anası birkaç ay yumak sara sara doğurduğundandır. Beğ olunca, pek adaletli ve ihsan sahibi olduğundan bir yoksula bir yılki at bağışladığı meşhurdur. Yirmi yıl beğlik edip yetmiş yıldan çok yaşayarak ölmüştür.

Kızıl Buğa

Bu adın verilmesi, babasının bir kızıl buğayı avladığı gün doğduğundandır. Beğ olunca, ok atmada pek usta olduğundan ziyankâr bir ayıyı okuyla vurup haklamıştır. Çok adaletli ve dindardır. Otuz yıl beğlik edip doksan yıl yaşayarak ölmüştür.

Turaç

Bu adın verilmesi, babasının turaç (çil kuşu) avlayıp eve geldiği sırada dünyaya gelmesindendir. Beğ olunca, pek yiğit ve çok iyi güzr kullanır olduğundan, *Urus* ile vuruşunca onların başbuğunu bozdoğan (denilen çomak)la vurup öldürdüğü meşhurdur. Yirmi beş yıl beğlik edip, altmış yıldan çok yaşayarak ölmüştür.

Çek Temür

Bu adın verilmesi, İran pehlivanı bunun babasına yay sununca gevşek talim yayı gibi çekerek, bu da yayını pehlivana verince katliğından çekemeyip: "Çek temür" der iken dünyaya geldiği içindir. Beğ olunca, (İranın efsanevi kahramanlarından) Neriman gibi kırk kulaç kementle düşmanı bağlayıp bırakıverirdi. Bu da birkaç yıl beğlik ederek yetmiş yıldan çok yaşayıp ölmüştür. Arkaya boyunca kırarak dönüp ok atmak beğlere mahsus iken, askerlere de müsaade ettiğinden, herkes koştururken kendi atının nalını (okla) vumağa başladı.

Kurtarı Beg

Bu adın verilmesi, babası ok atmakta iken *Türkistan* düşmanlarından bir esir getirilince: Bir okla beni dahi (öldür) kurtar, dediği sırada dünyaya geldiğindendir. Bunun üzerine bu mahbus da serbest bırakılmıştır. *İsa* peygamber—ona selâm olsun—çağını görerek, Tanrının ir-

niyle ölümleri dirilttiğini tahkik ile tasdik etmiştir. Seksen yıldan çok yaşayıp ölmüştür. Kavgada kol zırhı (korçak) takmış bulunan bir pehlivanın kolunu kılıçla kesip yere düşürmüştür.

Ortuk

Bu adın verilmesi, Ortuk adlı yaylada dünyaya geldiği içindir. Beğ olunca, binicilikte çok usta olduğundan, karacayı ata çığneterек kargı ile avlardı. Hükûmete karşı gelen bir âşiyi de iyilide itaat ettirmiştir. Otuz yıldan çok beğlik edip, yüz yıl yaşayarak ölmüştür.

Küçi Beg

Bu adın verilmesi doğduğu gece dedesi düste görülüp, onun adı konulması gereken, saygı gösterip Küçi Beg denilmesindendir. Çünkü Türkler'de çocuklar dedelerinin sağlığında doğunca, dedeye "ulu beğ", babaya da "küçük beğ" denildiğinden ölen babalarının adları körpe çocuklara konulurken, bu adla çağrılmayıp saygı göstererek "Küçi Beg" derler (1).

Toğmış Beg

Böyle adlanması, dünyaya geldiği sırada ay doğmuş bulunmasındandır. Bu da beğ olunca, *Sahur* soyundan olan ve yanlış olarak *Sebük Tegin* denilen *Sinel Tegin* ölüp, *Santay ve Sacur* adlı iki oğlu kaldı. Bunlar birbirleriyle geçinemiyince, Toğmış Beg, bir sırığın tepesine nişan için altından bir kabak koydu. Sacur vurarak tahta geçti (15), kardeşi Santay da onun atının başını çekip kağıdaş oldu. Toğmış Bege dahi vezirlik verildi ve ikisinin de ordu başbuğluğunu yaptı. Bu da ok atmada ve kabak atıcılığında pek usta olup dünyaya tanınmış oldu. Yetmiş yıl beğlik ederek ölmüştür.

Toğrul

Bu adın verilmesi, namılı birisi bunun babasının zindanında iken nihayet kardeşi çoban kılığında beğlik çobanlara katılıp kardeşini kurtarmaya gelirken, yakalanıp beğin divanına getirilirken (eğile eğile gelince) "Doğruluver" dediği sırada dünyaya geldiği içindir. Yeni doğan beğ oğlunun uğruna onu ve kardeşini de hapisten çıkarıp bağışlamışlar-

(1) Bugün Doğu İlerimizde bu geleneğe aynen riayet edilmekte olup, ölü dedesinin veya babasının adını alan çocuklara "Küçük-Ağa", "Küçük-Beg" denildiği gibi, yine saygı icabı "Ada-güzel" de denilmektedir.

dır. Beğ olunca, zenberekli yay icat ederek katı oku demir örs üzerine kurmuştur. Kırk yıl beğlik edip altmış yıl yaşayarak ölmüştür.

Boş Beg

Bu adın verilmesi, babasının serveti zayı olmuşken üzerine gelen düşman soğuktan kırılıp kaçarak bütün malları ele geçip yeniden zenginliğe kavuşunca dünyaya geldiği içindir. Bu da boş olunca, dağ keçisi avlamada pek usta olduğundan, sürgün avı ve tokat usulü (1) bundan kalmıştır. Bırakmış yıl beğlik edip yetmiş yıl yaşayıp ölmüştür.

Yalvac

Böyle adlanması, bunun Yalvac adlı yerde doğduğundandır. Babasından sonra amcası hükümet ederek, yetkin çağa getirdikten sonra buna bırakmıştır. Bu yüzden (öksüz kaldığı için) yoksullarla öksüzlere acır ve esirgerdi. Bırakmış yıl beğlik edip elli yaşında ölmüştür.

Yasu

Bu adın verilmesi, taşkın bir su kıyısında düşman gelip pusuya yatmış (2) sırada (şimdi) doğar derken dünyaya geldiği içindir. Suyun geçidinden geçerek düşmanı basıp *Bin Kışla'ya* (3) gittiler Beğ olduğuna sırada gece düşünde gördü ki: *Arabistan* tarafından ayla güneş birleşerek kendisine de aydınlık erişti. Sabah olunca, *Muhammed'in*—Yüce Tanrı'dan ona senâ ve selâm olsun—Tanrı elçiliği ile insanları islâm dinine çağırdığı haberi yayılıp, hemen kurbanlar kesilip imân getirildi. Otuz yıl beğlik ederek, seksen yıldan çok yaşayıp ölmüştür.

Kara Han

Bu ad, Oğuz'un babası Kara Han öldükten sonra adı bile unutulmuşken bunun doğduğu sırada Oğuz'un düste görülüp (bu adı unutmaktan kurtarın diye) anlatmasıyla konulmuştur. Beğ olunca müslümanlığa pek inanmış olduğundan *Korkut Dede'yi* Medine-i Münevvere'ye gönderdi. O da varıp hazreti *peygamber'in* — ona selâm olsun — yürünün nurunu görüp şereflendikten sonra, *Selmân-i Fârisî'nin*—Tanrı ondan razı olsun—*Oğuz* kavmine islâm şeriatini öğretmek için birlikte geldiği "*Oğuznâme*" de yazılı bulunmaktadır. Şu halde buna hanlar hanı denilmesi münasiptir. Elli yıldan çok beğlik edip, yetmiş yaşında ölmüştür.

(1) Basmada "tokac rsmi" yazılı. Sürgün avı sonundaki bir tören olsa gerek.

(2) Basmada bu ad "sin" harfiyle "Basu" yazılmışsa da yazmada "Yasu" olduğu gibi her iki nushada da "düşmanı basıp" ibaresinde "sad" harfi vardır.

(3) Bu ad, Hazar doğusundaki "Mangışlak"ı hatırlatıyor.

Torok Han

Anası buna gebe iken "dorak yağurdu" na aşyerdığı için böylece ad konulmuştur. Beğ olunca, *Hazreti Ebu-Bekir'in*—Yüce Tanrı ondan razı olsun—halifeliğini iştirak gönderdiği elçi Medine-i Münevvere'ye varınca hazreti Ömer halife olduğundan, onun mübarek mektubuyla geri geldi, buna itaat ederek gazâ için çalıştı. Kırk beş yıl yaşayıp otuz yıldan çok beğlik ederek, hazreti *Osman'ın*—Yüce Tanrı ondan razı olsun—halifeliği çağında ölmüştür.

Ay Kutlug

Böyle adlanması, "yeni ay kutlu olsun" dedikleri sırada doğduğu içindir. Beğ olunca Korkut Ata oğlu *Örgeç Dede* bunun falası idi. Onu hazreti *Osman*— yüce Tanrı ondan razı olsun—hizmetine Medine-i münevvere'ye gönderdiği zaman Bağdad'a erişince hazreti *Osman'ın* şehid olduğunu duyarak Kâbeye gidip tavâf ederek geri döndü. Yolda Rakka'da hazreti *Ali* ile *Muâviye'nin* birbirine karşı koyup savaştığını görek bir müddet bekleyip, kavgâ bittikten sonra hazreti *Ali'den* sulh mektubu alıp gelmiştir. Bu yüzden ülkeler açan *Osmanoğulları* da ulu dedeleri gibi Dört Seçkin Halifeyi sevenlerden olup Yazidi sevmeyiz. Bu da yirmi yıl hükümet edip altmış yıldan çok yaşayarak, Emevîler çağında hicretin altmış beşinde ölmüştür.

Çemendür

Bu adın verilmesi, doğacağı yere bir şey döşenmeyip ebe kadını: "ziyanı yok burası çimendir" dediği sırada dünyaya geldiğindendir. Beğ olunca adâlet ve ibsan sahibi ve Tanrı yolunda gazâyâ çalışır oldu (*Iran'ın* meşhur kahramanı) Rüstem gibi yabancî atları yakalıyarak binak atı gibi alıştırıp binerdi. Böylece hareket ederek kırk yıl hükümet sürüp seksen yıl yaşayarak, (Emevî halifesi) *Abdülâziz oğlu Ömer* çağında ve hicretin yüz beşinde ölmüştür.

Yasak

Bu adın verilmesi, haraç veren ahaliden bir takım tarikatlere mensup olanlara zulmedenlere: "Yasak olsun" diye buyurulurken dünyaya geldiğindendir. Beğ olunca, adâletli ve yiğit olduğundan, hiçbir zaman gazâdan geri kalmazdı. Avlanıp gezerken bir kaplanın bir geyik üzerine sıçrayıp çıktığını görür görmez okla vurup kaplanı düşürdü. Kaplanın pençesi geyiğin böğrüne ilişip ağırca yaraladığından onu da kesip kebab etti. Sonra geyiği olduğu gibi büyük şişe geçirip kaplanın da derisini yüzdürerek birkaç doğanla birlikte Abbâsî halifelerinden *Mansur'a* armağan yollayıp ondan gelen teşrifat kaftanı ile itibarı yükseldi. Bu armağanı götürene de o sınırlı boyunun kuş beğliği (doğancı başlığı) verilerek şereflendirildi. Kırk yıldan çok beğlik edip yetmiş yıl yaşayarak hicretin yüz elli birinde öldü.

Tok Temür

Bu adın verilmesi, Temür adlı oymak beğinin şölene tok gelerek yemeği pek okadar yiyemeyince, Beğ: "Niçin sıkılıyorsun" diye iltifat ederken çavuşbaşının: "çünkü Temür tok" der demez dünyaya geldiğindendir. Beğ olunca, çok adaletli, güçlü ve keskin olduğundan, (çok makbul sayılan) bir Mısır kılıcı satın aldı. Cer toplamak için bir derviş geyik ile obalara gelirken, geyiğin ayağı kırılıp boğazlamada iken, bunu dervisten satın alarak değerinden başka bir at da verdi. Bu geyiğe demir don (zirh) giydirip, Mısır kılıcını denemek için bir defa çaldığı gibi, zirhla geyiği ikiye bölüp, kolunun kuvveti ve kılıcının keskinliği anlaşılarak şöhet kazandığı *Türkistan*'da güneşten aydın olarak biliniyor. Halife *Me'mun* çağında çok defalar *Gürcistan*'a ve *Anadolu*'ya gazâ edip elli altı yıl beğlik etmiş ve yetmiş altı yıl yaşayarak ölmüştür.

Sungur

Böyle adlanması, *Urus* ülkesinden babasına (avcı) sungur kuşu armayan geldiği sırada doğduğundandır. Beğ olunca da çok defalar sungur avlayıp gazâlardan geri kalmazdı. Çok kere *Anadolu* tarafına skın ederek, akıncılar başına toplanıp şöhet kazandığından, Bağdad halifesinin kendisinden endişe etmesi üzerine bu da *Kıpçak Ovası*'na (Kafkaslarla Urallar arasında) gidip, oradan da *Türkistan*'da Oğuzların kutlu yurduna vararak eski ocaklarında yerleşti.

Bu sıralarda *Salur* soyundan Ağa İni han iken bundan varz geçerek, *Kınık* soyundan Kerekicü oğlu Tokşurmuk oğullarından *Lokman Han*'a yerini vermişti. Sungur Beğ de giderek onunla sıkı dost olup başbuğu oldu. Otuz yıl hükümet ederek seksen yıl yaşayıp, *El-Müstain*'i *Billâh* Bağdad halifesi iken hicretin iki yüz elli birinde ölmüştür.

Bulgay

Böyle anılması, bunun "bulgar" (denilen iyi dabağlanmış deri) üzerine doğumunda peltakçe olan ebe kadının: "Bulgay'ı kaldırırsın" de mesinden ötürüdür. Beğ olunca *Türkistan*'da hanın hâs hizmetinde bulunurdu; o çağda Bağdad halifesi *El-Müktefi-i Billâh* idi.

Bunun babası olan Sungur Beğ'i *Anadolu* ülkesinden *Türkistan*'a gitmeye mecbur bıraktıklarından halifeler pişman oldular. Çünkü o yıllarda birçok karışıklıklar çıktı. Bu haber *Türkistan*'da Bulgay Beğ'e yetişince Helifeye bir ağır armağan gönderdi. Ondan da buna türlü türlü güzel lâkaplarla teşrifat gelip, Bulgay Beğ'e de övünülecek teşrifat kâf-tanile itibar buldu. Doksan yıl yaşayıp hicretin iki yüz doksan üçünde ölmüştür.

Sakur

Bu adın verilmesi, konuşa kavurma pişirmesi için açığı: "Sac kur" denildiği sırada dünyaya geldiğindendir; sonradan bu "Sac kur" adı çok kullanıldığı için Sakur'a çevrilmiştir. Bu da babasının yerine beğ olunca, *Lokman*'ın hâs hizmetinde bulunduğu, *Sâmânoğulları*'ndan Nasr oğlu *Nuh* ile dostluk ederdi. Sonra *Sâmânoğulları* âfete uğrayıp çocukları kalmadı, Kullarından *Gazne* beği *Sebük Teğin* padişah oldu ve sağlığında saltanatı büyük oğlu *Sultan Mahmud*'a bıraktı. O da tahta geçip pek büyük şöhet ve debdebe sahibi oldu. Rahmetlik *Firdevsî* "Şehnâme" yi bu *Sultan Mahmud* adına yazmıştır. Hâsıl han oğullarından ve *Kınık* soyundan Kerekicü oğlu Tokşurmuk'un oğlu *Lokman*-Han oğlu *Ertuğrul* oğlu *Dukak* oğlu *Selçuk*, *Buhara* sınırına gelerek müslümanları haraca kesen *Türkistan* kâtilerini uzaklaştırdı; bunun adaletinin iyiliğinden haraç veren ve vermeyen ahali rahata kavuşmuş oldu.

Selçuk ölünce üç oğlu kaldı. Bunlardan *Arslan* babasının yerine han olup, *İsrail* veliât ve *Mikâil* de şehit oldu. *Mikâil*'in: *Toğrul Muhammed*, *Çağrı* ve *Davud* adlı üç tane oğlu kaldı. Bu üç kardeş ordu çekip babalarının intikamını almak isterken *Toğrul* kavgada esir düştü. Öteki kardeşleri han olan amcalarından yardım alarak *Toğrul Muhammed*'i düşman elinden kurtardılar; ve *Gazneli Sultan Mahmud*'a varıp onun hizmetine girdiler.

Bir-gün *Sultan Mahmud* gazâ için *Hindistan*'a gideceği sırada *Toğrul Muhammed*'e dedi ki: "Amcanız olan handan yardım istenirse ne kadar akıncı gönderebilir?" *Toğrul Muhammed* de dedi ki: "Kaç tane ok gönderilirse herbirine bir tümen yani on bin atlı gelmesi gerektir". Bunun üzerine *Sultan Mahmud* altı tane ok gönderdi. Oradan altmış bin asker geldi; *Toğrul Muhammed* de bununla gazâyâ çıkıp geri gelince pek çok hürmet ve itibar edildi. Fakat *Sultan* bu *Selçukoğulları*ndan en dişe ederek onları *Amu Irmağı*ndan *Horasan*'a geçirdi. *Sultan Mahmud* ölünce kardeşi *Sultan Mes'ud* tahta çıktı. Bu da *Selçukoğulları* ile anlaşamayıp, birçok aykırılıklardan sonra *Toğrul Muhammed* padişah olarak *Kirman*'ı hükümet mekkesi yaptı. *Osmanoğulları* atalarından *Sakur* da bunlarla *Kirman*'a gitti, Bağdad halifesi *E-t-Tâyi Billah* çağında seksen yaşında iken öldü.

Kara Batur

Bu adın verilmesi, su kıyısında düşman basılıp bunun babası asker: Kara Batur'a derken dünyaya geldiğindendir. Kara Batur uzun ömür sürüp çocukları ve karısı ölünce bu, *Selçukoğulları*nın lalası (atabeği) olduğu için, ebe kadını buna verdiler. Kadın bundan gebe kaldı. Seksen yıldan çok yaşayıp öldü.

Toğrul

Bu adın verilmesi, belki iki kat olmuş bir ihtiyar iken büküle büküle beğin divanına gelince : "Ne bükülüyorsun, doğrul, erkek oğlun oldu" dediklerinden ötürüdür. *Mikâil Beg* dahi sağ iken hemen o günü onun da bir oğlu olup *Toğrul Muhammed* adı verilmişti. Bu *Toğrul Muhammed* *Kirman*'dan yürüyüp *Hemedan*'a alarak hükümet merkezi yaptı. *Halife El-Kaim Billâh*, Deylemlilerden Mu'izz üd-Devle oğlunu halifeliliğin veziri yapmıştı. Kara Batur oğlu *Toğrul Selçukoğulları*'nın emeklisi olduğundan bunu armağanla Bağdad'a elçiliğe gönderdiler. Yolda giderken Dokuz Ölüm ırmağı üzerinde azgın bir arslanı ormanda vurarak derisini yüzüp içine ot doldurup halifeye götürerek tesrifat kaftanı ile görüp gözetildiği ve itibar bulduğu meşhurdur.

Hâsılı halifenin tesrifat ve yüceltici lâkâblarıyla *Hemedan*'a geldi. Kara Batur oğlu *Toğrul* ihtiyarladığından, halifenin vezirinden aldığı tavsiye kâğıdını *Toğrul Muhammed*'e göstererek *Mahan* sancığını emekli mülâkânesi olarak aldı. Oraya giderek yüz elli yaşında iken hicretin dört yüz elliinci yılında öldü.

Ay Kutlug

Bu adın verilmesi, babasının yeni ay görünce: "Ay kutlug olsun" diye söylendiği sırada dünyaya geldiğindendir. Bu da *Hemedan*'a gelerek *Harzemşahlılar* ortaya çıkınca bunu onlara elçi gönderdiler. Yolda giderken büyük bir kervanı eşkiyaların bastığını görüp okla eşkiyabaşını vurup öldürerek kervanı kurtardığı ve *Harzemşaha* gidince de pek çok hürmet görüp gözetildiği meşhurdur. Bu da seksen yıl yaşayıp *Hacca* giderken, Abbâsî halifelerinden *Muxtazhar-i Billâh* çağında hicretin dört yüz doksan yılında öldü. Bu da *Mahan*'da babasının yanına gömülmüştür.

Bay Temür

Bu adın verilmesi, dedelerinden olan Bay Temür'ün oğullarından bir beğ bunlara konuk iken doğduğundandır. Bu da delikanlı olduktan sonra, Selçukoğullarından *İkinci Ertoğrul*'a hizmet edip, Abbâsî halifelerinden *El-Müstencid-i Billâh* çağına yetişmiştir. *Harzemliler*den Arslanşah oğlu Sultansah'ın yanına elçilikle giderek çok hürmet ve itibar görmüştür. Atıcılıkta pek usta olduğundan, *Harzemşah*'ın yanına atını koştururken boynunu geriye kırarak kendi bindiği atın nalını okla vurduğu meşhurdur. Bu da seksen yaşında iken hicretin beş yüz altmışında ölüp *Mahan*'da gömülmüştür.

Kızıl Buğa

Bu adın verilmesi, Kızıl Buğa adlı bir yiğit bunlarda konuk iken dünyaya geldiği içindir. Bu da büyüyünce *Hemedan*'a giderek *Selçukoğulları*'nın hâs hizmetinde bulundu. *Mahan*'da dedesinin mülâkânesine

şahip olarak otururken, *Cengiz Han* meydana çıktı. *Harzemşahlılar* onun bir bezirgânını haksız yere öldürerek malını yağmaladıklarından, bu iki hükümet arasında kargaşalık ve kavga başgösterdi. *Cengiz*'in oğlu *Tuğl Han* babasının buyruğuyla *Harzem*'e ordu ile gelerek yapılan kavgada öldükten sonra, dünya karışıp bunların arasını düzeltmek imkânsız olduğundan, günden güne fitne kivilcimları çoğalmakta, yangın başgöstermekte idi.

Bu yüzden Kızıl Buğa da yurdunu bırakarak ordu çekip *Harzem*'e giderken ortalıktaki karışıklıktan yol bulamıyarak, çaresiz kalıp *Azerbaycan*'a doğru yürüdü. Bu bölgelerde yerleşmek mümkün olmadığından (*Ahlat*'taki *Ermensah* ülkesine doğru çekilip gitti. Henüz *Ahlat*'a varmadan birkaç eşkiyaya uğradı. Bir ok tepesine (yay incitmesin diye parmağa takılan) ok yüksüğünü koyarak nişan alıp oku bu yüksüğün içinden geçirerek atıcılıktaki ustalığını gösterdiği için, eşkiyalar kendisine yol verdi. O El ve ulusu ile sağ selâmet geçerek hicretin altı yüz on yedi yılında *Van*'a yakın *Erçek* gölü kıyısında öldü; yetmiş yıldan çok yaşamıştı.

Kaya Alp

Böyle adlanması, doğduğu sırada kayalık bir dağ eteğinde bulunurken dünyaya geldiği içindir. Babası ölünce bu yiğit olduğundan el ve ulusu ile *Ahlat*'a giderek *Ermensah Melik Eşref*'in hizmetine girdi. Bu sıralarda *Erciş* yanındaki *Subhan* dağında bir ejderha ortaya çıktı. O taraflarda eşkiyalar da çoğalıp ortalardan kaldırılamadığından *Ermensah*, *Kaya Alp*'i bunların üzerine gönderdi. O da ulusundaki yarar kimselerle giderek güzelce davranıp eşkiyabaşını yakalıyarak ötekilerini de öldürdü. Geri dönüp *Ahlat*'a gelirken, Tanrı'nın kudretiyle birdenbire sis çöklüp ortalığı duman kapladı; büyük bir yıldırım şakıyarak dağlarda gürültü kopardığından, o ejderha da şaşırarak yukarıdan aşağı tekerlenip iki kayanın arasına düşüp kalmıştır; izi henüz bellidir.

Kaya Alp, *Ahlat*'a gelince beğlik istemeyip, başkaca mülâkâne ve pek çok hürmetle geçinirken, *Cengiz* oğlu *Hülegü* babasının intikamını almak için büyük bir ordu ile *Harzem*'e gelip, *Harzemşah*'ı kaçırmak o ülkeyi bozup yıktı. *Harzemşah* da Şirvan üzerinden *Ahlat* bölgesine gelince, *Ermensah* olan *Melik Eşref*le kardeşi *Anadolu*'da *Selçukoğullarından Sultan Alâaddin Keykubad*'ın yanına vardılar. O kış *Harzemşah* *Ahlat*'ta kışlayarak oraları talana verdi. *Kaya Alp* da hastalığa yakalanarak seksen beş yaşında iken öterek *Ahlat*'ta gömülmüştür. Bir takumlarına göre, Osmanlıların ataları *Selçukoğullarıyla Mahan*'a gelince bir takımı orada kaldı, kardeşlerinden birisi de ayrılarak (*Selçuklularla*) *Ahlat*'a gelip yurt ve ocak edinerek burada yüz yetmiş yıldan çok yerleşip, zafer ve ganimetle geçinirdi. Bunun için *Cengiz*'in çıkardığı karışıklık sırasında *Kaya Alp*'a babası Kızıl Buğa, *Eli* ile birlikte *Ahlat*'a geldiler.

Süleyman Şah

Bu adın verilmesi, *Taht-ı Süleyman* tekkesinin şeyhi bunlara konuk iken dünyaya geldiği içindir. Babası *Ahlat'ta* öldükten sonra bu da yarar ve yiğit olduğundan, o karşılık sırasında El ve ulusu ile *Anadolu* toprağına gelip, *Halep* ve *Tarsus'a* giderek *Fırat* ırmağından geçen ken su da boğulup şehidler mertebesine yükseldi. Cesedini sudan çıkarp *Ca'ber* kalesi önünde gömdüler ki bugün bile oraya "*Türk Mezarı*" denilir. Sıtmalılar gidip bu türbe üzerinde *Fatiha* okuyunca, Tanrının izniyle dertten kurtulur. Bu iş hicretin altı yüz otuz üçünde oldu. Yaşı yetmiş yıla ermişti.

Er Toğrul Gazi

Bu adın verilmesi, *Selçukogulları'ndan* Er Toğrul adlı şehzadenin adamı bunların konuğu iken dünyaya geldiği içindir. Süleyman Şah'ın *Sungur Tegin, Gün Doğdu, Dunder ve Er Toğrul* adlı dört oğlu kaldı. Babalarından sonra *Sungur Tegin* ile *Gün Doğdu* doğuya giderek, Er Toğrul Beğle *Dunder Beğ* dört yüz göçebe evli oymaklarıyla *Anadolu'ya* doğru yürüdüler. *Kımk ve Boz Ok* boyları da bunlara katılıp, onlar *Adana* yanında *Sürmelü-Çukuru'nda* kaldı. Er Toğrul Beğle kardeşi oymak ve uruğlarıyla *Sivas'a* yakın gelince, *Havik* kalesi yanında *Moğollar'ın* *Anadolu* (*Selçuklu*) ordusunu basıp büyük bir savaş olduğunu gördüler. "Uğurumuz cenge uğradı, geri çekilmek uygun düşmez, hem de islâm ordusu bozulmakta olduğu için yardım etmek gerektir" diyerek, *Moğol* ordusuna hücum edip birkaçının başını kesip bir takımını da esir alarak *Tatar'ı* kaçırdılar ve kâfirleri öylesine kırdılar ki, hâşâ huzurdan taşaklarının derisinden, ad olsun diye bir gölgelik yaptılar.

Er Toğrul'un da sarı tayı ile tanınmış *Savcı Beğ, Gündüz Beğ ve Osman Gazi* adlı üç oğlu vardı. Adı geçen kesik başlarla esirleri hemen *Savcı Beğle* birlikte *Konya* tarafında *Sultan Alâaddin Keykubad'ın* divanına göndererek, *Kayı* soyundan olduğunu bildirdi.

Konya Sultanı da *Ankara* hududunda *Karadağ'ı* yaylak ve birkaç uygun yeri de kışlak olarak yurt ve ocaklık yoluyla bunlara mülkâne verip, bu husustaki ferman ile tefrifat kaftanını da münasip görerek *Savcı Beği* geri gönderdi.

Er Toğrul Beğ de giderek o sınır boylarında çalışıp, *Söğütçük* bölgesine kadar olan yerleri (*Rumlardan*) açarak sultan hükmüyle buraları da ocaklıklarına kattılar. *Osman Gazi* de, daha babasının sağlığında, islâmlar uğruna çalışıp şöhet kazandı. Bütün oymak halkı (*Kayılar*) giderek *Söğütçük'te* yerleştiler. *Şeyh Ede Balı* gibi nice bilginler ve şeyhler giderek orada yerleşip, bunların saadetli sayelerinde geçinirlerdi. Sonunda hicretin altı yüz seksen yılında yaşı doksanı geçmişken ölüp, *Sö-*

gütçük'te yaptırmış olduğu tekkesinde gömülmüştü. Yüce Tanrı esirgenliği, üzerine olusun.

Sultan Osman Gazi

Doğumlarının yakınlama olarak hicretin altı yüz elli yedi yılında olduğu iştir. Bunun delikanlı iken eteğinin temizliği, erliği, nice düşler görüp *Şeyh Ede Balı* da hayra yorarak bunların iyi sonuçlar ve rip âleme yayıldığı meşhur olduğu için, bu hususlar tarihlere bakıldı. Hâsılı ezeli devlet (*Oğuz Han'a* halef olan *Gün Han'ın* büyük oğlu *Kayı'dan* türiyenlerin yeniden hâkim oluşu) ortaya çıkıp 699 yılı aylarında *Selçukogulları'ndan* kimse kalmadı. Buralardan *Sultan Alâaddin Feramuz'ın* ölümünden sonra *Anadolu'daki* saltanat işleri karıştı. Üç bölge-lerindeki gaziler de himmet ederek müslümanların sözbirliğiyle *Sultan Osman* saltanat tahtına geçti. Bunun adına hutbe okunup para kesildi ve devletlerinin güneşi günden güne yükselip aydınlanarak dünyayı tuttu.

Sağlığında saltanatı oğlu *Sultan Orhan'a* bırakıp, 726 yılı aylarında *Bursa* alındıktan sonra ölüp, oradaki *Kuşunlu Künbe'te* gömülmüştür. Mezarı pâk olsun.

Sultan Orhan Gazi

680 yılı aylarında doğmuş olup tahta geçişi merhum babalarının göçmesinden sonra 726 yılında istiklâlle *Bursa'da* olmuştur.

Bunun çağında oğlu *Şehzade Süleyman Paşa, Rumeli'ye* geçerek *Malkara'ya* kadar fethedip, *Bulayır'da* imaret yapıp, Tanrı onun mezarını nurla doldursun, mübarek türbesi de ordadır. *Sultan Orhan* seksen bir yıl yaşayıp, hicretin yedi yüz altmış birinde *Cennet bahçelerine* göçmüştür. Türbeleri *Bursa'daki* imaretlerindedir. Mezarı pâk olsun. Otuz beş yıl saltanat sürmüştür.

Sultan Murad Gazi

Mübarek doğumları 726 aylarında olup, tahta geçişleri yedi yüz altmış bir aylarında *Bursa'da* nasip olmuştur. Bunun zamanında "kazas-kerlik" ve "beğlerbeğlik" memuriyetlerine tayinler yapıp, *Anadolu'da* *Ankara* ve *Rumeli'de* *Filibe* alınıp fethedilmiştir. Yetmiş dört yıl yaşayıp otuz yıl saltanat sürerek, hicretin yedi yüz doksan birinde *Kosova* muharebesinde şehid olup Tanrı'nın rahmetine kavuştu. *Bursa'da* yaptırdığı *Kaplıca* imaretindeki mübarek türbelerinde gömülmüştür. Mezarı pâk olsun.

Sultan Yıldırım Bayazıt Han Gazi

Mübarek doğumları yedi yüz altmış bir yılı aylarında olup, tahta geçişi 791'de nasip oldu. *Anadolu'da* *Sivas, Karaman ve Malatya* ülkesine kadar fethedip, *Rumeli'de* de *Selânik, Bosna* ve *Semendire* bölgelerini almıştır. *İstanbul'u* da gelip almak üzere iken *Temür* kavga-

şı çıktı. Kırk yıl yaşayıp on beş yıl saltanat sürerek, kahrolası Temür kavgasında felâkete uğrıyarak Akşehir'de öldü. Bursa'daki imaretinin türbesinde gömülmüştür. Mezarı pâk olsun.

Çelebi Sultan Mehmed Han Gazi

Mubârek doğumları yedi yüz seksen bir veya doksan bir aylarında olup, Hünkâr babasının göçüğünden sonra sekiz yüz altıda saltanata başladı. Kahrolası Temür'ün kavgası yüzünden ülkede başkaldıran birkaç celâliyi temizledi. Ülkeye ortak çıkan kardeşlerini de iyi davranarak ortadan kaldırdıktan sonra, *Rumeli* ve *Anadolu* topraklarını ele geçirerek müstakil oldu. Doğrusu budur ki *Osmanlı* ocağını yeniden canlandırdı.

Kırk beş veya elli beş yıl yaşayıp on dokuz yıl saltanat sürerek, Tanrı'nın rahmetine kavuştu *Bursa*'da yaptırdığı imaretin türbesinde gömülmüştür. Mezarı pâk olsun.

İkinci Sultan Murad Han Gazi

Mubârek doğumları 806 yılı aylarında olup, tahta çıkışı 824 aylarında nasib oldu. Birçok fetihlerden sonra kırk dokuz yıl yaşayıp, 855 aylarında öldü. Otuz altı yıl saltanat sürmüştür. *Bursa*'daki imareti türbesinde gömülmüştür. Mezarı pâk olsun.

İstanbul Fatihi Sultan Mehmed Han Gazi

Mubârek doğumları 833 yılı aylarında olup, tahta geçişleri 855 te nasib olmuştur. *İstanbul*'un fethi büyük hizmettir" yolundaki mubarek hadise uymak saadetine ererek İstanbul'u alıp *Ayasofya*'yı câmiye çevirip yüksek saraylar yaptırdı. Ebû Eyyûb-i Ensârî —Tanrı ondan râzı olsun— hazretlerinin mubarek türbesini yeniden yapıtıp ortaya çıkardı. "Sahn-i Semâniyye" (Sekiz Sofa) medreselerini yaptı. *Kele*, *Karaman* ve *Trabzon* kalesini de alıp fethederek *Rumeli*'nde *Bosna* ve *Semendire* gibi birçok vilâyetleri açtı. Hâsılı elli üç yıl yaşayıp otuz bir yıl saltanat sürerek hicretin sekiz yüz seksen altısında göçüp, İstanbul'daki imaretinin bahçesinde yapılan mubarek türbelerinde gömülmüştür. Mezarı pâk olsun.

Veli Sultan Bayazid Han

Mubârek doğumları 851 yılı aylarında olup, tahta çıkışı 886 yılın da nasib oldu. Hemen durmadan gidip kardeşi Cem Sultan'la *Bursa* yânnındaki *Yenişehir* ovasında savaş ederek Cem Sultan'ı bozup kaçırdı. O da kendi sancağı olan *Konya*'ya gelip, oradan analarıyla çıkarak *Mısır*'a vardı. Aynı yılda Cem'e mubarek hac nasip oldu. Ben de orada kendileriyle gördüm ve yukarıda anlatıldığı gibi, bu eserin yazılmasına sebep oldular.

Sonradan ben birkaç yıl orada (Hicazda) nefsimi hapsedip ibadette uğraşarak Yemen Elllerine gitmek isteğiyle kaldım. Şehzade Cem Sultan da çabucak dönüp *Mısır*'a giderek *Kayıtbay*'dan aldığı *Şam* ve *Halap* askerleriyle birlikte 887 muharreminin sonlarında çıkıp baskın yürüyüşü ile *Anadolu*'ya gitti. *Konya*'yı geçip *Ankara* yanlarına varmadan yeniden bozulup kaçtı. *Antalya*'da gemiye binip, *Mısır*'a gelmeye yol bulamıyarak *Rodos*'a geçip yakalandı. Oradan *Rodos* beyi *Mağal Malistori* adlı pis herifin *Roma Papa*'sı yakasındaki kardeşinin oturduğu yerdinde yurdunda yaptırdığı sağlam bir kaleye kalyon ile gönderilen Şehzade, birkaç yıl burada hapsedildi. Sonra *Roma* Papasına verilip, o da ölünce yerine kardinali *Roma Papa*'sı oldu. *Fransa* kralı gelerek bundan kavgayla şehzadeyi aldı. Kralın ordusundaki güzel bir berberin zehirli bıçağıyla şehid olduğu meşhurdur. Nur dolu tabutları getirilerek *Bursa*'daki *Muradiye* türbesine gömülmüştür. Mezarı pâk olsun. Kitabın başında da işaret olunduğu gibi, *Mısır*'a geldiğim sırada, analarına göndermiş oldukları manzum mektup tahmis (beğleme) edilip hayırla anılmak için buraya yazıldı.

Mezarı pâk olsun. Sultan Cem'in Manzum Mektubun tahmisi

Tanrı'nın ihsanları hesapsızdır. Sen ancak içi ona bırak. Herkes bilir ki senin ataların yüksek soylu ve şahlı şahıdır. Oğul, soyu temiz olduğunu gösterirse, babasına dua ederler. Ey ana, *Rodos*'a gitmeyi şaşılamak bir iş sanma; çünkü Tanrı'nın ezelden verdiği kismette alın yazısı ve nasibimiz ancak bu imiş.

Tevekkül bağında gönlünü açıp sıkıntıyı uzaklaştır; iyi ad kazanabilmek için "ad"ın başındaki "el"den bağlayıp bütün fadâkarlıkları yaparak belini bük ve "ad"ın sonunki "dal" hadî gibi iki kat eyle. Sessizlik içersinde yaşayıp nefesine hâkim olarak onu ayakaltına alıp düşkün bir hâle getir, ki olgunlaşsın. Senin ayrılığın beni ağlattı, üzerindeki hakkımı yürekten helâl et. Bu özüyle kıyamete kaldı. Biz ancak sabredip dayanalım.

Gazâ eden askerler at, takım ve yol hazırlığını görür; yaya er çadır bulamazsa ağaç yaprakları altında gölgelenir. Talih, kimini dünyada ve kimini ahrette murada erdirip taht sahibi eder. Şehzadelerin taht davası eylemesi eski âdettir; terbiyeli efendi olan kimse, Allah göstermesin, din ve memlekete zarar verecek iş yapmaz.

Hac sırasında Kâbe'nin etrafında dolaşıp Merve ve Sefâ dağları arasında ibadet için gidip gelirken sizinle görüştük. "Nâzire" denilen yeni biçimde gazel yazıp size sundum. Kâbeye çekilip ibadette uğraşarak duacım oldum. Gidip Haccedererek, Tanrıya şükür, *Mısır*'a gelinece; gönül boz ve sonsuz sevdâ ile acıyıp düşünceye daldı.

Ne şahlık savaşına giriştik, ne de meclis kurduk. Yenilmez olan kötü nefisle uzun boylu geçtik. Nefsi öldürmek hatâ olduğu halde ıstısratemez savaşa karar verdik. Tanrıya sığınarak *Suriye* ordusu ile

Anadolu'nun üzerine yürüdük; fakat üzüm bağına (Engüri=Ankara'ya) vardık ama kuru üzüm bile nasib olmadı!

Ayrılık gecesinde kavuşma aydınlığı umarak gönül (sevgilinin) saç-büklümüne sarıldı; ve sanki avcı kuş belâ tuzağına düşerek sağa sola çırpıladı durdu; bu derde (sabâhın bir türlü açılmayışına) dayanamıyarak horozun bağı çatladı. Mısır'a gelmek isterken yol bulamayınca Rodos'a varıldı. Çünkü Balyos (Rodos beği) sık sık gönül aldatici mektuplar yazıyorsa, oraya çağırıyordu.

Hile işlerinde kâfiler şaytan gibi ustadırlar. Onların gövdesinin içi sahtekârlıklarla doludur. Müslümanın ise gönül temiz ve içi dışı güzel ve pâktır. Sonunda bizi Mısır'a gitmeye bırakmıyarak alıkoymdu. Böylece (Rodos beği) Mağal Malistori açıktan açığa verdiği sözü tutmadı, vefasızlık etti.

Yanlış bir tedbirden oldu sanma; Allahın takdiri böyle imiş. Din düşmanı olan kâfir yalancısıdır. Onun sözüne inanma. Elindeki malı satmak için pazarda dellâl her ne kadar dil dökerse de aldanma. Biz belâya düştük. Rodos beğinin hilesini artık anma. bin huristiyan tabîz bile gelse bu derde bir çare bulamaz.

İstanbul'dan (Osmanlılardan) kaçtı, Mısır'la (Kölemenlerle) de bozuşup serkeşlik etti; Frenkler ise kandırarak gâh sözünü tuttu, gâh tutmadı. Dünyayı oynatıp türlü türlü düşünce ve hükümlere saplandı. Fıransa onu kurtarmaya çalışırken, Pulya'ya yakın bir yerde ona yedi katlı kule yapıldı, ki kimse yanaşıp götüremesin.

Düşünce denizine dalarak şaşırıp kendimizden geçtik; bazan 'bu kaygı ile göklere çıkıp bazan da yere indik. Bakımsızlıktan derimizi kâşına kaşıya sanki soyup, takatsız kalan, gövdemize kefen eyledik. Kal-yona girerek fıçıdaki kokmuş suları içtik; yiyeceğimiz de ancak peksimle zeytin ve şeker kamışı idi.

Denizden kıyı göremeden gece güüdüz su yüzünde kaldık; sanki Tanrı o sırada bizi denizin sahibi etmişti. Bir yandan ağır ve pis kokular çekilmiyor, bir yandan da sıtmanın kızgınlığına dayanılmıyordu. Timsah gibi hep denize pençe vurup köpükleri geçerdik, ipin herbiri dahi serende sarılı yılan gibi duruyordu.

Samma ki dağınık gönlümüzdeki düşünceleri toplayıp derebildik; ancak istediğimizin dizginini elden çıkarıp yele verdik. Birbiri arkasından kopan fırtınalarla az daha boğulacaktık. Kalyon karaya yanaşıp dışarı çıkınca kuleye girip hapsedildik. Ölüme çoktan râzı olduksa da her dileği yerine getiren, daimâ diri olan Tanrı esirgeyip sakladı.

Aşağıda zindan (derinliğiyle meşhur) Babil kuyusundan daha karanlıktı; Pijen kuyusu gibi sıkıntılı olan mihnet köşesi de ortada asılı duruyordu. Can kuşu (ruh) ise bu vaziyetteki gövdenin kafesinde sıkılarak tenden kaçmada idi. Birkaç yıl solgun ve perişan halde kaldık. sonunda bizi düşman Papa'ya teslim etti; haçlıların yüksek rütbeli bir zabiti de gelip götürdü.

Zayıf gövdemiz deniz ile karanın zahmetlerine alıştı; bazan zindan da hapsedildi ve bazan dünya meşakkatlerine katlandı. Artık böyle bir

hale geldik ki, Cem kadehi bile içilse dolu zehir gibi geliyordu. Roma Papa'sı kahrederek Bodun (Macaristan) tarafına satmak istedi. ve böylece (oraya hâkim bulunan) müslümanlardan geçimi için para alıp kazanmıyordu.

Şimdiki vaziyet ile geçmekte işlerimiz anlatıldı, geleceği Allah bilir. Her ne kadar benden istifade ederek (müslüman ülkesinde) karışıklık çıkarmak istedilerse de, ben onlardan yüzgeyirdim ve buna razı olmuycamıyordım. Yüce Tanrı kıyamet günü benden hesap sorunca bu husustaki günahsızlığımıza melekler şahittir. İslâm dinini göz ederek onların yaldızlı vaadlerine kanıp razı olmadım. Akli başında olan bir kemse hiçbir zaman müslümanları aleyhine hareket eder mi?

Yaptığı işlerin hikmeti sorulmayan Yaradan ansızın bu kötülüğü i-yiliğe döndürdü. Ve Tanrı, Papa'nın, doğruya inanan İbrahim Peygamberi yakmak için Nemrud'un yaktığı ateşe benziyen o fitne ocağını söndürerek, sevdiği (İbrahim Halil) hürmetine bu dertli gönlümü de birden bire sevindirdi. Fransa Kralı, altın üçgenli cins at ve değerli armağanlarla elçi gönderip mektup yoluyla beni (Papa'dan) istedi.

Fakat ara yere anlaşmazlık düşerek iki yana da engel oldu; iki yandan da kopan korkunç kavgâ dünyayı kapladı; savaş başlayıp bunlar birbirine saldırınca bunları yatıştırmak gerekti. Fakat Roma Papa'sı söylenen sözlerin hiç birisine râzı olmadı; ancak muharebe için alaylar dizilip saflar bağlandı.

Papa'nın askeri felâket denizine dalmışcasına kendisini bir türlü kurtuluş sahiline atamıyarak, denizin bükümlü skıntısına benzeyen sıkıntıları içinde kıvranıp durdu. Yer yer kaçabilenler olduysa da arkasından koşanlar atla bunların ardına düdüğü kovaladı. Fransa savaşarak Papa'yı bozup bizi onun elinden kurtardı; ve bazen yumuşak davranıp nezaket gösterdi, bazan da korku vermeye başladı.

Allahın vergisiyle bu yolda itibarlı kimseler arasına katıldık. Gönül-den çıkararak, ileri gelenler ve halk tarafından iyilikle anıldık. Candan ve gönülden ihtisas sahibi (yüksek üstâdlar) yoluna uyduk. Şu savaş Papa'nın hilesini bozdu. Biz de kurtulduk. Tanrının yardımı yetişerek kurtuluş aydınlığına kavuştuk.

Boş kuruntuların sevdası boğazımızı kuruttuğu için hazım olamıyor. Yumuşak tatlı (şeker), fıstık ve bademi bile yiyemiyorum. Öyle bir hal oldu ki, panzehir bile yenilse, sindirilemez zehir oluyor. Yiyip içme çok ve iniş yokmuş hepsinde nezaket ve iyilik bolluğu varsa da sıkıntılı günler hiç çekilmiyor.

Tanrının esirgeyip korumasıyla nasib ve kısmetimiz her ne ise ona râziyız. Savuşup geçen (sıkıntılı) ay ve yıl görünmez kuvvetin yardımıyla bir ân gibi geliyor; kendimizi avutarak vakitli vakitsiz geçirdiğimiz zaman gece ve gündüz eksik olmaz. Yiyeceğimiz bal bile olsa, düşman yüzünden zekkum gibi acı olur; ağzımızdaki acılığı ayva ile elma dahi gideremez.

Kardeşimle bir anlaşma ve uzlaşma mümkün olacağını ummayınız. Gönül Tanrı'dan manevî varlık ve zenginlik olmasını dilerse de derdi-

mîze derman bulunacağı akla yatkın değildir, imkânsızdır. Ey dostları! Dua ediniz ki bize imkân nasib olsun. Bütün dünya âşıkâ rakib olduğu için bu dertlere katlanmak çetin oldu.

Tanrı gözyaşımı, akmakta olduğu keder denizinde inciden daha kıymetli ve onu kışkındıracak kadar değerli etsin. İnciyi kışkındıracak olan o gözyaşından tesbih edinecek onunla Kur'an okuyup zikredenlerin günahını bağışlasın. Bayatı, Tanrı Osmanogullarının sonunu güçlü ve ebedi etsin. Cem'in can kadehini Allah Cennetin yüce bahçesindeki şarapla doldursun; günahların bağışlandığını anlatan bu şarabın sunulmasıyla onun meclisi bezenip donansın.

1005 yılında *Ezher Camisi* kitaplarından naklediymiş bulunan aslından alınıp yazıldı.

Gani olan Allahın en zayıf kulu olup *Şehidi* diye tanınan *Hüseyin*'in eliyle korunmuş Diyarıbekir vilâyetinin *Âmid* şehrinde bu kitabın yazılması bitti. Bu kitap, 1008 yılında "Kitâb üs-Sultâniyye" ve "Hakâikü Şehnâmesi" karalaması arasındaki nushadan istinsah edildi. Allah yazının günahlarını bağışlasın iyilik ve güzellikle bitti.

Son

İsimler Cetveli

(İsimlerin yanındaki rakamlar sayfaları, parantez içindekiler satırları gösterir. Bir ismin iki veya üç şekli aynı zamanda, = işaretliyle ayrılarak gösterilmiş ve bir satırda iki veya üç defa tekrar ederler iki veya üç defa gösterilmiştir).

A

Abbasi : 392 (25, 31-32)
Abdülâziz oğlu Ömer (Emevi halifesi) : 389 (27).
Adana : 394 (18).
Adem : 378 (21); 379 (361); 380 (1, 5, 8, 12); 381 (24).
Ağa İni : 390 (25).
Ahlâ : 393 (11, 21, 26, 30, 33, 36, 37, 40, 42); 394 (3).
Akşehir : 396 (2).
Alâeddin Frâmerz : 395 (10-11).
Alâeddin Keykubad : 393 (35); 394 (29).
Ali (halife) : 389 (15, 16).
Amid : 400 (15).
Anad : 391 (30).
Anadolu : 390 (13, 18, 33); 393 (34); 394 (4-5, 17, 20); 395 (11, 31, 39); 396 (9); 397 (5); 398 (1).
Ankara : 394 (31); 395 (32); 397 (5).
Antalya : 397 (6).
Anus : 380 (24).
Arabistan : 388 (18).
Arslan : 389 (33).
Arap : 381 (30).
Arslan (Selçukun oğlu) : 391 (16).
Arslanşah : 392 (33).
Ayasofya : 396 (22).
I. Ay Kutlug : 289 (9).
II. Ay Kutlug : 392 (18).
Azerbaycan : 393 (9-10).

B

Babil : 380 (25).
Babil Kuyusu : 398 (39).
Bağdad : 389 (13); 390 (19, 27, 32); 391 (34); 392 (19).
Balçık Han : 384 (15).
Baş Buğa : 386 (1).
Bayat : 378 (14).
Bayatlı Mahmud oğlu Hasan = Bayat : 378 (5, 18); 400 (7).
Bayazid (ikinci) : 396 (31).
Bay Beg : 383 (19).
Bay Beg : 388 (3).
Bay Soy : 385 (9).
I. Bay Temür : 383 (18); 392 (29).
II. Bay Temür : 392 (28).
Bin Kışla : 388 (17).
Bodun : 398 (2).
Bolca = Bolca = Türk = Abu Alca : 382 (5, 6, 6, 6, 7).
Bosna : 395 (40); 396 (26).
Bulayır : 395 (23).
Boz Ok (boy) : 394 (17).
Buhara : 391 (12).
Bulayır : 395 (23).
Bulayır = Bulgay Beg : 390 (28, 35, 37).

Bursa : 395 (17, 21, 26, 30, 34); 396 (2, 12, 17, 33); 397 (14).

C

Ca'ber Kalesi : 394 (7).
Câm-ı Cem-Ayın : 379 (9).
Cem = Cem Sultan : 378 (23, 36); 379 (20); 396 (33, 34, 36); 397 (2, 18); 400 (18).
Cem (Iran efsanesindeki) : 379 (2); 399 (1).
Cemin Hanımı (Sultan Cem'in zevcesi) : 399 (20).
Cemid : 384 (18).
Cengiz = Cengiz Han : 393 (1, 3, 31, 41).
Cudi dağı : 381 (27).

C

Cağrı : 391 (18).
Çamur Han : 385 (15, 18, 21).
Car Buğa : 384 (29).
Çek Temür : 386 (22).
Çelebi Sultan Mehmed Han Gazi : 396 (4).
Cemendür : 389 (21).
Çin (şahıs) : 382 (7, 16).
Çin (ülke) : 382 (16).

D

Dastagir Han : 382 (29-30).
Davud (peygamber) : 383 (27).
Davud : 391 (18).
Deylamliler : 392 (7).
Diyaribekir : 400 (15).
Dip Takuy = Elce : 382 (10, 11).
Dokuz Olum Irmağı : 392 (10).
Dukak : 391 (12).
Dundar = Dundar Beğ : 394 (14, 16).

E

Ebu Bekir : 389 (3).
Ebü Eyyüb-i Ensâri : 396 (23).
Edre Babi : 394 (39); 395 (6).
Edhem : 378 (27).
El Kaim Billâh : 392 (7).
El-Muktefi-i Billâh : 390 (32).
El-Mustain-i Billâh : 390 (26, 27).
El-Müstencid-i Billâh : 392 (32).
Emeviler : 389 (19).
Erciş : 393 (22).
Erçek Gözü : 393 (16).
Ermenşah Ülkesi : 393 (11).
Er Toğrul = Er Toğrul Gazi = Er Toğrul Beğ (Osmanlıların atası) : 394 (11, 14, 16, 18, 27, 35).
Er Toğrul (Selçuk şehzadesi) : 394 (12).
Ertuğrul (Dukakın babası) : 391 (12).

F : 26

Ertugrul (Selçuklu) : 392 (31).
E - ı - Tâyi Billâh : 391 (34).
Ezher Câmîai : 400 (12).
Ezher Câmîai Kütüphanesi : 379 (23).

F

Fırat : 394 (5).
Filibi : 395 (32).
Fırdevsi : 391 (9).
Fransa : 397 (11); 398 (21-22); 399 (16, 26).
Frenk : 398 (20).

G

Gazne : 391 (7).
Gün Doğdu : 394 (14, 15).
Gündüz Beğ : 394 (27).
Gün Han : 379 (6); 389 (4).
Gürcistan : 390 (12).

H

Hâbil : 380 (12).
Hakani Şehnâmesi : 400 (16).
Halep : 394 (5); 397 (3-4);
Hân : 381 (29, 30, 32).
Harzem : 393 (4, 8, 22).
Harzemşahlar = Harzemliler : 393 (1);
392 (21, 32).
Hata : 382 (13).
Havik : 394 (19).
Havvâ : 378 (2); 380 (6, 8).
Hemedan : 392 (6, 13, 20, 40).
Hindistan : 384 (3-4); 391 (23).
Horasan : 391 (30).
Hotan : 382 (13).
Hilegü : 393 (31).

I

Istanbul : 395 (41); 396 (19, 21, 22, 28).

İ

Ibrahim (peygamber) : 383 (2); 399 (13).
İran : 381 (1); 382 (15, 23, 24-25); 383 (11).
İran : 381 (1); 382 (15, 23, 24-25); 383 (11).
İsa (peygamber) : 385 (35).
İskender (Makedonyalı) : 385 (2, 5).
İralail (Selçuklu oğlu) : 391 (17).

K

Kâbe : 378 (8, 13, 31); 389 (14); 397 (37, 39).
Kabil : 380 (11).
Kabil çocukları : 381 (5, 19).
Kaf (dağları) : 381 (21).
Kaplan : 385 (17).
Kâpica imareti : 395 (35).
Kara Batır : 391 (36, 38); 392 (8, 14).
Karadağ : 394 (31).
İ. Kara Han (Oğuzun babası) : 382 (28); 388 (24).
İl. Kara Han : 388 (23).
Karaman : 395 (39); 396 (25-26).
Kara Oğlan : 384 (7).
Kara Şir : 385 (17-18, 20).
Kayı (boy) : 394 (30).
Kaya Alp : 393 (18, 24, 30, 36, 42).
İ. Kaya Han : 379 (7); 382 (20).
İl. Kaya Han : 385 (7).

Kayitbay : 397 (33).
Kefe : 396 (25).
Kerekiç : 390 (24); 391 (11).
Kinân : 380 (24, 32).
Kinik (boy) : 390 (20); 391 (11); 394 (17).
Kırcak Ovası : 390 (20).
İl. Kızıl Buğ : 386 (11).
İl. Kızıl Buğ : 392 (38); 393 (8, 42).
Kızıl Buğ (bir konuk) : 392 (39).
Kirman : 382 (24); 391 (33, 34); 392 (6).
Kitâb üs-Sultânîyye : 400 (16).
Konya : 394 (29, 31); 396 (35); 397 (5).
Korçak Han : 384 (20).
Korkulu : 383 (29).
Korkut Dede = Korkut Ata : 388 (27); 389 (11).
Kosova : 395 (33).
Kumana Han : 384 (11).
Kurşun Künbüt : 395 (17).
Kurt = Kurt Han : 385 (17, 20).
Kurtarı Beğ : 386 (31).
Kurtuluş : 384 (25).
Küçi Beğ : 387 (9, 11).

L

Lemek : 381 (18).
Lokman = Lokman Han : 390 (25-26); 391 (5, 11-12).

M

Maçin (sahib) : 382 (30).
Maçin (ülke) : 382 (17).
Mağol Malistori : 397 (7-8); 398 (12).
Mahan : 392 (15, 26, 37, 41); 393 (38).
Mahmud (Gazneli) : 391 (8, 10, 21, 23, 27, 30).
Malatya : 395 (39).
Malkara : 395 (23).
Mansur (Abbasî halifesi) : 389 (37).
Matusalah = Musalah : 381 (13).
Medine : 388 (27); 389 (4, 12).
Mehlâylil : 380 (27, 32, 33).
Mehmed = Mehmed Han Gazi (Fatih) : 396 (19).
Melik Esref = Ermengah : 393 (21, 23, 34).
Me'mun : 390 (12).
Merve (dağı) : 378 (35); 397 (37).
Mes'ud (Gazneli) : 391 (31).
Mixir : 378 (21-22); 379 (11, 12); 390 (6, 9); 396 (35); 397 (3, 6, 15, 40); 398 (6, 11, 19).
Mikail = Mikail Beğ (Selçuklu oğlu) : 391 (17, 17); 392 (4).
Moğol : 382 (30); 394 (20, 23).
Muaviye : 383 (15).
Muhammed : 379 (33-34); 380 (15); 388 (19).
Mu'izz üd-Devle : 392 (7).
İ. Murad = Murad Gazi : 395 (28).
İl. Murad = Murad Han Gazi : 396 (14).
Muradiye türbesi : 397 (14).
Musa (peygamber) : 383 (15).
Musul : 381 (27).
Muztazhar - ı Billâh : 392 (25).

N

Naar (Sâmânî) : 391 (6).
Nemrud : 399 (14).
Neriman (İran destanındaki) : 383 (31-32); 386 (26).

Bayatlı Mahmud Oğlu Hasan

Nuh (peygamber) : 381 (23, 29, 34).
Nuh (Sâmânî) : 391 (6).

O

Oğuz (ulus) : 378 (4); 388 (30); 390 (21).
Oğuz = Oğuz Han : 379 (6); 382 (32); 383 (1); 388 (24, 25).
Oğuznâme : 379 (7, 29); 383 (3, 6); 388 (31).
Orhan = Orhan Gazi : 395 (16, 19, 24).
Ortık (sahib) : 387 (4).
Ortık (yayla) : 387 (5).
Osman (halife) : 389 (7, 12, 13).
Osman Gazi : 394 (28, 37); 395 (3, 12-13).
Osmanlı : 378 (22); 379 (29); 393 (38); 396 (10).
Osmanoğulları : 379 (5-6); 381 (31); 383 (17); 391 (33); 400 (7).

Ö

Ömer (halife) : 389 (5).
Örgeç Dede (Dede Korkudun oğlu) : 389 (11).

P

Pijen Kuyusu : 398 (40).
Pulya : 398 (22).

R

Rakka : 389 (14-15).
Rodos : 397 (7, 7, 22); 398 (6-7, 17).
Roma Papa'sı : 379 (15); 397 (8, 10, 11); 399 (1, 20).
Rûm (Türkiye) : 378 (28); 379 (20).
Rumeli : 395 (21, 32, 40); 396 (9, 26).
Rûstem (İran destanındaki) : 389 (25).

S

Sakur : 387 (19, 21).
Sakâ (dağı) : 378 (13, 35); 397 (37).
Sahn - ı Semâniyye medreseleri : 396 (25).
Saklab (sahib) : 382 (7).
Sakur : boy (1, 4, 33).
Salur (boy) : 385 (16); 387 (18); 390 (23).

Sâm : 381 (29, 29, 32).
Sâm (İran destanındaki) : 383 (31).
Sâmânogulları : 391 (5, 6).
Santay : 387 (19, 22).
Savcı Beğ : 394 (27, 29, 34).
Savcı Tegin (Salurlu) = Sinel Tegin (Safurlu) : 387 (18-19, 19).
Sebükk Tegin (Gazneli) : 391 (7).
Selânik : 395 (40).
Selçuk : 391 (12, 16).
Selçukogulları : 391 (29, 31, 39); 392 (8, 31, 40-41); 393 (34-35, 38); 394 (12); 395 (10).
Selman Akâ : 379 (13).
Selman - ı Fârisi : 388 (29).
Semendire : 395 (40); 396 (26-27).
Sevinc : 385 (4).
Sivas : 394 (19); 395 (39).
Soğutçuk : 394 (35, 39, 41) - 395 (1).
Subhan Dâm : 393 (22).
Sultan Dede Ömer Ruseî : 378 (6).
Sultansah : 392 (33).
Sungur = Sungur Beğ : 390 (15, 25, 33).
Sungur Tegin : 394 (14, 15).

Suriye : 397 (44).
Sus : 380 (28).
Süleyman (peygamber) : 383 (31); 384 (2).
Süleyman Paşa : 395 (22).
Süleyman Şah : 384 (11).
Süleyman Şah (Er Toğrul'un babası) : 394 (1, 13).
Sürmeli Çukuru : 394 (18).

Ş

Şam : 378 (8); 397 (3).
Şehidi = Hüseyin : 400 (14, 14).
Şehnâme : 391 (10).
Şirvan : 393 (33).
Şis : 380 (9, 14).

T

Taht - ı Süleyman tekkesi : 394 (2).
Tarsus : 394 (5).
Tatar : 394 (24).
Temür (Akşak) : 395 (41); 396 (1, 7).
Temür (oymak beği) : 390 (21).
Toğmus Beğ : 387 (16, 20, 22).
İ. Toğrul : 387 (26).
İl. Toğrul : 392 (2).
Toğrul = Toğrul Muhammed : 391 (17-18, 19, 20-21, 23-24, 25, 28, 32); 392 (1, 5, 5-6, 8, 14, 15).
Tok : 390 (11).
Tok Temür : 390 (11).
Torak Han : 389 (11).
Trabzon : 396 (26).
Turaç : 385 (16).
Tulu Han : 393 (4).
Turmuş Han : 393 (12).
Türk : 381 (31, 31); 387 (12).
Türkistan : 382 (23); 386 (32); 390 (11, 21, 31, 33, 35).
Türkistan Kâfirleri : 391 (13).
Türk Mezarı : 394 (7).

U

Urus (sahib) : 382 (7).
Urus (boy) : 386 (19).
Urus ülkesi : 387 (8-9); 390 (16).
Uzak Doğu : 382 (2).

V

Vâlideî sultan = Vâlideî hazretleri (Sul-tan Cem'in annesi) : 379 (13, 21).
Van : 393 (16).

Y

Yada tası : 381 (34); 382 (2).
Yâfca : 381 (29, 30, 32, 35); 382 (1).
Yalvac (sahib) : 388 (9).
Yalvac (yer) : 388 (10).
Yanaak : 389 (29).
Yasu : 388 (14).
Yemen : 397 (2).
Yenişehir ovası : 396 (34).
Yezd (sahib) : 380 (31).
Yezd (şehir) : 381 (11); 382 (24).
Yezid : 383 (18).
Yıldırım Bayazid Han Gazi : 395 (37).

Z

Zencî : 381 (30).